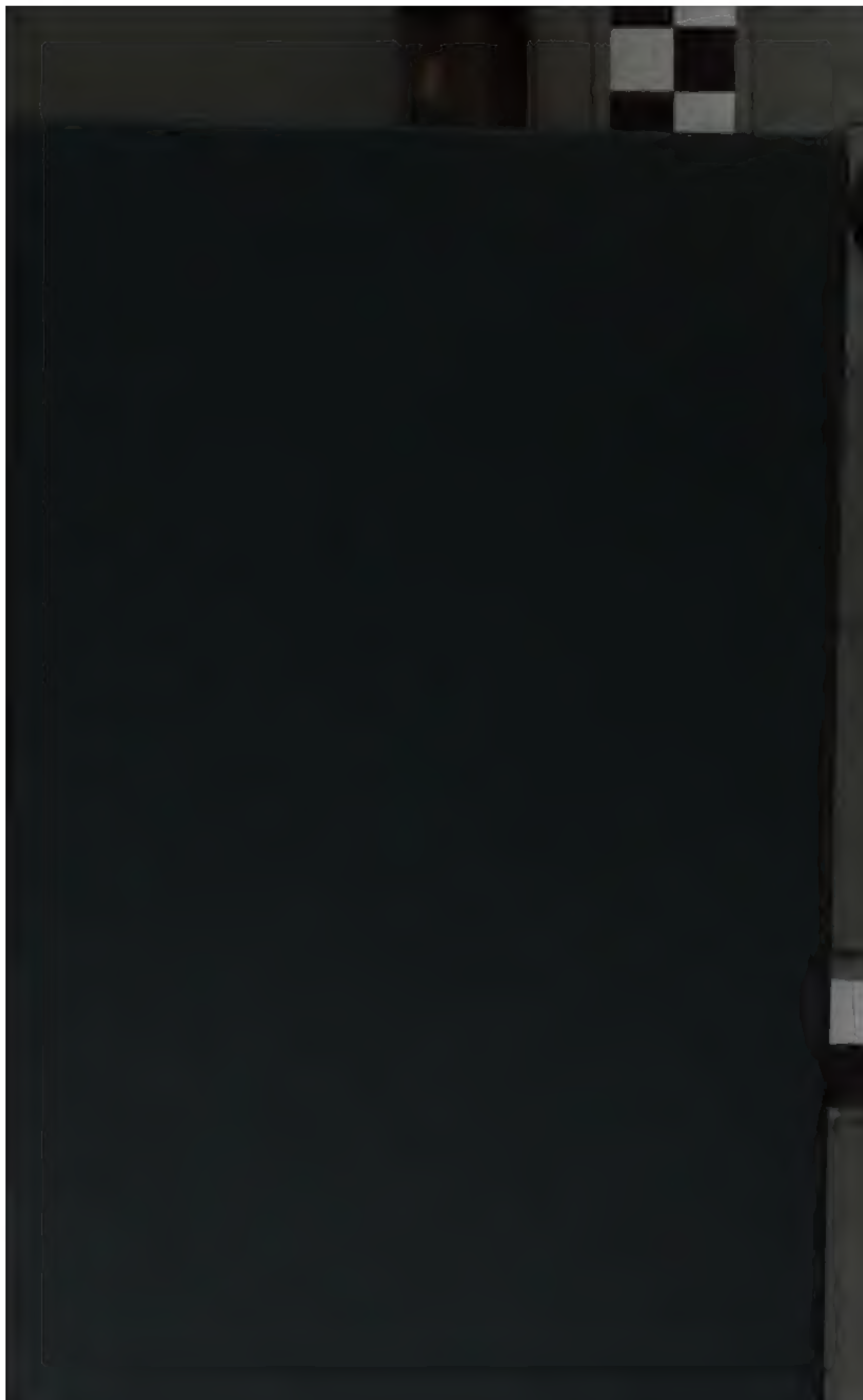

HIERONYMUS
ANDOVER-HARVARD
THEOLOGICAL LIBRARY

DE NEDERLANDSCHE GESCHIEDENIS IN PLATEN.

BEREDENEERDE BESCHRIJVING

VAN

NEDERLANDSCHE HISTORIEPLATEN, ZINNEPRENTEN EN HISTORISCHE KAARTEN.

VERZAMELD, GERANGSCHIKT, BESCHREVEN

DOOR

F. MULLER,
BOEKHANDELAAR TE AMSTERDAM,
LID VAN DE MAATSCHAPPIJ VAN NEDERL. LETTERKUNDE, ENZ.

EERSTE DEEL.

(JAREN 100 tot 1702.)

AMSTERDAM,
FREDERIK MULLER.
1863—1870.

VOORBERIGT.

Veel later dan ik gemeend en gehoopt had, verschijnt dit 2de stuk mijner: Beschrijving van Nederl. Historieplaten, waarvan het eerste gedeelte nu zeven jaren geleden het licht zag. Velerlei redenen hebben de voortzetting van het werk zoo lang vertraagd. Eene dier oorzaken was eene belangrijke aanvulling van mijn Beredeneerden Portret-catalogus, waarvoor ik juist toen eene gelegenheid had, die mij later zoude ontbroken hebben; nu kan ik dan ook de hoop koesteren, na het voleindigen van den arbeid aan deze Historieplaten, eene nieuwe, veel vermeerderde en aanmerkelijk verbeterde omwerking van dat Portretwerk te geven. — De voorname reden echter, die de uitgaaf van *dit* stuk vertraagd heeft, ligt in de nu beschreven platen zelve. Deze toch vertoonen niet alleen het glanspunt onzer geschiedenis (1625—1700), maar dagteekenen ook uit den bloeitijd der Hollandsche graveerkunst en van historische en zinnebeeldige voorstelling. Om al deze redenen verdienden en vereischten zij eene veel uitvoeriger beschrijving dan de vroegere platen; — haar aantal over eenige gebeurtenis overtrof in hooge mate dat van vroegere tijden; — en het kostte over 't algemeen grooter moeite de zinneprenten geheel te ontraadselen en tot een bepaald tijdpunt te brengen. Ofschoon ik hoop, vooral wat de spot- en zinneprenten betreft, in dit moeijelijkste gedeelte van mijn' arbeid niet ongelukkig geslaagd te zijn, zoo vreeze ik toch hier en daar misgetast te hebben, en zal gaarne eenige teregtwijzing ontvangen.

In de keuze der platen biedt deze afdeeling mijner Beschrijving eene groote doch allezins goede afwijking van de eerste afdeeling aan. Moest ik mij voor de gebeurtenissen vóór 1550 geheel, ja tot 1600 veelal, behelpen met voorstellingen uit lateren tijd dan de feiten zelve, in het nu beschreven tijdvak was er overvloed van platen of kunstgewrochten, ten tijde der voorvallen of kort daarna, vervaardigd. Door het gelijktijdige verkrijgen deze voorstellingen natuurlijk hoogere waarde, ja ze mogen authentieke gedenkstukken der gebeurtenissen genoemd

worden en alzoo is tevens hunne breedere omschrijving geregtvaardigd. Daarom zijn alle platen van lateren tijd, die òf bloote navolging van vroegere waren, òf eene meestal fictieve voorstelling gaven, weggelaten. Van latere afbeeldingen zijn alleen die opgenomen, welke eenig feit voorstellen, vroeger niet in plaat gebragt. Intusschen is ook de opneming van die platen zéér beperkt, en bij voorb. aan de platen uit het Penning-Magazijn van v. Sandwijk en dergelijke, geene plaats verleend.

De platen, die de daden onzer landgenooten in andere werelddeelen voorstellen, zijn slechts *bij uitzondering* opgenomen, wanneer het belang van het feit, de fraaiheid of zeldzaamheid der plaat of eenige andere omstandigheid zulks scheen te wettigen in een werk, méde aan Hollandsche kunst gewijd. Zoo zijn ook enkele platen over Karel 1 van Engeland en Cromwell hier vermeld, wijl deze meestal in de Hollandsche verzamelingen voorkomen en hier zouden gezocht worden. Eene strenge methode van opneming of afscheiding was echter niet te volgen.

Voorts heb ik het geluk gehad, voor deze en de volgende afdeelingen van mijn Werk, een rijke aanwinst te vinden in de keurige kunstverzamelingen van mijne hooggeschatte vrienden, Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden en den Heer A. van Stolk te Rotterdam, waardoor zij niet alleen mij, maar allen die dit Werk raadplegen, ten zeerste aan zich verpligten. De Heer Bodel heeft zijne rijke en veelzijdige verzameling hiervoor geheel doorzocht, en alles zelf beschreven, zoodat ik hém mijnen warmen dank toebreng.

Over de vroeger beschreven jaren bevatten de zooëven genoemde collectiën nog menig blad, dat niet in mijne beschrijving vermeld is; door de welwillendheid der bezitters, zal ik in staat gesteld worden die platen met de vele, later in mijn bezit gekomen, in een Aanhangsel op dit Werk te beschrijven, waarbij ik tevens die hoop te voegen, welke hier te lande over buitenlandsche geschiedenis, b.v. die van Rusland, Zweden, Polen, Oostenrijk, Hongarijen, enz. gegraveerd zijn.

Het register bij deze afdeeling gevoegd, zal met dat op de vorige en volgende afleveringen aan het slot van het Werk tot een geheel zamengesmolten worden.

Ik durf met eenig vertrouwen de verschijning der derde aflevering (over 1702—1795) in het volgend jaar beloven.

F. MULLER.

EENIGE OPMERKINGEN

OVER

NEDERLANDSCHE HISTORIEPLATEN.

1. *Over het vroegere en het nu gevolgde plan tot dit werk; — over Nederl. Pamfletten, Topographische platen, enz. — over Historieplaten; wat ze zijn; welke hierin zijn opgenomen.* — 2. *Over de vorming van deze verzameling; — hare rangschikking; — beschrijving voor geschiedenis, bibliographie en kunst.* — 3. *Over Historische Atlassen, eenzijdige liefde voor Vaderlandsche kunst, enz.*

Het zal wel niet overbodig geacht worden aan dit werk over Historieprenten het een en ander te doen voorafgaan aangaande het doel, den oorsprong en de inrigting er van, en evenzeer aangaande de platen daarin beschreven. Voor zoo veel mij bekend, is dit toch het *eerste* werk, zoowel hier te lande als elders, waarin deze afbeeldingen tot een gezet onderwerp van studie gemaakt, tot eene bepaalde klasse en in eene goede orde gebragt zijn, en beschreven worden met het doel, om daardoor de geheele geschiedenis van een volk te beschrijven, althans veelzijdig toe te lichten. Welligt zal dit werk anderen aansporen mijn arbeid te vermeerderen en te verbeteren, of zal mijne voorlichting en ondervinding hen, die voor de geschiedenis van een ander land dezelfde, niet gemakkelijke poging wagen als ik voor de onze deed, de taak verligten.

I. Het is tien jaar geleden dat ik in de voorrede van mijnen „Beredeneerden Catalogus van Nederl. Portretten" het plan tot dit werk ontwierp; voor ruim vijf jaren heb ik de uitvoerige beschrijving van den Historischen Atlas van Ds. van Voorst, als *voorlooper* van het nu verschijnende, in 't licht gezonden, en voor twee jaren is een nader Prospectus en eene Proeve van bewerking door mij uitgegeven. Dat het boek na zoo lange voorbereiding eerst nu, en nog slechts voor een vierde gedeelte, verschijnt, zal mij wel door niemand euvel geduid worden; er was geenerlei *periculum in mora*, — het werk is er zeker vollediger, waarschijnlijk beter, door geworden, — en eerst al zoekende en beproevende vond ik den regten weg, zoodat zelfs de beschrijving

der eerste jaren tot 1566 tot driemalen toe is omgewerkt. In die tien jaren en door die vele proefnemingen is mijn oorspronkelijk plan hier aanmerkelijk uitgebreid, dáár gewijzigd, en ook elders ingekrompen.

De *uitbreiding* heeft voornamelijk bestaan in het tusschentijds opgevatte en door de hulp van anderen uitgevoerde plan, om als pendant tot dit boek, de Nederl. Pamfletten te beschrijven, — de *wijziging* en *inkrimping* in het weglaten van de platen welke ik niet bezit noch zelf gezien heb, en het opgeven van mijn voornemen om een dergelijk werk als dit, over alle topographische platen van ons land te bearbeiden. Ten einde die veranderingen, en het nu gevolgde plan beter te doen kennen, wensch ik een en ander toe te lichten.

Reeds voor 20 en meer jaren, werd, bij het beschouwen van twee belangrijke Historische Atlassen hier ter stede, mijne aandacht op de *Historische Pamfletten* gerigt, daar (vooral uit den tijd van Oldenbarneveld) vele titels met afbeeldingen en prenten daarin behoorende, in die collectiën aanwezig waren. Deze nu hebben het *allereerst* mijne aandacht op die Pamfletten gerigt, en eene verzameling van eenige honderd stuks waarbij vele met platen, in 60 deelen gebonden, in 1849 uit de Bibliotheek van Ds. H. Manger te Haarlem aangekocht, werd de grondslag van mijn later werk. Door latere aankoopen en kennismaking met die stukken bevestigde en verruimde zich mijne meening over hun belang en heb ik alles wat ik vinden kon, tot eene verzameling van 600 à 700 deelen, waarin 18 à 20000 stuks, bijeen gebragt, (iets dat niet zoo moeijelijk viel daar die Pamfletten destijds weinig geacht werden en een deel met 10, 20, 50 ja 80 stuks, meestal voor één of twee gulden te verkrijgen was) en heb toen begrepen dat ze hooger waarde voor onze geschiedenis hadden dan alleen wegens de plaatjes en de zeldzame brochures over Oost- en West-Indië. Deze Pamfletten toch geven *in druk* bijna hetzelfde wat de historische platen en de spot- en zinneprenten in *afbeeldingen* behelzen, namelijk: de onwaardeerbare (hoewel soms eenzijdige) getuigenissen van tijdgenooten over de gebeurtenissen van den dag, te meer daar een groot aantal platen met uitvoerige beschrijvingen en toelichtingen, soms kleine pamfletten op zich zelf, voorzien zijn. Een en dezelfde geest spreekt op verschillende wijze in deze zoo onderscheiden voortbrengselen van de pers; eene zaak, die de algemeene aandacht wekte, werd, bij gemis van vele couranten, in pamfletten beschreven en terzelfder tijd en in denzelfden geest in platen afgebeeld; de vereering zoowel als de spotlust en de haat vierde zich in beiden bot voor het groote publiek, ze vullen elkander wederzijds aan, en hetzij in druk, hetzij in plaat zijn ze de meest getrouwe uitdrukking van den geest des tijds. Daardoor rijpte langzamerhand mijn plan, die geheel onbekende en verwaarloosde stukken door eene goede beschrijving aan de beoefening der Nederl.

geschiedenis dienstbaar te maken en ze tot een pendant te doen strekken voor mijn later werk over historische platen. Mijne vele bezigheden verhinderden mij echter zelf het plan ten uitvoer te brengen, en het was mij aangenaam in den Heer P. A. Tiele den persoon te vinden die mijn aangegeven plan, onder gedurige zamenspreking ten mijnent, op zulk een wijze ten uitvoer bragt, dat hij zich den dank van alle beoefenaars onzer geschiedenis verworven heeft, daar de 3 kwarto deelen, de beschrijving van mijne Pamfletten behelzende, voor onze geschiedenis een rijke bron van nasporingen geopend hebben. Een welligt alles omvattend vervolg en algemeen register daarop zal waarschijnlijk te eeniger tijd bij mij het licht zien. — De aanleiding tot die Pamfletten: de platen, was toen op den achtergrond getreden; iets anders en beters er voor in de plaats gekomen.

De *wijziging* en *inkrimping* van mijn vroeger plan bestaat in het volgende:

In de Proeve van beschrijving mijner Historische platen voor een paar jaren in het licht gezonden, heb ik het voornemen te kennen gegeven om ook die platen te vermelden, welke ik niet bezit maar die in andere werken beschreven, of in de verzamelingen mijner bekenden voorhanden zijn, ook wilde ik de vele Historische Schilderijen die niet in plaat gebragt, maar in de verschillende Musea te Amsterdam en elders verspreid, en al te weinig bekend zijn, aanwijzen. — Doch dit veel omvattende plan heb ik moeten opgeven, zoowel om de groote moeite, verbonden aan het opsporen en vergelijken van het elders beschrevene met hetgeen ik bezit of mij ontbreekt, als om het onvolledige en afwijkende der beschrijvingen van voorgangers of tijdgenooten. Wanneer ik echter de platen zelve, hetzij hier, hetzij elders onder de oogen kon hebben, gelijk vele zeldzame over de Hervorming en enkele over Oldenbarneveld uit de kleine maar zéér belangrijke verzameling van Ds. R. Verloren van Themaat te Utrecht, (wien ik voor die bewezen hulp mijnen hartelijken dank betuige), of die over Belegeringen, welke in het Archief der Genie aan het Ministerie van Oorlog te 's Hage berusten, of andere die mij op veilingen onder de oogen kwamen, dan heb ik daarmede mijne beschrijving verrijkt, doch mij voor 't overige bepaald tot hetgeen ik zelf bezit, en van geschilderde afbeeldingen slechts die bij den Heer J. de Vos alhier, vermelde. Indien mijne verzameling minder rijk ware dan zij is; indien daarop eenmaal een Supplement kon gegeven worden, even groot als het werk zelf (gelijk het geval is met mijnen Portret-Catalogus, waarop ik eenmaal, met de hulp van mijn geachten vriend D. Franken alhier, een vervolg van even grooten omvang hoop te geven) dán voorzeker zou die beperking tot het bij mij aanwezige, een bezwaar zijn; nu ik echter meen te kunnen verzekeren dat zeker negen tiende gedeelten van de nog bestaande gelijktijdige historie- en spotprenten in dit werk zijn opgenomen, geloof

ik dat het beter is door de beschrijving van hetgeen ik uit autops ken, eenen vasten grond te leggen dan mijn werk te vergrooten do veel onzekers of onvolledigs daarin op te nemen. — Eene andere do geringe beperking van mijn plan is om de platen over gebeurt nissen in onze Oost- en West-Indische koloniën hierin niet op te neme die landen hebben hunne afzonderlijke geschiedenis; de eenheid de Vaderlandsche geschiedenis wordt er door verbroken, en er bestaan t weinige platen van om ook maar eenigzins een beeld dier overzeesch geschiedenis te geven.

Minder goedkeuring zal welligt eene andere inkrimping van mij vroeger plan vinden, namelijk om het schrijven van een Topographisc werk over de kaarten van ons land en provinciën, en de gezigten de steden en dorpen te laten varen. Het is mij echter langzamerhand ge bleken dat tot zulk eene beschrijving meer historisch-topographisch kennis van alle plaatsen vereischt wordt, dan één man, die bovendie veel aan huis gebonden is, kán bezitten. Indien men toch aan het pla eener stad niet kan zien omtrent welken tijd dat gemaakt is, noch va welke zijde dit of dat gezigt van eene stad genomen is, niet weet deze of gene toren of poort nog aldus of anders dan afgebeeld is bestaat, maar bovenal, indien men niet de zeer moeijelijke mathematisch berekening kan maken, om de verschillende schalen van kaarten to ééne schaal te herleiden, (wat toch bij de beschrijving van kaarten e plannen onmisbaar is) dan voorzeker is het 't best het geheele werk na te laten. Daarom heb ik dan ook dat omvattende plan opgegeve en mij alleen de overgroote menigte van platen en teekeningen ove Amsterdam die ik bezit, bespaard en voorbehouden, om daarover te eeniger tijd iets goeds en volledigs te geven. Welligt zal men in de verschillende provinciën en steden langzamerhand den aangenamen e leerrijken arbeid verrigten, dien ik mij voorgenomen en gewenscht ha te kunnen volbrengen.

Nog wensch ik eenigzins nader aan te duiden, wat ik onder *Historie prenten* versta, en welke in mijne verzameling opgenomen zijn. — To Historieplaten reken ik natuurlijk vooreerst de getrouwe afbeelding va eenige gebeurtenis, allermeest eene gelijktijdige voorstelling; — da historische kaarten, n.l. zulke kaarten, waarop een feit, een veldslag een beleg, enz. wordt afgebeeld (deze worden ook met een kunstter *Situatiekaarten* genoemd) voorts zinne- en spotprenten waarop een persoon eene daad, eene gebeurtenis zinnebeeldig voorgesteld, óf verheerlijkt óf bespot wordt; verder zulke platen die voorstellingen uit den maat schappelijken toestand van ons volk zijn, en ten laatste die algemeen platen, welke een overzigt van een geheele reeks van jaren of va een tijdvak geven. Het veld is voorzeker ruim, maar toch geloof il dat ál die platen hiertoe behooren en zoowel de Kaarten van belege

ringen, enz. eerder tot de Historie dan tot Topographie, en evenzoo de Spotprenten over personen niet tot de Portretten moeten gerekend worden, daar beide soorten van platen op bepaalde gebeurtenissen doelen.

Eene moeijelijke vraag is het, of men bij gelijktijdige platen ook latere, waarschijnlijk of zeker onjuiste voorstellingen van dezelfde gebeurtenis hebbe op te nemen? Natuurlijk verdienen de gelijktijdige den voorrang; daarom is juist het werk van Hogenberg van zoo hooge waarde (men zie hierover het op bl. 40 aangeteekende omtrent het verloren werk van P. le Poivre) ook zijn de platen van de Onoverwinnelijke Vloot, den Slag van Nieuwpoort, enz., en de vele afbeeldingen van belegeringen en veldslagen uit de 17de eeuw (reeds zoo belangrijk om de vele bijgevoegde beschrijvingen) oneindig hooger te stellen dan de latere platen daarover. Onvoorwaardelijk zijn deze echter niet te verwerpen, daar vele, als die over Nieuwpoort naar de Keyser, en andere platen door nieuwe onderzoekingen ontstaan zijn. In 't algemeen hebben ze echter geringe historische of kunstwaarde. Zoo zijn er dan ook bij het opstellen van deze beschrijving vele latere afbeeldingen verwijderd, die vroeger daarin opgenomen waren; ja onverstandig zou ik het achten alle latere platen over den moord van Willem I, den dood van Oldenbarneveld, enz. op te nemen, ofschoon ik van gelijktijdige platen over eenig onderwerp al meer en meer verzamelde. Vele dier nieuwere platen dus schijnen te ontbreken, doch ze zijn alleen dán opgenomen, wanneer ik (gelijk zéér dikwijls het geval is,) de letter, - proefdruk én de originele teekening bijeen had, om alzoo de verzameling waarlijk te versieren; — of ook wanneer eenig feit slechts op eene nieuwere, zij het dan ook fictive plaat afgebeeld was, daar die vermelding van iedere gebeurtenis hoofdzaak was. Dit laatste, de vermelding van alle geschiedkundige feiten, stond bij mijn werk op den voorgrond, en daarom heb ik mij de afwijking veroorloofd, om eenige platen niet bij mij voorhanden, te beschrijven, ja zelfs vele geschilderde schetsen te vermelden uit de Historische gallerij van den heer Jb. de Vos alhier. Te eerder ben ik tot het laatste overgegaan, wijl het feit te éénig is dat een bemiddeld partikulier en kunstminnaar op eigen kosten eene dergelijke verzameling aanlegt. In Engeland, Frankrijk en België geschiedt dit op groote schaal door de Regering; met echt Hollandschen zin: om zich zelven te helpen, heeft de Heer de Vos dit denkbeeld alléén verwezenlijkt. Aan een groot aantal jongere schilders heeft hij 2 à 300 uitvoerige historische schetsen, alle op gelijke grootte, opgedragen, en alzoo eene gallerij gevormd van voorstellingen uit de Vaderlandsche geschiedenis, éénig in hare soort zoo hier als elders. Eene gedrukte Fransche beschrijving is hiervan opgemaakt, en daaruit heb ik aanleiding genomen die schetsen te vermelden.

Door deze uitvoerige aanwijzing van hetgeen hier niet, en hetgeen wèl is opgenomen, zal blijken dat in dit werk geschiedenis hoofdzaak is, terwijl de eischen der kunst toch niet geheel veronachtzaamd zijn.

II. De Verzameling in de volgende bladen beschreven, is eerst langzamerhand en niet zonder zéér veel moeite en overgroote kosten bijeengebragt. Nu ik het geheel overzie, sta ik zelf verbaasd hoe het mogelijk geweest is, dat alles in zoo betrekkelijk korten tijd bijeen te krijgen. Doch ook hier geldt het woord: die zoekt, die vindt; en als echt verzamelaar heb ik steeds geduldig gewacht en iedere gelegenheid heeft bij mij een geopend oog en open beurs gevonden. — Toen ik voor tien jaren mijn plan tot dit werk bekend maakte, bezat ik slechts eene kleine doch keurige verzameling, herkomstig uit den in 1850 aangekochten voortreffelijken atlas van de Burlett, zonder twijfel den uitgebreidsten en rijksten die ooit bestaan heeft of bestaan zal. Wel wist ik toen dat er méér bestond dan ik bezat, maar van de menigte platen die mij nu bekend zijn, had ik geen flaauw denkbeeld. Van 1850 tot 1858 kwam er niets van dien aard voor; doch in dat jaar werd mij de verkoop van den uitmuntenden atlas van Ds. van Voorst (vroeger van de Jongh te Rotterdam) opgedragen, in 1859 kocht ik de veelzins belangrijke verzameling van wijlen den letterkundige J. F. Oltmans, in 1860 had de eerste veiling plaats van den atlas van Dr. Munniks van Cleef te Utrecht (vroeger die van H. Gartman), in 1862 die van een ander deel van dezelfde collectie, en voorts deden zich vele andere gelegenheden op om mijne collectie te verrijken en een geheel te vormen dat zijne wedergade niet heeft, en in 40 zware groot folio portefeuilles vervat is; ja ik durf nu, na eene ondervinding van vele jaren gerustelijk zeggen dat deze verzameling meer historische platen, en vooral spot- en zinneprenten bevat dan vroeger al de genoemde collectiën te zamen. Ten bewijze daarvan merke men op, dat in deze eerste aflevering 3 uitgaven van den Intogt van Karel V in 1530, 2 uitgaven van zijne lijkstatie, 2 oude loterijkaarten, 25 platen over Nieuwpoort, 13 over de Synode, 22 over Oldenbarneveld, 36 over de zamenzwering van 1623, en 365 platen in 2 of meer, steeds verschillende, exemplaren aanwezig zijn zoodat er eigenlijk 2019 in plaats van 1523 N°. zooals de laatste bladzijde aanwijst, zijn — en dat over de volgende jaren het aantal van fraaije platen, teekeningen, verschil van staten, uit den aard der zaak natuurlijk nog véél grooter is dan dit tot 1625 zijn kon; — en men zal het gezegde wel niet overdreven achten.

Vooral heb ik mij beijverd om spotprenten en vele platen in verschillende afdrukken te verkrijgen; ook zijn er eenige afteekeningen van niet in plaat gebragte schilderstukken aan toegevoegd; (men zie vooral de N°s 632 enz. en 705.) terwijl de conditie van *alle* platen met die der fraaiste collectiën kan wedijveren. Dáárom geloof ik dat het nu tijd is, de beschrijving te beginnen, het wachten naar meerder te doen ophouden, en niet naar iets onbereikbaars te trachten: om namelijk *alles* bijeen te hebben, wat ik toch kan voorzien dat mij nimmer

gelukken zal. Moge er alzoo hier en daar iets bekends ontbreken, dat gemis zal door het vele hier voorhanden 't geen vroeger onbekend was, rijkelijk vergoed worden.

De *rangschikking* der platen is uit den aard der zaak strikt chronologisch. Moge daardoor ook soms de volgorde van platen over één onderwerp verbroken worden, b. v. over het beleg van Leiden, Breda, enz. zoo heb ik toch gemeend wegens het natuurlijke en duidelijke die orde te moeten behouden. Maar het *vinden* van die orde heeft mij dikwijls zéér groote moeite gekost, inzonderheid waar het gebeurtenissen gold op verschillende data geboekt, of die aan geene bepaalde tijdsorde gebonden, of niet door de historieschrijvers vermeld waren. Het volslagen gemis van eene uitvoerige en goede chronologische handleiding voor onze geschiedenis, was mij hierbij zeer hinderlijk; evenzeer het ontbreken van goede aanwijzingen op de platen zelve, ja ik geloof niet te veel te zeggen door te beweren, dat naauwelijks ééne plaat van de tien eene opgave van jaar en datum draagt. Bovendien behooren bij vele platen, inzonderheid bij de historische kaarten en spotprenten uit de 17e eeuw, afzonderlijke beschrijvingen die er onderaan gevoegd werden, doch die van een overgroot aantal verloren zijn, en dus de beteekenis der plaat slechts laten gissen. Vooral is dit een groot ongerijf bij de spotprenten, die zonder verklaard te zijn nergens kunnen geplaatst worden, en zelfs is de uitlegging met den tekst voor oogen dikwijls vrij moeijelijk. Laat men nu eens de platen uit *Punch* van slechts 20 jaren geleden verklaren, en men zal zien hoezeer men in de geschiedenis van den tijd waarvoor de plaat gemaakt is, moet ingewijd zijn om alles juist aan te geven. In dit opzigt vrees ik dan ook hier en daar dwalingen begaan te hebben, doch zal mij verheugen beter onderrigt te worden.

De *beschrijving* der platen is, wat de gebeurtenissen betreft, eenigzins kronijkmatig. Vroeger had ik gehoopt en heb ik ook getracht in dit werk eene doorloopende geschiedenis van ons land, naar aanleiding dezer platen, te geven door de uitvoerige vermelding der gebeurtenissen op de platen afgebeeld, doch dat plan heb ik moeten laten varen, zoowel omdat het mijne krachten te boven ging, als omdat er van vele belangrijke feiten geene platen bestaan, en van andere, voor de geschiedenis onbeteekende gebeurtenissen, vele gemaakt zijn. Ik heb mij toen volgens den goeden raad van mijnen hooggeachten (nu helaas ontslapen!) vriend Is. An. Nijhoff, en naar zijn voorbeeld bij het beschrijven van Charters, bepaald tot de korte vermelding van het voorgestelde feit, met verwijzing naar één groot geschiedkundig werk dat ligt onder ieders bereik was. In het eerst had ik tot 1584 Wagenaar's Vaderl. Historie tot leiddraad genomen, wijl echter de eerste eeuwen onzer geschiedenis en zelfs de 80 jarige oorlog daarin vlugtig behandeld zijn, en dat ver-

haal dier tijden althans na de onderzoekingen der laatste jaren geheel verouderd is, heb ik voor deze afdeeling het veel verspreide werk van Arend, Vad. Geschied. dat juist tot 1625 loopt, tot leiddraad genomen, doch zal mij voor het vervolg tot Wagenaar en latere schrijvers moeten bepalen. — Terwijl de onderwerpen zelve dus kortelijk zijn behandeld, heb ik aan de beschrijving der platen, inzonderheid aan die der zinne- en spotprenten, meerdere plaats ingeruimd; die platen toch reken ik, én om den geest die er in spreekt, én om haar voorstelling, én om de zeldzaamheid, tot de belangrijkste dezer Verzameling.

Bij de beschrijving is aan de kaarten van Belegeringen en Veldslagen meer ruimte gewijd dan aan andere platen, omdat wij uit de 17e eeuw zoo weinig krijgskundige werken bezitten, en het juist zoo te regt betreurd is dat b. v. aan de uitgave van het krijgskundig Journaal v. Ant. Duyck niets van dien aard is toegevoegd; met mijne beschrijving kan men zich van deze of gene kaart eenige voorstelling maken. — Voorts heb ik zoo veel mogelijk getracht de *opschriften* van platen en der daarbij behoorende beschrijvingen in de woorden zelve weer te geven, en die tusschen „ " (aanhalingsteekens) geplaatst, de woorden die op de platen zelve staan en in mijne beschrijving ter verduidelijking zijn opgenomen, zijn *cursijf* gedrukt. Die opschriften en beschrijvingen toch ontbreken dikwijls; op deze wijze is voor het goed herkennen der platen zooveel mogelijk gezorgd.

Voorts is bij alle afzonderlijk uitgegeven platen, ter betere herkenning en beschrijving, de maat, in nederl. el (of fransche mêtre) aangegeven; de oude maat voor platen, n.l. den *ancien pied du roi* heb ik, als tegenwoordig veel buiten gebruik, verlaten.

Dikwijls, volgens sommiger oordeel welligt te dikwijls, komt hier voor: *zeldzaam* of *zeer zeldzaam*, maar het is mij uit jarenlange ondervinding gebleken dat er eene overgroote menigte platen is die óf geheel verdwenen zijn, óf slechts in één Ex. schijnen te bestaan. Ik weet eenigzins wat men een *zeldzaam* boek kan noemen, evenzeer is mij de zeldzaamheid van vele etsen en andere gravuren, inzonderheid van portretten bekend, maar juist daarom geloof ik te mogen zeggen dat vele van deze Historische platen tot het allerzeldzaamste mogen gerekend worden van al wat er bestaat; ze zijn meestal veronachtzaamd, en of reeds in de tijden waarin ze uitkwamen vernietigd, of later in het ongereede geraakt; — terwijl fraaije portretten, etsen, enz. door in- en uitlandsche kunstliefhebbers gezocht worden, heeft zich bijna niemand over deze zoo belangrijke geschiedkundige platen bekommerd. Daarom ook zijn de fraaiste platen niet altijd de zeldzaamste, maar worden dikwijls de minder goede doch meest belangrijke het minst aangetroffen.

Tot de zeldzaamheden, maar ook tot de sieraden van deze en van iedere verzameling reken ik de vereeniging van verschillende afdrukken (of *staten*) van ééne plaat. Wijl ik mij hierop bijzonder heb toegelegd, en

talllooze platen heb ik vergeleken om eenig verschil (en dus eene andere uitgave) te ontdekken, (dat steeds voor de meerdere of mindere verspreiding van een plaat pleit,) is daarvan veel bijeengebragt. In mijnen Portretcatalogus had ik aan ieder staat een afzonderlijk N°. gegeven, nu is het mij beter voorgekomen aan ééne plaat in verschillende staten slechts één N°. te geven, en dan onder *a*, *b*, enz. de verschillende exemplaren aan te geven, alzóó toch komt er meer eenheid in het geheel, en is het overzigt gemakkelijker.

Ik heb mij hier natuurlijk bepaald tot de beschrijving der platen over onze geschiedenis; die over België zijn slechts tot 1600 opgenomen, de vele platen over buitenlandsche geschiedenis, die, vooral in de 17e eeuw, in zoo grooten getale hier te lande over en voor het Buitenland vervaardigd zijn, en die men meestal in onze Historische Atlassen vindt, zijn geheel achterwege gelaten. Aan het slot van dit werk hoop ik echter die buitenlandsche in een supplement op te nemen, en ook daardoor aan te toonen, hoe veel hier te lande ook voor de buitenlandsche geschiedenis gedaan is.

Bij de beschrijving van vele platen heb ik nog dit of dat aangeteekend, wat mij van dat onderwerp of van eene andere plaat bekend was; voor enkele platen heb ik zeer omslagtige nasporingen moeten doen, inzonderheid over den Intogt van Karel V in Bologna in 1530, over de lijkstatie van dien Keizer in 1558, voor de loterijplaat van 1592, enz., maar niets evenaart de onderzoekingen, vergelijkingen en gedurig vernieuwde omwerkingen, vereischt voor het werk van Hogenberg, waarvan de beschrijving dan ook 24 bladzijden inneemt. Dit werk was vroeger steeds voor eene toevallige verzameling van platen over den 80jarigen oorlog gehouden, en alleen door de naauwkeurige vergelijking van 13 complete Exemplaren of brokstukken er van en van de 6 uitgaven van Aitsinger, is het mij gelukt eene orde te vinden, die naauwkeurig aan te geven, en alzoo te doen zien dat dit de meest belangrijke verzameling van afbeeldingen over de 16e eeuw is, die eenig land bezit. En toen ik later bemerkte, dat de platen van *Tortorel* de originelen van vele afbeeldingen in Hogenberg waren, en dat de Veldslagen van Baudart de verkleinde copijen van andere platen in Hogenberg behelsden, heb ik mij daarvoor wederom vele omslagtige vergelijkingen moeten getroosten, om te vinden welke uit het eerste nagevolgd waren, en dat er in het laatste 64 nieuwe platen bijgevoegd zijn. Voor het werk van Orlers Veldslagen van Maurits, is hetzelfde geschied, en zoowel over Perissin, als Hogenberg, Aitsinger, Baudart en Orlers zijn al die bibliographische opgaven gedaan, waartoe ik van zelf geleid werd, en die met een ongeëvenaarden apparatus voor mij, (nl. 6 uitgaven van Aitsinger, 3 van Baudart, 7 van Orlers) nu beter dan ooit geschieden konde, doch die eene ongedachte moeite kostten.

Door uitvoerige *registers*, als: van de plaatsen wáár iets geschied is, — van de handelende personen, van de graveurs, teekenaars, uitgevers, van de opschriften der zinne- en spotprenten, enz. wensch ik het werk nuttiger en gemakkelijk te maken voor hen, die zulke platen verzamelen of het voor geschiedenis of kunst raadplegen. Bij deze aflevering is van die Registers eene proeve geleverd, gelijk in het geheel de uitgave van deze eerste 200 bladzijden evenzeer beoogt, om het oordeel van bevoegde mannen over mijne beschrijving te vernemen en met hunne aan- of opmerkingen voor de volgende bladen mijn voordeel te doen. Aan de zeer vele vrienden en belangstellenden, die door hunne mededeelingen, op- en aanmerkingen het hunne hebben bijgedragen om dit werk meer volledig te maken, breng ik mijn hartelijken dank.

Voor de *Kunstgeschiedenis* kan dit werk mijns inziens van groot nut zijn. Niet alleen toch zijn deze Historische platen over 't algemeen zeer weinig bekend, wijl ze meestal veronachtzaamd zijn, als gevende onbegrepen voorstellingen uit de geschiedenis van een klein land, maar ze bevatten een tal van uitmuntende platen, inzonderheid van teekenaars, die zelve hunne voorstellingen in plaat gebragt hebben, en alzoo tot de zoo zeer gezochte klasse der *Peintre-graveurs* behooren, zoo uitstekend behandeld door Bartsch, Robert-Dumesnil en Passavant, en ik geloof dat die werken hieruit veel kunnen aangevuld worden. Men weet, hoe weinig, ja bijna niets er tot voor zéér weinige jaren in ons land voor de geschiedenis van onze eigen kunst gedaan is; hoe bijna alles wat er over Rembrandt, Visscher en andere graveurs bestaat, door buitenlanders geschreven is; het is hoog tijd dat ieder daarvoor bekwaam Nederlander medewerke die schande uit te wisschen, want daarvan geldt allermeest het bekende, ware of verdichte, woord: Nous traitons sur vous, chez vous, sans vous. Voor kunstgeschiedenis kan dit werk daarom belangrijk zijn, wijl *alle* Historische platen vóór 1590 hier te lande gegraveerd *zéér zeldzaam*, en die van 1590 tot 1618 mede niet algemeen zijn, en eerst met 1618 dat heirleger van afbeeldingen over onze geschiedenis begint dat elders ongeëvenaard is. Met de platen van *Corn. Teunissen* of *Antoniszoon* over Terouanne en die van *Coornhert* over het leven van Karel V (N° 359 en 405) beginnen onze Historische platen, (want die van den intogt in Bologna (N° 377) zijn te Keulen door *Hogenberg* geëtst) dan volgen de 58 platen van *J.* en *L. van Deutekom* over de lijkstatie van Karel V (N° 412) voorts de olifant van Gerrit v. Groningen (N° 462) vele over de Hervorming (N° 421 enz.) dan enkele over belegeringen als: Deventer in 1578 (N° 800) de Intogt van Leicester (N° 933); eerst in en na 1590 worden de gelijktijdige platen talrijker; oudere platen dan de opgenoemde en ook meerdere uit dien tijd herinner ik mij niet ooit gezien of ook aangehaald te hebben gevonden, — en reeds de opge-

noemde zijn zeldzaam en weinig bekend, — men ziet dus welk eene schat van onbeschreven zaken hier aan het licht komt. Bij de beschrijving van deze voor kunst belangrijke platen heb ik echter het meest mijn gemis van kunstkennis betreurd, zoodat ik het bijna nooit heb durven wagen deze of gene plaat aan eenen kunstenaar toe te schrijven, en hoezeer ik gaarne mijne kunstvrienden hierin om raad en voorlichting gevraagd had, was de arbeid te groot en waren de platen te onbekend om hen gedurig daarvoor om onderrigt aan te gaan. De naauwkeurige beschrijving, en andere mededeelingen van historischen aard zullen, naar ik hoop, hiervoor eenigzins schadeloos stellen.

Gaarne zoude ik naar den raad van velen, en op het voetspoor van *Bartsch* en *Passavant*, dit werk in het Fransch geschreven hebben om daardoor zoowel deze platen, als onze geschiedenis meer algemeen bekend te maken, doch mijne taak zou er zeer door verzwaard zijn; het was ook te zeer in strijd met het echt Vaderlandsche doel van dit werk, en het zou daardoor meerdere personen hier te lande van het gebruik afgehouden, dan er buitenlands voor gewonnen hebben. Anders zou het mij een streelend genoegen zijn geweest, indien het buitenland hierdoor nog meer van het groote gewigt der Nederlandsche geschiedenis kon overtuigd worden. Mijns achtens toch is er niet één land welks bijzondere geschiedenss van zoo groot belang voor het algemeen is. Wanneer men eens de personen van Prins Willem I en Willem III, de vernietigers der plannen van Philips van Spanje en Lodewijk XIV, en de geschiedenis der wording van het Nederlandsche volk wegdenkt, hoe geheel anders zou dan de staat der geheele wereld en der beschaving zijn!

III. De opmerkingen over Historische Atlassen in 't algemeen, die ik vroeger voor den catalogus van den atlas van Voorst plaatste, zullen in dit eerste werk over Historieplaten wel niet misplaatst zijn. — Een dergelijk onderwerp kan niet dikwijls, maar moet éénmaal grondig behandeld worden.

„Beoefening van Geschiedenis door platen, kaarten, portretten, — meer bepaald de beoefening der geschiedenis van eenig land of van eenigen tijd, door eenen „Historischen Atlas" — ziedaar een vak van studie, in Nederland ontstaan, dáár alleen gekweekt, maar ook dáár alleen mogelijk en verklaarbaar.

Een „Historische Atlas" is eene chronologisch gerangschikte verzameling van prenten, kaarten en portretten, die de gebeurtenissen van eenig land voorstellen, en de plaatsen of personen afbeelden, welke tot die voorvallen in betrekking staan.

Zulke verzamelingen zijn buiten Nederland onbekend, zóó zelfs, dat mijne veelvuldige vragen naar dergelijke buitenlandsche collectiën aldaar naauwelijks begrepen werden en vele omschrijving vereischten. Zonderling voorwaar, te meer daar in Frankrijk en vooral in Engeland, topographische collectiën gevormd zijn, die met een Historischen Atlas vrij wel overeenkomen, daar zij steeds vele historische platen bevatten. Het groot onderscheid tusschen die collectiën en de onze is hierin gelegen, dat buitenslands topographie *hoofdzaak*, geschiedenis *bijzaak* is, en dat die platen steeds de illustratie van een landschap, stad of gebouw, en niet gelijk hier te lande, de geschiedenis er van ten doel hebben. — Opmerkelijk vooral wordt dat ontbreken van Historische Atlassen in andere landen, wijl de Engelschen zoo menige *Pictorial History*, de Franschen hunne *Histoire en figures* hebben, iets wat wij Nederlanders missen. Het is een bewijs te meer, dat die Historische Atlassen aan Nederland om bijzondere redenen eigen zijn.

Ik acht die wijze van beoefening onzer Geschiedenis echter ook alleen *mogelijk* door den bloei van schilder- en graveerkunst hier te lande, alleen *verklaarbaar* uit het ontwikkelde volksleven, uit de burgerlijke vrijheid die hier heerschte, en uit het karakter der 18e eeuw.

Nergens voorzeker heeft de Schilder- en Graveerkunst zóó veel dienst bewezen aan de Geschiedenis als hier te lande, zoowel door het afbeelden van roemruchtige en gedenkwaardige, soms ook van minder belangrijke feiten, als door het overleveren aan het nageslacht der gelaatstrekken van personen, beroemd en geëerd in den tijd van hun leven of na hunnen dood. Nergens was ook dit in die mate mogelijk, want het aantal bekwame schilders en graveurs van het midden der 16e tot aan de 18e eeuw was in Nederland aanzienlijker en hunne kunst voortreffelijker dan destijds in eenig land ter wereld. Van daar dat groot aantal van fraai uitgevoerde bladen die nog onze bewondering wekken; van daar die uitvoerigheid om eenig, soms niet eens belangrijk feit op één of meerdere groot-folio vellen af te beelden; van daar dat groot aantal platen, ongeëvenaard durf ik zeggen, in andere landen van grooter uitgestrektheid en met rijker geschiedenis.

Maar al spoedig zou de ijver dier graveurs verflaauwd en het getal dier platen verminderd zijn, indien die ijver niet gevoed en aangevuurd ware, de platen niet gretig ontvangen en gekocht, en alzoo de kunst geene aanmoediging gevonden had. Want die platen kwamen niet nu en dan, of na lange voorbereiding of bij inteekening! uit; — neen, jaarlijks, ja bij belangrijke gebeurtenissen, belegeringen, inlandsche verwikkelingen, wekelijks, ja dagelijks verschenen er vele, en te groot was haar aantal, en de kunstwaarde van vele te gering dan dat men haar verschijnen en vertier aan kunstliefde kan toeschrijven. Maar het volksleven was bij ons door de worsteling met Spanje en

later met Engeland te zeer ontwikkeld, dan dat men niet een levendig aandeel zou genomen hebben in de gebeurtenissen des lands, dat men niet gaarne de afbeeldingen dier feiten gekocht zou hebben, waarin niet zoozeer de Vorsten, als wel het volk gehandeld, gewerkt, geleden of gezegepraald had. In die feiten leefde het volk. Die platen stelden personen voor uit het volk, burgers aan elkander gelijk, mannen des volks, die met Koningen handelden, Vorsten en Vorstinnen ontvingen en onthaalden, en die de Nederlandsche wapenen deden zegevieren. De beste Regenten en Vlootvoogden waren mannen uit het volk. Wáár ergens ter wereld kon het volk dus ook zulk een belang stellen in de gebuertenissen en in de personen die daarin handelend optraden? De Adel, die elders, vooral in de 16e, 17e en 18e eeuw, zulk eene groote magt uitmaakte; en in andere landen zulk eene bescherming aan kunst verleent, ontbrak hier bijna geheel, en gering was het aandeel, dat hij aan de glorierijke dagen der Republiek nam. Het Huis van Oranje alleen was de magt die boven het volk stond, maar dat Huis was met het volk bijna als vereenzelvigd; gelijk het zijne magt aan het volk ontleende, zoo hadden de Hoofden van dat Huis goed en bloed er voor opgezet; het volk beminde en eerde die Vorsten gelijkelijk! Van dâár dus dat waarlijk verbazend aantal afbeeldingen dier Vorsten en beroemde mannen, die voor eene bevolking slechts van anderhalf millioen zielen voortgebragt, alleen onder dat gering getal en zelden buitenlands verspreid werden, en waarvan vele echter van eene verwonderingswaardige zeldzaamheid zijn, ja waarschijnlijk geheel zijn verdwenen; dáárin alleen, in dat opgewekte volksleven, is het goed onthaal te zoeken, dat die vruchtbare werkzaamheid der graveernaald hier gevonden heeft.

Een volledig bewijs, dat het aandeel door het volk in die platen genomen, meer eene uitdrukking was van den volksgeest, dan van den kunstzin, vind ik daarin, dat niet alleen de fraai gegraveerde, de eigenlijke kunstplaten veel verkocht werden, maar ook die, welke geenszins fraai en afgedrukt of versleten waren, en die alzoo alle kunstwaarde misten. Hoe vele platen ziet men niet, waarop de adressen van vier of vijf kunstkoopers elkander zijn opgevolgd; hoe vele platen, die eerst voor deze gebeurtenis gediend hadden, zijn later door veranderingen (en geenszins verfraaijingen) op andere feiten toegepast, en toch veel verspreid! Inderdaad, bij Historische platen en portretten zijn het alleen de onderwerpen geweest, die haar vertier bezorgd hebben, en geenszins is die verspreiding aan de uitvoering toe te schrijven.

Het volksleven openbaarde zich in Nederland bovendien nog op eene geheel eigenaardige wijze, die dáár alleen mogelijk was, bij het genot van eene vrijheid van denken, spreken en schrijven, als daar verleend en gelietd werd. In tallooze pamfletten, in *zinne-* en *spotprenten*

gaf het volk door schrift of kunst de goed- of afkeuring te kennen van gebeurtenissen en personen, of werd de toestand des lands voorgesteld. Waar ergens dan hier zou dit mogelijk geweest zijn? In Frankrijk noch Duitschland viel daaraan te denken. en wat men in Engeland vóór de tijden van Willem III vrijheid van schrijven noemde, was niets dan de flaauwe afschaduwing van die vrijheid, welke men hier reeds lang genoot. En toch is het opmerkelijk, dat bij een zoo ernstig, schijnbaar zoo prozaisch volk als het Nederlandsche, en nog meer, dat bij het protestantsche gedeelte er van, zóó vele *emblematische* voorstellingen ontstaan en gretig ontvangen zijn, eene rigting, die men eerder bij de Zuidelijke volken, dan bij ons Noordelijker volk, zou zoeken. Het komt mij voor, dat men in de voorstellingen der Rederijkers den oorsprong van dit verschijnsel vindt. Die afbeeldingen, zoo rijk in vinding, van het lijden der Kerk, van de Gemeenten onder het Kruis, de anti-Katholische prenten, hebben wij zeker aan den invloed dier voorstellingen te danken. Op dat voetspoor is men voortgegaan. Als men de geestige en keurige wijze ziet, waarop de Tirannij onder Alva, de staat des lands onder Leicester, en later onder Maurits afgebeeld is; als men opmerkt, dat over den kortstondigen Kleefschen en Gulikschen oorlog vele uitvoerige spotprenten verschenen, de eene al scherper dan de andere; dat over Oldenbarneveld en zijne executie, zoowel als over de zamenzwering tegen Maurits, telkens meer dan twintig, ja dertig platen verschenen, dat er over het beleg van Bommel in 1599 en het latere van Breda en van 's Hertogenbosch vele kleinere zinneprenten, en twee in zes groot-folio bladen het licht zagen; dat men over den moord der de Witten wel veertig prenten in de wereld zond, en eene verzameling van vijfentwintig platen ter bespotting van Jacobus II en van het Katholicisme in Engeland in korten tijd vervaardigd werden; dat menige plaat zelfs op de protestantsche Geestelijkheid en hare twisten verscheen, en vele op partikuliere personen, zoo kan men niet twijfelen, dat die emblematische voorstelling met den geest des volks overeenkwam, dat de daarin gebruikte vrijheid geoorloofd was, en wij gelooven onze bewering genoeg gestaafd te hebben — dat die zin- en spotprenten eene uiting waren van het volksleven, alleen mogelijk in Nederland, onder het genot van eene zéér groote vrijheid van spreken en schrijven.

De bloei der kunst hier te lande in de 16de en 17de eeuw had eene goede uitwerking op het geheele publiek; de vreemde kunst zoowel als de eigene werd hier aangemoedigd, en schatten van schilderijen, platen en teekeningen door de eerste meesters der Italiaansche, Oud-Duitsche en Fransche scholen, werden hier bijeengebragt; — ja, men staat verbaasd, als men de rijkdommen van vreemde kunst opgeteekend ziet, die toen hier als opgestapeld waren. Helaas! in de 18de eeuw nam de liefde voor kunst eene hoogst eenzijdige en uitsluitend, ja

bekrompen *nationale* rigting, en al wat hier van vreemde kunst ververzameld was, werd verstrooid, vernield, naar buiten gevoerd. Men gelooft zijne oogen bijna niet, wanneer men de Catalogussen van de eerste helft der 18de eeuw, zoo als van Six, Lulofs en anderen ziet, en opmerkt, dat in die kabinetten geheele Kunstboeken met eigenhandige teekeningen van Raphaël, Michel Angelo, Carrachi en anderen aanwezig waren, en dat ze zonder beschrijving in ééns verkocht werden, dat geheele portefeuilles met gravures van Marc-Antoon en van Oud-Duitsche meesters opgetast lagen, dat schilderijen van Raphaël en Titiaan als middelmatige stukken golden, en voor spotprijzen weggingen! Men had geen oog voor het uitmuntendst wat uit den vreemde was; buitenlandsche kunst werd zóó laag geschat, dat het daardoor alleen begrijpelijk is, dat men thans in ons Vaderland onder zóó vele kunstvoorbrengselen zóó weinig, ja zoo geheel niets van oude vreemde kunst ontmoet. Alleen de Nederlandsche kunst bleef in achting en waarde. En toch ging die kunst allengs en sterk achteruit, nu niet langer grootsche feiten, krachtige mannen en een levende volksgeest haar inspireerde. Al minder en minder werden de gravures; de geest begon meer en meer in de vele zinne- en spotprenten te ontbreken, ze werden eindelijk zóó onbeduidend, zóó geesteloos, dat men ze niet dan met walging beschouwt. Men ziet, de kunst was de uitdrukking van den volksgeest en hield daarmede gelijken tred.

In de 18e eeuw was het hier te lande een tijd van rust en van rijkdom, zoo als in geen andere. Men rustte en dommelde in opde lauweren van het voorgeslacht; men plukte en genoot de vruchten van die daden; geene nieuwe feiten verdrongen of verkleinden de vorige. Door geaardheid en bezigheden was men aan huis gebonden, ruime beurzen en ruime huizen stonden den kooplieden ten dienste. Huiselijkheid, bedaardheid en liefde tot gemak was een karaktertrek van dien tijd. Wat wonder, die bij die nationale rigting, de kooplieden, (niet de geleerden,) verzamelingen aanlegden waarin zij de geschiedenis der voorvaderen zich voor oogen konden tooveren, daarin konden leven. Van daar die verzamelingen van meerder of minder uitgebreidheid, van meer of minder keurigheid, toen ontstaan. En de schat van platen was zóó groot, dat een ieders lust gemakkelijk kon voldaan worden.

Aldus zijn die Historische verzamelingen, welke alleen hier te lande worden gevonden, in de 18e eeuw, en ook niet vóór dien tijd, ontstaan. Doch haar nut? Menigeen zal *beuzelen* heeten wat hier beoefening van Geschiedenis genoemd wordt. En gaarne erken ik, dat zulk eene verzameling tot beuzelen aanleiding kan geven, wanneer men zonder behoorlijke kennis zulk eene verzameling vormt, vermeerdert en, gelijk men zegt, gebruikt; maar evenzeer houde ik mij overtuigd, dat eene goede waardeering dier platen en portretten zeer

veel kan bijdragen tot de juiste kennis van Geschiedenis en van veel nut zijn kan voor het bestuderen van onze Nederlandsche Kunst".

En hiermede meen ik alles gezegd te hebben, wat er over Historische platen valt op te merken, en eindig dit werk voorloopig in de hoop dat aan- of opmerkingen van anderen mij nog verbeteringen voor het vervolg zullen aanwijzen. Het werk hieraan besteed heeft mij veel genoegen en leering verschaft, maar ook veel ijver en volharding geleerd. Meermalen is mij de moed ontzonken, bij de spaarzaam toegemeten ochtend- en avonduren, aan huisgezin en eene drokke handelszaak ontwoekerd, en slechts voor dit werk beschikbaar; menigmaal ben ik, inzonderheid door den arbeid dien de bestudering van Hogenberg, Baudart en eene driemaal herhaalde omwerking van een goed deel vereischten, ontmoedigd, en alleen het terugzien op hetgeen reeds gedaan was, de groote zucht voor onze geschiedenis, en de levendige wensch dit éérste werk over Historie-prenten in óns land tot stand te brengen, heeft mij de noodige volharding geschonken.

Moge het werk slechts strekken tot meerdere kennis en waardering van onze Vaderlandsche geschiedenis, Kunst, en Volkszin!

Amsterdam, F. M

14 November 1863.

BEREDENEERDE BESCHRIJVING

VAN

NEDERLANDSCHE HISTORIEPRENTEN.

INLEIDING.

TITEL- EN ZINNEBEELDIGE PRENTEN.

1 Geteekend Titelvignet v. d. „Schouwburg der Nederl. Gebeurtenissen van 1586—1718, bijeenverzameld door M. Broerius v. Nidek en W. Henskes." fol. — De atlas v. Broer. v. Nidek bestond uit 82 dl. en werd in 1748 te Amsterdam volgens gedrukten Catalogus in haar geheel voor ƒ 5000.— verkocht aan den Heer W. Henskes aldaar, na wiens overlijden welligt alles, althans zéér veel in bezit kwam van den Heer E. de Burlett te Amsterdam, wiens verzameling in 1850 voor ƒ 4000.— door mij gekocht, en aanmerkelijk vermeerderd is.

2 Titelprent voor eene verzameling v. Historieplaten, zijnde een wit veld, omgeven door eene rand van arabesken. Naar *J. Otten Husly*, door *R. Vinkeles.* fol.

3 „Nederland." — Zinneprent voor de Geschied. v. Nederland, voorstell.
a een gewelfden tempel met 2 zijvleugels en bovenstuk met 3 medaillons, waarbij voorts 14 voorstell. uit de Nederl. Geschied.; voorop eene kleine kaart v. Noord-Nederl. Naar en door *W. Kok* (omstreeks 1800 vervaard.) Hg. 51 dm., br. 41 dm. In hoog ovaal. gr. fol. — Met afzond. verklaring in 2 kol.
b Originele teekening in O. I. inkt voor de voorgaande plaat. Door *W. Kok.* fol.

4 „Nederland." — Eene bijna dergel. zinnepr., voorstell. eenen tempel met platten gevel en zuilenrij; in het midden een gezigt op den grond der Batavieren; ter zijde 6 kleine histor. voorstell., van voren een altaar met eene kleine kaart v. h. oude eiland der Batavieren, en veel zinneb. bijwerk. Door *W. Kok.* hg. 51, br. 41 dm. In hoog ov. gr. fol.

5 Zinneb. voorstell.: in het midden zit de Nederl. Maagd, de pijlbundels
a in de hand, op een zetel; vóór haar ligt de Nederl. leeuw; aan hare regterzijde de Koophandel, links Mars, beide staande; v. ond. 2 med. Naar *G. de Lairesse* door *J. v. Munnichuysen.* fol. Titelplaat voor: le Clerc, Hist. d. Prov. Unies. 1723. Vol. II. — Dl. 1 en 3 hebben andere titelprenten. Deze 3 platen zijn ook gebruikt voor de Holl. uitgave v. dit werk v. 1730.
b Dez. pl. Zeer fraaije proefdruk vóór alle lr. *Zeer zeldzaam.*

6 Zinnebeeld. voorstell., de Geschiedenis omstuwd van andere Muzen
a afbeeldende, verder Diogenes met zijn lantaarn, en vele andere personen; voorts in den hemel de Goden. Naar en door *B. Picart.* 1726. fol. Titelpl. voor: Luiscius Alg. Geogr. Woordenb. 1726.
b Dez. pl. Proef voor de lr.

7 Zinnebeeldige voorstell., de Geschiedenis zittende, aan wie de Tijd eene opene rol aanbiedt, ens. Naar *L. F. D(u) B(ourg)*, door *F. Morillon la Cave*. 1784. fol. Titelpl. voor: v. Loon, aloude Holl. Hist. 1784.
8 Zinnebeeld. voorstelling: de Geschiedenis schrijvende, achter haar de
a Vrijheid, in de lucht de Faam. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8°. Titelplaat voor J. Kok, Vaderl. Woordenboek.
b Dez. pl.; Proefdruk vóór de lr.
c Teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. door *J. Buys*. 8°.
9 Zinneb. voorstellingen voor Wagenaar, Vaderl. Historie:
a Uitgave van 1749 en 1752. De Geschiedenis schrijft op een groot boek de woorden: *Vaderl. Historie*; om haar heen vele zinneb. personen, ens. Naar en door J. *Punt*. Van ond.: Amst., 1749 en 1752. 8°.
b Uitgave van 1790: de Geschiedenis, de Waarheid en Vrijheid worden gewezen naar een mastbosch van schepen; v. achteren eene zuil waaraan in een med. het beeld van Wagenaar. Naar en door *R. Vinkeles*. 8°.
c Dez. pl. v. 1790. Proef vóór alle lr.

ALGEMEENE PRENTEN.

10 „Geschiedkundige kaart der Nederl., door *E. Maaskamp*. Amst. 1833." fol. Hierop de aanwijzing der plaatsen met de jaartallen der gebeurtenissen.
11 „Carte Histor. et Chronolog. pour ... l'Histoire d. Prov. Unies." — 2 pl.
a gen. 39 en 40, uit: Histoire d. Prov. Unies. Amst. 1701. fol. — Pl. 39 bevat in kleine med. de 35 Graven v. Holl. en de 35 Graven van Vlaand. — Pl. 40 de Koningen van Spanje en hunne Stadhouders in Braband, de Nederl. Stadhouders tot Willem III en de med. v. 38 krijgsoversten en geleerden. Iedere pl. hg. 38, br. 48 dm. br. fol.
b Dez. pl. Fraai gekleurd.

Deze 2 platen zijn in 1728 ook opgenomen in: Gueudeville Atlas Historique. 7 vol. fol. en dáár v. hist. tekst op 20 fol. bladz. verzeld.

12 Tijdkaart (bestaande uit namen en afbeeldingen) bij de Geschiedenis v. h. Vaderland, door *J. van Lennep*. Met afbeeld. van 22 Krijgslieden, 18 Dichters, 21 Staatslieden, 21 Kunstenaars, 68 gebeurtenissen en vele gekl. en zwarte wapens. Lithogr. v. *T. Brüggemann*, uitgeg. d. A. C. Kruseman te Haarlem. (1853?) 2 bl., ieder hg. 63 dm., br. 81 dm. br. fol. — Met beschrijv. 16 bl. 8°.
13 Tijdstroom d. Vaderlandsche Geschiedenis, van de vroegste tijden tot op heden; ten gebruike bij de Geschied. v. Noord-Nederl. v. J. v. Lennep. (door W. P. v. Stockum). Haag (1855). 1 bl. hoog folio, in gr. 8°. koker.

VERZAMELINGEN.

14 Geschiedenis der Nederl. v. h. begin tot 1795, in 12°. plaatjes en portretten; ieder met 1 of meer regels Holl. onderschr. in kl. kap. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles* en *C. Bogerts*. 12°. — Deze behooren in: Geschied. d. Vereen. Nederlanden. Amst., 1783—95. 25 dl. 12°. Dit anonyme werk, dikwijls aan C. v. d. Aa en ook aan anderen toegeschreven, is van J. Fokke, oudste zoon van den graveur S. Fokke, en ouder broeder v. d. geestigen schrijver en boekhand. A. Fokke. — Uitmunt. proefdrukken vóór alle lr. 274 st.
15 De Nederlandsche Geschiedenis van de Batav. tot 1755? (de komst der
a Prinses Weduwe op h. Oranjewoud met Willem V). In 192 kl. 12°. plaatjes, gedrukt op 16 fol. vellen; de platen gen. I—CXCII, onder

iedere pl. een 4reg. versje. Door *S. Fokke.* — Hebben waarschijnlijk voor eene serie v. Almanakjes gediend.

b Des. pl. N°. 24—156. Proefdr. vóór alle lr.

16 (60) Vaderlandsche Historieplaten, voor de Scholen en Huisgezinnen; vervaardigd naar h. ontwerp v. J. H. Eichman en H. Altmann. (Gelithogr. naar *Bos*, door *Bruining*). Uitgegeven te Leyden bij Trap, door of voor het Leidsch Departement d. Maatschappij tot Nut v. 't Algemeen. in 1855. 2e druk. 1862. h. br. fol. ƒ10.

Dewijl deze platen gedeeltelijk copiën v. andere bekende afbeeldingen zijn, en de meeste gebeurtenissen reeds genoegzaam door gelijktijdige platen in deze verzameling zijn voorgesteld, heb ik deze niet in mijne collectie opgenomen.

17 Serie van 120 plaatjes op 20 folio bladen; zijnde de afzond. afdrukken der plaatjes, voorkomende in de: Geschiedenis v. ons Vaderland, die een deel uitmaakt v. G. v. Sandwijk. Prenten-Magazijn voor kinderen 8 dl. 4°. v. 1845—52, te Purmerend bij J. Schuitemaker uitgegeven. — De plaatjes zijn in bijzonder slechte houtsnede, doch er zijn er velen bij die gebeurtenissen voorstellen nergens elders afgebeeld, en trouwens hier zeer slecht voorgesteld. De beschrijv. tot die platen in het Prenten-Magazijn, en later met de houtsneden in een deel uitgegeven (te Leiden, bij Noothoven v. Goor) is vrij voldoende, en vormt eene doorloopende Nederl. Geschiedenis

18 „Tafereelen uit de Geschiedenis des Vaderlands, tot nut van groot en klein, door Mr. J. van Lennep en Comp. Amst., M. H. Binger en Zn." 1854. 8 afl. bevatt. 87 pl. in lithogr. met bijgevoegde verzen. br. 4°.

Deze geestige karikaturen van gebeurtenissen uit de Nederlandsche Geschiedenis, zijn meestal te danken aan de geoefende teekenpen van den Heer P. van Loon, te Utrecht; de verzen zijn deels van Mr. J. van Lennep, deels van d. Heer H. Binger, een der Uitgevers. — Na eenigen tijd veel genoegen te hebben gegeven, daar ze meesterstukken en de eerste hier te lande in dat genre waren, werden ze begroet met een „*Strafdicht*," door W. Hecker te Groningen, en kort daarna ontstond er eene vrij algemeene reactie tegen deze platen, waarom schrijver en uitgever ze niet voortgezet en tot hunne groote schade zelfs niet meer verkocht hebben, zoodat ze langzamerhand vrij schaarsch zijn geworden. — In hunne plaats zijn daarna de volgende ernstige platen verschenen, die zeker deftiger en meer gewoon zijn, doch niet zooveel genot gegeven hebben en spoediger zullen vergeten zijn. — Hierbij de: „Verontschuldiging" door Mr. J. v. L. over deze platen in 1854 uitgegeven.

19. „De Geschiedenis des Vaderlands, in schetsen en afbeeld. Uitgegeven door Mr. J. v. Lennep. M. H. Binger en Zn. Amst.," 1855. 8 aflev., waarin 96 pl., ieder van eenige dichtregelen en eene historische uitlegging verzeld. De teekeningen zijn meestal naar schetsen onzer vermaardste hedendaagsche schilders, door verschillenden gelithogr. bij C. Binger te Haarlem. br. 4°. — De platen v. h. laatste werk zijn in deze verzameling verspreid.

20 Gebeurtenissen uit de jaren 70 tot 1813. 16 pl. uit: Witsen Geysbeek

a en Engelb. Gerrits, Schoonheden uit de Nederl. Geschied. 1825. 8 dl. 8°. Naar *J. Smies* door *P. Velyn.* 8°.

b Des. platen. N° 1—8. Proefdrukken vóór de lr.

21 De volgende 45 historische platen komen voor in het zeer fraaije werk: „Heldendaden der Nederlanders ter zee, door den Kunstschilder *P. J. Schotel*, door hemzelven gelithograph. en met geschiedkundigen tekst

voorzien, naar aanleiding van de Geschiedenis v. h. Nederl. Zeewezen, door Jkhr. Mr. J. C. de Jonge," uitgegeven door de Heeren Frans Buffa en Zonen te Amsterdam (in 15 aflev. van 1149 tot 1855) gr. fol. — Iedere pl. hg. 23 dm., br. 37 dm. De gewone Exempl. kosten *f* 90; op groot papier *f* 150; gekleurd *f* 300.

1. 1218. 24 Aug. Inneming v. d. toren bij Damiate.
2. 1304. 11 Aug. Scheepsstrijd op de Goude.
3. 1351. 4 Julij. Slag op de Maas.
4. 1555. 11 Aug. Zeegevecht tusschen eene Nederl. en Fransche vloot.
5. 1573. 11 Oct. Slag tegen Bossu op de Zuiderzee.
6. 1588. 8 Aug. Vlugt d. Onoverwinnelijke vloot.
7. 1602. 3 Oct. Twee Nederl. oorlogschepen overzeilen 's nachts twee
8. 1606. 26 Mei Zeegevecht voor Sluis. (Spaansche galeijen.
9. 1607. 25 April. Overwinning v. J. v. Heemskerk voor Gibraltar.
10. 1628. 10 Sept. Veroveren der Spaansche Zilvervloot.
11. 1631. 12 Sept. Overwinning op het Slaak.
12. 1639. 18 Febr. Zeegevecht voor Duinkerken.
13. —— 18 Sept. Gevecht v. M. H. Tromp tegen de Spaansche vloot.
14. —— 21 Oct. Verslaan d. Spaansche vloot op de reede v. Duins.
15. 1652. 26 Aug. { Zeegevecht tusschen de Eng. en Nederl. vloot.
16. —— 10 Dec. {
17. 1653. 28 Febr. Zeeslag bij Portlandt, tusschen de Nederl. en Eng. vloot.
18. —— 1 Maart. Zeeslag tusschen de Nederl. en de Eng. vloot.
19. —— 14 Maart. Zeegevecht bij Livorno. (vloot.
20. —— 13 Junij. Zeeslag bij Nieuwpoort, tusschen de Nederl. en Eng.
21. —— 10 Aug. Zeeslag tusschen de Nederl. en Eng. vloot.
22. 1658. 8 Nov. Zeeslag tusschen eene Nederl. en Zweedsche vloot.
23. 1665. 13 Junij. Zeeslag tusschen eene Nederl. en Eng. vloot.
24. —— 13 Aug. Gevecht voor de stad Bergen, in Noorwegen.
25. 1666. 11 Junij. Vierdaagsche Zeeslag. (Gevecht op d. 1ste dag.)
26. —— 12, 13 en 14 Junij. Dezelfde slag. (Gevecht op d. 2den, 3den en 4den dag).
27. —— 4 en 5 Aug. Zeeslag tusschen eene Nederl. en Eng. vloot.
28. 1667. 22 en 23 Junij. Onderneming op de rivier v. Rochester.
29. 1672. 7 Junij. Zeeslag v. Solebay.
30. 1673. 7 Junij. Zeeslag bij de bank v. Schooneveld.
31. —— 21 Aug. Zeeslag bij Kijkduin. (derl. en Fransche vloot.
32. 1676. 22 April. Zeeslag bij den berg Etna, tusschen eene Spaansch-Ne-
33. —— 2 Junij. Aanval d. Fransche vloot op de Spaansch-Nederl., bij Palermo.
34. —— 11 Junij. Zeegevecht tusschen de Deensch-Nederl. en Zweedsche vloot.
35. 1677. 3 Maart. Gevecht tusschen eene Nederl. en eene Fransche vloot
36. 1690. 10 Junij. Zeeslag v. Bevezier. (in de baai v. Tabago.
37. 1692. 2 Junij. Verbranden der Fransche oorlogschepen te la Hogue.
38. 1693. 27 Junij. Gevecht tusschen P. Schrijver en J. v. d. Poel, met een gedeelte der Fransche vloot onder Tourville.
39. 1703. 22 Mei. Zeegevecht tusschen eenige Nederl. en Fr. oorlogschepen.
40. 1704. 2 Aug. Verovering van Gibraltar door een Engelsch-Nederl. vloot.
41. 1781. 30 Mei. Gevecht tusschen 2 Nederl. fregatten, onder de kapit.
42. —— 5 Aug. Zeeslag op Doggersbank. (P. Melvil en G. Oorthuys.
43. 1797. 11 Oct. Zeeslag v. Kamperduin.
44. 1816. 27 Aug. Beschieten v. Algiers door een Eng.-Nederl. eskader.
45. 1821. 24 Junij. Veroveren d. batterijen bij Palembang.

22 6 pl., ieder in 4 afdeelingen, Nederl. gebeurtenissen of personen voorstellende. Door *P. Velyn.* 8°. — Uit: „Nederl. A-B-boek." 's Gravenh., 1823. 8°.
23 4 pl., voorstell.: Radsbonds doop; — Oldenbarn. onthoofd; — Verdrinken v. Jan Willem Friso; — Hoog leengerigt te Zutphen. — Door *R. Vinkeles.* Hg. 15¹ dm., br. 19⁵ dm., br. 4°. Proefdr. v. d. lr., op gr. pap. — Deze bebehooren in: Beknopte Historie v. h. Vaderl. Harl. 1776. 4 dl. 8°. — Hierbij de omslag voor deze pl., die op gewoon pap. *f* 3.50; in proefdr. *f* 5 kostten.
24 8 zinnebeeldige tafereelen, ieder met 4 curs. Holl. versregels onderaan, vertoonende de geschiedenis v. Nederl., sedert 1576—1700. Znd. nm. door *R. de Hooghe.* Uit diens: Spiegel v. Staat der Vereen. Nederl. 170.. 2 dl. 4°.

---

25 „Belgii veteris typus. Ex conatibus Abr. Ortelii. *C. J. Visscher* exc. 1624." Met 8 reg. Lat. vers. v. Lud. Hondius. Hg. 37, br. 49 dm. br. fol. N°. 1. uit eenen atlas v. 1624.
26 „Naauwkeur. kaart v. h. Oude Nederl. en aangrens. Gewesten, Amst., Is. Tirion" (1740?). Hg. 29, br. 34 dm. br. fol.
27 „Oude kaart der nu Vereen. Nederl. Amst., Is. Tirion. 1749." Uit: Wagenaar, Vaderl. Hist. II. Hg. 29, br. 32 dm. br. fol.
28 „Schetze van de gesteldheid v. Nederl. kort voor .... onze Tijdrekening, uit de oudste berigten opgem. door den Schrijver (E. M. Engelberts), door *A. v. Krevelt.* 1783". Hg. 35, br. 44 dm. br. fol. Uit: Engelberts, Aloude Staat d. Nederl. 1784.
29 „Kaart van de in Nederl., Belgie en een deel der aangrenzende landen gevonden Rom., Germ. of Gall. oudheden, met de Rom. oude wegen. Door *C. J. C. Reuvens, C. Leemans* en *L. J. F. Janssen.*" Leyd., (1845) 4 bl. (te zamen 1 krt uitmakende). Ieder blad hg. 40, br. 44 dm. Hierbij behoort „Alphabet. Naamlijst," enz. 100 blads. 8°.
Tot de vele andere kaarten van ons land in de eerste tijden, behooren nog 16 kaarten, uit: M. Alting, Notitia Germ. inferioris, met beeldwerk (welligt geheel) door *J. Luyken*, allen br. fol.
30 Titelpl. voor: E. M. Engelberts, Oude Staat der Nederl. Amst. 1784. 4 dl. 8°. Naar *E. M. Engelberts*, door *R. Vinkeles.* 8°. Prf. op Chin. pap. vóór de lr.
31 (113 j. vóór Chr.) De Kimbrische vloed. (Arend, Vaderl. Geschied, I. 31) Naar en door *J. W. Kaiser.* kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.
32 (113 j. vóór Chr.) Optogt der Cimbren over de Alpen. (Arend Vaderl.
a Geschied. I, 32). Naar *E. M. Engelberts* door *R. Vinkeles.* 8°. Uit: Engelberts, Aloude Staat.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.
c Dez. pl. Proef v. d. l., op Chin. zijpap.
33 Ons Vaderland vóór de aankomst der Germaansche Volksstammen. Lithogr. naar *B. te Gempt*, door *C. L. v. Kesteren.* br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.
34 (100 j. vóór Chr.) Aankomst der Batavieren hier te lande. (Arend,
a Vaderl. Geschied, I. 42). Naar *L. F. de Bourg*, door *J. Folkema*, br. 4°. Uit: Wagenaar, Vaderl. Historie, I.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

35 De oude hier woonachtige volken. — „Peplus sive Gothorum, Wandalorum Suevorum, Herulorum et Quadorum veterum Imagines. Ex. ant. monum. et museo M. Z. Boxhornii. Aoc. Gustavus Adolfus et Christina, Gust. M. filia. Edente P. Soutmanno, pictore et chalcogr. Harlem. Anno 1650". (Door *C. Visscher*). Iedere pl. hg. 44 dm., br. 30 dm. gr. fol. — Dit exempl. is uit de beroemde collectie Verstolk v. Soelen.

I. Titel. Peplus; ter weêrszijden Gust.-Ad. geharnast en Christina
II. Gustavus Adolfus. }
III. Christina. } ontbreken.
IV, V. Onbekend. }
VI. Gothus.
VII. Wandalus.
VIII. Suevus.
IX. Herulus.
X. Gepida.
XI. Marcomannus.
XII. Quadus.

In het Prenten Museum te Amst. zijn slechts 10 platen aanwezig, ook geeft Nagler slechts 10 pl. op.

36 Oude bewoners deser landen. 7 st. Goth enz. tot Sueef. Ieder met 1 reg. kap. Holl. onderschr., genomm. boven in de pl. van bl. 68 tot 78. kl. 8°. Uit: ??

37 Oude bewoners en hunne zeden. — 20 st. Van Druide (gen. 28) tot: Hungaar (192). Ieder met 1 reg. Holl. onderschr., en gen. boven de pl.: 28, enz. Op sommige pl. de naam *A. Schut*. kl. 8°. Uit: (J. v. Royen) Hoogduitsche Oudheden. Amst. 1714. kl. 8°.

38 Zeden der Germanen. (Arend, I. 204—237). Door *J. Mulder*. fol. 2 st. nl. N°. 7 en 8. Uit: Tacitus, Vert. door Hooft. fol.

39 26 Platen uit: Hofdijk, Ons voorgeslacht. — Kuenen, Oudste bewoners v. Nederl. — Nederl. Germanen. — Steenen oudheden. — Germ. bronsen cieraden. — Mei-tocht. — Germ. vaatwerk. — Germ. wapenen. — Hunebed te Valthe. — Germ. grafheuvelen. — Lijkenbrand. — Grensboom. — Zaal eener Saxische hoeve. — Holle boom. — Germ. offeraltaar. — Offeraltaar. — Regtspleging. — Nederl. in het Saxo-Frank. tijdvak. — Saxo-Frank. cieraden. — Saxo-Frank. vaatwerk. 2 pl. — Wapenen, enz. — Frank. graven. — Vaartuig d. 5e eeuw. — Gewijde dieren. — De dobbe-gelle. — De stoppelberg. — Te samen 26 pl., allen naar *C. Rochussen*, *Krusseman v. Elten*, *v. d. Kellen*, lithogr. door *Emrik* en *Binger*. (3 door *Mieling*) gr. 8°. Hg. 29 dm., br. 37 dm. Afdrukken in kl. fol. en br. 4°.

40 Hoofden der oude Sykambers. — Oude beelden 2 pl. 8°. — Oude lampen en gespen. 2 pl. br. 4°. — Uit een Holl. werk v. 1750? met Holl. verkl.

41 Aloude kleedij en wapenrusting der Batav. mannen en kleedij der
a vrouwen. Naar *C. Pronk*, door J. *Folkema*. Get. I. 9, 11. 2 pl. br. fol. Uit: v. Loon, Holl. Hist.
b Dez. pl. Proef vóór de lr. van de 1e pl.

42 Kleeding en wapenrusting d. Batavieren. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*.
a 8°. Uit: Kok, Vaderl. Woordenb. V.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

43 11 Platen uit: Engelberts, Aloude Staat der Nederl. als: Koppen der
a Batav.; Landbouw; Raadsvergadering; Krijgsoefeningen; Huwelijks-, Godsdienst- en Lijkplegtigh.; Hunebed te Tinaarlo en Oudheden in de Hunneb.; Uitspann. en Woningen. Alleen naar *E. M. Engelberts*, door *R. Vinkeles*. 8°. 11 st.
b De meeste der voorgaande pl. in proefdr. vóór de lr. Gr. pap. 7 st.

44 Voorstelling van eene oude hut met Batav. mannen en hoornvee.
a Titelplaat voor: C. de Koning, De voorvaderl. levenswijze en gewoonten hier te lande. Haarl., 1810. Door *R. Vinkeles*. 8°.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

45 8 pl. van de oprigting v. Hunebedden, Priesteressen, Lijkenbrand, Offers, enz. Uit: Picardt, Beschr. v. Antiquit. in Drenthe. Amst. 1660. 4°. De pl. in gewoon of obl. 4°. Bovenaan genomm. v. 28 tot 67.

46 Hunebed te Emmen in Drenthe. Amst. E. Maaskamp (1810). kl. br. 8°.

47 Raadsvergadering en oudheden der Batavieren. Gevolgd naar verschill. der vorige platen. Door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, I. 220.

48 Offerplegtigheid der Germanen. — „Germanorum vetus sacrificandi ritus." — Met Lat. opdragt aan den Graaf v. Strafford, afgevaardigde in Nederl. van Koningin Anna v. Engel. (omstreeks 1705). Door *C. Huyberts*. Hg. 39 dm., br. 42 dm. br. fol.

49 Nehellennia-beelden. — „Afbeeldinge van de overoude Rarieteyten aen de Strandt ontrent Domburch in den Eylande van Walcheren, by Dyckgraef ende geswoorens van de Vyff Ambachten op het opneemen van de helmpootinge gevonden den 5ª Jan. 1647. Ende door ordre van de Ed. Heeren de drye Staete van Walch........ gedaen brengen binnen de Stadt Domburch.... Naar *S(chuylen)burgh*, door *Hs. Danckers*. Hag. Com. 1647." — Titel; Opdragt v. H. Danckers en 1 bl. en 18 pl. (fol. 4), gen. 1—18, waarop de oude beelden, altaren en munten. Geheel compl. en *zéér zeldzaam*. — Komt soms als gebonden boek voor.

50 Nehellennia-beelden. — 3 pl. door *T. v. Bleijswijck*. fol. Uit: v. Loon aloude Holl. Hist. I. 292, 293, 297.

51 19 pl. voorstellende alle gevonden oude altaren, beelden v. Nehell. en andere Goden. — Platen bij: Janssen, De Romeinsche Beelden en Gedenksteenen van Zeeland beschreven en opgehelderd, ook dienende voor: Dresselhuys, Godsdienstleer der Oude Zeelanders, Middelburg 1845. 8°. Gelith. door *T. Hooiberg*, gr. 4°.

52 9 pl. van de Godin Nehellennia en andere Goden. Ieder bl. hg. 13, br. 7 dm., kl. 8°. Uit een Holl. werk v. 1700.

---

53 (10 j. vóór Chr.) Eerste bedijking door Drusus. (Arend Vaderl. Gesch. I. 87) door *Vinkeles*, 8°. Uit: Engelberts, Alonde Staat, IV. 24.

54 (15 j. na Chr.) Agrippina, de Echtgenoote van Germanicus, verlaat de Rom. legerplaats aan den Bovenrijn wegens het muitend krijgsvolk. (Arend I. 104) Znd. nm. kl. 4°. Uit: Arend, Vaderl. Gesch.

55 (16 j. na Chr.) Mislukte zeetogt van Vitellius naar het noorden v. Germanie. (Arend I. 113). Naär en door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend Vaderl. Gesch.

56 Dood van den Veldheer Kariovalda. (Arend I. 116). Naar en door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.

57 a (17 j. na Chr.) Arminius, Veldheer d. Cherusken, door de zijnen omgebragt. (Arend I. 117). Naar *Buys*, door *Vinkeles*, 8°. Uit: Kok, Vad. Wrb., IV. 2.

b Dez. pl. Proef voor d. lr.

58 (17 j. na Chr.) Germanicus in wanhoop voor het lot zijner verongelukte vloot. (Arend, I. 120.) Naar en door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend Gesch.

59 Caligula bespot door eenen Kaninefaat over zijne overwinning op de zee. (Arend, I. 128). Door *A. F. Zurcher* geschilderd, in de Collectie *de Vos*, te Amsterdam.

60 De Friesche Gezanten te Rome maken aanspraak op eene zitplaats tusschen de Senatoren. (Arend, I. 184). Geschilderd door *A. F. Zurcher*, in de collectie *de Vos*, te Amsterdam.

61 (69) Claudius Civilis roept in een bosch tot den oorlog tegen de Romeinen op. (Arend, I. 147). Gelithogr. naar *J. v. d. Berg*. fol. Met histor. beschr.
62 Hetzelfde, anders; geschilderd door *B. Wijnveldt Jr.*, in de collectie *de Vos*, te Amsterdam.
63 Brinio tot opperhoofd der Kaninefaten uitgeroepen. (Arend, I. 148). Geschilderd door *B. Wijnveldt, Jr.* in de Collectie *de Vos*, te Amsterdam.
64 Brinio laat zich de kruin scheren als gelofte tot de Romeinen zijn ondergebragt. Naar *P. H. Egenberger*. Lithogr. door *C. L. v. Kesteren*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.
65 (70) „Batavorum cum Romanis bellum; a Corn. Tacito.... descr., *a* figuris nunc aen. expressum, auct. O. Vaenio." — „De Batavische oft oude Holl. oorloghe teghen de Rom. — Antw., apud. auct. 1612." — Naar *A. Tempesta*, 1611, door *O. van Veen*. — Titel en 36 pl. gen. 1—36. Ieder hg. 16¼ dm., br. 21 dm. — 2e uitg. Titel en pl. 1—35 v. acht. bedrukt met Lat. tekst.
b Des. platen 1—36. Eerste uitg.; van acht. onbedrukt.
66 Copien der voorgaande pl. met Fransche boven-, in- en onderschriften in breed randwerk. Op 39 pl., daar sommigen ook aan de keerzijde bedrukt zijn. — Uit: St. Simon, Guerre des Bataves et Rom. Amst. 1770. fol. Hierbij eene groote kaart: Plan des dern. operations de Civilis." gr. fol.
67 Oorlogen der Batavieren met de Romeinen. — 6 pl. door *J. Mulder*. fol. Uit: Tacitus, vert. door Hooft. br. fol.
68 Civilis bestormt de Romeinsche legerplaats te Vetera (Xanten). (Arend, I., 154) Naar *du Bourg*, door *J. Folkema*, br. 4°. Uit: Wagenaar, Vaderl. Hist. I.
b Des. pl. Pr. vóór de lr.
69 Hetzelfde, anders. Naar *Ph. Egenberger*, lith. door *C. L. v. Kesteren*. br. 4°. Uit: van Lennep, Tafereelen.
70 Gevangenneming v. Batavieren door Romeinen. — Gekl. afbeelding *a* van eene roode mopsteen, gevonden op een zandplaat in de Waal, beneden Nymegen. br. 4°. Uitgeg. door J. in de Betouw.
b Origineele gekl. teekening voor deze afbeeld. met Lat. onderschrift door den Archivaris H. v. Wijn. br. 4°.
71 Het gevangennemen eener vrouw door 4 Rom. Soldaten. — Afbeelding van eene rooden gebakken tegel onder de ruïnen v. h. Huis te Britten gevonden. Door *v. Bleyswijk*. fol. Uit: v. Loon, Holl. Hist., I. 156.
Deselfde afbeeld. vindt men als vignet in St. Simon Guerre. Zie n°. 66.
72 Civilis maakt vrede met de Romeinen op den afgebroken brug over *a* de Navalia of IJssel bij Zutphen (Arend, I, 186). Naar *Buys* door *Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vaderl. Wrd. IX.
b Des. pl. Proef voor d. lr.
73 Hetzelfde, geheel als voren, verkl. Naar en door dens. Uit: Geschiedenis *a* d. Vad., I. 6. 12°.
b Des. pl. Proef voor d. lr.
74 Hetzelfde, nagenoeg als voren. Naar en door *J. W. Kaiser*, kl. 4°. Uit: Arend Vad. Gesch.
75 „De Nederlanden tijdens de Romeinsche overheersching." Uitvoerige Kaart der oude gesteldheid. Met 3 kleine bijkaartjes. Door *W. J. Hofdijk*, lithogr. bij *Trap* te Leiden. Uitgegev. door Gebr. Kraaij te Amsterdam (1855?) 1 bl. gr. fol.
76 Hetzelfde, zeer verkleind naar het vorige. Lithogr. van *S. Lankhout*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

77 Ontwerp van de groote heirbanen der Romeinen. Door *H. C. Hennin* ontworpen. (Arend, I. 240). Door *F. v. Bleyswijk*. br. fol. Uit: v. Loon, Holl. Hist. I. 170.

78 Carte de deux voies militaire *(sic!)* des Rom. br. fol. — Uit: v. Loon, Holl. Hist. I. 181. Gekleurd.

79 Grenspaal tusschen de Batav. en Kaninefaten te Vliegene bij Naaldwijk in 1500 gevonden. Door *F. v. Bleyswijk*. fol. Uit: v. Loon, Aloude Holl. Hist. I. 178."

Dit stuk is bepaald onecht; het berust in het Museum v. Oudheden te Leiden.

80 (254) Inval der Franken in Batavië. (Arend, I. 246). Door *S. Fokke*. 12°. Uit: te Water, bl. 50.

81 (358) De Saliërs in Batavië onderwerpen zich aan Keizer Julianus. (Arend, I. 262). Door. *J. Folkema*, br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. I. 242.

82 *a* Hetzelfde; anders. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wrd. XXVI. 2.

b Dez. pl. Proef vóór d. lr.

83 Keizer Julianus schenkt aan den Vorst der Chamaven (in tegenwoordig N. Braband?) zijn zoon, die gijzelaar was, terug. (Arend, I. 263). Naar *P. H. Egenberger*, lithogr. door *C. L. v. Kesteren*. br. 4°. Uit: v. Lennep. Tafereelen.

84 Hetzelfde. Naar en door *J. W. Kaiser*. br. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.

86 „Afbeelding der Grondvesten v. h. Huis te Britten, met de omligg. dorpen, enz. Naar eene oude Schilderij thans in h. huis v. d. Heer v. Katwijk," (Arend, I. 243) br. fol. — Uit: v. Loon, Holl. Hist. I. 172.

87 Afbeeld. v. dezelfde grondvesten, doch grooter. Znd. eenig onderschr. of naam. Hg. 20 dm., br. 33 dm. br. fol. Uit: Cannegieter, de Brittenburgo. 1734, 4°.

88 Hetzelfde, doch kleiner, met het zeestrand, vele inscript., tien munten en een groot Latijnsch berigt v. *A. Ortelius*, zeggende dat aldus in 1520, 1552 en 1562 de ruïnen in zee te zien waren, en de afbeeldingen te 's Hage in het Huis des Heeren v. Wassenaer. Met 1 reg. Latijnsch bovenschrift en onderaan regts het N°. 56. br. 4°. Uit een Latijnschen atlas.

89 De Koningen en Potestaten van Friesland, van Friso af tot Enno II (in 1599). 53 platen (v. acht. met Lat. verzen bedrukt) alle door *P. Feddes* van Harlingen, wiens monogram onderaan op de 1e pl. voorkomt, alsmede op het portret v. Hamconius wat voor diens werk staat. Uit: „M. Hamconii, Frisia. Fran. J. Lamrinck et J. Starter, 1620. 4°."

Aan dit Ex. ontbreken 23 pl., nl. 2. 3. 4. 6. 8. 10. 19. 21. 25. 27. 28. 29. 31. 32. 36. 38. 39. 41. 43—47.

90 De Koningen van Stavoren en oude Friesche Geschiedenissen. — 12 pl. en 2 gegrav. titels uit: H. Soeteboom, Oudheden v. Zaanland, Stavoren en W. Friesl. Amst. 1702. 2 dl. 8°.

91 Eene Kaart v. Nederland in het Frankische tijdvak vindt men in het werk v. Mr. L. P. C. v. d. Bergh, Middel-Nederl. Geographie. 1852. 8°.

92 (524) Radagijs, Koning v. Warmond, ontvangt vergiffenis van zijne verstooten Angelsaks. Bruid, die hem met eene legermagt ten onder heeft gebragt. (Arend, I. 298). — Naar en door *J. W. Kaiser*. br. 4°. Uit: Arend, Geschied.

93 Hetzelfde. Radagijs wil zich verweren tegen de Angelsaks. Prinses. —

a Plaat bij het komisch gedicht van W. Bilderdijk in den Muzenalm. v. 1819. Naar *J. Smies*, door *J. C. Bendorp*. 12°.

b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr.

94 (691) Aankomst v. Willebrord hier te lande (Arend, I. 320). Door *S. Fokke*. 12°. Uit: te Water, Vad. Hist. bl. 75.

95 Invoering v. h. Christendom in Nederland. — De Evangelie-verkondigers in Nederland. Alle staande, ten voeten uit, in Bisschoppelijk gewaad met historisch of zinnebeeldig bijwerk. — Iedere plaat met 1 reg. Lat. curs. boven- en 4 reg. Lat. curs. onderschrift bevatt.: eene Bijbelspreuk, hunne namen, korte geschiedenis en jaren. Alle naar *Abr. Bloemaert* te Utrecht door zijnen zoon *Corn. Bloemaert* en met diens adres; pl. 1 en 2 met privil. v. Frankrijk op de latere drukken, de overige in fraaijen druk. Iedere pl. met onder- en bovenschr. hg. 47, br. 30 dm. gr. fol. Gen°. 1—12 met uitzondering van 1 Willebrord. en 2 Bonifacius, die niet genommerd zijn:

(1) Willebrord of Clemens, *ob.* 736 *aet.* 80.
(2) Bonifacius of Winfried. *ob* 750.
3 Gregorius. *ob.* 784.
4 Frederik. *ob.* 838.
5 Radboud. *ob.* 917.
6 Suitbert. *ob.* 717.
7 Adelbert. *ob.* 740.
8 Odulf. *ob.* 838.
9 Lebuinis. *ob.* 785.
10 Marcellinus. *ob.* circa 768.
11 Werenfried. *ob.* ?? (kwam met Willebrord in het land.)
12 Engelmund. *ob.* 720.

96 (695) Willebrord verkondigt het geloof op Walcheren. (Arend, I. 320).— Znd. nm. v. grav. kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.

97 Het afgodsbeeld Wodan te Westkapelle op bevel van Willebrord ver-
a brijzeld. Door *Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
c Teekening voor deze pl. in O. I. inkt. Door *J. Buys*. 8°.

98 Christelijke Almanak met de Heiligen van iedere maand. In 4 boven elk. geplaatste reeksen. Znd. nm. br. fol. Uit: ? ?

99 (714) Grimoald, Hertog v. Neustrie, wordt te Luik in de St. Lamberts kerk vermoord. (Arend, I. 322). Naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser*, kl. 4°. Uit: Arend.

100 (719) De Friesche Koning Radboud weigert zich door Bisschop
a Wolfram te laten doopen (Arend, I. 326). Het tooneel is eene fraaije Goth. Kerk. Door *R. Vinkeles*. 1778. br. 4°. Uit: Bekn. Hist. v. h. Vaderl. 8°.
b Dez. pl. Proef v. alle lr.

101 Hetzelfde, iets anders. — Naar *du Bourg*, door *J. Folkema*, br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. I. 370.

102 Hetzelfde. — Het tooneel is in de open lucht bij eene bron of vliet. Naar en door *J. W. Kaiser*. br. 4°. Uit: Arend.

103 Hetzelfde. — De koning treedt in eene kerk bijna naakt uit de doopvont; vóór hem een jongeling met eene kroon. Geteek. schets in sepia, omstreeks 1840. Zonder naam. 4°.

104 (720) Bonifacius houwt den heiligen eik om. Door *R. Vinkeles*, 8°. Uit: Hamelsveld, Algem. Geschied.

105 (740?) Het heilig woud omgehouwen. — Naar *A. Taurel*, lithogr. door *C. L. v. Kesteren*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafer.

106 (754) Bonifacius in Friesland gedood. (Arend, I. 341). Door *S. Fokke*. 12°. Uit: te Water, Vaderl. Geschiedenis.

107 Marteldood v. Bonifacius met 53 zijner volgelingen te Dokkum. Geschilderd door *J. v. Dijck*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

108 (785) Wittekind omhelst het Christendom. (Arend, I. 856). Znd. nm. In randwerk met 1 reg. Holl. onderschr. br. 4°. Uit een Holl. werk circa 1770.

109 (810) Inval der Noormannen (of Denen) onder Godfried in Nederland. (Arend, I. 372). Door *S. Fokke.* 12°. Uit: te Water, Vaderl. Gesch.

110 (800 à 900) 26 Platen over de 8e en 9e eeuw uit: Hofdijk, Ons Voorgeslacht. — Utrecht omstreeks de 8e eeuw. — Zilv. denarien uit de 8e en 9e eeuw. — Kerk uit 8e eeuw. — Hoeve v. een edeling. — Bouwlieden in hunnen arbeid. Teekening uit de 8e eeuw. — Stad en Kasteel in de 9e eeuw. 2 pl. — Kieler en vaartuig uit de 9e eeuw. 2 pl. — Karolingische Oudheden. (Vertrek en Meubelen, Huisraad, Bekers, Muziekinstrumenten, Krijgswapenen, Grafsteenen, Grafmonumenten en Beeldhouwwerk) 9 pl. — Toon-, Tooneelkunstenaars en Boetedoeners uit de 9e eeuw. Handschrift, Muziekschrift, Schrijfplank, Borduurwerk, Karren en Vaartuigen, — alle uit de 9e eeuw. 8 pl. — Naar *W. J. Hofdijk, D, v. d. Kellen* en *C. Rochussen*, gelithogr. door *Emrik* en *Binger* en *Mieling*. gr. 8°. hg. 30 dm., br. 38 dm. Afdrukken in br. 4°.

111 (835?) Begrafenis van St. Jeroen te Egmond. Door *Vinkeles.* 12°. Uit:
a Fokke, Geschied. II. 1.
b Des. pl. Proef. v. d. lr.

112 Brand en vernieling eener Nederl. rivierstad door de Noormannen. Naar *C. Springer* lithogr. door *C. L. v. Kesteren.* br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereel.

113 (881) Verwoesting v. h. Paleis te Nijmegen door de Deenen. (Arend, I. 416). Door *Vinkeles.* 12°. Uit: Fokke, Geschied. II. 2.

114 (885) Hertog Godefried de Noorman wordt door Graaf Everard gedood. (Arend, I. 421). Door *P. Tanje.* br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. II. 90.

115 Hetzelfde. Geschilderd door *J. v. Dijck*, in de Collectie *de Vos* te Amsterd.

116 Inhuldiging op een schild, gelijk die voorheen geschiedde, en waarvan eene afteekening uit de 10e eeuw bestaat. fol. — Uit: v. Loon, Oude Holl. Hist. I. 18. — Zie hierna op het jaar 1828, n°. 205, 6, 7.

117 Fondament der Kerk te Rijnsburg, afgemeten door J. de la Laing in Jan. en Febr. 1618 vóór dat het werd uitgeroeid. Copie naar h. orig. v. de la Laing, berustende bij P. Scriverius. — Get. II. 158. fol. Uit: v. Loon, Holl. Hist.

118 Hetzelfde, veel grooter. Lithogr. door *Emrik* en *Binger.* 8°; afdruk in br. 4°. Uit: Hofdijk, Ons Voorgeslacht.

119 Oude kaart der Nederl., ter opheldering der Vaderl. Historie in de Middeneeuwen. Amst. Tirion. 1749. br. fol. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. II.

120 (921 7 Nov) Zamenkomst v. Karel den Eenvoudige en Hendrik den Vogelaar. (Arend, II. 9). Naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser.* kl. 4°. Uit: Arend.

121 (922 15 Junij) Koning Karel de Eenvoudige bevestigt Dirk I in het
a Graaflijk bewind over Holland. (Arend, II. 20). Znd. nm. Later opgegrav. afdruk br. 4°. Uit: Wagenaar, Vaderl. Hist.
b Des. pl. Proef v. d. lr. van den vorigen staat der pl.

122 Hetzelfde; anders. Naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser.* kl. 4°. Uit: Arend, Gesch.

123 (937) Hilswindis wordt in het gebed door haren wantrouwenden gemaal Ansfried bespied. (Arend, II. 37). Naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser.* 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.

124 (998) Het sneuvelen van Graaf Arnout. (Arend, II. a. 30). Naar *R. Craeyvanger* door *J. W. Kaiser.* kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.

125 11 Platen over de 11e eeuw. Uit: Hofdijk, Ons Voorgeslacht. — Kasteel, Kerk, krypt onder St. Pieter, Landarbeid, Strafoefening, Krijgsge-

waad, Kerkgeraad. Draagbaar altaar. Borduurwerk. Naar *D. v. d. Kellen*, *C. Rochussen*, *Kruseman v. Elten*, lithogr. v. *Emrik* en *Binger*. gr. 8°. Afdruk in br. 4°.
126 Eene middeneeuwsche burcht. Naar *C. Springer*, lithogr. door *C. L. v. Kesteren*. br. 4°. N°. 7 uit v. Lennep, Tafereelen.
127 (**1009**) „Inscriptio et forma vestibuli Templi Abbatiae Egmondanae, cum imag. et versibus saxo rubro exc." — Een gewelfde steen, vertoonende een Bisschop die de handen zegenend uitbreidt, enz. met Lat. inschrift om den rand; van ond. het jaar MIX. Door *C. Lotter*, 4°. Uit: Werken v. h. Kon. Nederl. Inst. 2e klasse.
128 Hetzelfde, iets grooter, waaronder eenige andere oude letters. Naar
a *C. T. Tinne*, door *B. de Bakker*. 1804. Gen.: Pl. 1. 8°. Uit: v. Wijn, Huiszittend Leven.
b Hetzelfde. Origin. Teekening in O. I. inkt, door *C. T. Tinne*. 8°.
129 Hetzelfde, doch grooter met onderschr.: „Steen boven den ingang der Egmonder Abdy Kerk" (12e eeuw?). Lithogr. door *D. v. d. Kellen*. gr. 4°. Uit: Hofdijk, Ons Voorgeslacht.
130 (**1018 29 Aug.**) Hertog Godfried v. Lotharingen bij Dordrecht door Graaf Dirk III verslagen en gevankelijk in de Stad gevoerd. (Arend. II *a.* 60). Naar *R. Craeyvanger* door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.
131 (**1026**) Bernulf tot Bisschop van Utrecht benoemd. Geschilderd door *B. Wijnveldt* in de collectie *de Vos* te Amst.
132 (**1049 14 Jan.**) Graaf Dirk IV te Dordrecht door een vergiftigden pijl doorboord. (Arend, II. *a.* 69). Gezigt in de stad, de gewonde Graaf op den voorgrond. Gen°. 690. br. 4°. Uit: Balen, Beschrijving v. Dordr. — Met bijgeschreven geschiedenis.
133 (**1061**) Graaf Floris I na de Slag v. Neder-Hemert onder een boom slapende, wordt verraderlijk vermoord. (Arend, II. *a.* 71). Naar *R. Craeyvanger* door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.
134 *a* Hetzelfde, anders. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: Fokke, Gesch. II.
b Dez. pl. Proefdruk voor alle lr.
135 (**1100?**) Voorstellingen uit de 12e Eeuw. — Kasteel- en Kaart v. Jeruzalem en Omstreken. — Burchtpoort. — Evenhooge. — Kapel en doopvont. — Krijgsgewaad. — Landschap. — Lithogr. znd. nm. (bij *Emrik* en *Binger*). 4°. Uit: Hofdijk, Voorgeslacht.
136 (**1112**) De Friesche Edelman Galama verdedigt zijn jagtregt tegen Graaf Floris II. met h. zwaard. (Arend, II. *a.* 112). Naar *du Bourg*, door *Folkema*. br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. II. 214.
137 *a* Hetzelfde anders en kleiner. Door *S. Fokke*. 12°. Uit: te Water, Vad. Hist.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
138 (**1143?**) Herbert, Bisschop v. Utrecht, dreigt Dirk VI, die Utrecht
a belegert met den ban. (Arend, II. *a.* 120). Door *S. Fokke*, 12°. Uit: te Water, Gesch.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
139 (**1143**) Dirk VI. Graaf v. Holland, smeekt den Bisschop v. Utr. om
a vergiffenis. (Arend, II. *a.* 120. Wagenaar, II. 230). Door *Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. XII. 1.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
c Teekening in O. I. inkt voor de pl. Door *J. Buys*. 8°.
140 (**1165**) Graaf Floris III. door den Graaf v. Vlaanderen gevangen.
a (Arend, II. *a.* 126) Door *Vinkeles*. 12°. Uit: Fokke, Geschied. II. 4.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.

141 (1180) Ridders v. h. Duitsche Huis. Door *Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vaderl.
a Wdb. XIII. 1.
b Des. pl. Proef v. d. lr.
142 (1190) Graaf Floris III sterft. (Arend, II. *a*. 182). Door *S. Fokke*. 12°. Uit; te Water, Gesch.
143 (1195) Vrouw Aleid overwint de West-Friezen. (Arend, II. *a*. 184). Naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser*, kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.
144 Verzoening van Graaf Dirk VII met zijn' broeder Willem v. Haarlem. (Arend, II. *a*. 185). Geschilderd door *J. v. Dijck*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.
145 Graaf Willem wordt Heer v. Friesland. (Arend, II. *a*. 185). Door *S. Fokke*. br. 12°. Uit: te Water, Geschied.
146 (1200) 19 Voorstellingen uit de 13e eeuw. — Beeldhouwerswerkplaats. — Burgermeubelen. — Dorpers. — Gildenkleeding (Gekl. en Zwart) Krijgsgewaad. — Krijgsenginen. — Molen en bakoven. — Poorters. — Reliekhouders. — Ridder in volle wapenrusting. — Slaapvertrek. — Stadsgezigt. — Stadspoort. — Toiletkoffer. — Tombezerk. — Tryptikon in beeldhouwwerk. — Zitting eens Regters. — Optogt in eene Stad. — Gelithogr. naar en door *D. v. d. Kellen*. 19 pl. kl. 4°. uit: Hofdijk, Voorgeslacht.
147 (1203) Huwelijk v. Gravin Ada met den Graaf Lodewijk v. Loon (Arend, II. *a*, 194). Naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, Vaderl. Geschied.
148 (1204) Gravin Ada op de burgt te Leiden belegerd. Door *Vinkeles*. 8°.
a Uit: Kok, Vad. Wdb. I.
b Des. pl. Proef v. d. lr.
149 Gravin Ada wordt door Graaf Willem uit Texel naar Engeland ge-
a zonden. (Arend, II. *a*. 196). Door *Vinkeles*. 12°. Uit: Fokke, Geschied. d. Nederl. II. 1.
b Deze pl. Proef v. d. lr.
150 Het vernielen v. h. Slot v. Gijsbrecht v. Amstel (Arend, II. *a*. 198). Door *S. Fokke*. 12°.
151 (1214 30 Aug.) De bestorming van Santa Maria. (Arend, II. *a*. 307). Naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.
152 (1219) Beleg van Damiate (Arend, II. *a*. 216 ens. 308 ens.). — De torens voor de havens en daarvoor de schepen. In ovalen gefig. rand waarboven vele wapens; v. ond. 12 curs. verzen. Naar *J. Bouchorst*, door *W. Akersloot*. Hg. 16 dm., br. 24 dm., br. 4°. Uit: Ampzing, Beschrijv. v. Haarlem. 1628. 4°.

Bij Kramm, Levens d. Schild. I. 137 wordt melding gemaakt van de origineele Schilderij op glas voor het Raadhuis te Haarlem door Jan Bouchorst.

153 Innemen v. Damiate, ens. — Voorstelling in 2 afdeel.; v. ond. in een groot medaillon het overzeilen der ketting voor de haven van Damiate gespannen; daarboven: „Vicit vim virtus;" hooger eene afdeeling met 2 geharn. mannen, de een het oude wapen van Haarlem, een verdorde palmboom, de ander het nieuwe wapen, een zwaard met 5 sterren, in de hand houdende; onder deze afdeeling één regel curs., 4 verzen inhoudende: „Kragt met," ens. Naar de orig. teeken. voor de glasschildering te Gouda van *Wl. Tybaut*, geteekend door *J. C. Boëtius*, gegrav. door *P. Tanjé*. Geteek. II., zijnde alzoo het 2e van de 5 platen der Goudsche Kerkglazen, uitgegeven in 1746.

Boven in de plaat staat het jaar 1596 en onderaan: Haerlem, zijnde het jaar waarin het glas door die stad aan de Kerk te Gouda gegeven is.

154 Hetzelfde; doch anders dan op de vorige pl. Twee torens van boven door
a eene valbrug verbonden, worden bestormd en met ladders beklommen.
Naar *du Bourg*, door *J. Folkema*, br. 4°. Uit: Wagenaar, Hist. II. 246
b Dezelfde pl. Proef v. d. lr.
155 Hetzelfde, anders, door *J. Luyken*, 4°. Get. fol. 3.
156 „Innemen van Damiate, 1188. en nieuw Stads Wapenschild." Tusschen dit opschrift de woorden: „Vicit vim virtus." — De Kruisridders geknield voor den Keizer en Paus liggende ontvangen den zegen en een nieuw wapen. Waarop dit jaartal 1188 berust is mij onbekend (Door *Rom. de Hooghe*) Hg. 18 dm., br. 23 dm. br. 4°. Uit eene verzamel. van br. 4°. pl., door *R. d. H.* over Haarlem, die te zamen een rand om een groot plan van Haarlem vormen.
157 Hetzelfde en het overzeilen der keten. — Met opdragt aan de Regeering te Haarl. door den graveur *Nic. Clock* 1595, met zijn adres en later bijgevoegd adres v. *S. Kloeting* te Delft. Met 16 reg. lofdicht v. d. Haarlemschen Rector *C. Schonaeus*. 2 bl. fol. In de Collectie v. Heer Mr. J. T. Bodel Nijenhuis.
158 De Abdy te Egmond. — De binnenplaats der abdy, waarin een gewond krijgsman en eenige armen, door monniken verzorgd. Naar *C. Springer*, lithogr. door *C. L. v. Kesteren*, br. 4°. N°. 10. Uit: Lennep, Tafereelen.
159 Schetskaart van Nederland, verdeeld in Hertogdommen, Graafschappen en Bisdommen. Lithogr. naar *W. J. Hofdijk*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.
160 Een Gilde-optogt in de Middeneeuwen. Lithogr. naar *P. H. Egenberger* door *C. L. v. Kesteren*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.
161 (**1227. 27 Julij.**) Slag te Anen bij Coevorden en neerlaag v. Bisschop
a Otho v. Utr. (Arend, II. a. 272). — Znd. nm., v. acht. bedr. Uit een Holl. boek: 4°.
b Dez. pl. v. acht. onbedrukt.
162 Dood van Otho II, Bisschop van Utrecht in den Slag van Anen bij Coevorden. Geschilderd door *A. F. Zurcher*. In de Collectie *de Vos*, te Amst.
163 Gijsbrecht v. Amstel en de Hertog v. Gelder gewond in h. Kapittel
a gebragt, ter verkiezing v. een nieuwen Bisschop (Arend, II. a. 27…
Door *Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. III. 2.
b Dez. pl. Proefdr. v. d. lr.
164 (**1234**) Graaf Floris IV in een steekspel te Corbië vermoord (Arend,
a II a. 224). Naar en door *S. Fokke* 1782, br. 4°. Uit: Wagenaar, Hist.
b Dez. pl. Proef v. d. lr. Op zeer gr. pap.
165 (**1248**) Graaf Willem II. wordt te Keulen Ridder geslagen (Arend,
a II. a. 230). Door *Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. XXXI. 2.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
c Teekening voor de pl. in O. I. inkt, door *J. Buys*. 8°.
166 (**1248. 2 Nov.**) Graaf Willem te Aken tot Roomsch Koning gekroond (Arend, II. a. 235). Lithogr. naar *A. F. Zurcher*, door *C. L. v. Kesteren* br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.
167 (**1252. 16 Junij.**) Gijsbrecht v. Amstel en Herman v. Woerden, de Bisschop v. Utr. Hendrik v. Vianden, beoorlogende, worden door hem geslagen en gevankelijk binnen Utrecht gebragt. (Arend, II. a. 28…
Geschilderd door *J. H. Egenberger* in de Collectie *de Vos*, te Amst.
168 Hetzelfde anders. Znd. nm. 4°. V. acht. bedrukt met 2 kol. Holl. Gesch. (als n°. 160.)
169 (**1256. 21 Jan.**) Graaf Willem II, Roomsch Koning, de West-Friezen willende tuchtigen, zakt bij Hoogwoude, niet ver v. Alkmaar door het ijs en wordt door de West-Friezen met kneppels doodgeslagen (Arend, II. a. 258). — Geëtst door *A. H(oubraken)*. Hg. 17 dm., br. 18 dm. 4°. Zeldzaam

170 Hetzelfde, eenigzins anders. Met 2 reg. Holl. onderschr. Door *J. L(uyken)*. 4°.
171 Hetzelfde, nagenoeg als voren. Naar *C. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.
172 (1268) Beleg v. h. Slot te Vreeland. (Arend, II. *a*. 340). Door *S. Fokke*. br. 12°. Uit: te Water, Geschied.
173 De Heer v. Amstel belegert Utrecht. (Arend, II. *a*. 340). 16°. Uit een almanakje. Letter- en prfd.
174 (1279) Optogt v. Floris V met de kortelings geslagen St. Jacobsridders, na het door hem bij de instelling dier orde gegeven Tournooi. — Voorgesteld in eenen Optogt der Leidsche Studenten den 8e Februarij 1845 op den dies natalis dier Hoogeschool. — Fraaije voorstelling in 5 boven elk. staande reeksen; ter zijde randwerk van arabesken. Lithogr. bij *H. J. Backer* te Dordrecht, uitgeg. bij Immerseel Mounier. Hg. 58 dm., br. 71 dm. br. fol.
175 (1282?) Floris V vindt te Hoogwoude in N. Holl. h. lijk v. zijnen Vader Willem II, dat eene oude Fries hem in een moeras aanwijst. (Arend, II. *a*. 346), naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Gesch.
176 *a* Hetzelfde; anders. Door *S. Fokke*. br. 12°. Uit: te Water. Geschied.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
c Teekening voor de voorg. pl. door *J. Buys*. br. 12°.
177 (1287) Overstrooming in Friesland. — Geschilderd door *B. Wijnveldt, Jr.* In de Collectie *de Vos*, te Amst.
178 (1288 5 Julij.) De slag van Woeringen (Arend, II. *a*. 436 env.). Verkl. copie van eene plaat in Willems Belg. Museum, II, 1838, welke gevolgd is naar eene oude teekening in het Afflighemsche H. S. der Brabandsche yeesten. — Het geheel stelt de veldslag voor; v. ond. links, de woorden: „Dit es den strijd van Woeronck." — Lithogr. van Ph. Dunst te Arnhem voor den Geldersche Volksalm. v. 1850. Dit plaatje is hg. 14 dm., br. 38 dm. 12°.
179 (1295) „De Haringvisscherij." — (Den 28 Sept. 1295 wordt het eerst van
a de Haringvisscherij gewag gemaakt) (Zie Wagen. III. 54 en de bladwijz. 115). Naar *H. Kobell*, 1778, door *M. Sallieth*. 1781. gr. br. 4°.
b Dez. pl., etsdruk voor alle lr., vóór de lucht, ens.
180 (1296) Vier pl. tot de geschiedenis v. Floris V. — Verkrachting v. d.
a vrouw v. Velsen door Floris V. — Jagtpartij der Edelen met den Graaf. — Moord v. Floris V. — Strafoefening aan Gerard v. Velsen. — 4 pl. br. 4°. v. acht. bedrukt. Uit hets. Holl. 4° boek als n°. 160 en 167.
b Dez. pl. 1. 3. 4. van acht. onbedrukt.
c Copiën der pl. 2. 3. in dez. grootte, op één fol. blad onder elk. gedrukt, v. acht. wit.
181 (23 Junij.) De Geertens-Minnedronk door Floris V vóór zijn vertrek ter jagt, kort voor zijn dood uitgebragt. (Arend, II. *a*. 372.) Naar *R. Craeyvanger*, door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend.
182 (27 Junij.) Moord van Graaf Floris V bij Muiderberg. (Arend, II. *a*. 374) —
a Naar *du Bourg*, door *B. Tanjé*. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
183 Floris de Ve gevangen en vermoord. Door *S. Fokke*. br. 12°. 2 st. Uit: te
a Water, Vad. Hist.
b Dez. pl. Proefdr. v. d. lr. 2 St.
184 Vijf voorstellingen in medaillons, uit: Vondel, Gijsbrecht v. Amstel, treurspel.
a Door *S. Fokke*, 1775. gr. br. 4°.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.

185 (1297) Overgave v. h. slot v. Gijsbrecht v. Amstel (Arend, II, a. 3
Naar R. Craeyvanger, door J. W. Kaiser. kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Ges
186 (1298) Het Slot van IJsselstein, veroverd zijnde door Wolf. v. Bor
len, werpen de Soldaten met Holl. en Leuvensche munten het l
welke helft van het garnizoen onthoofd zal worden. (Arend, II. a. 39
Geschilderd door J. Israëls. In de Collectie de Vos te Amst.
187 (1296) Willem v. Borselen, Heer van Veere, te Delft uit het venst
geworpen en vermoord. (Arend, II. a. 400). door J. L(uyken), 4°.
Hierbij een verhaal in fraaije Calligraphie.
188 Hetzelfde, geheel anders en grooter; regts eene groote poort. Zond
eenig opschrift of naam. (Door J. Luyken ?) Hg. 16 dm., breed 29 dm. br.
189 Jan I. Graaf v. Holland, draagt het regentschap op aan Jan v
Avesnes, Graaf v. Henegouwen. (Arend, II. a. 401). Geschilderd d
J. H. Egenberger. In de Collectie de Vos, te Amst.
190 Voorstellingen v. oudheden en huiselijk leven uit de 14e eeuw. — E
vrouwen. — Keukengewaad. — Polyptiek. — Reliekhouder. — Rid
in volle wapenrusting. — Wolvenjacht. — Ivoorsnijwerk. — Zij
weefsels (Goudlaken). 2 pl. — Lithogr. door Emrik en Binger vo
Hofdijk, Ons Voorgeslacht. 9 St. gr. 8°.
191 (1303) Vroone in N. Holland bij Alkmaar verwoest. — Eene zw
kerkklok met opschrift: „Anno Dom. 1280 tempore Alardi," etc.,
een segel van Vroon; tusschen beide een groot kruis met jaarschr
Ecce Cadit Mater Frisiae (1303)" waarboven een Engel; v. onderen e
hevige schermutseling. — Met 6 reg. Holl. vers: „De nulloon die bove
ens. Door R. v. Persijn. Hg. 20 dm., br. 16 dm. 4°. Uit: ? ?.
192 (1304. 26 April.) Witte van Haamstede, bastaard van Floris V,
Zandvoort geland, plant de Holl. Vaan op den Blinkert bij Haarl
ter verdrijving der Vlamingen. (Arend, I. b. 19). — Geschilderd d
J. v. Dijck, in de Collectie de Vos, te Amst.
193 Witte van Haamstede te Haarlem ontvangen. (Arend. I. b. 20). N
R. Craeyvanger, door J. W. Kaiser. kl. 4°. Uit: Arend, Geschied.
194 Hetzelfde, anders. Naar P. H. Egenberger, gelithogr. door J. v. d. V
br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.
195 Witte van Haamstede vertoont zich in de wapenrusting v. een krijgsm
a te Haarlem. Door R. Vinkeles. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. XIX. 1.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
196 Monument, in 1817 bij het Manpad, 1 uur Zuidwaarts van Haarl
opgerigt door Prof. D. J. van Lennep, ter eere van de overwinn
aldaar den 26en April 1304 door Witte v. Haamstede met de Ha
burgers op de Vlamingen (bij het Mannepad, een uur ten zuiden v
Haarlem) behaald, en ter eere der Haarlemsche burgers, die den
Julij 1573 aldaar hun leven waagden. — Teekening in zwart krijt (d
G. Lamberts) Hg. 26 dm., br. 37 dm. br. 4°.
197 Hetzelfde zeer verkleind. Houtsnede met histor. beschrijving u
Penningmagazijn voor de Jeugd. IV. — Hierbij het Lat. vers van J.
Hoeufft, met de Holl. vertaling in verzen v. A. Loosjes, op dit Mo
ment, 8°. Uit: (Kunst en Letterbode) 18..?, bl. 403—406.
198 Nicolaas van Kats, Vader van den bevelhebber in Schoonhoven,
de Stad voor den Graaf van Vlaanderen verdedigde, wordt op l
van Willem van Oostervant die het beleg aanvoerde, voor een sto
ram gebonden, om alzoo den bevelhebber tot de overgave te dwing
wat hem gelukte (Arend. II. b. 22). Geschilderd door A. F. Zurcher
de Collectie de Vos, te Amst.

199 (1304) Heer Jan van Renesse en de and. saamgezworenen tegen Graaf
a Floris, te Utr. door de Hollanders en Friezen bestookt, vlugten naar Kuilenburg, doch verdrinken meest alle in de Lek. (Arend, II. b. 32). — 4°. V. achter. bedr. Uit: ?..
b Dez. pl. v. acht. onbedrukt. — Met groote en fraaije Calligraphie.
200 Hetzelfde. — Geschilderd door *A. F. Zurcher*. In de Collectie *de Vos*, te Amst.
201 Arent v. Bensch op en anderen, al vechtende in een schouw gejaagd,
a verdrinkt met Jan v. Renesse in de Lek. (Arend, II. b. 32). Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vaderl. Wdb. VI. 1.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
202 (10 Aug.) Zierikzee door de Vlamingen belegerd. (Arend, II. b. 24). Door *J. W. Kaiser*. kl. 4°. Uit: Arend, Geschied.
203 (1312) Het ombrengen der Tempelheeren te Zierikzee. (Arend, II. b. 52). Znd. nm. (door *Luyken*.) br. 4°. Get.: 337. br. 4°. V. acht. onbedr. Uit een Holl. boek.
204 (1318) Hertog Reinoud v. Gelder voorzegt bij den doop v. zijn' kleinzoon Willem IV te Utr. diens noodlottigen dood. — Geschilderd door *A. F. Zurcher* in de Collectie *de Vos* te Amst.
205 (1328) Willem III, de Friezen getuchtigd hebbende wegens het verjagen der door hem aangestelde Baljuwen v. Stavoren, wordt door hen te Vroonakker als Heer gehuldigd, op de oude plegtige wijze, (zie hiervóór n°. 116) namelijk staande op een schild door 4 Edelen in de hoogte geheven. (Arend, II. b. 124). Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Collectie *de Vos* te Amst.
206 „Inhuldiging op een schild v. d. Graaf v. Holland (Willem III) tot
a Heer v. Friesland in 1328." Naar *du Bourg* door *P. Tanjé*. br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. III. 227.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr.
207 Hetzelfde, anders; lithogr. naar *W. H. Schmidt* door *F. B. Waanders*. gr. fol. Met gedr. biogr. v. Willem III.
208 (1336) „Justitie over d. Baeliuw v. Zuyt-Hollant, door Willem de Goede, Graef v. Hollant." — Willem III te Valenciennes ziek liggende, laat den landman v. Zuid-Holland, wien de Baljuw zijne schoone koe ontnomen, en eene slechte in de plaats heeft gegeven, door dezen 100 gouden kroonen uitbetalen en laat den Baljuw daarop onthoofden. (Divisie-Chronyk XXII. 32). Het bovenstaande opschrift staat in witte letters in eenen zwarten gefigur. rand, en vormt het bovenstuk van eene groote plaat, door *Barth. Dolendo* (gegrav. in 1618) met adres v. *G. Valck* en van 7 kleine plaatjes, door *J. de Gheyn* met adres van *G. J. Visscher*, welke rondom de groote plaat behooren, (n°. 1. 2. 3 links, n° 4. 5. 7 regts, een ongen°. titel en n°. 6 (een vers) onder de pl.,) welk geheel door den aangedrukten gefigureerden zwarten rand omgeven is. De groote pl. stelt links den Graaf voor, te bed liggende het zwaard zijnen dienaar toereikende, regts den Baljuw op de knieën, bij hem den Geestelijke. De kleine plaatjes zijn genommerd 1—5 en 7, onder ieder een 16 reg. Holl. vers met opschrift; n°. 6 is een groot vers in 4 kol., daaronder een uittreksel uit de Divisiekronijk XXII. 32, waarin het verhaal voorkomt. Het geheel bestaat uit 1 groot, 2 kleinere vellen, en 4 kwartvellen en is te zamen hg. 61 dm., br. 100 dm. De groote pl. alleen is hg. 41 dm., br. 56 dm., ieder der kleine pl. hg. 14 dm., br. 19 dm. — Het geheel van alle platen met den rand is uiterst zeldzaam, en heb ik slechts éénmaal gezien, de groote pl. is óók schaarsch; het meest vindt men de kleine plaatjes met den afgesn. rand,

die op zichzelve geen geheel vormende, in alle verzamelingen als eene incomplete serie voorkomen.

Van deze plaat door *Dolendo* (welligt alleen v. de groote pl. in het midden) zijn door den graveur 12 opgekleurde Exempl. aan de Staten v. Holland aangeboden, blijkens Resolutie v. 19 Sept. 1618. Zie Kramm. II, 354. — De Exemplaren met het adres van *G. Valck* (die omstreeks 1670 uitgaf) zijn dus latere drukken. Vroegere, met ander adres, zijn mij nooit voorgekomen.

Op het Stadhuis te Alkmaar is eene schilderij v. deze gebeurtenis door *Nic. van den Heck.*

209 Hetzelfde, in 8 zeer verkleinde en eenigzins verschill. copiën, ieder met 1 regel curs. vers. Op pl. 8, het adres v. *C. J. Visscher.* — De 8 br. 12°. pl. op 2 bl. br. 4°. aan elkander gedrukt.

210 Hetzelfde, op ééne pl.; links de Graaf te bed liggende; in h. midden de Scherpregter gereed den Baljuw te onthoofden. Znd. nm. of éénige aanduiding. (Door *Rom. de Hooghe*?) Hg. 21 dm., br. 29 dm. br. 4°. — Uit Balen? Dordr.

211 Hetzelfde als voren, doch verkl.; v. boven een opschrift: „Justitie v. Willem de Goede." Ter weerszijden 3 plaatjes met 4 versjes, waarvan 2 cursief; van onderen eene breede verklaring in cursief. — Latere afdruk eener oude plaat. Met adres van *H. Allardt* te Amst.

212 (1342) Eleonora (v. Engeland) verwijt te Nijmegen aan haren Gemaal (Graaf Reinoud II v. Gelderl.) zijne verwijdering, onder voorwendsel dat zij melaatsch is. (Arend, II. *b.* 208). Door *J. W. Kaiser.* gr. 8°. Uit: Arend, Geschied.

213 Hetzelfde; de Vorstin voorspelt tevens aan den Hertog den ondergang
a v. zijn huis. — Plaat bij het vers v. A. C. W. Staring in den Muzenalmanak v. 1823. Door *J. C. Bendorp.* 12°. Afdruk in gr. 8°.
b Des. pl. Proefdruk vóór alle lr.

214 (1345. Novemb.) 400 Burgers v. Utrecht smeeken blootshoofd en barrevoets Graaf Willem IV vrede aan hunne stad te schenken. (Arend, II. *b.* 155). Geschilderd door *J. v. Dijck,* in de Collectie *de Vos* te Amst.

215 *a* Hetzelfde, anders. Door *Vinkeles.* 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl.
b Des. pl. Proef vóór alle lr.

216 Graaf Willem IV sneuvelt voor Stavoren. (Arend, II. *b* 157). Door *J. W. Kaiser.* kl. 4°. Uit Arend, Geschied.

217 *a* Hetzelfde, anders. Door *S. Fokke.* br. 12°. Uit: te Water, Geschied.
b Des. pl. Proef vóór alle lr.

219 (1345) Mirakel v. Amsterdam. — „d'Waare afbeeld. v. h. H. Sacram.
a v. Mirakel," enz. Voorstell. in 2 afbeeldingen; het ontvangen en uitbraken v. d. gewijden ouwel. (Wagenaar, Beschr. v. Amst. II. 120). Met 8 reg. Holl. vers in 4 col. waaronder h. adres v. *J. Greve* op de Looyersgraft bij 't Eng. Weeshuis" in 1 reg. Znd. nm. Hg. 18 dm., br. 25 dm. br. 4°. Uit een Holl. boek?
b Des. pl.; latere opgegrav. druk, zonder h. adres.

220 Mirakel v. Amst. — Uitvoerige voorstelling der gebeurtenis en der daarop gevolgde wonderen. Uit: (L. Marius) Amstelredams eer ende opcomen door de denckwaerd. mirakelen aldaar geschied aen ende door het H. Sacrament des Altaers, a°. 1345. Antw. H. Aertssens. 1639. 12°. — Fraai gegrav. titel en 16 gen°. pl. door *B. a Bolswert*; iedere pl. met 6 reg. Lat. en 6 reg. Holl. vers, beide gegrav. — Iedere pl. met h. vers hg. 13 dm., br. 8 dm. kl. 8°. Fraaije pl. en drukken.

221 Hetzelfde. Copiën der voorgaande platen; pl. 3. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 16. zijn juist omgekeerd van de origineele; 5 is met veel veranderingen;

pl. 2. 6. 7. 8. 15 zijn vrij naauwkeurige, doch ligt te onderscheiden copiën. Met dez. Lat. en Holl. verzen, doch de laatste in boekdruk onder de plaat, welke hier slechts 11½ dm. hg. en 8 dm. br. is. kl. 8°. Uit de uitgave ?? v. hets. werk. Znd. gegrav. titel.

222 Hetzelfde, in 8 kl. afbeeld.; de man te bed liggende, de Engelen voor h. vuur geknield; de hostie en h. Wapen v. Amst. — Uit: Le Long, Reform. v. Amst.? met uitvoer. beschr. v. gemt. (B. B. 3).

223 „Schets der Kiste, waarin de Miracul. Hostie te Amst. allereerst zou gelegd geweest zijn." — Hierboven: „Afbeelding v. h. Glas, door den Aartshert. Maximil. in... 1484 in de Kapel d. H. Stede... vereerd." — Znd. nm. v. grav. — Hg. 27 dm., br. 25 dm. gr. 4°. — Uit: Wagenaar, Amsterd., II, 122.

224 „Schets d. Kiste," enz. doch kleiner. — Origin. teeken. in zw. krijt, door *J. Dilhof*. Hg. 15 dm., br. 21 dm. 4°.

225 (1346) Margaretha v. Henegouwen schenkt aan Amst. het voorregt
a v. nimmer v. de Graaflijkheid gescheiden te worden. (Arend, II, *b*. 163). Door *B. de Bakker*. br. 12°.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.

226 (1350. 23 Mei.) Willem V. sluit een Verbond met de Edelen en Steden v. Holland te Dordrecht. (Arend, II. *b*. 176). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Geschied.

227 Het vernielen der Hoeksche Kasteelen. (Arend, II. *b*. 177). Door *S. Fokke*.
a br. 12°. Uit: te Water, Vad. Geschied.
b Dez. pl. Proef vóór de letter.

228 (1354) Emmerik van Druten voor het altaar te Druten vermoord door Graaf Willem V. (Arend, II. *b*. 266). door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend. Gesch.

229 (1357. Aug.) Gerrit v. Wateringen door Graaf Willem V te Dordrecht omgebragt. (Arend, II. *b*. 247). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Geschied.

230 (1370) Mirakel v. h. H. Sacrament te Brussel. — Een wijde Mariamantel, waaronder God Vader zittende; met 3 kroonen; eene groote kroon, met omschr.: „al abado sea el," etc.; ter weerszijden in 8 kleine afbeeldingen de geschied. v. d. Jood Jonathas, die de Hostie gestolen had, enz. — Met adres v. G. Hendricx. fol. Uit de folio uitg. v. Cafmeijer, Sacrament v. Mirakel. 1720. 8°.

231 Hetzelfde Mariabeeld en miraculeuze hostie, nu omgeven door een groote eerepoort, die de Aartshertogen Albert en Isabella en de Kardinaal Infant jaarlijks daar deden oprigten, wijl hun voorvader Karel V bij zijn afstand van de regering op dat altaar zijne kroon heeft nedergelegd. Naar *R. v. Orley* door *J. B. Berterham*. 1709. Hg. 62 dm., br. 39 dm. Zeer hg. fol.

232 (1371. 22 Aug.) Hertog Eduard v. Gelre na een gewonnen slag bij Baesweiler voor zijn zwager den Hertog v. Gulik, door zijnen jaloerschen gunsteling Herman Bier verraderlijk vermoord. (Arend, II. *b*. 280). Naar *P. H. Egenberger*, lithogr. door *J. v. d. Veen*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

233 Hetzelfde. Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Coll. *de Vos* te Amst.

234 (1387. 12 Maart.) Onderwerping v. Hendrik v. Montfoort aan d. Utrechtschen Bisschop buiten Montfoort. (Arend, II. *b*. 336). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Geschied.

235 (1388) Intogt v. Hertog Willem v. Gelre in Nijmegen. (Arend, II. *b*. 381). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Geschied.

236 (1388. Sept.) Hertog Willem v. Gelder geeft toe aan het verzoek v. zijn' Vader, die hem smeekt vrede met Frankrijk te sluiten. (Arend, II. *b*. 384). Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.

273 (1393. 21 Sept.) Aleid van Poelgeest, bijzit v. Hertog Albrecht v. Beijeren, wordt 's avonds in het bosch bij den Haag door de Hoekschen vermoord. (Arend, II. *b*. 300). Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Colleotie *de Vos*, te Amst.

238 Hetzelfde; de voorstelling is in eene kamer, bij avond. Door *Vinkeles*. 8°.
a Uit: Kok, Vad. Wdb. XXXI. 2.
b Dez. pl. Proef vóór alle lr. 8°.
c Hetzelfde. Teekening in O. I. inkt voor de voorgaande pl. door *J. Buys*. 8o.

239 Hetzelfde. Voorstelling in de open lucht. Naar *J. Steijn*, door *J. P. Lange*. 8o. Uit: Witsen-Geysb. Schoonheden.

240 Hetzelfde, anders. Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Vad. Geschied.

241 (1393) Hertog Willem v. Gelder eischt v. h. Kapittel v. Utrecht, dat men zijn' neef, Frederik v. Blankenheim, Bisschop v. Straatsburg, tot opvolger v. Florens v. Wevelinchove benoeme. Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Colleotie *de Vos*, te Amst.

242 (1395) Graaf Willem v. Oostervant, bij den Koning v. Frankrijk aanzittende, ontvangt een gevoelig verwijt den dood v. zijn Oom Graaf Willem IV. door de Friezen nog niet gewroken te hebben. (Arend, II. *b*. 303). Geschilderd door *B. Wijnveldt*, in Colleotie *de Vos*, te Amst.

243 (1400) Voorstellingen uit h. openbaar en huiselijk leven in de 15e eeuw. — Burchtzaal. — Doctoor. — Edelen en Krijgslieden. — Edelvrouwen; zwart en gekl. — Koperen grafzerk. — Kraamkamer. — Raadhuis te Middelburg. — Uittocht van Boogschutters (Vogelschieten). — Lithogr. naar en door *D. v. d. Kellen* en *C. Rochussen*. br. 4°. Uit: Hofdijk, Voorgeslacht.

244 (1401) De moeder van Jan v. Arkel vermeestert in h. gewaad eener melaatsche vrouw, het slot Pirlepont. (Arend, II. *b*. 320). Door *J. W. Kaiser*. br. 4°. Uit: Arend, Geschied.

245 (1403) Hertog Albrecht v. Beijeren ontvangt Koning Hendrik IV v.
a Engeland met zijne dochter Blanca te Dordrecht. Door *Vinkeles*. 12°. Uit: Geschied. der Nederl.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

246 (1403) „Afbeelding van de Meermin (Groene Wijf) in de Purmer-meer „gevangen a°. 1403 naar de schilderij daarvan hangende in h. Prinsen- „hof tot Edam." Znd. nm. 8°. Uit: Verhand. van A. Vosmaer in de „Verh. d. Holl. Mts. 23e dl." 1786 Pl. L.

247 Hetzelfde eenigzins anders; in h. verschiet Edam, enz.; met een 4 reg. vers: „Als men schreeft 1403," enz. 8°. Uit hetz. deel als voorg. Pl. I.

248 Hetzelfde, als beeld onder eene toog in de Purmerpoort te Edam, die in 1610 volboud is; het is v. steen, nu (1784) zeer beschadigd. br. 8o. Uit hetzelfde werk. Pl. K.

249 Hetzelfde, geheel anders; de Meermin zittende in een huisje en spinnende; in h. verschiet een zee met schepen. kl. 8°. V. acht. bedrukt met een Holl. vers. Uit: Wachtendorp Rijmkronijcke.

250 Hetzelfde; de meermin ter halve lijve zwemmende in de baren, in hare hand een wapenbord v. de Beemster? (eene koe, en daarboven het Haarl. wapen; een opstaand zwaard met 5 sterren) in het verschiet Edam. — Houtsnede. — Daaronder een verhaal in 2 kol., get. W. v. Gouthoven (*sic!*) met opschrift: „Van een wilde Zee-vrouwe . . . . . in 't Purmer-meer." — Haerlem, Vt. Casteleyn. kl. fol. De pl. hg. 25 duim, met de tekt 34 dm., br. 22 dm. Zeer zeldzaam.

251 Hetzelfde als voren, doch kleiner, in h. verschiet een gedeelte v. een huis. V. acht. m. Lat. tekst. br. 12°.

252 (1405. Jan.) Margaretha, Weduwe v. Hertog Albrecht v. Beijeren stoot zijnen boedel met den voet. (Arend, II. *b*. 324). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Geschied.

253 (1406) Belegering v. h. Slot Hagestein door Graaf Willem VI. Door
a *S. Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Gesch. III. 372.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

254 (1407) Opschudding te Dordrecht tusschen de Hoekschen en Kabbeljauwschen. (Arend, II. *b*. 327). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Geschied.

255 (1417) Jonker Willem v. Arkel sneuvelt den 1e Dec. in de Krijtsteeg te Gorkum in een gevecht geleverd tegen Walraven v. Brederode, die de Stad voor Jacoba v. Beijeren aan de Kabbeljaauwschen wilde ontwringen. (Arend, II. *b*. 464). Geschilderd door *B. Wijnveldt*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.

256 *a* Hetzelfde, anders. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. XVIII. 8.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
c Hetzelfde. Teekening voor de voorg. pl. in O. I. inkt door *J. Buys*. 8°.

257 Hetzelfde. — Titelprent voor het Treurspel: Den ondergang v. Jkh. Wl. v. Arkel. (door *J. van Paffenrode*). 4°. — Hierbij een afschrift v. h. Epitaphium in h. Koor boven de Tombe v. Arkel.

258 Het slot v. IJsselstein wordt op de Heeren v. Egmond en IJsselstein veroverd, verbrand en geslecht. (Arend, II. *b*. 461). Znd. eenigen nm. (door *Glm. Gouwen*). Hg. 14 dm., br. 17 dm. 4°. V. acht. bedr. met een Holl. verhaal in 2 kol. uit een fol.? werk. (Zie n° 368).
b Dez. pl., afzonderl. fraaije Proefdruk vóór alle lr. in br. fol. V. acht onbedr.
c Dez. pl., latere druk met onderschr.: „IJsselstein verbrand." V. acht onbedr. br. 4°.

259 (1418. 2 Mei.) Eerste vergadering der Edelen en Steden van Gelderland. (Arend, II. *b*. 563). Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Coll. *de Vos*, te Amst.

260 (8 Aug.) „Afbeelding v. h. opbreeken der Belegering v. Dordrecht (door
a Jan van Braband). a°. 1418." (Arend, II. *b*. 469). Copie naar eene oude schilderij op het Raadhuis te Dordrecht, het legerkamp vóór en het omliggende land bij Dordrecht voorstellende, met één regel bovenschrift: „Anno 1418 omtrent Sint Laurens dach," ens.; ter weerszijden de wapens v. Dordr. en Holl. Naar h. origineel door *J. v. Strij* geteek.; door *D. Vrijdag* gegrav. br. 8°. Uit: Nalezingen op Wagenaar. 1e dl. 202.
b Dez. pl. Proef voor het onderschr.
c Dez. pl. Proef voor het ondersch. Omberdruk.
Alle deze Ex. op gr. 4° pap. onafgesn.

261 Een groot aantal Gildemeesters in den nacht v. St. Luciasdag op de markt
a te Zwol onthoofd. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. XXXV. 4.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.

262 (1420. 18 Aug.) Intogt van Hertog Jan v. Beijeren binnen Leiden. (Arend, II. *b* 473 en Meerman, beleg v. Leijden 18.. in 1e dl. der Verhandel. d. Maatsch. v. Nederl. Letterk. I. 1806.) Voorgesteld in eenen gemaskerden Optogt (of liever: in oud costuum) der Leidsche Studenten. 8e Febr. 1840 op den Dies natalis der Hoogeschool. — Uitvoerige voorstell.; in het verschiet de Sint Pieterskerk met de bijgebouwen, de optogt in 3 boven elk. staande reeksen; rondom arabesken. — Lithogr. bij *H. J. Backer* te Dordrecht, uitgeg. bij P. Engels. Hg. 52 dm., br. 69 dm. br. fol.

263 Hetzelfde; in ééne doorloopende Serie van 18½ aan een behoorende blad in lithogr.; ieder blad hg. 24 dm., br. 34 dm. Met uitlegg. op de omslag d., 126 groepen. Met adres v. Mej. H. Schreuder te Leiden. br.4
Van deze afbeeld. bestaan ook fraai gekl. Exempl.

264 (1421) Doorbraak v. d. Zuid Hollandschen dijk bij Dordrecht, in de nacht v. 18 Nov. 1421, waardoor 72 dorpen overstroomd en 45 gehe verwoest werden. (Arend, II. *b.* 487). — Geschilderd door *J. H. Egeberger*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.

265 Hetzelfde. — Gezigt op het land rondom Dordrecht. Met de namen d 44 ondergeloopen dorpen, en aanduiding van het geredde kind in ee wieg aan den deswege nog heden genoemden Kinderdijk. — Naar *Houbraken* geëtst door *R. de Hooghe.* Hg. 21 dm., br. 31 dm. br. 4°. Ui Balen, Dordr.

266 Hetzelfde, als voren, veel kleiner, op een openhangend doek; boven het jaar: 1421. Zonder eenig inschrift. Naar *A, v. Venne*, door *W. Hondi* Hg. 5⁵ dm., br. 13⁶ dm. b. 16o. Waarschijnlijk een gedeelte eener groote kaart of uit een boek.

267 Hetzelfde, geheel anders; fictieve voorstelling. Znd. nm. (Door *S. Fokke*
a Uit: Wagenaar, Vdl. Hist. III. 454.
b Dez. pl. Proefdr. v. d. lr.

268 (1423) „Boekdruckerye te Haerlem gevonden omtrent het jaar 1440." „Typogr. Harlemi primum inventa circa aº. 1440." — (Beide naar *Zaenredam*). — Portret v. Laurens Coster naar *J. v. Campen.* — De Haa lemsche maagd zittende, rondom haar wapens. — 4 platen, door *v. Velde*, met bovenschr. en 4 reg. Lat. of Holl. verzen. Iedere pl. h 16 dm., br. 12 dm. 4°. Uit: Ampsing, Haarlem 1628.

269 Uitvinding der boekdrukkunst. (Arend, II. *f.* 564). Koster zittende den Haarlemmer Hout en peinzende. Door *J. W. Kaiser.* br. 4°. U Arend, Geschied.

270 3 platen met 6 medailles (12 zijden) geslag. in 1740 bij het 3e eeuwfe der boekdrukkunst. 8°. Uit: Seiz, 3e eeuwfeest.

271 Zinneprent op de Uitvinding d. Boekdrukkunst. — Het portret v. L. in med. vastgehecht aan het monument in den Hout, waarover ee Vrouw is heengebogen. Met 2 reg. vers: „Zijn Vinding," ens. — Ze slechte lithogr. zonder naam, uitgegeven bij het 4e eeuwfeest in 18 kl. fol.

272 (1425) Burgemeester Proois te Utrecht vermoord. (Arend, II. *b.* 54
a Door *R. Vinkeles.* 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. XXV. 3.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

273 (Nov.) Vlugt v. Jacoba v. Beijeren in mansgewaad uit Gend. (Are II. *b.* 505). Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Coll. *de Vos*, te Am

274 Hetzelfde, anders. Door *J. W. Kaiser.* gr. 8°. Uit: Arend, Geschie

275 (1426. Jan.) Albrecht Beijling, bevelhebber in Schoonhoven, do Jacoba v. Beijeren na de inneming der stad, veroordeeld om leve begraven te worden, keert na een verlof van eene maand om v zijne vrouw en kinderen afscheid te nemen, terug om den dood ondergaan. (Arend, II. *b.* 496). Naar *J. E. J. v. d. Berg*, lithogr. do *F. B. Waanders.* gr. fol. — Met uitvoer. histor. beschrijv.

276 Hetzelfde, bijna als voren. Naar *J. W. Kaiser.* gr. 8°. Uit: Aren Geschiedenis.

277 Hetzelfde; Beijling zittende in eene kamer met zijne vrouw en ki
Naar *W. Hoevenaar*, lithogr. *v. Desguerrois.* gr. 4°. Uit: Soetens. Panthe

278 Hetzelfde; Beijling staande, zijn kind op den arm houdende. Door *Vinkeles.* 8°. Uit: Helmers, Holl. natie. 1° Zang.

279 Schilderij ter gedachtenis v. Heer Raes v. Haemstede, verslagen in d. Strijd voor Brouwershaven. (Arend, II. *b.* 508). — In h. midden Christus staande, h. boek des levens geopend vóór zich, links een geharnasd ridder (Heer Raes?) den kruisstandaard in de hand, staande, en zegenend de hand op den schouder v. een der 2 vóór hem knielende ridders (zijne zonen?) leggende; de ridders zijn (volgens te Water, Adelijk Zeeland n° 65 en 18) de Heeren v. Haemstede en Blois v. Treslong; — regts v. Christus een knielende Edelvrouw (de Weduwe) met wapenschild Haamstede en Ostende, naast haar hare 2 dochters, zonder wapenschild; achter de Weduwe de Moedermaagd die zachtelijk haar schouder aanroert en in de regterhand eené kroon houdt. Met 2 reg. onderschr. in Goth. letters: „Anno MIIII° XXVI op Sinte Pontiaens dach wort verslagen heer Raes v. Haemst. in de Strijt voor brouwershaven ende leyt begrave te Bethlehem." — In h. verschiet een dorp (Haamstede?) links eene begraafplaats (die v. h. klooster Bethlehem? op Schouwen). — Fraaije Teekening in kleuren naar de originele schilderij bij den Heer *Corn. v. Citters v. Bruelis.* Door *T. Verrijk.* 1788. Hg. 44 dm., br. 64 dm. br. fol.

280 Afbeelding v. h. in 1426 verwoeste Kasteel v. Brederode bij Haarlem. Met 3 reg. Holl. en Lat. curs. onderschr. (Arend, II. *b.* 509). Znd. nm. d. grav. Met adres M. L. Hg. 24 dm., br. 33 dm. br. fol.

281 (1450?) Jacoba v. Beijeren stelt zich aan het hoofd der Hoekschen.
a Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* br. 12°. Uit een 12° boek.
b Teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. door *Buys.*

282 Hetzelfde; geheel anders. Naar *P. H. Egenberger*, lithogr. door *J. v. d. Veen.* br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

283 Gravin Jacoba schiet te Goes naar den Papegaai. (Arend, II. *b.* 519).
a Door *Vinkeles.* 12°. Uit: Geschied. d. Nederl. II. 8.
b Dez. pl. Proef v. dr. l.

284 (1434. 1 Aug.) Huwelijk v. Jacoba v. Beijeren en Frank v. Borselen. (Arend, II. *b.* 522). Beiden op eene estrade staande, worden hunne handen door eenen Priester zaamgevoegd, enz. br. 8°. V. acht. bedrukt. Waarsch. uit een Holl. boek.

285 Hetzelfde, anders. Door *J. W. Kaiser.* gr. 8°. Uit: Arend, Geschied.

286 Frank v. Borselen, door Philips v. Bourgondië op Rupelmonde gebannen
a ontvangt daar, met den slotvoogd schaak spelende, het doodvonnis, door Philips over hem uitgesproken (doch niet uitgevoerd). (Arend, II. *b.* 521). Door *R. Vinkeles.* 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. VII. 3.
b Dez. pl. Proef voor de lr. 8°.
c Teekening voor de voorg. pl. in O. I. inkt, door *J. Buys.* 8°.

287 Verzoening v. Philips v. Bourg. met Frank v. Borselen, die tot Graaf v. Oostervant benoemd en met Jacoba vereenigd wordt. (Arend, II. *b.* 522). — Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.

288 (1436) Jagthuis te Teijlingen binnen Sassenheim, (waar Jacoba gebannen was en sterft) (Arend, II. *b.* 523). Door *J. S. F.* 4°. — Jacoba kannetjes, door *F. v. Blevswijk.* Uit: Alkemade, displegtighed?? n°. 8. — Jacoba Kannetjes. Uit: Pars, Katwijksche Oudheden bl. 108. 8°. 11 Hetzelfde, anders door *S. F.* gen. 804. — 4 pl.

289 (1444. Jan.) De Kabbeljaauwschen uit Amsterdam verdreven. (Arend, II. *c.* 14). Door *S. Fokke.* 12°. Uit: te Water, Vad. Hist. 85.

290 Oproer (te Amst.) waarin een Priester met h. Sacrament vlugt. (Arend, II. c. 14). Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Amst. en zijne Geschied. 6 dln. 12°.

291 (1 Nov.) Gevecht tusschen de Hoekschen en Kabbeljaauwschen te Haarlem, door een Priester verhinderd. (Arend, II. c. 15). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Geschied.

292 Komst v. Isabella, Gemalin v. Hertog Filips v. Bourg. te Haarlem,
a ter stilling v. h. oproer tusschen de Hoekschen en Kabeljaauwschen. (Arend, II. c. 15). Door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke,) Geschied. d. Nederl. III. 1.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.

293 (1446) Jan v. Domburg geeft zich over. (Arend, II. c. 18. Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Geschied.

294 (1452) Felle brand te Amsterdam. 13 Mei. 12°.

295 (1462) Prediking v. Brugman (ter bemiddeling der partijschappen der Schieringers en Vetkoopers in Friesland. (Arend, II. c. 220). Naar *H. P. Schonten*, door *B. de Bakker*. br. 12°.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

296 (1464) Afbeelding v. Hertog Philips v. Bourgondie, zijne gemalinnen,
a den Graaf v. Charolois, enz. (met 13 wapens). (Naar *Symon Jansz*, schilder te Leiden, volgens Navorscher, II. 251) geteek. en in aquatinta gegrav. door *J. Kobell*. br. 8°. — Deze plaat is eene afteekening v. een Miniatuur vóórin het Remissorium van Mr. Pieter Beoostenzween v. Renesse, berustende op de Leenkamer v. Holland te 's Hage; — en is gevoegd in de Nalezingen van v. Wijn en and. op Wagenaar Vad. Hist. Zie ook Bijvoegs. op Wag. IV. 93.
b Originele teekening door *J. Kobell* voor de voorg. pl. met eigenhandige aanteekening v. d. Archivaris H. v. Wijn in wiens tegenwoordigheid deze gemaakt is.

297 (1464 of 1472?) Mr. Pieter Beoosteaszween v. Renesse biedt den Hertog Philips v. Bourg. een Register van 's Lands privilegiën (het Remissorium?) aan. Copie v. eene Miniatuur (Uit: hets.? H. S. als boven?) (Naar *Symon Jansz*?) in aquatinta door *H. Kobell*. kl. 4°. — Uit: Nalees. op Wagenaar I.
b Dez. pl. Proef voor alle lr. fraai gekleurd gelijk de oorspronk. miniatuur.

298 (1465. 10 Jan.) Hertog Arnoud v. Gelder, op het Kasteel te Grave zijnde, wordt door zijn' vroeger begenadigden zoon Adolf, in den nacht v. 10 Jan. over het ijs naar het Kasteel v. Buren gevoerd en daar gedwongen afstand te doen van alle zijne regten. (Arend, II. c. 165). Geschilderd door *B. Wijnveldt*, in de Collectie *de Vos*, te Amst. — Zie over deze zaak echter: Nijhoff, Gedenkwaard. v. Gelderl. IV. bl. CIII.

299 Hetzelfde. Naar *P. H. Egenberger*, lithogr. door *J. v. d. Veen*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

300 Hetzelfde. Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Vad. Gesch.

301 Adolf v. Gelder dreigt met de vuist zijn' Vader die door een luik uit de gevangenis ziet. Naar de schilderij van *Rembrandt* in de Galerij van Sans-Souci, (tegenwoordig in het Museum te Berlijn) fraai gegrav. door *D. Berger* te Berlijn 1767. Hg. 26½ dm., br. 20 dm. 4°. — Volgens Kolloff (in Raumer's Hist. Taschenb. 1854) stelt deze zonderlinge, en zeer zeker onhistorische, schilderij niet Adolf v. Gelder voor, maar den Israëlitischen Rigter Simson door zijn' schoonvader te Thimnach bedreigd. — Op de plaat naar deze Schilder door *W. Leaderin* 1765 gegrav., staat reeds: „Simson at the prison house at Gaza."

302 Hetzelfde, zeer verkleind door *Velijn*. 8°. Uit: v. Kampen, Vaderl. Geschied. 1e druk. v. 1819.

303 (1466) Karel de Stoute te Middelburg 3 broeders, wegens moord, in zijne tegenwoordigheid hebbende doen onthoofden, stilt het daardoor ontstane oproer door eensklaps met een brandend hout de straat op te loopen. (Arend, II. c. 43). Geschilderd door *B. Wijnveldt*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.

304 (1468. 14 Oct.) Karel de Stoute en Lodewijk XI te Peronne. (Arend, II, c. 41). Door *J. W. Kaiser*, gr. 8°. Uit: Arend, Vad. Gesch.

305 Zinnebeeldige plaat over den Staat v. Vlaanderen. — „Imago Flandriae." Opschrift boven eene mystieke plaat, een cirkel voorstellende; in het midden der pl. eene naakte vrouw (Vlaanderen) die 2 wolven soogt; rondom den cirkel een 3 reg. curs. randschrift, dat een 18 reg. Lat. vers bevat; daarom heen een andere (de buitenste) cirkel, de poorten v. 12 Belgische Steden voorstellende, v. ond. eene Latijnsche gegrav. uitlegging, waarvan de eenigzins uitvoeriger Duitsche vertaling (in boekdruk) ter weerszijden. Naast de vrouw een myst. versregel: „*Gib fiet en Gybid, cum deca decas ibit.*" De letters *G-y-b-i-d* beteekenen *G*end — *Y*peren — *B*rugge — *I*nsulae (Rijssel) — *D*ouai — en het vers: „Cum deca," enz. is een Chronogram 1468 uitmakende. — De uitlegging vermeldt dat deze plaat naar eene veel oudere gegraveerd is, en die gevolgd was naar eene oude teekening op perkament met kleuren, in het klooster Heechoute te Brugge gevonden, die door een' geleerden abt aldaar, Lub. Hausschild (op het Concilie van Constanz tot Bisschop verheven) zou gemaakt zijn. Welke nu echter de ware beteekenis der plaat en v. h. jaar 1468 is, blijft mij duister. — Met adres v. Joa. Janssonius en h. jaar 1604 onder de Duitsche uitlegging. — (Welke Janssonius zou dit kunnen zijn? Waarschijnlijk niet de Uitgever te Amsterdam, die in 1652 overleed, maar dezelfde die in 1621 te Arnhem de reis v. le Maire uitgaf)? . De pl. is hg. 28 dm., en met de uitlegg. br. 36 dm. br. fol. — Zeer zeldzaam.

306 (1470) Oproer te Hoorn, over de invoering v. nieuwe Excynsen op het
a bier, den 21° Mei. (Wagenaar, IV. 121). Door *J. Folkema*. br. 4o. Uit: Wagenaar, Vad. Hist.
b Dez. pl. Proef voor de lr.

307 Reinoud II, 18° Heer v. Brederode, wordt door den Utr. Bisschop,
a David v. Bourgond. de ridderorde v. h. Guldenvlies afgerukt, wegens de valsche beschuldiging dat hij een aanslag tegen het leven v. Karel den Stoute zoude gesmeed hebben. (Arend, II. c. 104). Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. VIII. 2.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.
c Hetzelfde. Teekening voor de voorg. pl. in O. I. inkt door J. *Buijs*. 8°.

308 Hetzelfde. Geschilderd door *B. Wijnveldt*, *Jr.*, in de Coll. *de Vos*, te Amst.

309 (1471) Vlugt v. Walraven v. Brederode (zich met een touw v. een' toren in een' vijver aflatende.) (Arend, II. c. 104). Door *J. W. Kaiser*. gr. 8°. Uit: Arend, Vad. Gesch.

310 Karel de Stoute laat Aarnout en Adolf van Gelder voor zich komen, en doet hen, doch vergeefs, voorslagen om hunne verschillen te beslechten (waarna Adolf naar Namen vlugt, en gegrepen zijnde te Kortrijk tot aan zijn' dood gevangen gezet wordt, terwijl Karel de regten v. Aarnout afkoopt, waardoor hij Heer van Gelder wordt). (Arend II, c. 173). Geschilderd door *B. Wijnveldt, Jr.*, in de Collectie *de Vos*, te Amst.

311 (147.?) Aam v. der Burch, een rijk landman in het dorp Woudt,
a vader van 12 zonen, biedt deze den Graaf v. Holland aan. Door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. XXXIII. 2.
b Dez. pl. Afdruk op blaauw papier.
c Dez. pl. Proef vóór de lr.

812 (1472?) De ingezetenen v. Zierikzee trekken Hertog Karel v. Bourg.
a te gemoet biddende om lijfsgenade. (Arend, II. c. 50). Door *Vinkeles.* 8°. Uit: Kok. Vad. Wdb. XXXIV 8.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.
c Hetzelfde. Teekening voor de voorg. pl. in O. I. inkt door *J. Buys.* 8°.
813 (1473) De achtjarige Karel v. Egmond door de inwoners v. Nijmegen tot Hertog gehuldigd, te paard en in h. harnas door hunne stad rondgevoerd. (Arend, II. c. 180). Naar *C. Rochussen*, lithogr. door *C. L. v. Kesteren.* br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.
814 (1474?) „Justitie van Carel den Stouten, Hert. v. Bourg. en Grave v. Holl. Zel. etc. over seker Gouv. in Zelant." (Arend, II. c. 42). — De Graaf staande, vóór hem geknield de Gouverneur v. Gelderland, (Rhinsault) wien de scherpregter het hoofd afhouwt, vooraan de Vrouw (Saphira, de schoone, 24 jarige weduwe v. den rijken koopman Pt. Stalins, door den Gouv. verkracht, wier man door hem vermoord is. Ter weerszijden 3 kleinere afbeeld., onder ieder 5 versregels (4 in cursijf). Onder de plaat eene doorloopende beschrijv. in 6 kolommen in curs. letters; boven de pl. het bovenst. opschrift. Znd. nm. d. grav. met adres v. *H. Sweerts.* — Slechte afdruk van eene oude, zeldzame plaat; een beter druk heb ik nooit gezien. Hg. 40 dm., br. 50 dm. br. fol.
815 Hetzelfde. — De Hertog voor eene tafel, waar Rhinsault het huwelijkscontract teekent, en Saphira voor den Hertog geknield ligt. Naar *W. H. Schmidt*, lithogr. door *F. B. Waanders.* fol. Met uitvoerige histor. beschr.
816 (1474) „Henrick Janszoon Akkerman trekt met Amsterd. Schutters
a uit naar Nuis, ter hulpe v. Karel I. (Arend, II. c. 52). Znd. nm. br. 12o. Uit een Holl. hist. boek.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.
817 (1477. 5 Jan.) Het lijk v. Karel den Stoute gevonden in een moeras,
a vastgevrozen in h. ijs. (Arend, II. c. 59). Door *R. Vinkeles.* 8°. Uit: Kok. Vad. Wdb. XXI. 4.
b. Dez. pl. Proef voor alle lr.
818 Hetzelfde. Geschilderd door *B. Wijnveldt, Jr.*, in de Coll. *de Vos* te Amst.
819 Maria v. Bourgondie schenkt aan de Staten v. Holland bij hare huldiging te Gend, het Groot Privilegie. (Arend, II. c. 62). Geschilderd door *C. Rochussen*, in de Collectie *de Vos* te Amst.
820 Adolf van Gelder, na den dood v. Karel den Stoute door de Vlamingen
a uit zijne gevangenis te Kortrijk verlost, en van hen de belofte van een huwelijk met Maria v. Bourg. ontvangen hebbende, tracht zich met geweld van hare hand meester te maken. (Arend, II. c. 67). Door *R. Vinkeles.* 1774. gr. 4°. Uit: v. Winter, Toneelpoëzy. I. bij het Treurspel Maria van Bourgondie, Gravinne van Holland.
b Dez. pl. Proef voor de letter.
821 Maria v. Bourgondie verklaart, niettegenstaande den raad v. den Hertog v. Kleef, dat zij Maximiliaan, Aartshertog v. Oostenrijk, aan wien zij door haren vader verloofd was, huwen zal, wat ook den 18e Aug. 1477 geschiedde. (Arend, II. c. 67). Geschilderd door *L. Lingeman*, in de Collectie *de Vos* te Amst.
822 Dood van Adolf van Gelder, in het beleg voor Doornik. (Arend, II. c. 182). Geschilderd door *P. Tetar v. Elven*, in de Collectie *de Vos* te Amst.
823 (1480) De Friezen, in de partijen van Schieringers en Vetkoopers verdeeld, worden door Pater Brugman te vergeefs tot eensgezindheid vermaand.— Geschilderd door *P. Tetar v. Elven*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

324 Swobbe Lauwe, zuster van Sicco Sjaardema, gouverneur van Bolsward, — lokt door de belofte van vrijgeleide Sch. Wijbe Grovestins in haar kasteel en houdt hem daar gevangen. (Arend, II. c. 241). Geschilderd door *P. Tetar v. Elven*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

325 1481. 6 April.) Jan v. Egmont neemt Dordrecht door list in, voor de partij der Kabbeljaauwschen, namelijk door een schip met takkebossen waaronder soldaten verborgen waren. (Arend, II. c. 74). Geschilderd door *A. Taurel*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

326 (1482. 13 Maart.) Maria van Bourgondië, in vergevorderden staat van zwangerschap zijnde, valt buiten Brugge van het paard en sterft aan de gevolgen kort daarna den 27 Maart 1482. (Arend, II. c. 76). Geschilderd door *K. F. Bombled*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

327 Hetzelfde. Naar *P. H. Egenberger*, lithogr. door *C. L. v. Kesteren*, br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

328 *a* Hetzelfde. Door *R. Vinkeles*. 8o. Uit: Kok, Vad. Wdb. XXII. 4.
b Dez. pl. Proef vóór d. lr.

329 (16 Julij.) Jan van Schaffelaar verdedigt met 18 soldaten voor den Bisschop David van Bourgondië den toren van het dorp Barneveld, en werpt zich om zijne lotgenooten te redden, van den toren af, daar de Hoekschen alleen op deze voorwaarde aan de bezetting lijfsgenade willen schenken. (Arend, II. c. 127). Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Coll. *de Vos* te Amst.

330 Hetzelfde. — Schaffelaar springt v. d. toren. Naar *J. E. J. v. d. Berg*, lithogr. van *F. B. Waanders*. gr. fol. Met hist. beschrijv.

331 Hetzelfde, nagenoeg als voren. Naar *A. F. Zurcher*, lithogr. door *J. v. d. Veen*. br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

332 Hetzelfde. Het bovengedeelte v. den toren, waaruit Schaffelaar springt. Naar *J. C. Elink Sterk*, lithogr. van *Soetens*. br. 4°. Uit: Pantheon, pl. 34.

333 Hetzelfde. — De grond van den toren regts, en Schaffelaar vóórover
a naar beneden vallende. Door *J. C. Bendorp*. 8°. Proefdruk v. d. titelpl. v. Tollens, Gedichten, uitg. v. 18..?
b Dez. pl. eenigzins veranderd; Schaffelaar in regte houding vallende. Door *J. C. Bendorp*. 8°. Proefdruk v. de titelpl. v. Tollens Gedichten, uitg. v. 18..?

334 Hetzelfde. — Nagenoeg als voren doch de toren in andere rigting. Door
a *Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. XXVI. 4.
b Dez. pl. Proefdr. v. d. lr.

335 Prachtige tombes van hardsteen met ingelegden verguld koperen stamboom, wapens en Engelen, voor Karel den Stoute en zijne dochter Maria v. Bourgondië naast elkander in de Mariakerk te Brugge. — Fraai gegrav. pl. met opscr.: „Effigies Ser. Pr. Caroli, cognom. Audacis," etc. en 5 reg. Lat. curs. onderschr. Znd. nm. v. grav. Hg. 36 dm., br. 41 dm. br. fol. Waarschijnlijk uit een Lat. werk over Belgie.

336 (1483) Bisschop David v. Bourgondië, vroeger door de inwoners met Jan v. Montfoort verjaagd, doch later door hen teruggeroepen, wordt op nieuw door Nyevelt, zusterszoon v. Montfoort verdreven, en in het hemd op eene mestkar naar Amersfoort in de gevangenis gebragt. (Arend, II. c. 133). Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

337 (1488) Jonker Fransen oorlog. (Arend, II. c. 259). Titelprent uit: C. v. Alkemade, Jonker Fr. oorlog. Rott. 1724. 8°.

338 Frans van Brederode verovert Rotterdam. Door *S. Fokke*. br. 12°. Uit: te Water, Vad. Hist. I 157. 8°.

839 (1489) Amsterdam ontvangt den 11e Febr. het Keiserl. Wapen boven het wapen. — (Wagenaar, IV. 249). Maximiliaan op den troon gezeten, zet de kroon op het wapen dat de voor hem geknielde Amsterd. maagd in de hand houdt. Naar *C. L. M. (Nic. Moyaert)*, (gegrav. door *P. Nolpe*). Hg. 29 dm., br. 38 dm. br. fol. Get. nº. 8. Uit het werk: Blijde inkomst v. Maria de Medicis te Amst. 1638, zijnde nº. 8 der daarin voorkomende 16 platen.

840 Twee medailles op de gift van het nieuwe wapen in 1842, en van de Keiserl. kroon daarboven in 1489. br. 12º. Van acht. onbedrukt.

841 (1490) Zeeslag bij Brouwershaven, tusschen Frans v. Brederode en den Gouverneur v. Holland, waarbij Brederode gewond wordt, die den 10en Aug. te Dordrecht aan zijne wonden sterft. (Arend, II. c. 270). — Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

842 (1492) De duurte der levensmiddelen en de nieuwe belasting: Ruytergeld, doet de boeren opstaan (welke partij het Kaas- en Broodsvolk genoemd werd), zij plunderen Alkmaar en door het graauw te Haarlem ingelaten, zij vermoorden den baljuw Klaas v. Ruyven en zenden zijn in stukken gehouwen ligchaam aan zijne vrouw. (Arend, II. c. 272). Geschild. door *B. Wijnveldt*, in de Coll. *de Vos* te Amst.

843 Woede v. h. Kaas- en Broodsvolk te Haarlem. Door *S. Fokke*. br. 4º.
a Uit: Wagenaar, Vad. Hist. IV. 280.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr.

844 Moord v. Klaas v. Ruiven te Haarlem. Door *R. Vinkeles*. 12º. Uit:
a (Fokke) Geschied. v. Nederl. III. 2.
b Dez. pl. Proef v. d. lr.
c Teekening voor de voorg. pl. in O. I. inkt door *J. Buys*. 12º.

845 Woede v. h. Kaas- en Broodsvolk te Alkmaar. Door *R. Vinkeles*. 8º.
a Uit: Kok, Vad. Wdb.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr.

846 De Haarlemmers verzoend met Hertog Albrecht. (Arend, II. c. 274). Door *S. Fokke*. br. 12º. Uit: te Water, Vad. Hist. I. 168.

847 (1506) J. de Huybert voert Filips den Schoone naar Frankrijk. (Arend,
a II. c. 283). Door *Vinkeles*. 12º. Uit: (Fokke), Geschied. v. Nederl. III. 3.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

848 (1507) Het gevangen nemen der Gelderschen. (Arend, II. c. 139).
a Door *Vinkeles*. 12º. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl. III. 3.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr.

849 (1508) Het slot te Muiden door de Gelderschen belegerd. (Arend, II.
a c 394). Door *Vinkeles*. 12º. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl. III. 4.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr.

850 Toeleg v. Karel, Hertog v. Gelderland op Amsterdam. (Arend, II. c.
a 394.) Door *S. Fokke*. 12º. Uit: te Water, Vad. Hist. 202.
b Dez. pl. Proef vóór de lr.

851 (1512. 24 Dec.) Amsterd. schepen door de Gelderschen verbrand. (Arend, II. *c.* 408). kl. 16º. Almanakprentje.

852 Schetskaart v. d. Borgondischen Kreits 1512. Gelithogr. naar *W. J. Hofdijk*. br. 4º. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

853 Heer Jan van Wassenaar getracht hebbende de troepen onder Hertog Karel v. Gelder (zoon v. Hertog Adolf) die Amsterdam, Utrecht bezetten, te verjagen, wordt gevangen genomen en in eene ijzeren kooi te Hattem opgesloten en openlijk tentoongesteld. (Arend, II. c. 408). Geschilderd door *B. Wijnveldt*, in de Collectie *de Vos*, te Amst. (Zie Nº. 865).

354 (1514. 21 Maart.) Arnhem door Hertog Karel v. Gelder door list overrompeld, namelijk door soldaten in meelzakken verborgen op een molenaarskar binnen te brengen. (Arend, II, c. 490). Geschilderd door *B. Wijnveldt*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

355 (3 Nov.) Graaf Edzard van Oost-Vriesland, Heer v. Groningen geworden, en door de hulptroepen van Karel v. Gelder voor zijnen oorlog tegen George van Saksen innemende, verklaren deze en de Raad der Stad zich voor Karel en tegen Edzard, die daarop in den Raad zijne regten verdedigt, hun dit schelmstuk verwijt, en naar zijne Staten terugkeert. (Arend, II. c. 553). Geschilderd door *J. H. Eysenberger*, in de coll. *de Vos* te Amst.

356 Hetzelfde. Naar *C. Rochussen*, lithogr. door *C. L. v. Kesteren*. br. 4o. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

357 (1515) Huldiging v. Karel V. te Dordrecht. Door *Vinkeles*. 12°. Uit:
a (Fokke) Geschied. v. Nederl. IV.
b Des. pl. Proefdruk v. d. lr.
c Teekening in O. I. inkt voor de voorgaande pl. door *J. Buys*. 12°.

358 „La vie de l'Empereur Charles V, en tres belles tailles-douces, gravées sur les desseins du celèbre *A. Tempesta* par *J. de Gein* et *C. Boel*. Leide. P. v. d. Aa (circa 1700). br. fol . Titel en 8 pl. gen°. 1 tot 8; de eerste met adres v. F. de Wit (te Amst. circa 1660). Hg. 30 dm., br. 33 dm. Overigens iedere pl. met 4 Lat. verzen en breede randen. — Latere afdrukken van oudere platen, gegraveerd in en omstreeks 1614. Deze platen stellende het volgende voor:

1. 1525 Overwinning op Frans I bij Pavia.
2. 1527 Verovering v. Rome.
3. 1530 Optogt v. Karel V. met d. Paus bij de Krooning te Bologna, 24 Febr.
4. 1535 Overwinning te Goleta bij Tunis.
5. 1546 Karel schenkt genade aan den Hertog v. Saksen. 24 Junij.
6. 1547 Vrede met den Koning v. Frankrijk om den Turk te kunnen bevechten.
7. ? Zegetogt v. Karel en zijnen broeder Ferdinand, na de bevrijding v. Weenen v. d. Turk.
8. 1555 Karel laat een groot klooster bouwen om van de regering uit te rusten.

Zeldzame Serie, waarvan ik nooit andere of oudere Ex. zag.

359 De overwinningen van Karel V. — Serie van 12 pl. genommerd: I
a tot XII. Naar *Marten (van Veen) Heemskerk* door *D. Cuerenhert (D. Volk. Coornhert)* gegrav. in 1555, welk jaar op pl. 6 staat. Met adres v. *(Hier.) Cock* (te Antw.) 1556, op de 1e pl. Onder iedere plaat eene 1 duim breede rand, voorts in boekdruk 2 Lat. versregels in kapit. letters, en daaronder een 4 reg. Spaansch en Fransch vers naast elkander (het eerste cursijf). Tusschen deze verzen de cijfers I tot XII, welke ook onder in de pl. staan. Iedere pl. hg. 14¼ dm., br. dm. kl. br. fol. — Het zijn zeker deze platen welke vermeld zijn door Kramm, Holl. Schild. I. 260 en III. 656 als: „Les Victoires de Charles V. grav. „par *M. H.* recueillies par *Frossart* 1691. fol.," en waarvan bij Kramm op Coornhert 3 pl. worden opgegeven.

Dewijl de Serie zéér zeldzaam is volge hier de opgave der voorstellingen:

1. 1515 Karel op eenen troon, ter weerszijden 3 vorsten. (Titel).
2. 1525 Overwinning bij Pavia.
3. 1527 Bestorming van Rome.

4. 1527 Paus Clemens gevangen in het kasteel te Rome.
5. 1529 Ontzet van Weenen.
6. 1530 Overwinning op de Indianen.
7. 1535 Intogt in Tunis.
8. 1543 De Hertog v. Kleef geknield voor den Keizer.
9. 1546 Vlugt van den Hertog v. Saksen en v. d. Landgraaf.
10. 1547 De Hertog v. Saksen geeft zich over.
11. 1547 Vele steden onderwerpen zich aan d. Keizer.
12. 1547 De Landgraaf v. Hessen geeft zich over.

a Hetzelfde werk. — Latere uitgave doch zeer fraai van druk, zond de Spaansche en Fr. verzen, zonder den naam v. Heemskerk doch w het (hier uitgekrabde) N°. in de plaat; v. ond. de 2 lat. verzen *boekdruk*. — Hiervan alleen voorhanden pl. 8. 1543. — Zéér zeldzaa

b Hetzelfde werk. — Veel latere, geheel opgegrav. uitgave, ook zond de Sp. en Fr. verzen, het 2 reg. Lat. vers onderaan *in* de plaat *gegr* en daarachter het jaartal. — Met adres v. *Joan. Boel* op de 1e pl. dat v. *C. de Mallery* op de 6e en 10 pl. — Hiervan alle 12 platen vo handen. — Zéér zeldzaam.

860 (1515) „La Genealogie et descente de la très illustre Maison Daustri — Imprimée à Anvers par Rob. Peril. Avec privilège de Mad. Mar Regente et Gouvern. d. pays de pardeça pour son frère Charles Ci Diligemm. revisée par Corn. Dupl. Scopperus etc. et soubs la corre de Rol. Boucher, Carme et humble orateur à Messire Anth. de Cr .... par ordonn. duquel Docteur ceste Chron. a este fidelement i primee, mise en lumière ce 28 Febr. 1535. — 22 bl. br. fol.

Deze uiterst zeldzame Genealogie bestaat uit 22 folio bladen m wapens en figuren in houtsnede, met Franschen gedrukten tekst Goth. letters. Het geheel is bestemd om onder elkander aaneen g voegd te worden, en vormt dan eenen genealogischen boom, begi nende met Pharamond en eindigende met Karel V. De portretten d voornaamste Habsburgsche Keizers en van eenigen der eerste Fransc Koningen zijn over de 22 bladen verspreid; op het laatste blad is bovenstaande titel met naam van drukker, privilegie, enz. in regels.

De eerste uitgave, die van 1535, bestaat eigenlijk slechts uit 21 blade op het 2e blad vindt men daarin de namen der toenmalige kinder van Karel V; voor eene latere uitgave, waarschijnlijk in of omstree 1550, welligt bij de reis van Philips van Spanje door Holland gemaal — heeft men die namen weggesneden en er een nieuw blad bijg voegd, Philips d. II ten voeten uit voorstellende, met bijgevoeg medaillons van zijne broeders en susters.

Een Exemplaar der 1e uitgave is in de Bibliotheek van Prof. C. Serrure te Gent, een Ex. der 2e uitgave was in de Bibliotheek Paelinc in July 1860 door mij en den heer F. Heusner te Brussel gekocht in Nov. verkocht (n° 402); tot mijn leedwezen heb ik het toen vo 430 fr. aan den Prins van Aremberg afgestaan, en het werk hi alleen om de zeldzaamheid beschreven, en wel op 1515 bij het beg van Karel's regering.

Van de *uiterste* zeldzaamheid.

861 (1518. 11 Aug.) Groote Pier maakt de Zuiderzee onveilig doo wordt door den Holl. Admir. Floris v. Egmond of Ant. v. d. Hout Heer v. Fletteren geslagen. (Arend, II. *c.* 414). br. 12°. Uit: te Wate Hist. verk. I. 223.

862 Hetzelfde, kleiner, Almanaksprentje. 16°. — Hierbij in H. S. een ve van hem? op de Hollanders en Gelderschen.

363 Hetzelfde (Groote Pier geslagen) Geschilderd door *J. H. Egenberger*, in de Collectie *de Vos* te Amst.

364 (1519) Dood van Maximiliaan. — Triomfwagen ter zijner eere. —
a Zeer fraaije plaat in 8 bladen, voorstellende eenen open zegewagen ter verheerlijking van 's Keizers deugden; vóórop is Keizer Maximiliaan gezeten, achter, naast en voor hem vele zinnebeeldige figuren; de wagen wordt getrokken door 12 paarden, allen van zinnebeeldige personen, die 's Keizers deugden voorstellen, verzeld. — Blad I is zonder opschrift. bl. 2 heeft boven aan in curs.: „Veri principis imago." Op blad 3 bovenaan begint een tot bl. 8 doorloopend opschrift in kapit. letters: „Triumphalis hic currus / ad honorem invictiss. ac glo/riosissim.. principis Maximi / liani Caesaris semper Augusti / concinnatus est, ac per Al / bertum Durer delineatus. / " In hout gegraveerd door *A. Durer*, vóór of in 1518; de brief van Keizer Maximiliaan aan Wil. Pirckheymer waarin hij hem zijn dank betuigt voor zijne gedachte om dit alzoo door Durer te laten teekenen en graveren, is gedateerd van Inspruck 29 Maart 1518 en op het 8e blad afgedrukt. — Copie der 1e uitgave.

b Hetzelfde. — Zeer fraaije en naauwkeurige copie waarschijnlijk door *Corn. Liefrinck* te Antwerpen in hout gesneden, doch volgens het op de laatste pl. voorkomende adres door zijne Weduwe te Antwerpen in 1545 uitgegeven. Met hetz. doorloopend Latijnsch opschrift in kapitale letters boven in de plaat: „Triumphalis hic currus ad honorem" etc. De 5e pl. waarop moet staan: „—(glo)riosissimi Principis Maximi—" heeft echter geen opschrift. Met Lat. uitleggingen van iedere plaat onder het opschrift, — Plaat 2—7 zijn alle 41 dm. hoog; doch pl. 1 is 1½ dm. en pl. 5 ½ dm. hooger; het geheel aaneengevoegd is lang 228 dm. br. fol. — Zeer zeldzaam.

c Hetzelfde. — Herdruk te Amsterdam bij Harm. All. Koster en D. de Meyne 1609, der reeds eenigzins afgesleten platen der vorige copie doch nog zoo fraai dat men deze uitgave vroeger voor de 4e uitgave der origin. platen hield. — Met hetzelfde doorloopend Latijnsch opschrift als der vorige uitgave doch in gewone letters, voorts met dezelfde uitleggingen. Pl. 1 en 2 ongenommerd; pl. 3 tot 8 gen. 1 tot 6. Alle platen hg. 49½ dm., het geheel aaneengevoegd lang 223 dm. br. fol. Zeer zeldzaam.

Van dit uitmuntende werk bestaan 2 uitgaven met Duitschen tekst van 1522, eene 3e en 4e met Lat. tekst van 1523 en 1589, en 2 Copiën in bovenstaande 3 uitgaven.

d Hetzelfde; verkleinde, in koper gegrav. copië, in 8 bladen te zamen 101 dm. lang. — Deze plaat behoort in „B. Pirckheimeri opera ed. M. Goldast. Frcf. 1610. fol." waarin ook de geheele beschrijving v. d. wagen gevonden wordt met de opdragt door P. aan Maximiliaan, diens antwoord, en op bl. 176 een brief van Maximiliaan gedat. 5 Febr. 1518 waarin hij meldt dat M. Pfintzing ook een zoodanigen doch zeer verschillenden wagen had uitgedacht.

365 (1520) Jan Keuze, Rentmeester v. Salland en Willem v. Deutecom, Schout v. Deventer, worden bij beurten in de ijzeren zoogenoemde Wassenaarskooi te Hattem (Zie n°. 353 in 1512) opgesloten. (Arend, II. c. 334). Naar *G. Milder*. door *W. Jongman*. Znd. eenig onderschr. br. 4°. V. acht. bedrukt. — Uit hetz. folio Holl. werk als n°. 259. IJsselstein verbrand.

b Dezelfde plaat. — Van acht. onbedrukt.

366 Hetzelfde anders. Op de voorgaande pl. geschiedt de opsluiting in de kooi in eene gevangenis; hier op een plein vóór een toren; de kooi

wordt met een der misdadigers reeds aan den toren opgeheschen. — Fraai grav. znd. eenigen naam; v. 1670 of daaromtrent. Hg. 19 dm., br. 14 dm. br. 4°.

367 (1520) Loterijkaart van Mechelen, namelijk Afbeelding in 3 reeksen boven elkander in wit op zwarten grond, v. de 2 zilveren kannen, lepels, schalen, enz., die gewonnen kunnen worden volgens de conditiën (die in goth. letters ondergedrukt zijn) der loterij door het Schuttersgild van St. Joris te Mechelen in Julij 1519 opengesteld, en die d. 18en April 1520 zou beginnen te trekken. Onder de afbeelding staat: „Loterie v. Sint Joris gulde" enz.; onder de Conditiën 3 wapens v. h. gild. — Dit Ex. is ongekleurd, doch defect, en slechts hg. 46 dm., br. 35 dm. fol. — Zie het belangrijke werk over Loterijen in de Nederlanden, door Mr. *G. A. Fokker*, bij mij uitgegeven in 1862. — Deze kaarten werden meestal gekleurd en op deuren en borden geplakt en zijn natuurlijk van de *uiterste zeldzaamheid*. — Zie hierna op het jaar 1592.

368 (1523) Vertrek van Karel V naar Spanje. — (Arend, II. c. 303). Slecht almanakprentje. 16°.

369 (1525) Begin der Hervorming in Nederland. — (Arend, II. c. 301). — 16 Hervormers (van J. Wiclef tot W. Perkins) zitten om eene tafel waarop een brandende kandelaar staat; de Paus, een Kardinaal en tusschen hen een duivel, zitten aan de overzijde; aan den muur eene lijst met 6 portr. van de andere Hervormers. V. ond. een 4 reg. vers v. H. Bergius Nardenus op ieder der aanzittenden. „Te Amst. bij C. D. na de copij v. London." — Zonder nm. v. grav. br. fol. Zeer fraaije afdruk, die uiterst zelds. voorkomt.

b Dezelfde plaat. Latere, versleten afdruk eener oudere plaat, met adres v. J. Houwens. br. fol. Deze staat der plaat komt veel voor.

370 89 Platen uit: „Luyken, Theatre des Martyrs;" alle met 1 Duitsch en Fr. onderschrift, en gen°. van 1 tot 105; voorstellingen uit de jaren 1521 tot 1592 bevattende. Elk plaatje hg. 11½ br. 14½ dm. — Deze plaatjes zijn gegraveerd voor: en het eerst gedrukt in: „v. Braght; Martelaarsspiegel der Doopsgezinden. 2e druk v. 1685." en later met bovenst. Franschen titel in een br. 4°. deel afzonderlijk uitgegeven. (De 1e druk v. v. Braght, Martelaarsspiegel, in 1660 heeft geene platen).

b N°. 94 uit bovenst. Serie, het ophangen aan één been v. Jan Smit buiten Haarlem in 1572 afbeeldende. Origin. teekening in roet door *J. Luyken*. br. 4o.

c De plaat, Pt. Jansz Bekjen Bijbellezende en leerende in eene schuit bij Amsterdam in 1569? — Zeer fraaije vroegere druk vóór de lr.
— Dez. pl.; zeer fraai gekleurd.

371 Jan de Bakker (Priester van Woerden) te 's Hage wegens ketterij ge-
a worgd en verbrand; eerste Nederl. martelaar voor de Hervorming (Arend, II. c. 302). Door *R. Vinkeles* 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl. III. 6.

b Dez. pl. Proef vóór de lr.

372 Hetzelfde, nagenoeg als voren. Naar *J. v. Meurs*, door *D. Veelwaard*. 8°.

373 (1528) 's-Gravenhage geplunderd door Maarten v. Rossem (voor Karel
a v. Gelder. 8 Mei of 8 Maart) (Arend, II. c. 358) Door *S. Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist.

b Dez. pl. Proefdruk voor de lr.

374 Hetzelfde, gelithogr. naar *D. Pedussi* door *C. L. v. Kesteren*. br. 4°. In v. Lennep Tafereelen.

375 **Karel V te Utrecht als Heer, bij toortslicht ingehaald, ontvangt de**
a **roede van Justitie en de sleutels der poorten.** (Arend, II. c. 366). Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. gr. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb.
b Dez. pl. Proefdruk voor alle lr. op gr. pap.
c Hetzelfde; fraaije teekening voor de voorg. pl. Door *J. Buys*. 8°.
376 **(1529) Het sluiten v. d. Kamerijkschen vrede.** (Arend, II. c. 606). Door *S. Fokke*. br. 12°. Uit: te Water, Vaderl. Hist.
377 **(1530) Optogt van Keizer Karel V met den Paus te Bologna, na zijn krooning aldaar in de St. Petronius kerk tot Keizer, 24 Febr. 1530.** (Arend, II. c. 609) 40 gegrav. bl. folio. [1])

Dit hoogstbelangrijk en zéér zeldzame werk, geëtst door *J. N. Hogenberg* en *Eng. Bruining*, bestaat uit 38 folio platen; voorts titelblad met vers, en een blad met opdragt of slotvers, alles bestemd om aan elkander te worden gevoegd, zoodat het ééne lange strook uitmaakt.

Er schijnen van dit even fraaije als uiterst curieuse werk 6 uitgaven te bestaan, waarvan de 4e, 5e en 6e in deze verzameling aanwezig zijn.

a 1e *uitg.*, waarvan de Hertog van Aremberg te Brussel een uitmuntend, ongekleurd Ex. bezit. Deze is geheel geëtst, en heeft den optogt, zonder meer. — Uit de verzameling v. Bremmaecker (door den Heer v. Hulthem bijeengebragt en in 1845 te Gent verkocht) heeft de Hertog van Ar. een ander, doch *gekleurd* Ex., welligt van deze uitgave, aangekocht.

b 2e *uitg.*, waarin de graveur, op plaat 1—29, boven den optogt schilden met bordures en ter wederzijden wapens, gegraveerd heeft; ieder schild den naam en titel in het Latijn bevattende, van een der 7 voorouders van Karel V, in 4 verschillende takken, en voorafgegaan door eene genealogie van Karel V.

c 3e *uitg.* met tekst der namen en titels in het Hollandsch.

d 4e *uitg.* met tekst der namen en titels in het Fransch.

De 27 eerste platen van deze (welligt ook van de vorige uitgaven)

---

[1]) Den 5en Nov. 1529 had Karel V te Bologne zijne intogt gehouden, bij welke gelegenheid de brug brak, waarover hij zoo straks gereden was, zoodat Adolf van Nassau, die kort achter hem reed, er ter naauwernood het leven afbragt. — Van dezen intogt bestaat eene uitvoerige, in hout gesneden afbeelding, naar de teekeningen van *Polydore Caravaggio*, waarvan de origineelen nog te Brussel gezegd worden te berusten. — Deze uiterst zeldzame platen zijn (zonder vermelding van den teekenaar) zeer uitvoerig beschreven in het werk van: *G. Giordani*, della venuta e dimora in Bologna d. S. Pont. Clemente VII per la coronazione di Carlo V Imper, celebr. 1530. Cronaca con note, documenti ed incisione. Bologna. 1842. XXXX, 184, 176, 200 pag.; 12 tav. gr. 8°. — en wordt aldaar opgegeven als bestaande in 16 bladen, met 19 Italiaansche opschriften boven in de platen. De heer Goetghebuer te Gend, heeft in zijne uitmuntende Bibliotheek en Prentverzameling over Gendsche geschiedenis, een fraai exemplaar van dit werk, dat echter slechts uit 13 bladen bestaat, (ieder hg. 44 dm. br. 56 dm.) en alleen op het 2e blad een Ital. opschrift heeft: „In questo ordine" etc.; welk Ex. herkomstig is uit de auctie Brisart te Gent 184.. No. 419, en daar voor den geringen prijs van 25 fr. verkocht. Men zie het belangrijke artikel van den heer Goetghebuer over dit plaatwerk in den: „Messager des sciences historiques. 1855 pag. 74, waarvan een afzonderlijke afdruk (een geschenk van den schrijver) bij deze verzameling gevoegd is. — In het werk van Giordani worden nog vele andere intogten van Karel V vermeld en is de geheele litteratuur daarover er bijgevoegd.

zijn onderaan geteekend met eene kapitale letter van A tot EE, doch pl. DD en die op EE volgende, zijn zonder letter. — Ieder blad dezer zeer fraaije uitgave is 36 dm. hoog en 30 dm. breed. — De titel is „Gratae et labo | ribus aequae | posteritati." | — voorts een 6 reg. vers: „Caesareas Sanctique Patres," etc., alles in kapit. letters, zonder verder onderschrift dan eene A (nl. pl. 1). Op de laatste plaat (het werpen met de brooden vertoonende) volgt een blad met opdragt, in kapit. letters: „Divo et invicto | Imperatori Ca | rolo V. P. F. Aug." | en een 6 reg. vers, beginnende: „Caesar et Hesperiis," etc. Van onderen 2 regels in kapit. letters: „Cum privil. Sacrat. Imp. Car. V. opus hoc absol. est N. Hogenbergo artifice, Eng. Bruning socio impensarum." De 2 Lat. verzen zijn van den beroemden Janus Secundus; (zie zijne Poëmata. 1619. 12°. pag. 97). — Dit fraaije Ex. is gebonden in franschen band.

e 5e *uitg.* Die van H. Hondius te 's Hage. — De namen boven in de platen zijn alle weggenomen en de platen van boven eenige duimen korter, zoodat ze nu slechts 33½ dm. hoog zijn. — Alle platen zijn onderaan links genommerd 1—38, titel en opdragt niet.

De titel heeft, onder het vers op den titel: Hh. *exc.* en de A (als N°. uit de vorige uitg.) Onder het vers der opdragt: *Hagae Com. Henr. Hondius excudit.* De lucht ontbreekt op deze en de vorige uitgave; het geheel is geretoucheerd.

f 6e *uitg.* Zonder eenig adres, de platen gen. 1—38, voorts titel en slotvers. Boven in de platen is de lucht op nieuw gegraveerd; *Hh exc* en de kapitale A ontbreken op den titel, evenzeer als het adres op de opdragt, zoodat men zou meenen dat het eene der eerste uitgaven was; ook kan men niet ontdekken door wien en wanneer deze uitgave in het licht is gegeven. Het schijnt dat van enkele platen nog ½ of ¼ dm. afgenomen zijn. Op de laatste plaat is de laatste man, wiens hoofd in de vorige uitgaven niet geteekend was, wijl het buiten de plaat zou gekomen zijn, met een hoofd voorzien dat naar binnen gerigt is. Dit is, voor zooveel ik heb kunnen zien, de éénige verandering, ofschoon het geheel opgegraveerd is.

Van de 4e en 6e uitgave heb ik nooit eenig ander Ex. dan deze gezien; van de 5e uitgave was een Ex. op de veiling van Borluut te Gend, 2e dl., N°. 4065, voor 150 fr. verkocht, en er berust nog een Ex. op de Bibliotheek der Kon. Akad. v. Wetensch. Van de 3 eerste heb ik nooit een Ex. ontmoet.

Men zie over dit plaatwerk en over alle intogten, afbeeldingen van andere gebeurtenissen uit het leven van Karel V, over de werken en brochures daarover, het zéér belangrijke en bijzonder uitvoerige werk van: Giordani, (zie vor. bladz., noot) waarin echter van dezen optogt slechts ééne uitgave en over het geheel van de Nederl. platen over Karel V nagenoeg niets vermeld wordt.

In Nagler's Künstlerlexicon is op den naam van Hogenberg niets van dit belangrijke en zeldzame werk gezegd, noch door Brunet, in zijn Manuel. Het hier vermelde heb ik met de grootste moeite uit verschillende werken, Catalogussen, en door vergelijking der platen bijeen verzameld.

378 (**1530**) Rijksdag te Augsburg. (Arend, II. *c.* 612). — „Ware ende eygenlijcke Afbeeld. van de .... Vergader. in 't jaer 1530, 25 Junij .... binnen Augsburch, alwaer de Confessie der Evang. Protester. Vorsten ende steden voorgelesen ende is overgegeven ...... Uit geloofwaerd. histor. ende conterfeyt. naet leven so veel moogel. bijeengebracht end in cooper gesteld." Met uitlegg. v. onderen der 47 n°. — Door *Hendrik Lodewijckz.* 1634. Hg. 42 dm., br. 48 dm. br. fol. — Zeldzaam.

379 Hetzelfde, geheel als voren doch verkl. Met 1 reg. kap. onderschr.:

„Confess. Evang. etc." Met vele namen in de pl. Znd. nm. v. grav. Hg. 15^3 dm., br. 19 dm. br. 4°.

380 (5 Nov.) Ongemeene Watervloed en doorbraak der Holl. dijken, (Arend,
a II. c. 610). Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 12°. Uit (J. Fokke) Gesch. d. Nederl.
b Dez. plaat; Proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde; teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. Door *J. Buys.* 12°.

381 (1532) Regulierskloster te Amsterdam verbrand kl. 12°. Proefdruk.

382 (1534) Processie met h. Nicolaasbeeld te Amst. 16°. KleinAlmanakprentje.

383 (1535. Augustus.) Togt van Keizer Karel V naar Tunis. (Arend, II. c 632). Serie van 8 platen, nl : gegrav. titel in randwerk en 7 pl. gen°. 2—8 ieder met 1 reg. Duitsch curs. onderschrift. Het bovenschrift v. d. titel luidt: „Kurtze erzeichneiss wie Keyser Carolus der V in Africa Dem Konig von Thunis, so von dem Barbarossa vertrieben mit kriegsrustug zur hulffe komt," etc. (4 regels). Hieronder een geheel verhaal v. den togt, eindigende: „Geschach im Jar nach Chr. Gebuerth. MDXXXV."—Zonder eenigen naam v. grav. jaar of plaats v. uitg. Ze zijn echter gegrav. door *Fr. Hogenberg* te Keulen. br. fol. — Zeer zeldsaam.

384 Oproer der Wederdoopers te Amsterdam. (Arend, II. c. 620—630). Serie v. 8 ongenomm. platen, alle v. acht. met Holl. tekst bedrukt, uit Hortensius Oproer der Wederdoop. Amst. 1624. kl. fol. — Dese platen stellen voor: 1. Naakloopende mannen en vrouwen. — 2. Mannen, *Wrake* roepende. — 3. Verkoop hunner kostbaarheden. — 4. Hunne wederdoop. — 5. Bezetting v. den Dam te Amst. — 6. Gevecht op d. Dam, (met den naam v. Burgem. P. Colijn op de plaat). — 7 Hunne executie op het schavot. — 8. Hunne executie aan galg en rad. — Alle dese pl. znd. nm. v. grav. kl. fol.

385 Serie v. 8 platen, veel verkl. naar de voorgaande. Uit de kl. 8°. uitgave v. Hortensius, Oproer. 1660. 8°. Hiervan voorhanden de ongenomm. pl. 3—8. Znd. nm. v. grav. V. acht. bedrukt. 8°.

386 Serie v. 5 platen, naar de voorgaande, minder verkleind; nl. 1, 2,
a 6, 7, 8. Znd. nm. V. grav. br. 4°. Van acht. onbedrukt.
b Dezelfde platen, v. acht. met Holl. tekst v. eene Beschrijv. v. Amst. bedrukt. Hiervan 1, 2—6, 8, br. 4°.

387 Hetzelfde onderwerp; serie v. 8 kleine plaatjes, ieder met 2 reg. Holl. curs. onderschrift. br. 12°. Op 1 blad.

388 Hetzelfde, in 2 voorstellingen op 1 blad: hunne bijeenkomsten als naaktloopers, en hun oproer op den Dam (Naar *B. Picart*) door *F. Mor. la Cave.* Met Fr. onderschr. fol. Uit: Ceremonies relig. 1723.

389 Mislukte aanslag der Wederdoopers op Amsterdam. Door *S. Fokke.* br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. V.

390 Hetzelfde geheel anders. Naar *C. Springer*, gelithogr. door *C. L. v. Kesteren.* br. 4°. Uit: v. Lennep, Tafereelen.

391 (1536) Brand te Delft den 3en Mei. — Links de stad Delft in vlammen; regts het buiten de Stad gelegen Lazarushuis waar een monnik voor de poort staat, en roept: „Delft brandt," waarop een andere monnik uit het venster ziende, antwoordt: „Godt sy gelooft." Met 3 reg. curs. onderschr. „Int iaer ons heeren, ens." Oude grove grav. Hg. 12 dm. br. 10 dm. kl. 4°.

392 Twee Fransche Kaperschepen voor den mond der Maas door een Schipper van Dordrecht genomen. Geschilderd door *H. J. Scholten*, in de Coll. *de Vos* te Amst.

393 (1536) Menno Simons treedt uit het Pausdom, en wordt de voorganger der Doopsgezinden. — Zinneprent met opschrift: „Monument

voor de Doopsgezinden." — Het midden v. eene koepelkerk, bovenin Menno's portret, onderaan in het midden eene doopbediening, ter weerszijde 4 voorstellingen uit de Evangeliën. Naar *D. Kerkhof*, door *C. Brouwer*. 1792. Hg. 41 dm. br. 42 dm. fol.

395 (**1537. 20 Julij**) Aanslag (mislukte) der Gelderschen op Enkhuizen.
a (Arend, II. c. 688). Door *S. Fokke*. br. 12°. Uit: te Water, Vad. Geschied.
b Dezelfde pl., Proefdruk vóór alle lr.

396 (**1538. 26 Oct.**) Het huisgezin van Jan Smidt. alle roovers en moordenaars, te Dordrecht op de groote markt rondgereden, aan een wipgalg gehangen en verbrand; boven in het middenste huis het wapen v. Dordrecht. Znd. nm. v. grav. (*C. Deckker*) br. fol. Uit Balen, Beschr. v. Dordr.

397 (**1540**) De Gentenaars door Karel V gestraft. (Arend, II. c. 641). Door
a *S. Fokke*. br. 12°. Uit: te Water, Vad. Hist.
b Des. pl. Proefdruk vóór de lr.

398 (**1542**) Beleg v. Amersfoort. Door *S. Fokke*. br. 12°. Uit: te Water, Vad. Hist.

399 Hertog Willem v. Gulik en Kleef onderwerpt zich aan Karel V en
a staat hem Gelder en Zutphen af. (Arend, II. c. 678). Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. 35e dl. I.
b Des. plaat. Afdruk in blaauw.
c Des. plaat. Proefdruk vóór de lr.
d Origin. teekening voor de pl. Door *J. Buys*. 8°.

400 Hetzelfde, anders. Naar *J. Smies*, door *P. Velijn*. 8°. Proefdruk vóór de lr. Uit: Witsen Geysbeek, Schoonheden.

401 (**1548**) Dood v. Maximiliaan, Graaf v. Buren. (Arend, II. d. 19). Geschilderd door *H. J. Scholten*, in de Collectie *de Vos* te Amsterdam.

402 (**1549**) Intogt van Philips v. Spanje in Antwerpen. (Arend, II. d. 21) — „Spectaculorum in suscept. Philippi Hisp. Prin. Divi Caroli V Caes. F. an. MDXLIX. Antverpiae aeditorum, mirificus apparatus." — Per *Corn. Scrib. Grapheum* ejus urbis Secret., vere et ad vivum accurate descriptus. — In fine: „Excus. Antv. pro Petro Alostens. impress. jur., typis Aeg. Diesthemii. 1550 Juni." kl. fol. — Dit werk, welks bladen gemerkt zijn A—P, en dat geheel in curs. letters gedrukt is, bevat 28 houtsneeplaten, alle op de keerzijde bedrukt, waaronder 3 zeer breede uitslaande platen, op de bladen I 3. K. 3. 4. M. 3., die in de meeste Ex. geschonden, doch hierin goed geconserveerd zijn. — De pl. stellen de triumfbogen ens. zeer duidelijk en met opgave van de juiste maat v. h. origineel voor. — Zeer belangrijk en fraai werk.

403 Hetzelfde werk in de Hollandsche vertaling. Vooraan een verkorte titel: „De Triumphe va Antwerpen," in rand v. arabesken; voorts de titel: „De seer wonderlijcke, Schoone Triumphelijcke Incompst, v. d. .... Prince Philip, enz. Duer *Corn. Grapheum* . . . int Latijn bescreven." — Aan het einde: „Geprent Tantwerpen voor Pieter Coecke v. Aelst bij Gilles v. Diest. 1550." A tot O. — De platen zijn geheel dezelfde als in h. Latijnsche origineel, doch de 2 eerste uitslaande pl. dier uitgave zijn hier zóó gedrukt dat ze niet buiten het werk uitslaan, hetgeen slechts met de laatste dier 3 pl. het geval is. — In hetzelfde jaar is v. dit werk ook eene Fransche vertaling bij denzelfden Uitgever verschenen.

404 Burgemeester Joost Buyck van Amsterdam, neemt aan Philips II den eed
a af. (Arend, II. d. 22). Naar *H. P. Schouten*, door *B. de Bakker*. kl. br. 4°. Slechte voorstelling uit de: Staatkund. Hist. v. Holl.?? 1770.? 4°.
b. Dezelfde pl. Proefdruk vóór alle lr. — Beide pl. v. acht. onbedrukt.

405 **(1552. Mei.) Beleg van Terouanne (op de grenzen van Belgie en Frankrijk bij Luxemburg) voor Karel V door den Heer v. Brederode en den Ritmeester van Molenbays. (Arend, II. *d.* 32). — Zeer uitvoerige voorstelling in houtsnede, in 4 br. fol. bladen. Het bovenste linker blad heeft bovenaan op een gekrulden band het opschrift in goth. letters: „Dit is het belech van terwaen, gheconterfeyt natd leven." Daaronder de stad en 3 witte vakken voor inscriptiën; het bovenste regter blad heeft bovenaan het monogram C. T. van den graveur *C. Teunissen* of gemeenlijk genoemd *Cornelis Antonissoon*; bovenaan links: „Suyden," regts: „West," het onderste blad links het leger van den: „Grave de espynoys;" het regtsche blad het leger v. d. Heer v. Brederode; en onderaan links: „Noerden." Ieder der 4 bl. fol. bladen is hg. 27[5] dm., br. 35[5] dm. — br. fol.**

Deze uitmuntende, en nergens beschreven, *hóógst zeldzame* plaat v. denzelfden kunstenaar, die in 1545 het plan van Amsterdam in 12 br. fol. bl. gaf, is van de fraaiste conservatie. Gekocht voor *f* 112,— uit de collectie v. d. Heer Munniks van Cleef. 1860.

406 **(1555)** Zeegevecht in de Hoofden. (Arend, II. *d.* 34). Naar *J. Buys,*
a door *R. Vinkeles.* 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl. 12°.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de lr.

407 **(1555)** Komst v. Filips II te Brussel in September, even vóór den
a afstand zijn Vaders. (Arend, II. *d.* 41). Naar *J. Buys,* door *R. Vinkeles.* 12°. Uit: (Fokke,) Geschied. p. Nederl.
b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.

408 Overdragt der regering van Nederland van Karel V aan zijn zoon Philips, te Brussel den 25 Oct. (Arend, II. *d.* 39). Door *F. Hogenberg* te Keulen. br. fol. — Zie in de Verzameling der platen v. Hogenberg op het jaar 1558.

409 Hetzelfde, geheel anders. Karel V voor zijn troon staande, naast hem zijne zuster Maria v. Oostenrijk; Philips kust hem de hand. Met Lat. onderschr.: „Tu nunc," enz. Door *A. v. d. Does.* Gen°. 25. br. fol. Uit een Lat. Boek, in Belgie verschenen.

410 Hetzelfde, anders. Karel leunt op Prins Willem v. Oranje, enz. Door
a *S. Fokke.* br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist.
b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.

411 Hetzelfde, eenigzins anders. Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus.* 8° Proefdruk vóór alle lr. Afdruk in zeer gr. 4°. Uit: Hooft, Hist. door v. Cappelle, enz.

412 **(1558, 29 Dec.)** Lijkstatie van Karel V. — Door *Jan* en *Lucas v. Doetichem.* Antw. C. Plantijn. 1559. 34 pl. en 9 bl. tekst. fol. 1[e] uitg.

a **1e uitg., met Holl. tekst van dit hóógst belangrijk en zeer zeldzame werk. Het bestaat uit 34 platen, bestemd om aaneengevoegd te worden, en wijl dit soms gedaan is, en de platen niet alle van gelijke breedte zijn, laat ik hier eene naauwkeurige opgave van het geheel volgen.**

Titel: „De seer schoone Ordonnantie van den Rouwe des Wtvaerts van den aldermachtigsten ende onverwinlicksten Carolo de viifste Roomsche Keyser.... ghehouden binnen de Stadt van Bruessele den xxix dach van Decembri MDLVIII duer Philippum Coninck van Spangien, etc. synen Soon." — (Daaronder het wapen: *Plus oultre.*) Thantw. By Chr. Plantin, in den gulden Eenhoorn. 1559. Met Privil." Deze titel is in randwerk.

Voorts 4 ongenomm. bladen beschrijving in curs. letters, met randw. *a* begint: „De seer schoone Ordonn." enz., *d* eindigt: „Hierna volgen

Figuren." — Vervolgens een blad ornament, met inschrift: „De bernende Capelle, na uitwysen v. de navolg. Figuren," enz.

Plaat 1. La Chapelle ardente, onderaan gen. 1 (wat soms weggesneden is).

Pl. 2. Met 5 reg. kapit. opschr.: „Amplissimo hoc apparatu," etc., gen. links: 2, waaronder: „Joannes a duetecum, Lucas duetecum fecit"

Pl. 3 en 4 aan elkander.

Pl. 5 is een groot schip met sinnebeelden van des Keizers deugden (deze manier om een groot schip als drager der zinnebeelden te gebruiken, was toen zeer algemeen); daaronder eene, afzonderlijk gedrukte, lat. prozabeschrijving met randwerk, beginnende: „In velo poster." en eindigende: „Antv. Apud Hier. Cock."

Deze pl. is onderaan links gen., en meer dan dubbel zoo groot dan een der andere platen, en ontbreekt meestal; in mijn Ex. der volgende uitgave is die een uitmuntend, ja onovertrefbaar facsimile door den Kalligraaf *A. Grevenstuk* alhier vervangen.

Pl. 6. De groote Standaard. — Daarachter 1 blad ornament waarin een opschrift in curs.: „Achter den grooten Standaert." enz.

Pl. 7 tot 32 den geheelen trein voorstellende.

Voorts: Eene ongenomm. pl. met opschrift: „Los senores," enz. — 2 bladen beschrijv. met randwerk in curs.: „Na alle dese soo volchde." — 1 pl. ongen.: een ornament waarop de wapens, wapenrok, enz.; onderaan: 1558.

In alles 34 platen en 9 bladen tekst.

Op pl. 32 onderaan regts, staat op 1 regel: „Hieronimus Cock inventor 1559." — Wijl de platen ongelijk van grootte zijn, heb ik bij de 3e uitgave de grootte der pl. aangegeven.

Dit Ex., in kl. folio, in half led. band, vroeger in het bezit van een arm man op een der paden buiten Amsterdam, later het eigendom van den Heer M. Weimar ten Cate te Arnhem, en nu berustende in de Bibliotheek van het Escuriaal in Spanje, is het *éénig bekende* dezer 1e uitgave.

b Hetz. werk, 2e *uitg.* van 1559, met Franschen tekst. De titel die in mijn Exempl. ontbreekt, luidt, volgens den Catalogus Borluut te Gent, 1859. Tom II. No 3630, aldus: „La Magnifique et sumptueuse pompe funebre, faite aux Obseques et Funerailles du tres grand et très victorieux Empereur Charles Cinquième, Celébrées en la Vile *(sic)* de Bruxelles le 29 jour du Mois de Decembre, MDLVIII, par Philippes Roy Catholique d'Espaigne son Fils. Anvers, C. Plantin. 1559." — fol.

Op dezen titel volgen 4 bl. beschrijving met randwerk, beginnende weder met bovenstaanden titel, doch zonder plaats en jaar, en eindigende: „Les figures ensuivent." — 1 bl. ornam. met inschr.: „La Chapelle ardente." enz. Voorts pl. 1: „La Chapp. ard." Pl. 2, 3 en 4 gelijk aan die der vorige uitg., evenzeer pl. 5, het schip met lat. tekst, hier in facsim. bijgevoegd. Pl. 6 de Standaard. — 1 bl. beschr. in ornam., beginnende: „Ici marchoient." Voorts pl. 7—32 met onderschrift van Cock op pl. 32, als in de 1e uitg., doch hier op 2 regels. Op pl. 32 v. h. gekleurde Ex. dezer Lijkstatie op de Bibliotheek te Arnhem staat: „Hieronimus Cock *Inve* 1559." in grootere letters dan in mijn Ex. en dat van den Heer ten Cate.

c Hetz. werk. 3e *uitg.*, te 's Hage, bij H. Hondius, 1619, br. fol.

Deze uitgave onderscheidt zich van de vorige uitgaven door het volgende: Zonder titel. — In mijn Exemplaar ontbreekt die en niets duidt aan dat die er bij behoort. In den Catalogus Bremmaecker, Gent,

1845, N°. 1660, heeft men een titel gemaakt van het opschrift der 2e pl.: „Amplissimo hoc ordine," en er voorts de namen der graveurs en het adres v. Hondius op de 1e pl. voorkomende, bijgevoegd.

Alle tekst ontbreekt. — Pl. 1 (La Chapp. ardente) heeft onderaan 4 regel curs. gegrav.: „Henr. Hondius exc. 1619. Hagae Com." — Pl. 5 het schip, is op 2 bladen, even groot als de andere, gedrukt en zonder tekst, met adres v. Gilles Hendricx te Antw., en bovenschrift in kapit. letters in de pl.: „Effigies navis exhib. Brux. in exeq. Caroli V | quae et in festivitate annali per urbem circumvehitur | — Op pl. 32 ontbreekt het onderschr. v. H. Cock. — De vroeger ongen. platen na 32: „Los Senores" en „de Wapenrok," zijn hier gen. 33 en 34. — Daarachter, op 3 ongen. platen, de Doodendans. (zie het volgende N°) zoodat deze uitgave 37 pl. bevat.

Deze afdrukken, die van de originele, doch hier zeer afgesleten platen genomen zijn, hebben veel breeder rand en zijn alle op gelijke hoogte en breedte gedrukt, wat met de vorige uitgaven, die bestemd waren om aaneen gehecht te worden, niet het geval is, en die daarom bezwaarlijk gemeten kunnen worden; de platen zelve zijn alle 24^5 dm. hg. en meestal 32 dm. breed; de 2 pl. v. h. schip (pl. 5) ieder hg. 42 dm., br. 30 dm. — Ook deze uitgave komt zelden voor.

d Doodendans. — 3 aaneen behoorende bladen, alle ongenommerd, zonder naam v. grav. doch welligt door *Pt. van der Borcht*, en zeker in de 16e eeuw gegrav. — Het 1e bl. links stelt den Dood voor met schop en zeissen gewapend; vóór hem 8 geraamten, naast 3 geraamten staan zakken op den grond; bl. 2 heeft 3 groepen geraamten, waarschijnlijk hoogere personen, daar de laatsten helmen, vaandels en een wapenschild voeren; de laatste (de linksche) pl. heeft 2 groepen, de eerste met grafelijke, hertogelijke en koninklijke kroonen; de laatste met bisschops- en pauselijke kroonen. — Het geheel aaneen gevoegd is 96 dm. lang en 24 dm. hoog. — Deze plaat vindt men achter de Exx. der 3e uitg. dezer Lijkstatie, om welke reden is mij onbekend. — *Zeer zeldzaam.*

Op het Rijksarchief te Brussel berust, onder de „Archives de l'audience," een geschrift, waaruit blijkt, dat Pieter Vernois. Wapenkoning van Philips II, onder den naam van Milan, zich in 1560 bij request tot de Gouvernante Margaretha van Parma wendde, om eenige belooning te erlangen voor de groote, ja buitensporige onkosten die hem het drukken van dezen *Optogt* veroorzaakt hadden en die hij op 2000 gulden schat, waarop de Gouvernante hem 400 kroonen deed toekomen.

Deze optogt en die van Karal V te Bologna in 1530, zijn van de hóógste waarde voor de costumen en geschiedenis van dien tijd, vooral de gekleurde Ex., gelijk er van dit werk een bij Borluut te Gent, II. N°. 3631, voorkwam.

Over de graveurs *J.* en *L. Duetecum* (voorzaten van *J. Bapt a Duetecum*, die in 1595 de platen voor Linschoten's reis naar Indië, en zeer vele andere graveerde, — en die zeker alle uit de stad Doetinchem in Gelderland afkomstig waren), spreekt Kramm, Holl. Schilders zeer uitvoerig.

418 Prentwerk van Fr. Hogenberg te Keulen, over de gebeurtenissen in Nederland, Frankrijk, Duitschland, enz., van 1558—1610, ook over het jaar 1535, en eenige platen over 1611—1632; te zamen 375 à 400 platen. — Iedere plaat met een 12- of 16reg. Duitsch vers, sommige met Fransche uitlegging, enz.; iedere plaat hg. 21 dm., br. 27 dm. br. fol.

Dit uiterst belangrijke en vrij zeldzame werk is voor de kennis der Nederl. geschiedenis van groot gewigt, daar het ten tijde der ge-

beurtenissen zelve vervaardigd en uitgegeven is. *niets* over dit werk bekend was, behalve het weinig wat Brunet, in zijn Manuël op het woord: *Premier* ik mij hiervoor veel moeite gegeven en er in de „ bl. 21 en volg." breedvoerig over gehandeld; ik be te verwijzen voor meerdere bijzonderheden, insor verschillende uitgaven en de portretten.

Het werk bevat meestal platen over de Nederl. 1558 tot 1610, daarbij vele zeer belangrijke over schiedenis van 1569 tot 78, en een groot aantal over in Duitschland, Engeland, Frankrijk en elders in latere jaren. Niet één der 13 Exempl. welke ik verge geheel met een ander overeen, alle hadden eenig verschil; de meeste Exempl. bevatten 375 à 400 pl verschillende platen bijeengenomen wordt het een ge zeker nooit bijeen te vinden zijn, en waarvan vele Exemplaren werden gevonden.

Het werk is bij afzonderlijke seriën van 8, 20 of me op verschillende tijden uitgegeven; enkele seriën zijn herdrukt en vermeerderd, (zie hierover insonderheid de — Meestal vindt men de seriën in de orde der volgen gebonden. — De platen op Nederland betrekkelijk, zijn na de afzonderlijke uitgave bij enkele reeksen) geplaat telkens vermeerderde uitgaven van Aitsinger, Leo B schenen in 1583, 85, 88, 96 en 1605, alsmede in de Duits van E. v. Meteren, Belgische Historie, die zonder na weten des Schrijvers, nog vóór de Hollandsche uitgave, te in 1596. 2 dl. 4°. het licht zag. — Na het gebruik der pl werken heeft men ze in chronologische orde geschikt, m loopend volgnommer van 1 tot 415 voorzien en voor de l uitgegeven; in die uitgave zijn dus wel de slechtste afdru ze is de gemakkelijkste voor het gebruik. Het onder mij Exemplaar is het eenige echter dat mij van die latere u is voorgekomen; het ander Exemplaar dat in deze verza heeft de oudere n°. doch bevat slechts 360 platen.

Tusschen de platen bevinden zich in de meeste Exempl 28 portretten, alle in medaillon. Acht daarvan, nl.: Philips retha v. Parma, Elizabeth v. Engeland, Alva, Willem I, Re Don Jan en Alex. Farnese zijn het eerst verschenen in: „M. Ai Belgici Leonis Chorographia. Colon. apud Franc. Hogenberg. 4°.;" in de meeste Exempl. der Historieplaten komen echter de voor, die omgekeerd zijn, veel fraaijer schijnen en bijna alle a jaar 1604 gemerkt zijn.

Deze belangrijke prenten moeten mijns inziens copiën of navolg van oudere platen of teekeningen zijn; ze verraden bij al h wijkingen te veel kennis van de plaatsen wáár de feiten ge zijn, dan dat ze niet in den tijd en op of bij de plaatsen zou maakt zijn. En daar ik in den zeer interessanten Catalogue des Est de P. Wouters, verkocht te Brussel in 1797 op bl. 304 het vol gevonden heb: „L'oeuvre de Pierre le Poivre architecte, 97 f „plusieurs dessinées de deux cotés, representant la prise de la Go „de Tunis, la bataille de Lepante, et tout ce qui est arrivé „marquable pendant les troubles de Pays-Bas depuis 1566 jusq. „plusieurs portraits *à cheval* dispersés dans „en tout 104 ff. dessinées dans le courant

Poivre, ingenieur onder Alva en later tot 1598 geweest is, zoo vermoed ik dat deze platen navolgingen zijn van dat mij onbekende, misschien niet meer bestaande werk. Welligt dat deze vermelding het boek doet terugvinden. Eene aanvrage welke ik hierover in den Messager des Sciences Historiques. Gand. 1861 geplaatst heb, is echter zonder gevolg gebleven. — Zeer belangrijk is evenwel een artikel v. d. Heer A. Pinchart in d. Messager d. Sciences Histor. 1861 over dezen teekenaar.

Welligt is het bij de vraag naar den oorsprong dezer platen ook niet zonder belang op te merken, dat E. van Meteren in de voorrede van zijne Belgische Historie, uitg. v. 1608, zegt: dat hij aan zijn neef, Abr. Ortelius (den beroemden Cosmograaf?) het Handschrift van zijn werk gezonden heeft, om daarvoor volgens diens raad in Duitschland platen te laten maken; dat voorts in de Duitsche uitgave van van Meteren (die zonder weten en tegen den wil des schrijvers, zonder zijnen naam te Neurenberg in 1596 verscheen, waar het gezonden Handschrift vertaald is,) deze platen voorkomen, — dat ze evenzeer in het te Keulen verschenen werk van Aitsinger, doch in niet één hier te lande gedrukt werk voorkomen, — zoodat ik vermoed dat er tusschen den raad van Ortelius aan van Meteren gegeven, en deze platen een zeker verband bestaat, wat eerder gegist dan tot zekerheid kan gebragt worden.

De platen over de Fransche Godsdienstoorlogen zijn copiën der beroemde, zeer zeldzame prenten van *Perissin* en *Tortorel*, waarover men op bladz. 61 en 62 meer zal vinden.

De verzen onder de platen geplaatst, duiden een leven in den tijd aan, ja zelfs dat de plaat gegraveerd en het vers gemaakt werd, terwijl van deze of gene onderneming of beleg de uitslag nog onbekend was; zie bl. 50 n°. 202, 318, enz.

Op grond van Aitsinger's Leo Belgicus, die uitdrukkelijk vermeldt dat de platen van Frans Hogenberg zijn, ken ik deze en alle volgende aan hem toe, hoezeer ze onmogelijk alle van hem kunnen zijn, den tijd der gebeurtenissen, die tot 1631 gaan, in aanmerking genomen. Waarschijnlijk zullen zijne broeders A. en E. Hogenberg, alsmede zijne scholieren hier in de hand gehad hebben. Op 3 portretten en op de plaat van den moord v. Willem I vindt men den naam van Fr. Hogenberg als uitgever; overigens heeft geen der platen eenigen naam of monogram, wat op dezen of genen graveur kan doelen. — Zie over de broeders F., A en E. Hogenberg: Kramm, Nederl. Schilders, Merlo, Köln., Künstler en Nagler, Künstlerlexicon, en over J. N. Hogenberg het N°. 377.

De platen van Hogenberg die op Nederland betrekking hebben, zijn ten getale van 221, alle in verkleinden vorm en met 64 nieuwe vermeerderd, opgenomen in het belangrijke werk van: W. Baudart, Afbeeld. en beschrijv. der Veldslagen en Belegeringen onder den Prins van Oranje en Maurits. Amst. 1615. br. 4°.; de meeste platen over Duitsche geschiedenis komen ook verkleind voor in het hier te lande vrij zeldzame werk van: Mart. ab Isselt, Mercurius Gallo-Belgicus.

Dewijl het werk van Baudart een uitsluitend voor Nederland verkleinde Hogenberg is, en daarin sommige gebeurtenissen uitvoeriger afgebeeld zijn dan in het origineel, en ook vele feiten bijgevoegd in Hogenberg niet vermeld, (wat wel in den Duitschen oorsprong en vroegere uitgave van sommige seriën van dat werk zijne oplossing vindt,) zoo mag Baudart's werk, dat nergens beschreven is, op eene

eenigszins breedvoerig vermelding aanspraak maken. — Het geheel is eene doorloopende geschiedenis der Nederlanden, van 1566 tot 1614, in hoofdstukken verdeeld volgens de 285 platen die het bevat. Men vindt er eene menigte kleine bijzonderheden in, door andere geschiedschrijvers voorbijgegaan, en men mag het eigenlijk meer eene uitvoerige kronijk dan eene geschiedenis noemen. — De Fransche en Latijnsche uitgaven, in 1616 en 1621 verschenen, zijn de letterlijke vertalingen, waarschijnlijk door den Schrijver zelven, van het oorspronkelijke en bevatten dezelfde platen in gelijk getal en volgorde, zooals mij uit eene naauwkeurige vergelijking gebleken is, en wat ik te eerder uitdrukkelijk vermelde wijl *de Wind* in zijne Biblioth. v. Nederl. Geschiedschrijv. verscheidene misslagen ten aanzien van dit werk begaat. Dewijl de naam des Schrijvers in alle 3 uitgaven slechts op den voorloopigen titel, die vóór den uitvoerigen gegraveerden staat, vermeld is, en die 1e titel in de meeste Ex. van alle uitgaven ontbreekt, zoo wordt het werk dikwijls zonder naam des Schrijvers aangegeven en voor een anoniem boek of wegens de 2 verschillende titels voor 2 werken gehouden. — Een compleet Exemplaar van elk der 3 uitgaven vóór mij hebbende, laat ik hier de uitvoerige opgaven van titel en indeeling volgen.

Hollandsche tekst. — Voorloopige titel: De Nassausche Oorloghen, Beschreven door *Wilh. Baudartium van Deynse.* — Gegrav. titel: Afbeeldinghe ende Beschrijvinghe v. alle de Veld-slagen, Belegeringen, en andere notabele geschiedenissen, ghevallen in de Nederl., Geduerende d'oorloghe teghens den Coningh van Spaengien; Onder het beleydt v. d. Prince van Oraengien, ende Prince Maurits de Nassau, etc. Van weghen de Hooch-Mogh. Heeren Staten der Vereen. Nederl. Amst. M. Colijn. 1615. 880 bladz. en Register. br. 4to. Met 285 platen, elk met een 4 reg. Lat. vers van onderen, en het no. — Het Hollandsche origineel vormt een doorloopend deel; in de Fransche en Lat. vertaling begint met plaat 159, na den moord van Prins Willem een nieuw deel. De gegrav. titel is in alle uitgaven dezelfde.

Fransche tekst. — Voorloopige titel: Les Geurres de Nassou, Descriptes per *Guill. de Baudart de Deinse en Flandres.* Amst. M. Colin. 1616. — De gegrav. titel behelst de vertaling v. bovenstaanden uitvoerigen Holl. titel. — Het 2e deel heeft den titel: Second tome du livre intitulé les Guerres de Nassau, etc. . . . . par G. Baudart. Amst. M. Colin de Thovoyon. 1616. Dl. I heeft 466 bladz. en pl. 1—158. IIe dl. 498 bl. met register en pl. 159 tot 285.

Latijnsche tekst. — Voorloopige titel: Polemographia Auraico — Belgica, scriptore *Wilh. Baudartio Deinsiano Flandro.* — Gegrav. titel. Viva delineatio ac descriptio omnium prœliorum, etc. (vertaling v. d. Holl. titel). Amst. M. Colin. 1622. — Titel voor deel 2: Polemographiæ Nassov. pars 2a auct. G. Baudartio, etc. 1621. — Ie dl. 454 pagg. en pl. 1—158. Vol. II. 382 pp. et index; pl. 159 tot 285.

De beste en eerste drukken der platen zijn die der Holl. uitgave; alle platen zijn in de 3 uitgaven van acht. bedrukt. Ik heb nog een groot aantal slechte afdrukken gevonden die van achteren onbedrukt waren en dus in geene der 3 uitgaven behooren. Welligt is dit eene mij onbekende latere afzonderlijke uitgave der platen.

Voorts zijn alle, althans de meeste platen nog eens gedrukt tusschen den tekst van Bor, Nederl. Historiën, uitgave van 1621. Amst. 6 dl. verschenen bij den uitgever van Baudart, M. Colijn, die dus de platen hiervan bezat.

Van de 285 platen zijn 221 stuks verkleinde en meestal omgekeerde copiën (d. i. van regts naar links of anders om) van Hogenberg; de

64 volgende n°. die daarin niet voorkomen, zijn voor dit werk opzettelijk vervaardigd, en kan men dikwijls door de Holl. en Fransche onderschriften herkennen, daar onder alle andere platen Latijnsche versen staan. Deze nieuwe platen zijn: N°. 17. 44. 45. 53. 113. 116. 118. 127. 135. 136. 137. 140 tot 145 (over het jaar 1582) 152. 159. 163. 175. 180. 183. 186. 216. 219. 223. 230 tot 236 (over 1597) 238. 239. 243 tot 251 (over 1600) 253. 255. 256. 257. 260. 264. 270. 275. 276. 279 tot 286 (over 1609 tot 1614). Sommige voorvallen uit de latere jaren, b. v. 1604 tot 1614 zijn wel bij Hogenberg afgebeeld, doch de platen zijn geheel verschillend.

Ik meen hiermede het belangrijkste over Hogenberg en zijne navolgingen gezegd te hebben, en verwijs overigens naar mijn stuk in de „Navorscher" van 1860. Dewijl mijne beide Exemplaren van dit werk hier beschreven zijn, (namelijk een bij Serien wat 360 platen bevat, en het éénige mij bekende in Chronologische orde, met 415 platen) zal ik deze platen bij de enkele gebeurtenissen niet op nieuw vermelden, maar alleen die van Baudart, die dezelfde onderwerpen afbeelden en afzonderlijk in mijne Collectie opgenomen zijn.

FRANS HOGENBERG'S Prentwerk

OVER DE

NEDERLANDSCHE, FRANSCHE, DUITSCHE EN ENGELSCHE GESCHIEDENIS VAN 1530 TOT 1631.

INDEELING VAN DIT WERK:

Serie.	*Jaren.*				*Onderwerpen.*
1.	1535	10	platen	over	den togt v. Karel V naar Tunis,
2.	1559—59	7	„	„	Nederl. Geschiedenis. ens.
3.	1555—78	35	„	„	de Fransche Godsdienstoorlogen.
4.	1587—1619	45	„	„	Fransche, Duitsche, Engel. Geschied.
5.	1566—1570	24	„	„	Nederl. Geschied.
6.	1571—76, Maart.	29	„	„	„ „
7.	1576, Mrt—77, April.	20	„	„	„ „
8.	1577, Mei—83, Jan.	59	„	„	„ „
9.	1583, Mrt—87, Aug.	60	„	„	„ „
10.	1587—1611	93	„	„	„ Duitsche en andere Gesch.
11.	1559—1631	102	Varia	over	buitenl. Geschied, slechts in enkele Ex. gevonden.
		484			

SERIE 1. Togt naar Tunis.

Volgn. Jaar No op de pl.

1. 1530. — Krooning v. Karel V. te Bologna. Deze plaat slechts in 1 van de 13 gecollationeerde Ex. gevonden; namelijk in het Ex. van Gerard op de Koninkl. Biblioth. (Deze pl. behoort eigentlijk in de 11e Serie).

Volgn.	Jaar.	N. op de pl.	
2.	1535.	1	Titel (of beschrijving) der 7 volgende platen: „Kurtze „erzeichniss wie Keyser Carolus der V dem Konig von „Thunis, so von dem Barbarossen vertrieben .... zur hulffe „komt .... etc."
3.	—	—	Portret v. Karel V, links, in med. slecht. De copie, regts, (is fraaijer.
4.	1535.	2	Komst d. Vloot voor Tunis.
5.	„	3	Vesting Goleta door de Keizerl. ingenomen.
6.	„	4	Schermutseling d. Mooren tegen de Keizerlijken.
7.	„	5	De Keizer door d. Mooren omsingeld.
8.	„	6	De Keizer neemt Tunis in.
9.	„	7	Etteltjke Mooren vallen d. Keizer te voet.
10.	„	8	De Keizer herstelt d. Koning v. Tunis.

SERIE 2. **Nederlandsche Geschiedenis.**

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.	
11.		—		Portret v. Philips II. aet. 59. links. Copie is regts.
12.	1555.	—	6/x.	Afstand v. Karel V.
13.	„	—	„	Vertrek v. Karel V.
14.	1558.	—	27/VII.	St. Quentijn belegerd.
15.	„	—	13/VII.	Slag bij Grevelingen.
16.	„	—	29/XII.	Lijkstatie v. Karel V.
17.	?	—	?	De rebus Belgicis in Belgio consultatio. — Zonder eenig vers. — Bij de meesten staat regts: Segoviæ Silva; in de latere uitg. Segovia uitgeveegd, en andere verschillen.

SERIE 3. **Fransche Godsdienstoorlogen.**

Van deze Serie bestaan 4 uitgaven; de 1e bevatte slechts 23 prenten, met beschrijving op 1 blad, met dit opschrift: „Kurtzer begriff dessjenigen „was sich in Frankreich seidther dem Todt des Königs Heinrichs der „Zweite, Anno MDLIX, und folgends bey regierung des Francisci der „Zweite und Karle der neundte, biss an das Jar 1569 in Kriegshandlung „unnd sunst zugetragen hat, allhie mit Figuren, so zuvorens auff Frant-„zösich in 30 stück, jetzt mit weiterm bescheid, dieweil etliche Figuren „unnöthig und vergeblich, in 23 stück in unser Teutsche Sprach verfasset „und tranferiert." De 2e uitgave bestond uit 32 platen, (vermeerderd met pl.: 1, 3, 6, 11, 24, 27, 29, 30, 31, 33) met beschrijving op 1 blad met dit opschrift: „Kurtzer begriff dessjenigen was sich in Franckreich seit-„her den frieden zwischen dem König Philippo auss Hispania unnd „Heinrich der Zweite des Namens, König in Franckreich von anno 1559, „und folgens bey Regiering des Francisci der zweite des Namens, und „Karal (sic) der Neundte seinen Bruder, biss an das Jar 1570 in Kriechs-„handelung und Religionssachen zugetragen hat, alhie mit Figuren so „zuvorns nit mehr als 23, jetzt vermehret biss 32 zu, und mit weiterm „bescheidt als zuvor, in unser teutsche Sprach verfasset und treulich „übergesetzt." De 3e uitgave bevatte 34 pl. (vermeerderd met 33, 34) en wordt hier beschreven; in de 4e uitgave zijn enkele veranderingen. De 1e uitgave is op de Biblioth. te Arnhem, de 2e bij den Heer Bodel. — De 32 eerste platen zijn verkleinde copiën der Fransche platen van *Perissin* en *Tortorel*, waarover op bl. 61 en 62 breeder gehandeld wordt. De no. der platen van Perissin die met deze overeenkomen zijn er achter gevoegd.

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.		
18.	1559.	—	10/VI.	Portret v. Hendrik III; Links. Met Lat. versen. Enkele drukken znd. vers. Niet bij *Perissin*. In de 1e uitg. dezer Serie is onder dit portret een Distichon aritmet. en een 7 reg. Fransch en 5 reg. Duitsch vers. — In de 2e uitg. v. deze Serie is dit portret niet.	
19.	„	1	10/VI.	Anne du Bourg verdedigt de Protestanten in h. Parlement. Welligt n°. 2 v. *Perissin*: Mercuriale aux Augustius.	
20.	„	2	30/VI.	Tournooi en dood v. Hendrik III v. Frankr. De latere drukken zonder datum.	*Perissin* 2.
21.	„	3	21/XII.	Anne du Bourg verbrand.	„ 5.
22.	1560.	4	13/III.	Castelnau komt naar Amboise.	„ 6.
23.	„	5	15/III.	Zeven Heeren voor Amboise gehangen.	„ 7.
24.	1561.	6	/I.	Vergadering te Orleans.	„ 8.
25.	„	7	/IX.	Colloquium te Poissy.	„ 10.
26.	1561.	8	19/XI.	Moord der Protest. te Cahors.	„ 9.
27.	1562.	9	1/III.	Moord der Protest. te Vassy.	„ 11.
28.	„	10	25/IV.	Mottegondrin te Valenciennes gehangen.	„ 13.
29.	„	11	/IV.	Moord der Protest. te Sens.	„ 12.
30.	„	12	29/VII.	Montbrison door Andrets ingenomen.	„ 15.
31.	„	13	/VII.	Moord der Protestanten te Tours.	„ 14.
32.	„	14	/X.	St. Gilles door de Protest. v. Nismes ontzet.	„ 16.
33.	„	15	19/XII.	Slag bij Dreux. 1e aanval.	„ 18.
34.	„	16	„	Hetzelfde. 2e aanval.	„ 19.
35.	„	17	„	Hetzelfde. 3e aanval.	„ 20.
36.	1563.	18	18/II.	Guise door Jean Poltrot doorschoten.	„ 24.
37.	„	19	18/III.	Jean Poltrot door paarden verscheurd.	„ 26.
38.	„	20	?	Vrede bij Orleans tusschen Protest. en Kathol.	„ 25.
39.	1567.	21	1/X.	Weerwraak der Protest. te Nismes.	„ 27.
40.	„	22	10/X.	Slag bij St. Denis. Val v. d. Connetable v. h. paard.	„ 28.
41.	1568.	23	6/I.	Slag bij Congnac in Auvergne.	„ 29.
42.	„	24	/III.	Vergelijk voor Chartres.	„ 30.
43.	1569.	25	13/III.	Condé gevangen en door Montesquiou vermoord. In de vorige uitgaven is pl. 24 soms 25 en omgekeerd.	„ 32.
44.	„	26	25/VI.	Phil. Strossi in Frankrijk gevangen.	„ 33.??
45.	„	27	24/VII.=7/IX.	Poitiers belegerd.	„ 34.
46.	„	28	3/X.	Slag bij Moncontour.	„ 35.
47.	„	29	14/X.=2/XI.	Beleg van St. Jean d'Angely.	„ 38.
48.	„	30	15/XI.	Nismes door de Protestanten verrast.	„ 30.
49.	„	31	21/XII.	Aanslag der Protest. op Bourges verijdeld.	„ 39.
50.	1570.	32	28/III.	Slag bij de Rhone.	„ 40.
51.	1572.	33	22/VIII.	Moord in den Bartholomeusnacht. —	
52.	1573.	34	16/III.	Des Konings aanslag op Rochelle verijdeld. —	

De vorige 32 pl. hadden elk 4 tweereg. verzen; de plaat 33 en 34 die van lateren tijd zijn en alleen in de 3e en 4e uitg. dezer serie voorkomen, hebben 4 driereg. verzen en dan één achteraan.

Serie 4. **Fransche, Duitsche en Engelsche Geschiedenis.**

In deze serie bestaat de grootste afwijking tusschen de verschillende exemplaren. — De platen zijn niet zóó belangrijk als de andere en zijn hoogst waarschijnlijk copiën van andere buitenlandsche platen. Deze platen hebben geen N°.

Volgn.	Jaar.	Datum.	
53.	**1576.**	**8/XII.**	**Togt v. Paltsgrf. Jan Casimir, tot hulp d. Protest. in Frankr.**
54.	**1587.**	**20/X.**	**Overwinning v. Hendrik IV bij Montjoye.**
55.	**"**	**21/XI.**	**Aulneau door Guise verbrand.**
56.	**1588.**	**23,24/XII.**	**Moord der Broeders Guise en and. Andere pl., met Lat. en vreemd Dt. vers.**
57.	**1589.**	**26/IV.**	**Stamboom v. Lodewijk (IX) en vereen. v. Valois en Navarre. — In het Ex. der Bibl. te Arnhem is hierbij een gedrukt blad in randwerk: „Stambaum von Frankreich seidher Ludwig „d. Neundte, v. dem entsprossen seind die ... Zwelge: Valois, Orleans, Angoul." etc.**
58.	**"**	**1/VIII.**	**Moord v. Hendrik III. (in 4 afdeelingen met Duitsch en Fr. vers. In het Ex. der Bibl. te Leiden is de moord op de geheele pl. afgebeeld en de andere 3 voorstell. niet. Met vers en datum 22/II 1589.**
59.	**1590.**	**11/II.**	**Dieppe, bevrijd door Hendrik IV. (Eene slechte copie hiervan heeft: Nov. 1589.**
60.	**"**	**14/IV.**	**Slagorde bij Dreux, gewonnen door Hendrik IV. Hiervan is eene copie omgekeerd met Dt. en Fr. vers.**
61.	**"**	**14/III**	**Verlies v. d. Slag bij Dreux, door Maine. Met vers: „Bei Dreux in Frankrijk." Hiervan is eene copie met vers: „Im Mers."**
62.	**(")**		**Kaart van Parijs en omliggende steden.**
63.	**"**	**19/VIII.**	**Parijs belegerd d. Hendrik IV, ontzet door Parma.**
64.	**"**	**3/IX.**	**Parijs door Hendrik IV geproviandeerd.**
65.	**"**	**?**	**Terugkeer van Parma uit Parijs.**
66.	**1591.**	**?**	**Hulpleger der Duitsche Vorsten in 1591. (voor Frankr.)**
67.	**"**	**?**	**Bezoek v. Hendrik IV in h. Duitsche leger.**
68.	**(")**	**?**	**Beleg v. Rouaan (gedur. h. beleg gemaakt.)**
69.	**1591.**	**27/X,**	**Bruiloft v. Turenne; en Astenay gewonnen.**
70.	**"**	**13/XII.**	**Beleg v. Astenay door Lorraine.**
71.	**"**	**19/XII.**	**Brison wil Parijs verraden.**
72.	**1592.**	**12/I.**	**Overval v. Valery op de Saume?**
73.	**"**	**6/II.**	**Hendrik IV beziet Parma's leger bij d'Aumale.**
74.	**"**	**16/II.**	**Beleg v. Neufchateau door Parma.**
75.	**"**	**22/IV.**	**Rouaan door Parma ontzet. Hierv. is eene slechte copy met Dt. vers: „Der König," enz.**
76.	**?**	**10/V.**	**Caudebec door Parma ontzet. Hierv. is eene copy met vers: „Als Parma."**
77.	**?**	**14/X.**	**Overwinning v. Bouillon bij Beaumont.**
78.	**1594.**	**25/VII.**	**Hendrik IV gaat ter kerk in St. Denis. Hierv. is eene copy met vers: „Uff Sanct Jacobi."**
79.	**"**	**27/XII.**	**Moordaanslag v. Pierre Chastel op Hendrik IV.**
80.	**1595.**	**/V.**	**Overwinning op den Connetable.**
81.	**"**	**/V.**	**Biron ontzet Dyon voor Hendrik IV.**
82.	**"**	**/IV.**	**Moord in de stad Han.**
83.	**"**	**31/VII.**	**Fuentes neemt Orleans in.**

Volgn.	Jaar.	Datum.	
84.	??	??	Boete v. wegen Hendrik IV voor den Paus.
85.	1595.	9/x.	Fuentes neemt Kamerijk in. — 28e pl. in Mauritias met
86.	1596.	16/II.	Guise neemt Marseille. (vers: „Fuentes belagert."
87.	„	20/v.	Hendrik IV neemt la Fère in.
88.	„	23/v.	Albertus neemt Ardres in.
89.	„	17/IV.	Albertus neemt Calais in. Deze plaat verschilt in onderschr. en grav. veel v. d. voorg. Is als de latere pl. over die jaren.
90.		—	Portret v. Kon. Elisabeth v. Eng. (regts. — Eene fraaije copie met 1604 is ook regts).
91.	„	/VII, VIII.	Beleg v. Gades (Cadix) door Eng. en Holl.
92.	1597.	11/III.	Amiens door list d. Spanjaard. genomen. M. Fr. en Dts. vers.
93.	„	3/IV.	Beleg v. Amiens door Hendrik IV.
94.	1602.	20/VII.	Portret v. C. de Gontault, Hertog v. Biron. (met 2 med. zijner executie). — In de 1e uitg. is hierbij een blad beschrijv. in 3 kol., m. opschrift; „Grundl. Bericht dero durch d. Marsch. Biron, vorgenomm. Conspiration."
95.	„	11/XII.	Mislukte aanval op Geneve v. d. Hertog v. Savoye.
96.	(1610)	14/v.	Moord v. Hendrik IV. Fraaije druk.
97.	„		Executie v. Ravaillac.

Serie 5. Nederlandsche Geschiedenis.

Van deze serie bestaan 2 uitgaven. Het exemplaar der Bibl. te Arnhem heeft één blad beschrijving dier platen met opschrift: „Kurtzer bericht, „dessjenigen was sich ihm Niderlandt in Religions sachen Und sunst von „Anno 1566 biss auff diss Gegenwertigen Siebentzigsten Jars zugetragen „hat, mitt sampt dem Krich swisshen Duca d'Alba, etc. . . . . einem „jedem zuverstan geben. Beschrieben auss glaubwirdigen schrifften, und „aus dem Mundt dern, so es selbst schier alles gesehen." Eene andere bijna geheel gelijke is in het Ex. v. d. Heer Bodel. Daarop is onder no. 17 eene plaat beschreven, een Te Deum voorstellende te Brussel gesongen in Dec. 1568 na den aftogt van den Prins, — welke ik in geen ander Ex. gevonden heb; daarentegen wordt de Executie van Spell (no 18) daarin niet genoemd welke plaat welligt afzonderlijk is uitgegeven en in verschillende uitgaven bestaat. — In de beide uitgaven der Serie heerscht eenig verschil tusschen de platen 11 en 15.

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.	
98.			—	Kaart. — Descriptio Germaniæ infer. (met Chronol. lijst der gebeurtenissen v. 1566 tot 1604. 17/IX., in een rand, links.
99.	(1567).		—	Portret v. Margar. v. Parma. 1567. links. Hiervan eene copy v. 1604, regts.
100.	1566.	1	5/IV.	Verzoekschrift der Edelen te Brussel.
101.	„	2	14/VI.	De Hagepreken.
102.	„	3	20/VIII.	Beeldstormerij.
103.	1567.	4	13/III.	Slag bij Austruweel.
104.	„	5	14/III.	v. Stralen stilt h. oproer te Antwerpen.
105.	„	6	24/III.	Inneming van Valenciennes.
106.	„	7	21/IV.	De Prins v. Oranje trekt naar Duitschland.
107.	„		—	Portret v. Alva (regts). Hiervan eene fraaije copy, links. 1567. 10 Dec.
108.	„	8	28/VIII.	Intogt van Alva in Brussel.

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.	
109.	1567.	9	10/IX.	Gevangenneming v. Egmond en Hoorne. (volg.
110.	1568.	10	30/VIII.	Marg. v. Parma door Alva uitgeleid. Volgens Ba 1567. 30 Dec.
111.	„	11	24/V.	Slag bij Heiligerlee in Groningen.
112.	„	12	1/VI.	Executie v. de Batenburgers.
113.	„	13	5/VI.	Executie v. Egmond en Hoorne.
114.	„	14	21/VII.	Slag bij Jemmingen.
115.	„	15	22/VII.	Neerlaag bij Dalen. Volg. Baudart 25/IV.
116	„	—		Portret v. Willem I (regts). Dit is eene co andere Ex. het origineel, links.
117.	„	16	7/X.	De Prins v. Oranje trekt over de Maas.
118.	1569.	17	?	Tournooi d. Spanjaarden te Brussel.
119.	1570.	18	11/II.	Executie v. Spell.
120.	„	19	16/VII.	Pardon te Antwerpen afgekondigd.
121.	„	20	/IX.	Verraad v. Ladron bij Valenciennes.

Serie 6. Nederlandsche Geschiedenis.

122.	1570.	1	/XII.	Loevenstein, door Herm. de Ruiter ingenomen
123.	1572.	2	1/IV.	Briel, door de Watergeuzen genomen.
124.	„	3	9/IV.	Bossu woedt in Rotterdam.
125.	„	4	4/VIII.	Roermond, door d. Prins v. Oranje genomen.
126.	„	5	18/VIII.	Bergen in Heneg. door Alva belegerd.
127.	„	6	6/IX.	Lodewijk v. Nassau vertrekt v. Bergen. Bij B 19/IX.
128.	„	7	1/X.	Plundering van Mechelen door Alva. Bij Bauda
129.	„	8	16/XI.	Zutphen door Don Frederik ingenomen.
130.	„	9	30/XI.	Moord te Naarden door de Spanj. Bij Baudart 1/
131.	1573.	10	13/VII.	Plan v. Haarlem en omligg. land.
132.	„	11	22, 23/IV	Overwinning bij Vlissingen op de Spanj. Bij Ba
133.	„	12	/VI.	Slag op den Diemerdijk bij Amsterdam.
134.	„	13	13/VII.	Moord te Haarlem door de Spanj.
135.	„	14	5/VIII.	Rammekens gaat aan den Prins over.
136.	„	15	/IX.	Vruchteloos beleg v. Alkmaar.
137.	„	16	28/VIII.	Geertruidenberg door de Staatschen ontzet.
138.		—		Portret van Requesens. (links; Copy is regts)
139.	1573.	17	11/X.	Overwinning op de Zuiderzee.
140.	„	18	/XII.	Alva vertrekt uit Brussel.
141.	1574.	19	? ?	Beleg van Middelb. door den Prins.
142.	„	20	27/I	Zeeslag bij Bergen op Zoom. Bij Baudart 29/I.
143.	„	21	9/II.	Middelburg gaat aan den Prins over. Bij Baud
144.	„	22	5/IV.	Pardon te Brussel afgekondigd. Bij Baudart 6/
145.	„	23	14/IV.	Slag op de Mookerheide.
146.	„	24	3/X.	Ontzet v. Leiden.
147.	1575.	25	8/VIII.	Moord te Oudewater. Met Fr. tekst en Duitsch
148.	„	26	29/IX.	Bommenede door de Spanj. ingenomen. (Dit is in een ander Ex.
149.	1576.	27	21/II.	Krimpen gaat over aan d. Prins.
150.	„	28	15/VI.	Zierikzee belegerd, door d. Prins geprovian en ingen.

Serie 7. Nederlandsche Geschiedenis.

gn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.	
151.	1576.	1	28/VIII.	Aalst door de Spanj. ingenomen. Bij Baudart 28 Julij.
152.	„	2	5/IX.	De Spaanschgezinde regering te Brussel afgezet. Bij
153.	„	3	15/IX.	Slag bij Thienen. (Baud. 14/IX.
154.	„	4	20/X.	Moord te Maastricht.
155.	„	5	„	Moord op de markt aldaar.
156.	„	6	4/XI.	Plan van Antwerpen.
157.	„	7	„	Beschieten van Antwerpen.
158.	„	8	„	Spaansche furie te Antw. (Aan de Schelde.)
159.		9	„	Hetzelfde Op de Markt en Stadhuis.
160.		10	„	Hetzelfde. Op de Straat.
161.		11	5/XI.	Hetzelfde. Martelingen aldaar.
162.	„	12	9/XI.	Gent van de Spanj. bevrijd. Bij Baudart 11/XI.
163.	„	13	10/XI.	Valenciennes v. d. Spanj. bevrijd. Bij Baudart 12/XI.
164.	„	14	23, 23, 25/XI.	Verraad v. Robles te Gron. ontdekt.
165.	1577.	15	/I.	Nederlaag d. Spanj. bij Luik.
166.	„	16	11/II.	Vredenburg in Utrecht geslecht. Bij Baudart 24/II.
167.	„	17	27/II.	Afkondiging v. vrede te Antwrp.
168.	1567.	18	11/IV.	Het prediken aan de Protestanten te Antwerpen verboden. De plaat 168 over 1567 staat hier en in Aitsinger overal tusschen die v. 1577, bij Baudart op 1567. Zal waarschijnlijk later bijgevoegd zijn, welligt ook de volgende.
169.	1577.	19	26/III.	Spanjaarden trekken uit Antwrp. — Deze plaat is niet gen°. 19 gelijk in de orde behoorde, maar soms niet, soms E.
170.	„	20	27/IV.	Spanjaarden trekken uit Maastricht. Bij Baudart 21/IV.

Serie 8. Nederlandsche Geschiedenis.

171.	(1577)		—	Portret van Don Jan (regts). Deze pl. is slecht van druk; de copy die ook regts doch fraai is, heeft het
172.	1577.	1	1/V.	Intogt in Brussel v. Don Jan. (jaar 1604. De volg. v. 172 af alle met Fransche inscript. v. inhoud.
173.	„	2	24/VII.	Don Jan verrast Namen's Kasteel.
174.	„	3	1/VIII.	De Walen trekken uit h. Kasteel v. Antwerpen.
175.	„	4	2/VIII.	De Duitsche troepen trekken uit Antwerpen.
176.	„	5	28/VIII.	Kasteel te Antwrp. door Bourse en Liedekerke geslecht.
177.	„	6	/IX.	Karel Fugger te Bergen op Zoom gevangen.
178.	„	7	18/IX.	Intogt v. d. Prins v. Oranje te Antwerpen.
179.	„	8	23/IX.	Intogt (met 2 trekschuiten) v. d. Prins in Brussel.
180.	„	9	28/X.	Hertog v. Aarschot en and. te Gend gevangen. — De inscript. is hier grooter geweest; doch uitgeveegd.
181.	„	10	2/XI.	Intogt v. Aartshrt. Matthias te Antwrp. Bij Baud. 21/XI.
182.	„	11	23/XI.	De Staatschen verrassen Amsterdam.
183.	„	12	„	De Staatschen worden Amsterdam uitgedreven.
184.		—		Portret v. Matthias, Aartshert. (links).
185.	1578.	13	18/I.	Intogt v. Matthias in Brussel.
186.	„	14	20/I.	Matthias doet d. eed te Brussel.

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.	
187.	1576.	—	20/I.	Don Jan ontvangt d. Prins v. Parma. (Deze (ongen.) pl. staat overal hier, en jaar én plaatsing zijn fautief. De bewerking en vers is geheel anders dan der andere platen).
188.	1578.	15	30/II. (*sic!*)	Slag bij Gemblours. Bij Baudart 31/I.
189.	„	16	21/II.	Verovering v. Sichenen bij Diest. Bij Baudart 22/II.
190.	„	17	18/V.	Ontdekking d. Sodomie in een klooster te Brugge. — Deze plaat en de nº. 192 en 195 alsmede de aanduiding zijn de éénige pl. die de R. K. Schrijver Aitsinger uit zijn werk weggelaten heeft, waarin overigens al deze platen staan.
191.	„	18	18/V.	Jesuiten en Minderbr. uit Antwrp. gevoerd.
192.	„	19	28/VI.	Sodomit. Monniken te Gend verbrand.
193.	„	20	14/VII.	Matthias bezoekt h. leger d. Staten.
194.	„	21	20/VII.	De Staatschen nemen Kampen in.
195.	„	22	26/VII.	Sodomit. monniken te Brugge verbrand.
196.	„	23	1/VIII.	Slag bij Rijmenant.
197.	„	24	21/VIII.	Matthias houdt revue over de troepen van Paltsgraaf Casimir. Bij Baudart 26/VIII.
198.	„	25	24/IX.	Meenen door de Malcontenten ingenomen.
199.	„	26	7/X.	Hertog van Anjou neemt Bins in. Bij Baudart 2/X.
200.	„	27	20/X.	Raadsheer Gosson te Atrecht onthoofd. Met Fr.
201.	„	28	19/XI.	Deventer voor de Staten genomen. (beschrijv.
202.		—		Portret v. Alex. Farnese, „Gubern. usq. in *praesentem* diem." 1578. links. — Eene fraaije copie is regts.
203.	1579.	29	15/I.	Hoofdman Biel voor Kerpen gehangen.
204.	„	30	2/III.	Parma trekt voor Antwerpen.
205.	„	31	/V.	Beleg v. Maastricht. Met Fr. beschr. zoo ook de 5 volg.
206.	„	32	29/VI.	Maastricht door Parma ingenomen.
207.	„	33	19/IX.	Schans bij Willebroek (bij Brussel) valt in handen der
208.	1580.	34	27/II.	Kortrijk door de Malcont. genomen. (Staatschen.
209.	1580.	35	9/IV.	Mechelen voor de Staten gewonnen.
210.	„	36	/V.	Diest in Vlaand. door de Franschen genomen. Bij Baudart 8/VI.
211.	„	37	28/VIII.	Riviervloot der 4 Keurvorsten op den Rijn.
212.	„	38	17/VI.	Graaf Hollach overwint de Spanj. bij Hardenberg in Vriesland. M. Fr. beschrijv. — Deze schijnt uit eene and. uitg., veel fraaijer, en is korter.
213.	„	39	18/XII.	Hattem, voor de Staten tegen de Malcontenten behouden. Met Fr. beschr. ook de 13 volg.
214.	1581.	40		Steenwijk door de Malcont. belegerd, door de Staten
215.	„	41	28/VI.	Breda door de Malcont. ingenomen. (ontzet.
216.	„	42	18/VIII.	Kamerijk door de Franschen geproviandeerd, ontzet.
217.	„	43	/IX.	Chateau Cambresis op de Spaanschen door de Franschen veroverd.
218.	„	44	29/X.	Aartshertog Matthias vertrekt. dº.
219.	„	45	5/XII.	Aanslag v. Parma op Bergen op Zoom verijdeld.
220.	„	—		Portret v. d. Hertog v. Alencon, Frans Valois. 1604. regts.
221.	1582.	46	19/II.	Hertog v. Anjou te Antw. tot Hertog v. Brab. ge-
222.	„	47	22/II.	Optogt v. d. Hertog v. Anjou te Antwerp. (huldigd.
223.	„	48	„	Hertog v. Anjou doet den eed als Hertog.
224.	„	49	18/III.	Aanslag v. Jean Jauregui op Prins Willem.
225.	„	50	11/VIII.	Aanslag v. Kapt. Simpel op Lier. Bij Baudart 2/VIII.

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.	
226.	1582.	51	24/IX.	Lochem, door Verdugo belegerd, ontzet.
227.		—		Portret van Gebhard (Truchsess) v. Keulen. Zonder éénigen tekst. Regts, zond. hoed; eene vroegere druk is met den hoed,) — en adres van *F. Hogenberg* 1583 in cursijf, soms in romein. (er voor. 1e uitg.
228.	„	52	??	Truchsess neemt Bonn in. Geene Fr. beschr. wèl plaats
229.	1583.	53	7/I	Fransche furie te Antwerpen. M. Fr. beschr. gelijk bijna alle volgende. Bij Baud. 17/I.
230.	„	54	„	De Franschen uit Antw. verjaagd.

Serie 9. Nederlandsche Geschiedenis.

De 10 à 22 eerste platen van deze Serie (welke een vervolg op de vorige is) hebben behalve het volgn. nog een klein nº. 1 tot 8 wat echter later niet voortgezet is.

231.	1583.	55[1]	16/III.	Hulcraid op Truchsess door Fred. v. Saksen genomen.
232.	„	56	23/IV.	Eindhoven aan den Graaf v. Mansfeld overgegaan.
233.	„	57	9/V.	Kasteel v. Wouw aan d. Staten overgegaan.
234.	„	58	5/VI.	Kasteel v. Westerloo gaat aan Mansfeld over.
235.	"	—		Portret v. Ernst v. Beyeren, Bisschop in plaats v. Truchsess links. 1584. Met beschr. en adres v. *F. Hogenberg* te Keulen. 1583 en 84. (Fr. beschr.
236.	„	59[2]	21/VII.	Onckel, op den Rijn, weert d. aanslag v. Truchsess af.
237.	„	60[3]	11/VIII.	Deutz in brand gestoken door Truchsess.
238.	„	61[4]	/IX.	Königswinter door Truchsess verbrand.
239.	„	62[5]	19/XI.	Huis, bij Kempen, door Fred. v. Saks. belegerd, door
240.	„	63[6]	14/XI.	Poppelsdorf bij Bonn op Truchsess genomen. (T. ontzet.
241.	„	64[7]	17/XI.	Godesberg op Truchs. genomen en vernield.
242.	1584.	65[8]	28/I.	Bonn door verraad voor Truchs. verloren. Met Fr. beschr.
243.	??	66	??	2 Pastoors te Bonn verdronken. Zonder Fr. beschr.
244.	1584.	67	9/III.	Graaf Adolf geeft zijn slot Bedwer over.
245.	„	68	31/III.	Burg (bij Deutichem) door Truchs. belegerd. (regts).
246.	·	—		Portret v. Adolf Graaf v. Nieuwenaar. Zeer fraai.
247.	??	69	??	Truchsess trekt naar Delft. Znd. Fr. beschr. (Fr. beschr.
248.	1584.	70	8/VII.	Kaart d. belegeringwerken der Staten om Zutphen. Met
249.	„	71	22/XII.	Kaart d. fortificat. v. Antwerpen. Znd. Fr. beschr.
250.	„	72	10/VII.	Moord v. Balth. Gerards. Znd. Fr. — *F. Hogenberg*, c.
251.	„	73	/VII.	Executie v. Balth. Gerards. Znd. Fr. beschr. (priv.
252.	„	74	8/VIII.	Lijkstatie v. Prins Willem. (meeste Ex. bij 1586.
253.	—	—		Portret v. Leycester. 1587. regts; fraai. Staat in de
254.	„	75	??	Recklinghausen valt v. Truchs. af. Met Fr. beschr.
255.	??	76	??	Uerdingen voor Truchs. verloren. (zoo de 14 volg.
256.	1585.	77	??	De dijken voor Antwerpen doorgestoken. Znd. Fr. beschr.
257.	1584.	78	12/XI.	Limburg in Westph. voor Truchs. gewonnen.
258.	1585.	79	19/I.	Mislukte aanslag v. Hohenlo op 's Hertogenbosch. Bij
259.	„	80	??	Plan v. Antwerpen. (Baudart 29/I.
260.	„	81	/II.	Horst voor Truchsess verloren.
261.	„	82	-	Schipbrug v. Parma over de Schelde.
262.	„	83	/IV.	Schipbrug vernield. fraai.

Volgn.	Jaar.	N. d. pl.	Datum.	
263.	„	84	12/III.	Hertog v. Saksen verliest Erpraidt bij Neuss.
264.	„	85	11/V.	Neuss gewonnen door d. Graaf v. Alpen. Bij Baud. 20/V.
265.	„	86	26/V.	Slag op d. Couwensteinschen dijk. Fraai.
266.	„	87	23/VI.	Nederlaag van Schenk bij Amerongen.
267.	„	88	? ?	Het schip: Fin de la guerre.
268.	„	89	11/VIII.	Parma ontvangt het Gulden Vlies.
269.	„	90	27/VIII.	Antwrp. onderwerpt sich aan Parma. Bij Baud. 17/VIII.
270.	,	—		Portret v. Maurits (v. voren). 1608. Zeer fraai. Slechts in 3 Ex. gevonden.
271.	„	91	/XI.	Arnhem door de Eng. genomen. Znd. Fr. beschr.
272.	„	92	15/XI.	Overwinning v. Parma bij Nijmegen op de Engelschen.
273.	„	93	22/XII.	Gevaar der Spanj. in Bommelerwaard. (kleiner).
274.	„	94		Kaart v. Neuss met h. omligg. land.
275.	1586.	95	27/I.	Graaf Willem v. Nassau bij Boxum verslagen.
276.	„	96	12/V.	Grave door Parma belegerd.
277.	„	97	17/III.	Schenk uit Werle verdreven. Bij Baudart 8/III.
278.	(„).	98	6/VI.	Grave door Parma genomen.
279.	„	99	28/VI.	Venlo bij verdrag overgegaan.
280.	„	100	8/VII.	Moord bij Jonkersdorf.
281.	„	101	26/VII.	Neuss door Parma belegerd.
282.	„	102	„	Neuss geplunderd.
283.	(„?).	(103)	?	Parma door d. Paus te Gnadendall vereerd. Znd. één beschr. alleen m. uitlegg. A—D.; op somm. een Duitsch vers. Volgens Baudart 1/VII.
284.	(„).	104	? ?	Rijnberk door Keurvorst Ernst belegerd.
285.	„	105		Zutphen door Leicester belegerd, door Parma ontzet. Bij Baudart /IX. (anders beschreven.
286.	1587.	106	? ?	Ruhrort aan Schenk ontnomen. Bij Baudart geheel
287.	„	107	4/VII.	Gelre door verraad aan de Spanj. overgegaan. Bij
288.	„	108	/VII.	Schermutseling in de Kempen bij Engelen. (Baud. /I.
289.	(„).	109	? ?	Sluis door Parma gewonnen.

Serie 10. **Nederl. en Buitenlandsche Geschiedenis.**

Met N°. 290 houdt alle doorloopende nommering der platen op; wel zijn er hier en daar nommers, b. v. 112, 117, 120, maar de volgorde is afgebroken, en in niet één der 18 gecollationeerde Exemplaren heb ik verdere n°. gevonden.

290.		21/VIII.	Jer. Machielis bij Keulen wegens tyránny onthoofd. Deze plaat is zonderling slecht gegrav. met slecht vers; is ook kleiner, en wijkt *veel* v. de and. pl. af.
291.	1587.	23/XII.	Bonn door Schenk voor Truchsess gewonnen. (begraven.
292.	1588.	26/IV.	Taxis, in h. beleg v. Bonn gesneuveld, wordt te Keulen
293.	„	26/V.	De stropende krijgshorden verslagen. Zeer verschill. vers, (slechter) v. de vorige.
294.	1588.	30/V.	De Spaansche Armade in h. Kanaal. Met klein Lat. vers.
295.	„	? ?	Schenk verliest Bonn na een beleg v. 9 maanden.
296.	„	20/XII.	Wachtendonk door P. E. v. Mansfeld voor Parma gewonnen. Met Fr. beschr.

Volgn.	Jaar.	Datum.	
297.	1589.	12/VIII.	Schenk verdrinkt in d. aanslag op Nijm. Bij Baud 10/VIII.
298.	—	—	Portret v. Maurits, juist als n°. 271, doch andere, veel slechtere pl., znd. jaar, znd. ronden halsband. — Deze pl. is kleiner dan de overige.
299.	1590.	8/II.	Rijnberk door den dood v. Adolf v. Nieuw. (door buskr.), aan de Spanj. overgegaan. Bij Baud. 30/I. Met Fr. beschr.
300.	„	28/VI.	Nijmegen uit Knodsenburg door Maurits belegerd. Met Fr. beschr. — Dit is de 2e pl. in Mauricias v. Ens; doch dáár andersom, met datum 19/VIII en vers: „Neumegen." [1])
301.	„	4/III.	Breda bij verrassing ingenomen. Met Lat. en Duitsch Chronodistichon. 1e pl., doch in Copie, andersom, in Mauricias m. vers: „Des Printzen."
302.	1591.	24/V.	De Staatschen in vrouwenkleeren zoeken Zutphen te verrassen. — De volg. platen en verzen verschillen nog al v. d. vorige. — 5e pl. in Maur. geheel anders en and. vers.
303.	„	30/V.	Maurits wint Zutphen. 7e pl. in Maur. Copie, verand.
304.	„	10/VI.	Maurits wint Deventer.
305.	„	12/VII.	Maurits wint Delfzijl. Bij Baud. 1/VII.
306.	„	25/VII.	Maurits verslaat de Spanj. bij Nijmegen. Met Fr. beschr.
307.	„	25/IX.	Maurits wint Hulst in Vlaand. 3e pl. in Maur. Slechte copie.
308.	„	22/X.	Maurits wint Nijmegen.
309.	1592.	4/VII.	Maurits neemt Steenwijk. — 11e pl. in Maur. Copie m. vers: „Graf Maurus."
310.	„	12/IX.	Maurits neemt Coevorden.
311.	„	2/XII.	Parma gestorven, te Brussel begraven. 10e pl. in Maur. and. copie, met vers, „Zu Atrecht."

[1]) Er bestaat een zeer kl. fol. boek door G. Ens waarin 29 van deze platen van Hogenberg voorkomen, getiteld: „Mauriciados. Des Durchleucht ..... „Fursten Mauritzen .... dapffere Kriegsthaten, seithero ihr Furstl. D. van „König. M. in Engellands ubervermeltes Gubernament eingeraumpt und „ubergeben worden, welche Portret warhafftig und unpartt. erzehlt werden." Gedruckt in 1595. kl. fol. Bevat: Krigthaten v. Maurits, znd. jaar. Titel. Chronolog. tafel d. gebeurten. (tevens der platen) v. 1588—95. 1 bl. 2 pg. — Geschiedenis v. 1588 tot 1595, op 16 bladz. Duitsche tekst. sign. A tot D ongepagineerd; kleine kaart v. Nederl. en 29 platen v. 1590—96 die allen voorkomen in de n°. 301—331. 1 bd. — Er zijn echter ook platen in v. 1597, 1601, enz.

Deze 29 pl. zijn de volgende N°. van deze beschrijving.

		Jaar.			*Jaar.*			*Jaar.*
1	301	1590.	11	309	1592.	21	344	1601.
2	300	„	12	310	„	22	335	1597.
3	307	1591.	13	314	1593.	23	92	„
4	306	„	14	312	1592.	24	339	1600.
5	302	„	15	313	„	25	321	1595.
6	329	1596.	16	317	1594.	26	323	„
7	303	1591.	17	318	„	27	322	„
8	308	„	18	319	„	28	85.	1597.
9	305	„	19	316	„	29	330	1596.
10	311	1592.	20	331	1597.			

	ar.	Datum.	
	93.	21/III.	Geertruidenberg, door Maurits genomen, weder door Mansf. belegerd.
	„	24/VI.	Geertruidenberg door de Staten gewonnen. 15e pl. in Maur. in copie, te herkennen dat de naam Geertruidenb. in de origin. pl. romein, in de copie curs. staat.
	„	30/VIII.	Wedde en Winschoten door Graaf Willem v. Nassau genomen. De verzen zijn geheel anders gegrav.
		—	Portret v. Ernst, Aartsh. v. Oostenrijk, links, zeer slecht.
	1594.	30/I.	Intogt v. Ernst in Brussel. (Kleinere pl. dan de and.
	„	7/V.	Coevorden door Maurits genomen.
	„	14/V.	Groningen door Maurits belegerd. Het vers eindigt: „Wie est am Endt, weiss Gott."
9.	„	24/VII.	Groningen door Maurits genomen. Er is eene copie met groote letter; h. orig. heeft kleinere lr.
0.	„	??	Comar door de Turken belegerd.
1.	1595.	5/II.	Huy door list voor Maurits genomen.
22.	„	21/III.	Huy door d. Bisschop weer overweld.
23.	„	18/VII.	Maurits breekt het beleg voor Grol op.
324.	„	4/VIII.	Gran door de Christenen ingenomen.
325.	„	2/IX.	Het Staatsche leger bij Wesel geslagen.
326.		—	Portret van Aartshrt. Albert (links) fraai.
327.		—	„ „ Isabella (regts).
328.	1596.	11/II.	Intogt d. Aartshertogen te Brussel.
329.	„	18/VIII.	Huist in Zeeland door d. Aartshrt. genomen.
330.	„	1/VIII.	Krijgslist d. Spanj. om de schansen bij Hulst te winnen.
331.	1597.	24/I.	Slag bij Turnhout door Maurits gewonnen.
332.	„	20/VIII.	Maurits belegert en neemt Rijnberk.
333.	„	?	Dotis in Hongarije op de Turken veroverd.
334.	1598.	28(III.	Raab in Hongarye, den 19 Sept. 1596 aan de Turken gekomen, nu door Schwarzenburg door krijgslist heroverd. Alleen met Lat. beschr. Fraai.
335.	(1599)?	/IV.	Schenkenschans door de Spanj. belegerd. (uitleg. Fraai.
336.	„	??	Groote kaart v. Stad en Land Bommel. Znd. vers; met veel
337.	„	??	Kaart v. Bommel tot d. Bosch, met h. beleg door d. Spanj.
338.	1600.	26/III.	Maurits neemt de Schans St. Andries. Bij Baud. 6/V.
339.	„	23/I.	Wachtendonk door Lodewijk v. Nassau genomen.
340.	1604.	??	Groote Kaart v.: Flandria borealis. Fraai.
341.	1600.	2/VII.	Slag bij Nieuwpoort. Met zonderling gegrav. verzen.
342.	1601.	??	Kaart v. Ostende en omligg. land. Znd. vers; met uitlg.
343.	„	??	Belegeringwerktuigen voor Ostende. Met Lat. en kl. Duitsch vers en Ital. uitlegg.
344.	„	12/VI.	Plan v. Rijnberk en der belegering. Znd. vers; met uitl. 21e pl. in Maur. in zeer verand. copie.
345.	„	1/VIII.	Plan v. Rijnberk en uittogt d. Spaansche besetting.
346.	(1601).	1/XI).	Plan v. 's Hertogenb. en der belegering door Maurits. M. vers: (bis auff dheut. tag.)
347.	1602.	8/I.	Kingsale in Ierland gaat aan Elisabeth over.
348.	„	18/VII.	Grave door Maurits belegerd.
349.	„	19/IX.	Grave door Maurits gewonnen.

Volgn.	Jaar.	Datum.	
350.	1603.	11/III.	Wachtendonk door Rijhove verloren.
351.		—	Portret v. Jacobus (I) en zijne gemalin, staande ten voeten over uit elkander. Met Lat. vers.
352.	„	25/VII.	Jacobus I in Westminster gekroond.
353.	„	18/VIII.	's Hertogenb. weder door Maurits belegerd.
354.	„	16/XI.	Hertog Frederik v. Wurtemb. door Kon. Jacobus tot Ridder geslagen.
355.	1604.	??	Kaart v. h. beleg v. Ostende. Znd. vs. met uitlg.
356.	(1605.)	(17/V.)	Mislukte aanslag op Antwerpen. — Gezigt op de Schelde voor Antwrp. en vloot d. Spaanschen en Hollanders. Znd.
357.	„	/VIII.	Lingen door Spinola genomen. (jaar en vers.
358.	„	9/X.	Veldslag voor Ruhrort door Spinola.
359.	„	7/XI.	Crakow bij Crefeld door Spinola genomen.
360.	„	15/XI.	Portret v. Th. Percy, buskruidverraad; m. 2 medaill. en vele verzen.
361.	1606.	28/I.	Wachtendonk door Spinola veroverd. Grootere plaat.
362.	„	/II.	De 8 saamgeswor. tot h. buskruidverraad. V. ond.: Executie. (in 2 compart.) m. Lat. en gr. Dts. vers en Fr. uitlegg.
363.	„	/III.	Brevoort door de Spanj. verrast, doch niet genomen.
364.	„	2/VII.	Spinola neemt Lochem en laat meelwagens maken. Met Dts. en Lat. vers.
365.	„	14/VIII.	Grol door Spinola genomen.
366.	„	/IX.	Rijnberk door Spinola belegerd.
367.	„	2/X.	Rijnberk bij accoord aan Spinola overgegaan.
368.	1607.	25/V.	Zeeslag bij Gibraltar. M. Dts. en Lat. vers.
369.	??		Smolensko door de Polen belegerd. — In 3 Ex. gevonden.
370.	1608.	1/II.	Spinola te 's Hage ontvangen.
371.	„	29/XI.	Matthias tot Koning v. Hongar. gekroond. Met Dts. vers in boekdruk v. Joh. Holtzmüller.
372.	„	19/XI.	Slag bij Xanten, waar Graaf Adolf v. Nassau sneuvelt. Met Dts. vers en bovenschr.
373.	1609.		Bestand te Antwerpen afgekondigd.
374.	?		Ontzet v. h. Slot Bredenbend bij Gulik door Aartshrt. Leopold. Znd. vers.
375.	1610.	1/V.	Fred. Hendrik en Christ. v. Anhalt verdrijven de Waalsche troepen bij Reckum in Luikerland.
376.	„	25/VII.	Prins Maurits stelt bij Neuss zijn leger in slagorde, voor den Keurvorst en Paltsgraaf. Fraai.
377.	„	10/V.	De Staatschen verslaan bij Erkelens de Guliksche bezetting.
378.	„	/VI.	Dachstein bij Straatsburg belegerd.
379.	„	8/VII.	Molsheim bij Straatsb. berend.
380.	„	/VIII.	Gulik door Maurits en Christ. v. Anhalt belegerd.
381.	„	2/IX.	Gulik door Maurits voor de Keurvorst gewonnen.
382.	„	/XI.	Larache in Barbarije door de Spanj. ingenomen. Met bovenschr., Lat. en Dts. vers.
383.	1611.	15/II.	Inval in Praag (Kleinseite) door h. Passausche leger.

Serie 11. Varia over Buitenlandsche Geschiedenis.

Daar de volgende platen slechts in 1, 2 of 3 Exempl. gevonden worden, en nu eens in deze dan in gene orde staan, zijn ze in chronologische volgorde met aanwijzing der Exemplaren opgenoemd.

384.	1571.	16/IX.	Orde d. Turksche en Chr. Vloot vóór d. slag bij Lepanto
385.	1585.	20/VI.	Tournooi. Koninkl. Biblioth. (Mijn Ex.

Volgn.	Jaar.	Datum.	
386.	1587.		Geogr. descriptio territorii Kerpensis Dioc. Brabant. per Ger. Stempelium Goudanum. Mijn Ex.
387.	1599.		Overwinning v. 1258 Heidukken op 5000 Turken bij Tolna bij Ofen. M. bovenschr. znd. vers, enz. Met 1 vel afzond. tekst, m. opschrift: „Ein herrlicher Sieg in welchem „1258 Freyheyduggen 5000 Turken erlegt." In 2 kol. Arnh. Bibl.
388.	1600.	11/v.	Kaart van den Tielerwaard, enz. tot Altema. Arnh. Bibl.
389.	1600.?	?	Veldslag tegen de Turken bij de rivier Marresch? door *G. K(eller)*. Met n°. 1—8. Arnh. Bibl.
390.	1600.?	?	Uittogt uit de vesting Canischa; door *G. K(eller)*. Znd. uitlegg. Arnh. Bibl.
391.	1600.?		De Leo Belgicus rijdt in een' zegenwagen, Victoria zit voorop met de wapens van herwonnen steden. Door *G. K(eller)*. Arnh. Bibl.
392.	1601.	3/VIII.	Veldslag in Zevenbergen der Keizerl. tegen S. Bathory. Met bovenschr. en uitleg. Znd. vers. Arnh. Bibl.
393.	„		Stuhlweissenburg in Hong. door de Christ. belegerd. Arnh. Bibl.
394.	1602.		Groote Kaart v. Ostende met de bestorming. 7 Jan. 1602. Bij Mr. Bodel.
395.	1604.	30/v.	Innem. v. Sluis d. Maurits. Met uitlegg. Znd. vers. Arnh. Bibl.
396.	(1604).		Den Belg. Leeuw door Spinola een doorn (Ostende) uit de poot getrokken. Zinneprent, waarboven Dts. vers met anagramma v. d. naam. Kon. Bibl.
397.	„		Afbeeld. v. h. beleg v. Ostende v. 1601—4. Met Holl. gegrav. tekst boven in de pl.; v. ond. Duitsche uitlegg. in 3 kol. — Plaat in de hoogte. Arnh. Bibl.
398.	„		Imago Flandriæ. — Deselfde pl. als onder N°. 307 op bl. 25 beschreven is. Arnh. Bibl.
399.	1605.	10/VIII.	Oldenzeel in Vriesland? door Spinola veroverd. Mijn Ex.
400.	„	28/x.	Wachtendonk door Spinola heroverd met Duitsch vers. Bij Mr. Bodel.
401.	„		De 8 zamensweerd. v. h. Buskruidverraad. — Met bovenschr.: „Concilium septem nobilium Anglorum conjur. „in necem Jac. I." Van ond. Lat. en Fr. uitlegg. in curs. in 2 kol. naast. elk., v. ond. uitlegg. in Duitsch. — Deze pl. is h. origineel v. d. pl. in al de and. verzamel. voorkom., en is veel fraaijer v. grav. De copy heeft eene Duitsche verklar. bovenin: „Eigentl. Abbild. wie ettlich „Engl. Edelleut," enz. Arnh. Bibl.
402.	„		Executie der Zamenzweerders, met bovenschr.: „Typica „supplicii, quo octo, antesign.......... Londini 30 et „31 Jan. affecti sunt imago." V. ond. Lat. en Dts. vers, en Fr. beschr. in 3 kol. — Het plaatje d. executie ond. de copy der portr. is geheel anders en veel kleiner. Arnh. Bibl.
403.	„		Beschrijv. v. de executie der Buskruidverraders met opschrift: „Kurzer u. eygentl. Histor. bericht, ... „etliche d. fürn. Verrather in Engell. v. Leben zu Todt „hingerichtet worden." — 1 bl. Arnh. Bibl.
404.			Portret v. Jan de Ney (1607, aet. 39) regts, v. boven 4 regels, v. ond. een Lat. en Duitsch 4 reg. vers. Mijn Ex.

Volgn.	Jaar.	Datum.	
405.	??	—	Stamboom v. Hendrik IV. met bovenschr.: „Arbor gentilitia Henrici .... IV. Arnh. Bibl.
406.	(1610)	—	Portret van Lodewijk XIII, Koning v. Frankrijk, als kind, te paard, links. V. ond. 4 reg. Lat. en Fr. vers. Kon. Bibl.
407.		25/v.	Matthias tot Kon. v. Bohemen gekroond. (In 11 compart.
408.	1612.	20/i.	Keizer Rudolf II op zijn praalbed. Mijn Ex. (Koninkl. Bibl.
409.	„	24/vi.	Krooning v. Matth. in Frankf. tot Keizer. Kon. Bibl.
410.	„	„	Feesten voor h. volk bij de Krooning. Kon. Bibl.
411.	1613.	14/ii.	Optogt tot h. huwelijk v. Paltsgraaf Frederik V met de Princes v. Engel. Mijn Ex.
412.	„	10/xi.	Huwelijk v. Paltsgr. Wolfgang Willem te Munchen (in 10 compart.) Met bovenschr. en Dts. en Lat. vers. Mijn Ex.
413.	??	??	Plan d. nieuw aangevangen stad Mülheim aan de Rijn, met bolwerken. (Znd. vers). Met 1 regel opschr. Mijn Ex.
414.	1615.	11/xi.	Brunswijk belegerd en bevrijd. Mijn Ex.
415.	??	??	(Kleine) Kaart v. Friaul. Mijn Ex.
416.	1618.	22/xii.	Afbeelding v. d. Comeet boven Keulen (en de dierenriem). Met beschr. d. C. Hersbach v. Keulen. Mijn Ex.
417.	(1618).	?	Moord v. d. Marechal d'Ancre in 6 compart. op 1 bl. gen°. 1—12. Znd. vers. Mijn Ex. (Mijn Ex.
418.	1618.	15/vi.	Vercelli in Piemont aan d. Hertog v. Sav. overgegaan.
419.	1618.	—	Kaart v. de landstreek bij Spiers en Heidelberg, met versterking v. Udenheim. Met 2 reg. onderschr. Mijn Ex.
420.	1619.	10/vi.	Overwinning v. Buquoy op Mansfeld bij Budweis in Bohemen. Koninkl. Biblith.
421.	„	13/v.	Executie v. Oldenbarneveld. Met kl. Lat. en groot Dts. vers, Holl. bovenschr. en inschr. Des. Holl. pl. als in Vondel, Hekelschr. Mijn Ex.
422.	1619.	20/iii.	Keizer Matthias op zijn praalbed. Met Duitsch vers v. D. M. C. in boekdruk. — Des. plaat als 385. Met Duitsch gedr. bovenschr. Kon. Bibl.
423.	(1619)	—	Portret, regts in ov. v. Keizer Ferdinand v. Oost. met ornamenten en onderschr.: „Legitime certantibus." etc. Mijn Ex.
424.	1619.	?	Krooning v. Ferdin. tot Roomsch Koning. In 8 afdeel. gen. A—H. Mijn Ex.
425.	„	9/ix.	Optogt ter krooning v. Ferdin. in Frankf. a/M. Mijn Ex.
426.	1620.	6/x.	Afbeelding d. Schansen door de Staatschen op Kompenwerdt (Nonnenwerdt) aangelegd. Met Dts. bovenschr. Mijn Ex.
427.	1620.	8/xi.	Slag bij Praag. Mijn Ex.
428.	„	—	Plaat der (56) plaatsen in 1620, 21 door Spinola veroverd. (In eene lange reeks om zijn portret.) Mijn Ex.
429.	1621.	21/vi.	Executie te Praag der Boheemsche Grooten. (In 7 compart.) als 384, 389. Met gr. Dts. proza onderschr. Mijn Ex.
430.	„	5/ix.	Gulik door Hendrik v. d. Berg belegerd. Mijn Ex.
431.	??	—	Groot (uitsl.) profiel van Keulen met Duitsch vers en fr. met intogt van Antonia, bruid v. d. Hertog van Cleef. Leids. Bibl.
432.	(1621?)	—	Kaart v. Wesel; belegerd door Spinola. Arnh. Bibl.
433.	1621.	17/viii.	Plan van Montauban en der belegering. Met Dts. verzen. Mijn Ex.
434.	„	21/viii.	Stein aan d. Rijn door de Spanj. veroverd. Mijn Ex.

Volgn.	Jaar.	Datum.	
435.	1621.	14/x.	Kaart v. h. land v. Sluis en omligg. steden, met het beleg d. Spanj. Met Dts. verzen. Mijn Ex.
436.	„	27/ix—14/x.	Afbeelding v. h. beleg v. Frankenthal door Gonzalvo v. Cordova. Met bovenschr. Mijn Ex.
437.	1622.	9—12/vi.	Nederlaag v. Mansfeld in Geraroen bij Frankft. V. ond. Duitsch vers in 4 kolommen. Arnh. Bibl.
438.	„	8/i.	Beleg v. d. Sterkte Papenmuts in den Rijn bij Bonn door Hendrik v. d. Berg. Met Dts. verzen. Mijn Ex.
439.	„	8/ii.	Afbeelding v. de vesting Gulik en beleg door Hendrik v. d. Berg; genomen voor de Spanjaarden. Met Dts. vers. Mijn Ex.
440.	„	10/vi.	Slag tusschen de Beyers. en Spaansche ruiterij en Paltsgr. Frederik bij Darmstad. M. Dt. vers. Mijn Ex.
441.	„	22/vi.	Gevecht tusschen de Keizerl. en die v. Halberst. bij Höchst in de buurt v. Frankf. a/M. Mijn Ex. (Spinola. Mijn Ex.
442.	„	—	Plan v. Bergen op Zoom en omstreken met beleg v.
443.	1623.	?	Intogt v. Karel I v. Eng. in Madrid. Mijn Ex.
444.	(1623)	?	Beleg v. Heidelberg. Znd. vers. Mijn Ex.
445.	1624.	6/xi.	Lippstad in Westphalen door de Spanj. gewonnen. M. Dts. vers. Mijn Ex. (Mijn Ex.
446.	1625.	30/iv.	Plan v. S. Salvador in Brasilie, door de Spanj. hernomen.
447.	„	—	Plan v. Fernambuc (in Brasilie). Znd. één. uitlegg. Mijn Ex.
448.	„	?	Breda door Spinola belegerd, met omligg. land. Groote kaart znd. uitlegg. Mijn Ex.
449.	„	?	Slag bij Dessau en Zerbst tusschen de troepen v. Wallenst. en Mansfeld. Znd. uitlegg. Mijn Ex.
450.	1626.	24—27/viii.	Verschillende gevechten tusschen de troepen v. Tilly en Denemarken geleverd. Op 1 pl. met afzond. Dt. proza beschr. Mijn ex.
451.	„	?	Inneming van Minden door Tilly. Mijn Ex.
452.	„	?	Zweedsche Schans aan d. Weichsel bij Dantzig. Mijn Ex.
453.	„	?	Stralsund door Wallenstein belegerd. Met Dt. vers. Mijn Ex.
454.	1627. ?	?	Kaart v. h. eiland Ré, tegenover la Rochelle. — Gewone kaart m. ondergedrukte, uitslaande beschr.: Beschreib. d. Insel Re, etc., auch wie diese v. d. Engellendern belagert, v. d. Frans. aber ... entsetzt worden. Arnh. Bibl.
455.	(1627 ?)	?	Kaart v. Ré, la Rochelle, ens. Amst. H. Allard. 1671. kl. fol. Deze kaart behoort hier zeker niet in, is ook ander formaat. Arnh. Bibl.
456.	„	1/ix.	Plan v. Rochelle en oml. land, en der fortificatiën en beleg d. Konings. — Znd. beschr. alleen met cartouche, links. Mijn Ex.
457.	1628.	?	Beleg v. Casale de Monferrato door de Spanj. Met kl. Dts. en Fr. vers. Arnh. Bibl.
458.	„	?	Verovering d. Zilvervloot in de baai v. Matanca. Mijn Ex.
459.	(1629)	?	Beleg v. 's Hertogenb. door d. Prins v. Oranje, Znd. vers. Mijn Ex.
460.	1631.	8/iv.	Beleg en inname v. Frankf. a/M. door Gustaaf Ad. Mijn Ex.
461.	?	?	Pascaart d. Schansen Santvliet in 't land v. Goes. Met Dts. uitlegg. Mijn Ex.
462.	?	—	Plan v. Pappa (in Hongarije?) met de omstreken en executie. Znd. eenig vers of tekst. Mijn Ex.

Volgn.	Jaar.	Datum.	
463.	?	?	Plan van Pilsen, met belegeringswerken. Mijn Ex.
464.	?	?	Verovering v. Bautsen in Oberlausitz door d. Keurv. v. Saksen. Mijn Ex.
465.	?	?	Kanaal langs Gelder en Venlo v. d. Rijn in de Maas. Met 11 forten. Met gedrukt Duitsch onderschr. Mijn Ex.
466.	(?)	?	Beleg v. Mantua door de Keiserlijken. Mijn Ex..
467.	?	—	Portret van Kenau Jansen. Door *M. Q(uadt)*. Arnh. Bibl.
468.	?	—	Portret v. Maria Stuart. Met adres v. J. Bussemecher te Keulen. Arnh. Bibl.
469.	?	—	Portret van Ambr. Spinola, regts, fraai, v. boven in h. midden een † gelijk in alle fraaije afdrukken d. portr. Kon. Bibl.

In het Exemplaar van den WelEd. Geb. Heer P. VERLOREN VAN THEMAAT te Utrecht, bevond zich achter de 8e Serie (Verschillende platen over Fransche, Duitsche en andere geschied.) nog eene Serie van 16 platen (genommerd 1—16) over Deensche Geschiedenis die in geen der 18 Ex. welke ik vergeleken heb, aanwezig waren.

Volgn.	Jaar.	Datum.	N. d. pl.	
470.			1	Titel. — Van boven 3 groote wapens, ter weerszijden 2 kolommen, met inschrift: „Mein Hoffnung," etc. en: „Treue ist Wildbret;" in het midden eene groote Lat. inscriptie: „Res gestæ ..... Friderici Daniæ, Norw. „regis, etc. ex monumento Pyramidali Segebergæ ab „H. Ranzovio, Regio Vicario, desumptæ æneisq. nunc „tabulis sculptæ ac expressæ; et Jo. Adolpho, Ar„chiepisc. Brem. et Lubec. Antistiti (eò quod pater „Adolphus una cum Rege bellum Dithmars. gessit) „...... per Fr. Hogenberg et Sim. Novellanum Con„secratum. 1589." — De volgende platen zijn alle met 1 reg. Lat. bovenschr. en eenige regels Latijnsche versen van onderen.
471.			(2)	Portret (zeer klein, regts) v. Koning Frederik II v. Denem.
472.	1559.	3/VI.	3	Oorlog tegen het vrije volk der Ditmarschen. — 1e pl. Slag bij en overwinning van Meldorp.
473.	„	7/VI.	4	Slag op het Noordstrand. — (De beschrijving vindt de lezer in de geschiedenis v. dezen oorlog door Chr. Cilicius).
474.	„	20/VI.	5	Slag bij Heide; verbranding v. h. dorp; overgave der Dithmarschen.
475.	„	20/VIII.	6	Krooning des Konings te Koppenhagen en instelling der Gouden Ridders.
476.	1563.		7	Oorlog met Zweden tusschen Fred. II v. Denem. en Erik XIV v. Zweden. — 1e pl. Zeeslag bij Borsholm. 30 Mei. — Elseburg na een beleg van 22 Aug.—4 Sept. aan Fred. II overgegeven.
477.	„		8	Het Zweedsche leger bij Helmstad geslagen. — Zeeslag tusschen Oeland en Gothland waarbij de Deensche Admir. Franc. Bilde sneuvelt.
478.	1564.	30/V.	9	Zeeslag waarin de Zweedsche Adm. Jac. Bagge gevangen genomen wordt. — Vredehandeling te Rostock.

Volgn.	Jaar.	Datum.	N. d. pl.	
479.	1565.	20/x.	10	Slag bij Astrupheide ten nadeele der Zweden. — Beleg van Elseburg door de Zweden opgebroken. Febr. 1566. — Warburg door de Denen veroverd. 1569.
480.	„		11	Oversigt van al de zeeslagen in dezen oorlog.
481.	1570.	28/xi.	12	Vrede te Stettin tusschen de Denen, Zweden en die v. Lubeck.
482.	1580.	8/v.	13	Beleening van Henr. Ranzov, door Koning Fred. II v. Denem. met het Leen van het Hertogdom Holstein, enz., te Odensee.
483.	1588.	31/i.	14	Verdrag met die van Hamburg te Itzehoe door Henr. Ranzow gesloten. — Herwinning v. h. eiland Oesel, enz.
484.	„	5/vi.	15	Begrafenisstoet van Koning Frederik II te Röskilde.
485.	„	„	16	Afbeelding van h. pyramidale monument in den vorm van een triumfboog door H. Ranzov opgerigt, waarvan op den titel gesproken wordt. Met 2 Lat. verzen.

In het Exemplaar v. d. Heer F. Olivier te Brussel heb ik nog de volgende platen gevonden, die alle *geheel* anders dan die v. Hogenberg zijn.

— Kaart v. Zeeland door Jac. v. Deventer, met adres v. *J. Bussemecher.* links: Henr. Nagel fecit.

— Plan van de Hansestad Deventer.

1582. Aanslag van Anjou op Antwerpen. Met Holl. tekst.

1585. Schipbrug v. Parma. Met Duitschen tekst.

1589. Moord v. d. Hertog v. Guise. Met Lat. tekst.

„ „ „ Hetzelfde anders. Met Duitschen tekst.

? Schermutseling bij Engelen bij d. Bosch. Zonder tekst.

1595. Inneming v. Huy door d. Bisschop v. Luik. Met Holl. en Fr. tekst en adres v. *Adr. de So Huberti.*

„ Inneming v. Lier. *A. Huberti* exc. enz.

1596. Inkomst v. Albertus te Brussel. Met Holl. en Fr. tekst.

„ Beleg v. Ardres. *A. Huberti* exc. enz.

„ Hetzelfde anders. *P. van Overbeke* exc. Met Holl. en Fr. tekst.

„ Inneming v. Calais. *A. Huberti* exc.

„ „ „ Hulst. *A. Huberti* exc.

„ Hetzelfde anders. *A. Huberti* exc.

„ Zeeslag bij Calis Malis. *A. Huberti* exc.

1597. Inneming v. Amiens. *A. Huberti* exc.

„ Beleg v. Amiens. Znd. adres m. Fr. uitlegg.

„ Inneming v. Arras. *A. Huberti* exc.

„ Kaart v. Artois. *M. Qu(adus)* fec.

1598. Beleg v. Rijnberk. *A. Huberti* exc.

1603. Beleg v. Ostende. Znd. uitlegg. *A. Huberti* exc.

---

416 Premier Volume, contenant 40 Tableaux ou Histoires diverses qui soit memorables touchant les Guerres, Massacres et Troubles advenus en France en ces dernieres annees. Le tout recueilly selon le tesmoignage de ceux qui y ont estè en personne et qui les ont veus, Lesquels sont pourtraits à la verité. — 40 op koper of hout gegrav. pl.; hg. 37 dm. br. 49 dm. br. fol.

Dese hoogst belangrijke suite van 40 platen, gegraveerd door de Fransche Kunstenaars, *Jean Tortorel en Jacques Perissin*, die in de jaren 1560 tot 70 werkzaam waren, — is het origineel der hierboven bij Hogenberg vermelde 84 pl. over de Fransche geschiedenis van 1559—72. Daar dit belangrijk, en in Frankrijk zéér zeldzame werk, hier te lande nagenoeg geheel *onbekend* is, en er seker niet één Ex. hier is te vinden, zoo heb ik eenige deser platen in Frankrijk verzameld, om hier de beschrijving van het geheel te kunnen geven, volgens *Robert-Dumesnil, Peintre-Graveur Franc.* VI. p. 46 ens. en den: Catalogue vente Paelinck te Brussel, 1860, waar op N°. 488 een Ex. van 28 pl. uitvoerig beschreven is dat met 400 fr. betaald werd. Men sie ook vooral de uitvoerige aanteekening van *Brunet* in zijn Manuel over dit werk op het woord: *Premier.* Ofschoon deze Serie niet tot onse geschiedenis behoort, strekke dit soowel ter aanvulling van de beschrijving van Hogenberg, als om hier te lande deze platen te doen kennen. — De platen zijn op koper gegraveerd, en sommige in houtsnede, in gelijke grootte nagevolgd; van de koper gegrav. bestaan 3 soorten van Exemplaren, nl.: 1°.) Met Fransch opschrift en uitlegging. 2°.) deselfde platen genommerd, bovenaan regts. 3°.) Met Latijnsch opschrift en uitlegging; sonder N°.; voorts eenige copiën in houtsnede. — Complete Ex. van éénen staat der platen zijn hóógst zeldzaam; ja deels onmogelijk, omdat men van pl. 4, 5, 7 en 38 slechts de houtsnede kent, en eene kopergravure, die toch waarschijnlijk wel bestaan heeft, onbekend is. — De prijs van complete Exemplaren is zeer verschillend en kan 500 tot 1000 fr. bedragen, afzonderlijke platen zijn 8 tot 10 fr. waard; sommige seldsame echter wel 50 à 80 fr. — De * geteekende platen zijn in mijne collectie.

Volgn.	Jaar.	Datum.			
1.			Titel: Premier Volume, enz. (sie boven) in een houtsneerand. Op sommige Ex. vindt men op dien titel ook een: „Avis au lecteur."		
2.	1559.	10/VI.	La Mercuriale aux Augustins à Paris. Is bij *Hogenberg*		1.
3.	„	30/VI.	Tournoy ou Henry II fut blessé à mort.	„	2.
4.	„	10/VII.	Mort de Henry II à Paris. (*Houtsnede*).	„	—
5.	„	21/XII.	Anne du Bourg bruslé à St. Jean en Greve. (*Houtsnede*).	„	3.
6.	1560.	13,15/III.	*a* Entreprise d'Amboise descouverte.	„	4.
			b Copie in houtsnede.		
7.	„	15/III.	Execution d'Amboise. (*Houtsnede*).	„	5.
* 8.	1561.	/I.	Assemblée des 3 Estats à Orleans.	„	6.
* 9.	„	19/XI.	*a* Massacre à Cahors.	„	8.
			b Copie in Houtsnede.		
10.	„	9/XII.	*a* Colloque à Poissy. Dit origineel is van de *uiterste zeldsaamheid*.	„	7.
*			*b* Copie in koper met veranderingen. Bovenaan gen°.: 8.		
11.	1562.	1/III.	Massacre (der Protestanten) à Vassy.	„	9.
12.	„	/IV.	Massacre (der Protestanten) à Sens.	„	11.
*13.	„	25/IV.	Prince de Vallence. — Mijn Ex. gemerkt No. 13.	„	10.

Volgn.	Jaar.	Datum.			
14.	„	/VII.	*a* Massacre à Tours. *Hoogst zeldzaam.* Is bij *Hogenberg*		13.
			b Copie in Houtsnede.		
15.	1562.	/VII.	*a* Prinse de Montbrison. *Hoogst zeldzaam.*	„	12.
			b Copie in Houtsnede.		
*16.	„	/IX.	Deffaite de St. Gilles en Languedoc.	„	14.
*17.	„	19/XII.	Ordonnance Des armées de la Bataille de Dreux. Met Lat. opschrift.	„	—
18.	„	„	*a* Premiere charge de la bataille de Dreux.	„	15.
*			*b* Copie in Houtsnede. — Gemerkt N°. 18.		
19.	„	„	*a* Deuxieme charge de la bataille de Dreux. *Etsdruk van de uiterste zeldzaamheid.*	„	16.
*			*b* Gegraveerd.		
20.	„	„	*a* Troisieme charge de la bataille de Dreux. Zonder de woorden: „J. Perrissim fecit."	„	17.
			b Met den naam.		
			c Copie in houtsnede.		
*21.	„	„	Quatrième charge de la bataille de Dreux.	„	—
*22.	„	„	Retraite de la bataille de Dreux.	„	—
23.	1563.	—	Orleans assiègé en Janvier.	„	—
24.	„	18/II.	*a* Le Duc de Guisé blessé à mort. *Hoogst zeldzaam.*	„	18.
			b Copie in houtsnede.		
25.	„	13/III.	La paix en l'Isle aux Boeufs.	„	20.
26.	„	18/III.	*a* Execution de Jean Poltrot. *Zeer zeldzaam.*	„	19.
			b Copie in Houtsnede.		
*27.	1567.	1/X.	Massacre (der Protestanten) à Nismes en Languedoc.	„	21.
28.	„	(10/X.)	*a* Bataille de St. Denis, la veille de St. Martin.	„	22.
*			*b* Copie in houtsnede. — Gemerkt N°. 27.	(*Zeer zeldzaam.*	
29.	1568.	6/I.	*a* Rencontre des deux armees à Congnac.	„	23.
*			*b* Copie in houtsnede.		
30.	„	/III.	Chartres battu par le Prince de Condé.	„	24.
31.	1569.	13/III.	Ordonnance des deux armées (bij Jarnac).	„	—
32.	„	„	*a* Rencontre d. armées (bij Jarnac).	„	25.
*			*b* Copie in houtsnede.		
33.	„	25/VI.	Rencontre des armees à la Roche.	„	26.
*34.	„	24/VII—7/IX.	Poytiers assiègé.	„	27.
*35.	„	3/X.	Ordonnance des armees à Moncontour. — Gemerkt N°. 31.	„	28.
*36.	„	3/X.	Desroute du camp à Moncontour. — Gemerkt N°. 32.	„	—
*37.	„	15/XI.	Surprise de Nismes en Languedoc.	„	30.
*38.	„	14/X—2/XII.	St. Jean d'Angely assiègée par le Roy. *Houtsnede.*	„	29.
39.	1570.	21/XII.	Entreprinse de Bourges.	„	31.
40.	„	28/III.	Rencontre des 2 armées au passage du Rosne.	„	32.

417 (1558) Zinnebeeld. Voorstelling van h. Volksleven. — „Den vetten vastelavont met alle syn „gasten. — Compt hier bestriden die mager vasten." — Een swaarlijvig man voorstell. den vetten vastenav. zit op een wijnvat op een open wagen en wordt door vele vrouwen voortgetrokken (v. links naar regts,) achteraan mannen; op de regterzijde komt de mager vasten, eene magere vrouw die eenige visschen in de hand houdt, op een open wagen door vrouwen getrokken en door mannen gevolgd, aanrijden; de voorste vrouwen raken handgemeen; in h. verschiet een dorp. Met 2 vierreg. Lat. en Holl. verzen v. ond., en 1 reg. kl. kap. bovenschr.: „Den vetten," enz. — H. Cock exc. 1558. Door *Frans Hoechghenberghe.* (sic!) Hg. 33 dm. br. 50 dm. br. fol. — In de Collectie v. Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

418 Voorstelling uit h. Volksleven. — Spotprent op de luiheid. Boven in
a de prent 2 regels in kapitale letters: „Die met lanterfanterij altoos „ghequelt zijn, Moeten deur luyaerdy „ook meest sonder ghelt zijn." — Links een herberg met uithangbord: een man gemakkelijk rustende; in de deur staat de vrouw des huizes, uit de ramen zien verscheidene personen, voor de deur twee vrouwen en een jongen die een tablet, waarop de kapitale letters van het alphabet, in de hand houdt, regts eene kleine armoedige herberg; in het midden eene rivier, enz. Van ond. 18 rethorijke versregels (in cursijf, in 3 kol.) Naar *Hier. Bos,* met adres v. *J. Galle.* Hg. 34 dm. br. 42 dm., br. fol. Deze plaat is in de manier v. *P. v. d. Borcht.* — Zeer curieus om de oude voorstelling v. h. tablet met letters, eene zeer oude vorm van AB boek, nog in Rusland gebruikelijk en in het begin dezer eeuw nog in zwang in Duitschland, Wales, Schotland, enz. Deze plaat vertoont alzoo het reeds overoude gebruik hier te lande van dergelijke leerboeken voor het volk. — In Engeland zal binnenkort een historisch litterarisch onderzoek over deze oudste A.B. boeken het licht zien.

b Dezelfde pl. met later adres van *P de Jode.* In de collectie v. Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

419 Zinneprent op de Verspreiding der Hervorming. — „Monument voor
a de „Hervormde Kerk v. Nederland, begonnen in 't jaar 1566." — Bovenaan in h. midden het portret v. d. eersten Lutherschen Predikant: Jan Arends; links en regts 4 voorstellingen uit den tijd der Hervorming; v. ond. 2 afbeeld. v. h. nazien der Bijbelboeken. Naar *D. Kerkhoff* door *T. Koning* (omstreeks 1790). Hg. 38 dm. br. 51 dm. br. fol. Proefdruk op geel papier.

b Dez. voorstelling. — Fraaije originele *teekening* in O. I. inkt door *D. Kerkhoff.* br. fol.

420 Hetzelfde; zinneprent. — „Monument voor den saligen Reformator „Joa. Calvinus." — Boven in h. midden h. portret v. Calvinus; links en regts en v. ond. 6 afbeeldingen van de plegtigheden in de Hervormde kerk. Naar *D. Kerkhoff* door *T. Koning.* 1791. Met adres v. D. M. Langeveld. Hg. 38 dm. 51 dm. br. fol. Pendant v. de voorg. plaat.

421 [1]) Zinneprent over de Godsdienst, — herleving v. geloof — en de hervorming in h. algemeen. — „Een klaere ende schrift. bewijs v. d.

---

[1]) Bij de platen over deze jaren zijn vele Zinneprenten over Godsdienst en Hervorming gevoegd, die zeker in latere jaren of zelfs buitenslands gemaakt zijn, doch hier haar plaats vinden als uitdrukking van den geest der tijden

„Schmaelen weoh, ende Enghe Poorte, die tho den Leeven leydt, „ende v. d. Breeden weoh, Ende Wiede Poorte, die tho die Ver„doemenisse leijdet. Matth. int 7 Cap." — Uitvoerige en rijke voorstelling in 3 bladen v. d. breeden en smallen weg. — Op de 1e pl. links staat Johannes de Dooper (No. 1) en predikt boete, voorts is Christus en zijne geboden afgebeeld (2—16); bovenaan de enge poort, waar enkelen ingaan; op de middenste plaat staat de Engel d. waarheid (17) onder den boom der kennis eenen man (19) vermanende, die door eene vrouw, (20, de wereld) wordt afgetrokken en naar den Paus (23, als Julianus Apost. afgebeeld) en naar de Hoere v. Babylon die op het groote beest rijdt (24) gewezen wordt; voorts op de 3e pl. de breede poort waar de Paus inrijdt; in het verschiet de hel. De groepen en personen zijn gen°. 1 tot 45. — Rijke en fraaije compositie. Met afzond. Holl. verklaring op 1½ blad in 6 kolommen in oude goth. letter; met h. bovenst. opschrift, aan h. einde eene cul de lampe, en adres: „Ghedrukt tho Deventer dorch Johan van Doetekum a°. 1582. — Zonder eenigen naam v. grav. (Joh. v. Doetekum?) — De pl. hg. 56 dm. alle 3 bl. te zamen breed 110; dm. de beschr. hoog 24 dm. Zie eene andere plaat v. d. breeden weg op n°. 429.

Éénig Exempl. in de collectie Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

422 Hetzelfde. Zinneprent. „De contemtu mundi et eorum qui in eo sunt." — Inschrift boven in eene oude plaat in 2 folio bladen waarvan het 1e, linksche blad, eene groote kerk „Universalis ecclesia" voorstelt, waaruit eenige ketters worden weggedragen; meer naar voren, eene tafel waar *hypocrisis* enz. verkocht wordt; op den voorgrond een optogt van Cain, Nimrod en and. tyrannen, die allen op een vloerkleed gaan, wat (op de regtsche plaat) door den duivel naar zich toegehaald wordt; achter dien boozen geest de geopende muil der hel, die als kop v. een beest een berg vormt, waarop Satan Christus wil verleiden. Voorts hier en daar de Paus, Kardinalen, enz. als verkoopers en verleiders voorgesteld. — De personen en groepen gen°. 1 tot 30. Van ond. 2 regels in cursief beginn.: „Ansiet hier well, en hebt acht, een stuck „voer veel jaren tsamen gebracht," enz. — Van ond. een vers in 6 kolommen in oud duitsche letter, op 2 afzonderlijke bl. naast elkander, de uitlegging der voorstelling behelz., en beginn.:

„Tho recht heeft Joël gheprofeteert waerachtich
„Dat Godt in den lesten tijden crachtich, enz.

Zeer oude plaat, naar ik meen v. Belgischen oorsprong vóór 1580. De 2 bl. te zamen hg. 60 dm. br. met het vers. 66 dm. — Éénig Ex. in de collectie van Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

423 Hetzelfde. Zinneprent in 2 bladen met onderschrift in 1 reg. kapit. letter: „De mort à vie. — Le Chemin d, salut." Het eene bl. links stelt den geopenden muil van: *La damnation* voor, waarin vele beelden worden aangebeden, de mis bediend wordt, enz. Eenige zondaars beladen met het pak

---

over Godsdienst, Roomsche Kerk, Hervorming, enz. Deze platen zijn zeer belangrijk wegens de getrouwe uitdrukking der volksmeeningen van den tijd over de opkomst en ontwikkeling der Hervorming. — Ze zijn gesteld in deze orde: Platen over de herleving van het Christelijk geloof tegenover het kerkelijk geloof. — Platen ten gunste der Hervorming. — Spotprenten op de R. Kath. Kerk. — Op de Mis. — Op de Inquisitie. — Spotprenten op de Hervorming — en op de Hervormers.

Alle deze platen zijn zéér zeldzaam, inzonderheid de groote platen, doch allermeest de uitleggingen.

hunner zonden treden uit dien muil en komen tot: „*La loy et les Proph*°." (Mozes) die hen wijzen op: *les Apostres*; (2e pl.) voorts op „*lEvangile*," door welk boek zij heen kruipen (sic) en komen tot den kruisdragenden Christus, en zich baden gaan in het bad van diens bloed; in het verschiet het hemelsche Jeruzalem. — Oude Fransche gegrav. plaat, hg. 50 dm. br. 68 dm., Met afzonderlijk Holl. vers in 12 achtregelige coupletten, met vele bijbelplaatsen, en adres: Amsterd. „by Dv. de Meyne, caert en cunstvercooper aen de Beurs in de wereltcaart. 1610" (dus eene latere Holl. uitgave eener buitenlandsche oudere plaat. — Éénig Ex. in de verzameling van Dr. P. Verloren van Themaat te Utrecht.

424 Zinneprent. „La tour de vive foy." — „Thorn des glaubens." — Een kleine toren waarvoor Christus op den drempel staat, en dien eenige monniken, door den duivel aangevuurd, willen ondergraven. Naast den toren de bovenvermelde bijschriften. — Onder de pl. een Duitsch en Fransch 10 reg. vers naast elkander; het Fransche begint: „Depuis „Le temps Que Dieu Fonda La tour, enz. Composé par un Repenti „cordelier." — Fraaije oude gravure, hg. 27 dm. br. 20 dm. kl. fol. — Éénig Exempl. in de collectie v. Dr. P. Verloren van Themaat te Utrecht.

425 Hetzelfde. Zinneprent. — „Sacrificium universale, d. i. Het alghemeyn „Offerh. des Herts, Hands, Tongs," enz. — Eene kleine plaat vertoonende een' uitgespreiden mantel (des Evangelies?) waaronder een helm (der zaligheid?) en een schild (des geloofs?) welke mantel door 2 Engelen in de lucht wordt vastgehouden; onder de plaat eene menigte spreuken met het bovenstaande opschrift: „*Sacrificium*," enz. in het midden het Onze Vader. — „Wt h. Engelsch overgh. door „Ed. Kenrick Cambrobritt., ghedruckt t' Amst. bij Giles Thorp op „Uyllenburgh. 1622." kl. fol. — De pl. br. 25 dm. hg. 12 dm., met h. vers hoog 44 dm. — Éénig Ex. in de collectie v. Dr. P. Verloren van Themaat te Utrecht.

426 Zinneprent op de Vereeniging der verschillende Godsdienstige partijen? — De boom der religie, *arbor religionis* staat in 't midden, regts een krijgsman *status temporalis*, die *violentia* onder den voet heeft, links een geestelijke *status Spiritualis*, die *discordia* vertreedt; de Tijd, *tempus præsens* snijdt de onnutte takken af; in h. verschiet eene poort met opschrift: *Firma fides* en *amor*; op d. voorgrond links een altaarsteen, met opschrift: *Omnis plantatio*, enz.; regts een dergelijke steen: *Itaque qui resistit potestati Dei*, enz. waaronder: *W. v. Haecht comp.*, (de bekende Luth. psalmberijmer) *P. Baltens excud.* (waarbij: *et Haecht*). — Onder de pl. een Holl., Duitsch en Fransch gegrav. 8 reg. vers: *Laet Gods ordonnantie wercken* .... *Den boom der religiën*, enz. Hg. 22 dm., br. 29 dm. br. fol. *Zéér curieus en zeldz.* Zal van 1575 of omstreeks 1580 zijn.

427 Zinneprent op de Tweedragt en Godsdiensttwisten. — De Paus (als monnik) Luther en Calvijn zitten aan eene tafel te eten, *Charitas* zit boven de schoorsteen, een herdooper daaronder aan h. vuur, de Eendragt brengt een dood hert (de vrede) binnen, de dienstmaagd *Ratio* vermaant de aanzittenden tot vrede. Met 7 in de plaat gegrav. verzen, boven of onder ieder persoon. Met adres van *C. J. Visscher*. Wegens de verzen in redenrijkersstijl acht ik het het eene oude plaat van omstreeks 1570 te zijn, door Visscher opgegraveerd. Hg. 24 dm. br. 36 dm. br. fol. *Zeldzaam.*

428 Zinneprent vóór de Hervorming. — Een weegschaal; op de regterzijde, de zwaarste, staat een Bijbel (daarnaast Hus, verder op Luther en andere Hervormers); op de linker zijde, de ligste, een monnik met

Bijbel, Pausel. kroon en sleutels, die te vergeefs door een monnik naar beneden wordt getrokken. Met 2 Holl. 16 en 8 regelige verzen in 4 kolommen. — Znd. nm. v. grav. met adres v. *Jochem Bormeester*. (1720?) Hg. 40 dm. br. 50 dm. br. fol. Lat. afdruk van eene oudere plaat.

429 Zinneprent op hetzelfde. — Eene hand uit den hemel houdt eene weegschaal, aan de linker, zwaarste, zijde zitten 2 Hervormers in eene bak; aan de regter, ligste, zijde zitten de Paus en vele monniken in eene bak die de duivel te vergeefsch naar beneden trekt. Met 8 reg. Holl. vers, in 2 kol. v. M. v. H. Znd. eenige nm. kl. fol. (omstreeks 1720). Hg. 24⁵ dm. br. 17⁵ dm. gr. 4°. — Uit een Holl. boek.

430 Spotprent op de Roomsche Kerk. — Opschrift: 1. reg,: „Tafereel oft „onderwijsinge | der eenvoudige, voorstellen | de twee verscheyden „religie | n, d' eene de Pauselicke Religie | de welcke valsch is, ende „in de | welcke den breeden wech is | (2e regel) die tot der verdoemenisse „leydt, van d | en welcken men afwiicken, ende d'andere | de Christel. „religie dewelcke waerachtich | is, ende daer den engen wech is, „leijdende tot het | hemelsche Jerusalem in den welcken men moet „g | aen, ende volherden tot het eijnde toe." | — Afzond. opschrift in 6 afdeel. boven eene zeer uitvoerige voorstelling op 3 folio bladen van het Catholicismus en Protestant. — Op de 1e pl. regts ziet men een ommuurd plein waarop de Paus gekroond en den pantoffel gekust wordt, op den voorgrond wordt de Paus gedragen, voorafgegaan door eene lange processie v. Kardinalen, Bisschoppen, Monniken, (N° 1—100) die allen den breeden weg gaan, die in eene ruïne en in eene poel eindigt. — Uit de poort v. h. plein leidt een smalle weg, door weinigen betreden (A—Q), die de 3 tafels met reliquiën, ens., langs den weg uitgestald voorbijgaan en midden door de processie heen tot: „Lex Dei" en de Oude Profeten treden. (Pl. 2). De pelgrim belast met het pak zijner zonden knielt voor Moses maar wordt gewezen op Christus, wiens intogt in Jerusalem, en geboorte op pl. 3 afgebeeld is; op den smallen weg derwaarts ontmoet hij eene schoone Vrouw (de wereld) doch die voorbijgetreden verder palmboomen, Engelen, den kruisdragenden en den gekruisten Christus, en eindelijk het hemelsche Jerusalem. — De talloose figuren hier op deze pl. zijn gen°. 1 tot 100, *a* tot *nn* en A—I, I, wat alles in de afzonderlijke daaronder behoorende Holl. verklaring (in 6 strooken) uitgelegd wordt. — Deze prent stelt zoo zeer den geest van Bunyans Pilgrims progress voor, dat ik bijna meenen zou dat hij deze pl. gekend heeft. Zie voorts N°. 421. — Deze Holl. gravure van 1600 of daaromtrent, is gemerkt: *Nic. Anglois inventor*, *R. B(audous?) Soulps.* — Gr. fol. De 3 bl. te zamen breed; 186 dm., de plaat hoog 43 dm., de uitlegg. 17 dm. het opschrift 5 dm. — Van de uiterste zeldzaamheid. Beschreven naar het éénige mijbekende Ex. in de verzameling van Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

431 Spotprent op de Roomsche Kerk. — „Tafereel ofte Proefsteen wie op „deze werelt na Gode leven — wie datter in verkeertheyt leeft." — Eene plaat waarop een groote schaapskooi is afgebeeld; Christus treedt, het lam op den schouder, uit de deur waarvoor de schapen staan; de monniken willen door gaten in dak en muren naar binnen kruipen; links wil de Paus, zittende op den 7 hoofdigen draak naar binnen dringen, ens. Onder de pl. het bovenst. opschrift, daaronder eene groote uitlegging der pl. en der letters in de pl.; v. ond. het portret v. (Granvelle) den Aartsbisschop v. Mechelen, en eene verwijzing naar een „Amsterdams boec: *Tegenstellinge*." De pl. hg. 21 dm. met uitlegg. 48 dm. br. 39 dm. gr. fol. *Zeer ze ldzaam.*

432 Zeer uitvoerige, vinnige en fraaije spotprent op de Roomsche kerk, hare ceremoniën, enz. in 3 bladen. — Het geheel stelt eene groote kerk van binnen voor, waarin alle Roomsche Ceremoniën worden gehouden, en waaromheen eene processie trekt; de tallooze figuren van mannen, vrouwen, kinderen, enz. die op de plaat voorkomen zijn alle min of meer grotesk. Op de 1e plaat regts is de ingang der kerk waarin de ligtgeloovige menigte binnendringt; boven de poort en op den drempel staat: „*de Rhoemse kerck*; in de kerk op de 1e en 2e pl. wordt misbruik met alle ceremoniën gepleegd; op de 3e pl. links wordt eene gordijn die voor het einde der kerk hangt, door eene vrouw, *Evangelie* weggeschoven en daaronder de woorden Apocal. 17 „*Comt ick sal u* „*thoonen het ordeel d. groote hoeren.*" Onder de plaat een Latijnsch gegrav. vers van 27 regels, (in 3 rijen van 3 regels onder iedere pl.): „Quid „monstri hoc, triplici vertex," etc. — Door *B. Rob?? D. G.?* ex. 1605. —

De groepen op de 3 bladen dezer plaat voorkomende zijn genommerd van 1 tot 39, en vinden hare uitlegging in een groot Holl. gedicht van 36 coupletten ieder v. 15 regels, in den stijl der Rederijkers met tallooze aanhalingen van Bijbelplaatsen; geteek.: *P. D. K.* (Peter de Kempenare uit Gend, den bekenden uitgever van: Verheiden, Afbeeldsels tegen d. Antichrist, enz. 1602, welke uitlegging onder de plaat behoort en 4 bladen, v. ond. gen°. A tot D., groot is, en waarop ook alle n°. aangewezen zijn.

Deze plaat is zeer fraai doch *uiterst* zeldzaam, en mij nooit voorgekomen dan in dit Ex. (waaraan de Holl. tekst ontbreekt) en dat van Dr. P. Verloren van Themaat te Utrecht waarbij de tekst is.

De *plaat* is met het Latijnsche vers hoog 44, met Holl. vers 67 dm.; — breed (de 3 bl. te samen) 141 dm. br. fol.

433 Vinnige spotprent op het Katholicismus en vooral op de Jezuiten. — Regts eene Pauselijke kroon als bijkorf, en daarnaast eene Jesuitenschool, voorts h. verbranden der ketters; in h. midden zit de duivel op de wereldkloot; links is de zegewagen der Nederl. Provinciën door leeuwen getrokken en rijdende naar den duivel en den Antichrist. — Znd. éénigen nm. v. grav. of jaar; met vele letters en cijfers. Deze pl. bestaat uit 2 aaneengehechte breede pl., te zamen br. 52 hg. 17 dm., en behoort in een pamflet: „Krachteloose Donder v. d. Helschen Hondt," uitgeg. znd. jaar omstreeks 1615 (welligt bij gelegenheid v. d. Gulikschen oorlog) en wat niet in mijne Bibl. van Pamfl. vermeld is.

434 Spotprent op de Roomsche Kerk. — 3 Monniken, (1 met kap, 1 bloots-hoofds, 1 half naakt) spelen trictac en kaart met een ridder enz., en hebben de hostie en gouden kelk verspeeld, die de daarbij staande Paus en Kardinaal willen wegnemen wat de ridder belet. — Boven in de pl. 2 vierreg. verzen cursijf; v. ond. 2 vierreg. verzen in kapit. lett.: „O ghy valsche ketters," enz. Met monogram A. V. E. waarboven een P. — Hoog 21 dm. br. 27 dm. — Het eenige mij bekende Ex. is in de verz. van Dr. P. Verloren van Themaat te Utrecht.

435 Spotprent op de R. Kath. Kerk. — „Afbeeldinghe van de Roomsche Kercke." — Eene open kerk rustende op 4 Pilaren („1. Catholyc, maer 't onrecht, 2. D'auteriteyt, maer te vergeefs, 3. Out gebruyck. 4. Pausel. successie.") — Op d. voorgrond zit de Paus (met opschrift: *d'Antichrist*) wien de voeten door *Ambitie* gekust worden; het gewelfde dak is aan de *Noortsijde* geheel verweerd en open. Van onderen dit inschrift: *Dese Roomsche kercke is rontsomme geopent en gebloot deur de kennisse der waerheyt, enz.* — Zonder eenigen naam v. grav. Hg. 31 dm., br. 21 dm. fol. — Eenig Ex. in de collectie van Dr. P. Verloren van Themaat te Utrecht.

486 Spotprent op den Paus. — „De opkomste, Hoogheydt, ende IJdelheydt, „des Antichrists." — Afzond. opschrift op 2 zwarte strooken boven eene plaat, in 13 afdeelingen, die zelf het opschrift heeft: P*Pastorum* A*Ambitio* P*Parit* A*Antechristum*. — Eene groote voorstelling in het midden, ter weerszijde 4, v. boven en ond. 2 kleinere, stellen de prediking des Evang. in de Apost. eeuw, de verleiding door, en het knielen voor den Duivel, den Paus op den stoel, zijne verkiezing, vereering, voetkus, dood, en hellevaart voor, in het midden een groot monster met alle ondeugden. — Om de prent behoort eene afzond. uitlegging in 14 afdeel. met opschrift: „Der Herderen Eergierichheyt baert den Antichrist," op 3 lange strooken gedrukt. — De pl. hg. 28 dm., br. 35 dm. Met uitlegging en opschrift. hg. 62 dm., br. 41 dm. — Aan mijn Exempl. ontbreekt het zwarte opschr., de inleiding en nº. 1—6 der uitlegg., deze zijn bij het Ex. van Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

487. Spotprent op den Paus. — *Piramide papistique*. — Aldus luidt een der vele inschriften in eene plaat eene piramide met 3dubb.kroon voorstell., gevormd door de kronkelingen v. eene groote en vele kleinere slangen; uit de lucht schiet een bliksemstraal (*Verbum Dei*) tegen de kop der slang, daaronder de spreuk: *Pastorum Ambitio Parit Antechristum* en een anagramma van het woord *Jesuita*; regts een anagram v. d. naam *P. Gouda* (welke Jesuit hier bepaald schijnt aangeduid te worden) en onderaan het jaar 1612. — V. ond. een 10 reg. Fransch en een 10 reg. Holl. vers, in cursijf: *Vraecht ghy Corastefel, met U vierdobbele hoornen*. Fraaije grav. waarschijnlijk v. 1612. Znd. nm. v. grav. hg. 33 dm. 18 dm. gr. 4.

488 Spotprent op den Paus, *of*: Gedenkprent voor den vrede van Passau, ten gunste der Protestanten. — Een naakt man met de driedubbele kroon en opschrift: *de Paus*, houdt in de linkerhand een weegschaal waarboven h. wapen der 3 leliën en de dubbele arend; hij omvat met den regterarm een gekroond man die voor hem bukt, met opschrift: Carolus V, wiens scepter door den dalenden weegschaal gebroken wordt, en die met een voet op den leeuw v. Bourgondiën, met den anderen op het deel van een schip staat wat in zee drijft tusschen twee rotsen, waarop links een boom met een wapen. Het deel v. h. schip is een groot kromhout, welligt voorsteven, met opschrift: „de Christ. gemeente;" aan het schip 3 groote roeispanen met wapens, voorts een aanhangend hout: *het boyt* genoemd met 6 wapens. Deze voorstelling als schip en riemen met wapens duidt de oude oorsprong der plaat aan, wijl in de 15e en 16e eeuw steeds een schip genomen werd om iets geheels aan te duiden of voor te stellen, b.v. bij de begrafenis v. Karel V het schip wat te Antw. werd omgevoerd, het boek: 't schep vol wonders, enz. — Ter weerszijden v. deze figuren zijn vele voorspellingen gedrukt; van onder: „Ghedruct na 't outste „Ex. 't Amstelr. bij *Wl. Jansz. Cloppenburgh*, Boeckverc. op d. hoeck „v. de Beurs in de verg. Chronijck. 1621." — Boven de plaat een afzond., in tweeën gedeeld opschrift: „Dese seltsame Figure is 200 jaer „voor Carolus gheboorte, aldus gheschildert of afghemaelt bij Venetiën „in een steenrotse gevonden," enz.; dat niemand wist wat het beteekende, tot Capistranus het uitgelegd heeft en verklaard dat aan Duitschland in 1547 een groot onheil dreigde. — Deze uitlegg. bovenaan en het jaar v. ond. ontbreekt aan mijn Ex., en is alleen bij het Ex. van Dr. P. Verloren v. Themaat te Utr. — De plaat hg. 43 dm. met de uitlegg. 58 dm., breed 36 dm. kl. fol.

489 Spotprent op den Paus. — *Gorgoneum caput*. — Een Pauselijk hoofd, links, kunstig zamengesteld uit allerlei vaatwerk en sieraden voor

de Roomsche kerkdienst gebruikt, een klok met opschrift: *Anno* 1580. *Peter Maria* als hoofddeksel, een hostiekas als borststuk, een misboek als schouder; alles in een ovaal, waar binnen in, bovenaan het opschrift: *Gorgoneum Caput* en buiten aan de 4 hoeken de kop v. een wolf, zwijn, esel en gans. In het randwerk bovenaan het monogram T. S. *inv.* M. v. B. *sc.* Het schijnt dat er een opschrift bóven de pl. behoort. Onder de pl. een 10 reg. vers in 2 kol.: *Wat seegedrocht is dit*; enz. Anno 1611, en adres: Amst. bij Abr. de Coninck, op de nieuwe Beurs. Hg. 39 dm., br. 24 dm. kl. fol. — Deze plaat is tot nº. 1674 nagevolgd, en welligt eene oudere voorstelling (uit het jaar 1580). In het vers worden de namen der Jesuiten: Lindanus, Costerus en Gouda genoemd.

440 Hetzelfde. — Copie der voorg. pl., het hoofd links, met hetz. opschrift: *Gorgoneum Caput*; v. ond. een inschrift: „Afbeeld. v. d. nieuwen Paus," en een 8 reg. vers: „Hier siet gij 't rechte beelt des nieuwen Paus v. Romen." Znd. nm. v. grav. noch adres. Hg. met vers 30 dm. br. 24 dm. fol. Deze plaat vindt men, naar ik meen, meest bij die over den oorlog met d. Bisschop v. Munster in 1665, en kan v. dien tijd of iets later zijn.

441 Hetzelfde. — De Paus rijdt op een' varken en houdt drek in in de hand, enz. Met inschrift: „Lasterlijk schandbeeld door Luther Aº. 1545 „tegen den Paus en het Concilie uitgegeven, volgens Sleidanus lib. „16." — Hg. 11 dm., br. 17 dm. br. 8º. Uit een Holl. boek van 1700 of later.

442 Spotprent op de Mis. (geboorte v. den ouwel.) — *La genealogie de Jean le blanc.* — *Die geburt von Jan De Weisses.* — Eene vrouw zaait, een man maait, een monnik dorscht, een ander want, een molen maalt het graan; een monnik bakt, een ander vormt, een derde beziet den ouwel. Met een Fransch en Duitsch 8 reg. vers ter weersz. in het midden eene fr. en Dtsche uitlegg. der letters A—H in de plaat. — Oude Fransche gravure, hg. 19 dm., br. 26 dm. br. 4º. Hiervan bestaat welligt eene Holl. copie.

443 Spotprent op de Mis, bijna een vervolg op de vorige plaat, doch geheel anders v. bewerking. — De hostie wordt in processie gedragen, verkocht, aangebeden, gewijd, in de kast gezet, in de hostiekas geplaatst. — Met Fr. en Duitsche uitlegging der letters A—F, der zes handelingen. — Oude gravure, znd. nm. Hg. 20 dm., breed 26 dm. — Ook hiervan bestaat welligt eene oude Holl. copie. Eenig Ex. in de collectie v. Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

444 Voorstelling van de Inquisitie en v. het verbranden der ketters. — De 2 woorden: *Hispanissche Inquisition* staan in groote Kapit. letters boven ter weerszijden *in* eene plaat van 4 smalle bladen het auto da fé te Valladolid voorstellende. De 1e pl. links heeft de optogt der ketters uit eene poort komende, pl. 2 en 3 de estrade voor de vorsten, het geregt en die voor de ketters, op de 4e het verbranden v. 14 personen, die allen in den optogt met hunne namen aangeduid zijn. — Met afzond. Holl. verklaring op 4 blaadjes in 8 kolommen. Zonder nm. v. grav. of adres. Te zamen breed 98 dm., hg. 35 dm., met de verklaring hg. 45 dm. br. fol. — Eenig Ex. in de collectie v. Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

Gelijk deze plaat veel is nagevolgd, zoo is deze weder de getrouwe verkleinde copie v. eene oudere Duitsche plaat uit 4 bladen, waarvan ieder blad br. 36 dm. hg. 48 dm. is, welke ik in eene verzameling van den Heer Heberle te Keulen gezien heb.

445 Hetzelfde. *Spaansche Inquisitie.* — Verkleinde copie op 1 blad van de

vorige plaat, zonder n⁰. of namen in de pl., de woorden *Sp. Inq.* [illegible] kapit. letters boven in de pl. — Met dezelfde verklaring als de voorg in 2 kol. op 1 afzond. blad. De plaat br. 37 dm., hg. 25 dm. met de verklaring 46 dm. fol. *Zeldzaam.*

446 Dezelfde voorstelling, even groot, doch eenigzins veranderd, met n⁰ 1—12 in de pl. die onderaan uitgelegd zijn. Het opschrift in de pl. cursijf. Door *C. Luiken.* Hg. 28 dm. br. 35 dm. br. fol. Uit: Bor??

447 Spotprent op de Hervorming. — „Afbeeldinghe van de Heylighe „Catholycke Apostolycke Roomsche Kercke ende haer Concilién, tot „onderscheyt van alle valsche ende verdoolde secten. Vrage ende „Antwoortsche wijse gestelt." — Afzond. onderschr. v. 8 regels met een 20 reg. vers in 2 kolommen, van eene plaat die den Paus voorstelt, zittende, omringd van Cardinalen en Bisschoppen, tusschen eene sterke stad (de ware Roomsche religie) en eene groote kerk (de Roomsche) waar boven God Vader troont, omringd door de 4 Evangelisten. — Slechte oude prent (van omstreeks 1620). Znd. nm. v. grav Hg. 18, met vers 26 dm., br. 27 dm. br. 4⁰. — Eenig Exempl. in de collectie van Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht.

448 Spotprent op de Hervorming. — *Navis ecclesiæ militantis.* Inschrif boven in eene plaat, die een schip in volle zee vertoont; het schip is gekroond met het kruis, in de bovenste mastkorf zit Christus me de Apostelen, in de onderste Maria en vele Heiligen; een Jesui haalt het zeil: *selus Catholicocum* op; de Paus stuurt het roer; *clavu Concil.*; een kardinaal werpt het anker: *anchora fidei* uit; het schip i vol monniken die roeijen, en een kanon: *oratio* afschieten ens. tegen een hoop volks: *turba tyrann.* en *plebs seducta*, die van den oever a het groote schip beschieten, terwijl een klein scheepje: *navis haeretic* het groote schip aanklampt; op den voorsteven v. h. ketterschip staat de duivel; uit de lucht blazen *falsa doctrina* (portret v. Luther) *Diabolus*, *Mundus* en *Caro* tegen het groote schip. — Met 4 reg. curs onderschr.: „Vide Catholice Spect. quam ordine Petri navicula .˙. . „dirigitur. Dom⁰. Jo. Andreæ, S. Gudulae canon., Henr. Costerius Antv. pastor D.D." Met adres v. *A. Huberti.* Deze fraai gegrav. pl behoort welligt in een boek. Hg. 28 dm., br. 20 dm. br. fol. *Zee zeldzaam.*

449 Spotprent op de Hervorming. — Een wagen met opschrift: *Liberi religio*, waarop 2 gekroonde vrouwen, die op bazuinen blazen en ge trokken door 2 wilde en hongerige paarden waarop *Luther* en *Calvijn* rijden, wordt gevolgd door een hoop soldaten en burgers, die een vaandel voeren: *Rebellio et haeresis*; in h. verschiet tafereelen v. *Crudelita* en *devastatio.* Hieronder een 8 reg. vers: *Beminde leser, nempt op desen waghen wel acht*, en verder een afzonderlijk blad met groot vers in kolommen ieder v.   regels beginnende:

Beminde Leser u wordt verclaert door desen,
Wat ons door Vrij Religie is opgheresen, ens.

en eindigende met 4 regels in *caract. de civilité* gedrukt: „Dat ketters prijsen, vrij, Religie, en duynckt mij, geenszins eenigl „wonder, ens." Met tallooze bijbelplaatsen ter zijde. — De plaat bestaa uit 2 bl., hoog 14 dm. en br. 31 dm. De 2 bladen aaneen hg. 44 dm br. 36 dm.; dewijl beide bladen met een gefigur. rand omgeven zijn die boven de plaat ontbreekt, geloof ik dat er nog een bovenschrif bij behoort. — Eenig Ex. in de collectie van Dr. P. Verloren v. Themaa te Utrecht.

450 Spotprent op de Hervorming. — „Afbeeld. waerin dat claer vergeleken „wordt, hoe aerdich dat de nieuwe reformatie overeencomt met d

„barbar......verwoest, dat h. afgod. heydendom in de oude heyl. „Roomsche Apost. kercke gedaen heeft." — Twee mannen, een Geref. en R. Kath., staan in het midden en wijzen naar de moord der Priesters aan h. altaar, het nederwerpen der beelden, enz. wat regts en links geschiedt. Bovenaan in het midden der pl.: *Samenspraecke over dese afbeeld.* waaronder: Pag. 178, namelijk v.: A. v. Geluwe, den Vlaemschen boer, enz. Antw. 1641 in 4°. en 8°. waarin deze pl. behoort. Met 2 reg. onderschr. Hg. 28 dm., br. 35 dm. br. fol.

451 Spotprent op de Hervorming. — De duivel schiet een kanon *perfidia* af, waaruit de woorden: *Schisma*, *Sectary*, *Arrius*, *Luther*, *Calvinus*, *Da. Gen. Anabapt.* enz. komen; het kanon is gerigt tegen eene waggelende kerk, waaruit een monnik vlugt. — Zeer grove oude houtsneeprent, waaronder in 2 kol. in oude Duitsche letters de Holl. vertaling v. Augustinus, de fide: *Ghi Catholicke hout dat vast*, enz. — Hg. 14 br. 21 dm. br. 4°. *Zeer zeldzaam.*

452 Spotprent op Calvinus. — „Afbeldsel (*sic!*) v. d. ghebrandtmerkten „Sodomiet, Jan Calvin, gheschildert door Marten v. Cleef, doen tertijdt „levende; is te sien in de Pladdijs-wey 't Antwerpen." — Zeer fraaije pl. in 3 afdeelingen naast elkander; de 1e links vertoont Calvijn, te Noyon in Picardie wegens het crimen nefandum met eene lelie op den schouder gebrandmerkt (volgens de verhalen v. Stapleton en Bolsec); de 2e (dubbel zoo groot als de nevenstaande) verbeeldt M. Servetus aan den brandpaal met klein vuur langzaam verbrand; de 3e is Beza met zijne bijzit Candida (huisvrouw v. een' kleermaker te Parijs volgens W. Lindanus) en zijn schandjongen Auberteken (volgens F. Costerus). — Met onderschr. en uitlegg. in 4 kolommen, door *J. S. F. M.* — De plaat is fraai geëtst, zeker in Belgie omtrent den tijd, en welligt door *P. Fruytiers* (omstreeks 1650). — De pl. is br. 50 dm. hg. 23 dm., met de beschr. 41 dm. br. fol. *Zéér zeldz.*

---

454 Serie v. 14 platen uit: Hooft, Nederl. Geschied. van 1555—1588, nieuwe uitg. door v. Capelle. enz. 1820 8 dl. 8°. Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus*. gr. 8°. *Proefdrukken* vóór alle letter, met voorloopig geëtsten naam v. grav. en teeken. Deze 8°. pl. zijn op hoog 4°. pap. gedrukt. — Deze 14 platen stellen het volg. voor en behooren op de aangewezen jaren en plaatsen in Hooft.

1555	25/x	I	18.	Afstand v. Karel V.
1566			181.	Verbond d. Edelen.
1568		II	88.	Gevangenneming v. Egmond.
1572	5/IV		268.	Ant. v. Bourgondie te Vlissingen.
1573	18/IX	III	64.	Beleg v. Alkmaar.
1574			234.	Marten Neyen te Antwerpen.
1577		IV	44.	Verrassing v. h. Kasteel te Namen door Don Jan.
1579			352.	Mislukte aanslag v. Egmond op Brussel.
1581		V	166.	Flinke taal v. Kornput te Steenwijk.
1583	17/I		434.	Moedige taal v. de Gryze te Brugge.
1584	14/VII	VI	110.	Willem I gaat met zijne Gemalin Balt. Gerards voorbij.
1585	15/III		304.	Lijfsgevaar v. Nieuwenaar te Nymegen.
1586	6/VII	VII	60.	Hopman Splinter v. Helmich op het huis te Wel.
1587	4/x		311.	Vromigheid v. Burgem. Boom te Amsterdam.

55 (1557 27 Julij.) Beleg en inname van St. Quentin in Vlaanderen na

het verlies v. den veldslag bij die Stad. (Arend, II. d. 63). Door *Hogenberg*. br. fol. [1])

456 (**1558. 15 Julij.**) Overwinning van Egmond op het Fransche leger voor Grevelingen. (Arend, II. d. 68.) Door *Hogenberg*. br. fol.

457 Plan v. h. Stadje Grevelingen in Vlaanderen. V. boven het profil d. Stad, die aan de regterz. in brand staat. — Uit: Bleau Stedeboek, doch v. acht. onbedr. br. fol.

458 Vaart v. Ellert Viscarn, alias: de Graaf, in een schuitje uit 4 koehuiden samengesteld, v. Hoorn naar Dantzig, waar het scheepje door d. Koning van Polen gekocht en in de hoofdkerk te Krakou zou opgehangen zijn. — Afbeelding v. h. schuitje, waarin een man roeijende. V. bov. een 2 reg. inschrift. Hg. 7' dm. br. 8 dm. kl. 12°. Uit een boek?

459 (**1559**) Koning Philips gaat scheep naar Spanje. (Arend, II. d. 88)
a (Door *S. Fokke*). br. 12°. Uit: te Water, verk. Vaderl. Hist.
b Dez. pl.; Proef vóór alle lr.

560 (**1561?**) Audientie v. d. Nederl. Gezant te Venetië bij den Doge, bij welke gelegen de Staten het eerst door een buitenlandsch Vorst als: Heeren Staten begroet werden. — Znd. nm. v. grav. br. fol. Uit hetz. boek als: n°. 259. IJsselstein en n°. 368 Wassenaarskooi.
b Deselfde pl. met onderschrift: „De Nederl. Gezant te Ven." de vorige betere druk heeft eene breede zwarte rand, deze latere geen rand.

461 (**1562. 12 Julij.**) 3 Eerste Prediking der Hervormden buiten de stad, nl. bij Iperen. Geschilderd door *K. F. Bombled* in de coll. *de Vos.*

462 (**1563**) Afbeelding v. eenen Egyptischen olifant, door Philips (Koning v. Spanje?) aan d. Duitschen Keizer gezonden en te Antwerpen voor het volk ten toon gesteld. — De olifant is in 8 verschillende houdingen, in eene bergachtige landstreek, zéér natuurlijk afgebeeld. V. ond. een 8 reg. Lat. vers in 3 kol. v. *H. Favolius*, beginnende met deze vrij duistere bepaling v. h. jaar: „Actis bis senis terquina ad secula lustris, „Messibus atq. tribus, Septembri mense, etc." en vermeldende verder dat de vlugge kunsten v. dit dier de vertelseltjes in de schriften der ouden logenstraften dat een olifant zijne pooten niet konde buigen. — Zéér fraai *geëtst* door *Gerard v. Groningen*. Hg. 41, br. 54 dm. br. fol. — Uiterst zeldzaam en nergens vermeld.
Mevr. Bosboom-Toussaint begint haar roman: „Een Leydsch Student in 1593." met het uitvoerig verhaal v. een' olifant die in 1593 bij Leyden te zien was, en die welligt de eerste was in die streken vertóond. — Opmerkelijk is het dat men v. dezen olifant bij zijn aankomst eene zóó uitmuntende en hoogst natuurlijke afbeelding vervaardigd heeft als bovenstaande is. — Het graveerwerk v. Gerardus v. Gron. is hóógst zeldzaam, en deze plaat is een waar sieraad van iedere collectie.

463 Vreemde versieringen op de kleederen der. Holl. Edelm. ter bespotting van Granvelle. Geschilderd door *K. F. Bombled* in de coll. *de Vos.*

464 (**1565**) Het teekenen v. h. Compromis door de Edelen. (Arend. II d. 201). Geschilderd door *P. Tetar v. Elven* in de coll. *de Vos.*

465 Sluiten van een verbond op het Kasteel van Brederode te Vianen tusschen de Hollandsche Edelen ter herstel hunner grieven. (Arend II d. 189). Naar

[1]) In het vervolg heb ik de platen van Hogenberg niet afzonderlijk in deze verzameling geplaatst, wijl ze reeds in de hiervoor beschreven collectie aanwezig zijn, en de copiën van Baudart hier zijn opgenomen; slechts dán wanneer Baudart de voorgaande niet had nagevolgd en ik die van Hogenberg ook afzonderlijk bezat, zijn de laatste vermeld.

J. Buys door *Vinkeles*. 8°. Slechte plaat uit: Kok, Vaderl. Woordenb. VIII.
b Dezelfde plaat, proefdruk vóór de letter.
466 (**1566. 5 April**). Het verzoekschrift der Edelen te Brussel aan de Hertogin van Parma overgeleverd. (Arend II *d.* 288). Van acht. bedrukt met eene Holl. geschied. kl. br. 4°. Uit: Spaansche tiranny.
467 Hetzelfde. Geheel als voren, doch omgekeerd. Van acht. bedrukt met Franschen tekst. kl. br. 4°. Uit: Tyrannie d. Espagn.
468 Hetzelfde. Geheel anders; het binnenste v. h. Hof. Door *S. Fokke*. br.
a 4°. Uit: Wagenaar. Vad. Hist.
b Dez. pl.; proefdruk vóór alle letter.
469 Hetzelfde, het binnenste v. h. Hof. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12
a Afdruk in 8°. Uit (Fokke) Geschied.
b Dez. pl.; proefdruk vóór alle letter.
470 Hetzelfde; het binnenste eener kamer in het Hof. Door *L. Cause*. kl. br. 4°.
471 Hendrik v. Brederode, geknield een' Geuzennap aan een zittend man (Lodewijk van Nassau?) aanbiedende. — Copie naar een oud, in hout gesneden basrelief. Lithogr. door *Desguerrois*. gr. 8°. — Hierbij nog 4 and. pl. alle behoorende in: M. C. v. Hall, Hendrik v. Brederode, grondlegger der Nederl. Vrijheid. 1844. 8°. Zie: (Arend. II. d. 246.)
472 Een Geuzennap, waarboven: *Vive le gueux*, liggende op eene marmeren plint, aan den muur een geuzenpenning van weerszijde voorgesteld. Zeer fraaije *teekening* in kleuren op perkament, van 1650 of daaromtrent. Hg. 17 br. 25 dm. br. 4°.
473 Een bedelzak, waaraan een geuzennap; van boven twee ineengeslagen handen; v. ond.: *Vive le geulx*, enz. Het 8 reg. Holl. vers: *D'onvrome die veracht* enz. Van acht. bedrukt. kl. br. 4°. Uit Valerius Gedencclanc. 1622.
474 Het Geuzennapje. — Gen.: 10. kl. 8°. Uit: Alkemade Displegtigheden.
475 De Geuzen. — Voorstelling v. den volksopstand dier dagen. — Op den voorgrond ligt een gesneuveld burger op een stadswal; eenige anderen zweren zijn dood te wreken; achter het lijk een Prediker, staande, de Bijbel op het kanon, en tot den opstand aanmoedigende. Naar *J. B. Witkamp*, lithogr. door *C. C. A. Last*, met adres van *P. Blommers* te 's Hage. — Premiepl. op het Tijdschrift: *de Tijd*. Hg. 42, br. 46 dm. br. fol.
476 (**14 Junij**.) „Het Prediken der Gereformeerden buyten Antwerpen in
a „den Jaere 1566." (Arend. II. *d.* 269.) — Onder een boom predikt op een soort van predikstoel een man tot de ringsom zittende en staande menigte. Znd. nm. (geëtst door *J. Luiken*.) Hg. 27, br. 34 dm. br. fol. Uit: Bor, Nederl. Oorl.
b Dez. pl. opgegraveerd, met een dikken zwarten rand omgeven en onderschrift: „Predikatiën der Geref. a. 1566 buiten Antw. onder- „nomen." — Get.: Tom I, n°. 2. Uit: Le Clerc, Historie.
c Dez. opgegr. pl. met zwarten rand. Proefdruk vóór de letter.
477 Hetzelfde, geheel anders. Een open veld bij Antwerpen; op den voor-
a grond links wordt onder een boom gepredikt; regts veel krijgsvolk ter bewaking. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. N°. 4. br. 4°.
b Dez. pl. v. acht. onbedrukt.
478 (**Julij**.) Beraadslaging van 6 voorname Amsterdammers. Naar *J. Buys*
a door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl. IV.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de letter.
c Dez. pl. teekening in O. I. inkt door *J. Buys*.
479 (**20 Augustus**.) Beeldstormerij in de Kerken. (Arend II, *d.* 315). Naar

a *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. N°. 5. br. 4°.
b Dez. pl. v. acht. onbedrukt.
480 Hetzelfde. Andere voorstelling in de Kerk. Met onderschrift: „De beeld-
a stormerij in 1568" ens. Geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor. Nederl. Oorl.
b Dez. plaat; opgegrav. en met een zwarten rand omgeven. Proefdruk vóór de lr.
481 Hetzelfde. Anders. Met 2 reg. Fransch onderschrift. (Door *L. Cause*?) br. 4°.
482 Hetzelfde. Andere voorstelling. Door *S. Fokke*. 12°. Proefdruk vóór alle letter. Uit: te Water, Vaderl. Gesch.
483 a Hetzelfde. Anders. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok Vad. Wrdb.
b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.
484 Hetzelfde. Andere voorstelling. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit:
a (Fokke,) Geschied. d. Nederl.
b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.
485 Voorval aan de Langebrug te Amsterdam, bij eene vrouw die waskaarsen verkocht. 16°. Klein slecht pl.
486 Wonderlijke ziekte der Weeskinderen te Amsterdam. 16°. Klein slecht pl.
487 (**1567. 25 Febr.**) Den Burgemeester Joost Buyck te Amsterdam
a worden eenige papieren ontweldigd over het aannemen van krijgsvolk tegen die der nieuwe religie. (Arend, II *d.* 455, die zegt dat dit aan den zendeling der Hertogin, de la Torre gebeurde.) Znd. onderschr. of nm. d. grav. (*W. Jongman*.) br. 4°. Uit de verzam. waarbij de Wassenaarskooi. N°. 365 en and. behooren.
b Dez. pl., latere afdruk met een breeden rand omgeven en met onderschrift. br. 4°.
488 Hetzelfde, anders. Naar *Buys* door *Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl.
489 (**26 Febr.**) Burgemeester J. Buyck de Nieuwe Brug te Amsterdam met krijgsvolk bezet hebbende, stilt het oproer. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°.
490 (**13 Maart.**) Slag bij Austruweel. (Arend II *d.* 442.) Naar *Hogenberg*, zeer verkleind, v. acht. bedrukt. Uit: Baudart. N°. 6. br. 4°.
491 Hetzelfde. Andere voorstelling; de Schelde op den voorgrond en ter weerszijde. Boven in de pl. het Holl. opschrift en uitlegging der letters. Geëtst door *Fr. v. d. Wijngaerde*. Met adres der *Wed. Cnobbaert*. Bovenaan regts: fol. 201. br. fol. Uit: Strada, Nederl. Oorl. 1646.
492 Hetzelfde, bijna als voren, doch regts de Schelde, links de dijk waarlangs de Geuzen vlugten. Onderaan links de Fransche uitlegging. Znd. nm. v. grav. (*Rom. de Hooghe*?) Hg. 27, br. 33. dm. br. fol. Uit: ?
493 Hetzelfde als voren doch iets kleiner. Met Lat. opschrift in de pl.; v. ond. Latijnsche uitlegging. Znd. nm. d. grav. Duitsche grav. br. fol. Uit: Strada. de bello Belg. Mog. 1651. 4°.
494 Hetzelfde, geheel als voren. Met Italiaansch opschrift en uitlegging boven in de pl. Slechte grav. znd. nm. v. grav. Uit een Ital. werk. Get.: 247. Hg. 19, br. 30 dm. br. fol.
495 Hetzelfde, andere voorstelling; het gevecht bij het dorp zelf. Met Fransch opschrift en uitlegging. Naar *J. de Ledesma* door *Rom. de Hooghe*. Hg. 27, br. 33 dm. br. fol.
496 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl. Met 1 reg. Fr. onderschr. (Door *L. Cause*?) br. 4°.
497 (**14 Maart.**) De Prins v. Oranje en Burgemeester van Stralen bewaren de rust te Antwerpen tegen de Calvinisten. (Arend. II *d.* 442.) Door *Hogenberg*. br. fol.
498 a Hetzelfde, geheel als voren. Zeer verkl. Uit Baudart. N°. 7. br. 4°.
b Dez. pl., v. acht. onbedr.
499 Hetzelfde; voorstelling eenigzins afwijkende v. de vorige v. *Hogenberg*;

de figuren veel grooter, en minder in aantal, ook veel duidelijker gegrav. V. ond. een witte wrijfboord voor een onderschr. Znd. ééniges nm. of inschrift, doch zeker ook door *Hogenberg* gegrav. en even groot als diens platen. br. fol. — Deze pl., hier in proefdruk voorhanden, heb ik nergens elders aangetroffen.

500 (**24 Maart.**) Inname van Valenciennes, na een beleg v. 3 maanden. (v. Dec. 1566) en intogt der Walen. (Arend II *d.* 446.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit Baudart. n_o. 8. br. 4°.

501 Hetzelfde; geheel andere voorstelling; Met Fransch opschrift en uitlegging. Naar *J. de Ledesma* door *Rom. de Hooghe.* Hg. 27 br. 33 dm. br. fol.

502 Hetzelfde, bijna als voren doch omgekeerd. Met Holl. opschrift en uitlegging boven in de plaat. Geëtst door *F. v. d. Wijngaerde* met adres van Wed. *Cnobbaert.* Gemerkt: fol. 212, 213. br. fol. Uit: Strada, Nederl. Oorl. 1646. fol.

503 Hetzelfde, geheel als voren doch iets verkleind. Met Lat. opschrift in, en uitlegging onder de pl. Duitsche grav. br. fol. Uit Strada, de bello B. Mog. 1651. 4_o.

504 Hetzelfde, geheel als voren; met Ital. opschrift en uitlegging boven in de pl. get. 257. br. fol.

505 Hetzelfde, als voren, veel verkleind. Met Fr. onderschr.: I. 374. (Door *L. Cause?*) kl. br. 4_o.

506 (**10 April.**) Aan de protestanten wordt het prediken in Antwerpen verboden. (Arend. II. *d.* 449.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n_o. 10. br. 4_o.

507 (**21 April.**) De Prins v. Oranje trekt naar Duitschland. (Arend II *d.* 464) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart. N°. 9. br. 4°.

508 (**22 Augustus.**) Intogt v. d. Hertog v. Alva in Brussel. (Arend II
a *d.* 496) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart. N°. 12. br. 4°.
b Dez. pl., v. acht. onbedrukt.

509 De Hertog v. Alva vertoont zijne geloofsbrieven aan Margaretha v. Parma. — Geschilderd door *A. Taurel* in de collectie *de Vos.*

510 „Afbeeldinge van de Spaansche Bloedraad in 1567 door den Hartog van
a Alva aangestelt." (Arend II *d.* 502.) Een open hof waarin Alva ten troon zit voor eene tafel, waaraan Raadsheeren zitten en waarvoor een man knielt. Geëtst door *J. Luyken.* br. fol. Uit: Bor, Nederl. Oorl.
b Dez. pl., latere opgegrav. druk met breeden zwarten rand en onderschrift: *„De Spaansche Bloedraadt."* enz. Gem. Tom. I, n°. 4. Uit: le Clerc, Histor.
c Dez. opgegrav. pl., met zwarten rand; proefdruk vóór de lr.

511 Hetzelfde; eene zaal waarin eene lange tafel met Raadsheeren; aan
a het hoofd links zit Alva ten troon. kl. br. 4°. Uit: Baudart. n°. 44. br. 4°. Deze pl. staat *niet* in Hogenberg.
b Dez. pl., latere druk, v. acht. onbedrukt.

512 De Raad der Beroerten, of de Bloedraad. Geschilderd door *D. v. d. Kellen, Jr.* in de collectie *de Vos.*

513 „Spaensche Tirannye in Nederlandt." (Arend II *e* 10, 17, 18.) 16 kleine
a br. 4° plaatjes, de voornaamste tafereelen van de Spaansche dwingelandij, wreedheid en trouwloosheid in de jaren 1566 tot 1584 vertoonende. Iedere pl. met een Holl. onderschrift in kapit. letters en een 16 reg. Holl. vers in 2 kol. in curs.; alle gen.: 1 tot 18, van acht. onbedrukt. Ieder pl. hg. met vers 14½, br. 13 dm. 4°. — Met een hoogst zeldzaam br. fol. opschrift: *tyrannye der Spanj.*, enz. in witte letters op zwarten grond, en uitlegg. op afzonderlijke blaadjes in cursyf, gen°. 1—18. De platen zijn zonder nm. v. grav. en behooren in het werkje: Spiegel

der Spaansche tiranny in Nederland, wat in 1620 te Amst. voor het eerst verscheen. Daar dit boek in de 17e eeuw teregt als Volksboek in aller handen was, zijn er een groot aantal herdrukken van verschenen met al slechtere platen. — De hier beschreven uitgave is eene der eerste en fraaiste; en tevens eene afzonderlijke der platen, blijkens de proza-uitlegging bij iedere pl. Deze uitgave is *zéér* zeldzaam.

b Hetzelfde, latere uitgave van 1624 of daaromtrent, waarin zeer grove copiën der vorige platen van gelijke grootte; iedere pl. met een 8 reg. Holl. vers van onderen, en van acht. bedrukt. — Voor deze uitgave als Specimen voorhanden: pl. 5.

514 Uitvoerige en rijke zinneprent op de tiranny v. Alva met het volg. 2 regelig bovenschrift: „Delineatio deplorati status Belgii sub immensa „tirannide Albani Ducis Ferdinandi a Toledo." — „Afbeeldinghe v. d. „ellend. Staet der Nederl., onder de wreede tyrannye v. d. Hert. v. „Alba." — Links zit Alva ten troon, bij en achter hem Granvelle, Vargas en and. en de duivel die Alva kroonen wil; vóór hem geknield en geketend de 17 Provinciën; van achteren houten poppen op staken staande, de Staten met den vinger op den mond voorstellende. Midden op den achtergrond een vijver van bloed waarin Margaretha v. Parma vischt; verderop de markt te Brussel en de onthoofding van de Batenburgers en van Egmond en Hoorne, ter weerszijden tooneelen van marteling en galgen. Van ond. een 16 reg. Holl. vers: *Hier siet ghy Nederland, den dwingheland ghesseten*, enz. — Znd. nm. d. grav. m. adres v. *J. P. van der Venne* die welligt de graveur is; en het jaar 1622; met Privilegie der Staten voor 7 jaren. Hg. 42, br. 57 dm. br. fol. — Zeer fraaije en belangrijke pl., waarvan ik 4 verschillende grootere en kleinere schilderijen ken, die alle zeker na den tijd v. Alva vervaardigd zijn. Ook deze pl. is v. veel lateren tijd; de volgende platen schijnen echter te bewijzen dat de voorstelling v. veel ouderen tijd is.

515 Hetzelfde; bijna als voren, doch met vele verschillen. Boven op den troonhemel waaronder Alva zit, staat het jaar 1569, de geknielde Provinciën hebben een open geslagen Bijbel en 2 wapenschilden in de hand; het hof te Brussel is weg, en de executiën geschieden op het open veld. Van ond. eene afzonderl. Fransche verklaring in 4 kolommen met opschrift: „La Miserable oppression du Pays-Bas." Slechte plaat znd. nm. v. graveur, waarschijnlijk in Duitschl. gemaakt. Hg. 30 dm. met de uitlegg. 36, br. 41 dm. br. fol. Zeer zeldzaam; nergens elders aangetroffen.

516 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch omgekeerd; met 3 reg. Duitsch opschrift: „Ein Wunderbare figur darin die Jetzige grewliche Tyranney, „etc. abgemalt, ... so durch die Bapstl. Inquisition v. ders. Execut. Duc „d' Alba... (grewlicher dann die Turcken) geubt," etc. Oude pl. met vele Duitsche verklaringen in de pl. Hg. 24, br. 29 dm. kl. br. fol.

517 Hetzelfde. — Aan de linkerzijde d. plaat zit Alva op een troon, voor hem geknield de 17 Provinciën, alle met hunne wapens, en met een koord om den hals; verderop de Executie van Egmond en Hoorne, galgen, brandstapels, martelingen, achter Alva de kardinaal Granvelle die door den Duivel met de Pausel. kroon gekroond wordt, enz. Met vele Duitsche inschriften en daarbij: *Gedruckt Binnen Civilien anno* 1569. — Met 2 reg. Duitsch en 3 reg. Fransch curs. onderschrift dat dit de voorstelling is v. de tiranny van Alva van 1567 tot 1569. — Hg. 23, br. 29 dm. br. 4o. Zeer zeldzame plaat, in de collectie van Dr. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

518 Dezelfde plaat, doch met Duitsch boven- en Fransch onderschrift. — Zie Catal. v. Voorst. N°. 86, verkocht voor *f* 8.—.

519 Hetzelfde, doch juist omgekeerd. Alva zit op de vorige pl. op de linker- hier op de regterzijde der plaat, overigens geheel dezelfde voorstell. met geringe afwijkingen, b. v. het schavot is hier met de hoofden van Egmond en Hoorne gekroond, enz. Met 3 reg. Duitsch opschr. zonder onderschr. Met vele Duitsche inschr. in curs. Br. 29 hg. 21 dm. br. 4°.

520 Zinneprent op de tiranny v. Alva, met de volg. opschriften in 1 regel boven de pl.: „Beclaginghe der Nederl. verwoestinghe." — Belgicae delaceratae „lamentatio." — „Complaintes des Pays-Bas." — *Belgia* als vrouw voorgesteld, wordt omringd en mishandeld door vier krijgslieden, een rukt haar h. hart uit h. lijf, een ander ontbloot haar, een derde sleurt haar bij het haar; links *Ambitio* gezeten, regts stort *Avaritia* veel geld in eene kist; in de lucht trachten *Invidia* en *Diffidentia* een koord vaneen te trekken, waaraan de wapens der 17 Provinciën hangen; *Fiducia* tracht het in het midden te vereenigen. — Van ond. een 12 reg. Holl., Lat. en Fransch vers in 6 kolommen naast elkander. — Zeer oude en fraaije zinneprent door *H. C. F.*, waarschijnlijk in de 16e eeuw. gegrav. Hg. 36 br. 47 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.*

521 Vier zinneprenten, ongen°., op de Spaansche tiranny. — 1. Alva zit op een stoel, hij kust de Babylonische hoer die op zijn schoot zit; een arme kramer ligt werkeloos voor hem. — 2. Alva zit in een stoel en eet kinderen, voor hem de hoofden van Egmond en Hoorne. — 3. Alva staat, regts Paus Pius V, links Granvelle en Parma. — 4. Philips v. Spanje, links een inquisiteur, regts een bisschop, voor hem 2 monniken geknield. — Ieder pl. met een 3 reg. Fr. en Holl. gegrav., curs. boven- en onderschrift, en hg. 19, br. 13 dm. kl. 4o. — Hoogst zeldzame prenten in de collectie v. Dr. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

522 Vervolging der Nederlanden door Alva. — Op eene groote markt ter weerszijden met huizen bezet en vol van volk, worden vele personen op horden door paarden voortgetrokken naar de verder staande galg, slagtbank en ketel met kokende olie; vele toeschouwers op de markt, in de huizen, enz. — Oude *teekening* in roet, in den trant van *J. Luyken.* Hg. 24, br. 34 dm. br. fol. — Ofschoon onder de plaat geschreven staat: „Vervolging in Nederl." schijnt het mij echter toe, dat deze voor een bijzonder feit geordonneerd is, en ik de voorstelling ergens gegraveerd gezien heb.

523 Verdrukking der Nederlanden onder Alva. — Aan eene groote handpers waaronder de Nederl. leeuw ligt, draaijen Alva en Margaretha; verder op de Paus, Filips en and. Ter zijde een klein strookje met de Holl. uitlegg. der figuren 1—15, op de plaat aangeduid. Van acht. met muziek bedrukt. Hg. 12, br. 17 dm. br. 4o. Uit: „Valerius Gedencclanc. 1622." — Deze voorstelling is zeer veel nagevolgd.

524 Spotprent op het geduld der Nederlanders onder de Spaansche regering,
a met 1 reg. opschr. boven de pl.: *Doe men* 1567 *schreef, wast schade dat den leew soo lang slapende bleef.* — Regts de slapende Nederl. leeuw en daarachter slapend boerenvolk, in het midden eene teenen mand met 7 ganzen (*de* 7 *Provinc.*) waaruit de vos er een ontweldigt, enz. Met vele inschriften ter uitlegging. V. ond. een Holl., Fransch, Duitsch en Lat. vers in cursyf. Met adres van *Franc. Antonii.* Hg. 21, br. 31 dm. br. fol.

b Dezelfde pl. met enkele bijgevoegde inschriften en daardoor op 1617 gepast; de esel ter linkerhand heeft nu tot opschrift: *Waertgelders,*

ens. De plaat is echter zeker in de 16e eeuw gegrav. en welligt van Duitschen oorsprong.

525 Zinneprent op Alva en ter eere v. Willem I. — Regts staat Alva met eene groote schaar in de hand; hij wordt gekroond door *Fallacia* en *Invidia*; naast hem een schoone, naakte, geketende vrouw, *Belgica*; voor hem op den grond een arm man, *plebs*, die zijne hand uitsteekt naar den tegenover Alva staanden Prins Willem, die gekroond wordt door *Honor*, en aan wiens zijde links zit *Prud. Consil.*, regts *Divitiae* die hem schatten aanbiedt; bovenaan de Faam met 2 basuinen waarop geschreven: *Fama* en *Infamia*; in h. verschiet eene rivier, eene groote stad (Antwerpen?) en vlak land. — Znd. eenigen naam; fraaije gravure v. 1570 of daaromtrent. Hg. 20½ br. 32½ dm. br. fol. *Hoogst zeldzaam en fraai.*

526 Zinneprent op de geloofsvervolging? der Nederl. — In het midden zit eene vrouw, (de Kerk?) een lam op den schoot houdende, op een' hoogen steen onder een groot kruis, waarop *Patientia* staat; boven het kruis de Tijd, met een zeissen in de hand, die door God-Vader tegen gehouden wordt; op den voorgrond wordt *Charitas* door *Invidia* vermoord; links en regts vele wanhopende mannen en vrouwen, en daaromheen de 17 wapenschilden d. Nederl. Prov. aan een snoer dat om het kruis geslagen is en de vrouw die op den hoeksteen zit vasthoudt; in h. verschiet regts brandende huizen, links eene zee met schepen. Znd. nm. v. grav.; met een monogram.: *H. A. E.* waarboven een *T.*, compos. Voorstelling en grav. v. 1580 of daaromtrent. Hg. 29 br. 20 dm. kl. fol. *Uiterst zeldzaam.*

527 Zinneprent op de zege der vrijheid van geweten over h. geweld. — Regts een wagen waarop twee vrouwen: *Vrijheit der conscientie* en *Bescherm. d. geloofs* gezeten, rijdt over den verslagen tiran: *Tierannie* heen; de wagen wordt getrokken door 5 zinnebeeld. vrouwen: *Standvastigheyt*, ens. Bovenaan hangen links 8, regts 6, van ond. 10 wapens van Holl. steden. Met 10 reg. Holl. vers in kapit. lett.: „Na bescherming des geloofs, en „vrijheid..... Dees' Nederlanden men lange heeft zien haaken, ens." — Dit is de afbeelding van het 1e kerkglas te Gouda, gegeven door de Vereenigde Holl. steden; ontworpen door *Joach. Uytewaal*, v. Utrecht, te Gouda geschilderd door *Adr. G. de Vrije*, verkleind geteek. door *J. C. Boetius*, gegrav. door *P. Tanje*. Hg. 67, br. 31 dm. gr. fol.

528 (**10 Sept.**) De Graven v. Egmont en Hoorne te Brussel verraderlijk gevangen genomen. (Arend. II. *d.* 499) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart. no. 13. br. 4o.

529 Hetzelfde, geheel anders. Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus*. 8o. Proef vóór alle lr. Zeer gr. pap. Uit: Hooft Historiën.

530 (**30 Dec.**) Margaretha Hertogin v. Parma, Gouvernante der Nederl. zich
·*a* na de komst van den Hertog v. Alva van het bewind ontslagen hebbende, vertrekt uit Brussel en wordt door Alva uitgeleid. (Arend II. *e.* 511) Naar *Hogenberg* veel verkleind. Uit Baudart. no. 14. br. 4o.
b Dez. pl., v. acht. onbedrukt.

531 Twee afbeeldingen van een kasteel, (het eene drie- het andere vierhoekig,) dat de Hertog v. Alva in Amsterdam wilde doen stichten, doch hetgeen, benevens het regt om Spaansche besetting in de stad te leggen, voor 200000 guldens door de stad afgekocht werd. (Wag. Vad. Hist. VI. 257. Is volgens het opschrift in de plaat, in 1570 geschied.) kl. br. fol. Uit: Wagenaar, Amsterdam?

532 (**1568. 15 Febr.**) Philips Willem, oudste zoon v. Prins Willem, wordt tegen alle regt van de Hoogeschool te Leuven, waar hij studeerde, door Alva opgeligt. (Arend, II. *e.* 12.) Geschilderd door *D. v. d. Kellen, Jr.* in de collectie *de Vos*.

533 (25 April.) Noodlottige slag bij Dalen (Daelhem) niet ver van Roermond, waarbij ongeveer 2000 Nederlandsche en Duitsche troepen onder Jan v. Montigny sneuvelen. (Arend II, e, 29) — Naar *Hogenberg* verkl. Uit Baudart. no. 20. br. 4o. Volgens *Hogenberg* 22 Julij.

534 (24 Mei.) Veldslag bij het klooster Heiligerlee in Groningen, tusschen de Nederlanders en de Spaanschen, waarin de Spaanschen geslagen worden en Adolf van Nassau en Aremberg sneuvelen. (Arend. II. e. 34) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart no. 15. br. 4o.

535 Hetzelfde, bijna als voren, doch omgekeerd. Met Holl. opschrift en uitlegging boven in de pl. Geëtst door *F. v. d. Wijngaerde*. Met adres van Onobbaert. Gem.: fol. 260, 261. br. fol. Uit: Strada, Nederl. Oorl. 1646.

536 Hetzelfde, als voren, iets verkleind, met Latijnsch inschrift in, en uitlegging onder de plaat. Duitsche gravure. kl. br. fol. Uit: Strada, 1651. 4o.

537 Hetzelfde, geheel als voren. Slechte copie met Ital. inschrift en uitlegging boven in de plaat. Znd. nm. d. grav. Get. 318 br. fol.

538 (1 Junij.) Onthoofding der beide broeders: Gysbert en Jan, Heeren van Batenburg te Brussel. (Arend. II. e 36) Slechte copie naar *Hogenberg*; in de breedte 1 dm. verkort. Znd. verzen. Get. no. 1. br. fol. Uit: Eremundi, Hist. Tumultuum Belg. 4o.

539 Hetzelfde, als voren, doch eenigzins veranderd. Van acht. met Franschen tekst bedrukt. Uit: Miroir de la Tyrannie Espagn. 4o.

540 (4 Junij.?) Sabina van Beyeren verzoekt bij den Hertog van Alva
a vrijheid voor haar gemaal, den Graaf van Egmond. (Arend. II. e 66) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. Uit: Kok, Vaderl. Wrdb. VIII. 8o.
b Dez. pl. Proefdruk vóór de letter.

541 (4 Junij.) Laatste oogenblikken van den Graaf van Egmond. (Arend. II. e 62) Naar *L. Gallait* lithogr. bij *Mieling*. 1851. Hg. 25, br. 30 dm. br. fol.

542 (5 Junij.) De Graven van Egmond en Hoorne te Brussel onthoofd. (Arend. II. e 64) Naar *Hogenberg*, slechte copie, in de breedte 2 dm. verkort. Znd. verzen. Get. no. 2. br. fol. Uit: Eremundi, Histor. Tumult. Belg.

543 Hetzelfde, geheel als voren. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 18. br. 4o.

544 (21 Junij.) Veldslag bij het dorp Jemmingen aan de Eems tusschen
a d. Hertog v. Alva en Graaf Lodewijk van Nassau, wiens leger v. 7000 man geheel verslagen wordt. (Arend. II. e 83) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart. no. 19. br. 4o.
b Dez. pl. v. acht. onbedrukt.

545 Hetzelfde, eenigzins anders; de Eems regts, de Dollard bovenaan links. Met Holl. opschrift en uitlegg. boven in de pl. Geëtst door *Fr. v. d. Wijngaerde*. Gem. 272, 273. br. fol. Uit: Strada, Nederl. Oorlog. 1646. fol.

546 Hetzelfde, als voren, met Lat. opschrift boven in, en uitlegg. onder de pl. Duitsche grav. br. fol. Uit Strada, de bello Belg. 1651. 4o.

547 Hetzelfde, geheel als voren. Met Ital. opschrift en uitlegg. boven in de pl. Znd. nm. d. grav. Get. 329. br. fol.

548 (6 Octob.) De Prins van Oranje uit Duitschland met een leger naar
a Holland opgetrokken, doet in den nacht van 5 op 6 October zijne stoutmoedigen en hoogst bekwamen togt over de Maas tusschen Maastricht en Maseyk in het gezigt v. h. Spaansche leger. (Arend. II. e 113.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart no. 22. br. 4o.
b Dezelfde pl., latere afdruk, get.: 16.

549 (19 Octob.) Veldslag bij Jodoigne en Tirlemont aan het riviertje de Geete in Zuidelijk België, waarbij de achterhoede van 's Prinsen leger door de Spaanschen onder Alva geheel verslagen wordt. (Arend. II. e 114.) — Met Lat. opschrift en uitlegg. boven in de pl. Door *J. W. Baur*. Get.: 248. br. fol. Uit: Strada de bello Belg. Romae. 1650. fol.

550 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch verkleind. Met Holl. inschrift en uitlegg. boven in de pl. Door *F. v. d. Wijngaerde*. Get.: 280—281. br. fol. Uit: Strada, Nederl. oorl. 1646.

551 Hetzelfde, geheel als voren, iets kleiner; met Lat. opschrift in, en uitlegg. onder de pl. Duitsche grav. br. fol. Uit: Strada. 1651. 4°.

552 Hetzelfde, geheel als voren, met Ital. opschrift en uitlegg. boven in de pl. Get.: 339. br. fol.

553 Tafereelen uit het leven van Willem I van 1568 tot 1584. — Serie
a van 24 pl. gegrav. naar *J. Buys* door *T. Koning*. 1780, behoorende tot het heldendicht van J. Nomsz, Willem I, in 24 zangen. 4°. Iedere pl. hg. 16' br. 13 dm. Afdrukken op zéér *gr.* 4°. papier, *onafgesn.*
b Dez. platen. Fraaije *proefdrukken* vóór alle letter. *Zeer zeldzaam.*

455 (1569. Febr., volgens Arend II e. 120, 22 Dec. 1568.) Groot en prachtig tournooi door de Spanjaarden te Brussel gehouden. — Opmerkelijk is hierop een kleine optogt (aan de regterzijde derpl.) van den Dood met zeissen, voorafgegaan door een trompetter en trommelslager, 2 ganzen en eene figuur in mantel gewikkeld met eene spies (de Dood?) — Naar *Hogenberg* verkleind. Uit: Baudart, n°. 22. br. 4°.

555 (1569??) Dirk Willemsz uit Asperen? een Doopsgezinde, door een' Spaanschen soldaat gevangen genomen, redt dien soldaat, die door het ijs zakt, en wordt evenwel door hem overgeleverd. — Plaat bij het gedicht van H. Tollens in de *Muzen-almanak* v. 1819. Door *P. Velijn*. 12°.

556 (1570. 11 Febr.) Executie v. d. wreeden handlanger der Spanjaarden, den Provoost Spel, (eigenlijk: Jan Grouwels) op orde v. Alva te Brussel gehangen, wegens zijne onwettige moorden en omkooperij. Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart n°. 24. br. 4°.

557 (16 Julij.) Alva laat te Antwerpen een algemeen pardon uitroepen, echter met vele uitzonderingen. (Arend. II. e 147.) — De groote trap vóór het Stadhuis, waarop vele soldaten, enz. Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart. n°. 25 br. 4°.

558 (Aug.) De Gemalin en Moeder van Montigny smeeken vergeefs Anna
a van Oostenrijk, bruid van Koning Filips, om voorspraak bij haren bruidegom voor den in Spanje gevangen Montigny, die waarschijnlijk door vergif sterft. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok: Vad. Woordenb.
b Dez. plaat; proefdruk vóór alle letter.

559 (Sept.) Verraad bij Antwerpen door den Hopman Ladron gepleegd aan zijne Duitsche troepen die in Valenciennes lagen en wegens wanbetaling hem als gijzelaar gevangen hadden genomen. Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart. n° 26. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

560 (1 Nov.) Groote overstrooming te Scheveningen op Allerheiligen dag;
a waardoor 128 huizen werden vernield. — Gezigt op het dorp tusschen de duinen; van ond. eenig kreupelrijm in 4 regels. Naar een oud schilderij op h. Stadhuis te 's Hage geteekend door *G. v. Giessen*, met adres van R. Boitet. Hg. 36, br. 51 dm. br. fol. Uit: de Riemer beschr. v. 's Gravenh.
b Des. plaat; proefdruk vóór alle letter.

561 Hetzelfde, als voren, doch veel verkleind, met inschrift boven in de pl. en 4 reg. Holl. curs. onderschrift. Znd. nm. v. grav. Hg. 13 br. 24 dm. br. 4°.
562 (14—20 Dec.) Herman de Ruiter, ossenkooper te 's Hertogenbosch, overrompelt met enkele manschappen het slot Loevestein; doch steekt na wanhopige tegenstand de brand in het kruit. (Arend. II. e 154, 155) Afbeelding v. h. slot, van de omliggende streek en v. h. beleg. Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 27 br. 4°.
563 (1571) Hetzelfde. De Ruiter in eene fraaije binnenzaal, het slot van den slotvoogd opeischende. Door *J. B. Tetar v. Elven*. Titelplaat voor: *v. d. Hage* (J. F. Oltmans) het slot Loevestein. 1834. 8°. Proefdruk voor alle lr.
564 Hetzelfde; de overrompeling v. h. Spaansche garnizoen voorstell. Naar
a *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok Vad. Woordenb. dl. 25.
b Dez. pl.; proefdruk voor alle lett.
c Hetzelfde; teekening in O. Ind. inkt. voor de voorg. pl. door *Buys*.
565 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch verkleind en omgekeerd. Naar
a *Buys* door *Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl.
b Dez. pl.; proefdruk voor alle letter.
566 Hetzelfde. Gezigt in het vertrek waar de Ruiter zich met zijne medegezellen terug heeft getrokken en de lont in het kruid steekt. Naar *J. H. van de Laar* lithogr. op Chin. pap. door *Gretzer*. Hg. 32 br. 26 dm. gr. fol. Met afzond. Holl. uitlegging.
567 Hetzelfde. De binnenpoort v. h. Slot, de Ruiter gereed de lont in het kruid te werpen. Door *J. C. Bendorp*. gr. 8°. Proefdruk vóór alle lr. van een titelplaat voor Tollens? Gedichten?
568 (31 Julij) Alva voert de invordering van den 10^{en} penning van alle
a verkochte goederen in. (Arend II e 156) — De Nederl. Maagd geknield voor Alva; op den grond hare verscheurde privilegiën. Naar *Buys* door *Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl.
b Dez. plaat; proefdruk vóór alle lr.
569 (1571 Dec.?) Levensgroot metalen Standbeeld van den Hertog van Alva; door hem zelven ter zijner eere in Antwerpen opgerigt, en uit het te Jemmingen veroverde geschut door J. Jongeling gegoten. (Arend II. e 137) Met het Lat. opschrift: dat dit wegens het dempen v. d. opstand, het herstel v. den Godsdienst, en de bevrediging dezer landen geschiedt, enz. — Dit Standbeeld is dadelijk na Alva's vertrek door zijnen opvolger Requesens, in 1574 neêrgeworpen en versmolten. — Om de plaat een' afzonderlijken rand met vele toepassel. zinnebeelden. Znd. nm. d. grav.; gem.: I 298. Uit: Le Clerc. fol.
570 Hetzelfde; geheel anders. Alva staat ongeharnasd op eenige menschen en ziet over Antwerpen heen. Uit: Baudart, n° 45. br. 4° — Deze pl. is niet in *Hogenberg*.
571 (1572. 1 April) Inneming van den Briel door de Watergeuzen onder den Graaf Lumei en Blois v. Treslong. (Arend. II. e 170 enz.) Gezigt van de Stad, het omliggende land, waarvoor het leger; links de zee met schepen. Naar *Hogenberg*, verkleind. Uit: Baudart n°. 28. br. 4°.
572 Hetzelfde, geheel anders. De Veerman Jan Pietersz Koppelstok, afgezonden door Lumey, onderhandelt met de Regering voor de poort en van de borstwering af over de stad. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. br. 12°. Uit? (*niet* uit Fokke, Gesch. d. Nederl.)
Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde. Teekening voor de vor. pl. door *J. Buys*. 12°.
573 Hetzelfde, geheel anders. Regts de stadsmuur waarvoor Lumey takke-

bossen laat brengen en in brand steken en de poort opengeloopen wordt; links de zee met schepen. Met onderschrift: „Het innemen” enz. Geëtst (door *J. Luyken.*) Znd. nm. br. fol. Uit: Bor Histor.
b Dez. plaat opgegrav. en met breeden zwarten rand en get.: Tom I. 5; met opschrift: „'t Veroveren enz.” Uit: Le Clerc Geschied.
c Dez. plaat, fraaije proefdruk voor alle lr., en vóór: I 5.

574 Hetzelfde, eenigzins anders; regts de Stad, waarvan de poort in brand
a gestoken en opengeloopen wordt; op den voorgrond een trommelslager de stad opeischende. (Door *S. Fokke*) br. 4°. Uit: Wagenaar Vad. Hist. VI.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

575 Afbeelding v. de Watergeuzen, Lancelot v. Brederode, Jan v. Duivenvoorde, Jacob Cabeliau en Bonga, die d. 15en Aug. 1569 met anderen voor den Notaris J. Coornhert een verdrag sloten om den vijand te water en te land te benadeelen. — (Arend. II. e 141.) 2 pl. in Lithogr. naar *J. H. Hilverdink* bij *Emrik & Binger*, te Haarlem gr. 4°. Uit: Hofdijk?

576 (5 April.) Het vernielen en verbranden door de Watergeuzen onder Treslong en Roobol van de vaartuigen waarmede de Spanjaarden geland waren ter herneming van den Briel. — (Arend. II. e 173.) Schets in O. Ind. inkt en kleuren voor eene groote schilderij. Door *H. Vettewinkel.* 1832. Hg. 26 br. 36 dm. br. fol. — Hiervan is geene gravure.

577 (6 April) Vlissingen drijft de Spaansche bezetting uit. (Arend. II. e 177) Door *S. Fokke.* br. 12°. Uit: Te Water, Vad. Gesch. Proefdruk v. d. lr.

578 Ant. v. Bourgondië wint door zijne stoutmoedigheid Vlissingen voor den Prins. Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus.* 8°. Proefdruk voor alle lr.

579 (8 April.) Don Pedro (of Fern.) Pacieco, Opperkrijgsbouwmeester van
a Alva, nevens 2 Spaansche Jonkers opgehangen te Vlissingen. (Arend. II e 178) Geëtst door *J. Luyken.* br. fol. Uit: Bor, Histor.
b Dez. plaat. Opgegrav. en met zwarten rand omgeven, met onderschrift: „De Opperkrijgsbouwmeester v. d. Hertog” enz. Gem.: Tom I. N°. 6. Uit: Le Clerc Hist.
c Dez. plaat, opgegrav. Proefdruk voor alle lr.

580 (9 April.) Na de vruchtelooze poging om den Briel te herwinnen trekt Bossu naar Rotterdam, en rigt er een groot bloedblad aan. (Arend II e 175) — Links de stad, waarvoor het binnenrukkende leger. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 29. br. 4°.

581 Het metalen beeld van Erasmus te Rotterdam door de Spanjaarden
a beschoten. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 8°. Uit: Kok Vad. Wdb. dl. 25.
b Dez. plaat, proefdruk voor alle lr.

582 (22 Mei) De Admiraal v. Veere, Sebastiaan de Lange, steekt na een langen ongelijken strijd met 4 Spaansche schepen bij het Sloe, den brand in het kruid en vliegt met den vijand in de lucht. (Arend II e 183) — Slechte voorstelling, gegrav. naar en door *J. Steyn.* 8°. Titelprent v. d. roman: Hendrik en Margaretha of de heldendood v. Sebast. de Lange. Amst. 1837.

583 (Julij.) „Prins van Orangien tocht.” — Zinnebeeldige pl. op de ondernemingen v. d. Prins in dit jaar. (Arend. II. e 202) De Holl. Leeuw reikt den Prins van Oranje een zwaard. Van ond. een 8 reg. Holl. vers; ter linkerzijde uitlegging der 15 n°s op de pl.; van acht. met muziek bedrukt. br. 4°. Uit: Valerius Gedencclanc. 1622.

584 Zinneprent op de verlossing? van Nederl. door Prins Willem? — „in „Bijdinge des volstand. onbeweeghl. Patriots ende vromen Ridders

„[...]D voorstander d. Nederl. Vrijheden, enz..... Met de ontmoetinge „[...]de vereen..... synes seer hartlieven..... Broeders..... d. Orang-Victor..... „Overwinner d. Tyrannen. — Leser eerbaar merckt hier den Staet," [...]. — Opschrift in 4 regels boven eene plaat, regts voorstellende [...] ruiter te paard, met opschrift: *Pr. Unnie*, die een zwaard met opschrift: *Libertas* in de hand heeft en het Nassausche wapen *Je Maintiendray* van *Victor*. ontvangt, die naast hem op een verslagen krijgsman *Tyrannus* staat. Voorts links de verschill. Provinciën in demoedige houding; in de lucht vele Engelen, enz. *J. Batman* inv. Znd. naam v. grav. (*Batman?* Hg. br. br. fol.

585 (**Julij**) Overwinning door den Zeeuwschen Admiraal Eeuwout Pietersen of Worst, op 22 kleine Spaansche oorlogschepen bij Rammekens, die alle vernield worden. (Arend II *c*) Verkl. Photographie in gr. 4°. door Mr. *J. v. d. Graft* te Middelburg in 1863 genomen naar het zeer groote tapijtwerk door *J. de Maecht* te Middelburg, geweven tusschen 1591—99 en hangende in de Abdij aldaar. *Zie de aanteekening* bij N°. 715.

586 (**9 Julij**) Twee en twintig R. C. Priesters en Monniken uit Gorkum, na het overgaan der Stad aan de Staa sche zijde, op last van Lumey naar den Briel gevoerd en daar onthalsd. — Groote zinnebeeldige plaat de hemelvaart der Priesters voorstellende, met onderschr.: *BB. Martyrum Gorcomens..... Brilae pass. apotheosis.* Met 8 Lat. verzen van J. D. B. Naar de schilderij v. *Jo. Ziernel* door *J. Nolin*. Hg. 61 br. 86 dm. gr. fol.

587 Hetzelfde. — Gruwelijke wreedheden in eene schuur door de soldaten aan de 22 Gorkumsche Priesters bedreven. Uitvoerige plaat, znd. nm. v. grav. Hg. 22 br. 32 dm. br. fol.

588 (**28 Aug.** volg. Hogenb. **4 Aug.**) Roermond door den Prins van Oranje veroverd.

a (Arend II *c* 202) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart n°. 30. br. 4°.

b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

589 (**18 Aug. tot 11 Sept.**) Bergen in Henegouwen door Graaf Lodewijk van Nassau met list gewonnen, wordt door den Hertog van Alva belegerd. Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart n°. 31. br. 4°.

590 Hetzelfde, bijna als voren; de stad in h. midden op d. achtergrond, meer links de nachtelijke aanval op h. leger v. d. Prins. Geëtst door *F. v. d. Wijngaerde*. br. fol. Gem. 298, 299. Uit: Strada, Nederl. Oorl. 1646. fol.

591 Hetzelfde, geheel als voren, iets kleiner. Met Lat. opschrift in, en in Lat. uitlegging onder de plaat. Znd. nm. br. fol. Uit: Strada. Mog. 1651. 4°.

592 Hetzelfde, als voren. Met Italiaansch opschrift en uitlegging boven in de plaat. Get.: 359. br. fol. Uit:?

593 (**6 Sept.**) Graaf Lodewijk in eene draagbaar uit Bergen weggedragen.

a Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 32. br. 4°.

b Dez. pl. v. acht. onbedrukt.

594 „Aftogt van Lodewijk van Nassau uit Bergen op een rosbaar." Naar

a *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb.

b Dez. plaat. Proefdruk voor de letter. 8°.

c Hetzelfde. Teekening in O. I. Inkt voor de voorg. pl. door *J. Buys*. 8°.

595 (**1 Oct.**) Mechelen door Alva hernomen, wordt gedurende 3 dagen

a vreeselijk geplunderd en uitgemoord. (Arend. II. *c* 215.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudert. n°. 33. br. 4°.

b Dez. plaat, v. achteren onbedrukt.

596 Hetzelfde; geheel anders; tafereel v. h. vlugten in de stad. Van acht. m. Holl. tekst. br. 4°. Uit: de Spiegel d. Sp. Tyr.

597 (16 Nov.) Inname en vreesselijke plundering van Zutphen door Don
a Frederik van Toledo. (Arend. II. e 225). Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart n°. 84. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt en vóór *alle* letter. br. 4°. Zéér zeldzaam.
598 (30 Nov.) Vreesselijk bloedbad en gruwelen door Don Frederik van
a Toledo en zijn Generaal Romero te Naarden, na gegeven belofte van genade. — (Arend. II. e 230—234.) Gezigt op de markt waar het bloedbad een aanvang neemt. — Naar *Hogenberg* verkl, Uit: Baudart n°. 85. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.
599 Hetzelfde, geheel anders. — Tooneel op de markt waar een galg op-
a gerigt wordt enz. Door *N. v. d. Meer*. 4°. Uit Cerisier??
b Dez. plaat, proefdruk vóór de lr.
600 Hetzelfde; twee moordtooneelen op de markt; v. acht. bedrukt met Holl. verzen, en beschrijv. Uit een Treurspel: Naarden's verwoesting. — Door *J. Troyon*. 2 pl. kl. 8°.
601 Hetzelfde; met onderschr.: „De moord" enz. — Afgrijselijk moordtooneel
a in de Kerk. Door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, Nederl. Oorl.
b Dez. plaat, opgegrav. en met een zwarten rand omgeven. Proefdruk vóór de lr.
602 Hetzelfde. De hoefsmid Huib. Will. van der Eyken verdedigt zijn huis
a en dochter tegen de Spanjaarden langen tijd met zwaard en zijn driestal, doch sneuvelt. (Arend. II. e 232.) Door *J. C. Bendorp*. 12°. Afdruk op gr. pap. in 8°. Uit de Muzenalmanak v. 1827 bij het gedicht: Het beleg van Naarden.
b Dez. plaat, proefdruk vóór de lr.
603 Hetzelfde. Moordtooneel op straat; een man liggende op een driestal (H. W. v. Eyken) wordt vermoord. *Teekening* in O.I. inkt (door *J. Buys*?) br. 12°.
604 Mishandeling door de Spanjaarden van den zoon v. den Rector en
a geschiedschrijver L. Hortensius te Naarden. (Arend. II. e 232.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vdl. Woordb.
b Dez. plaat; proefdruk voor alle lr.
605 (Dec.) Pater C. Musius uit Delft, 72 jaren oud, op bevel van Lumey te
a Leyden opgehangen, na te voren vreesselijk te zijn gemarteld. (Arend. II. e 288.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. dl. XXII.
b Dez. plaat, proefdruk voor de lr.
606 Portret van C. Musius, ter halver lijve, links, met 5 reg. Lat. onderschr.
a omgeven door 8 kleine plaatjes, met Lat. onderschr., zijne martelingen en lijden afbeeldende. Zonder nm. v. grav. — Hieronder een afzond. doch bijbehoorend blad met Lat. vers in 3 kol.: *In mortem Musii* door *C. P(lempius?)* en daaronder: „Epitaphium C. M." in 3 kol., door H. Junius uit Hoorn, met adres: *Lovanii* 1634. De pl. is hg. 28 dm., met vers 57 dm. br. 32 dm. gr. fol. Uitmuntende en *zeldzame* plaat, inzonderheid in dezen eersten afdruk.
b Dez. plaat; latere en veel slechtere afdruk, met 6 reg. Holl. vers, in plaats v. h. Lat. onderschr.: *Siet hier den waerden man, enz.*: de uitleggingen onder de plaatjes zijn hier in het Holl. — Zonder de Lat. verzen op de vorige plaat. — *Zeldzaam*.
607 „Martyrium Corn. Musii." — Voorstelling op 1 plaatje van de verschillende martelingen hem aangedaan. Znd. nm. v. grav. kl. 8°. — Hierbij zijn portret kl. 8°. Uit een Latijnsch werkje der 17e eeuw.
608 (11 Dec. tot 13 Julij 1573.) Begin van het beleg van Haarlem.
a (Arend. II. e 243) — „Wijboud Ripperda, doet eene vaderl. aanspraak „aan de burgers en schutterij v. Haarlem." Gesigt van eene zaal op

h. Stadhuis, waar Ripperda spreekt. — Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles* 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. dl. 33.
b Dez. plaat, afdruk op blaauw papier.
c Dez. pl.; proefdruk voor alle lr.
d Hetzelfde; fraaije teekening in O. Ind. inkt door *J. Buys* 8°.
609 Beleg van Haarlem. (Arend II *e* 242—280.) — Plan der Stad en omligg. land; bovenaan regts de Haarl. Meer met Spaansche en 's Prinsen vlooten, links Spaarnwoude, enz. Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart n°. 26. br. 4°.
610 Beleg van Haarlem. — „Afbeelding v. de Beleg. v. H. door don Freder. „de Toledo.... te zien aan de Noordzijde d. stad, v. h. Huys te Kleef,... „over het Leprooshuis op de Halve Maan, agter de Bres in de Stads„muuren en de schansen d. Spanj. In die tijd naar h. leven getekent „.... op h. Raadh. bewaart, na de Echte tekening in koper gebragt „door *H. Spilman*." Met adres v. *Cleynhens* te Haarlem. — Het Huis te Kleef links; profil. d. stad, geheel regts in h. verschiet Amsterdam. — 2 aaneen behoorende br. fol. bladen, ieder hg. 73 dm., te zamen zonder de randen breed 149 dm. — Zeer fraai, geheel onafgesneden Ex.
611 „Beleg der Stad Haerlem," enz. — Gezigt der stad en v. al het omliggende land; bovenaan regts Zandvoort en de Noord-zee, links de Haarl. Meer met de beide vlooten; onderaan regts het Huis te Kleef, waar Don Frederik woonde, links het riviertje de Lie. — Uitvoerige pl. Naar *P. Zaenredam* door *C. v. Kittensteijn* 1626, met adres v. Gez. Sas. Hg. 38 br. 50 dm. br. fol.
612 Hetzelfde, geheel als voren, doch verkleind; v. ond. 12 Holl. verzen. Door *W. Akersloot* Hg. 17 br. 24 dm. br. 4°. Uit: Ampsing, beschrijv. van Haarl. 1628. 4°.
613 *a* Hetzelfde, als voren, doch grooter. Door *C. Decker*. br. fol. Uit: Le Clerc.
b Dez. plaat; opgegrav., met zwarten rand omgeven. br. fol.
614 Hetzelfde; bijna als voren; zeer groot plan der Stad wat bijna de geheele plaat inneemt; de ligging als voren. Met Ital. inschr. boven in de pl.: *L'assedio della citta di Herlem*. Met n°. in de pl. doch zonder uitlegg. Znd. nm. v. grav. Hg. 27 br. 40 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.*
615 Hetzelfde. Op d. voorgrond regts het Huis te Kleef, op den achtergrond de stad. Naar de echte teekening tijdens h. beleg. — Lithogr. bij Horneer te Gorkum. Hg. 22 br. 41 dm. br. 4°. Uit: v. Capelle beleg v. Hrl. 1843. I.
616 Hetzelfde, geheel anders; in h. midden de Stad, bovenaan de duinen en Noord-zee, onderaan links de Haarl. Meer, v. onderen de Spieringmeer, regts de dijk en h. Spaarne. — Lithogr. bij H. J. Backer. Naar eene oude teekening. Hg. 18 br. 26 dm. br. 4°. Uit: v. Capelle (Bosdijk) beleg v. Haarl. 1843. III.
617 „Aanval en verdedigingswerken van de Spanjaarden en Haarlemmers." — Op den voorgrond de Haarl. Schansen; bovenaan de vijandelijke. Naar een houtsnee kaartje gedrukt tijdens het beleg. Lithogr. v. Horneer te Gorkum. br. 4°. Hg. 19 br. 34 dm. Uit: Capelle (Bosdijk) beleg v. Haarlem. II.
618 (**1573. 25 Maart.**) „Belegering van Haarlem." — Kenau Simonsz
a Hasselaar trekt aan h. hoofd v. eene menigte vrouwen uit de stad; links een der Stadspoorten. (Arend. II. *e*. 247). Door *S. Fokke*. 1776. A. Fokke exc. br. 4°. Uit: Cerisier?
b Dez. plaat, proefdruk voor alle lr.
619 Hetzelfde, geheel anders, op den voorgrond Kenau, regts de stad. Met 1 reg. Fr. onderschr. (Door *L. Cause*?) kl. br. 4°.
620 Portret van Kenau Sim. Hasselaar. Ten voeten uit, regts achter haar eene borstwering, links 3 vrouwen en eene toren. Met 1 reg. onderschr.

„Een vrouw genaemt Kennauw out 46 jaer. Amst. 1578. Fraaije oude teekening in O. I. Inkt. Hg. 27 br. 18 dm. gr. 4o. Op de Tentoonstelling v. Oudheden te Delft in Julij 1863 was eene oude schilderij met deze plaat geheel overeenkomende ingezonden door den Heer J. C. de Koningh te Enkhuizen.

621 „Hollandsche vrouwenmoed en Heldinnen-daden." — „Kenau Hasselaar „trekt aan h. hoofd v. 300 Haarl. Vrouwen uit, tegen de Span„jaarden den 25 Maart 1572." (*Sic!*) — Links de poort waaruit de vrouwen en eenige soldaten trekken, de schansen in h. verschiet. Naar *R. Jelgerhuis*. Slechte plaat in aquatinta door *A. Lutz*. Hg. 45 br. 30 dm. br. fol.

622 Hetzelfde, als voren doch kleiner (de vorige is naar deze vergroot.)

a Met 1 reg. curs. bovenschr.: *Belegering der Stad Haerlem.* enz. In de manier van *R. de Hooghe*, znd. nm. v. grav. Hg. 18 br. 23 dm. br. 4o.

b Dez. plaat, opgegraveerd, en met breeden rand omgeven, met 1 reg. bovenschr.: *Vicit constantia fatum.* Znd. nm. v. grav. br. 4o.

623 Tafereel uit h. beleg v. Haarlem. — Kenau Sim. Hass. staat in een op de straat uitkomend vertrek, en heeft een dolk in de eene, een zwaard in de andere hand, voor de deur ligt een zwaar gewonde op den grond. Naar *J. J. Eeckhout* litogr. door *P. G. Bernhard.* — Met afzond. beschrijv. — Uit h. Album d. Maatsch. v. Sch. Kunst. 1840. Hg. 33. br. 26 dm. fol.

624 Hevig gevecht aan den Diemerdijk, tusschen de Spanjaarden uit Am-

a sterd. en Sonoy. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. no. 38 br. 4o.

b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

625 De Haarlemmers verwoed over de wreedheid der belegeraars, doen

a 11 hoofden van verslagen Spanjaarden in een' ton, en werpen dien over de wal, om aan Alva voor 10den penning met intrest, gezonden te worden. — Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. br. 12o. Uit?

b Dez. pl. Proefdruk voor alle lr.

c Hetzelfde; teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl.

626 Quirijn Dirkszoon en Lambert Jacobszoon, beide R. Cath. Oud-Bur-

a gemeesters worden uit weerwraak opgehangen, en onderweg door hunne vrouwen en dochters vertroost. (Arend II *e* 262) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8o. Uit: Kok, Vaderl. Wdb. dl. 24.

b Dez. pl. Proefdruk voor alle lr.

c Hetzelfde. teekening in O. I. inkt. voor de voorg. pl. door *J. Buys*.

627 Zinneprent op de smeekingen van Haarlem aan den Prins om de Stad te verlossen. — De Haarlemsche burgerij geknield, en geketend door *Calamitas*, valt den Prins van Oranje te voet, en bidt om hulp bij het zware beleg der stad; 4 zinnebeeld. vrouwen en een oud man ondersteunen het verzoek met verzen op eene in de lucht zwevende rol geschreven. — Links de Prins, in het midden Haarl., op den achtergrond de 5 personen. Door *H. Goltzius* Hg. 11⁵ br. 17 dm. br. 4o. *Zeldzaam* fraai ex. uit de collectie *Verstolk*.

628 (**14 Junij**.) Tafereel uit h. beleg van Haarlem. — Gevangenneming v. d. Vaandrig Pieter Hasselaar in het huis v. zijne moeder, waar men zijn broeder in zijne plaats wil vatten; en in tegenwoordigheid zijner schoonzuster Kenau Sim. Hasselaar. (Arend II *e* 275) — Fraaije *teekening* in O. Ind. inkt. Naar *P. Barbiers* door *J. P. Visser Bender*. Hg. 26 br. 35 dm. br. fol.

629 Hetzelfde, geheel als voren, doch veel kleiner. In omtrek door *D. Veelwaard*. br. 4o. — Hiervan is ook eene plaat door *C. E. Taurel* in: Arend geschied.

630 (**13 Julij**) Vreeselijke moorden door de Spanjaarden te Haarlem na de overgave gepleegd. (Arend II *e* 274) Gezigt op de Bakenessegracht

bij de Kerk, links een deel der kerk. — Van acht. bedrukt met Franschen tekst. kl. br. 4°. Uit: *Miroir de la Tyr. Espagn.*

631 Hetzelfde, geheel anders. Een groot schavot voor de groote kerk. Door *S. Fokke.* br. 12°. Proefdruk voor de lr. Uit: te Water, Geschied.

632 De Haarlemsche Verdedigers. — Serie van 12 platen, gen$_o$. 1—12 voorstellende krijgslieden, staande in landschappen en gemeenlijk genoemd: *de verdedigers van Haarlem*, hoewel de omliggende streek en de steden in de verte afgebeeld aan een geheel ander land dan Holland en aan meer steden dan alleen Haarlem doen denken. — Naar *H. Goltzius* door *J. de Gheyn.* Met adres v. *H. Goltzius.* 1587. 12 pl. Iedere pl. hg. 22, br. 16 dm. gr. 4°. — Zeer fraaije serie; seldzaam; uitmuntende afdrukken.

633 „Gedenkteeken aan de jaren 1572 en 73." — Een monumenteele tafel in drieën verdeeld, opgerigt in de groote kerk te Haarlem. Lithogr. naar *W. Plaatser van d. Hull* bij Desterbecq. gr. 4°.

634 (Febr.) Lambert Melisz van Westzanen vlugt met zijne moeder uit zijn door de Spanj. verbrand huis, en redt haar op eene slede over het ijs naar Hoorn. (Arend. II. *e* 359) Klein pl. met inschrift: *Hollantse liefde.* Links het N$_o$. 28 kl. 4°.

635 Hetzelfde, bijna als voren, m. onderschrift: „*Vlugt van een Wormer met zijn moeder.*" gr. 8$_o$.

636 Hetzelfde, bijna als voren, veel kleiner, met inschr.: *Vlugt uit Westzanen.* pag. 96. 12$_o$.

637 Hetzelfde, zeer verschill.; in het verschiet h. dorp. Door *S. Fokke.* kl. 8°.

638 (22 April volg. Hogenberg 1 Maart.) Groote overwinning op de
a Spanjaarden bij Vlissingen. — Gezigt op de Schelde, tusschen Vlissingen, Biervliet en Ellewoutsdijk, met de geheele vloot. Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 39. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

639 (5 Aug.) De overste v. d. Prins in Zeeland, Karel van Boisot neemt met behulp van zijn broeder Lodewijk. den zee-admiraal, het fort Rammekens in. (Arend II *e* 301) Naar *Hogenborg* zeer verkl. Uit: Baudart, n$_o$. 40. br. 4°.

640 (21 Aug. tot 8 Oct.) Beleg van Alkmaar door Don Frederik van Toledo. (Arend. II. *e* 307—311.) Op den achtergrond de stad, op den voorgrond het leger en de tenten, enz. *Teekening* naar de schilderij van *Pt. Adriaansz.* 1580. br. fol. Zie bij 642.

641 Hetzelfde. — Op den voorgrond zeer uitvoerig h. dorp Ouddorp, de legerplaats v. Don Frederik; in h. midden der pl. de stad, in het verschiet op d. achtergrond Egmond en de duinen, links de weg langs de Schermmeer, Van boven in het midden een 8 reg. vers. *Teekening* naar de schilderij van *Pt. Adriaansz.* 1580. br. fol. Zie bij 642.

642 Bestorming van Alkmaar. — In het verschiet de stad, in h. midden en regts trekken de troepen op ten aanval; op d. voorgrond links eenige soldaten. Bovenaan in h. midden het wapen der stad, regts en links 6 regels rederijkers-verzen. Van onderen de afbeelding v. eene stormbrug, en daarboven het jaar 1580 (zekerlijk dat der schilderij) en het monogram v. d. Schilder geëntrelaceerd C. A. P. v. R.? *Teekening* naar de oude schilderij van 1580 br. fol.

De 3 N$_o$. zijn naar de zeer belangrijke schilderijen van dien tijd, (ieder lang bijna 2 el, hoog 1 el, 10 dm.) welke op het raadhuis te Alkmaar hangen, en waarschijnlijk alle in 1580 door *Pt. Adriaansz.* geschilderd zijn, verkleind en geteekend door *B. G. ten Berge* te Alk-

maar in 1861. Iedere teekening hg. 28, br. 42 dm. — Deze verkleinde, doch zeer duidelijke copiën zijn de *eenige* die immer van deze schilderijen gemaakt zijn.

643 Beleg van Alkmaar. Plan der stad in h. midden der pl.; hooger op Egmond en de duinen; links de Schermmeer, v. ond. Outdorp en Huyswaert. Met een schild, bovenaan links, waarin deze inscriptie: ALCMARIAE, *urbis Hollandiae ab hispanis graviter obsessa*, enz.: v. ond. links uitlegg. der 31 N°. — Hierbij een afzonderl.: „Corte en waer„achtige Beschrijv. der Stadt Aclmaer mitsgad. de Beleg. in 1573. Ende oock de Distructie der oude Stadt Vroon." — Deze beschrijv. der stad gaat tot 1630, (in welk jaar dus de plaat moet zijn uitgegeven) en is gevolgd door een *Taldicht* en uitleg der letters A tot G op de plaat. — De beschrijv. is in 4 colommen gedrukt en behoort ter zijde en onder de pl. geplakt te zijn. — De pl. is hg. 36, br. 51 dm., de Beschrijv. in 4 kol. hg. 36 br. 34 dm. — Deze plaat en beschrijv. zijn *zóó zeldzaam* dat alleen *dit* Exemplaar bekend is.

644 Hetzelfde; geheel als voren doch verkl. Met Holl. inschr. Door *J. C. Philips*. br. fol Uit: Hooft.

645 Hetzelfde, bijna als voren, doch Egmond meer vóórkomend. Met uitlegg. v. ond. der 21 N°. br. 4°. Plaat uit het midden d. vor. eeuw.

646 Hetzelfde, bijna als voren, doch op den voorgrond het optrekkend Spaansche leger. Znd. nm. v. grav. (*C. Decker?*) br. fol. Uit: Bor, Oorl.

647 Hetzelfde, anders, bovenaan h. plan der Stad; regts de Schermmeer;
a op den voorgrond het optrekkend Spaansche leger. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n°. 41. br. fol.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

648 Tafereel uit de heldhaftige verdediging v. Alkmaar. Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus*. gr. 8°. *Proefdr.* voor alle lr. Uit: Hooft, Hist. 1820.

649 (**28 Aug.**) Geertruidenberg wordt door den Heer van Poyet bij ver-
a rassing aan de Spaanjaarden ontweldigd. (Arend II *e* 304.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 42. br. 4°.
b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.

650 (**11 Oct.**) De Graaf v. Bossu verlíest een zeeslag op de Zuider-zee
a tegen de Prinsgezinden onder Kornelis Dirkszoon v. Monnikendam. (Arend. II. *e* 313—316.) Gezigt op de Zuider-zee, op den voorgrond de 2 Admiraalschepen vechtende; links bovenaan Enkhuizen, regts onderaan een stukje v. Amsterdam. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, No. 43. br. 4°.
b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.

651 Hetzelfde, nagenoeg als voren, links Enkhuizen. Naar *H. Vettewinkel* door *W. Nieuwhoff*. Hg. 17 br. 27 dm. br. fol. Uit: Engelb. Gerrits, Neerl. Heldendaden ter zee. Met afzond. uitlegg. in 8°.

652 Hetzelfde; nog al verschill.; links Enkhuizen, regts de 2 Admiraal-
a schepen slaags; op den voorgrond 2 open booten in gevecht. Met ondersohr.: *De zeeslagh der Noord-Holl.*, enz. Door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, Oorl.
b Dez. plaat, opgegrav. met zwarten rand, en onderschr.: *Zeeslag tusschen*, enz. Gem. Tom I, n°. 10. br. fol. Uit: le Clerc.
c Dez. opgegrav. plaat, proefdruk voor alle letter.

653 Hetzelfde; de Zuiderzee, waarop de geheele vloot, in h. verschiet langs de geheele pl. het strand v. Hoorn tot Enkhuizen; Enkh. geheel regts. Met inschr. boven in de pl.: *Slagh v. Bossu*; v. ond. 1 reg. met rederijker verzen en uitlegg. d. 26 n°. (Naar eene oude schilderij) door *P. C. H.?* Hg. 18 br. 27 dm. br. 4°.

654 Hetzelfde; bijna als voren, met inschr. boven in de pl.: *Bossu geslagen a° 1573.* kl. br. 4°.
655 Maximiliaan, Graaf v. Bossu gevankelijk te Hoorn binnengebragt.
a (Arend II e 316) Naar *J. Buys* door *Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb.
b Dez. plaat; proefdruk vóór alle lt.
c. Hetzelfde; teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. door *J. Buys*. 8°.
656 (Nov.) Middelburg door Prins Willem belegerd. (Arend II e 345.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 49. br. 4°. (den."
657 „Gevangenneming v. Ph. v. Marnix te Maaslandsluis door de Spanjaar-
a (Arend II e 319) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb.
b Dez. plaat. Proefdruk vóór alle lr.
658 (Dec.) Schandelijk vertrek van Alva uit Amsterdam. (Arend II e 324.) Znd. nm. v. grav. br. 12°.
b Dez. plaat, Proefdruk vóór alle lr.
659 (18 Dec.) Alva, op zijn verzoek, door koning Philips van de landvoogdij ontslagen, vertrekt uit Brussel. (Arend II e 331) Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Bandart n°. 47. br. 4°.
660 Zinneprent op het vertrek en den val v. Alva? (Arend II e 332) — Alva klimt een ladder op die ten hemel reikt; de dood, de duivel en eene vrouw (blijkens den wereldbol met eereteekenen naast haar) de wereld, trekken er hem af. — Slechte oude *teekening* in O. I. inkt. Hg. 16 br. 16 dm. kl. 4°.
661 (1574.) Gilles v. Barlaimont, Heer v. Hierges, wordt te Amsterdam
a ingehaald. kl. 12. plaatje.'— b Hetz. in proefdruk en c in teekening door *S. Fokke*.
662 (27 of 29 Jan.) De Spaansche Admiraals d'Avila en Glymes, bij Bergen op Zoom en Romerswaal door de Zeeuwen onder Boisot geslagen. (Arend II e 343.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 48. br. 4°.
663 (31 Jan.) De Spaansche vloot, onder Romero, die Middelburg wil ontzetten, wordt door de Zeeuwen onder Boisot voor Bergen op Zoom geslagen. Hierop is ook afgebeeld, de daad van Jsp. Leynse, van Zoutelande, die de vlag van het Spaansche Admiraalschip afhaalt. (Arend II e. 347). — Photographie door Mr. *J. v. d. Graft* te Middelburg in 1863 naar het tapijtwerk door *J. de Maecht*, in Middelburg geweven tusschen 1591—99 en hangende in de Abdij aldaar. *Zie de aanteekening bij* n°. 715.
664 (9 of 18 Febr.) Middelburg gaat bij verdrag aan den Prins over. (Arend II e 349.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit Baudart, n°. 50. br. 4°.
665 (14 April.) Slag op de Mookerheide. (Arend II e 364—6.) Regts het
a dorp Mook, daarbij een molen; links bovenaan Nijmegen, in het midden het einde van den slag. Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 52. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt, vóór de verzen en namen. Proefdruk vóór alle lr. voor Baudart. br. 4°. Zeldzaam.
666 Hetzelfde; geheel als voren, doch met bijvoeging van de Maas, regts voorbij h. dorp Mook. Door *J. W. Baur*. Gem. 277. br. fol. Uit: Strada de bello Belg. Rom. 1650. fol.
667 Hetzelfde, geheel als voren doch wat verkl.; met Lat. inschr. in, en uitlegg. onder de pl. br. fol. Uit: Strada, de bello Belg. Mogunt. 1651. 4°.
667* Hetzelfde, geheel als voren, even groot, met Ital. opschr. en uitleg boven in de pl. Gem. 329. br. 4°. Uit:?
668 Hetzelfde, geheel als voren doch omgekeerd, regts Nijmegen, links de Maas en Mook. Met Holl. opschr. en uitleg boven in de pl. Door *F. v. d. Wijngaerde*. br. fol. Gem. 311. Uit: Strada, Nederl. Oorl. 1646. fol.

669 (30 Mei.) Overwinning bij Lillo door de Zeeuwen op 23 Spaansche oorlogschepen, waarvan zij 3 verbrandden, 5 in den grond boorden en 15 prijs maakten. (Arend II e. 372.) — Photographie door Mr. *J. v. d. Graft*, te Middelburg in 1863, naar het tapijtwerk door *J. de Maecht* te Middelburg, geweven tusschen 1591—99, en hangende in de Abdij aldaar. — *Zie de aanteekening bij* No. 715.

670 (6 Junij, volgens Hogenberg 5 April.) Don Louis de Requesens, de
a opvolger van Alva, laat te Brussel vóór het Broodhuis een algemeen pardon uitroepen. (Arend II e 377.) — Bijna dez. plaat als 457; hier echter zijn de trappen v. h. huis ledig, op de vorige pl. vol soldaten. Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, no. 51. br. 4o.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

671 1573, van 30 Oct. tot 21 Mrt. 1574 en v. 26 Mei tot 3 Oct. 1574) Beleg van Leyden. — (Arend. II. e 381—399) — „Kaart v. de Belege-„ringen der Stadt Leyden; de eerste is begonnen 31 Oct. 1573 en ver-„laten 21 Maart 1574; de tweede is begonnen 26 Mey en ontset den „3e Oct. 1574, ontworpen en Affgeteeckent door Joost Jansen Bilhamer „die den Spaanschen int selve Belegh voor Ingenieur heeft gedient." — In h. midden het plan der Stad, rondom al de Schansen, nl. onderaan de Waddinger en Lammenschans, regts Leyderdorp, boven aan de Stads-Watering en de Quakel; onderaan regts de: Verkl. der 49 no. op de pl. Naar de afteekening v. Bilhamer gecopieert in 1717 door T. Reets, gegrav. d. *I. Stemmers*. Hg. 45 br. 57 dm. Gr. br. fol.

671* Hetzelfde; geheel als voren, zeer verkl.; voor Wagenaar Vaderl. Hist. 1752. br. 4o.

672 „Het beleg en ontzet van Leyden. 1574." — In h. midden de stad,
a daarboven de Haarlemmer Meer, regts de Noordzee; links de vlugt der Spanjaarden en Wilsveen; v. ond. links een schip: *de ark v. Delft*; en regts een hevig gevecht bij de: *Landschyding*. Boven aan de pl. een band met opschr., links en regts 2 papieren noodmunten. Geëtst door *Romein de Hooghe*, met adres v. *J. Tangena*. Hg. 48 br. 46 dm. br. fol. — Zeldzame en zeer fraaije 1e druk.

Hierbij een afzonderlijk verhaal v. h. beleg v. Leyden, onderteekend *J. Tangena*, waar naast een vers ter eere v. d.: Leidschen borger door *M. Z. v. Boxhorn*. 1 bl. fol. dat waarschijnlijk bij deze plaat behoort. Zeer zeldzaam.
b Dez. plaat, latere en slechtere uitgave. Znd. nm. v. grav. of adres; onderaan regts staat: *De landscheiding*.

673 Hetzelfde, als voren, doch meer verkl.; de Haarl.-Meer meer naauwkeurig aangeduid. Met 1 reg. kap. opschr.: *Afbeeldinge van* ens. kl. br. fol.

674 Hetzelfde; bovenaan in het verschiet de stad, vooraan de schansen. Uit: Baudart, no. 58. V. acht. onbedrukt. br. 4o. — Deze plaat v. h. beleg is niet in *Hogenberg*.

675 Serie van zes platen over het beleg en ontzet van Leyden. I. Afleggen v. d. eed v. getrouwheid, met Hebreeuwsch opschrift. II. *Dissidium*. III. *Fames* IV. *Mortalitas*. V. Ontzet der stad. (zonder opschrift.) VI. Dank in de kerk. (met Hebr. opschrift.) Door *Guil. Hanius* (*Wl. de Haan.*) br. 4o. De pl. zijn ongenommerd; iedere pl. hg. 17 br. 26 dm. br. 4o.

Deze platen of copieën er van vindt men veel in Orlers, Beschrijv. v. Leyden. 1614 of 41 of 1781. — Van deze platen bestaan 3 uitgaven:
a Plaat 1 en 6 met Hebr., 2, 3, 4, met Latijnsch, pl. 5 zonder opschrift. Op pl. 6 v. ond. d. naam des grav.

b Slechte copiën v. d. voorg. pl.; zonder Hebr. opschrift op pl. 1 en 6; met de opschriften: *Muyterey en Hongersnoot* op pl. 2, 3 en een Holl, vers op pl. 5.
c Latere afdrukken van de voorg. copiën; pl. 1 en 6 met Hebr. inschriften. Van den 1sten staat te herkennen door h. ontbreken v. d, naam des grav. op pl. 6. — Hiervan alleen de laatste plaat voorhanden.
Hierbij een afzonderlijk 4o blad zoo groot als de platen, met 6 tweeregelige verzen ter uitlegging; dit behoort waarschijnlijk bij de copiën: *b*.
676 Standvastigheid v. v. d. Werf gedurende het beleg van Leyden. (Arend. II *e* 394) In het midden v. d. Werf, zijn degen aan de oproerige burgers toereikende, regts eene uitgevaste vrouw met 3 kinderen om haar; links het Stadhuis. Uitvoerige voorstelling. — Naar de Schilderij van *Gst. Wappers*, in aquatinta door *F. Lherié* te Antwerpen. 1835. Proefdruk vóór de letter. Hg. 56 br. fol. br. 65 dm.
677 „Pieter Adriaanszoon van de Werf, Burgemeester van Leiden, zijn „leven veil biedende aan de muitende ingezetenen der stad." — Gezigt op de Breestraat, regts h. Stadhuis, op straat v. d. Werf, vóór hem eenige mannen en vrouwen geknield. Naar de schilderij van *M. J. v. Bree*, op het Stadhuis te Leiden, lithogr. door *C. C. A. Last*. Hg. 30 br. 40 dm. br. fol. *Chin. pap.*
678 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl., met opschrift: *le Siège de Leyde.* Lithogr. bij *Blommers* te 's Hage. gr. 8o.
679 Hetzelfde, eenigzins anders. Links v. d. Werf, vóór hem geknield
a een soldaat met zaamgevouwen handen. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 1787 8o Uit: Kok, Vad. Wdb. VIII. 8o.
b Dez. plaat. Proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde, teekening in O.I. inkt voor de pl.
680 Hetzelfde, geheel anders. Eene kamer door eene kroon met kaarsen
a verlicht. in h. midden staat v. d. Werf, vóór hem een man op de knieën. Met onderschr.: Daar is mijn zwaard, enz. IV. 6. Uit: v. Merken. Beleg v. L. in: Toneelpoëzy. Naar en door *R. Vinkeles.* 1774. 4o.
b Dez. plaat. Proefdruk vóór alle lr.
681 Hetzelfde, geheel als voren, veel verkl., Door *R. Vinkeles.* 1774. 8o. Uit: v. Merken, beleg v. Leid. 1774. 8o.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
682 Zinneprent op v. d. Werf; zijn borstbeeld, regts, in een ovaal door eene slang gevormd; ter weerszijden 2 engelen en verdere zinneb. Met onderschr.: Zoo wordt standvastigheid on getrouwh. bewaard. Naar *A. C. Haack* door *N. v. d. Meer.* Bovenaan gem. 2 Hg. 20 br. 29 dm. br. fol.
683 Monument ter eere van v. d. Werf, in de Pieterskerk te Leyden opgerigt. Een ovaal schild met eikenloof enz. waar boven zijn borstbeeld. Met 14 reg. vers van J. Vos. Door *P. Philippe.* Hg. 39 br. 27 dm. fol.
684 14 Afbeeldingen v. 7 verschill. Noodmunten gedurende het beleg uitgeg. en 15 afbeeld. v. 10 penningen ter eere van v. d. Werf, v. d. Does, en ter gedachnis v. h. beleg, het ontzet en van de stichting der Hoogeschool geslagen. — Op 7 bl. fol. 4o. en 8o. Hierbij een Holl. gedicht op h.: *Papieren-geld geoffert voor de Vrijheid.* In 2 kol. br. fol.
685 Stoute daad v. een Spanjaard vóór Leyden. Znd. nm. v. grav. get.: Tweede dl. 61 kl. 8o. Uit: Leti, leven v. Philips II?
686 Wapen v. Duivenbode. 1578. Door *J. v. d. Spijk.* 8o. — Afbeeld. v. d. ijzeren pot in Lammenschans gevonden. Met opschr. — Hieronder de halve maan met opschrift: *Liver Turcx dan Paus*, enz. Door *A. Delfos.* 2 bl. 8o.

687 „Afbeelding van den Snaphaan v. d. Ed. Jan v. d. Does in h. beleg „v. Leyden, met de veroverde Spaansche stukken geschut aan Lam„men Schans." br. 4°. Grav. znd. nm. omstreeks 1770. br. 4°.

688 (3 Oct.) Ontzet van Leyden door de Holl. en Zeeuwsche vloot onder Lod. v. Boisot. — Kaart v. h. land tusschen Leiden en Delft; bovenaan links de Noordzee; regts Leiden; onderaan links Delft; in h. midden de schepen van Boisot. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n°. 54. br. 4°.

689 Ontzet van Leyden; de stad in het verschiet, ens. nagenoeg als op n°. 674 (Baudart n°. 53). — Gezigt bij nacht; een halve maan aan den hemel, regts eenige schepen van Boisot en eenige ruiters die verschrikt weg vlugten. Znd. nm. v. grav. en geheel als de plaatjes die in Baudart oorspronkelijk, en niet nagevolgd zijn. br. 4°.

690 Hetzelfde. Kaart v. h. land tusschen Leyden en Rotterdam; links Leyden, v. ond. de zee en Schevelingen, bovenaan regts Rotterdam; met vele schepen, vlugtelingen ens. Met Lat. en Fr. inscriptie bovenaan in de kaart; v. ond. regts: *Ontzettinge der stad Leijden.* Hg. 26, br. 33 dm. br. fol.

691 Hetzelfde, geheel anders. Bovenaan de kaart de Leidsche meer en
a Noordzee, in h. midden Leiden, regts de Reguliersdam, overal schepen; bovenaan links afbeeld. v. 2 pap. noodmunten, regts uitleg v. 20 N°. en bovenschr.: „'t Ontzet van Leijden." Znd. nm. v. grav. (Door *C. Decker?*) br. fol.
b Dez. plaat, latere druk met zwarten rand omgeven.

691* Hetzelfde, nauwkeurige copie in lithogr. door *Trap* te Leyden. (Omstreeks 1840) br. fol.

692 „Het ontzet v. Leijden. A°. 1574" Voorstelling in de stad aan een der poorten.
a Door *S. Fokke.* 1776. Met adres van *A. Fokke.* br. 4°. Uit: Wagenaar.
b Dez. plaat. Proefdruk vóór alle lr.

693 Hetzelfde. Afbeelding v. een geschilderd glasraam in de St. Janskerk te Gouda.
a In h. verschiet bovenaan de stad, in h. midden het verdronken land, links de stad Delft. Op den voorgrond links de Prins, wien eenige personen komen smeeken; regts het wegdragen van vaten met levensmiddelen. — Onder de voorstelling: *Anno* 1603. Naar de compositie v. *Is. Zwanenburg*, geteekend door *J. C. Boetius*, gegrav. door *P. Tanjé.* gr. fol. Hg. 64, br. 32 dm. Dit is plaat 25 uit de in 1743 ontworpen serie v. platen naar alle Goudsche kerkglazen, waarvan slechts 7 verschenen zijn.
b Dez. plaat, *proefdruk* vóór alle lr. — Dit Ex. is door den graveur met vele tinten in rood krijt verbeterd.

694 (10 Oct.) Verdrijving der Spaansche vloot, die het belegerde Middelburg wil ontzetten, door de Zeeuwen. (Arend II *e.* ?) Photographie door Mr. *J. v. d. Graft* te Middelburg in 1863, naar het tapijtwerk door *J. de Maecht* te Middelburg geweven tusschen 1591—99, en hangende in de Abdij aldaar. Deze afbeelding bestaat in 2 stukken, wijl dit tapijtwerk om zijne grootte doorgesneden en in 2 vakken gehangen is. — *Zie de aanteekening bij* N°. 715.

695 1575. Stichting der Leidsche Hoogeschool. — (Arend II *e* 401) „Zinne„beeldig tafereel der overgifte v. h. octrooi tot de oprigting eener „Hoogeschool. 8 Febr. 1575." — „De straat vóór h. Stadhuis waar Prins Willem aan den Burgem. een blad met opschrift: *Philips* ens. overgeeft. In aquatinta door *H. P. Oosterhuis.* Hg. 45 br. 53 dm. br. fol.

696 (8 Febr.) Inwijding der Universiteit te Leyden. Luisterrijke optogt waarbij vele zinnebeeldige personen. In 4 boven elkander staande

afdeelingen, bovenaan links eene poort met den Nederl. Leeuw; onderaan links een schip met Neptunus en Apollo en de 9 Muzen. Boven de figuren de namen. Znd. onderschrift. — Oude grav. op 2 aaneengevoegde bl., znd. nm. v. grav. Te zamen br. 58, hg. 30 dm. br. fol. *Zeldzaam*.

697 Hetzelfde, geheel als voren, veel verkl., met 1 reg. onderschr. Door *S. Fokke*. Br. 29, hg. 19 dm. br. 4°. Afdruk in fol. — Hierbij de uitlegging uit: (*Cerisier?*) 24e boek. bl. 449.

698 Hetzelfde, geheel anders; in 4 afdeelingen; bovenaan regts, de triumfboog op de Hoogewoerd; v. ond. regts de triomfboog voor de Hoogeschool. Van ond. eene Holl., regts eene Lat. bijgedrukte verklaring der 47 No. Met adres bij *P. v. d. Aa*. Hg. 20 br. 45 dm. fol. Uit: *Orlers*. 3e dr. (1781.) 1e deel.

699 Navolging v. dezen optogt in 1825 bij het 250jarig bestaan der Hoogeschool, met eenige veranderingen; in 4 boven elkander staande reeksen; bovenaan links de poort der Academie; op de 3e rij een wagen met paarden, waarop de Godgeleerdheid troont, enz. Door *L. Springer* naar h. leven geteekend in 1825. Gegrav. door *D. Veelwaard*. Hg. 34 br. 58 dm. br. fol.

700 (**5 Maart tot Julij**) Zinneprent op de vruchtelooze vredehandeling te Breda, tusschen den Prins, de Staten en Steden, met de Spaanschen? (Arend II *e* 434) De *liefde*, een kind op den arm dragende, wordt door *Invidia* en *Vis* verjaagd; rondom op een plein eene menigte staande en knielende menschen; bovenaan God Vader de bezwijmende *vrede* in den arm houdende; daaronder een band met de wapens der 17 verschill. Provinciën. — Met 2 reg. Lat. en Holl. vers en h. jaar 1575. Znd. naam v. grav. Hg. 32 br. 20 dm. fol. *Zeer zeldsame* gelijktijdige pl.

701 Zinneprent op hetzelfde?? — Eene vlakte, regts in een heuvel eindigende, is bevolkt met vele varkens en zeugen die den grond omwroeten, en over eene haag in den middelsten tuin, door den Holl. Leeuw beschermd, willen klimmen; rondom dien tuin de vaandels en namen v. 11 Holl. steden; links eene rivier met een groot Zeeuwsch schip en den Zeeuwschen waterleeuw; in het verschiet over de rivier eene groote stad (Antwerpen?) — Van ond. een 8 reg. Fr. en Holl. vers in oude schrijfletters gedrukt: *Houdl op in mijn thuyn te wrocten Spaensche Beeren*, enz. Zonder eenigen naam v. grav. of jaar. Hg. 23 br. 28 dm. br. fol. *Zeer zeldzame* pl. van omstreeks dezen tijd.

702 (**12 Junij.**) Prins Willem I trouwt te Brielle met Charlotte van Bourbon.

a (Arend II *e* 452) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschiedenis d. Nederl.

b Dez. plaat; proefdruk vóór alle lr.

703 (**8 Aug.**) Oudewater door Gilles van Barlaymont, Heer van Hierges, stormenderhand ingenomen, en uitgemoord. (Arend II *e* 463) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 55. br. 4°.

704 (**12 tot 24 Aug.**) Beleg van Schoonhoven door Hierges, die de Stad na een hevigen storm bij verdrag inneemt. (Arend II *e* 464). Afbeeld. v. 7 noodmunten tijdens dit beleg geslagen.

705 (**1576. 8 Sept. tot Aug.**) Woerden, door de Spanjaarden vruchteloos belegerd. (Arend II *e* 465.) Gezigt der Stad met h. omligg. land; op d. voorgrond regts het Sp. leger. Znd. nm. v. grav. Met Holl. in- en onderschr. br. fol. Uit: Hooft?

706 (**28 Sept.**) „Den Heyrtocht naar Duyvelandt." (Arend II *e* 468.) — 1500 Spaansche Soldaten trekken des nachts bij onweder door het water van Philipsland naar Duiveland. Door *Franc. v. d. Wijngaerden*. br. fol. Get.: fol. 321. Uit: Strada, Nederl. oorlogen. 1646.

707 Hetzelfde, geheel als voren, doch omgekeerd. Requesens en de Jezuit Hernandez, die met opgeheven handen op deze pl. aan de regterzijde staat, komt op de vorige aan de linkerzijde voor. Met Holl. inschr. boven in de pl. en 1 reg. Holl. onderschr. Door *C. Decker*. Gr. fol. Get.: Tom I. N°. 33. Uit: le Clerc.

708 Hetzelfde, geheel als voren, iets verkl., met Lat. inschr. boven in, en uitlegging onder de pl. br. fol. Uit: Strada, Mog. 1651. 4°.

709 Hetzelfde, geheel als voren. Met Ital. opschrift en uitlegg. boven in de pl. Get.: 393. kl. br. fol.

710 Hetzelfde, doch eenigzins anders. Op den voorgrond links Requesens in fraaije kleeding, eenige priesters en de terugkeerende achterhoede, voorafgegaan door hunnen bevelhebber. Met Spaansch inschr. en uitlegg. Naar *J. de Ledesma* (door *R. de Hooghe*?) br. fol. Get.: 377. Uit een' foliouitg. v. Strada?

711 (29 Sept.) Bommenede op Schouwen, door de Spanjaarden ingenomen en uitgemoord. (Arend II e 472.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 56. br. 4°.

712 Hetzelfde, als voren doch met eenige veranderingen. Met 2 reg. Holl. en Fransch onderschr. — Copie van omstreeks 1600 in gelijke grootte van de plaat van *Hogenberg*. br. fol,

713 (1576. 21 Febr.) De Prins van Oranje neemt de vesting Krimpen aan de Lek. (Arend II e 488.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 57. br. 4°.

714 (30 Junij) Zierikzee na een beleg van Oct. 1575 tot Junij 1576 in-
a genomen. (Arend II e 478, 488, 504.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 58. br. 4°.

b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

715 (Julij.) Mislukte poging der Zeeuwen onder Boisot om het belegerde Zierikzee te provianderen. (Arend II e 503.) Photographie door Mr. *J. v. d. Graft* te Middelburg in 1863, naar het tapijtwerk door *J. de Maecht* te Middelburg, geweven tusschen 1591—99 en hangende in de Abdij aldaar. — *Zie de No.* 585, 663, 669, 694.

De afbeeldingen in de genoemde 5 N°s beschreven, zijn die van 5 buitengewoon groote en fraaije tapijtwerken, eenige heldendaden van Zeeuwen voorstellende, die tusschen 1591 en 99 vervaardigd zijn door eenen Middelburgschen kunstenaar *J. de Maecht*, en nu de groote zaal versieren in de *Abdy* te Middelburg, waar de Provinc. Staten van Zeeland vergaderen. Daar deze tapijtwerken ongeveer eene eeuw vóór de bekende Gobelins vervaardigd en nog vrij goed geconserveerd zijn, zoo mogen ze in verschillende opzigten belangrijke kunstwerken genoemd worden. — Eenige nadere bijzonderheden vermelden de H.H. de Kanter en Dresselhuis in hun werk: de Provincie Zeeland. 1824 bl. 79, volg. — Van deze tapijtwerken bestaan uiterst naauwkeurige afteekeningen in kleuren, in breed folio, welke de Heer Mr. Jacob Verheije van Citters in de vorige eeuw voor zijnen voortreffelijken Atlas v. Zeeland heeft laten maken, welke collectie, *Zeelandia illustrata* genoemd, in 12 portefeuilles zulk een rijkdom van platen en inzonderheid van kaarten en teekeningen omvat, (de meeste naar voorwerpen nu niet meer aanwezig), dat die alles verre zich achterlaat wat ik elders van dergelijken aard gezien heb. Deze verzameling berust thans in de Bibliotheek v. h. Zeeuwsch Genootschap. De hier beschreven uitstekend fraaije photographiën heb ik dank te weten aan den Heer Mr. J. van de Graft te Middelburg, die ze naar de bovengenoemde afteekeningen vervaardigd en mij vereerd heeft. — Zie voorts: de Stoppelaar, Gedenkboek. 1868. bl. 44.

716 (28 Julij.) Aalst in Vlaanderen door het muitende Spaansche krijgsvolk van Zierikzee ingenomen en geplunderd. (Arend II *e* 508.) Naar *Hogenberg* verkl., Uit: Baudart, n°. 59. br. 4°.

717 (5 Sept.) De Leden van den Raad van State te Brussel worden in verzekerde bewaring gezet. (Arend II *e* 514.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 60. br. 4°.

717* Hetzelfde, geheel anders; de gevangenneming op de markt te Brussel
a voorstellende. (Door *S. Fokke.*) Opgegrav. pl. Znd. nm. Uit: Wagenaar, Vad. Hist. Uitg. v. 1790. br. 4°.
b Dez. plaat; proefdruk vóór alle lr. van d. 1ᵉⁿ staat der pl., met d. naam des grav. Voor: Wagenaar Vad. Hist. Uitg. v. 1749.

718 (25 Sept.) De muitende Spaansche benden verslaan de troepen der Staten van Braband tusschen Leuven en Tienen. (Arend II *e* 519.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 61. br. 4°.

719 (20 Oct.) Inneming; moord en plundering van Maastricht door de Spaansche troepen. (Arend II *e* 533.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 62. br. 4°. Van acht. onbedrukt.

720 „Haarlem, verwoest door Beleg ende Brandt, ten tijde als zij wederom „gekomen was onder de Regeer. v. d. Prince v. Orang. 1578." — „Eerst „gedaan door *Thomas Thomassen en Jo. v. Doetekom*, nu verkl. door „*Pt. Zaenredam* en *W. Akersloot.*" — Plan der Stad. br. 4°. Uit: Ampzing, „Beschrijv. v. Haarlem. 1628. 4°.

721 (4 tot 8 Nov.) Spaansche Furie te Antwerpen. (Arend II *e* 535—538.)
a Bij *Hogenberg* vindt men over deze vreesselijke gebeurtenis 6 platen, namelijk: 1 Plan d. Stad. 2 Beschieten. 3 Het verdrinken in de Schelde. 4. Het afbranden v. h. korts gebouwde prachtige Stadhuis. 5 Het moorden en branden op de straten. 6 Afgrijsselijke wreedheden. — Deze allen verkl. Uit: Baudart, n°. 63—68. br. 4°.
b Dez. platen, v. acht. onbedrukt; en proefdruk vóór de verzen v. plaat 63.

722 „Afgrijsselijke wreedheid der Spanj. in Antw. gepleegd aan seekere Bruyd."
a Door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, Nederl. Oorl.
b Dez. plaat, opgegrav. en met breeden zwarten rand. Proef vóór de letter.

723 (8 Nov.) Pacificatie van Gend. (Arend II *e* 540.) — Zinneprent hierop, den Hollandschen tuin voorstellende waarin de maagden der Provinciën met hare wapens gezeten zijn, en die door de Spaansche benden bestookt worden. Met inschrift: *Pacificatie v. G.* 1577, en uitlegging der 4 n°. ter zijde; van acht. bedrukt met muzijk. Uit: Valerius, Nederl. Gedenoclano. br. 4°.

In den Catalogus v. d. Histor. Atlas van den Heer Munniks van Cleef, verkocht te Utrecht, December 1860, staan de volgende zinneprenten op de Pacificatie van Gent vermeld:

N°. 97 De 17 Nederl. Provinciën met de steden Amsterdam en Antwerpen. Door *J. v. d. Woude.* — Deze plaat houde ik voor eene zinneprent op de onderhandelingen voor het Bestand, in 1608 gevoerd, en wordt daar beschreven.

„ 98 *Den boom des verbondts.* Met 8 Holl., 8 Lat., 8 Fransche en 8 Duitsche verzen. br. fol.

„ 99 Zegewagen (door 8 muilezels getrokken, waarop *Pacis triumphantis delineatio*, daarachter: *Conjuratum foedus*, links de maagden der 17 Provinciën.) br. fol.

„ 100 Zinneprent ter eere van Prins Willem als bewerker der Pacificatie van Gent, met Holl. inschr. en verklaring. (De

Prins zit te paard als St. Joris, en doorsteekt den onder het paard liggenden draak, daar naast *Belgica* met muurkroon; naast haar een lam op een voetstuk waarop 9 regels in curs. beginn.: *Ter eeren ende memorie*, enz. fol.

N°. 101 Zinneprent op den toestand der Nederl., met 2 reg. Holl. Lat. en Fransch onderschrift: *Fama bracht de baken uit*, enz. Door *J. de Gain* (*Gheyn*) met adres v. *W. v. Haecht*. br. fol. Ik vermoed, uit mijne herinnering, dat het zeer twijfelachtig is of ook n°. 98 en 99 wel op de Pacificatie van Gent betrekking hebben.

724 (**9 Nov.**) Het Kasteel v. Gent aan den Graaf v. Reux voor den Prins v. Oranje overgegeven. (Arend II *e* 540.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 69. br. 4°.

725 (**12 Nov.**) Valenciennes in Henegouwen van de Hoogduitsche en
a Spaansche troepen bevrijd. Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 70. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

726 (**22—25 Nov.**) Rennenberg behoudt Groningen tegen den Spanjaarden, voor de Staten. (Arend II *f* 29.) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, n°. 71. br. 4°. V. acht. onbedr.

727 (**1577. 9 Jan.**) De Unie te Brussel gesloten den 9 Jan. 1577 ter bevestiging van de Pacificatie van Gend, (zie n°. 723) en handhaving der Roomsche Godsdienst, tusschen de Zuidelijke Staten, Geestelijken, Edelen, enz. (Arend II *f* 53, 54.) — Facsimile v. h. geschrift en van de handteekeningen volgens het origineel in 's Rijks Archief te 's Hage berustende.
Gelithogr. door *D. Abrahams* te 's Hage 1827, 4 bladen gr. br. fol.
In het werk van Mr. J. C. de Jonge, de Unie te Brussel is eene andere copie in oude schrijfletters op 1 blad br. fol.

728 Zinneprent op de „Vrijheidverkrijging d. Protestantsche Godsdienst „in de Nederl." — Prins Wilem, een standaard met vrijheidshoed in de hand; achter hem de Godsdienst, een altaar, de Dood, en een standbeeld; links het vlugtend Bijgeloof; de Dweepzucht te paard lost een pistool op den Prins. Voorts vele andere zinnebeelden. — Naar *C. Meyer* door *J. Bemme*, met adres v. J. Groenewoud te Amst. Waarschijnlijk in 1817 bij h. 3e eeuwfeest d. Kerkhervorming uitgeg. — Hg. 60, br. 80 dm. br. fol.

729 (**Jan.**) Zware nederlaag van de stroopende Spaansche benden bij
a Julipe in het land van Luik door eenige Schotsche troepen. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 72. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

730 (**22 Febr.**) Het slot Vredenburg te Utrecht, door de Spanjaarden na
a een hevig beleg overgegeven, en later geslecht. (Arend II *f* 62—65) Het kasteel in h. midden, op den voorgrond het beleg. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 73. br. 4°. — In den Utrechtschen Volksalmanak v. 1863 zijn hiervan 3 andere, gelijktijdige af beeldingen, en indien van 1843 eene naar *Droogsloot*.
b Des. plaat, v. acht. onbedrukt.

731 Het slot Vredenburg in welstand, met gezigt op de stad. Door *C. Decker*. (à rebours gegrav.) br. fol. Uit: Hooft??

732 Hetzelfde, doch eenigzins kleiner en anders. Met 4 reg. curs. onderschr. Door *S. v. Lamsweerde*. Met adres v. *G. Kribber*. Hg. 21 br. 28 dm. br. fol.

733 „Trijn v. Leemput trekt met de Utrechtsche vrouwen op, ter slechting
a v. h. slot „Vredenburg." Naar *Buys* door *Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke,)
b Dez. pl., proefdruk vóór de lr. (Geschied. d. Nederl.

734 (28 Febr.) Afkondiging van de Pacificatie van Gent te Antwerpen
a vóór het Stadhuis. (Arend II e 58?) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, nº. 74. br. 4º.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

734a Hetzelfde; geheel anders: moderne voorstelling. Naar *Buys* door
a *Vinkeles.* 8º. Uit: Kok, Vdl. Woordenb. 17e dl.
b Dez. plaat, proefdruk vóór de lr.

735 (26 Maart) Uittrekken der Spaansche troepen uit Antwerpen, en
a daarbij hun gevangene, de graaf van Egmond. (Arend II *f* 117) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart nº. 75. br. 4º.
b Dez. plaat, van acht. onbedrukt.

736 (28 April) Uittogt der Spaansche bezetting uit Maastricht. (Arend
a II *f* 130) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart nº. 76. br. 4º.
b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.

737 (11 Mei) Don Jan van Oostenrijk wordt met veel staatsie te Brussel
a ingehaald. (Arend II *f* 133) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. nº 78. br. 4º.
b Dez. plaat; van acht. onbedrukt.

738 (5 Julij) „Ware und eigentlicher contrafactur eines wallfisches, ge„fangen in der Scheldt nicht weit von Antorff. Am 5 Julij Anno 1577." — Bovenschrift in 1 regel cursijf van eene pl. waarop de walvisch 3 malen v. verschill. zijden is afgebeeld. Dit mannelijk Ex. was lang 58 voet, hoog 16 vt. 8 dm. enz. Van ond. een 16 reg. Duitsch vers in cursijf in 4 kolommen. — Gelijktijdige prent zonder naam v. graveur Hg. 32, br. 35 dm. br. fol. *Hoogst zeldzaam.*

Dit Ex. is het eenige dat ik ooit gezien heb; nergens vermeld.

739 (24 Julij) Don Jan maakt zich door list meester van het kasteel van Namen. (Arend II *f* 169) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. nº. 79. br. 4º.

740 Hetzelfde; geheel anders. Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus.* 8º. Proefdruk vóór alle lr. Uit: Hooft Histor.

741 (1 Aug.) De Waalsche Spaanschgezinde bezetting v. h. Kasteel van
a Antwerpen wordt het Kasteel uitgedreven. (Arend II *f* 176) Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart nº. 80 br. 4º.
b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.

742 (2 Aug.) De Duitsche troepen te Antwerpen in bezetting vlugten de
a stad uit. (Arend II *f* 177) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart nº. 18. br. 4º.
b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.

743 (7 Aug) De Spaanschgezinde Duitsche Hoplieden, Focker en Frons-
a berg te Bergen op Zoom door hun eigen garnizoen overgegeven. (Arend II *f* 190) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit Baudart. nº. 83. br. 4º.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

744 (26 Aug.) Komst v. Prins Willem te Utrecht, en voorval bij die
a gelegenheid. (Arend II *f* 182.) Naar *Buys* door *Vinkeles.* 12º. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl. V. 3.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

745 Hetzelfde; geheel anders en beter. Door *C. E. Taurel.* kl. 4º. Uit: Arend, Geschied.

746 Zinnebeeldige plaat op de verwoesting v. Nederland en de komst van den Prins? ter hulp dezer landen?? — *Bellum* rijdt op eene open zegewagen die door *Furor* gedreven, en door vele paarden, waarop *Rebellio* en *Punitio Dei* enz. getrokken wordt; achter den wagen: *preada*, *servitus*, enz.; in het verschiet een veldslag, brand eener stad, zeeslag,

enz. Regts vele bergen waarvan een groot leger afdaalt dat a voerd wordt door *Abraham, Josua, David, Machabëus,* enz. en op wagen van *Bellum* aantrekt. Bovenaan links eene cartouche wa een vers geplakt is in *lettres de civilité* gedrukt: *Crombeckte* enz. Ezech. 39. — Fraai gegrav. pl. welligt door *Ph. Galle,* met adres en h. jaar 1578. Hg. 20 br. 36 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.*

747 (22 Aug.) Het Kasteel van Antwerpen, door bemiddeling van Heer van Boursse en den Graaf van Liedekerke ingenomen, w door het volk van Antwerpen afgebroken en geslecht. (Arend II *f* 1 — Serie van 7 genommerde platen hiertoe betrekkelijk, elk in medaillon, met veel beeldwerk; van ond. een 6 reg. Fr. en Ho vers in cursijf. Naar *Mt. de Vos*; zonder naam v. grav. (*H. Golt* Iedere pl. hg. 28, br. 22 dm. kl. fol.

De platen zijn de volgende:

1 (1 Aug.) Eed van getrouwheid tusschen Liedekeroke, Boursse en Rouck — Van onderen het jaar 1578.
2 2 „ Verdrijving der vreemde Duitsche krijgslieden.
3 2 „ Eed v. getrouwheid aan de Staten. (Ontbreekt in mijn Ex.)
4 2 „ Onderhandelingen der overige vreemde soldaten met Liedekeroke.
5 2 „ De Hoogduitschen des Prinsen schepen ziende, verschansen zich. (Ontbreekt in mijn Ex.)
6 23 „ Boursse geeft de sleutels v. h. kasteel aan Liedekercke voor de Staten.
7 23 „ Uittrekken der burgers om het Kasteel te slechten.

Zeldzame Serie.

748 Zinneprent ter eere van Liedekercke, Boursse en Rouck. Hunne borstbeelden op één voetstuk naast elkander met vele zinnebeelden omgeven en eene burgerkroon boven het hoofd van Boursse. Van ond. een 8 reg. Fransch vers in kl. kap.: *Troys Horaces Romains,* enz. Met adres v. *Pt. Baltens.* Antwerp. 1579. Zonder naam v. schilder of grav. Hg. 28, br. 21 dm. kl. fol. *Zeer zeldzaam.* — Deze plaat is wel eens, ik geloof te onregte, voor den titel der bovenstaande Serie gehouden.

749 Twee zinneprenten op den overgang en de verwoesting v. h. Kasteel v. Antw. — Op de eene eene zinnebeeldige vrouw, *Antwerpia moerens,* door twee and. zinneb. vrouwen ondersteund, alle staande op een voetstuk, waarop een 6 reg. Holl. en Fr. vers onder elkander: „*Och Antwerpen hoe bedroeft en verslagen;*" ter weerszijden een 2 reg. Holl. en Lat. vers, in het verschiet het kasteel v. Antwerpen enz. met bovenschriften betrekkelijk Boursse.

Op de andere plaat ziet men het afbreken v. h. kasteel, regts en links een voetstuk, elk met een 2 reg. Lat. en Holl. vers; van ond. een 5 reg. Holl. Lat. en Fransch vers, waarin het afbreken v. h. kasteel als geschied op den 23sten Aug. vermeld wordt.

Beide platen naar en door *Jac. de Gain (Gheyn)* 1577. Ieder hg. 22, br. 28 dm. br. fol. — *Hoogst zeldzaam.*

750 Het kasteel te Antwerpen afgebroken. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 82. br. 4o.

751 (18 Sept.) De Prins van Oranje doet zijne intrede te Antwerpen. (Arend II *f* 201) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no 84. br. 4o.

752 (22 Sept.) De Prins van Oranje wordt door de Antwerpsche burgers langs de nieuw gegraven vaart in trekschuiten door Brussel geleid. (Arend II *f* 202) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 85. br. 4o.

753 (28 Oct.) De Heeren van Rijhove, Hembyze en anderen nemen den Hertog van Aarschot te Gent gevangen. (Arend II *f* 215, 216) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 86. br. 4°.

754 (21 Nov.) Aartshertog Matthias door den Prins van Oranje te Antwerpen met staatsie ontvangen. (Arend II *f* 221) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 88. br. 4°.

755 (22 Nov.) Kolonel Herm. Helling en Kapt. Nic. Ruychaver trachten Amsterdam bij verrassing in te nemen. (Arend II *f* 228) — 2 platen: n°. 89. Innemen van de Haarlemmer poort, en n°. 90. Gevecht op den Dam, Dood van Helling. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n°. 89 en 90. br. 4°.

756 Hetzelfde; geheel als voren; de 1e pl. met opschrift: *Oude Haerlemmer poort* en hetz. in h. Fransch; op de 2e pl. de Dam met de poort in h. verschiet; de beide pl. znd. eenig inschrift. Uit eene beschrijv. v. Amst. v. omstreeks 1680 in kl. 8°. 2 st. kl. br. 4°.

757 Hetzelfde; geheel als voren, doch andere grav.; de 1e pl. met hetz. opschrift, doch alleen in het Holl.; op de 2e pl. ziet men het uurwerk v. d. Stadhuistoren en zeer onduidelijk de Haarl. poort. Van acht. met Holl. tekst, Uit: Commelin, Beschr. v. Amst. 1694. ? ? br. 4°.

758 Hetzelfde; gevecht bij de poort. Door *S. Fokke.* br. 12°. Letter en proefdruk.

759 Hetzelfde; gevecht op den Dam. Klein plaatje. — in letter — proefdruk, en teekening. 3 St. kl. 16°.

760 „Het sneuvelen v. d. Hopman Hellingh." — Moderne voorstelling, Helling stervende op eene bestormde brug. Slechte Lithogr. naar *J. Steijn.* br. 4°.

761 Tien noodmunten te Amsterdam van een zilveren heiligenbeeld ge-
a slagen gedurende het beleg van de stad Sonoy na den mislukten aanslag van Helling. — Naar de origineelen gegrav. door *C. Philips.* gr. br. 4°. Uit: Wagenaar Amsterdam.

b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr. en vóór de inschriften op de munten.

762 Dezelfde noodmunten op 2 bladen; op het eene de noodmunten geslagen v. h. zilv. St. Nicolaas-beeld; op h. and. die van de zilveren kandelaars, lampen en vaten der Maria- of Nieuwe kerk. *Geteekend* in O. I. inkt gr. 4°.

763 De noodmunten van 40 en 10 stuivers, afzond. in 12°. afgebeeld. 24°.

764 (1578. 18 Jan.) Aartshertog Matthias doet zijne plegtige intrede in Brussel. (Arend II *f* 226) Gezigt vóór de poort waar de stoet intrekt. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n°. 91. br. 4°.

765 (20 Jan.) Aartshertog Matthias doet te Brussel vóór het Raadhuis den eed op verschillende voorgestelde artikelen. (Arend II *f* 226) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n°. 92. br. 4°.

766 (Jan.) Don Jan van Oostenrijk ontvangt Alexander Farnese, Prins van Parma, zoon der vorige Gouvernante te *Marche in famine* in Luxemburg. (Arend II *f* 236) — Gezigt van het voorplein v. h. Slot, waar de Prinsen elkander begroeten. — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n°. 93. br. 4°.

767 Zinneprent op de komst van Alex. Farnese in deze landen. (Arend. II *f* 236.) Farnese ten voeten uit, links, in fraaije kleeding met harnas, eene zware knods in de hand, naast hem de Roomsche Godsdienst met een kruis, regts een palmboom waaraan het wapen van Farnese, vóór hem de twee verslagen beelden van oproer, enz. Met 20 reg. Lat. vers: *Cur o Alexander etc.* Naar *O. Venius* door *Gisb. Venius.* Hg. 37, br. 24 dm. fol. *Zéér zeldzaam en fraai.*

768 (31 Jan.) Slag bij Gemblours tusschen het leger van Don Jan en de Staatschen. (Arend II *f* 239) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit Baudart, nº. 94. br. 4º.
769 Hetzelfde, geheel anders, omgekeerd en grooter. Links Namen, regts Gemblours; op den voorgrond Parma. Geëtst door *Fr. v. d. Wijngaerde*, met adres v. *Cnobbaert*. Met Holl. uitlegg. boven in de pl. Gem.: fol. 375. br. fol. Uit: Strada, Nederl. Oorl. 1646.
770 Hetzelfde, geheel als voren, met Lat. onderschr. en uitlegg. Slechte Duitsche grav. br. fol. Uit: Strada, bell. Belg. Mog. 1651. 4º.
771 Hetzelfde, geheel als voren, iets verkl., met Italiaansche uitlegging. Gem.: 461. br. fol. Uit??
772 Hetzelfde, eenigzins anders; links Namen, regts Gemblours; op den
a voorgrond het vlugtende Hollandsche leger. Naar den kapit: *J. de Ledesma* door *R. de Hooghe*. Met Italiaansche uitlegg. Uit:?? br. fol.
b Dez. plaat, latere druk, met Fransche uitlegg. br. fol. Uit:?
773 (8 Febr.) Amsterdam verlaat de Spaansche zijde, en verwijdert den
a Magistraat en de Roomschgez. Geestelijkheid. (Arend II *f* 251—253) Afbeelding van het begin van *het Water*, ten noorden van *den Dam*, waar de Geestelijken in schuiten gaan. Geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, Nederl. oorl.
b Dez. plaat, opgegrav. met breeden zwarten rand. Uit: Le Clerc.
c Dez. opgegrav. plaat, proefdruk vóór het onderschrift.
774 *a* Hetzelfde, nagenoeg als voren. Naar en door *Th. Koning*. 1778. 8º.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr. In zeer gr. 8º.
775 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl. Door *H. Post*. 1728. kl. br. 4º.
776 (21 Febr.) Don Jan neemt Sichenen bij Diest in. (Arend II *f* 242.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. nº. 95. br. 4º.
777 (18 Mei.) De Jezuiten en eenige Minderbroeders te Antwerpen worden
a ter stad uitgeleid. (Arend II *f* 249) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. nº. 96. br. 4º.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.
778 (Mei.) De Franciscaner Monniken te Brugge gevangen genomen wegens sodomie, (onder hen de beruchte Broer Cornelis Adriaansz. van Dordrecht.) (Arend II *f* 249) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, nº. 97. br. 4º.
779 (29 Mei) De Groote kerk te Haarlem door het Protestantsche graauw
a en soldaten overweldigd, en de priester Pt. Balling vermoord. (Arend II *f* 253) Door *S. Fokke*. br. 4º. Uit: Wagenaar. Vad. Hist.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
780 (Einde Mei.) Verovering der vesting Limburg in Duitschland door Alex. Farnese. (Arend II *f* 247) De stad en het leger in het verschiet, op den voorgrond het gevecht. Geëtst door *Fr. v. d. Wijngaerde* met adres v. *Cnobbaert*. Gem.: fol. 385. br. fol. Uit: Strada. Nederl. Oorl. 1646.
781 Hetzelfde; geheel als voren, met Lat. inschrift boven in, en Lat. uitleg. onder de plaat. Slechte Duitsche gravure. br. fol. Uit: Strada. Mog. 1651. 4º.
782 Hetzelfde; geheel als voren, met Ital. uitlegg. boven in de plaat. Gem.: 478. br. fol.
783 (28 Junij.) Vier Franciscanen en 1 Augustijner monnik te Gent wegens sodomie levend verbrand, en 3 gegeeseld. (Arend II *f* 249) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart nº. 98. br. 4º.
784 (14 Julij.) De Aartshertog Matthias en de Prins van Oranje houden
a revue over het leger, door de Staten tegen Don Jan in 't veld gebragt. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart nº. 100. br. 4º.
b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.

785 (20 Julij.) De Graaf van Rennenberg neemt Kampen in. (Arend II
a f 274) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n. 101. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.
786 (26 Julij.) Drie monniken te Brugge wegens sodomie verbrand, 2 gegeeseld en gebannen en 2 jonge monniken ter stad uitgeleid. (Arend II f 249) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n. 99. br. 4°.
787 (1 Aug.) Het leger der Staten overwint bij Rijmenant dat van Don Jan en Farnese. (Arend II f 262) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n°. 102. br. 4°. Van acht. onbedrukt.
788 Hetzelfde, zeer verschillend; links Mechelen, regts Rijmenant, op den voorgrond het gevecht, links de Schotten die wegens de hitte geheel naakt vechten. Geëtst door *Fr. v. d. Wijngaerde*. br. fol. Gem.: 395. Uit: Strada, Nederl. Oorl. 1646.
789 Hetzelfde; geheel als voren, met Lat. opschrift in, en uitlegg. onder de plaat. br. fol. Uit: Strada. 1651. 4°.
790 Hetzelfde; geheel als voren, met Ital. uitlegg. boven de plaat. Gem. 495. br. fol.
791 (28 Aug.) Komst van Hertog Hans Casimir in Brabant. (Arend II f 268) Naar *Hogenberg* zeer verkl., Uit: Baudart, n°. 103. br. 4°.
792 (24 Sept.) Meenen in Vlaanderen door de Malcontenten bij verassing ingenomen. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n. 104. br. 4°.
793 (1 Oct.) Lijkstaatsie v. Don Jan, den 1sten Oct. aan de pest overleden. (Arend II f 270) Slecht prentje. kl. 8°. Gem.: Tweede deel, 160.
794 Zinneprent op den onverwachten dood v. Don Jan? — Philips als Nebucadnezar voorgesteld op de knieën kruipende en bloed drinkende uit een bak waarin 2 hoofden zwemmen; regts een slapende Ridder (Don Jan?) wien de voorbijrijdende dood in het hart schiet, en waarnaast eene hand op den muur schrijft: *Mene, mene, tekel, upharsin!* Links bovenaan het beeld van Alva? en eene plaats uit Jesaja 28. Van ond. een 8 reg. Holl. en Fransch vers: *Als Nebucadnesar den Babelonsche Coninck valiant*, enz. Hg. met vers 23 dm. br. 29 dm. br. 4°. — Eenig Ex. in de collectie van Dr. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.
795 Zinneprent op de komst van Matthias en den dood v. Don Jan. — In het midden der plaat zit Alva slapende of dood op een stoel, links de Tijd met een zandlooper, regts een nar met Alva's standbeeld te Antwerpen in de hand, vóór hem in 2 doodkisten liggen Requesens en Don Jan; achteraan komen v. weerszijden de Prins v. Oranje en Aartshertog Matthias aanrijden, boven aan in h. midden een hollend paard *Belga*. Met vele inscriptien v. bijbelteksten; v. ond. een 8 reg. Holl. vers: *o Nederlant, nu van dry tirannen verlost sijt..... Dus weest voorsichtich gebruyckt fortuna by maten.* Zonder naam of jaar. Deze plaat is zeker in 1578 na den dood v. Don Jan gemaakt. Hg. met vers 23, br. 32 dm. br. 4°. *Uiterst zeldzaam.* In de Collectie v. Dr. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.
796 (7 Oct.) De Hertog van Anjou bemagtigt Binche in Henegouwen. (Arend II f 269) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 105. br. 4°.
797 (26 Oct.) De Raadsheer Nic. Gosson te Atrecht, een grijsaard van 72 jaar, die voor de Staten ijverde, des Zondags-nachts onthoofd. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 106. br. 4°.
798 Hetzelfde, geheel anders; moderne voorstelling. Naar *J. Buys* door
a *R. Vinkeles*. 8o. Uit: Kok, Vad. Wdb.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

Onder deze plaat staat: „Gosson te Utrecht." Zou Kok dit op Utrecht hebben?

799 (14 Nov.) De graaf van Rennenberg belegert en wint Deventer. (Arend II *f* 275) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 107. br. 4°.

800 „Belegerung der Stadt Deventer, in de Landschaff van Over-Isselt. A°. 1578." Plan der stad, met de werken der belegeraars; met vele Holl. inscriptiën. Znd. nm. d. grav. doch zeker door *Jo. a Doetecom.* Hg. 28 br. 36 dm. br. fol. Fraai en zeer zeldzaam.

801 (1579. 8 Jan.) Hopman Biel, met zijne 45 soldaten in de voorpoort van het door hem verdedigde kasteel Kerpen opgehangen. (Arend II *f* 302) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 109. br. 4°.

802 (23 Jan.) Het sluiten van de Unie van Utrecht. (Arend II *f* 289) Fictieve voorstelling zonder naam d. grav. (*J. C. Philips.*) 4°. Proefdruk vóór alle lr. Uit: Staatkundige Historie. 1770.

803 *a* Hetzelfde; geheel anders. Door *S. Fokke.* br. 12°. Uit: Te Water, Geschied.

b Dez. plaat; proefdruk vóór alle lr.

804 „Staat en Regeeringkundige Boom, schetsende de Algem. Staat en „Regeeringsvorm der Vereen. Nederl." Naar *A. Resinger* door *J. Schultz.* fol. Met afzond. gedrukte: *Verklaring.* Bij J. Kok, te Amst. 1786. fol.

805 (3 Maart.) Parma, op de hulp der Spaanschgezinden in Antwerpen
a hopende, trekt derwaarts, doch wordt afgeslagen. (Arend II *f* 308.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 110. br. 4°.

b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.

806 (12 Maart tot 29 Junij.) Parma belegert Maastricht en laat na de inneming de stad plunderen en uitmoorden. (Arend II *f* 308—309.) 2 platen: 1e pl. Gezigt der stad met de belegeringswerken. — 2e pl. Gevecht en moord op de brug over de Maas. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 111, 112, br. 4°.

807 Hetzelfde, geheel anders. 2 platen. *a* Het beleg, gezigt op de stad, en de schanswerken en gevechten vóór de stad. *b* De stad in de verte; op den voorgrond het zegevierende Spaansche leger, dat ter stad uittrekt, en Parma die op een troon door de soldaten gedragen wordt. — Met Lat. uitlegging boven in de plaat. Geëtst door *J. Miel.* Gemerkt: 56 en 89. br. fol. Uit: Strada, de bello Belg. Roma. 1640. fol. *Zeer fraai en zeldzaam.*

808 Hetzelfde, als voren, verkl. met Lat. opschrift in, en uitlegg. onder de pl. 2 pl. br. fol. Uit: Strada, bell. Belg, Mog. 1651. 4°.

809 Hetzelfde; het innemen der stad; geheel anders; de stad in het ver-
a schiet, op den voorgrond Parma, op een troon door soldaten gedragen. Deze plaat is eene zamentrekking der beide vorige platen op ééne pl. Met Spaansche uitlegg. Naar den Ingen. *Ledesma* door *Rom. de Hooghe.* br. fol. Gem. bovenaan regts: 107.

b Dez. pl. Vroegere druk, zonder n°. Met Fransche uitlegg.

810 Inneming van Maastricht. Vreesselijk gevecht op de brug over de
a Maas; op den voorgrond moord en slagting door de soldaten. Geëtst door *J. Luyken.* br. fol.

b Dezelfde plaat; opgrav. en met zwarten rand omgeven. Gemerkt: Tom. I. n°. 16. Uit: Le Clerc.

c Dezelfde opgegr. plaat; proef vóór alle lr.

811 (4 Junij.) De graaf van Egmond te Brussel op de markt verrast en 2 dagen gevangen. (Arend II *f* 331) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 113, br. 4°.

812 Hetzelfde; geheel anders. Egmond vertrekt van de markt en wordt

beschimpt. Naar *J. Smies*, door *J. E. Marcus*. gr. 8°. Proefdruk vóór alle lr. Uit: Hooft, Nederl. Hist. 1820.

813 (**20 Junij??**) Maria Milet haar maagdom gewroken hebbende, wordt van de soldaten doorschoten. (Door *J. Luyken*.) 4°. Uit: L. v. d. Bosch. Treurtooneel v. doorl. vrouwen?

814 (**1 Julij.**) Gevecht te 's Hertogenbosch op de markt tusschen de burgerij en het schermersgild. (Arend II *f* 334) Naar eene oude gelijktijdige schilderij, gegrav. door *C. J. de Huyser*. Hg. 25, br. 50 dm. br. fol. Deze plaat komt ook voor in: van Heurn, beschrijv. v. 's Bosch. II. 121.

815 (**Sept.**) De schans te Willebroeck tusschen Antwerpen en Brussel door de la Noue voor de Staten ingenomen. (Arend II *f* 343) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 114. br. 4°.

816 (**1580. 1 Febr.**) Het kasteel te Leeuwarden door de burgers van de Spanjaarden genomen, en de R. K. Geestelijken ter stad uitgeleid. (Arend II *f* 367) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 116. br. 4°.

817 (**27 Febr.**) Kortrijk in Vlaanderen bij verrassing door den Heer van Alennes ingenomen. (Arend II *f* 357) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 115. br. 4°.

818 (**3 Maart.**) De Graaf van Rennenberg, de Spaansche zijde omhelsd
a hebbende, verzekert bij een' avondmaaltijd den Burgem. van Gron. Jo. Hillebrands van zijne trouw aan de Staten. (Arend II *f* 369) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wrdb. XXIV. 4.
b Dezelfde pl., proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde. *Teekening* in O. Ind. inkt voor de voorg. pl.

819 (**3 Maart.**) „Groningen door den Graave van Rennenberg aan de
a Spaansche zijde „overgebragt." (Arend II *f* 370) Door *S. Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist.
b Dez. plaat; proefdruk vóór alle lr.

820 (**9 April.**) Mechelen wordt door de Staatsche en Eng. troepen bemagtigd, en gedurende langen tijd geplunderd. — (Arend II *f* 358) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 117. br. 4°.

821 (**10 Mei.**) De Staatsche troepen te Engelmunster in Vlaanderen des nachts overvallen en geslagen, en de la Noue gevangen genomen, wat op de plaat afgebeeld is. (Arend II *f* 358) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 118. br. 4°.

822 Hetzelfde. Slag bij Engelmunster; gezigt v. h. slagveld, in het verschiet het dorp Iseghem. Met Lat. uitlegg. boven de pl. Zonder nm. v. grav. Gem. 116. br. fol. Uit: Strada, Roma. 1640. fol.

823 Hetzelfde; als voren, verkl. Met Lat. opschrift en uitlegg. onder de pl. br. fol. Uit: Strada, bellum Belg. Mog. 1651. 4°.

824 (**27 Mei.**) Jonkheer Barthold Entes van Mentheda, een der hevigste
a Watergeuzen sneuvelt, vóór Groningen. (Arend II *f* 381) Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

825 (**6 Junij.**) Diest in Brabant bij Tienen geraakt in bezit der Staten.
a Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 119. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

826 (**17 Junij.**) Slag bij Hardenberg, digt bij Koevorden, waar de Prins
a v. Hohenlohe door Mt. Schenk verslagen wordt. (Arend II *f* 382) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 121. br. 4°.
b Dez. plaat; v. acht. onbedrukt.

827 (**Aug.**) De soldaten der Staatsche schepen plunderen de Rijnoevers, en worden verdreven. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 120. br. 4°.
828 (**15 Oct. tot 23 Febr. 1581.**) Steenwijk in Overijssel, door Rennenberg hevig doch te vergeefs belegerd van 15 Oct. 1580 tot 23 Febr. 1581. (Arend II *f* 421-8) Naar *Hogenberg* zeer verkl., Uit: Baudart, n°. 123. br. 4°.
829 (**21 Oct.**) Aart van Groningen te Steenwijk, zwemt met een lederen emmer in den mond naar de Gasthuispoort, door de belegeraars in brand gestoken, en bluscht den brand in het gezigt der vijanden. (Arend II *f* 422) Naar en door *J. C. Bendorp*. 12°. — Dit plaatje behoort bij het gedicht van H. ten Bruggencate over dit feit in den Muzenalmanak van 1826.
830 (**20 Nov.**) Moedig antwoord v. d. Hopman Jan v. d. Cornput, den
a verdediger van Steenwijk aan eenen ontmoedigden slagter. (Arend II *f* 424) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wrdb. X. 2.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde, teekening voor de voorg. plaat.
831 Hetzelfde; andere voorstelling. Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus*. 8°. Uit: Hooft, Nederl. Histor. 1820. — Proefdruk vóór alle lr.
832 (**18 Dec.**) Hattem bij Zwol, wordt door de Staatsche troepen uit Zwol, heroverd. (Arend II *f* 425) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 122. br. 4°.
833 (**1581. 22 Febr.**) Beleg van Steenwijk; voorstelling v. d. aanval der
a Staatsche hulpbenden en uitval der belegerden. (Arend II *f* 425) Geëtst door *J. Luyken*. br. fol.
b Dez. plaat, opgegrav. met zwarten rand. Gem.: Tom I, n°. 17. Uit: le Clerc, Historie.
c Dez. opgegrav. plaat, proefdruk vóór alle lr.
834 (**28 Junij.**) Breda door den Graaf van Hautepenne ingenomen en
a uitgemoord. (Arend II *f* 439) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart,
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt. (n°. 124. br. 4°.
835 (**26 Julij.**) Filips II wordt door de Algemeene Staten der Nederl.
a afgezworen. (Arend II *f* 444.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde; teekening in O. I. inkt voor de plaat. Door *J. Buys*.
836 (**16 Aug.**) Kamerijk wordt door den Hertog v. Parma zeer benaauwd,
a doch door den Hertog van Anjou ontzet. (Arend II *f* 442 en III *a* 1.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 125. br. 4°.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.
837 „Het ontzet van Kamerijk door den Hertog van Anjou in den Jaaren
a 1581". Geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, Oorl.
b Dez. plaat, opgegrav. met breeden zwarten rand. Gem. Tom. I n°. 18 Uit: Le Clerc Historie.
c Dez. opgegrav. plaat; proefdruk vóór alle lr.
838 (**18 Aug.**) De Hertog v. Anjou tracht na het ontzet van Kamerijk, Parma tot een' veldslag uit te lokken, doch te vergeefs. (Arend III *a*. 1) Plan der slagorden van de beide legers. Met Fr. uitlegging en inschriften en Holl. onderschrift. — Deze en de volg. plaat is niet in *Hogenberg*, en dit N°. niet in Baudartius, doch beide zijn, uitgenomen dat de 4 Lat. versregels ontbreken, geheel als die van Baudart. br. 4°.
839 (**Sept.**) Chateau-Cambresis, zes mijlen van Kamerijk, door de Spaansche troepen dapper verdedigd, doch voor den Hertog v. Anjou ingenomen. (Arend III *a* 2) Met Holl. en Fr. uitlegging. — Deze plaat is niet in *Hogenberg*, doch n°. 126 in Baudartius. br. 4°.

b Dez. plaat, vroegere druk, van acht. onbedrukt; met 2 reg. Holl. en Fr. onderschrift. *Zeer zeldzaam.*

840 Hetzelfde; doch geheel anders. — Naar *Hogenberg* no. 48, zeer verkl.; v. acht. onbedrukt. Proefdruk vóór éénig onderschr. — Deze plaat is veel fraaijer gegrav. dan die van Baudartius, doch behoorde eigenlijk in plaats der vorige in dat werk; en is zeker door eenig toeval daaruit verwijderd. br. 4o. *Uiterst zeldzame fraaije afdruk.*

841 (16 Sept.) Het Staatsche leger bij Noordhoorn door Verdugo geslagen. (Arend III. *a* 5) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 127. br. 4o.

842 (20 Oct.) De Aartshertog Matthias te Antwerpen door de Heeren
a Staten uitgeleid. (Arend. II. *f* 442.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 128. br. 4o.
b Dez. pl. v. acht. onbedrukt.

843 (29 Nov.) Inneming van Doornik door Parma, na een beleg van 1o
a Oct. tot 29 Nov. (Arend. III. *a* 3.) Naar d. Kapit. *J. de Ledesma* geëtst door *Rom. de Hooghe.* Met Spaansche uitlegg. Gemerkt 181. br. fol. Welligt uit: Strada in h. Spaansch. Colon. 1681. 3 vol. Met pl. fol.
b Dez. pl., latere druk met Fransche uitlegging zonder no. Uit?

844 Hetzelfde, geheel anders; op den voorgrond geen gevecht of inneming, gelijk op de voorgaande pl., maar de overgave van de sleutels der stad, enz. Met Lat. uitlegg. boven in de pl. Door *H. Gimignanus.* 1647. Gemerkt 147. br. fol. Uit: Strada, bell. Belg. Roma. fol.

845 Hetzelfde, als voren, doch verkl. en omgekeerd. Znd. nm. v. grav. Met Lat. opschrift in de pl. br. 4o. Uit: Strada. Mog. 1651. 4o.

846 (Nov.) De prinses van Espinoy verdedigt Doornik heldhaftig en wordt
a op de bresse staande, al vechtende in den arm gewond. — Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 8o. Uit: Kok, Vad. Wdb. XIV. 2.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde; teekening voor de voorg. pl. door *J. Buys.* 8o.

847 (5 Dec.) Bergen op Zoom door de Spanj. verrast, doch weder bevrijd.
a (Arend III *a* 3) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 129. br. 4o.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt.

848 (1582. 19 Febr.) Intogt v. d. Hertog v. Anjou in Antwerpen om tot Hertog v. Braband gehuldigd te worden, en feestvertooningen bij die gelegenheid. (Arend. III. *a* 9.) — 21 br. fol. platen, geno. I—XXI, waarop de Intogt, Antw. poort, Eerepoorten, Zinneb. voorstellingen, Olifant, Reus, Visch en Draak afgebeeld zijn. — Allen zonder naam v. grav. br. fol. van verschillende grootte. — In 1 kl. fol. bd. met den tekst, nl.: „La joyeuse entrée de Mons. Francois, fils de France, Duc „de Brabant, d'Anjou, etc. en sa ville d'Anvers. Anv. Imprim. de Chr. „Plantin. 1582." 46 blads. fol. *Zeer zeldzaam.*

849 De Hertog van Anjou te Antwerpen tot Hertog van Braband gehuldigd. Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, no. 131. br. 4o.

850 Hetzelfde, anders, en slechts het kroonen met den Hertogl. hoed voor-
a stellende. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 12o. Uit: (Fokke,) Geschied.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

851 De Hertog van Anjou doet te Antwerpen op eene estrade voor het stadhuis den eed; vóór hem een groot schip op rollen, met zinnebeeldige personen. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 133. br. 4o.

852 (22 Febr.) Feesten te Antwerpen bij de eedsaflegging van Anjou. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no 132. br. 4o.

853 (**18 Maart.** Aanslag v. Jean Jauregui te Antwerpen op den Prins v. Oranje. (Arend. III. *a* 12) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 134. br. 4°.
854 Aanslag v. Jean Jauregui. De Prins ligt zwaar gewond in een leunstoel, om hem zijne gemalin en and.; links de moordenaar op den grond afgemaakt door de omringende soldaten, Maurits toeschietende en hen bevelende hem te sparen. Naar *N. Pieneman* gegrav. door *J. W. Kaiser*. br. fol. Hg. 42, br. 48 dm. Uitgegeven door de Vereen. t. Bevord. van Beeld. Kunsten.
855 (**19 Maart.**) Het rondrijden met het lijk v. d. nog onbekenden moordenaar Jean Jauregui. — Vreugdebedrijven over dit feit te Rome, in Spanje en elders. — Executie over Ant. Timmerman en A. de Venero, medestanders van Jean Jauregui. — 3 platen, uit: Baudart, n°. 135, 136, 137. Deze komen niet in *Hogenberg* voor en zijn geheel anders gegrav. dan de andere platen in Baudart.
856 (**22 Maart.**) Aalst ingenomen door den Heer Tian en v. den Tempel. (Arend. III. *a*, 23) Uit: Baudart, n°. 143. br. 4°. Dit feit is bij *Hogenberg* niet afgebeeld.
857 **19 April tot 5 Julij.**) Parma bemagtigt Oudenaarde. (Arend III. *a* 22.) Plan der stad. Uit: Baudart, n°. 140. br. 4°. Niet in *Hogenberg* afgebeeld.
858 Hetzelfde; anders. Oudenaarde in 't verschiet; op den voorgrond, regts, Parma aan tafel in het open veld, waar een zijner dischgenooten door een kanonskogel wordt gedood, waarna hij op nieuws doet aanregten; links, de muitende Spaansche benden, waartusschen Parma zich werpt; in het midden een heldenfeit van 4 Italiaansche soldaten. Naar den Kapit. *J. de Ledesma* door *R. de Hooghe*. Met Fransche uitlegg. br. fol. Uit?
859 Hetzelfde; als voren doch omgekeerd en veel uitvoeriger. Met Lat. uitlegg. boven in de pl. en het jaar 1587 in plaats v. 1582; gemerkt 168. Fraai geëtst; zonder naam. br. fol. Uit: Strada, bell. Belg. 1640. fol.
860 Hetzelfde; geheel als voren, doch verkl. Met Lat. opschrift in en uitlegg. onder de pl. Uit: Strada, bell. Belg. Mog. 1651. 4°.
861 Hetzelfde; geheel als 857 doch veel kleiner. (Door *L. Cause.*) Gem. II. 518. br. 4°.
862 (**21 Julij.**) Executie van Fr. Basa, die met Salcedo den Prins v. Oranje en den Hertog van Anjou wilde vermoorden. Uit: Baudart. n°. 141. br. 4°. Dit feit is niet bij *Hogenberg* afgebeeld.
863 (**2 Aug.** Oude Stijl of volgens *Hogenberg* **11 Aug.**) De kapitein Simple te Lier, verraadt de stad aan de Spanjaarden. (Arend. III. *a* 23.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 138. br. 4°.
864 (**2 Aug.**) Schermutseling bij Wijnoxbergen. (Arend III. *a* 24.) Uit: Baudart. n°. 144. br. 4°. Niet bij *Hogenberg* afgebeeld.
865 (**27 Aug.**) Schermutseling bij Gent en Grave. (Arend. III. *a* 27.) Uit: Baudart. n°. 145. br. 4°. Niet bij *Hogenberg* afgebeeld.
866 (**24 Sept.**) Verdugo verlaat het vergeefs belegerde Lochem op de Veluwe. (Arend III *a* 30) Naar *Hogenberg*. Uit: Baudart. n°. 139. br. 4°.
867 (**25 Oct.**) Executie van Salcedo, (zie n°. 862) te Parijs. Uit: Baudart. n°. 142. br. 4°. Niet bij *Hogenberg* afgebeeld.
868 (**12 Dec.**) Lijkstatie v. d. Hertog van Alva, in hoogen ouderdom te Lissabon gestorven. Slecht plaatje uit: Leti: leven v. Alva. Gem. II. 509. 8°.
869 (**1583. 17 Jan.** volgens *Hogenberg* **7 Jan.**) Fransche furie te Antwerpen. Oploop op de markt. (Arend. III. *a* 41.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 146. br. 4°.
870 Hetzelfde; anders. Tooneel op de markt. Door *J. F. C. Reckleben*. kl. 4°. Uit: Arend, Geschied.

871 Hetzelfde. Tooneel aan de Kipdorperpoort, met de vlugtende Franschen.
a Geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, Nederl. Oorl.
b Dezelfde plaat; opgegrav. met zwarten rand. Gem., I. 19. Uit: le Clerc, Histor.
c Dez. opgrav. pl.; proefdr. vóór alle lr.
872 (23 Maart.) Corn. de Hooge, een graveur te Leiden, te 's Hage onthoofd. (Arend. III. *a* 56.) Naar *J. Buys* door *T. Koning*. 1789. 8o. Uit: Cerisier?
873 Hetzelfde; eenigzins anders. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12o. Uit:
a (Fokke) Geschied.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
874 (23 April.) Eindhoven in Noord-Braband na een lang beleg aan Parma
a overgegaan. (Arend III *a* 57) Naar *Hogenberg* verkl. Uit: Baudart, no. 149. br. 4o.
b Dez. plaat, waaronder in 2 kolommen gedrukt is een Fransch: „*Chanson „sur la prinse de la ville d' Eyndove*," lang 14 coupl. ieder v. 6 regels, door: „*le gergeant la rieviere en la ville d' Eyndove*." lang folio. — *Hoogst zeldzaam*.
875 (10 Mei.) Het kasteel van Wouwe, digt bij Bergen op Zoom, wordt door den Maarschalk van Biron voor de Staten gewonnen. (Arend III *a* 58) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 150. br. 4o.
876 (5 Junij.) Het kasteel van Westerloo in de Brabandsche Kempen door Karel van Mansvelt voor Parma belegerd en gewonnen. (Arend III *a* 58) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no 151. br. 4o.
877 (17 Junij.) Scherp gevecht tusschen Steenbergen en Halteren bij
a Bergen op Zoom. (Arend III *a* 58) Naar den Kapit. *J. de Ledesma* door *Rom. de Hooghe*. Met Spaansche uitlegg. br. fol. Uit:?
b Dez. plaat, latere druk met Fransche verklaring.
c Dez. plaat, proefdruk vóór alle letter. *Hoogst zeldzaam*.
878 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl. (Door *L. Cause*). Met Fr. onderschr. Gem. III 41.
879 Hetzelfde, geheel anders; v. boven links het slot Steenberg en eenige schepen; v. ond. het gevecht. Geëtst door *J. Cortese*. fr. fol. Gem. 193. Uit: Strada, bell. Belg. 1640. fol.
880 (1583—17 Sept. 1584.) Parma belegert en neemt Gent in. (Arend. III. *a* 123.) Gezigt op Gent met zeer hoogen smallen toren. Uit: Baudart, no. 152. br. 4o. Niet in *Hogenberg* afgebeeld. br. 4o.
881 (20 April.) Gebhard Truchsess, Bisschop van Keulen, wordt te Delft statelijk ontvangen. (Arend. III. *a* 68.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 154. br. 4o.
882 Afbeelding van de schansen om Zutphen gelegd door de Spanjaarden en Arend. III. *a*?) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 155. br. 4o.
883 (10 Julij.) De Prins van Oranje door Balthazar Gerards vermoord.
a (Arend III *a* 100) Gezigt in de kamer waar de Prins was, enz. Naar *Hogenberg* zeer verkl., Uit: Baudart, no. 156. br. 4o.
b Dez. plaat, v. acht. onbedrukt. Boven het no. 156 is nog geplaatst het no. 173 zoodat deze plaat zeker nog in een ander boek gebruikt is, behalve in Bor, Nederl. oorl. uitg. v. 1621.
884 Hetzelfde; gevolgd naar het vorige, doch eenigzins anders en slechter. Met 16 Holl. verzen. 4o. no. 16. Uit: *Spaansche Tyranny*.
885 Hetzelfde; geheel verschillende en betere afbeelding. De Prins staande
a op den trap, wordt doorschoten. Naar *R. de Hooghe* geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, Nederl. Oorl.

b Dez. plaat, opgegrav., met een' zwarten rand.
c Dez. opgegrav. plaat, v. boven gem. Tom. I, n°. 20. Uit: le Clerc, Geschied.
d Dez. opgegrav. plaat; proefdruk vóór alle lr.
886 Hetzelfde, bijna als voren, doch kleiner en eenigzins anders; de trap
a is veel hooger, en de moordenaar vlugt. Door *S. Fokke.* br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Histor. 1752. — Onder de pl. staat: *locum ad vivum delin.* 1752.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde, fraaie *teekening* in O. I. Inkt, voor de plaat. Door *S. Fokke.*
887 Hetzelfde; naauwkeurige copie d. voorg. pl. Door *N. v. d. Meer.* br. 4°. Uit: Wagenaar. Vad. Hist. Uitg. van 1790.
888 Hetzelfde, anders; de trap veel korter, en ziende op eene kamer en
a den toren der kerk. Door *Fr. v. Bleyswijk.* 8°.
b Dez. plaat, zonder naam v. grav., en met de woorden: „De deugd leeft" enz. Afdruk in rood.
889 Hetzelfde; geheel als voren; uit den mond des Prinsen komen de woorden: *Heere! ontfermt U over het volk.* Door *A. van der Laan.* 8°.
890 Hetzelfde; geheel anders. Naar *M. J. v. Bree* door *R. Vinkeles.* 8°. Uit: Helmers Holl. natie. 2de zang.
891 a Hetzelfde; anders. Naar *J. Buys,* door *R. Vinkeles.* 12o. Uit: (Fokke) Geschied.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
892 Afbeelding van de plaats waar de moord gepleegd is. Teekening in kleuren gemaakt op de plaats zelve in 1835 door *G. Lamberts.* Hg. 28, br. 24 dm. kl. fol. Hierbij de afteekening van de steenen waarin d[illegible] kogels v. den moord gemetseld zijn, en van h. bovenschrift. Door *den zelfden.* — Voorts eene houtsnede het binnenplein v. h. Hof v. St[illegible] Aagten, waar de moord geschied is voorstellende; met uitvoerig[illegible] beschrijving. Uit: PenningMagazijn voor de Jeugd. 4°.
893 (**14 Julij.**) Executie van Balth. Gerards op de markt te Delft. (Aren[illegible] III. a 104.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 157. br. 4°.
894 (**23 Aug.**) Lijkstatie v. d. Prins van Oranje te Delft, met de nam[illegible]
a van velen die in den trein vóór en achter het lijk gingen. (Are[illegible] III. a 107.) Naar en door *H. Goltzius.* Met adres v. H. Goltzius, [illegible] daarachter: *W. J. exc. Zéér zeldzaam.* Is niet in deze verzameling, d[illegible] beschreven in mijn grooten Portretcatalogus v. 1852 naar het [illegible] toen in mijn bezit.
b Dez. platen met naam v. *Goltzius* en adres van *P. Goos.* Ik heb [illegible] uitgave nooit gezien maar op de Koninkl. Bibl. te 's Hage zijn [illegible] doortrekken der platen met potlood op geölied papier en daarop [illegible] men dat adres. Die doortrekken kunnen de *teekeningen* niet zijn [illegible] als de origineelen vermeld worden in den Catalogus Hasselaar. *17*[illegible] bl. 46 n°. 4, en waarvan de Heer Kramm vermoedt dat ze op [illegible] Koninkl. Biblioth. berusten.
895 Hetzelfde; veel verkl., en op 1 blad overgebragt. Met de meeste nam[illegible] dergenen die het lijk verzelden. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baud[illegible] n°. 158. br. fol.
896 Praalgraf voor den Prins te Delft. Door *H. de Caiser.* 1622 en 16[illegible] 2 bl. gr. fol. Deze platen zijn niet in deze verzameling, maar beschreve[illegible] in mijn Catalogus v. Portretten. 1852.
897 a Hetzelfde; v. voren en v. ter zijde gezien. Door *J. Luyken.* br. fol[illegible] Uit: Bor, Nederl. Oorlog.
b Dez. plaat, opgegrav. Gem. I. n°. 21. Uit: Le Clerc, Hist.
c Dez. opgegrav. plaat; proef vóór alle lr.

Scheldde; geheel v. voren. Door *R. Vinkeles.* 8o. Proefdruk vóór alle lr.
Deze grafstede is op 's Lands kosten opgerigt; in 1609 begonnen en in 1620 voltooid. — Hierbij: Beschrijv. d. Graftombe v. Willem I. 's Hage. Schinkel (1840?) 24 bl. 8o. Met plan.

899 „Currus triumphalis Illustriss. Principis Guilielmi Nassavii, Arausa. „Principis." — Bijzonder fraaije zinnebeeldige voorstelling v. 's Prinsen deugden. Een segenwagen, waarin de Prins zit, rijdt onder eerepoorten van loof door, wordt door 3 voor elkander gaande olifanten getrokken; op de olifanten zitten de zinneb. personen: Geloof, Hoop en Liefde, naast hen gaan vele andere beelden, vertoon.: de Christel.- Overheids- en krijgs-deugden; achter den wagen rijden vele Prinsen v. Or. te paard. Met Latijnsche uitlegging der figuren boven in de pl., en de Holl. vertaling onder de pl. Het bovenstaande opschrift komt op pl. *c* voor. Naar *Wl. Buytenweg*, door *Corn. Kittensteyn* te Haarlem. 1623. Met adres v. N. J. Visscher. 1626. 5 bladen, gem. *a*—*e*. Hg. 35 dm., br. 35 of 27½ te zamen 150 dm. br. fol. — *Uitmuntende en zeer zeldzame plaat, en voortreffelijk Ex.*

Hierbij een gedicht v. *J. J. Starter*, op 14 kl. 4o. blaadjes, gen. 1—14 met opschrift: Triumph-Wagen, Uytbeeld. de voortreffel. Deughden v. d. Doorlucht.... Heere.... Wilhelmus, Prince v. Or.... enz., zijnde tevens de uitlegging der plaat. Dit gedicht v. Starter is niet alleen *hoogst zeldzaam* als uitlegging der plaat, maar was geheel onbekend en is naar *dit* Ex herdrukt in de uitgave v. Starter's Werken door Prof. J. v. Vloten. Utrecht, 1863.

900 (**Julij 1584 tot 17 Aug. 1585.**) Beleg en inneming v. Antwerpen door Parma na een lang en zeer bekwaam beleg van meer dan een jaar. (Arend. III. *a* 119 enz.) Vijf platen, naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, No. 162—166. br. 4o. —
a 162. Plan van Antwerpen.
b 163. Schansen om Antw. (Origin. pl.; niet bij *Hogenberg*.)
c 164. Doorsteken der dijken bij Antw.
d 165. Brug van Parma over de Schelde.
e 166. Gianibelli's brandschepen ter vernieling van de brug.
Zie voorts no. 904 tot 924.

901 (**1585. 20 Jan.**) Mislukte aanslag van Hopman Jan van Kleerhage, in overleg met den Graaf van Hohenlohe op 's Hertogenbosch. — (Arend. III. *a* 140.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit Baudart, no. 171. br. 4o. Bij *Hogenberg* is dit feit op 19 Jan., bij Baudart op 29 Jan. gesteld.

902 (**27 Febr.**) De Admiraal Blois van Treslong op 's Gravensteen te Middel-
a burg gevangen gezet. (Arend. III. *a* 144.) Naar *J. Buijs*, door *R. Vinkeles.* 12o. Uit: (Fokke), Geschied. d. Nederl. 12o.
b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.

903 (**15 Maart.**) Graaf Adolf v. Nieuwenaar in lijfsgevaar te Nijmegen. (Arend. III. *a* 141.) Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus.* 8o. Proef v. d. l. Uit: Hooft. Hist. 1820.

904 Beleg van Antwerpen; het begin. (Zie no. 900). — (Arend. III. *a* 121.)
a Op den voorgrond Parma die het eerst de spade in den grond steekt en alzoo zijne troepen aanmoedigt, hooger op het dorp Melsen, voorts de Schelde en het plan der Stad. (Naar *J. de Ledesma* door *Rom. de Hooghe.*) br. fol.
Uitmuntende proefdruk vóór alle letter, en vóór eenig inschrift.
b Dezelfde plaat, doch in tweeën gedeeld; de onderste helft vertoont Parma en het dorp Melsen; de schepen die op de vorige plaat op de Schelde varen zijn weggeslepen, de plaats v. Antwerpen en de Schelde zijn door de bovenste helft der plaat ingenomen, die de vereering van

Parma met het Gulden Vlies, hem door den Graaf van Mansfeld omgehangen vertoont, wat 11 Aug. geschiedde, en afzonderlijk door Hogenberg en Baudart (zie n_o. 923) afgebeeld is. Zonder naam v. graveur. br. fol. — Deze en andere platen over Farnese zijn uit :?? Zou de plaat waarvan 904 *a* een afdruk is wel ooit met letterdruk verschenen en welligt gebroken, althans niet gebruikt zijn ??

905 „Het belegh van Antwerpen in den Jaeren 1584 en 1585." — Geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor, II.

906 Serie van 5 platen over de brug van Farnese. (Arend. III. *a* 128.) Allen met Lat. uitlegg. boven in de pl. en znd. nm. v. grav. Uit: Strada, bell. Belg. Roma. 1640. fol.

a Palatio, ... pontis para. Gen°. 231. Het onderstuk v. d. brug.

b Het geheele omliggende land voor Antwerpen en loop der Schelde. — Gen°. 235.

c Afbeelding v. d. brug over de Schelde. Gen°. 238.

d Afbeelding van een der brandschepen, tweemaal verschillend. Gen°. 247.

e Afbeelding v. de verwoesting der brug door de brandschepen. Gen°. 250.

Alle volgende afbeeldingen komen geheel overeen met de pl. *c* en *e*, hetzij even als deze of andersom geteekend.

907 „Le pont de Farnese." — Afbeelding der kunstrijke brug door Parma
a over de Schelde gelegd. — Met Fransche uitlegging. Naar *J. de Ledesma*, door *Rom. de Hooghe*. br. fol.

b Dez. plaat, proefdruk vóór alle letter.

908 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkleind; met 1 reg. Fr. onderschr. Gemt. III. 114. (Door *L. Cause*). br. 4°.

909 (**4 à 5 April.**) „Deroute du pont Farnese." — Afbeelding v. h. springen der brug door Gianibellis brandschepen. — (Arend. III. *a* 145.) Met de Fr. uitlegging. Naar *J. de Ledesma* door *Rom. de Hooghe*. br. fol.

910 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl.; met 1 reg. Fr. onderschr. (Door *L. Cause*?) br. 4°.

911 Hetzelfde, doch anders; boven in de plaat het profil der brug; de plaat
a vertoont de brug en Gianibelli's daarop aanzeilende brandschepen, links het strand. Door *C. Decker*. br. fol. Uit: Hooft.

b Dez. plaat, latere afdruk met een dikken breeden rand omgeven en van boven links gemt.: Tom. I. n°. 22. Uit: Le Clerc.

912 „Naarder afbeelding der werking van Gianibelli's brandschepen tegens
a „de schipbrug van Parma over de Schelde." — In het midden de uitbarsting; op den achtergrond de stad. Door *C. Decker*. br. fol.

b Dez. plaat, latere afdruk; het woord *Naarder* is hier uitgeslepen. Zonder merk van deel of blads.

913 Afbeelding van de brug en de voorwerken. — Afbeelding v. h. springen der brug (als 906.) — 2 platen met Lat. inschriften boven in, en Lat. uitlegging onder de pl. — Zonder naam v. grav. Duitsche pl. 2 St. br. fol. Uit: Strada. Mogunt. 1651. 4°.

914 (**10 Mei.**) Nuys door Adolf Graaf v. Nieuwenaar voor den Bisschop Truchsess bij verrassing ingenomen. (Arend. III. *a* 68, 142, 211). Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit: Baudart. n°. 172. br. 4°.

Bij *Hogenberg* is dit feit op 11 Mei (Oude Stijl), bij Baudart op 20 Mei gesteld.

915 (**26 Mei.**) Overwinning der Spanjaarden op den Couwensteinschen dijk bij Antwerpen. (Arend. III. *a* 148.) — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 167. br. 4°.

916 Hetzelfde, veel grooter en geheel anders; op den voorgrond en in het midden het gevecht; verder op de Schelde, op den achtergrond Antwerpen. — Naar *J. de Ledesma*, door *R. de Hooghe*. br. fol.

917 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkleind; met 1 reg. Fr. onderschr. (Door *L. Cause.*) Gemt. III. 161. br. 4o.
918 Hetzelfde, anders; zonder Antwerpen. Met Lat. inschr. Znd. nm. v. grav. Met Lat. uitlegging boven in de pl. Gemt. 268. br. fol. Uit: Strada Roma. fol.
919 Hetzelfde, verkl. Met Lat. opschrift in, en uitlegg. onder de pl. br. fol. Uit: Strada, Mog. 1651.
920 (27 Mei.) Afbeelding v. h. Schip door de belegerde Antwerpenaars toegerust en genoemd: *Fin de la Guerre*, door Parma den 27 Mei genomen. (Arend. III. *a* ?) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. no. 168. br. 4o.
921 Hetzelfde, geheel als voren, met 1 regel Fr. onderschrift. Gem.: III. 168. (Door *L. Cause.*) br. 4o.
922 (22 Junij.) Nederlaag v. d. Graaf v. Nieuwenaar en Schenk bij Amerongen door de Spanjaarden. (Arend. III. *a* 142.) Uit: Baudart, no. 173. br. 4o. — Deze plaat is niet naar die v. *Hogenberg* gevolgd; bij *Hogenberg* is een gevecht bij een vlek aan de vereeniging van Lek en Rijn afgebeeld, bij Baudart de Graaf v. Meurs te paard; in het verschiet de stad Amerongen.
923 (11 Aug.) Parma wordt wegens de verovering van Antwerpen, door den Graaf v. Mansfeld namens Koning Filips, te Callo met het gulden Vlies omhangen. (Zie no. 904. *b.*) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 169. br. 4o.
924 17 (Aug.) Antwerpen bij verdrag aan Parma overgegaan. (Arend. III. *a* 150.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 170. br. 4o. — bij *Hogenberg* op 27 Aug. vermeld.
925 (15 Oct.) De Graaf van Nieuwenaar belegert en neemt de schans van IJsseloort in de Betuwe in. — (Arend. III. *a* 174.) Niet bij *Hogenberg* afgebeeld. Origin. plaat uit: Baudart, no. 175. br. 4o.
926 (14 Nov.) Zinneprent op de aanstelling v. Prins Maurits als Stadhouder, Kapitein-Generaal en Admiraal van Holland, Zeeland en Utrecht. — (Arend. III. *a* 168.) De Hollandsche leeuw aan Maurits een zwaard aanbiedende; achter den leeuw een opschietende heester, met de spreuk v. Maurits: *Tandem fit surculus arbor.*; ter zijde uitlegging der 6 no. op de pl. Van acht. bedrukt. Uit: Valerius. Gedenoclank. 1622. br. 4o.
927 Hetzelfde; afbeelding v. de vergadering waarin Maurits den eed aflegt. Door *S. Fokke.* br. 4o. Proef vóór alle lr. Uit: te Water, Vaderl. Hist. verkort.
928 (15 Nov.) De Graaf van Nieuwenaar beschiet uit Knodsenburg de stad Nijmegen, doch moet onverrigter zake aftrekken. (Arend. III. *a* 174.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 176. br. 4o.
929 (22 Dec.) De Graaf van Hohenlohe tracht de Spanjaarden onder Mansfeld door het doorsteken der dijken uit de Bommelerwaard te verdrijven. (Arend. III. *a* 175.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, no. 177. br. 4o.
930 Hetzelfde; nagenoeg als voren doch veel grooter en met meer gevechten op de verdronken landen. Met Lat. in- en onderschrift. br. fol. Slechte Duitsche gravure. br. fol. Uit: Strada. bell. Belg. Mog. 1651. 4o.
931 (20 Dec.) Aankomst v. d. Graaf v. Leicester te Vlissingen. (Arend.
a III. *a* 172.) Door *S. Fokke.* br. 4o. Uit: Wagenaar.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde; origin. teekening in O. I. Inkt, voor de voorg. pl. Door *S. Fokke.* br. 4o.
932 Aankomst van Leicester te Amsterdam. Naar *J. Buys,* door *R. Vinkeles.* 12o.
a Afdruk in 8o. Uit: (Fokke,) Geschied. d. Nederl. VI.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

933 (1586. 6 Jan.) Inhaling van Leicester te 's Hage. (Arend. III. *a* 172.) — Serie van 11 br. fol. platen, met dit doorloopend opschrift in cursieve kapitale letters boven iedere plaat: *Delineatio* | *Pompae* | *Triumph* | *alis qua Rob* | *ertus Dudlaeus* | *comes L|eicestriensis* | *Hagae Comitis* | *fuit exceptus.* | — Pl. 1 begint met eene piramide met Lat. opschrift ter eere van Elisabeth en Leicester voorts een wagen met Haagsche Muzikanten; pl. 2 is genommerd 3; en pl. 3 is ongenommerd; deze pl. heeft de vreugdevuren; pl. 4. de eerepoort met 6 Holl. versregels; pl. 5 een wagen met de geïllumineerde Eng. Roos, waaronder een Lat. Chronodistichon; pl. 6 vreugdevuren en een wagen met 7 spelende vrouwen, pl. 7 een groote eerepoort met Lat. inschriften; pl. 8 een versierde eereboog; pl. 9 twee dergelijke eerebogen; pl. 10 een wagen met vechtende soldaten en Lat. inschrift; pl. 11 vuurwerken.

Deze pl. zijn elk br. 32, hg. 16 dm, en zonder eenigen naam v. graveur, doch zeker in het jaar v. d. intogt vervaardigd. — *Uiterst zeldzame* Serie.

934 (27 Jan.) De Staatschen te Boxum in Friesland door Tassis geslagen. (Arend. III. *a* 175.) (Niet naar *Hogenberg.*) Zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit: Baudart, n₀. 178. br. 4°.

935 (6 Maart.) Jan van Oldenbarneveld doet den eed als Lands-Advokaat.
a (Arend. III. *a* 188.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 12°. Uit: (Fokke) Geschied VI. 12₀.
b Dez. plaat. proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde; origin. teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. Door *J. Buys.*

936 (18 Maart.) Werle, in Westphalen door Schenk voor Bisschop Truchsess den 27sten Febr. ingenomen en geplonderd, doch d. 18 Maart verlaten. (Arend. III. *a* 176.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 179. br. 4°.

937 (9 April.) Grave door de Spanjaarden belegerd, wordt door den Graaf v. Hohenlohe geproviandeerd. Uit: Baudart, n°. 180. br. 4°. Deze plaat is niet bij *Hogenberg.*

938 (6 Julij.) Hopman Splinter van Helmich op het slot te Wel, weet door een dapper en snedig antwoord Mansfeld te doen wijken. (Arend. III. *a* 210.) Naar *J. Smies* door *J. E. Marcus.* 8°. Proefdruk in zeer groot 8₀ vóór alle letter. Uit: Hooft, Hist. VII. 60. 8°.

939 (7 Junij.) Grave bij verdrag aan Parma overgegeven. (Arend. III. *a* 177.) Plan der stad en der vijandelijke batterijen. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 181. br. 4°.

940 Grave door Parma belegerd. (Arend. III. *a* 177.) Op den voorgrond een gevecht en een huis in brand, in het midden de Maas, in het verschiet de stad. Met Lat. uitlegg. boven in de pl. Door *F. Collignon.* br. fol. Gem. 306. Uit Strada, bell. Belg. 1640. fol.

941 Hetzelfde; als voren, verkl. met Lat. opschrift in, en uitlegg. onder de pl. br. fol. Uit: Strada. Mog. 1651.

942 Hetzelfde; anders en beknopter, de schipbrug over de Maas zeer uitvoerig; eene hevige regenbui overvalt de vechtenden. Met Fr. uitlegg. Naar *J. de Ledesma* door *Rom. de Hooghe.* br. fol. Uit:?

943 Hetzelfde; geheel anders, op den voorgrond de schanskorven en batte-
a rijen aan de Maas, verder op de stad waar eenige huizen branden. Geëtst door *J. Luyken.* br. fol. Uit: Bor.
b Dez. plaat, latere afdruk met breeden zwarten rand omgeven.
c Proefdruk vóór alle lr.

944 (28 Junij.) Venlo door Parma belegerd en ingenomen. (Arend. III. *a* 210.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 182. br. 4°.

945 (20 Julij tot 16 Julij.) Nuis door Parma belegerd en ingenomen. (Arend. III. a 211, 212.) Drie platen, uit: Baudart, n°. 183, 184, 185, het geheele beleg voorstellende, als:
183. Plan van Nuys en het omliggende land. (Deze is niet in *Hogenberg*.)
184. Beschieten van Nuys. Naar *Hogenberg* zeer verkl.
185. Verbranden van Nuys na de overgave. Naar *Hogenberg* zeer verkl.

946 „Prise de Nuys." — Geheel anders; vreesselijke brand in de stad; op den voorgrond aan de overzijde v. d. Rijn een hevig gevecht. Met Fr. uitlegg. Naar *J. de Ledesma* door *Rom. de Hooghe*. br. fol.

947 Hetzelfde; geheel anders. — In het midden de stad met het omligg. land. — Met Lat. opschrift. Zond. nm. v. grav. Gemt. 827. Uit Strada, bell. Belg. Roma. 1640. fol.

948 Hetzelfde, geheel als voren, verkl., met Lat. opschrift in, en uitlegg. onder de pl. br. fol. Uit: Strada. Mog. 1651.

949 (17 Julij.) Axel in Zeeland door Prins Maurits en Ph. Sidney ingenomen. (Arend. III. a 218.) — Uit: Baudart, n°. 186. br. 4°. Deze plaat is niet bij *Hogenberg*.

950 (19 Julij.) Paulus Buis, Pensionaris van Utrecht, des nachts in het
a huis van een Oud-Burgemeester van het bed geligt en op Leicester's order gevangen gezet. (Arend. III. a 201.) — Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wrdb. VIII.
b Dez. plaat; proefdruk vóór alle lr.
c Hetz.; origin. teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. Door *J. Buys*. 8°.

951 (1 Aug.) Parma wordt in het klooster te Gnadendal bij Nuys, van wege Paus Sixtus V met een gezegenden hoed en een zwaard vereerd. —(Arend. III. a 213.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n° 187. br. 4°.

952 (Sept.) Beleg v. Rijnberk door Parma. (Arend. III. a 214.) Plan der Stad met de omligg. werken. — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 188. br. 4°.

953 (Sept.) Leicester belegert Zutphen te vergeefs. (Arend. III. a 216.) — Plan der Stad; belegeringswerken op een eilandje in de rivier aan de overzijde. — Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit Baudart, n°. 189. br. 4°.

954 Heldenfeit v. d. overste W. Stanley voor Zutphen. (Arend. III. a 217.) Beklimming v. d. muur langs een spies v. d. vijand. Naar *V. Bing*, door *J. F. C. Reckleben*. kl. 4°. Uit: Arend, Geschied.

955 (1587 Jan.) Ruhrort door Mrt. Schenk ingenomen. Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 190. br. 4°.

956 (29 Jan.) Deventer door den Engelschen Overste W. Stanley, aan
a de Spaanschen verraden. (Arend. III. a 251.) — Naar en door *S. Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar, Vaderl. Hist.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

957 (4 Julij.) De Stad Gelder door den Schot Ar. Patton (of Patot) aan de Spanjaarden onder Hautepenne verraden. (Arend. III. a 273.) — Plan der Stad. Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 191. br. 4°.

Bij *Hogenberg* staat onder deze plaat de datum 4 Julij, bij Baudart uitdrukkelijk Januarij, wat echter onmogelijk is.

958 (11 Junij tot 5 Aug.) Beleg van Sluis door Parma. (Arend. III. a 276) — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart n°. 193. br. 4°.

959 Hetzelfde; geheel anders; Sluis in het verschiet; op den voorgrond de vloot van Leiceister. Met Lat. inschrift boven in de plaat. Geëtst door *J. Cortese*. br. fol. Gem. 367. Uit: Strada. Roma. 1640.

960 Hetzelfde, geheel als voren, doch verkleind. Met Lat. in- en onderschr. br. fol. Slechte Duitsche gravure. Uit: Strada. Mog. 1651.

961 (**12 Julij.**) Schermutseling tusschen den Graaf van Hohenlohe en den Heer van Hautepenne bij Engelen, (thans Crevecoeur.) digt bij 's Bosch wat aan de Staatschen komt. — (Arend. III. *a* 276.) Afbeelding v. h. fort en h. omligg. land. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. nº. 192. br. fol.

962 Hetzelfde, geheel anders. Scherp gevecht op den voorgrond, links bovenaan de Maas. — Met Lat. uitlegg. boven in de pl. Door *F. Collignon.* br. fol. Gem. 377. Uit: Strada, Rom. 1640.

963 Hetzelfde, geheel als voren, verkleind. Met Lat. in- en onderschrift. Slechte Duitsche grav. br. fol. Uit: Strada. Mog. 1651. 4º.

964 (**4 Oct.**) Leicester's maaltijd op het Stadhuis te Amsterdam, en verraderlijke toeleg daarbij door Burgem. Boom gestuit. (Arend. III. *a* 301). — Naar *J. Smies*, door *J. E. Marcus.* 8º. Proefdruk vóór alle lr. Uit: Hooft. Historiën. 1820. VII. bl. 311.

965 *a.* Hetz., veel kleiner en anders. Klein prentje in 24º.
b Hetz., in proefdruk.
c Hetz., Teekening, door *S. Fokke.* 24º.

966 (**Dec.**) Vertrek van Leicester. — Zinneprent daarop? (Arend. III. *a* 319.) Eene Duitsche gravure, met opschrift: *Die Khue auss Niderlandt* stelt de Holl. koe voor, die door Parma aan den staart wordt vastgehouden, door den Engelschman tot op het bloed gemelkt wordt; de Duitscher (Matthias?) pakt haar bij de horens, de Franschman (Anjou?) trekt haar aan een touw voort; v. ond. 4 vierregelige Duitsche versjes, eindigende:

Dan der von Parm ein kuener helt,
Macht dass die drey vor aller welt,
Mit khleiner ehr das land geraumbt,
Und sich mit fliehen nicht gesaumbt.

Waarschijnlijk gegraveerd door een der vele Keulsche graveurs, Quadus of Bussemecher, omtrent dezen tijd; de manier van *Hogenberg* is geheel anders. br. fol. Hg. 17 br. 26 dm. *Zeer zeldzaam.*

967 (**23 Dec.**) Bonn door Mrt. Schenk bij verrassing voor den Bisschop Truchsess ingenomen. (Wagenaar, VIII. 266.) Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit Baudart, nº. 194. br. 4º.

968 Hetzelfde; doch alleen het plan der Stad met 1 reg. onderschrift in de plaat: *Le vray portraict de la Ville Inperialle de Bonn, laquelle fut prinse lan mil cinq cens quatre vingts et sept le vingt et troisiesme decembre par le Capitaine Schenck.* — Van boven links een schildje met Duitsche uitlegging en Lat. opdragt aan Franc. Voss, Deken van Aken door *Pt. Pannensmit* uit Nuys, 3 Febr. 1588. br. fol. — Deze plaat is in bewerking en grootte geheel gelijk aan die van *Hogenberg*, doch behoort niet daarin. — *Hoogst zeldzaam.*

969 (**1588 Maart** tot **19 Sept.**) Bonn wordt na de verrassing door Schenk, op last van Parma, door Tassis en den Prins van Chimay belegerd en eindelijk veroverd. (Arend. III. *a* 383.) — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, nº. 197. br. 4º.

970 Hetzelfde, eenigz. anders; in het midden Bonn en de Rijn. Voorts het omliggende land. Geëtst door *J. Miel.* Gem. 444. br. fol. Uit: Strada, Bell. Belg. Roma. 1640. fol. *Zeldzaam.*

971 Hetzelfde, zeer verkl., geheel als voren. Met Lat. in- en onderschrift. br. fol. Slechte Duitsche gravure. br. fol. Uit: Strada, Mog. 1651. 4º.

972 (Febr. tot 20 April.) Beleg van Medemblik door Maurits. (Arend. III. a 339.) Uitvoerig geteekend plan der Stad met het omliggende land, tot Sint-Anna en Opperdoes, links en v. boven de Zuiderzee en daarin het Schip en het jagt van den Admiraal Jan Gerbrandts; ter zijde links het opschrift: *Belegeringhe der Stadt Medenblick door de E. M. Heeren Staten ende syn Ex. Mauritii v. Nassou.* a°. 1588. *Not.?* 14 *folii*, 48 *f. v.* — Zou dit plan ook kunnen behoord hebben tot het H. S. over het Beleg v. Medemblik van *G. A. W.* door Wagenaar aangehaald? —

Deze origineele *teekening* in kleuren uit de 16e eeuw is hg. 30, br. 38 dm. en voor zooverre mij bekend de eenige afbeelding van dit beleg. In den atlas v. Munniks v. Cleef. 1860 kwam onder n°. 123 ook eene teekening in kleuren van dit beleg voor.

973 (26 April.) De Gouverneur van Vriesl., Jan Bapt. de Tassis, bij het beleg van Bonn doodgeschoten, wordt te Keulen met veel staatsie begraven. (Wagenaar, VIII. 292.) — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, 195. br. 4°.

974 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch uitvoeriger. Gezigt op de markt te Keulen met den optogt, links de kerk. — Met Fransch onderschrift en uitlegg. der 22 n°. op de pl. Naar *N. v. d. Horst* door *W. Hollar.* 1648. br. fol. Hg. 37, br. 44 dm. — Deze fraaije plaat en de volg. behooren in het folio werk: *Honneurs de la Maison ill. de Tassis.*

975 Afbeelding v. h. Monument voor Tassis door zijnen vader opgerigt; — en van den Grafkelder v. h. Geslacht Tassis. — Beide pl. naar *N. v. d. Horst*, door *C. Galle.* Smal folio. Iedere pl. hg. 46 br. 20 dm. — Deze en de vorige plaat komen zelden afzonderlijk voor.

976 (31 Julij tot 2 Aug.) Ondergang der Onoverwinnelijke vloot. (Arend. III. a 363—378.) · Afbeelding van de vloot, liggende tusschen Calais en Dover; links de Fransche, regts bovenaan en v. ond. de Engelsche kust; in het midden de vloot, waarvan de schepen zoo uitvoerig zijn afgebeeld dat deze plaat daarvoor zeer opmerkelijk is. Op den voorgrond links een groot Spaansch schip met de letters P. R. H. P. daarbij een klein Spaansch met P. R. welke beiden door een Engelsch schip, waarvan de vlag E. R. A. D. en de wimpel de spreuk: *Desir n'a Repos* heeft, beschoten wordt; voorts hooger op de geheele overige vloot. Met 1 reg. cursijf bovenschrift in de plaat: *Classis Hispanica celeberrima, quae anno celeberrimo M I D L X X X V I I I inter Galliam Britaniamq. venit et periit*, en 1 reg. curs. onderschrift, zijnde 4 Lat. versregels v. *H. Grotius.* — Zond. nm. v. grav. Hg. 38. br. 51 dm. br. fol. — *Zeer zeldzaam.*

977 Hetzelfde; nagenoeg als voren, doch verkl.; op den voorgrond zinkt een groot schip, de andere schepen zijn min duidelijk en ook eenigzins anders dan op de voorg. plaat. Met hetz. Lat. opschrift in curs. doch boven de plaat. Zond. nm. van grav. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencrans. 3e pl. In alle uitgaven hetzelfde. [1])

---

[1]) Dewijl er onder de nu volgende platen 42 over den tijd v. Maurits voorkomen, (sommige in afwijkende afdrukken) die tot de verschillende uitgaven van het werk van: *Orlers, Nassousche Laurencrans.* 1610 fol. behooren, en die verschillende editiën nergens goed beschreven zijn, mogen hier ter vermijding van herhalingen de uitvoerige titels en beschrijving dezer uitgaven staan.

1ste uitg.: Voorloopige titel, die in vele Ex. ontbreekt: *Den Nassausche Laurencrans.* Gegrav. titel, met ingedrukten tekst: „Beschrijvinghe ende „afbeelding van alle de Victorien, so te Water als te Lande, die Godt

978 (31 Julij.) Hetzelfde, geheel anders, v. ond. links de kust van Frankrijk en Vlaanderen, v. boven de Engelsche kust, in het midden het ge

---

„Almachtich de edele Hooch-mogende Heeren Staten...... verleent heeft. „Deur het wijs ende clouck beleyt...... v. Maurits van Nassau. Leijden „bij Jan Jansz. Orlers en Henrick v. Haestens. 1610." — Op de keerzijde het wapen v. Maurits; daartegenover zijn portret, borstb. links door *J. Matham*, en aan de keerzijde opschrift v. de opdragt; voorts de opdragt ondert. J. J. Orlers en H. v. Haestens, die daarin verklaren dat zij met moeite en kosten dit verzameld, beschreven en afgebeeld hebben. — Voorts de tekst 220 bladz. fol. en 42 platen, alle zonder n°. of opschrift en slechts met uitlegging onder enkele (ik meen 4) platen; — deze uitlegging is in de Fransche, Duitsche en latere Holl. uitgaven weggelaten.

In 1619 verscheen eene veel vermeerderde uitgave met dezen voorloopigen titel: „De Oorlochsdaden v. d. Doorlucht. Vorst Maurits van Nassau, „off den nieuwen vermeerden Nassauschen laurencrans" en dezen gedrukten titel: „Warachtige beschrijvinghe v. alle de belegeringhen ende victoriën „te water en te lande, door de wijse Raden d. HH. Staten Generael ende „daden en beleydingen v. Maurits v. Nassau. Uyt verscheiden schriften „bijeengesteld door Jan Orlers. Leijden a$_o$. 1619. Tot kosten v. d. autheur." 372 bladz. fol. — De bl. 341—372 loopen over de jaren 1610 tot 1615 en zijn dus bijvoegselen; bovendien zijn er vele genealogiën enz. tusschengevoegd, en eene uitvoerige historie der gebeurtenissen van 1565 tot 1588 is in de plaats gekomen voor de vroegere *Inleiding* van weinige bladz. in het begin der vorige uitgave. — Dit werk is met eenige verandering in verdeeling der hoofdstukken, verplaatsing van eenige genealogiën, bijna woordelijk nagedrukt in het anoniem verschenen boek: „Wilhelm en Maurits van „Nassau, haar leven en bedrijf, off begin en voortg. der Nederl. beroerten, „gedurende haer beyder leven aldaar voorgevallen. Door een liefhebber „d. Hist. te zamen gesteld. Amst. 1651." 2 dln. 104 en 410 bl., in 1 dl. fol. — De platen in de uitgave v. 1619 zijn geheel dezelfde als in de Fransche en Duitsche van 1610 en 1612, doch alle zonder onderschriften; in de uitgave v. 1651 zijn enkele platen, b. v. Deventer 1591 op nieuw gegrav. en omgekeerd, de meeste zijn echter de oude opgegrav. platen.

Het werk van Orlers is ook in het Fransch vertaald, en in 3 uitgaven verschenen, nl. in 1612 te Leijden bij Jean Jansz. Orlers et Henry de Haestens; in 1615 als Deuxiesme edition bij Jean Orlers te Leijden en in 1624 wederom als Deuxiesme edition te Amsterdam bij Jean Jansz. Deze laatste, hoezeer bladz. voor bladz. met die van 1615 overeenstemmende, is echter een geheel nieuwe druk, gelijk op vele plaatsen duidelijk is.

De 1ste uitg. heeft als voorloopigen titel: *Les Lauriers de Nassou*; de beide laatste: *Genealogie et Lauriers de Nassou*. Voorts andere titel: „Description et „representations de toutes les victoires sous la conduite de Maurice de N. „etc." Al deze drukken hebben dezelfde platen, de enkele omgekeerde copiën uitgezonderd die in de Holl. uitgaven van 1619 en 1652 voorkomen, en die men ook in de beide Fransche editiën von 1615 en 1624 vindt; alle platen zijn *zonder* onderschrift.

De 3 Fransche uitgaven loopen alle gelijk de 1ste Holl. slechts tot aan 1609 en sluiten met den tekst van het Bestand, zoodat in geen der Fr. editiën de vermeerderingen tot 1615 (die de Holl. uitgave van 1619 heeft) opgenomen zijn. Daarentegen is in de Fransche uitgave van 1615 en 24 eene zeer uitvoerige genealogie en levensbeschrijving, (74 ongen. bladz. groot) met portretten versierd, van het geheele huis van Nassou opgenomen, be-

vecht der vloot. — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 196. br. 4°. — Bij *Hogenberg* op 30 Mei vermeld.

959 Hetzelfde, geheel anders; de open zee, regts bovenaan een bijna
a onmerkbaar stuk der Fransche kust, links een toren enz. op de Eng. kust; v. ond. links 2 groote, uitvoerig afgebeelde Spaansche schepen. Met onderschr.: *De Spaansche Oorlogsvloot.* Door *J. Luyken* br. fol. Uit: Bor, Nederl. Oorl.

b Dez. pl., latere afdruk, opgegraveerd, met breeden zwarten rand omgeven, met onderschr.: *Vertooninge van* enz. Gem[t]. Tom. I. n°. 26. Zond. nm. *v. Luyken.* br. fol. Uit: Le Clerc.

c Dez. pl. opgegrav., proefdruk vóór de lr., vóór het n°. doch met den naam *v. Luyken.* br. fol.

960 Zinneprent op den ondergang der Onoverwinnelijke Vloot en de ontdekking v. h. Buskruidverraad. — In het midden zit een gezelschap Roomsche Geestelijken onder eene tent aan tafel, de Paus aan het einde; links eene opene zee, waarin de Onoverw. Vloot in eene halve maan geschaard, waar boven het jaar 88; regts het Parlementshuis waarvan de kelder open is, waarin Guy Fawkes met eene lantaarn gaat; in den kelder valt een lichtstraal uit den hemel, waarin een alziend oog en de woorden: *Video, rideo.* — *I see and smile.* — *Ick sie en lach.* boven het Parlementshuis de woorden: *Opus tenebrarum.* — *A deed of darkeness.* Boven de plaat een bandelier met de jaartallen: links 1588, regts 1605, daartusschen een 2 reg. opschrift: *Deo triuni Brittanniae bis ultori*, etc., daaronder: *To God, in memory of his double*

---

gaande met Keizer Adolf tot Frederik, wier beide afbeeldsels er zijn bijgevoegd, en in de Holl. van 1619 ontbreken. Voorts vindt men vooraan nog eene stamtafel van 7 gegrav. folio bladen. —

De 1[ste] Fransche uitg. is aan Willem Lodewijk, en Frederik Hendrik; de 2[de] aan de Staten Generaal en de Prinsen van Nassou opgedragen; de 1ste Holl. aan Maurits, de 2de Holl. aan de Staten en de Prinsen.

Het werk v. Orlers is reeds in 1612 te Leijden in het Duitsch verschenen, met den voorloopigen titel: *Der Nassawische Loorberkrantz oder Triumphwagen*, en uitvoeriger titel: „Warhafftige Beschreib. u. Eigentl. „Abbild. aller Züge u. Victoriën, zu Wasser unnd zu Landt.... den Herrn „Staten..,. Durch Raht u. That d.... Maurits v. Nassou. Leijden. J. Orlers en H. v. Haestens. 1612." — Eene andere bijna gelijktijdige, doch in druk geheel verschillende uitgave, zonder jaar, is te Amsterdam verschenen; deze heeft 283 blad. (gen. 383, wijl van bl. 129 af, alle cijfers 100 te veel zijn) die van Leijden 255 blad.; de tekst der beide uitgaven is geheel gelijk, en eene naauwkeurige vertaling der 1[ste] Holl. uitgave; even zoo de platen, die allen zonder eenig onderschrift zijn; overigens geheel gelijk aan de Holl. uitgave van 1610. De aanwijzing der pl. in de uitgave v. Leiden is geheel verkeerd, en anders dan die v. Amst.; in de Leidsche uitgave staat de verklaring .der n°. van alle pl. aan het eind v. h. boek; in die van Amst. staan die verklaringen in den tekst bij iedere gebeurtenis. — De Leidsche uitg. heeft eene opdragt aan Paltsgraaf Frederik V en Filips Lodewijk, Graaf v. Hanau; die v. Amst. is geheel zonder opdragt.

Eene Engelsche uitgave, naar het Fransch vertaald door *W. Shute*, verscheen in 1613 te Londen onder den titel van: „The triumphs of Nassau, of descript. of the Victories under Maurice" fol. In deze uitgave zijn geene platen. Ze is op de Koninkl. Bibliotheek te 's Hage. — Vele uitgaven van dit belangrijk werk zijn *zeer zeldzaam.*

deliverance, etc. Onder de plaat in 3 kolommen een 6 reg. Lat. en 12 reg. Eng. vers, beginn.: *Octogesimus Octavus mirabilis Annus, etc.*, en: *In Eighty Eight, Spayne armed.* etc. Invented by *Sam. Ward*, preacher of Ipswich. Imprinted at Amsterdam, anno 1621. — Fraaije doch harde grav. znd. nm. v. grav. br. fol. Hg. 41, br. 52 dm. — *Hoogst zeldzaam.* In de veiling v. Munniks van Cleef. 1860. n°. 169 voor *f* 40.— verkocht.

Dewijl deze plaat zeker hier te lande (welligt voor Engelsche rekening) gegraveerd is en ook op de Onoverwinn. Vloot zinspeelt, heb ik die hierin opgenomen.

In het werk van Scheltema: de Onoverwinn. Vloot, staat op het titelvignet het enteren van het schip v. Don d'Oquendo afgebeeld en op eene pl. bij bl. 220 is de verwonderlijk lange wimpel waarop een kruisbeeld geschilderd, en die op het Stadhuis te Leyden bewaard wordt, afgebeeld.

981 (**22 Sept. tot 12 Nov.**) Parma belegert en verlaat Bergen-op-Zoom.
a —. (Arend. III. *a.* 380.—382.) Regts het plan der Stad; v. ond. de tent van Parma, links de haven en de schans Wilfort, waarbij een schip. Van ond. uitlegging der 9 n°. op de pl. — Uit: Orlers, Nass. Laurencrans. 1610. bl. 57. br. fol.
b Dez. pl., latere druk, zonder de uitlegging v. ond. Uit: Orlers, vermeerd. Laurencrans. 1619. bl. 98.
c Dez. pl., latere druk, waarin het schip bij de schans Wilfort zeer verkleind is. Zonder uitlegging v. ond. Uit: (Orlers,) Willem en Maurits v. N. II, bl. 49.

982 Hetzelfde, geheel anders; in het verschiet de Stad, met h. geheele om-
a liggende land; op den voorgrond het hevig gevecht van de Ritmeesters Parker en Bax. Geëtst door *J. Luyken.* br. fol. — Uit: Bor, Nederl. Oorl.
b Dez. pl., opgegrav.; v. boven gemerkt. Tom. I. n°. 27. Uit: Le Clerc.

983 (.....) Tienen, in Braband, door 100 man v. h. Garnizoen v. Bergen-op-Zoom overvallen en geplunderd. — (Arend. III, *a* 383.) Gezigt in de Stad; links en v. ond. de van alle kanten aantrekkende vijandelijke troepen. — Znd. nm. v. grav. en eenig inschrift, behalve het woord *Thienen* bovenaan bij een der poorten. br. fol. — Uit: Orlers, Laurencrans. 1619. bl. 111. — De plaat in de uitgave van 1610 heeft v. ond. een 3vinger breeden wrijfboord.

984 (**1589. 10 Aug.**) Maarten Schenck doet een aanslag op Nijmegen, waarbij hij verdrinkt. (Arend. III. *a* 403.) — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 199. br. 4°.

985 Hetzelfde, geheel anders; regts de poort der Stad, op den voorgrond
a links de overladen en zinkende schuiten en Schenk verdrinkende. — Geëtst door *J. Luyken*: br. fol. Uit: Bor. Nederl. oorl.
b Dez. plaat, opgegrav.; v. boven gem.: Tom. I. n°. 28. Uit: Le Clerc.
c Dez. opgegrav. plaat, proefdruk voor alle lr. en vóór het n°.

986 Hetzelfde, anders; links de stad, in het midden v. h. water Schenk,
a verdrinkende; regts een schip waarop vele zinkenden gered worden. Naar en door *S. Fokke*, br. 4°. Uit: Wagenaar VIII. Uitgave v. 1752.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.
c Dez. plaat, geheel opgegrav. of zeer naauwkeurige copie. Door *N. v. d. Meer.* Uit: Wagenaar VIII. Uitg. v. 1796.

987 (**1590. 2 Febr.**) Rijnberk belegerd sedert Sept. 1588, eindelijk door de Spanjaarden gewonnen. (Arend. III. *a* 407, 408.) — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 200. br. 4°. Bij Baudart op 30 Januarij vermeld.

988 Hetzelfde, geheel anders; de stad in h. verschiet, bovenaan regts vooraan h. leger. Zond. nm. van grav. Met Lat. uitlegg. boven in de pl. Gem. 477. br. fol. Uit: Strada, bell. Belg. Roma. 1650. fol.

989 Hetzelfde, geheel als voren, verkl.; met Lat. opschrift in, en uitlegg. onder de pl. br. 4°. Uit: Strada, bell. Belg. Mog. 1651. 4°.
990 (14 Maart.) Het kasteel v. Breda door den Heer v. Heraugière en
a 70 soldaten, in een turfschip verborgen bij verrassing ingenomen. (Arend. III. a 412.) — Eene groote plaat waarop 4 kleine ovalen, ieder met randschrift, alle omsloten in eenen grooten ovalen rand waarin als randschrift een 4 reg. Lat. vers in kapit. lett. v. H. Grotius. Het 1ste ov. stelt de aankomst v. h. turfschip voor; het 2de het binnenhalen v. h. schip in h. slot; het 3de het gevecht op de binnenplaats, het 4de het verdrijven der Italiaansche soldaten. — In h. midden v. onder en boven, links en regts 5 wapens, n. l. v. de Vereen, Prov., Holland, Breda, den Prins, enz.; in de 4 hoeken kleinere voorstellingen van het feit. Met n°. 1 tot 9 in de pl. zonder eenige gedrukte uitlegg. die ik nimmer bij een Ex. gezien heb. Oude grav. v. dien tijd, door *B. D.* (geentrelaceerd.) Hg. 35. br. 45 dm. br. fol. *Zeldzame plaat.*
b Dez. plaat, latere druk, met adres v. *H. H(ondius.)*
991 Hetzelfde; geheel als voren doch verkl.; alleen de 4 voorstellingen
a welke hier in langwerpige vierkanten zonder eenig randwerk zijn. Zonder nm. v. grav. Met de Holl. uitlegg. der n°. 1 tot 9 v. ond. in de pl. Uit: Orlers, Nass. Laurencrans. 1610. In een ander Ex. v. deze uitgave van Orlers vond ik eene plaat zonder uitlegg.
b Dez. plaat, latere afdruk, zonder uitlegg. v. ond. dus zonder andere aanwijzing dan de namen: *Sevenb.* en *Breda* in de 2 bovenste voorstellingen. Uit: Orlers, vermeerd. Nass. Laurencr. 1619. De uitlegg. der 9 n°. staat in den tekst v. die uitgave.
992 Hetzelfde, namelijk alleen de verkleinde voorstelling van de 2de afbeelding, het schip wordt in het kasteel gesleept. — Uit: Baudart, n°. 202. br. 4°.

Terwijl bijna alle 221 afbeeldingen bij Baudart verkleinde copiën v. *Hogenberg* zijn, is dit hier niet het geval. Bij *Hogenberg* n°. 301 is de aankomst van het schip, het gevecht op de plaats v. h. slot, en de latere inneming v. Breda door Maurits tegelijk op ééne plaat in ééne afbeelding voorgesteld.

993 (14 Maart.) Hetzelfde; geheel anders. De Spaansche soldaten warmen
a zich bij een vuur voor het slot waarin het schip leeggedragen wordt. Geëtst door *J. Luyken.* br. fol. Uit: Bor. Oorl.
b Dez. plaat opgegrav., met breeden zwarten rand. Proefdruk vóór de lr. en vóór Tom. I. enz. Zonder naam van *Luyken.*
994 Hetzelfde; geheel anders. — Het schip ligt in het ijs voor het slot;
a in het verschiet Breda; de lading v. h. schip wordt op het land toegeworpen. Naar en door *S. Fokke.* br. 4°. Uit: Wagenaar VIII. Uitg. v. 1752.
b Dez. plaat. v. *Fokke*; proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde; origin. teekening voor de voorg. pl. Door *S. Fokke.* br. 4°.
d Dez. plaat, opgegrav. of naauwkeurige copie. Door *N. v. d. Meer.* br. 4°. Uit: Wagenaar VIII. Uitg. v. 1790.
995 Hetzelfde; geheel anders. — Heraugière geeft des nachts bevel aan zijne soldaten die uit het schip treden, het slot aan te vallen. — Naar *V. Bing*, door *J. T. C. Reckleben.* 4°. Uit: Arend, Vad. Hist.
996 (14 Mei.) Graaf Karel v. Mansfeld beschiet en bestormt de schans v. Noordam (bij Breda en Sevenbergen) doch wordt mannelijk afgeslagen. (Arend. III. a 423.) Znd. opschrift en jaar, alleen met de namen: Sevenbergen en Noordam in de pl. Door *B. D.* geëntrelaceerd. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencrans. 1610. bl. 77.

997 (28 Julij.) Maurits sticht van Mei tot Julij Knodsenburg (bij Lent) tegenover Nijmegen en beschiet die stad. (Arend. III. *a* 414.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 201. br. 4°.

998 (1591. 24 Mei.) De groote schans voor Zutphen bij verrassing den 24sten en de Stad den 30sten Mei door Prins Maurits ingenomen. (Arend. III. *a* 437.) Wagenaar VIII. 354. 355.) Gezigt v. de stad en het omligg. land; onderaan de pl. de schans over de stad. — Zonder nm. v. grav.; v. ond. met Holl. uitlegg. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencrans. 1610. bl. 78.

In den Vermeerd. Laurencrans v. 1619 komt deze pl. doch zonder uitlegg. op bl. 119 voor.

999 Hetzelfde, geheel als voren. Naar Orlers zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 203. br. 4°.

Bij *Hogenberg* is dit feit op 2 pl. n°. 302,3 voorgesteld; n°. 302 stelt de overval v. de Schans door de als boerinnen verkleede soldaten voor, 24 Mei; n°. 303 de stad bovenaan regts; links de haar benaauwende schansen.

1000 (10 Junij.) Deventer door Maurits belegerd en veroverd. — (Arend.
a III. *a* 439.) In het midden de stad, op den voorgrond de rivier, enz. — Van ond. met Holl. uitlegg. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencrans 1610. bl. 8d.
b Des. plaat, latere afdruk, zonder uitlegg. — Uit: Orlers, vermeerd. Laurencr. 1619. bl. 124.
c Des. plaat, veel vroegere afdruk, met afzonderlijk ondergevoegd 4 reg. Lat. vers van H. Grotius en Lat. uitlegg. — In welke uitgave deze pl. behoort, is mij onbekend. — Van deze plaat komt in Willem en Maurits leven. 1651. II. 78 eene getrouwe doch omgekeerde copie voor; de 2 schansen bij Deventer, die op de vorige plaat links van de stad staan, komen hier op de regterzijde voor.

1001 Hetzelfde, geheel als voren, Naar Orlers, doch zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 204. br. 4°.

In *Hogenberg* n°. 304 is hetzelfde feit doch geheel anders voorgesteld.

1002 (1 Julij.) Maurits trekt voor Delfzijl en wint deze stad. — (Arend. III. *a* 442.) Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 205. br. 4°. Bij *Hogenberg* staat dit op 12 Julij vermeld.

1003 (25 Julij.) De sterkte Knodsenburg over Nijmegen wordt door Parma
a belegerd, doch door Maurits ontzet. Arend. III. 442.) — Regts vlak aan den Rijn Arnhem met de kerk, huizen, kanonnen en personen; links Nijmegen en Knodsenburg. — Zonder nm. v. grav., jaar noch uitlegg. br. fol. Uit: Orlers. Nass. Laurencr. 1610. bl. 81.
b Des. plaat, of naauwkeurige copie; Arnhem is hier echter alleen in plan geteekend, en iets van de rivier af, zonder kanonnen. Znd. nm. enz. br. fol. Uit: Willem en Maurits v. N. 1651. II. 88.

1004 Hetzelfde, geheel als voren, doch omgekeerd. Naar Orlers zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 206. br. 4°.

1005 (24 Sept.) Beleg en inname van Hulst door Prins Maurits. (Arend.
a III. *a* 445.) — In h. midden de stad, op den voorgrond de vloot; van ond. met Holl. uitlegg. Zonder nm. of jaar. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610. bl. 83.
b Des. plaat, veel latere druk, zonder eenige uitlegg. Uit: Orlers, verm. N. Laurencr. 1619. bl. 128.
c Des. plaat, véél vroeger en fraaijer druk; v. ond. afzond. bijgevoegd 4 Lat. verzen v. *H. Grotius* en Lat. uitlegging. br. fol. Onbekend uit welke uitgave.

1006 Hetzelfde, geheel als voren, doch omgekeerd; de vloot staat hier links op de pl., op de vorige regts. Naar Orlers zeer verkl. Uit: Baudart, no. 207. br. 4o.

1007 (14 Oct.) Beleg en inname van Nijmegen door Prins Maurits. (Arend. III. *a* 446.) Van ond. met Holl. uitlegg. Door *P. B(ast?)* br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. 1610. bl. 84. Deze plaat is de eenige in dit boek die een monogram v. grav. heeft; souden de andere platen die kennelijk van deselfde hand zijn, niet ook van dezen zeer werkzamen graveur zijn?

1008 Hetzelfde, geheel als voren. Naar Orlers, zeer verkl. Uit: Baudart, no. 208. br. 4o. Is door Baudart, als op 21 Oct. (dus Nieuwe Stijl) geschied, vermeld.

1009 Loterijplaat v. Amsterdam. — *Loterye voor die arme Cranckzinnighe Menschen binnen der Stede Aemstelredamme.* — Afbeelding van de zoogenaamde loterijkaart voor de loterij van Zilverwerk, die den 25 Junij tot 1ste Julij 1592 te Amsterdam ten behoeve van het Dolhuis aldaar geopend was, en van 2 Julij en 14 Aug. 1592 getrokken is. De *Conditien*, onder deze plaat gedrukt, zijn volgens dit Ex. in haar geheel opgenomen in: Fokker, Geschied. der Loterijen. 1862. bl. 254—258, waar ook herdrukt is de *Resolutie* der Vroedschap over de bewaring der orde bij het trekken van deze Loterij bij dag en bij nacht. — Zij geschiedde ten voordeele van het *Dolhuis* op de Kloveniersburgwal (waar nu de Hersteld-Luthersche Kerk staat), en dat door deze Loterij in 1615 met eenen nieuwen vleugel vergroot werd. — Deze plaat bestaat uit 3 afdeelingen; de eerste heeft hetbovenstaande opschrift, daaronder eene groote afbeelding v. h. Dolhuis v. voren en v. ter zijde gezien; in de beide bovenhoeken het wapen v. Holland en Amsterdam; — de midden-afdeeling bevat 5 boven elk. geplaatste reeksen. waarin de prijzen, als: kostbare bekers drinkschalen, kroezen en lepels op zwarten grond, afgebeeld zijn; daaronder (3e afd.) in groote Goth. letter de conditiën voor de Loterij in 2 kolommen naast elkander; aan het einde: *Ghedruckt tot Amstelredam, bij mij Herman Jansz. Muller, Figuersnijder, woonende in Warmoesstraet, in den verguldden Passer.* 1591. — Het geheel vormt eene zeer groote plaat, bestaande uit 6 bladen, 2 naast, en 3 onder elkander, te zamen hg. 114, br. 58 dm. gr. fol. — In dit Ex. zijn de bovenste afdeelingen in zeer ouden tijd fraai gekleurd. —

Deze plaat is *uiterst zeldzaam*, ja ik houde ze voor de meest curieuse en allerzeldzaamste van deze geheele verzameling; ook heb ik ze nergens vermeld gevonden. — Een ander (doch zeer slecht) Exemplaar hangt in lijst achter glas in de Regentenkamer van het tegenwoordige *Buiten-Gasthuis* te Amsterdam, dat in de 18e en 19e eeuw tot aan de stichting v. h. Provinciaal Krankzinnigenhuis Meerenberg in 1849 tot huisvesting der Krankzinnigen van Amsterdam diende.

De trekking der Loterij, vergezeld van vuurwerken en andere feestelijkheden is afgebeeld op een oude hoogstbelangrijke schilderij, mede in dezelfde genoemde kamer aanwezig.

1010 (1592. 5 Julij) Prins Maurits verovert Steenwijk. (Arend. III. *a* 450). —
a Plan der Stad; regts de belegeringswerken. Met Holl. uitlegg. v. ond. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. 1610. bl. 85.
b Dez. plaat, betere druk met hetz. Holl. onderschr. in anderen druk, en aan h. einde: *Inghenomen den* 12 *Nov.* 1597, 'twelk eene fout *moet* zijn daar de plaat en uitlegging der no. en namen geheel dezelfde is, als de vorige en dus op geen ander feit kan doelen. — Uit welk boek is mij onbekend.
c Dez. plaat, nog vroegere druk met afzonderlijke ondergevoegde Lat. uitlegging en 4 Lat. verzen v. H. Grotius. — Uit welk boek is mij onbekend.

1011 Hetzelfde, geheel als voren, doch omgekeerd. Naar Orlers, zeer verkl. Uit: Baudart, nº. 209. br. 4o. De voorstelling bij *Hogenberg* is geheel anders.

1012 Hetzelfde, geheel anders. Plan der Stad, zeer groot, met belegeringswerken. Met Lat. opschrift en Holl. inschriften. V. acht. bedrukt met geschiedenis v. h. beleg. gr. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. *Gekleurd Ex.*

1013 (**2 Sept.**) Prins Maurits versterkt h. huis te Wedde bij Groningen. (Arend. III. *a* 455.) — Uit: *Hogenberg*, no. 314. Is niet in Baudart opgenomen.

1014 (**12 Sept.**) Prins Maurits verovert Coevorden. (Arend. III. *a* 458.) met
a Holl. uitlegging v. ond. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. 1610. bl. 88.
b Dez. plaat, veel slechtere afdruk, zonder eenige uitlegg. — Uit: Orlers, verm. Nass. Laurenor. 1619.

1015 Hetzelfde, geheel als voren, naar Orlers, zeer verkl. Uit: Baudart, nº. 210. br. 4o.

1016 Hetzelfde, geheel anders. Plan der Stad, zeer groot, met de belegeringswerken. Met Lat. opschr. en Holl. inschriften; v. acht. bedrukt met geschied. v. h. beleg. gr. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. Gekleurd Ex.

1017 (**2 Decemb.**) Lijkstatie van den Hertog v. Parma te Atrecht (Arend. III. *a* 460.) Naar *Hogenberg* zeer verk., v. acht. bedrukt. Uit: Baudart: nº. 211. br. 4o.

1018 (**1593. 24 Junij.**) Maurits belegert en wint Geertruidenberg. — (Arend. III. 466, 478.) Zeer uitvoerige kaart, in 2 boven elk. staande bladen v. h. geheele omliggende land en plan der Stad, met naauwkeurige aanduiding en daarbij gegraveerde Holl. uitlegging van alle wegen, troepen, enz. — Het 1e (bovenste) blad heeft bovenaan het dorp Waesbeek, links de Biesbosch, regts de Donge; het 2e bl. links de Biesbosch waarin de halve maan v. schepen ter insluiting der stad Geertruidenberg, enz.; de stad is ter verduidelijking der aproches 1/3 grooter gemaakt dan de maat. Van de 63 nº. op de plaat is geene afzonderlijke uitlegging bij een der 3 Ex. welke ik gezien heb. — Het 1e bl. heeft bovenaan links een 6reg. Lat. vers in eene cartouche, en een 4regelig vers van *P. Hoogerbeets*; het 2e blad heeft van onderen regts eene korte Lat. uitlegging, links eene Lat. opdragt aan de Staten-Generaal. In het midden der 1e pl. staat: *Bapt. Boxio descripsit geometrice.* — Gegrav. door *J. de Gheyn* „jussu senat. Amsterod. et Curatorum in eadem urbe rei navalis." — De beide bladen te zamen vormen een bijna vierkant fol. bl.; hg. 70, br. 55 dm. — *Zéér zeldzaam* en belangrijk.

019 (**25 Junij**) Zinneprent op dit beleg. — Een breed ovaal, waarin op den achtergrond de Stad en het omliggende land, ingesloten door de halve maan v. Schepen, vooraan de Biesbosch. — Met randschrift in cursyf: „*Holland bestreden van haren vijand.*" enz.; voorts: „Tandem fit surculus arbor;" daarboven de wassende struik; om het ovaal veel beeldwerk. Boven in de pl. een 3reg. cursyf opschrift: „De Belegeringhe te Water der Vermog. Heeren „Staten-Gen. . . . . . . v. de stercke Stat S. Geer„truidenbergh, verovert door S. Ex. . . . . den 25 Junij 1593." — Van ond. een 24 reg. vers in curs. in 3 kol. v. *Adr. Conflantius*, inventor (óók der zinneprent?) beginn.: *Hoe wel den Oranige Boom*, enz. Gegrav. door *Lmb. Corneli.* Hg. 33, br. 38 dm. br. fol. *Zeer zelda.*

1020 Plan van Geertruidenberg met eenige werken even buiten de Stad; links de Biesbosch. — V. ond. regts een Lat. inschrift: „Civitas etc. sicuti erat dum occupar. ab exc. Mauritio, anno" (het jaar ontbreekt.) Genº. 54. br. fol. Hg. 24. br. 33 dm. Uit: ? — Plaat der 17e eeuw.

1021 Hetzelfde. Plan d. Stad, regts zeer uitvoerige aanwijzing der werken en gevechten buiten de Stad, links de Biesbosch en de halve maan v. schepen. Van ond. Holl. uitlegg. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. 1610. bl. 91.

1022 Hetzelfde, geheel als voren, naar Orlers, zeer verkl. Uit: Baudart, nº. 212. br. 4o. — Bij *Hogenberg* zijn over dit feit 2 pl., hiervan geheel verschillend.

1023 Maurits in het leger voor Geertruidenberg. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*.
a 1787. 8o. Uit: Kok, Vad. Wrdb. 17ᵉ dl.
b Dez. plaat, proefdruk vóór alle lr.

1024 (28 Aug.) Graaf Willem v. Nassau neemt door beleg het huis Wedde in Groningerland en wint Winschoten. (Arend. III. *a* 475. Naar *Hogenberg* met vele afwijkingen, zeer verkl. Uit; Baudart, nº. 213. br. 4o.

1025 (1594. 20 Jan.) Plegtige intogt van Ernst, Aartshertog v. Oostenrijk, als Gouverneur der Spaansche Nederl. (Arend. III. *a* 479.) Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart, no. 215. br. 4o.

1026 (18 Febr.) Kloeke, doch vergeefsche nachtelijke aanval van Verdugo's troepen op Delfzijl. (Arend. III. *a* 481.) — Gezigt v. h. fort aan de waterzijde en het gevecht; in het verschiet de Stad. — Uit: Baudart. no. 216. br. 4o. —t Dit feit is niet bij *Hogenberg* noch in *Orlers* afgebeeld, en de pl. schijn toch naar eene andere gevolgd te zijn.

1027 (6 Mei.) Koevorden door Maurits ontzet van Verdugo's belegering.
a (Arend. III. *a* 482.) — Bovenaan links de Stad en kleine verdedigingswerken, v. ond. de aanrukkende Holl. troepen. — Met Holl. uitlegg. v. ond. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. 1610. bl. 96.
b Dez. plaat, latere afdruk, zonder uitlegg. Uit. Orlers, verm. Nass. Laurenor. 1619. bl. 150.

1028 Hetzelfde, geheel als voren; naar Orlers, zeer verkl., v. acht. bedr. Uit: Baudart, nº. 217. br. 4o. — De voorstelling bij *Hogenberg* is geheel verschillend.

1029 (22 Julij.) Groningen, na een beleg van 15 Mei tot 24 Julij, door
a Maurits ingenomen. (Arend. III. *a* 484—487). — In het midden bovenaan de stad; v. ond. het legerkamp, regts en links het omligg. land. Van ond. Holl. uitlegging. Door *B. D(olendo)* (geëntrelaceerd). br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. 1610. bl. 98.
b Dezelfde pl., latere afdruk, zonder uitlegg. Uit: Orlers, verm. Laurenor. 1619. bl. 152.
c Dezelfde pl., vroegere fraaijere afdruk. Van ond. met afzond. Lat. verzen en uitlegg. Uit??

1030 Hetzelfde, geheel als voren, naar Orlers, veel verkl. Uit: Baudart, no. 218. br. 4o.

Bij *Hogenberg* zijn over dit beleg 2 pl. nº. 318, 319 eene v. h. beleg, eene andere van de inneming, beide hiervan zeer verschillend.

1031 „Het belegh der Stadt Groningen." — Plan der stad; v. boven regts uitlegg. der nº., v. ond. links de St. Walburg Kerk. Znd. nm. (door *J. Luyken*?) Met breeden zwarten rand. br. fol. Uit: Bor.

1032 Na de verovering van Groningen is Maurits in Amsterdam feestelijk ingehaald en is aldaar op den Dam een groot tooneel opgerigt, waarop door Coornhert, J. de Gheyn en H. L. Spiegel eene groote vertooning gegeven is. Van dit tafereel schijnt geene plaat te bestaan, hoezeer van die vertooningen gesproken wordt in de: Beschrijv. der Vertooningen bij de komst van Henrietta Maria v. Engeland te Amsterdam in 1642. fol.

(21 Nov.) Afbeelding van eenen Walvisch, eigentlijk Tonijn, (een wijfje, lang 20 voeten), te Zandvoort bij Haarlem gestrand. — Het strand, waarop de visch met den kop naar de linkerzijde ligt; 2 mannen zijn bezig het dier te meten; in het verschiet de duinen en de zee. — Met 4 Lat. verzen v. C. Schoneus onder in de pl.; daaronder in boekdruk een 14 reg. vers in 2 kolommen, dat vermeldt dat den 2den Maart 1566 aldaar een levend (mannel.) Walvisch, 42 voet lang strandde, en dat men van zulke ongevallen het beste hoopt!! De fraai gegrav. plaat heeft: H. *Goltzius exc.* Hg. 18, br. 25¼ dm. br. 4o. — *Zéér zeldzaam*, meer dan nog de volgende.

b Dezelfde plaat, vroegere en veel fraaijere afdruk, zonder de onderstaande verzen in boekdruk, en slechts met de gegrav. Lat. verzen. Met hetzelfde adres. — Uitmuntend Ex. uit de collectie Goltzius no. 94 van den Baron Verstolk v. Soelen.

1034 (**1595. 8 Feb.**) Huy door Heraugière met krijgslist ingenomen. (Arend. III. *a* 17) Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit: Baudert no. 220 br. 4o.

1035 (**21 Maart.**) Huy, door La Motte voor den Bisschop van Keulen heroverd. (Arend. III. *a* 17). — Bijna dezelfde plaat als de vorige; dáár ziet men de geheele overzijde van de rivier en de geheele stad aan de voet v. d. berg; hier is niets van de overzijde en weinig v. de stad te zien. — Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit Baudart no. 221. br. 4o.

1036 Hetzelfde, namelijk de inname door krijgslist van Heraugière. —

a Navolging der plaat van *Hogenberg*; aan de linkerzijde v. deze pl. is een groote boom met hop? bewassen en keurig gegraveerd, bijgevoegd. Met onderschr.: „Hoey door Heraugière, enz." Geëtst door J. *Luyken*. br. fol. Uit: Bor.

b Dezelfde pl. opgegraveerd, met zwarten rand en onderschrift: „De Stadt Huy met krijgslist," enz. Zonder naam v. *Luyken*, en gemerkt: Tom, I. no. 31. Uit: Le Clerc.

c Dezelfde opgegrav. pl.; proefdruk vóór alle lr.

1037 (**10 Maart.**) Het afvaren van Amsterdam der 4 schepen: Mauritius,
a Hollandia, Amsterdam en het Duifje, onder bevel van Corn. Houtman naar Oost-Indië; zijnde de 1e zeetogt uit Holland naar Oost-Indië. (Arend. III. *b* 93). — In het verschiet de stad, op den voorgrond de schepen, boven ieder de naam. Links de Gouverneur van Bantam; regts een Indische Groote; v. onderen vele naakte en gekleede Indianen. —. Titelplaat van de 1e uitgave van Houtman's Journaal. Middelb. 1598. In fraai facsimile door *E. Spanier* te 's Hage. 1858. br. 4o.

b Dezelfde titelplaat in eenigszins afwijkende copie. Uit: Begin en Voortgang d. O. I. C. 1646. br. 4o.

1038 Hetzelfde. — Vooraan het strand met menschen en eene boot waari[n] afvarend scheepsvolk, in h. verschiet het bothuisje over den Schreijers hoek, en de beide in deze eeuw afgebroken kranen, verderop schepen. — Fraaije teekening in roet door *Cl. Jansz. Visscher*. Hg. br. 34½ dm. br. fol.

1039 (**13—18 Julij.**) Maurits belegert vergeefs Grol. (Arend. III. *b*. 26). Geheel andere plaat dan bij *Hogenberg*; hier de stad in vlakte, regts Mondragon en anderen te paard. Uit: Baudart, 222. br. 4o.

1040 (**2 Sept.**) Het Staatsche leger onder bevel van 3 Graven van Na even boven Wesel door Mondragon geslagen. — (Arend. III. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart. no. 223. br. 4o.

1041 **(9 Oct.)** Kamerijk wordt door Fuentes belegerd en ingenomen. (Arend. III. *b* 21, 27). — In het verschiet bovenaan het plan der Stad; op den voorgrond het Spaansche leger. Met Holl. en Fransch cursijf 3 reg. onderschr. en adres van *A. Huberti*. kl. br. fol. Uit: Chappuys, Guerre de la Flandre. Paris. 1633. fol.

1042 **1596. 11 Febr.)** Intogt v. d. Kardinaal Aartshertog Albertus v. Oostenrijk in Brussel, als Landvoogd der Spaansche Nederl. — (Arend, III. *b* 29). — Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart no. 225. br. 4o.

Deze plaat, inzonderheid die v. *Hogenberg*, is curieus wijl men daarop weder het groote schip ziet dat op rollen stond en bij groote optogten (als bij de lijkstatie van Karel V, steeds rondgevoerd werd; ook voor de vertooningen, enz. zijn die platen van intogten interessant.

1043 **(17 April)** Inneming v. Calais door Aartshertog Albert, in welke stad ook Holl. troepen lagen. (Arend, III. *b* 32). Met Holl. en Fr. onderschr. en adres v. *A. Huberti*. br. 4o. Uit: Chappuys, Guerre de la Flandre. 1633.

1044 **(1 Julij.)** De Engelsche en Hollandsche vloot verslaat de Spaansche vloot voor Cadix, neemt de stad in en verbrandt die. — (Arend. III. *b* 38, 39). Zeer belangrijke en uitvoerige voorstelling van de baai met de schepen; v. ond. in het midden de stad en regts, de: „Colummen v. Hercules;" bovenaan links St. Lucar. Met Lat. inschrift in eene cartouche: „Impetus regiae Anglicanae classis, in sinu Gadit. pug-„nantes cum ..... Christoph. Columbo ..... ipsis Cal. Julii 1596." — Znd. nm. v. grav. (*F. Balthasar* of *Jo. a Deutecom*?) met adres v. H. Hondius. Hg. 40, br. 55 dm. br. fol. — *Zeer zeldzame*, gelijktijdige en belangrijke plaat.

1045 Hetzelfde, bijna als voren, doch met grooter uitgestrektheid lands en op grootere schaal; hierop ook regts de straat v. Gibraltar, en links het dorp Chypiona, tegenover Cadix, (op deze en andere oude platen Calis Malis genoemd). Zonder Holl. uitlegg. v. ond. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610. bl. 112.

1046 Hetzelfde, geheel als voren, doch met veel meer schepen dan op de
a voorg. plaat. Met onderschr.: „Het innemen v. Cadix," enz. Znd. nm. v. grav. br. fol. Uit: Bor.

b Dez. pl., opgegrav. met een breeden zwarten rand omgeven, en met onderschr. „Veroveringe v. Cadix." Gemt: Tom I. 33. Uit: Le Clerc.

c Dez. opgegrav. pl., met zwarten rand; proefdruk vóór alle lr. en vóór het n°.

1047 **(Julij—18 Aug.)** De Kardinaal Aartshertog belegert en neemt Hulst in. (Arend. III. *b* 34, 35). Plan der stad in het midden der pl.; v. ond. links het leger v. d. Aartshertog; regts de Schelde, bovenaan regts het land v. Goes, links Axel. Met vele Holl. inschriften. Znd. nm. v. grav. Gravure van dien tijd. br. fol. Met afzond. ondergevoegde „Declaration de ceste carte." Hg. 32, met de beschr. 43, br. 39 dm. br. fol.

1048 Hetzelfde, doch omgekeerd; bovenaan links het leger v. d. Aartshertog, regts Axel, v. ond. de Schelde. — Znd. nm. v. graveur, jaar of onderschrift. kl. br. fol. Uit: Orlers. 1610.

1049 Hetzelfde, geheel anders. In h. midden links het plan der stad, met uitvoerige aanwijzing regts en v. ond. der belegeringswerken; bovenaan links Axel. — Met Holl. en Fransch onderschr. en adres v. *A. Huberti*. br. fol. Uit: Chappuys, Guerre de la Flandre. 1633.

1050 Hetzelfde geheel als voren, doch naar *Hogenberg* veel kleiner, Uit: Baudart, n°. 226. br. 4o. [1])

1051 (**Julij.**) Togten naar h. Noorden om eenen Noord-Westel. doortogt naar Indië te vinden. (Arend. III. *b* 90). Gefacsimileerde titelplaat van de: „Waracht. Beschrijv. der 3 Seylagien bij Noorden om. Door „*G. de Veer*. Amst. Corn. Claesz. 1598." — Deze plaat is waarschijnlijk het origineel van de volg. pl. doch kleiner. — Links v. deze voorstell. een Holl. zeeman, „Navare Sus (sic! Navarchus?) Hollandus;" regts een Samojeed met boog en pijl, „Samiuta;" ter weerszijde v. ond. een open boot. — br. 4o.

1052 Hetzelfde als voren, doch grooter. — Afbeelding van 4 voorvallen gedurende de overwintering op Nova Zembla van 1595 tot Julij 1596, nl. het opvreten v. een der matrozen door een ijsbeer; het schip in het ijs beklemd; het beschieten v. een beer uit de winterwoning; het gereed maken der booten ten aftogt. — In 4 afdeel. op eene pl. zonder naam of n°. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. 1610. bl. 103.

1053 Hetzelfde; dezelfde voorstellingen doch eenigzins anders, en alle
a omgekeerd, nl. het vorige regts is hier links. Geëtst door *J. Luyken*. 1682. br. fol. Uit: Bor.
b Dez. pl., opgegrav.; met breeden zwarten rand. zonder naam v. *Luyken*; Gemt.: Tom. I. 35. Uit: Le Clerc.
c Dez. opgegr. pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1054 Het bespringen van eene boot in de IJzzee door een Walrus. Fraai
a gestoffeerde voorstelling. Geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor.
b Dez. pl., opgegrav., met breeden zwarten rand znd. nm. v. *Luyken*; gemt. Tom. I. 32. Uit: Le Clerc.
c Dez. opgegrav. pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1055 Kaartje van Nova Zembla, Waygats, enz. met Holl. opschrift; regts en links 3 afbeeldingen v. 6 gebeurtenissen uit dezen togt naar het Noorden. br. 4o. Kaartje v. omstreeks 1750.

Het gedicht v. H. Tollens: de Overwintering op Nova Zembla, is in de uitgave v. Leeuwarden; 1843. 4o. met zeer vele fraaije platen en vign. in den tekst versierd zoo ook de Fransche vertaling door *A. Clavareau*, uitgeg. te Maastricht. 1838. 4o. Deze latere voorstellingen zijn niet geschikt hierin opgenomen te worden.

1056 (**1597. 24 Jan.**) Overwinning van Maurits bij Turnhout op de Thieltsche heide. (Arend. III. *b* 43—45). — Fraaije en uitvoerige voorstelling van deze belangrijke zege; de plaat bestaat uit 2 boven elkander geplaatste voorstellingen op 2 in de breedte aaneengevoegde bladen, de onderste afdeeling is dubbel zoo hoog als de bovenste. — Deze vertoont links Ravels, voorts de brug die de vijand vergeten

---

[1]) Ik acht het niet ongepast te doen opmerken dat van dit belangrijk feit, de inneming van een der gewichtigste vestingen des lands *door den vijand*, niet ééne oorspronkelijke Hollandsche plaat schijnt te bestaan, terwijl van andere weinig beteekenende feiten of die zelfs buitenslands geschied zijn (b.v. de vloot voor Cadix, no. 1044, enz.) verscheiden platen vervaardigd en gedurig op nieuw gedrukt zijn. Welligt is dit ook het geval met andere voor ons nadeelige of min eervolle gebeurtenissen en zoude alsoo ook deze *Geschiedenis des Vaderlands in prenten* vatbaar zijn voor vele uitbreiding en welligt verbetering door buitenlandsche afbeeldingen van dergelijke feiten, *indien* er afbeeldingen bestaan of ons bekend waren; aan het eerste, hun bestaan, twijfel ik nog meer dan dat ze hier niet verspreid en zoo geheel onbekend zouden zijn.

had af te breken en waaraan Maurits een groot deel der overwinning toeschreef, in het midden Turnhout en de aanrukkende Holl. en Engelsche troepen; regts het vlugtende Spaansche heir, de troepen v. Batta, enz. voorts Herenthals; de onderste afdeeling stelt de *Tielsche* heide (sic!) en het geheele gevecht zeer uitvoerig voor, en is eigenlijk de uitbreiding v. het laatste gedeelte der bovenafdeeling; regts Herenthals. Daaronder in eene cartouche een 22 reg. Lat. vers. van Hugeianus (?!) Grotius; v. ond. links eene uitvoerige Latijnsche opdragt van deze plaat, *rei a se depicta in aere esculpta*, door *Jac. de Gheyn*. Met adres v. *C. J. Visscher*. — De beide aaneengevoegde bladen br. 89 hg. 33½ dm. — Zeldzaam, zéér fraai en zeer belangrijk.

1057 Hetzelfde, geheel als voren in 2 afdeel., doch zeer verkl.; v. acht. bedrukt. Naar *de Gheyn*. Uit Baudart, n°. 227 en 228. 2 pl. die aan elkander behooren. br. 4o. — In den Holl. Baudart is het regtsche blad 227, het linksche 228 genommerd; in de Latijnsche uitgave is dit omgekeerd. — In *Hogenberg* is dit gevecht op ééne pl., no. 331 en geheel anders voorgesteld.

1058 Hetzelfde; veel uitgebreider voorstelling van het gevecht zonder het omliggende land; eigenlijk eene uitbreiding v. h. regtsche gedeelte der onderste afdeeling der groote plaat. Bovenaan regts Herenthals. Znd. eenigen naam, jaar noch onderschrift. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610. bl. 115.

1059 Hetzelfde, geheel andere en zeer levendige voorstelling v. h. gevecht.
a Met inschrift boven in de pl. en uitlegging v. ond. Geëtst door *J. Luyken*. br. fol. Uit: Bor.
b Dez. pl. opgegrav., met breeden zwarten rand en met nm. v. *Luyken*. Uit: Le Clerc.

1060 Hetzelfde, geheel andere voorstelling; een hevig gevecht, in het midden Maurits te paard. Naar *D. A. Pedussi* door *Reckleben*. br. 4o. Uit: Arend, Vad. Gesch.

1061 (1597?) Anneken uyt den Hove te Brussel, wegens Doopsgezinde gevoelens levend begraven. Zij is waarschijnlijk de laatste die voor het Protest. Geloof hier te lande omgebragt is. (Wagenaar. VIII. 482). — Znd. onderschr.; v. acht. met Holl. tekst. 4o. Uit: Spiegel d. Sp. tiranny in Nederl. n°. 17.

1062 De verwelkoming te Amsterdam v. h. Scheepsvolk uit het Noorden teruggekeerd. (Arend, III. *b*.?). Een open binnenplaats v. een groot gebouw; links een open dak waaronder eenige personen aan tafel zitten; regts de teruggekeerde zeelieden. Van acht. bedrukt. br. 4o. Uit: Pontanus, Geschied. v. Amst., vert. door Montanus. 1614. 4o.

1063 (21 Aug.) Rijnberk, door Maurits belegerd en ingenomen. — (Arend.
a III. *b*. 49). Deze pl. is dezelfde als die over de herneming v. Rijnberk door Maurits in 1601, 30 Julij. In h. midden de stad, bovenaan de Rijn, regts het kwartier v. Maurits. — Met Holl. uitlegg. van ond. br. fol. Uit: Orlers, Laurencr. bl. 119.
b Dezelfde pl., vroegere druk; v. ond. 4 Holl. verzen in curs. en beknopter Holl. uitlegg. en: 20 Aug. 1597. Uit: ?? — In den Vermeerd. Nass. Laurencr. bl. 171 en: Willem en Maurits v. Nass. II. bl. 141 komt eene omgekeerde copie voor.

1064 Hetzelfde, geheel als voren, 1063*a*; veel verkl.; v. acht. bedrukt. br. 4o. Uit: Baudart, n°. 229.

1065 (5 Sept.) Beleg en verovering van Meurs door Maurits. (Arend, III. *b*. 50). Plan der stad en v. h. omligg. land. Met Holl. uitlegg. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. bl. 120.

1066 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit: Baudart, no. 230. br. 4o. — Dit feit is niet in *Hogenberg* afgebeeld.

1067 Hetzelfde. Plan d. Stad, veel grooter dan het vorige, met de belege-
a ringswerken; v. acht. bedrukt met Lat. beschrijv. v. dit beleg. gr. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. Achter het begin der Lat. beschrijving is nog een ander kleiner zeer afwijkend plan v. Meurs gedrukt.
b Des. plaat, gekleurd, v. acht. bedrukt met Holl. beschrijv. v. het beleg. gr. fol.

1068 (1597 10 Sept.; 1598 6 Mei.) Overdragt der Spaansche Nederlanden door Filips II. aan zijne dochter Isabella Clara Eugenia. — (Arend. III. *b.* 66). (Door *J. Luyken*). Gemt.: II. 642. kl. 8o.

1069 (28 Sept.) Beleg en verovering v. Grol door Maurits. (Arend. III. *b.* 50). Plan der Stad en v. h. omligg. land. Met Holl. uitlegg. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. bl. 121.

1070 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl. Uit: Baudart, no. 231, br. 4o. — Niet in *Hogenberg* afgebeeld.

1071 Hetzelfde; veel grooter plan der stad met de belegeringswerken. V. acht. bedrukt met Holl. beschr. v. dit beleg. gr. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. Gekleurd.

1072 (12 Oct.) Beleg en verovering v. h. Stadje en kasteel Breevoort door Maurits. (Arend. III. *b.* 51). Met Holl. uitlegg. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. bl. 123.

1073 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl., v. acht. bedr. Uit: Baudart, no. 232. br. 4o. — Niet in *Hogenberg* afgebeeld.

1074 Plan v. h. Stadje en v. h. kasteel van Breevoort. 2 plannen naast elk. op éėne pl.; v. acht. bedr. met Lat. uitlegging v. de pl. en verhaal v. h. beleg gr. br. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. Gekleurd.

1075 (22 Oct.) Oldenzaal door Maurits ingenomen. (Arend. III. *b.* 51). Plan der Stad en v. h. omligg. land. Van ond. Holl. beschrijving. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. bl. 125.

1076 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl., v. acht. bedr. br. 4o. Uit: Baudart. no. 233. br. 4o. — Niet in *Hogenberg* afgebeeld.

1077 (12 Nov.) Lingen door Maurits belegerd en ingenomen. (Arend. III.
a *b.* 52). Plan der Stad en gezigt v. d. aanval en h. gevecht. Van ond. met Holl. uitlegg. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. bl. 126.
b Des. plaat, vroegere afdruk. Met 4 Lat. verzen v. H. Grotius, en Lat. uitlegg. Uit: ??

1078 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl., v. acht bedr. br. 4o. Uit: Baudart, no. 234. Deze pl. is zonder de Lat. verzen, die onder ieder andere pl. v. Baudart staan.

1079 Hetzelfde; groot plan der stad met de belegeringswerken. V. acht.
a bedrukt met de Lat. beschrijv. v. dit beleg, en een geheel verschillend plan achter het begin der beschr. gr. fol. Uit: Bleau, Stedeboek.
b Des. plaat v. acht. bedrukt met Holl. beschrijv. gr. fol. Uit: Bleau, Stedeb. Gekleurd Ex.

1080 Spotprent op de verliezen der Spanjaarden in desen veldtogt. (Arend. III. *b.* 52). — Regts zit Albertus onder een troonhemel; en weert *de Reden* af die hem tot sich wil trekken; hij leent het oor aan een *Jesuit* die met een *Capuchijn* aan zijne linkerzijde staat; verder links drijft in de rivier een schip met de namen *Enschedé*, *Grol*, enz. aan de overzijde der rivier Maurits met zijn leger. Boven de plaat een 2 reg. curs. vers.: „Claechte Alberti ..... over sijn tegenw. ellend. Staet.” — Van ond. een 20reg. Holl. rederijkersvers in oud Holl. schrijfletters waarin de overwinningen van Maurits bezongen worden. Het geheel hg. 28, br. 21 dm., de pl. alleen hg. 12 dm. kl. fol. *Uiterst zeldzaam.*

1081 **1598. 3 Febr.)** Afbeelding v. een mannelijken Walvisch (of Cachelot) bij Katwijk aangespoeld, lang 56 en dik 33 voet, verkocht voor *f* 126.— Gezigt v. h. Strand en der duinen, waarop de visch (de kop naar de regterzijde) ligt; het mannelijk lid wordt door een der talooze omstanders gemeten. — (Wagenaar. IX. 37). Met een 6 reg. Lat. vers v. T. Schrevelius en daaronder een 12 reg. Holl. vers, door „Een is noodich" in 3 kolommen. Door *J. Matham.* 1598. Hg. 32, br. 43 dm. br. fol. Hoogst zelds. vooral met de verzen v. ond.; gelijktijdige afbeelding, belangrijk, vooral wegens kostuum, rijtuigen, enz.

1082 Hetzelfde, geheel als voren, doch iets verkl. Door *G. v. d. Gouwen.*
a br. fol. Uit: Bor.
b Dez. pl., latere afdruk, met breeden zwarten rand. Znd. nm. v. grav.; met onderschr.: „Stranden v. een Walvisch v. 70 voet lang." br. fol. Uit: le Clerc.
c Dez. pl., met breeden zwarten rand, znd. nm. v. grav. Proefdruk vóór alle lr.

1083 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch met enkele veranderingen. Hier staan op den voorgrond 2 mannen te paard, op de vorige 3; op deze pl. schept een man vocht uit den bek in eene kan, op de andere wordt het in een' emmer weggedragen; enz. — Belangrijke gelijktijdige afbeeld. Znd. nm. v. grav., zonder eenige letter. (Welligt het onderschrift afgesneden?) Hg. 22, br. 31 dm. br. fol.

1084 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch veel kleiner en omgekeerd; de kop ligt aan de linkerzijde; zonder de menigte toeschouwers die op de vorige pl. staan. Znd. nm. v. grav. Get. bovenaan regts: Pl. XXVII. Proefdruk vóór alle lr. br. 8o. Uit: Verhandel. Holl. Maatsch.? Van 1775 of daaromtrent.

1085 **(22 April.)** „Pasquille, gheplact ter Gouwe op de Kerck-deure, den „22 April 1598." — Bovenaan eene houtsnede met 2 mannen en 2 vrouwen, zijnde *Gewelt* die *Godtvreesentman* aanvalt, en *Inquisitie* die op *Bedwongen vrijdom* toetreedt. — Van ond. een Roomschgezind Pasquil op de Hervormde leer, van 7 zesreg. coupletten. Hg. met h. vers 35, br. 12 dm., kl. fol.

Hierbij een „Antwoorde op de voorg. Pasquille ter Goude gheplect," een vers v. 7 negenreg. coupletten. kl. fol. als h. voorg., zonder plaat.

1086 „Tyrannigen Pasquil, Gemaeckt in den name aller bloedgieriger
a „Papisten, ende gestelt binnen der Stad Goude." — Een klein plaatje, in het midden eene galg waaraan 3 menschen hangen, regts een rad *Ketteren Rat*, links een brandend vuur: *T vier der Obstinaten.* Van ond. gegrav. een 14 reg. Holl. vers met vele Lat. woorden: „Virga gebesicht jactemus in 't vier;" onderaan een zak met 7 hoofden (van ketters) en: *Goes* 1597. *Breda* — Links van deze pl. een ander plaatje, waarop de 7 Verbondspijlen *Unie*, een zwaard *Verbum Dei*, een hoed op een zwaard *Libertas.* Boven de pl.: *Antworde*; v. ond. een gegrav. 28 reg. Holl. vers met vele Lat. woorden. — De geheele pl. hg. 19, br. 23 dm. br. 4o. *Zeldzaam*
b Dezelfde plaat en vers; latere afdruk, waarop de gegrav. Holl. vertaling van de menigte Latijnsche woorden op pl. en vers bijgevoegd is.

Deze verzen zijn geheel andere en v. andere strekking dan die van het voorg. pasquil; het eerste ziet meer op de Religie, dit pasquil schijnt meer op de vredesonderhandelingen met Spanje, de magt v. Albertus. enz. te doelen.

1087 (**13 Sept.**) Lijkstatie van Philips II. (Arend. III. *b.* 70). (Door *J. Luyken?*) 8°. Gem[t]: Twede Deel, *f* 685. Uit Leti, leven Filips II.
1088 (**8 of 30 Oct.**) Graaf Wierich v. Daun, Graaf v. Falkenstein, wordt op zijn kasteel te Broek aan de Ruhr door de Spanjaarden belegerd en hij zelf na de overgave verraderlijk vermoord. (Arend, III. *b* 107). br. 4°. Uit: Baudart. n°. 286. Deze pl. is niet in *Hogenberg*.
1089 Hetzelfde, anders; 2 in afdeel.; links „de Heyrtocht in 't lant v.
a Cleef," regts de moord v. d. Graaf v. Broek. Van acht. met Holl. tekst. br. 4°. Uit: Spiegel der Sp. tiranny.
b Hetzelfde, copie, omgekeerd, de moord links. Van acht. met Fr. tekst. Uit: Tyrannie des Espagnols.
1090 Hetzelfde, alleen den moord voorstell. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*.
a 12°. Uit (Fokke) Geschied. d. Nederl. 12°.
b Dez. pl. Proefdr. vóór alle lr.
1091 (**1599. April**). De Admirant Mendoza komt voor Schenkenschans, doch trekt weder af. (Arend, III. *b.* 116). br. 4°. Naar *Hogenberg*, zeer verkl. Uit: Baudart. n°. 287. br. 4°.
1092 (**Junij.**) De Aartshertog laat gedurende het beleg v. Bommel op een eiland tegenover de Stad, onder bevel van Mendoza, de St. Andriesschans bouwen, van 5 Junij 1599 tot 1600. (Arend III. *b.* 120). Geteekend plan van het fort in 1750 of daaromtrent. Hg. 33, br. 47 dm., br. fol.
1093 (**4 Mei tot Julij**). Vruchteloos beleg van Bommel door den Admirant Mendoza en verdediging door Maurits, van 4 Mei tot in Julij. (Arend, III. *b.* 117, 120). — Groote kaart v. h. land tusschen Maas en Waal; in h. midden regts Bommel, links de Maas en de versterking v. Maurits, hoogerop het fort St. Andries. — Het geheel omgeven door een langwerpig ovaal, in welks rand een 11 reg. Lat. vers in curs. v. H. Grotius; v. boven links en regts een vliegende engel; v. ond. links en regts een Romeinsch krijgsman. Onder het geheel waarschijnlijk een (hier afgesneden) onderschrift. Znd. eenigen naam. — Deze plaat en hare bewerking herinnert geheel die over Breda in een dergelijk ovaal met verzen, n° 990. — Hg. 35, br. 48 dm. gr. br. fol. *Hoogst zeldzaam.* —

Zou dit blad welligt een afdruk kunnen zijn, van de onuitgegeven kaart van de Bommelerwaard door *Fl. Balthasar* waarvan de Heer Bodel in zijn stuk over Balthasar (Instituut 1845) onder n°. VIII spreekt? Ik vreeze van neen!
1094 Hetzelfde, geheel anders. — Uitvoerig plan v. Bommel en v. de vestingswerken, links 's vijands leger, v. ond. de overzijde der rivier; bovenaan regts een klein kaartje van de Bommelerwaard. Het geheel is eene naauwkeurige copie der eerste plaat in *Hogenberg* over dit onderwerp, of waarschijnlijk het origineel v. die pl. — Regts van de pl. bovenaan „Sekere Incarnatiën" zijnde 3 vierregelige Holl. tijdverzen (de kapitale gedrukte letters v. ieder vers maken de jaren uit) op de vergeefsche pogingen des vijands om in 1598 Doesburg, in 1594 Schenkenschans, en in 1599 Bommel te veroveren. Daaronder: „Verclaringhe wat datter voor Bommel geschiet is, van den beginne tot den eijnde," welk verhaal aan de linkerzijde en onder de plaat, in 4 kolommen gedrukt is en door 2 versreg. uit Psalm 68 en 8 reg. uit Psalm 9 gevolgd wordt. — Het verhaal is van een der belegerden en reikt slechts tot den 3[den] Junij en zegt: „De vijant schijnt zijns raedts onseker en geheel ten eijnde te „wesen." — Znd. nm. v. grav. of eenig adres. Het geheel hg. 35½, br. 46½ dm., de plaat alleen hg. 28, br. 37 dm. br. fol. *Hoogst zeldzaam.*

1095 Hetzelfde, geheel anders. — Uitvoerige kaart v. de westelijke omstreken v. Bommel tot Herwijnen; regts het plan der stad; v. ond, de Waal en de overzijde, waaronder een gegrav. inschrift: „Waracht. „afbeeld. v. .... Bommel, alsoo zij nu tegenwoordigh ..... beschanst „en ..... belegert is, v. d. 14 deser Maent Mey 1599." Deze kaart is br. 46, hg. 16 dm. — Daarbij behoort eene afzond., links, regts en v. ond. aangevoegde beschrijv. op 4 bladen in 6 kolommen: „Ver„claringhe wat datter in Bommelerweert door 't incomen des vijants „v. d. beghinne tot nu toe is gheschiet. Anno 1599," welk verhaal tot den 6den Junij, den aftogt des vijands, loopt, en v. een der belegerden is die een werkzaam aandeel aan de verdediging genomen heeft en des vijands leger bezigtigde. — In het midden der Beschrijving is een door *Wright* gegrav. kaartje v. d. Bommelerwaard ingelascht (veel verschillend v. h. kleine kaartje op de voorg. pl.) en daaronder eene afbeelding in houtsnede van de ingenieuse werktuigen der Spanjaarden om onze schepen te verbranden, die echter zonder vrucht geweest zijn. Het geheel is hg. 40, br. 70 dm. br. fol. — *Uiterst zeldzaam.*

1096 Hetzelfde. — Copie in houtsnede v. h. kleine door *Wright* gegrav. kaartje dat in de „Verclaringhe" op de voorg. pl. voorkomt. Links, onder en regts v. dit kaartje de beschrijving in 3 kol. met opschrift: „Waerachtighe afbeeld. v. de gestaltenisse des vijants Leger tot „Rossum ...... Mitsgad. 't waracht. verhael v. d. heerl. victorie.... „v. Z. Princ. Exc. teghen h. pracht. Legher d. Con. v. Sp." Dit verhaal gaat van 5 Junij toen h. Sp. leger v. Bommel naar Rossum trok, tot 6 Julij. — Hg. 18½, br. 28 dm. br. fol. *Uiterst zeldzaam.*

1097 Hetzelfde. — Kaart v. een groot deel v. Gelderland en N. Braband, bovenaan den Bosch, v. ond. Culemborch, regts Gorkum, links Kleef, boven in h. midden 3 krijgslieden, in hun midden „Spaignaert verbaest," links Schenkenschans, regts Bommel; boven allen een 2reg. versje: „Hout op Ghy Schenkerquaet," enz. — Zonder naam, uitlegg., enz. Hg. 18, br. 47 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.*

1098 Hetzelfde. — Uitvoerige kaart v. h. leger bij Rossum, de Schans Vorn. enz. Regts 2 personen: *Patriot* en *Spaign*. waarboven 2 vierreg. verzen: „Wel an Seignoor, smaeck U noch Schenckers goeden wijn?" enz. Hg. 19, br. 39 dm. br. 4o. Onder deze pl. 4 zestienreg. verzen in 4 kol., m. opschrift: „Refereyn v. d. Bommelaer," ieder vers eindigende met h. referein: „Vamos Seignor, vamos den Bommeler sou bijten." Deze verzen zijn op 2 blaadjes naast elkander gedrukt. — *Hoogst zeldzaam.*

1099 Hetzelfde. — Kaart v. de Noord- en Zuidelijke omstreken v. Bommel; h. Noorden onderaan; v. boven Hemert, v. onderen Tuil, links St. Andersschans, regts Zuilichem. — Eenigzins overeenkomende met de 2e pl. over Bommel in *Hogenberg*. No. 337. Met Holl. uitlegg. v. ond. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. bl. 127. br. fol.

1100 Hetzelfde, geheel als voren doch verkleind, zonder namen der plaatsen. V. acht. bedrukt. Uit: Baudart, no. 238. br. 4o.

1101 Hetzelfde. — Groot plan v. Bommel; zonder naam, enz., bovenaan links een Latijnsch inschrift: „Civitas Bommelia sicuti Admir. Arrag. eam obsidebat, anno (niet ingevuld)." (Door *Lamb. Corneli* of *Lamb. Cornelisz.* van Amst.) Hg. 24, br. 33 dm. br. fol. Onderaan gemt.: 23. Uit: ?? — Zie op 1594, Geertruidenberg no. 1020 waar eene dergelijke plaat voorkomt.

1102 Hetzelfde. — Gezigt op de Stad en de brug over de Waal, op den
a voorgrond links de Admir. Met onderschr.: „Bommel door enz." Geëtst door *J. Luyken.* br. fol. Uit: Bor.
b Dez. pl. opgegr., met onderschr.: „De Stad Bommel."Gem[t]. Tom I. 37. Uit: Le Clerc.
c Dez. opgegrav. pl.; Proefdruk vóór alle lr.
1103 Hetzelfde. — Geheel andere voorstell.; in h. midden de Stad, op den voorgrond eenige soldaten. — V. acht. bedr. Uit: Baudart, nº 239. br. 4º.
1104 Hetzelfde. — Geheel anders; gezigt uit de vijandelijke verschansingen
a op de Stad. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 12º. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl. VI.
b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.
1105 (**26 Junij.**) De Holl. vloot onder Jhk. Pt. van der Does bemagtigt het eiland Groot Canaria en de Stad Allegona op dat eiland. (Arend, III. *b.* 124). Gezigt op de Stad en het eiland; v. voren de vloot. Met Holl. inschr. boven in de pl. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. bl. 134.
1106 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch uitvoeriger. Met Holl. onderschr.
a (Geëtst door *J. Luyken*). br. fol. Uit: Bor.
b Dez. pl. opgegrav., met breeden zwarten rand. Gem[t].: Tom I. 38. Uit: Le Clerc.
c Dez. opgegrav. pl. Proefdruk vóór h. nº. en onderschrift.
1107 (**2 Julij.**) Het Veroveren en innemen v. h. eiland Santa Maria door Kapt. Gerrit Jansen Cater, een van de vloot v. Jkh. van der Does (Niet door Wagenaar noch door Arend vermeld). Kaart v. h. eiland met het schip v. Cater en 4 kleine Engelsche Schepen. — Met bovenschr.: „Eygentl. ende waeracht. afconterfeyt. van 't veroveren „...... v. St. Maria." — Links een verhaal („Ghevisiteert bij mij G. J. Cater") „Van 't innemen en veroveren des Eyl. St. Maria," welk verhaal in 4 kol. onder de kaart doorloopt. — Zonder nm. v. grav. of uitgever, doch stellig v. dien tijd. Hg. 29, br. 35 dm.; de kaart alleen hg. 17, br. 29 dm. br. fol. — *Uiterst zeldzaam.*

1108 (**1600.**) Zes voorstellingen uit h. Volksleven in het begin der 17e eeuw, alle in kl. langwerpig 12º, sommige in het midden in tweeën afgebeeld met Holl. curs. opschrift en ongenommerd. De platen zijn:
Burgers in Holl. — IJsschuit. — Landvolk in N. Holl.
Visschers en landvolk in Z. Holl. — Seylwagens v. Pr. Maurits. —
Het Lants Welvaren ter Zee. — Lantbouw in Holl. (Holl. Edell.
Watermeulen en Visschen in Holl. — Hondsbos.
Het huis te Britten. — Turf maken.
Grav. v. Holl. met 360 kind. — Meermin in Purmer.
Curieuse platen uit een br. 4º boekje. Ieder pl. hg. 8, br. 18½ dm. br. 12º.
1109 Acht dergelijke voorstellingen, zonder opschrift, doch genº. 1—8; znd. nm. v. grav. doch door *C. J. Visscher* of *J. v. d. Velde.* br. 12º.
1. Boerderij. 2. Vischmarkt en aanvoer. 3. Haringmarkt en pakkerij en bokkingrookerij. 4. Scheeps- en huizenbouw. 5. Touwslagerij. Vlasklopperij. 6. Handel. 7. Bleekerij. 8. Turfgraverij. — Iedere pl. hg. 10, br. 16 dm. br. 12º.
1110 Voorstelling uit h. Volksleven. — Het trekken om de gans; volkspel in Holland en Belgiё. — Op een riviertje in een heuvelachtige streek in Belgiё roeit een bootje snel onder een koord weg waaraan een gans hangt, die een man op den achtersteven staande, wil aftrekken; op den oever vele toeschouwers. Naar *H. Bol* door en met adres v. *Barth. de Momper.* Hg. 33, br. 46 dm. br. fol. Fraaije en zeldzame gravure.

1111 Landelijke maaltijd v. 2 Heeren en vrouwen aan een eenvoudige, met drinkglazen bezette tafel zittende; links op den grond een koelvat, in h. verschiet een kasteel. Door *Es v. d. Velde* met adres v. *C. J. Visscher.* Hg. 12, br. 18 dm. br. 4°.

1112 Een rijk gekleed Heer eene rijkgekleede Dame den arm aanbiedende. Met onderschr.: „Hunc cupit Hispanus, talem sibi Belgica, cultum." Znd. nm. v. grav. omstreeks 1620. 4°.

1113 Slottuin. — Edelvrouwen. — 2 pl. Naar *D. v. d. Kellen* gelithogr. door *Emrik en Binger.* bl. 4°. Uit: Hofdijk. Voorgesl. V.

1114 „De Zel-neering of h. Darinkdelven zoo als het oudtijds in Zeeland „geoefend werd." — Naar eene oude Schilderij in het Gasthuis te Zierikzee. Gezigt op de Stad Zierikzee en de wijze waarop de Darink uit d. grond gespit, op hoopen te droogen gelegd, tot asch verbrand, naar de zoutketen gevoerd, met zeewater vermengd en tot wit zout gestookt wordt. Naar de oude Schilderij door *J. C. Philips.* 1745. br. 4. Uit: (Wagenaar), Tegenwoord. Staat v. Zeeland.

1115 Voorstellingen uit het Volks- en Krijgsleven der 17e eeuw. Een Doelenstuk; Gastmaal in de Handsboogsdoelen (te Amsterdam). — Afbeelding van 19 personen ter halver lijve, aan een rijk bezette tafel zittende. Onder deze personen zijn: Pieter Dirksz. Hasselaar, Jo. Rotgans, Pt. Adr. Wijkersloot, enz. — Op de leuning van den eersten stoel regts, het jaar 1586. — Copie in zwart krijt v. een Oud Doelen- of Regentenstuk te Amst. Hg. 30, br. 37 dm. gr. br. fol.

1116 Krijgswezen. — „Adam de Breen, Nassausche wapenhandel v. Schilt, „Spies, Rappier ende Targe. Beyde figuerl. afgebeelt ende gestelt na „de nieuwe ordenen v. Maurits v. Nassau. Met bijgev. schriftel. onder„rigt. nieuwelick in 't licht gebracht. 's Grav. 1618." — 32 pl. v. het Schild, enz. 4 bladz. voorrede en vers, 4 bladz. Onderwijs en Bevel. — De voorg. titel in h. Duitsch: „Neuwe Nass. Waffenh. Graffenh. „1618." 2 bladz. Onderwijs en 15 pl. d. Targa. kl. fol. — Hiervan voorhanden alle platen; ontbreekt: Schild, n°. 21, 31*b*. Targa, 1. 2. 12. 14. 15. Iedere pl. hg. 26, br. 19 dm. — *Zeer zeldzaam.*

1117 Krijgswezen. — „J. de Gheyn, Maniement d'armes, d'arquebuses,
a „mousquets et piques en conformité de l'ordre de .... Maurice, Prince „d'Orange, representé par figures par J. de Gheyn. Ensemble les „enseignements par escrits. Amst. Roh. de Baudous et H. Laurens. „1608." kl. fol. Dit zeer zeldzame en hoogst belangrijke werk bestaat uit: Gegrav. Titel, bovenin h. wapen v. Maurits met gegrav. tekst. — A: Fransche opdragt: Aux amateurs „du maniem. d. armes Jacq. de Gheyn, Salut. — Verso: Brief enseign. sur ... l'Harquebuse." Uitlegg. op 3 bladz. der volg. 42 platen, voorts de 42 pl. over de buks; volgen 43 andere over het geweer. en eindelijk 32 pl. over de spies; de beide laatste afdeelingen zijn in dit Ex. zonder tekst. — Ontbreekt 1e afd. pl. 11. 3e afd. pl. 1. — Te zamen 117 platen, alle oud, doch slecht gekleurd. — In 1 halve band. kl. fol. *Zeer zeldzaam.*

b Dezelfde platen ongekleurd, met breede randen. Hiervan voorhanden I. 17. 18. 23. 24. III. 7. 8. 25. 26.

De werken van de Breen en de Gheyn zijn beide hoogst belangrijk, fraai en zeldzaam dat van de Breen acht ik van beiden het zeldzaamste en fraaiste.

1118 Afbeelding v. d. gewone oude Nederl. munten van en omstreeks 1600, van een reaal tot een oortjen. 1 blad. Uit eenig Holl. oudheidk. werk.

1119 (1600 23 Jan.) Het Kasteel Wachtendonk, door Graaf Lodewijk v. Nassau ingenomen. (Arend III. b. 134). Plan der vesting met den aanval; op een afzond. plaatje links, de voorwerken en hunne inneming. Met Holl. onderschr. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor.

1120 Hetzelfde, plan d. vesting, bovenaan een profil d. stad. V. acht. bedr. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 242.

1121 (5 Febr.) Gevecht van den Heer van Breauté, een Franschman in dienst der Staten en Gerrit Abrahamss, alias Leckerbeetje, Luitenant der Spanj. in 's Hertogenbosch, en 21 ruiters v. weerszijden, op de Vuchterheide bij 's Bosch. (Wagenaar. IX. 72 — Arend. III. b 134). — Uitvoerige plaat v. h. gevecht; in het verschiet links 's Bosch, regts Vucht en een molen, op den voorgrond het lijk v. *Leckerbeetken*. Van ond. een uitvoerig verhaal v. h. gevecht in Holl. en Fransch, in 8 kolommen. Boven de pl. een swarte rand waarin dit opschrift: „Batalie „van Breauté ende Leckerbeetjen. XXII tegens XXII." Het geheel met eenen gefigur. rand. omgeven. Naar *Seb. Vrans* door *Jo. a. Doetekum* met adres van *C. J. Visscher*. 1631. — Deze pl. bestaat uit 4 gr. fol. vellen, te zamen hg. 74, br. 98 dm. gr. br. fol. — Deze oudste pl. over dit feit is *hoogst zeldzaam* en ik heb die nergens elders aangetroffen. — Hierbij de 1e (en eenige?) aflev. v. h. Tijdschrift: Noord-Brabant. 's Hert. Palier. 1853. Jan. 8°. waarin een uitvoerig verhaal v. dit gevecht met vele bijzonderheden dienaangaande.

1122 Hetzelfde, geheel als voren, doch zeer verkleind. Met bovenschr.:
a „Ruytergevecht, enz. 1600;" v. ond. een Holl en Fransch verhaal in 4 kol. en inschrift onder in de pl.: *Hoge moedt, selde goedt*. Znd. nm. v. grav. met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 27, br. 34 dm. br. fol.
b Dez. pl., slecht opgegraveerd, met adres v. *W. Eng. Koning*.

1123 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch zonder het lijk v. Leckerbeetje, zonder eenig verschiet, enz. — Zeer oude *teekening* op papier met den naam v. *Seb. Francx*. Hg. 26, br. 44 dm. br. fol. — Deze teekening kan het origineel *niet* zijn van een der voorg. platen.

1124 Hetzelfde, eenigzins anders, met onderschr.: „Het gevecht v. den
a „Heer v.," enz. Door *J. Mulder*. br. fol. Uit: Hooft?
b Dez. pl., proefdruk vóór alle lr.
c Dez. pl., latere opgegrav. afdruk, met onderschr.: „Gevecht tusschen „Gerard," enz.; v. boven gem. I. 39. Uit: Le Clerc.

1125 (5 Mei.) Maurits belegert en neemt de Schans St. Andries. (Arend III. b. 135). Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht bedrukt. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 241. Staat in Hogenberg op 26 Maart vermeld.

1126 Hetzelfde, eenigzins anders en grooter; met Holl. uitlegg. v. ond. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. 1610. bl. 144.

1127 Togt van Maurits naar Ostende. (Arend. III. b. 141). — Groote kaart van het land tusschen Nieuwpoort en Damme, waarop de togt afgebeeld is. Links bovenaan dit inschrift: „Pourtraict du hardi et „belliqueux voyage faict par Son Exc. etc." — Hiernaast regts een klein kaartje v. Duinkerken en h. omligg. land; verder regts: „Breve annotation du Siege d' Ostende;" v. ond. regts een 9 reg. vers: „Heeft oyt vaeljantheyt Gebleken," enz. Door *Flor. Baltasar* van Delft, c. priv. Ord. Foed. Prov. Belg. Br. 54, hg. 41½ dm. gr. fol. *Uiterst zeldzaam*.
Deze plaat is waarschijnlijk het regtsche blad der 2 bladen met Holl. opschrift: „Afbeeld. v. d. grooten tocht in Vlaenderen" met afzonderlijke

Holl. beschrijving, die in de Verzameling v. d. Heer Bodel te Leyden berust en vermeld is in diens belangrijk stuk over de kaartenmakers Floris Balthasar in het Tijdschrift: Het Instituut. 1845. bl. 320, onder n°. 1b.

Deze en *vele* andere platen van Balthasar (b. v. n°. 1135) heb ik in een exemplaar van v. Meeteren's Historie gevonden, uit een familie: van Meeteren afkomstig. —

1128 Hetzelfde, als voren zeer verkl.; hierbij is nog een linker, juist daaraanpassend blad dat het verder gedeelte van Vlaanderen, van Damme tot het Sas, IJsendijke en ook Vlissingen bevat. — br. 4o. Uit: Baudart, n°. 245 en 246. —

Dit 2e blad (245) is waarschijnlijk de verkleinde copij v. h. linker blad bij den Heer Bodel aanwezig; zie vorige noot. — Deze afbeeldingen komen niet voor in *Hogenberg*. — Zie op no. 1131 en 43 de 2 voorgaande en 2 volg. platen in Baudart.

1129 „Aenlandinghe te Philippinen in Zeeland, van Prins Maurits met de vloot naar Vlaanderen. Met gedr. beschrijv. br. fol. — Zie in d. Catal. Munniks van Cleeff, 1860. n°. 144.

1130 De Hollandsche vloot van 2800 schepen voor Philippine, met 1 reg. bovenschrift: „Classis bis mille et octingent. navium omnibus belli „copiis onustarum duct. Ill. Princ. Mauritio in Flandr. appulsa est. 22 Junii 1600. „Op den voorgrond de vloot, in h. verschiet h. strand van Ysendijcke tot 't Sas; in het midden Philippine. — Zonder beschrijv. of eenigen naam. — Br. 49, hg. 24 dm. br. fol. Uit. Orlers, Nass. Laurenor. 1610. — Zeer fraaije afdruk, véél beter dan in de Ex. voorkomen, en waarschijnlijk getrokken vóór deze die in het werk gebruikt werd. Zie N°. 1131.

1131 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl. Op 2 pl. br. 4o. Uit: Baudart, 243 en 244. Deze platen komen niet voor bij *Hogenberg*. Zie N°. 1128, en 1143.

1132 De Hollandsche vloot, enz. doch veel grooter dan no. 1130, met hetzelfde 1 reg. Lat. curs. bovenschr. op de plaat. De voorgaande platen no. 1130 en 1131 zijn de naauwkeurig verkleinde copiën van deze origineele afbeelding, geteekend: *Henr. Vroom* inv. en *Nic. J. Visscher*, exc. V. onderen een uitvoerig Lat. vers in 12 kolommen ieder v. 8 curs. regels. De 2 bl. te zamen br. 100: hg. 38 dm. br. fol.

Van deze *hóógst zeldzame* prent is bij mij alleen het regtsche blad aanwezig; de Heer Bodel te Leijden bezit beide bladen. — Van Wijn vermeldt in de Bijvoegs. op Wagenaar, IX. 39; dat de Staten v. Holland volgens Resolutie 10 Nov. 1600, aan Mr. Hendrik Vroom een geschenk van 100 Guld. gaven voor eene afbeelding of kaart bij hem gemaakt van de Vloot voor Philippine, en voegt er bij: Het is mij onbekend of dit stuk in wezen is. — Deze plaat is zeker de daar bedoelde.

1133 Nederlaag (of opoffering) van het Zeeuwsche en Schotsche Regiment voetvolk onder Graaf Ernst Casimir van Nassau vóór den Slag bij Nieuwpoort. (Arend, III. *b*. 144). — Uitvoerige voorstelling in een langwerpig vierkant met vele arabesken omgeven, van onderen eene Lat. opdragt van 4 regels: „Nobilissimo .... viro Guil. Edmontio, „equiti aurato, ... Scotorum .... in Belgio militantium praefecto .... „typum hunc cladis Scotorum in Flandria pro salute totius exercitus „fortiter occumbentium, dicavit *Flor. Balthasari f.* inventor et sculptor" Breed 46, hg. in het midden 20 dm., aan de zijden 11 dm. br. fol. Afdruk op *perkament*. — Deze belangrijke plaat staat nergens vermeld.

Hierbij een afzonderlijk breed-folio vel, van boven wit (zonder twijfel voor deze er later op te drukken plaat), v. ond. een 16 reg. vers: „U wer-

„den hier ghespelt der vromen Helden namen." enz. door: „Al die „leven draghen noot;" voorts een 12 reg. Lat. vers: „Digna retro „multis," etc. geteek.: D.D.: regts 2 kolommen met de namen v. de gesneuvelde Schotsche officieren, en van eenige Zeeuwen; verder regts een 26 reg. Lat. vers van H. Mouthaan. —

Deze plaat en beschrijving reken ik tot de *zeldzaamste* van *alle* Historieplaten.

1184 Frederik Hendrik, 16 jaar oud, wil zich vóór den slag v. Nieuwpoort
a niet aan gevecht onttrekken. Naar *J. Steyn* door *H. W. Couwenberg*. 8°. Uit: Witsen Geysbeek, Schoonh. d. Nederl. Geschied.
b Dez. pl., Proefdruk vóór alle lr.

1185 Plan van Nieuwpoort; van boven met het profil der stad. Door *R. Blokhuyse.* Hg. 38, br. 50 dm. br. fol. Uit: Bleau, Stedeboeken, doch v. acht. onbedr.

1186 Slag bij Nieuwpoort en slagorden der legers. (Arend, III. *b*. 147—149). — Zéér uitvoerige voorstelling in duidelijke afbeelding der verschillende corpsen, met bijgevoegde namen der afdeelingen, der aanvoerders, enz. Bovenaan de zee; het grootste deel der plaat bevat de voorstelling; v. ond. links Nieuwpoort en de haven. — Boven in de plaat 2 wapens, nl. van de 7 Provinciën en van Oranje-Nassau; regts eene cartouche met inschrift: „Praelii hujus.... Foed. Belgii ausp. hypotyposis Ill. Procer. devovetur." Van ond. in het midden een 26 reg. Lat. vers van H. Grotius, enz. Door *Flor. Balthasar.* „ad vivum expr., c. quadrienn. priv. Met adres v. *Henr. Hondius.* 1616. — ?? aaneen behoorende bladen, te zamen breed 88, hg. 60 dm. gr. br. fol.

Deze hoogst zeldzame plaat, welke ik nergens elders heb aangetroffen, en voor de beste en uitvoerigste van dezen vermaarden veldslag houde, vindt men vermeld bij Bodel, over Balthasar. in Instit. 1845, bl. 322, n° II; de plaat zelve komt ook voor in het *zeer zeldzame* werk: „Eenige formen van Slach-Ordens soo ten deele als in 't geheel van „de Legers der Geün. Provinc. enz. Geordineert by Mauritius en Fredrick Henrick. 's Grav., H. Hondius. 1638. kl. fol. 20 bladz. met vele krijgskundige platen; vooraan het portret v.: „Wilh. Brog, Ridder en Koronel „v. d. Schotsche natie. A° 1635," door *C. v. Queboren.* — (Op pl. 1133 staan twee Capit. Brog vermeld onder de gesneuvelden der Schotten bij die slagting.) — In Bosscha, Heldendaden, I, 348 wordt ook het zeldzame werk aangehaald: „J. le Hon, Ordres van Batailjen gepracti„seerdt in de legers der Vereen. Nederl. onder Maurits en Fr. Hendr. „Amst., M. Doornik. 1672. fol. 84 (68) blz.; doch hierin staat geene slagorde van dezen veldslag, maar vele afbeeldingen, in houtsnede van andere legerordeningen van 1605 tot 1625.—

1187 Uitvoerige voorstelling, maar alleen van het begin van den slag;— bijna als voren, doch slechts half zoo hoog; van boven regts de zee met de vloot in het verschiet; links en in het midden eene cartouche met een 4 en 10 reg. Lat. vers v. H. Grotius. Zonder eenigen naam van grav. 2 br. fol. bladen te zamen br. 89, hg. 30 dm. — Vermeld bij Bodel, over Balthasar. in: Instituut 1845, bl. 325, n° III.

Deze platen komen ook voor, doch in lateren, slechteren druk en gem^t. A en B, in het boven aangehaalde werk: „Eenige formen van „Slachordens," enz. 1638, op bl. 15, waar men ook de geheele militaire beschrijving v. d. veldslag vindt, ze zijn reeds vroeger, gem^t. met de letters A en B, geplaatst in het volgende even belangrijke en even zeldzame werk, mede bij *H. Hondius* te 's Hage in 1624 verschenen: „Korte beschryvinghe, ende afbeeldinge van de generale regelen der „Fortificatie, der Artillerie, Munition ende Vivres, van de Officieren, „van de Leger-Aerde-Wallen, enz. door *Henr. Hondius.* 1624." (1° dl. Fortificatie, bls. 1—14, met pl. 1—11. — 2° dl. v. h. vierderley grof

Geschut, bl. 15—26, met 2 pl. 3e dl. v. d. Officieren, v. d. Treyn, ende h. Marcheren te lande, met de figuerl. afbeeld., bl. 27—52, met 2 platen v. Nieuwpoort. — 4e dl. Van de Legher-Aerde-Wallen, bls. 55—78, en Inhout, met vele ingedrukte en 1 pl. kl. fol. — In dit werk vindt men over de krijgskunde in dien en in vroegeren tijd eene menigte aanwijzingen en vele belangrijke afbeeldingen der oorlogswerktuigen.

1138 Hetzelfde, geheel als voren. — Verkl. copie v. N°. 1137, op 1 blad
a met Holl. bovenschr.: „Slagh bij N." en onderschr.: „Het leger der Staaten." Met uitlegg. Znd. nm. v. grav. br. fol. Uit: Bor.
b Des. pl. latere druk, met een zwarten rand omgeven, v. boven links gemt.: Tom, I. n°. 40. Uit: Le Clerc, Geschied. fol.

1139 Hetzelfde, geheel als voren. — Andere verkl. copie, zonder de Haven
a v. Nieuwp., die op de vorige pl. aan de linker zijde is. Met opschr.: „Slag bij N." en onderschr.: „Waaracht. afbeeld.," enz. Znd. nm. d. grav. Hg. 27, br. 35 dm. br. fol. Uit: ?
b Des. pl. latere druk, met een zwarten rand omgeven, v. boven links gemt.: Tom, I. n°. 41. Uit: ?

1140 Slagorden der beide legers. — 2 br. fol. pl. met curs. bovenschrift op de 1e plaat: „Acies D. D. Ordinum .... Belgii, ductu .... Princ. Mauritii;" op de 2e: „Acies Alberti Archid..... qual. in litore dispos. fuit." — Iedere plaat hg. 29 dm., br. 41 dm. br. fol.

Deze platen komen ook, doch gemerkt C. en D., (als vervolgen op de boven vermelde platen) voor in het bovenaangehaalde werk: „Beschrijv. d. Fortific., enz. 1624. kl. fol.

1141 Slag bij Nieuwp. en Slagorde der legers. — Verkl. copie op 1 blad in 2 boven elk. geplaatste afdeelingen der 4 voorg. pl. in n°. 1137 en 1140 beschreven. Met 1 reg. klein kap. inschrift tusschen de 2 afd.: „Tabula praelii prope Neop." en uitlegg. in Lat. en Fransch van *a*, *b*, *c*, *d*. — Znd. nm. v. grav. Hg. 42, br. 53 dm. br. fol. Van acht. met Lat. beschrijv. bedrukt. — Uit: Bleau, Stedeboek.

Deze pl. komt ook, doch onbedrukt v. acht., voor in: Leven v. Willem en Maurits v. Nassau. 1651.

1142 Slag bij Nieuwp. in 2 bl. Het linksche blad, waar Nieuwpoort onder-
a aan links staat, is eene zeer verkl. copie van n°. 1136, v. ond. met Holl. uitlegg. in Duitsche letter, n°. 1—49 en A—Y. fol. — Het regtsche blad is het vervolg van den slag en heeft onderaan regts een schild, waarin een 11reg. inschrift in kapit. letters: „Anno CIOCII. Non. Quint (moet zijn: 1600, 2 „Non. Quint. of 2 Julij,) Maur.etc..... „signa hostium centum quinque in Hagensi Capit. suspendit Deo „bellatori." 2 platen. br. fol. Beiden uit: Orlers, Nass. Laurenor. 1610, bl. 152. — Het linksche blad is een vroegere afdruk dan die welke in het boek geplaatst werden. In een ander Ex. dier uitgave en in alle andere mij bekende uitgaven komt de plaat zonder uitlegg. en in veel slechteren afdruk voor.
b Des. pl., latere afdruk v. h. linksche blad zonder uitlegg. v. ond.

1143 Slag bij Nieuwpoort. Geheel als voren, zeer verkl., Uit: Baudart, n°. 247 en 248. br. 4o. Deze afbeeldingen komen even als n°. 1128 en 31, niet in *Hogenberg* voor.

1144 Hetzelfde als voren, veel verkl., en op 1 blad te zamen getrokken. Met hets. opschrift als op 1142: Anno CIOCII enz. en 8 reg. Znd. nm. v. grav. (*C. J. Visscher?*) Hg. 17, br. 24 dm. br. 4°. Welligt is deze plaat n°. 3 van het volgende nommer.

1145 Slag bij Nieuwpoort. — Uitvoerige oude afbeeld. in 4 bladen, ieder
a hg. 17, br. 24 dm., gen°. van ond. regts: 1 tot 4, iedere pl. met 6, 8 of 9 Lat. verzen in een schild; met adres v. *C. J. Visscher*. — Elke plaat heeft van ond. of van boven eene beschrijv. in Lat. letter; het geheel bovendien met afzond. tekst in Duitsche letter: „Een clare ende waeracht. Histor. vertell. ende eygentl. ooghenschynl. afbeeld.," enz. — Plaat 1 en 2 met beschrijv. op 1 bl. gedrukt, bl. 4 met verschill. tekst op 1 bl., pl. 3 ontbreekt, welligt is n°. 1144 dit n°. 3 in lateren afdruk. — *Zeer zeldzaam*.
b Dez. pl., alleen n°. 4 in lateren druk, zonder N°. en alleen de naam *Mendosa* beneden links, waar op de vorige plaat staat: „Admirant Mendosa gevangen," ook met anderen tekst van boven, en zonder adres van *Visscher*.
1146 Hetzelfde. — Oude afbeeld. met curs. inscriptie boven in de pl.: „Den slach geschiet tusschen den Hert. Alb.," enz. Znd. nm. van grav. Hg. 22, br. 31 dm. br. fol.
1147 Slag bij Nieuwpoort. (Arend, III. *b*. 150). — Geheele voorstelling,
a links Maurits te paard, in h. midden de Admirant voor Maurits gebragt; links een hevig gevecht. Naar *D. Langendijk* door *M. de Sallieth*. Hg. 51, br. 62 dm. gr. fol.
b Dez. pl., Proefdruk vóór alle letter.
c Dez. pl., allereerste etsdruk.
1148 Hetzelfde. — In het midden der plaat Maurits te paard, regts de Admirant die weggevoerd wordt. Naar *N. de Keyser*. Lithogr. door *C. Bentinck*. Chin. pap. Hg. 41, br. 58 dm. br. fol.
1149 Hetzelfde. — Een krijgsman te paard, met commandostaf omhoog geheven, rent in het gewoel van den slag. Met onderschr. in kap. cursief: „Sic itur ad astra," van boven: „Corn. van Everdingen, Slag in Vlaenderen." — Dit zeldzame plaatje (hg. 17, br. 13 dm.) is de titelplaat van C. v. E.'s treurspel op den slag bij Nieuwp., uitgeg. te Utrecht, 1670. 4o. Dit plaatje is geëtst door den schilder *C. v. Everdingen*. — *Hoogst zeldzaam*.
1150 Marits na den Slag v. Nieuwpoort knielt op het slagveld neder, God dankende. Naar *H. J. Scholten* door *Reckleben*. gr. 4°. Uit: Arend, Geschied. III. 2.
1151 Prins Maurits onthaalt zijn gevangene Mendoza op het slagveld bij Nieuwpoort. Door *T. Koning*. 1791. Gem. III. 158. 8o.
1152 Zinneprent op den Slag bij Nieuwpoort door *J. Saenredam*. — Een
a groote zegewagen, waarin de Belgische leeuw, en bestuurd door *Prudentia* en *Victoria*, wordt voortgetrokken (v. links naar regts) door *Concordia* en de Spaansche gevangenen (waarbij Mendoza die de oogen ter aarde slaat); naast dezen links, een wagen met buit en opschrift: „*Floruimus*." Naast den zegewagen fluitspelers; achteraan het juichende volk. Met 1 reg. bovenschrift: „Elenchus rerum, Deo auspice, a con-„foeder. Belgis praeclare gest." Van ond. een Lat. vers in 6 kolommen, ieder van 12 regels: „Scintillantem auro currum," in het midden eene cartouche: „Deo vindici Mauritio ductori Ordin.," etc. S. D. Herm. Alardus. 1600. Zonder adres. Hg. 42, br. 55 dm. br. fol. — Uitmuntende 1e, doch zéér zeldzame afdruk.
b Dez. pl., latere doch veel mindere afdruk, met adres v. *C. J. Visscher*. Dez. 2e staat komt meestal voor, doch is véél minder fraai dan de vorige.

Deze zeer fraaije zinneprent is later zeer dikwijls gebruikt met toepasselijke veranderingen; de laatste maal, voor zooverre mij bekend, voor eene zinneprent op den Noordschen Oorlog in 1658.

1153 **Portret van Maurits in ovaal, als op een schild, met zeer vele arabesken en de namen van alle zijne overwinningen tot op den Slag v. Nieuwpoort, welke bovenaan in het klein is afgebeeld. — Deze plaat is zeker eene eereprent voor Maurits bij gelegenheid dier overwinning. Met 4 vierregelige Lat. verzen van Fr. Grotius in de vier hoeken. Znd. nm. v. grav. Hg. 45, br. 36 dm. folio.**

1154 In den Catalogus getit.: Schouwburg v. Nederl., uitgeg. 1759, bl. 301 staan over den Slag v. Nieuwpoort nog de volgende platen vermeld, die met geen der hier beschrevene overeenkomen

Aantogt van het leger van Albertus bij Ostende, 1601.
Hetz. leger na den Slag bij Nieuwpoort.
Idem, in het groot, door *L. Cornely*.

1155 (29 Nov.) De zwarte galei van Dordrecht neemt voor Antwerpen het Admiraalschip en nog 7 andere schepen weg. (Arend. III. *b.* 170) Links Antwerpen, op d. voorgrond de Schelde, regts onderaan: „Oordam." br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. 1610. bl. 160.

1156 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl., v. acht. bedrukt. br. 4o. Uit: Baudart, n°. 249. Dit feit is niet bij *Hogenberg* afgebeeld.

1157 (Nov.?) Afbeelding v. den togt v. Scheveningen naar Petten langs het strand, 14 mijlen of uren gaans in 2 uren met den zeilwagen, uitgevonden door *Sm. Stevin*. In den wagen zaten Prins Maurits, die hem bestuurde; de Groot, toen 15 jaren oud; de Fransche Gezant Buzenval; de gevangen Admirant Mendoza, en anderen, te zamen 28 personen. — Daar van dezen merkwaardigen togt slechts door enkelen gewag gemaakt is, en de platen *uiterst zeldzaam* zijn, ja eene dergelijke serie als de volgende nooit bijeen geweest is, zoo zal ik hier alles bijbrengen wat over dien wagen en zijne togten met veel moeite te vinden was.

De juiste tijd v. dien togt is niet wel bekend; de platen schijnen in 1612 voor het eerst uitgegeven te zijn; de tegenwoordigheid v. d. Admirant Mendoza doet die echter veilig in in het laatst v. 1600 stellen, daar Mendoza tot dien tijd in den omtrek v. 's Hage, later elders, gevangen zat, en eerst den 29 Mei 1602 tegen *alle* de in Spanje gevangen Nederlanders uitgewisseld werd; ook de leeftijd van de Groot bevestigt die tijdsbepaling. — In 1606 heeft de beroemde Fransche Mathematicus F. de Peiresc, ook een togt met dien wagen gedaan en zijne bewondering kende geene grenzen. Over latere togten heerscht een volslagen duister, evenzeer over het verdere lot v. den wagen. Bij den eersten togt was nog een kleiner zeiwagen, mede op de plaat afgebeeld; met dien wagen heeft men in 1790 bij gelegenheid v. het huwelijk v. Prinses Frederika met den Erfprins v. Brunswijk Wolfenbuttel, nog een togt gedaan die echter mislukt is; die wagen bestond nog in 1802 te Scheveningen en was (schoon zeer defect) te zien in het eerste huis van Scheveningen, als men links v. d. Haag komt; of die nog aanwezig is betwijfel ik. Bij de veiling v. den inboedel des Prinsen in 1795, werd die wagen ook verkocht, en gold toen *f* 80.— volgens Meerman (de Groot, III. 238) of *f* 60 volgens Wagenaar, Vervolg 30e dl. volgens Meerman een zoo lage prijs dat alleen het tuig dat geld waardig was.

Het zeer weinige dat over deze wagens bekend is, vindt men in de Lat. verzen van de Groot, bij die gelegenheid vervaardigd en op de platen gegrav., voorts in zijn werk: Vergelijking der Atheners, Romeinen en Nederlanders. III. 28, waarbij Meerman breedvoerige aanteekeningen geeft (Zie diens uitgave III. 228—238) en in: Capelle,

Bijdragen tot de Geschiedenis d. Wetenschappen in Nederl. bl. 21, en volg. De Groot spreekt niet over de constructie v. d. wagen, en Meerman gist daarnaar en naar de lengte; aan beiden schijnt dus de kleine plaat v. h. onderstel des wagens (zie 1157 *d*) onbekend te zijn gebleven, daar uit die plaat het samenstel en de verdeeling der enkele stukken zóó duidelijk is, dat het schijnt dat men er een naar die aanwijzing zou kunnen samenstellen. Toch is de kunst en de uitvinding verloren gegaan, dat te meer jammer is daar men blijkens de verzen en de beschrijvingen van de Groot, ook toen dit voor een belangrijke uitvinding hield. En echter vindt men, in de beschrijving bij de groote plaat, van meerdere „Seylwagens" gesproken en ik herinner mij bij Baudart over: seijlwagens, gelezen te hebben als of ze algemeen bekend waren. De snelheid in dien togt, 14 mijlen in 2 uren kwam bijna overeen met die onzer Spoorwagens!! — Jammer dat eene zoo praktische uitvinding niet meer ontwikkeld en volmaakt is geworden. Dit is echter evenzeer het geval geweest met andere hier te lande gedane uitvindingen, die òf vergeten, òf eerst door anderen tot haar volle ontwikkeling gebragt zijn.

a De voorstelling bestaat uit 3 aaneen behoorende bladen met dit doorloopende opschrift in groote kapit. letters in 2 regels: „Currus veliferi „Illustrissimi Principis | Mauritii volitantes duabus horis | Scheverina „Pettenum ad quatuordecim | Milliaria | Hollandica, quae singula „justae horae iter | excedunt. | " Het eerste blad links, v. ond. gen°. *a*, stelt eenige bewonderende toeschouwers en twee mannen te paard voor, die al rennende den wagen trachten bij te houden, ook ziet men regts het achterste wiel v. d. wagen; het 2e bl. *b* stelt den wagen met 28 personen en de Holl. vlag in den top, zeer uitvoerig voor; het 3e bl. *c* een kleineren zeilwagen, die de voorlooper v. den eersten schijnt, van eenigzins ander maaksel met 5 personen. Bovenaan in het 1e blad een groot veld met arabesken en daarin een Lat. 2reg. inschrift: *Ichnographia velivoli currus*, *etc.* .... *Inventor est Simon Stevinus.* In het 3e blad bovenaan hetzelfde inschrift in het Fransch: „*Le Chariot vollant*, etc.; onder in h. midden d. 2e pl. een opschrift: „Hunc suum maximo Maur. .... ita depictum dico sacroq. Jac. „Geinius." Naar *J. de Gheyn* door *G. Swanenburch*, met adres v. *C. J. Visscher.* c. priv. Ieder der 3 bl. hg. 55, br. 42 dm., te zamen br. 126 dm. br. fol.

Hierbij 2 bladen beschrijving in h. Holl., Fransch en Lat., met opschrift: „Syn Exc. Maurits Windtwagens," ens. de Holl. beschrijving vult 3 kol., gen°. 1. 2. 3; de Latijnsche 4 en 6; de Fransche 7. 8. 9; n°. 5 is eene groote breede houtsnede door *C. v. Sichem*, het onderstuk met de maat v. d. grooten wagen vertoonende; ter weerszijde 2 mannen. Met adres v. *Cl. Jansz. Visscher* in de Calverstraat in de Visscher. 1652. — Ieder blad der beschr. is hg. 26, br. 36 dm. br. fol.

Deze druk van 1652 is de 2e, welligt echter de 3e, zeker de laatste staat der plaat.

Zéér zeldzaam. Ik heb van deze plaat nooit meer dan 2, hoogstens 3 Ex. gezien; de voorkomende waren gedurig de oude bekende Ex.

b Dezelfde platen, met hetzelfde doorloopende opschrift boven in de 3 pl., doch *vóór* de Lat. en Fr. inschriften op het 1e en 3e bl. (welke hier ongenommerd zijn) — dus *proefdrukken.* Met adres v. *C. v. Sichem*, waarachter een andere naam, zeker die v. een mede-uitgever, wijl er staat *C. v. Sichem* et ...... excud. door het graveerijzer onleesbaar gemaakt is.

Dit Ex. is fraai geconserveerd, doch een vuile afdruk, waardoor men deze uitgave ligt voor eene na die van Visscher zoude houden; daar de naam van *v. Sichem* reeds op de volgende beschrijving v. 1612 voorkomt, blijkt het dat deze vroeger is dan die van 1652.

Dit is het eenig Ex. dat ik ooit gezien heb; nergens staat het vermeld.

c Deselfde plaat. — Het onderste gedeelte der 1e pl., in beteren afdruk op bruin papier. Bij dezen druk schijnt de volgende beschrijv. met adres v. *Voskuyl* te behooren.

d Afbeelding v. h. onderstuk des wagens. Houtsnede door *C. v. Sichem*, met 4 reg. bovenschrift: „Alhier hebt ghy die mate met het fondament „v. die bovenghemelte Seylende Wagens, enz....... sonder welcke „mate het qualijck minder ofte meerder soude moghen zijn, opdat „niet meerder swaerte tot traecheyt, ofte minder tot hinderniss „strecken mochte." — Met adres v. *Dirck Pietersz. Voskuyl*, te Amst. in de Oude Brugh Steegh, in d. Witten Enghel. 1612. br. 4o.

Deze houtsnede is dezelfde als in de boven beschreven uitlegging; het opschrift doet zien dat dit een deel derzelfde uitlegging is, in vroegere editie. — Op bruinachtig papier (als 1157 c) gedrukt.

1158 Hetzelfde, verkleind en omgekeerd. — De wagens die slechts met een
a Zuid. Oosten-wind van Scheveningen naar het noordelijke Petten konden rijden en dus op de vorige van links naar regts zijn afgebeeld, zijn hier van de regter naar de linker hand voorgesteld. Regts in het verschiet een hooge vuurtoren (v. Egmond aan Zee). Met opschrift boven in de pl. links: „Currus veliferi Illi Mauritii Nassovii." Znd. nm. v. grav. br. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. Van acht. bedrukt met Lat. tekst en de Lat. verzen v. H. de Groot op den wagen en dien togt.

b Deselfde pl., latere druk, v, acht. onbedrukt. *Zeldzaam.*

1159 De zeilwagen, geheel anders v. voren, zonder de houten van weerszijden en zonder het kunstig onderstel afgebeeld; doch met kanonnen en een grooten leeuw voorop en achteraan een troonhemel waaronder vele menschen; verderop de zee. — Curieuse doch zeker zeer verkeerde afbeelding, waarschijnlijk in Duitschland in dien tijd gegrav. Met 9 reg. Duitsch vers in 3 kol.: „Der leser will mit Fleyssch Anschauwen," enz. Met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 30, br. 35 dm. br. fol. *Hoogst zeldzaam.*

Ik meen deze platen, en vooral deze Serie over den Zeilwagen, tot de zeldzaamste stukken uit de verzameling te mogen rekenen; slechts de eerste pl. en die uit Bleau Stedeboek heb ik in andere Catalogussen ontmoet, de andere negens beschreven gevonden noch gezien.

60 (1601 13 Jan.) Afbeelding v. den Walvisch (mannelijk) den 13 Jan. met een hevigen storm bij Beverwijk op het strand geworpen, lang 60, hoog 14 voet, enz. Op den voorgrond Graaf Ernst v. Nassau; de schilder met een papier in de hand waarop zijn naam en zijne teekening, voorts eene menigte toeschouwers; in h. verschiet links, de zee: regts h. strand, geheel bedekt met wagens en toestroomende menschen. Boven in de plaat de kop v. den visch v. twee kanten gezien, daartusschen eene Lat. opdragt aan Graaf Ernst door *J. Saenredam*, en de verduisterde zon en maan; daaronder de afbeelding eener aardbeving en de dood die een pijl op de Amsterdamsche maagd schiet, die daardoor uit d. hemel valt, — alles zinspelend op de verschrikkelijke gebeurtenissen welke men uit de komst v. dit zeemonster

duchtte. — Van ond. een 32 reg. Lat. vers in 8 kol. door *T. Scroolius*. — Naar en door *J. Saenredam*, met adres v. *Jo. Janssonius* te Amst. in 1618. Hg. 41, br. 60 dm. br. fol.

Hoewel deze zeer fraaije en voor de kostumen zeer belangrijke plaat niet zeer zeldzaam is, heb ik nimmer een Ex. met vroeger adres dan het bovenstaande v. 1618 gezien, terwijl ik toch vermoed dat die wel eerder het licht zal gezien hebben. — Uitmuntende afdruk.

1161 (5 Julij.) Beleg van Ostende door Aartshertog Albertus, en later door Spinola, welk beroemd beleg tot in 1604 duurde. (Arend. III. *b*. 174, 195—200, 203—206). — Plan der stad en der verdedigingswerken, — gezigt op een gevecht aan het strand, — werktuigen door Spinola ter bestorming uitgevonden. 3 pl. v. acht. bedr. br. 4o. Uit: Baudart, no. 250. 251. 252, waar eene uitvoerige geschiedenis v. dit beleg gevonden wordt.

1162 (13 Julij.) Beleg van Ostende. — Groot en uitvoerig plan der stad met alle belegeringswerken; v. ond. regts 2 kleine plaatjes naast elk.; het eene met de uitvoeriger afbeelding v. de bolwerken Santhil en Porcepic, het andere veel grooter, met de afbeelding van den veldslag op 13 Julij (kort na het begin v. h. beleg) waarin de Spaansche bevelhebber Jeron. de Monroy sneuvelde. — 4 bladen die aaneen behooren; het regtsche bovenblad heeft eene cartouche met kapit. inschrift: „Ostenda", het onderste de beide plaatjes en eene Lat. inscriptie; het linksche bovenblad het plan der vesting en de zee; het onderste de forten Albert en Isabella en de zee. Door *Bapt. van Deutekom*. Ieder blad hg. 27, br. 33 dm., te zamen hg. 52, br. 65 dm. gr. fol.

Vermits op de platen vele no. gevonden worden, van 1 tot 49, zoo behoort er zeker eene beschrijving bij. Van deze plaat heb ik nooit eenig ander Ex. dan dit gezien. *Hóógst zeldzaam*.

1163 Beleg van Ostende. — Plan der Stad; ten noorden de zee; links de forten Albert en Isabelle. — V. ond. een 2 reg. Holl. inschrift dat Albertus in h. laatst v. Junij voor Ostende gekomen is. — Met adres v. *A. Huberti*. br. fol. Uit eene Holl.? uitgave v. Chappuys: Hist. de Flandre? Zie No. 1040.

1164 (30 Julij.) Rijnberk door Maurits belegerd en ingenomen. (Arend, III. *b*. 173). Plan der Stad en v. een groot deel v. omliggende land; het eiland in den Rijn, v. onderen de Prins en 2 anderen te paard. Naar (of door) *Lamb. Cornely*. Hg. 34, br. 53 dm. br. fol.

Op deze plaat staan vele kapit. letters, van *a* tot *r*, die dus eene beschrijving onderstellen. Welligt is deze plaat eene over het beleg in 1597.

1165 Hetzelfde, geheel anders; regts bovenaan de stad, voorts. h. geheele omliggende land. Van acht. bedr. br. 4o. Uit: Baudart, no. 253. — Dit feit is niet bij *Hogenberg* afgebeeld.

1166 Hetzelfde, geheel anders; in h. midden de Stad; links en regts de verschansingen, enz. Met Holl. onderschr.: „Het tweede Belegh enz. v. Rijnberk." br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. In alle mij bekende uitgaven vind ik echter deze pl. zonder onderschrift.

1167 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch omgekeerd; boven de Stad de rivier (op de vorige onder de stad) Met Lat. inschrift regts: „Rhenoberca obsessa," etc. — 1601. gr. br. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. Van acht. onbedrukt.

1168 Hetzelfde, anders; plan der Stad met eenige verschansingen; regts de rivier; v. ond. Lat. inschrift: „Hic est situs oppidi Rijnb .... „occup. die 30 Juli 1601.

1169 Hetzelfde, geheel anders. Dezelfde pl. als 1064 *a*, die v. h. eerste beleg v. Rijnberk in 1597, doch omgekeerd, gelijk die in Nass. Laurenor. v. 1619 op het jaar 1597 voorkomt (en dus hiervoor in het geheel niet passend); opgegr. afdruk dier plaat en boven in de pl. het opschrift: „Tweede Belegeringe der Sterke Stadt Rijnsberck." Deze pl. komt met dit opschrift noch in d. Nass. Laurenor. v. 1619 noch in: Willem en Maurits leven v. 1652 op het jaar 1601 voor;" in welke uitgave deze behoort, is mij onbekend. br. fol.

1170 (1 Nov.) Vruchteloos beleg v. 's Hertogenbosch door Maurits, gedurende November 1601. (Arend, III. *b*. 174). Groot plan der stad en v. h. omligg. land; regts het leger v. d. Prins; links dat v. Graaf Willem; v. ond. links de Dieze. Onderaan in h. midden een klein kaartje v. den Bommelerwaard en 's Bosch, gelijk op n°. 1095 en 1096 door en naar *Wrigt* voorkomt. Bovenaan regts eene Lat. inscriptie: „Habes hic etc. ichnogr. urbis Buscíduc.. quam Maur. .... cinxit „ipsis Cal. Nov. 1601." Gegrav. voor *Herm. Allard* te Amst. door Pt. *Kaerius* (Pt. van der Keere). Hg. 40, br. 52 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.*

1171 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch zeer verkl. en omgekeerd. In h. midden de stad, bovenaan links h. leger v. d. Prins, regts dat v. Albertus. — Van acht. bedr. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 254.

1172 (25—29 Dec.) Overwinning v. d. Admiraal Wolfert Hermanszoon met 5 schepen op de Portugeesche vloot van 30 Schepen voor Bantam. (Arend, III. *b*. 33). — Zeer fraaije en uitvoerige afbeelding v. dezen belangrijken strijd, op 3 aanelkander behoorende folio bladen, waarboven dit (*uiterst* zeldzame) doorloopende bovenschr. in 3 regels: „Waarachtige Afbeeld. v. d. wonderb..... Scheepstrijd ende Slagh in „O. Ind. int gesichte v.... Bantam gheschiet is, tusschen vijf schepen... „v. Amst. ende de Armade v. d. Con. v. Sp. v. 8 Galjoenen en 22 „Galeyen .... om Bantam te overweld. en de Cooph. d. Nederl. in O. I. te verhinderen." — De 1e pl. (links) heeft bovenaan eene gegrav. Lat. opdragt aan de Bewindhebbers d. O. I. Comp. door de Amst. uitgevers *Harm. Allard* en *J. Ev. Cloppenburg*. 1603; en onderaan eene beknopte kaart v. de zee tusschen Goa en de Molukken. Dit blad vertoont de vlugtende Portug. schepen; bovenaan Java; het middenste en regtsche blad het gevecht zeer uitvoerig; en bovenaan de stad Bantam en h. omliggend land. — Deze fraaije grav. is zonder naam, doch heeft het adres van *C. J. Visscher* (omstreeks 1610?) Ieder pl. hg. 41, br. 28 dm. — Hierbij op 2 bl., in 4 lange en 8 halve kolommen een zeer uitvoerig verhaal v. dit gevecht, en de geschiedenis v. onze twisten met de Portugezen in Indië. Deze tekst behoort rondom de plaat gevoegd te worden, doch is hier afzonderlijk en heeft het adres: Amst. *Corn. Claesz.* 1608. Dit geheele verhaal is woordelijk overgedrukt in Orlers, Nass. Laurenor. 1610. bl. 166—170. Ofschoon ik van deze zeer fraaije en hoogst belangrijke plaat verscheiden Exemplaren gezien heb, zoo is er mij geen met ander of vroeger adres voorgekomen.

1173 Hetzelfde, geheel als voren. doch zeer verkleind op 1 blad. Met Holl. uitlegg. v. ond. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. bl. 166. — In geene der mij bekende uitgaven komt die pl. met uitlegg. voor; kan het ook (wijl de afdruk zoo bijzonder fraai is) eene vroegere afzonderlijk verschenen uitgave zijn?

Deze groote en kleine plaat over Bantam mogen tot eene proeve

dienen der vele fraaije platen welke over de Nederl. wapenfeiten en de gebeurtenissen in de Oost- en West-Indische koloniën bestaan, en waarvan in dezen Catalogus slechts die worden aangegeven welke tot het geheele verband der Nederl. geschiedenis onmisbaar zijn.

1174 (1602.) Zinnebeeld v.d. tegenwoord. staat in de Vereen. Nederlanden. — *Emblema hodierni rerum status in Belg. Foeder.* Inschrift op eene uitvoerige en voortreffelijke sinnebeeld. plaat, den terugkeer v. Maurits van eene jagtpartij (de oorlog) voorstellende. — Maurits met een scepter in de hand, rijdt te paard naast Pallas Minerva, achter hen een groote jagersstoet (h. leger) uit een bosch komende; vóór Maurits een paard met een geschoten hert beladen, aan den toom geleid door eene vrouw die dezen oorlogsbuit (de steden, enz.) aan *Belgica Foederata*, eene schoone rijke jonge vrouw, aanbiedt, en die voorts omgeven is v. de 7 Godinnen der wetenschappen en kunsten, Mercurius, enz. In het verschiet eene groote jagt; achter Belgica de landbouw en een drokke zeehaven, bovenaan de faam en de wapens der Provinciën. — Met inschrift: „Emblema," enz. en daaronder Lat. uitlegging in prosa in 12 kol. Naar en door *J. Saenredam*, met adres v. *Herm. Allard.* 1602. Hg. 48, br. 55 dm. br. fol.

Deze fraaije plaat is niet zeldzaam, doch de uitmuntende afdrukken gelijk deze in hooge mate is, zijn zeer schaarsch.

1175 Oprigting der Oost-Ind. Compagnie. (Arend, III. *b.* 187). — Plaat voorstellende: „Gouvernement de la Comp. d. Indes Orient.," enz. met gegrav. tekst, een plaatje in h. midden en 6 kleinere plaatjes links, 4 regts. br. fol. Uit: Hist. d. Prov. Un. 1702. — Hierbij een blad met de verschill. geldsoorten der Comp.. uit verschillende werken gesneden.

1176 Begin der Nederl. magt in Indië. — Zinnebeeldige titelplaat v. de verzameling reizen naar O. Indië, nl.: Begin en voortgang v. de Vereen. Nederl. „Geoctr. O. Ind. Comp. Amst. 1646. Naar *P. I(saaksen?)* door *J. v. Meurs.* br. 4o.

1177 (7 Jan.) Zware bestorming v. Ostende den 7 Jan. 1602. (Arend. III. *b.* 178). Uitvoerige afbeelding v. de bestorming der forten Santhil en Porcepic; links de zee; bovenaan links gem[t]. No. 3. Boven en onder eene Duitsche beschrijving: „Erzelung nebenst figurl. ab- u. furbild. d. hefft. Sturms," etc. Znd. nm. v. grav. 1 bl. Hg. 17, met beschr. 36 dm., br. 24 dm. fol. — De pl. gen°. 3 is dezelfde die in het boek v. Haestens Ostende gen°. is 6, doch hier in veel fraaijeren druk.

1178 (7 Junij. tot 18 Julij.) Togt van Maurits door Brabant en voorts naar Grave. (Arend, III. *b.* 180, enz.) — Groote plaat in 2 bladen v. den optogt v. het geheele leger v. Maurits, in de nabijheid van Sint Truijen. Met opschrift in de pl.: „Illustrissimis, Nobil., Potent. „Ampliss. et Consult. Dom. Dom. Foed Inf. Germ. Reg. Ordinibus, Patr. Patr., Clement. Suis Dom. *Lam. Cornelius* Ded." — Ter zijde en v. ond. eene uitvoer. beschrijving v. dien togt door een der togtgenooten; deze tekst is op 4 blaadjes met gefig. rand en opschr.: „Verhael v. „de Heyrtocht die sijne Princ. Exc. uyt den name v. d. E. Staten d. „Vereen. Prov. heeft ghedaen in d. Jare 1602, beghinn. v. d. 7[en] Junii, „doen S. Exc. uyt d. Graven Haghe trock, tot d. 18 Julii dat deselve „sich legerde voor de stercke Stadt Grave." Met adres v. *Corn. Claesz.* te Amst. 1603. Iedere pl. hg. 26, br. 36 dm., te zamen met beschr. hg. 45, br. 55 dm. br. fol.

Deze *uiterst zeldzame* plaat is vooral belangrijk door de naauwkeurige

voorstelling v. den optogt v. een geheel leger met ammunitie, schipbruggen, de namen v. allen die over de afdeelingen bevel voerden en het naauwkeurige journaal v. den togt.

1179 (7 Julij.) Hetzelfde, geheel anders. Kaart v. h. land v. Luik en Limburg waardoor de togt ging, die op de kaart overal met stippen is aangewezen. Met eene inscriptie bovenaan regts, en eene onderaan links. Met adres (en door?) *Flor. Baltesers*. (sic!) br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. — Hiervan moet een grooter origineel ook door Balthasar bestaan, opgedragen aan Graaf Willem Lodewijk. Zie Bodel; Balthasar. N°. IV. Noot 3.

1180 (7 Julij) Hetzelfde, geheel anders. Afbeelding v. het Staatsche leger voor Tienen waar Maurits den Admirant vergeefs een veldslag aanbood; bovenaan regts het bovenstaande kaartje zeer verkleind. Op 2 aaneensluitende bladen; v. acht. bedr. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 254 en 255. Dit feit is niet door *Hogenberg* afgebeeld.

1181 (16 Julij.) Inneming van Helmond door Maurits. (Arend, III. *b* 181). Plan der stad waardoor het leger trekt. Met Lat. inscriptie. Znd. nm. v. grav. Gen°. 14. br. fol. Uit:?

1182 (18 Julij tot 20 Sept.) Beleg v. Grave v. 18 Julij tot 20 Sept. en inneming door Maurits. (Arend, III. *b* 181). — Uitvoerige kaart v. h. land om Grave; op den voorgrond de rivier; aan de overzijde in h. midden d. kaart Grave; links h. kwartier v. Maurits, regts dat v. Vere; bovenaan in het midden dat v. Graaf Willem; links een klein kaartje v. h. land v. Kuik, enz., regts eene groote cartouche met Lat. inschr., waaronder h. wapen v. Maurits; in h. midden links eene Lat. opdragt aan Maurits door *Lamb. Cornelisz.*, v. Amst., Ingenieur en Caartmaker v. Z.Exc. en J. Ev. Cloppenburg, boekverk. te Amst., gegrav. door *Bapt. Doetecom*. 2 naast elk. aaneen gehechte bl. Hg. 52, br. 72 dm. gr. fol. — Op de keerzijde is eene Holl. uitlegg. in curs. van n°. 1—29 en der lett. A—Z geplakt.

Hierbij eene afzonderl. Holl. uitlegg. en verhaal v. h. beleg: „Waracht. ende eygentl. afbeeld. d. stercke Stadt Grave," enz. op 2 folio, 6 kleine en 2 kwarto kol. gedrukt. — Deze plaat is *zéér zeldzaam* en berust in het Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog en is daar genommerd: Veldslagen, n°. 697.

1183 Hetzelfde. — Groot plan der stad met alle versterkingen en omliggende schansen; op d. voorgrond de Maas en de overzijde; bovenaan links de 2 wapens v. Maurits en van de Vereen. Prov., regts dat v. Grave. Door *Bapt. v. Deutechum*. — Van ond. eene afzond. Fransche beschrijv. v. h. beleg in 3 kolommen beginn.: „Vray pourtraict de la tres „forte ville de Grave, assiegée, enz. Amst. Corn. Nicolasz." (Corn. Claesz. 1602). De pl. hg. 29, br. 38 dm., met de beschr. hoog 45 dm. gr. fol. — *Zéér zeldzaam*.

1184 Hetzelfde, geheel anders, in 2 bovenelkander staande afbeeld. op 2 bladen. De bovenste vertoont de schansen om de stad, waarachter het Staatsche leger in slagorde, regts het aanrukk. vijandelijke leger, met 2 Holl. en 2 Fr. inschriften bovenaan links en regts; en een 4reg. Lat. vers v. ond.: „Obsessis clausis," enz. — De onderste afbeeld. met bovenschrift: „Afbeelding v. h. vervollich v. S. Exc. na den „vijant als zij de vlucht genome hadde met een stille trom;" in h. midden de *Plaets v. Alarm*; v. ond. h. huis v. Kreil. — Beide door *P. B(ast)*. Hg. 37, br. 29 dm. fol. Zeer zeldzame en curieuse pl.

1185 Hetzelfde geheel anders. Bovenaan in h. midden Grave, hooger op de
a Maas, rondom h. land v. Kuik met de schansen, enz. Met Holl. uitlegg.

van ond. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. 1610 bl. 191. Zeer fraaije afdruk.
b Dezelfde pl., latere en veel flaauwere afdruk zonder beschr. Uit Orlers v. 1619.
1186 Hetzelfde; geheel als voren, zeer verkl. V. acht. bedrukt. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 257. Dit feit is niet door *Hogenberg* afgebeeld.
1187 Hetzelfde, bijna als voren, doch verkort. Alleen het plan der stad veel grooter dan op de vorige pl., zonder al het omligg. land en schansen; van ond. de Maas. Met Lat. inschrift: „Hic est situs oppidi Graviae. Gen°. 15. br. fol. Uit: ? ?
1188 Hetzelfde, geheel anders. Gezigt op de Stad van uit de verschans.
a v. d. Prins, die op den voorgrond te paard zit. Door *S. Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist.
b Dez. pl., fraaije Proefdruk vóór alle lr.
1189 (**Aug.**) Ontvangst der Afgezanten v. d. Sultan v. Achin op Sumatra door Maurits, in het leger voor Grave. (Arend, III. *b*. 181). Maurits in de tent; de eerste afgezant hem naderende. Naar *H. J. Scholten* door *J. F. C. Reckleben*. kl. 4°. Uit: Arend, Vad. Geschied.

Dit feit is op eigenaardige wijze voorgesteld in eenen gecostumeerden optogt door de Studenten der Akademie voor O. Indië, te Delft in 1862, bij het 25jarig feest dier Hoogeschool, — welke optogt in 8 chromolithograph. tafereelen is afgebeeld door den Heer *W. B. IJzerdraad* te 's Hage, op 8 pl. langwerpig folio.
1190 Afbeelding v. h. Blazoen der Rederijkerskamer te Haarlem: „Het wit Angierken," met zinspreuk: „In Liefde Ghetrouw," bovenaan 4 versregels: „Des Redenrijcke const in cracht v. woorden leyt, enz." waaronder: *Anno* 1602, ter weerszijden 2 zinnebeeld. vrouwen, het wapen v. Holland en v. Haarlem; onder h. blazoen een 7 reg. vers: „Veel water blust niet wt der lieden crachtigh vier" (door *K. v. Mander*?) en lager een Lat. 4 regelig vers waarin eene bijeenkomst van 12 Kamers v. Rhetorica den 15 Julij 1598 te Zantvoort vermeld wordt. — Naar *K. v. Mander* inventor gegrav. door *J. Matham*. Hg. 34, br. 24 dm. fol. — Uitmuntende afdruk dezer even fraaije als belangrijke plaat.

Er bestaat nog eene dergelijke plaat van 1604 van eene andere Haarl. Rederijkerskamer. — Wat deze plaat juist beteekent heb ik, noch anderen kunnen uitvorschen. Het *Wit Angierken* is omstreeks in 1583 opgerigt, welligt in 1593 te Zandvoort gedoopt of tot eene vrije Kamer verheven, en deze plaat misschien eene herinnering daaraan.
1192 (**1603**) Het uitvaren eener vloot van 9 schepen uit Amsterdam naar Indië. Links de Schreyerstoren te Amsterdam, in het midden de vloot, waarvan het grootste schip eene vlag met 5 banen, het kleinere schip het wapen v. Amst. voert. Met deze 4 Lat. versregels: „Plaustra alii jactent et equos, magnosque Elephantos, — Quique „onera huc illuc ferre referre solent; — Jactet Hamaxobius currus, „se Navita credit — Navi, quâ Batavis est via ad Antipodes." — Znd. nm. v. grav. met adres v. *H. Hondius* c. priv. 1603. Hg. 21, br. 35 dm. br. fol. — Het vers en de vermelding der *Hamaxobiers* (een volk dat als nomaden op wagens leeft [gelijk de Hollanders op schepen?]) is mij zeer duister.
1193 (**5 en 11 Maart**.) Wachtendonk wordt door Graaf Fred. v. d. Bergh verrast, doch 6 dagen later weder voor de Staten gewonnen. (Niet bij Arend vermeld; bij Wagenaar IX. 157). Plan der Stad; op den voorgrond de rivier. Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedr. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 268.

1194 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch veel grooter en niet zoo uitvoerig. Met Holl. geschied. in eene cartouche links. Door *P. Kaerius.* Get.: 27. br. fol.

1195 (26 Mei.) Fred. Spinola valt met 8 Galeyen in de Wielingen bij
a Zeeland, 8 Staatsche oorlogschepen en 2 galeyen onder Joos de Moor aan, doch wordt geslagen en hij self gedood. (Arend, III. *b* 191). — Afbeelding v. het gevecht; in h. verschiet Sluis, ter weerszijden Damme en Breskens. Znd. onderschr. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610. bl. 198.
b Deselfde plaat, vroegere afdruk met Holl. onderschr. Uit:?

1196 Hetzelfde, als voren, doch iets kleiner en met meer en eenigzins
a anders liggende schepen, ook met meer namen v. plaatsen op het land. Met inschrift: „Oceani German. pars." Gen°. regts, n°. 1. br. 4°. Uit: Haestens Beleg v. Ostende. 1606.
b Dezelfde pl., latere afdruk, gen°.: Fol. 6, 7. Uit: Haestens, Siége d'Ostende. 1615.

1197 De 6 Galeyen v. Fred. Spinola door de Staatsche oorlogschepen bij Sluis in den grond geschoten en overseild. Uitvoerige voorstelling, welligt naar eene oude pl. Geëtst door *J. Luyken.* br. fol. Uit: Le Clerc.

1198 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch veel kleiner. Door *S. Fokke.*
a br. 4°. Uit: Wagenaar, Vad. Hist.
b Des. pl., Proefdruk vóór alle lr.

Van dit feit heb ik nog eene bijna gelijktijdige plaat gezien in 2 gr. fol. bladen, met 1 reg. curs. bovenschr. en 1 blad beschrijving; met opdragt v. Joh. Rem en adres bij Wl. Jansz. (Bleau) in de vergulden Sonnewijzer.

1199 (10 Aug.) Maurits ontzet de Spaansche muitende Soldaten, die op het Kasteel van Hoogstraten verschanst, door Albertus belegerd werden. (Arend, III. *b.* 191). Zeer uitvoerige afbeelding met vele Holl. inschriften en 2 reg. curs. bovenschrift: „Warachtige af„beeld. v. h. sterck en geweldig Casteel v. Hoogstraten ..... 10 Aug. „1603." In h. midden h. kasteel, links h. dorp Hoogstraten, regts bovenaan h. Staatsche leger, v. ond. de Spaanschen. Met vele n°., 1 tot 25, zoodat hierbij, behalve de vele inschriften, eene beschrijving schijnt te behooren. Znd. nm. v. grav. Hg. 30, br. 38 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam.*

1200 (19 Aug. tot Oct.) Vergeefsch beleg v. 's Bosch door Maurits. (Arend. III. *b.* 193, 194). — Zeer uitvoerige voorstelling door 's Prinsen Ingenieur Barth. Smalleveld; in h. midden de Stad, bovenaan in h. midden Crevecoeur; en regts een klein kaartje v. geheel Noord-Braband, waaronder het wapen v. 's Bosch; boven de pl. een 2reg. opschrift: „Genuina et syncera delin. obsessae urbis Buscidue.," enz. Ter weerszijden eene geheele geschiedenis v. de vorige belegeringen en v. dit beleg tot d. 23 Sept. (dus te midden v. h. beleg) met opschrift: „Oprechte en grondelijcke Afconterfeytinghe," enz. — Naar *B. Smalleveld*, znd. nm. v. grav. met adres op pl. en uitlegg.: Amst. Herm. Allertsz. Coster. 1603. gr. fol. De kaart bestaat uit 2 bovenelk. staande bl. te samen hg. 60, br. 50 dm.; de beschrijv. uit 4 smalle bladen; alles te zamen hg. 60, br. 72 dm. *Uiterst zeldzaam*, gelijk de meeste stukken over Braband.

1201 Hetzelfde; geheel anders. — Dezelfde plaat als die v. *Pt. Kaerius* v. h. beleg v. 1601. Zie n°. 1170) met verandering in het inschrift: „Habes hic," enz., der woorden: „ipsis Cal. Nov. 1601" in: „Aug. 1603," en v. den naam v. d. uitgever in: *Bern. Petri Amstel.*; voorts met ver-

anderingen in de schansen, voornamelijk bovenaan links bij de Hinthamer poort en verder links, waar op de vroegere pl. stond: „Quartier v. Graaf Willem," nu: „de Vijand." Hg. en br. als n° 1170. br. fol.

1202 Hetzelfde, geheel als voren doch iets kleiner, en zonder het kaartje v. ond. Deze plaat is echter uitvoeriger dan de vorige, vooral voor de schansen ten Noorden en Oosten der Stad, waar de Prins lag; links het leger v. Albertus. — Van ond. een afzond. verhaal v. h. beleg in 3 kol., gaande tot 2 Sept. waarbij eene uitlegging der n°. en letters op de pl. — Znd. nm. v. grav. maar met adres v. *Bapt. v. Deutecom* te Amst., zoodat de pl. wel v. zijne hand zal zijn. — Hg. zonder beschr. 30 met beschr. 44, br. 38 dm. gr. fol. *Uiterst zeldzaam.*

1203 Hetzelfde, geheel als voren, doch zeer verkleind. Van acht. bedrukt. Uit: Baudart, n°. 259. br. 4°.

1204 (**Dec.**) Beleg van Ostende omstreeks het einde van 1603. (Arend, III. *b.* 196, 197.) Op d. voorgrond regts de uitvoerige afbeeld. d. stad, links het leger v. Albertus, daarboven een 11reg. Lat. vers v. Grotius, en hooger een afzond. kaartje v. eenige belegerde schansen; bovenaan in h. midden eene zinnebeeld. vrouw, ter weersz. een Holl. 6reg. vers, en 2 wapens; regts eene Lat. dedicatie v. *Flor. Balthasar* delineator; descriptor, editor. Met aanteek. op de pl.: „Loci iohno-„graphiam expressit Ravo Dexter, Centurio et machinarius Principis." (Ralff Dexter, zie Arend, III. *b.* 197). Hg. 40, br. 49 dm. gr. fol. Zeer *fraaije* en *zelds.* plaat. Bij Bodel, over Balthasar onder n°. 6 vermeld. — Hierbij schijnt eene uitlegging te behooren, daar de vele n°. niet op de plaat geëxpliceerd zijn.

1205 Hetzelfde, doch zeer verschillend; de stad veel grooter, de zee alleen v. ond. regts (op de vorige langs den geheelen onderrand) met een afzond. kaartje links v. „Nova et parva Troja" [bijnaam van Ostende] (wat op de vorige niet voorkomt) en regts een dergelijk kaartje, voorts links eene Holl. en Fransche uitlegg. d. getallen op de plaat. Naar *Wolff* door *Flor. Balthasar*, met zijn adres. Hg. 42, br. 55 dm. br. fol. — *Hoogst zeldzaam en fraai.* Deze plaat is niet door den Heer Bodel beschreven, doch opgegeven volgens het daar medegedeelde Extract uit het Actenbouck.

Ostende werd toen *Klein-Troje* genoemd en door talloose krijgslieden bezocht als eene leerschool voor den oorlog.

1206 (**1604.**) „Imago Flandriae." — Zie op het jaar 1468, N°. 305. Zinnebeeldige plaat bij Jo. Janssonius.

1207 (**Jan.**) „Jaarlijksche Ommegang der Gilden en Leproozen op Koppermaandag (1e Maandag in Januarij), opgehouden A°. 1604." — „Pro-„cession annuelle," enz. Gezigt v. d. Dam te Amsterdam met den geheelen optogt. Naar de groote Schilderij van *A. v. Nieulandt* in 1633 door *S. Fokke.* 1769. br. 4°. Uit: Wagenaar, Amsterdam. — Zeer fraaije, ongevouwen afdruk.

a

De zeer groote origineele Schilderij door *v. Nieuland*, waarvan deze plaat eene uitvoerige en naauwkeurige doch verkleinde copij is, berust nog op het Stadhuis te Amsterdam, en is een hoogst belangrijk stuk voor de kostumes en zeden v. dien tijd.

b Dez. plaat, fraaije Proefdruk vóór alle lr.

c Dez. plaat, onafgem. Etsdruk vóór alle lr. Met alle randen.

1208 Hetzelfde, geheel anders. Eenige Leprozen met versierden standaard en rinkelbom trekken met vele kinderen door een dorp of voorstad, en houden voor een geopend huis stil. Met 6 reg. vers: „De Sieckgens

„zijn seer verblijt. — Als sy sien de Coppertijt. ens." Boven de deur v. h. huis staat h. jaar 1608. Naar en door *C. J. Visscher*, met adre v. *Clem. de Jonghe*. Achter den naam v. Visscher is *excud.* uitgewischt. Hg. 18, br. 23 dm. br. 4°.

1209 (**14 Febr.**) Beleg van Ostende. (Arend, III. *b.* 199). — „Waerachtighe „affbeeld. d. Stadt Oostende....... d. 3 Julij 1601 tot desen teghen-„woord. 16 Febr. 1604, door desz. Ingenieurs gedaen, waerbij ge-„voegt is de Stormbrugge, alzoo die v. den beleggers meynt gebruyckt „te mogen worden om de halve Mane over de Geule te vermeesteren „ende inne te nemen." — Afbeeld. v. de vesting; links de Geule, bovenaan de zee, regts de stormbrug in h. klein; van onderen eene afzonderlijke zeer uitvoerige afbeelding v. de stormbrug. — Hierbij eene afzonderlijke beschrijving op 2 breeder en eene smaller strook, welke om de plaat behoort, met opschr.: „Warachtighe afbeeldinghe „v. de wijtvermaerde, lang-duerighe beleger. d. Stercke Stadt „Oostende, ens." Voorts: „Den nieuwen, archlistigen welghe-„maeckten.... Stormbrugghe ofte Luywaghen," ens. met uitlegging der n°. ens. (deze ingenieuse stormbrug werd kort daarna reddeloos geschoten). — De plaat is hg. 37, br. 28 dm., kl. fol. *Uiterst zeldzaam.*

1210 (**20 Aug.**) Beleg en inneming van Sluis door Prins Maurits. (Arend, III. *b.* 201, 202). — Zeer uitvoerige kaart v. h. land van Sluis; de stad in h. midden een weinig regts; hoogerop Aardenburg en Middelburg in Vlaanderen, links Breskens, Biervliet en IJsendijke, v. ond. het land v. Cadsant en de zee. Met 1 regel bovenschrift: „Typus max. et potentiss. D. D. Ord. Foed. Classis, qua Flandr. „petierunt et Casand. appulerunt 1604. April 25." Van ond. links een Lat. inschrift en regts een 16reg. Lat. vers in 2 kol. Door *Flor. Balthasar*. br. fol. — Met uitlegging der 33 n°. op de kaart en uitvoerige geschiedenis v. h. beleg tot 2 Aug. (waarin op een' goeden uitslag gehoopt wordt) in 5 kol., op 4 bladen, links en onder de pl., m. opschr.: „Warachtige afbeelding v. de belegher. v. de wiit „vermaerde Stercke Stadt v. Sluys, enz." Met adres v. *Flor. Balthasarsz.* Plaetsnijder. woonende in de Choorstraet tot Delf. 1604. — De pl. hg. 41, br. 50 dm., het geheel hg. 58, br. 64 dm. br. fol. *Uiterst zeldzaam.*

Deze plaat is beschreven door den Heer Bodel in zijn stuk over Balthasar, op n°. 7; doch zonder den hier aanwezigen tekst, die bij het daar vermelde Ex. ontbrak.

1211 Hetzelfde, eenigzins anders en veel kleiner. Kaart v. h. land v. Sluis;
a in h. midden de Stad, bovenaan links Aardenburg, en meer links h. plan v. IJsendijke; v. ond. Cadsand. Met Hollandsche beschr. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. 1610, bl. 200.

b Dez. plaat, later slechter afdruk zonder beschr. Uit: Orlers, Verm. Laurenor. 1619.

1212 Hetzelfde, geheel anders. Gezigt op de Stad; vooraan de Spaansche Schepen die tot ontzet aankomen. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 260. Dit feit is niet bij *Hogenberg* afgebeeld.

1213 Hetzelfde, geheel anders. Kaart v. h. land v. Sluis; de stad bovenaan links; v. ond. eene uitvoerige afbeeld. v. d. schootvrije brug, die Maurits over de rivier voor Sluis heeft laten maken. Duitsche grav. door *G. Keller*. 1604. Hg. 23, br. 29 dm. br. fol.

1214 Beleg v. Sluis. Andere, grooter afbeelding v. de brug voor Sluis, met inschrift: „Dese bruggen sijn 32 deelen (dat is stijf 400 voeten) „lang." Znd. ander inschrift. Hg. 9, br. 33 dm. br. fol. Uit een gelijktijdig werk.

1215 (2 Sept.) Overgave van Ostende, bij verdrag, na een beleg v. meer dan 3 jaren, waarin alle oorlogskunst van weerszijde was uitgeput, en de stad in een puinhoop veranderd. (Arend, III. *b.* 205.) — Serie v. 12 platen (gen°. 3 tot 14) den geheelen loop v. h. beleg en alle verdedigingswerken van beide zijden uitvoerig aanduidende. Met Lat. inschriften op de pl., uitgenomen op 6, 8, 11. — Deze pl. zijn alle br. 4°. doch v. eenigzins verschill. grootte en behooren in: „Haestens, „la nouvelle Troje ou siège d'Ostende. Leijde. L. Elsevier. 1615." 4°. Hierbij nog eene pl. gen°. 6, den wapenstilstand op 25 Dec. afbeeldende, die zeker in eene andere uitgave v. dit werk behoort. De pl. 1 en 2 die in dit boek behooren, zijn de n°. 1196*a* en 1144 Nieuwpoort. 1602.

1216 Beleg v. Ostende. — Kaart v. de Stad en h. omligg. land; bovenaan regts
a de stad, links de forten Albert en Isabella, v. boven de zee. — Met Holl. uitlegg. onder de pl. br. fol. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. In geene der mij bekende uitgaven komt deze pl. met Holl. onderschrift voor.
b Dez. pl., latere afdruk, zonder uitlegg. Uit: Orlers, Nass. Laurenor. 1610. bl. 170.

1217 Hetzelfde, geheel anders. Uitvoerig plan d. stad, links de Geul, v. ond. de zee. Met een klein plan d. Stad in 1641 bovenaan links; v. ond. links en regts uitlegg. d. n°. op de kaart. gr. fol. Uit: Bleau, Stedeboek. v. acht. bedrukt.

1218 Hetzelfde, geheel als voren, doch zeer verkl., m. inschr.: „Het „belegh v. Oostende v. 1601 tot 1604." br. fol. Uit: Le Clerc.

1219 Intrede v. Albert en Isabella in de verwoeste stad Ostende. Door
a *S. Fokke.* br. 4°. Uit: Wagenaar, IX.
b Dez. pl., Proefdruk vóór alle lr.

1220 (1605. 17 Mei.) De Staatsche Schepen onder Graaf Ernst v. Nassau doen een vruchteloozen aanslag op Antwerpen. (Arend, III. *b.* 211, 212). — Afbeelding v. de naderende groote vloot; op d. voorgrond regts Antwerpen en vele burgers die de vloot verwachten. Znd. nm. v. grav. met adres v. *Abr. Verhoeven* te Antwerpen (dezelfde die in dat jaar geregeld begon gedrukte couranten uit te geven en daarvoor toen een privilegie van den Aartshertog ontving.) —

Hierbij v. ond. eene afzonderl. Fransche uitlegging en beschrijv. in 4 kol. met opschrift: „Remonstrance des forts et lieux." en: „Pourtraicture de ce qu'est advenu le 17e May 1605 à la prinse la „dicque d'Anvers distante d'illecq d'une lieue." — Hg. 23, br. 33 dm., met beschr. hg. 36 dm. — *Zéér zeldzaam.*

Van deze plaat komt eene zeer gelijkende copie (doch zonder de schipbrug over de Schelde) in *Hogenberg* voor, en eene verkleinde bij Baudart 263 naar Hogenberg.

1221 Hetzelfde, doch veel uitvoeriger, in 4 bijeen behoorende bladen, 2 naast, 2 onderelk., met 2reg. opschrift boven in h. bovenste linksche blad in h. Spaansch, Holl., Lat. en Fransch: „Beleg d. Stadt v. Antw., „gheproeft ende gheattenteert door Graef Mauris v. Nass. ende die „rebellen v. H. Hooch. d. 17en May 1605 niet sonder groot verlies d. „Geusche Soldaten ende Schepen." — Groot plan d. Stad, met eenig omliggend land; onder h. opschrift de Schipbrug, waarbij staat: „An „1605 le 24 May par command. de Spinola, Abr. Melyn a faict ce „pont en trois jours." — Naast het opschrift in 4 talen het wapen v. Antw. Op het onderste regtsche blad een Mercuriusbeeld met opschr.: *Lamb. a Noot* (?) pictor, effigiebat, met adres v. *J. Bpt. Vrints.* 1605. 4 bl. Ieder hg. 35, br. 48 dm. br. fol. *Uiterst zeldzaam.* — Dit exempl. berust in het Archief der Genie aan h. Minist. v. Oorlog; is genoteerd: Plans v. Beleger. n°. 728.

1222 (22 Mei.) Inneming v. h. Sterke huis van Woude door Maurits na den mislukten aanslag op Antwerpen. (Arend, III. b 212.) In het midden het door water omringde Kasteel; v. ond. het dorp Heerle, enz., met Lat. inschrift: „Haec Arx .... 18 Maji obsessa, deditionem „fecit quatriduo post incept. obsid., nempe 22 etc." — Ter weerszijde eene gedrukte Holl. beschrijving; op de geheele pl. komt geen jaartal voor. De pl. hg. 26, br. 20 dm. met beschr. br. 35 dm. br. fol.

1223 (1 Junij.) Togt v. Maurits naar Watervliet en IJsendijke in Staats-Vlaanderen. (Arend, III. b 212.) — Kaart v. h. land met afbeelding der kampen v. de beide legers; links dat v. Spinola bij het dorp Bochout; in h. midden dat v. Maurits, regts IJsendijke, v. ond. de zee. Met zeer vele Fransche inscriptiën in de kaart; bovenaan regts een Holl. en Fransch inschrift: „Het leger der H. M. Staten," enz. „Camp de Mess. les Estats," etc. — Van ond. eene afzond. Holl. beschr. en uitlegging der n°. in 4 kol., beginn.: „Ware afbeeldinge „v. h. Leger leggende tot Watervliet," enz. .... 1606. — Hg. 29, br. 37 dm. br. fol. Fraaije grav. Znd. nm. v. grav. *Zéér zeldzaam.*

1224 (7 Aug.) Oldenzaal wordt in éénen nacht door Spinola ingenomen. (Arend, III. b. 215.) Plan der Stad en v. h. omligg. land. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 264. br. 4°.

1225 (18 Aug.) Lingen door Spinola genomen na een beleg van 9 dagen. (Arend, III. b. 216). — Plan der Stad en v. h. omligg. land met de aanrukkende vijanden en vele Holl. inschriften. — Boven- en onderaan links eene Duitsche beschrijving en uitlegging, die beide op eene opene ruimte geplakt zijn, zoodat de plaat waarschijnlijk ook met Holl. uitlegging bestaan heeft. Znd. nm. Hg. 22, br. 32 dm. br. fol.

1226 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch veel kleiner en omgekeerd, en het plan der stad nog al verschillend. Van acht. bedrukt. Naar *Hogenberg* zeer verkl. Uit: Baudart, n°. 265. br. 4°.

1227 9 Oct.) Ongelukkige schermutseling bij Ruhrort, waar de Staatschen door Spinola op de vlugt gedreven worden. (Arend, III. b. 219). In h. midden de Rijn, links de Ruhr, regts boven den Rijn het Spaansche, onder den Rijn het Staatsche leger. — Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt, Uit: Baudart, n°. 267. br. 4°.

1228 (28 Oct.) Buquoy ontneemt Wachtendonk, na een beleg v. 20 dagen aan de Staten. (Arend, III. b. 218, 220.) — Plan der vesting boven in de pl., v. ond. de Maas. Naar de zeer uitvoerige plaat v. *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. br. 4°. Uit: Baudart, n°. 266. — Op de plaat bij *Hogenberg* is de datum v. d. 28 Jan. 1606 gesteld.

1229 (7 Nov.) Buquoy neemt na Wachtendonk het sterke Kasteel Crakou bij Creveld digt bij den Rijn in. (Arend, III. b. 220). Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit: Baudart, n°. 268. br. 4°.

1230 (Dec.) Overwinning op den Duinkerker Admiraal Adriaan Dirkszoon, door den Rotterdammer Scheepskapitein, Mooi Lambert, behaald. (Niet bij Arend vermeld, doch bij Wagenaar IX. 196.) — Kaart v. h. land rondom Duinkerken, de Stad in h. midden op d. voorgrond; beneden de zee. Met Holl. uitlegg. der letters A.—K. Znd. nm. v. grav. Gelijktijdige plaat. Hg. 22, br. 30 dm. br. fol.

1231 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch met groot profil v. Duinkerken, en uitvoerige afbeelding d. vloot. Boven in de pl. eene 3reg. Lat. en Holl. uitlegging. Gen°. onderaan regts: 72. Hg. 22, br. 31 dm. br. fol.

1232 (**1606**.) Zinneprent op het verlangen naar Vrede. — Opschrift in kapit. letters boven in de pl. „Desideratae pacis deploranda capti-„vitas." — In eene omheining (de Holl. tuin) zit in het midden de Holl. leeuw, met h. wapen v. Holl., op een zetel; rondom de leeuwen en wapens der 6 andere Provinciën. Vóór d. Holl. leeuw ligt de vrede gebonden op den voorgrond, en wordt met de vele voor haar staande Hollandsche burgers, door een hollend paard, door tweedragt en door een ander persoon, voortgesleept; in de omheining treden de Koning van Spanje en andere Potentaten om den vrede te brengen, enz. — Met 2 reg. Lat. opdragt aan Christoph. d'Assonville, Raadsheer v. hunne Hoogh., door *Joach. Junius*, inventor, met approbatie v. *Egb. Spithold*, Kanunnik te Antw. om deze pl. te mogen drukken. 29 Jan. 1606. Met de letters A—K in de plaat (zonder uitlegging). Hg. 24, br. 32 dm. br. fol. — Eenig Ex. in de collectie van Dr. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

1233 (**22 Maart**.). Du Terrail verrast Breevoort op Vastenavond wat den 22 Maart door Frederik Hendrik hernomen wordt. (Arend, III. *b.* 227.) — Plan der Stad en v. h. omligg. land. Naar *Hogenberg* verkl., v. acht. bedrukt. Uit: Baudart, n°. 269. br. 4°.

1234 (**12 Junij**.) Du Terrail verrast Sluis, doch wordt ter stad uitgedreven. (Arend, III. *b.* 227.) In h. verschiet de Stad, waarheen de Spanj. trekken. Uit: Baudart, n°. 270. br. 4°. Dit feit is niet bij *Hogenberg* afgebeeld.

1235 (**Julij. Aug.**) Veldtogt der Spaansche en Nederl. Legers in Gelder-
a land en Overijssel, in Julij en Aug. (Arend, III. *b.* 229). — Uitvoerige kaart van Overijssel en Zutphen van Arnhem tot Kampen en Koevorden, bovenin een 5reg. gegrav. Lat. inschrift: „Tabella, Isellae „fluvii cursum," etc. Door *Bapt. v. Doetichem* te Deventer. — Van ond. eene afzond. uitlegg. v. d. n°., letters en opschrift: „Afconter-„feytinge d. IJselstrooms, h. Sticht v. Overysel, 't Graefschap Zutphen, „alwaer nu ter tijt de beyde Legers, so het Statissche .... ende h. „Spaensche .... hun verhouden. Met aenwijs. d. Legerplaetsen v. S. „Exc., als die Tochten die Spinola daer int Landt ghedaan heeft in „Julij en Aug. 1606." — Hg. 25, met de beschr. hg. 34, br. 36 dm. gr. fol.

b Dezelfde plaat, later afdruk, met afzond. Fransche beschrijv.; „Con-„trefaicture du fleuve Isel," etc.

1236 (**23 Julij**.) Spinola neemt Lochem en laat door Pomp. Justiniani meelwagens maken. (Arend, III. *b.* 231). — Lochem in h. verschiet, op d. voorgrond de kunstig uitgevonden meelwagens. Van boven een 2reg. Fr. opschrift: „Le Moulin a Charroys," en v. ond. een 2reg. Holl.: „Den muelwagen ghepract. bij den grooten ingenieur „Pompeus," enz. Gen. v. ond. 24. Naar *Hogenberg* door *H. V. D.* te Keulen. — Hg. 23, br. 30 dm. br. fol.

1236 (**14 Aug**.) Beleg en inneming van Grol door Spinola. (Arend, III. *b* 232). — Plan d. Stad met h. omligg. land, en eene Fransche inscriptie. Met Holl. en Fransch 3 en 4reg. bovenschrift, en regts een afzonderlijk: „Cort verhael, hoe dat de stercke stadt v. Grolle," enz. en v. ond. een afzond. Fr. en Holl. verhaal, in 2 kol. Met adres v. *Abr. Verhoeven* te Antw. op de plaat en beschr. De plaat hg. 23, br. 28 dm.; met de beschr. hg. 37, br. 42 dm. br. fol.

1238 Hetzelfde, geheel anders. Plan d. Stad, andersom gelegen, met de aantrekkende Spanjaarden. Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedr. Uit: Baudart, n°. 272. br. 4°.

1239 (22 Aug.—2 Oct.) Beleg en inneming v. Rijnberk door Spinola. (Arend, III. b. 233—235). — 2 platen; de eene het beleg, of het plan der vesting in h. midden met h. omligg. land voorstellende, de andere de overgave; een gezigt op de stad bovenaan regts, links Orsoy. — Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit Baudart, nº. 273, 274. br. 4º.

Van dit beleg is eene gelijktijdige *teekening* in het Archief d. Genie, Ministerie v. Oorlog, genot.: Plans v. Beleger., nº. 506.

1240 (Sept.) De Vice-Admiraal v. Zeeland, Reinier Klaaszoon, 2 dagen tegen de Spaansche overmagt gestreden hebbende, steekt den brand in het kruit, en doet zijn reddeloos geschoten schip in de lucht springen. (Arend, III. b. 238). — Plaat uit Helmers Holl. Natie. 3e zang. Door *R. Vinkeles*. 8º.

1241 (1607 25 April.) Zeestrijd voor Gibraltar, waarin de Admir. Jacob van Heemskerk sneuvelt. (Arend, III. b. 241). — Uitvoerige voorstelling v. h. gevecht in de baai v. Gibraltar; regts de Stad en het Kasteel, voorts de Spaansche schepen; in h. midden het schip v. Heemskerk en v. Kapt. Lambert in gevecht met den Spaanschen Admiraal; links het schip v. d. Sp. Admiraal Alteras, en eenige Holl. Schepen. — Boven in de pl. vijf afzonderlijke plaatjes; de uiterste pl. links en regts, genº. A en B., stellen de baai van Gibraltar voor, de middenste het portret v. Heemskerk; regts zijne begrâfenis te Amst., gemt. C., links zijne grafzerk in de Nieuwe Kerk te Amst., gemt. D., daarnaast de inscriptie op de graftombe; onder aan de pl., links, een klein kaartje v. de straat v. Gibraltar. — Bij de bovenste platen schijnt eene gedrukte uitlegging der letters te behooren, die hier in afschrift voorhanden is; eene gedrukte heb ik nooit ontmoet. — Fraaije gravure v. dien tijd zonder naam v. graveur; 3 aaneen behoorende bladen folio, te zamen br. 85, hg. 43 dm. br. fol.

Zou deze plaat die van *Balthasar* kunnen zijn, waarvan de Heer Bodel in zijn stuk over Balthasar onder Nº. X spreekt? Aan de gravure zou ik het niet herkennen; — en echter is het niet waarschijnlijk dat van dit feit te gelijker tijd 2 zeer uitvoerige en elkander zóó gelijkende afbeeldingen zouden gegeven zijn, want die van *Balthasar* is volgens Bodel verkleind in Orlers, en ook deze is daarin getrouwelijk gevolgd.

1242 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkl., op 1 pl. Znd. inschrift. Uit: Orlers, Nass. Laurencr. 1610. bl. 206. br. fol.

1243 Hetzelfde, geheel als voren, met inschrift: „Zeeslagh voor Gibr." Met 1 reg. curs. onderschrift. br. fol. Uit: Le Clerc?

1244 Afbeelding eener Medaille op Heemskerk in h. Muntkab. v. Dibbetz, waarop eene verkleinde afbeeld. der bovenst. plaat en aan de keerzijde die zijner begraf. — Gravure v. 1780? Znd. nm. 8º. — Grafteeken voor Heemskerk met de inscriptie in de Nieuwe Kerk te Amst. 8º.

1245 Begrafenis v. Heemskerk. kl. 12º plaatje. — Hetzelfde in teekening. 12º.

1246 (Mei). Onderhandeling v. Pater Jan Neyen te 's Hage met Maurits en Oldenbarneveld over het Bestand. (Arend, III. b. 256). — De 3 personen aan eene tafel gezeten. Naar *H. J. Scholten* door *Reckleben*. 4º. Uit: Arend, Geschied.

1247 Zinneprent ter ontrading der Vredesvoorslagen door Pater Ney gedaan. (Arend, III. b. 263—265). — Pater Jan Neyen staande, met een kruis in de hand en den staart v. een schorpioen, biedt aan 2 Hollanders die bij hunne tonnen staan een Olyftak aan, welken zij afwijzen. Links 2 kleine zinneb. plaatjes: „Madame de Parma," en: „Bepaelde

Commissiones." regts 2 dergel.: Maurits tusschen de moordenaars Reniohon en du Four, daaronder Maurits naast P. Panne. — Met reg. bovenschrift: „Beschreib. d. fröl-, guten „Bottschafft .... welche... „Ney... Niderlandt verkünden thut." Van ond. een afzond. Duitsch vers in 5 kol.: „Der ... Pater Ney zum Holländer." 1607. Hg. 14, met beschrijv. hg. 47 dm., br. 35 dm. gr. fol. — *Hoogst zeldzaam.*

1248 Dergelijke zinneprent als voren, met nagenoeg dezelfde voorstellingen doch met Holl. inschriften. — Pater Ney, (of: „de overheerde „Provincien") met een Janusgezigt en een vossekop op d. rug, biedt een Olijftak aan *Hollander*, die zegt: „This tooh al bedrooh;" links, achter Ney het levend begraven v. Anneke Uyt den Hove (zie n°. 1061) (ook op de regterzijde der vorige plaat voorgesteld.) Achter *Hollander* de Holl. tuin met d. Leeuw, waarboven een klein plaatje, Elizabeth zittende de Spaansche vredesvoorslagen ontvangende, in h. verschiet de Armade: „Doen men hare Mt. pays aenboot quam de „Spaense vloot;" boven in h. midden 3 medailles, links Alba en vervolgingen. — Gelijktijdige plaat zonder eenigen naam of tekst, (deze welligt afgesneden?) Hg. 15, br. 37 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam.* — De vorige pl. is veel fraaijer.

1249 (**1608. Febr.**) Aankomst der 5 Spaansche Ambassadeurs tot h. Bestand. (Arend, III. *b.* 288). — Gezigt buiten den Haag; in het verschiet links de Stad; Maurits en Spinola begroeten elkander. (Door *S. Frisius*?) Zeer fraaije gravure. Hg. 15, br. 24 dm. br. 4°. Pendant van n°. 1252, 63.

1250 Hetzelfde, geheel anders. Ontvangst bij Rijswijk; in h. verschiet 's Hage.

a Eenigzins naar *Hogenberg* verkl. Door *S. Fokke.* br. 4°. Uit: Wagenaar, IX.

b Dez. pl. Proefdruk vóór alle lr.

c Hetzelfde; *teekening* voor de voorgaande pl. door *S. Fokke.* br. 4°.

1251 „Ware afbeeldinge der H. Ambassadeurs ende Gecommitteerde tot „het Bestant." — Bovenschrift v. eene plaat, waarop in 3 bovenelk. staande reeksen 18 portretjes, ieder met een 2reg. curs. onderschrift. br. fol. Uit: Baudius, Bestand.

1252 (**6 Febr.**) Begin d. Beraadslaging der Staten te 's Hage over het Bestand. (Arend, III. *b.* 290). — Afbeeld. der door een groot vuur verwarmde zaal; de Leden der Staten om de tafel. (Door *S. Frisius*). Hg. 15, br. 24 dm. br. fol. *Zeldzaam* en *fraai.* Pendant van n°. 1249, 63.

1253 Zinneprent op de waarschijnlijk vruchtelooze Onderhandeling met de Spaansche Gezanten over den Vrede. — In het midden een schild waarin de portretten der 5 Ambassadeurs, welk schild door 2 zinnebeeldige vrouwen, *Sol* en *Luna*, vastgehouden wordt; daarboven de Hollandsche leeuw en 2 kinderen die met zijnen staart spelen; v. oud. 2 kinderen die zeepbellen blazen. Boven de pl.: *Iberae naenias*; onder de pl. een 6reg. Lat. vers en 1 reg. beginn.: „Parturiant „montes," etc.; regts en links een lang Duitsch vers in 4 kol.: „Con-„sultation des .... Raths, üb. gegenwart. Niderl. Pacification, in welk vers vooral op de vaart naar Indië en de gramschap van Spinola over de vasthoudendheid der Staten op dit punt gedoeld wordt. Aan het einde: 1608. (Arend, III. *b.* 282). — De pl. hg. 35, br. 21 dm., met de verzen 46 dm. br. fol. Fraaije pl. *Hoogst zeldzaam.*

1254 Zinneprent tegen h. Bestand wegens Indië. — Bovenaan een 4reg.
a curs. vers: „Een oud Schipper v. Monickendam," enz. Een oud Matroos trekt met een Spanjaard om het langste eind v. een stok, de Indiën verbeeldende; achteraan toeschouwers, bovenin het vers. Znd. nm. v. grav. 4°. Titelprent v. een zeer aardig blaauwboekje tegen h. Bestand. Zie Bibliotheek v. Pamphl. n°. 676.

b Dezelfde plaat; naauwkeurige copie; op den achtergrond bergen; het vers boven in een schild. Znd. nm. v. grav. 4°.
Deze plaat is later met een groot vers op Oldenbarneveld toegepast.

1255 Zinneprent op het Bestand, of op den gelukkigen Staat der Nederlanden door hunne eenigheid en kracht. De Holl. maagd, zittende op den hoeksteen: *Christus*, tusschen 3 pilaren, vooraan Maurits en Fred. Hendrik met de *Patres patriae*; v. achteren de bloeijende landbouw en scheepvaart. Naar *H. Joerdaens* door *H. Hondius*. 1608. br. fol. Deze plaat is in 1619 op den tijd gepast. — Komt voor in d. Catal. Atlas v. Voorst. n°. 215.

1256 Zinneprent ter aanbeveling v. h. Bestand. — In het midden der pl. eene fontein, waarop de drie beelden: Weldadigheid, Dankbaarheid en Vergelding staan, die met de melk harer borsten de lager liggende figuren drenken, die wederom hare melk in de lagere fonteinen doen vloeijen; om de fontein staan de beelden v. Medelijden, Nut, Beminnelijkheid, enz.; regts de maagden der Holl. Provinciën en Maurits in den Holl. tuin; hoogerop de Vrede rijdende op een wagen, daarachter land- en werkvolk, en verderop de aftrekkende oorlog; links Albertus en Isabella en de Maagden der Zuidel. Provinc., in het verschiet eene Stad. Naar *D. Marien*? geteekend door *D. V. B. (Vinckebooms)* gegrav. door *P. S(erwouters)*. Met adres v. *M. Colijn*. br. fol. — Hierbij een afzonderlijk vers in 17 dertien regelige coupletten, de uitlegging behelzende der 54 n°. op de plaat, door *F. D. M.* „Peyst om d'Eeuwich." Met onderschr.: „Waere uytbeelding klaer, eenes oprechten vrede, Die wel te „wenschen waer, in elck Landt en Stede." Hg. 39, met het vers 57, br. 53 dm. br. fol. *Zeer fraai* en *zeer zeldzaam*.

1257 (**Nov.**) De Spanjaarden door de Staatschen onder den Heer Marquette bij Mulheim geslagen. (Niet bij Arend vermeld). — Op d. voorgrond de Heer v. Marquette te paard, in h. verschiet Mulheim. Uit: Baudart, n°. 280. br. 4°. Dit feit is niet bij *Hogenberg* afgebeeld.

1258 (**19 Nov.**) Schermutseling bij Xanten en Rijnberk, waar Graaf Adolf v. Nassau sneuvelt, doch de Staatschen overwinnen. (Niet bij Arend vermeld, doch bij Wagenaar, IX. 427). — Op den voorgrond de veldslag, in het verschiet het dorp Werth. Naar *Hogenberg* zeer verkl., v. acht. bedrukt. Uit: Baudart, n°. 278. br. 4°.

1259 (**1609.**) Zinneprent op de handelingen over h. Bestand, met opschrift: „Handelinge v. Trefvues. anno 1609." In h. midden de Nederl. Leeuw den pijlbundel vasthoudende, waaruit de Kardinaal een pijl (Gelderland) wil trekken; daarnaast Spinola die een Olijftak aanbiedt; achter den Leeuw een Jezuit en een Spanj. met stroppen om den leeuw in de handeling te vangen. — Met gedrukte uitlegging ter zijde. — V. acht. bedrukt. br. 4°. Uit: Valerius, Nederl. Gedencclanc.

1260 (**1609 14 April.**) Aflezing v. vreugdevuren ter viering v. h. 12jarig
a Bestand, den 9en April te Antwerpen gesloten en den 14en aldaar afgelezen en gevierd. (Arend, III. *b*. 340). — Afbeelding v. „'t Stat„huys v. Antwerpen." waarvoor eene estrade is opgerigt, van waar de aflezing geschiedt; vóór het Stadhuis eene menigte Holl. en Brab. mannen en vrouwen; regts en links vreugdevuren. Van ond. eene uitvoerige beschrijv. in 2 kol., v. de aflezing en h. feest. Deze plaat schijnt 2 stuivers gekost te hebben, want aan het slot staat: „Ghy „zijt wel bestelt voor u twee stuyvers; Claeght niet. — — Ik heb eens een andere druk van die plaat en beschrijving gezien, waar

de 1e regel der 2e kolom, die hier begint: „alle de inwoonders," de laatste regel der 1e kolom was. Hg. 18, met beschr. 38, br. 28 dm. fol. — *Zeldzaam.*

b Dezelfde plaat, vroeger, fraaijer afdruk zonder het inschrift: „'t „Stathuys v. Antw." — Zonder beschrijving; welligt behoort de bovenaangehaalde beschrijving ook hierbij.

1261 Hetzelfde, nagenoeg als voren, en geheel afwijkende van de plaat bij *Hogenberg.* Uit: Baudart, n°. 279. br. 4°.

1262 Vreugdevuren, vuurwerken en vertooningen te Antwerpen ter viering v. h. Bestand. — Het plein der Stad, waarop het Stadhuis in de geheele breedte op den achtergrond; het plein vol menschen in burgerkleeding, en een koets met 4 paarden; regts vreugdevuren en een veelhoofdige draak, voorts aan een der huizen een groot wapen; links eene piramide met alle zinnebeelden daaronder; meer regts: „Ignes triumphales" in kapit. letters. Zonder onderschrift (welligt afgesneden) Znd. nm. v. grav. — Hg. 33, br. 45 dm. br. fol. Belangrijke, gelijktijdige plaat.

1263 (**21 April.**) Vreudevuren te 's Hage afgestoken op de afkondiging v. h. 12jarig Bestand. (Arend, III. 340). — Gezigt in den Haag; vooral op den Vijverberg, Gevangenpoort en Binnenhof, waar de kanonnen gelost en de vreugdevuren gebrand werden. (Door *S. Frisius.*) Hg. 15, br. 25 dm. br. fol. *Zeldzaam* en *zeer fraai.* Pendant van N°. 1249 en 52.

264 (**22 April.**) Uitschrijving v. een algemeenen Dank- en Bededag op den 6en Mei over het 12jarig Bestand. (Arend, III. *b.* 340). Gedrukt Plakkaat waarboven eene groote houtsnede, den Vijverberg en het *Hof van Hollandt* voorstellende. Hg. 6, met h. placc. 36, br. 26 dm. gr. fol. *Zéér zeldzaam.*

1265 Dank voor het Bestand. — In het midden een Standaard met Vrijheidshoed, waaromheen de Prinsen v. Oranje en de Maagden der Provinc. geknield liggen; met Fransche bijbelspreuk uit Jes. 25. — V. acht. bedrukt. br. 4°. Uit: Valerius, Nederl. Gedencol.

1266 (**5 Mei.**) „Dese Vertooninghen zijn t' Amsterdam (van d' Oude Camer „in liefd bloeijende) vertoont op de vieringhe van 't Bestand den 5 „Mey 1609." — Opschrift boven eene groote plaat, bestaande uit eene uitvoerige afbeelding v. h. Tooneel op den Dam te Amst. opgerigt, omringd door 10 kleinere tafereelen (1. 2. 3. 4 bovenaan, 5. 7. 9 ter linker, 6. 8. 10 ter regter zijde) uit een treurspel over Tarquinius Superbus, Lucretia en Brutus; het geheel met een rondgaanden rand omgeven. — Het groote Tooneel was op den Dam bij *de Paerdenstal* (dat is aan de Z. zijde, bij de Krom-elleboogsteeg) vóór de woningen die nu in Zeemans-Hoop herbouwd zijn. — Door *J. C. Visscher.* Hg. 48, br. 60 dm. br. fol. *Hoogst zeldzame* en zéér belangrijke plaat.

1267 Uitvoerige zinneprent op h. Bestand. — 3 bladen, waarvan het 1e regter blad 2 groote estrades tegenover elkander voorstelt; voor de eene, regts, zit *Belgica Archid. subdita* en staan Philips IV en Spinola; voor de andere links zit *Belgica libera* en staan Maurits en twee HH. Staten; naar die estrades rijdt (2e blad) het affuit v. een kanon, waarop *'t Bestant* zit, getrokken door twee paarden, waarop Albert en Isabella, die door *'s Landts liefde* en *Zedicheyt* geleid worden, terwijl *J. van Naey* de teugels houdt; naast den wagen gaan Hendrik IV en Jacobus v. Eng.; achteraan geketend *'t Oorlogh*, voorts krijgslieden enz.; in h. verschiet Antwerpen; boven in de plaat Mars en Venus

elkander omhelsende. — Zeer fraaije en uitvoerige voorstelling, znd. nm. v. grav. (*C. J. Visscher?*) Met adres v. *P. Goos* (1650?) (Zekerlijk bestaat hiervan een vroeger afdruk met vroeger adres). De 3 bl. te samen br. 90, hg. 40 dm. br. fol. *Zeer fraai* en *zeldzaam*.

In den Catal. Histor. Atlas in 1843 door mij verkocht, vind ik „de Wagen v. de Treve door Joh. Ney gevoerd. Groote zinnepr. „(door *C. de Pas?*) 1 bl." — Dit is welligt eene verkleinde van deze.

Boven deze plaat behoort nog een zwarte rand, waarin in 't wit de woorden: „Afbeeldinge van het Bestant." — In de prentverzameling op de Bibliotheek der Remonstranten alhier komt het aldus voor.

1268 Zinneprent op het Bestand. — Een zegenwagen waarin *Justitia* en *Pax* zitten, en door *Misericordia* en *Veritas* gevoerd, waarnaast Maurits en Spinola en de 17 Provinc. gaan, alsmede Mars geketend voortgesleept, komt tot Albert en Isabella die ter linkerzijde zitten en naast wie de Staten en J. de Ney staan; achter dezen *Templum relig.* — Met 5 med., (3 boven, 2 onder de pl.,) v. Spinola, Albertus, Buquoy, Maurits en Fred. Hendrik. Door *Hel. v. d. Bossche*. Hg. 26, br. 35 dm. br. fol. —

In den Catal. v. d. Histor. Atlas in 1843 door mij verkocht, vind ik dezelfde pl. „door *W. Haen*." Kan dit dezelfde zijn?

1269 Zinneprent op het Bestand. — In het midden zit onder een troonhemel *Regina Belgica*, met een palmtak in de hand, boven haar een 4reg. opschrift: „Deo Opt. Max. Votum pro publica pace." Regts en links van den troonhemel, de profilen van Antwerpen en Amsterdam; op den voorgrond in 2 rijen de Maagden der 17 Nederl. Provinc. met de wapens der Provinciën in de hand. Naar *Jo. Woudanus (J. van der Woude)* met (bijna uitgeslepen) adres v. *H. Haestens*. Hg. 35, br. 42 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam*.

1270 Zinneprent op het Bestand. — Eene groote Piramide waarnaast bovenaan de woorden: *Pyramis Pacifica*; op de kolom vele zinnebeeldige voorstellingen; op het voetstuk staan de beelden v. *Pietas* en *Justitia*, en er naast *Mars* en *Invidia*; op de trappen en vóór de piramide zitten de 7 Nederl. Prov. (tusschen haar de Holl. Leeuw). Rondom het voetstuk staan de *Variae Nationes*; aan de regterzijde der plaat een tronk met uitgesproten tak en Maurits zinspreuk; links 2 torens met opschrift: *Vigil* en *Vigilia*; daarboven eene Lat. opdragt aan de Staten; ter weerszijde van de spits der piramide de wapens van Frankrijk en Eng. en boven de spits de Hebreeuwsche letters v. Elohim (God) in een nimbus. Door *S. de Fries (Frisius)* Znd. adres. gr. fol. — Deze pl. bestaat uit 2 aaneenbehoorende bladen; het bovenste de spits voorstellende; te samen hg. 73, br. 46 dm. gr. fol. — *Uiterst* zeldzame en *fraaije* gelijktijdige plaat.

In den Catal. Munniks v. Cleef 1860, n$_o$. 185 kwam hiervan eene veel later druk met adres v. *C. J. Visscher* voor.

Deze plaat is later met vele veranderingen gebruikt voor een spotprent op de Remonstranten en toen „het Arminiaens Testament" genoemd. Zie N°. 1329.

1271 Zinneprent op h. Bestand, met opschrift: *De cracht des Peys*. — *Prudentia* smeedt in een fornuis zwaarden tot ploegijzers; regts de eindigende oorlog; links de beginnende landbouw. Met Holl., Lat. en Fransch vers en adres v. *P. Baltens*. br. fol. — Komt voor in: Catal. Atlas v. Voorst. n°. 217.

1272 Zinneprent op h. Bestand, met opschrift: „*Pacis triumphantis delineatio*. — De Vrede rijdt op een wagen door 3 ezels getrokken; de Maagden der 17 Provinciën, hare wapens in de hand, komen haar te gemoet.

Met vele andere zinnebeeldige figuren. Znd. nm. v. grav. br. fol. Komt voor in: Catal. v. Voorst. 1858. nº. 218.

1273 Zinneprent op het Bestand. De Holl. Maagd zittende met vaandel: *Concordia* op: *den waren hoecsteen*. (Door *J. C. Visscher*). br. fol. — Komt voor in: Catal. Munniks v. Cleef. 1860. nº. 177.

1274 Zinneprent op h. Bestand, met bovenschrift: *Den wackeren Leeuw*, br. 4º. Komt voor in: Catal. Munniks v. Cleef. 1860. nº. 182.

1275. Zinneprent op het Bestand, voorstell. den Holl. tuin, waar middenin Prins Willem en Maurits staan, een wapenbord houdende waarop *Religio* en *Libertas* omgeven door de Nederl. Provinciën, met een keten verbonden aan den zetel v. *Justitia* en *Pax*: in de bovenhoeken der pl.: *Bona Causa* en *Religio*, v. ond. Mars en Vulcanus met vernield wapentuig. (Door *de Passe*). br. fol. — Komt voor in Catal. Munniks van Cleef. 1860. nº. 184.

1276 Zinneprent op h. Bestand. — Krijgsvolk en Landlieden te samen feest vierende, wegens het gesloten Bestand. Naar *D. Vinckeboons* door en met adres v. *B. a Bolswert*. Met 6 reg. Holl. vers: „Siet nu „hoe trefvues alles verkeeren gaet," ens. br. 4º. Komt voor in Catal. Munniks v. Cleef. 1860. nº. 186.

1277 Zinneprent op h. Bestand. — Een vignet, de Overvloed den Krijgsgod vertredende, waaronder een vers: „Een Nieu-jaer over den Vrede „ofte bestant" onderteekend: *Hoop v. beter*. fol. Zie Catal. Munniks v. Cleef. 1860. nº. 190.

1278 (**1610. 12 Maart.**) Guliksche Oorlog. (Arend, III. *b*. 400—408, 412). — Het Slot Bredenbend aan de Ruhr door den Graaf v. Solms voor den Hertog van Brandenburg en de Staten vergeefs belegerd. — Geheel anders dan bij *Hogenberg* Nº. 374. Gezigt op het slot; op den voorgrond Aartshertog Leopold te paard. Uit: Baudart, nº. 281. br. 4º.

1279 (**1 Mei.**) Prins Frederik Hendrik en Vorst Christiaan v. Anhalt verdrijven de Waalsche troepen bij Reckum bij Maastricht. (Arend, III. *b*. 412 413). — Geheel anders dan in *Hogenberg*. Nº. 375. — Gezigt op het klooster Reckum; de Prins en de Vorst te paard, regts. Uit: Baudart nº. 282. br. 4º.

1280 (**25 Julij.**) Prins Maurits stelt zijn leger bij Nuis in Slagorde. (Arend, III. *b*. 413). — Geheel anders dan in *Hogenberg* Nº. 376. — Op den voorgrond het leger, in het verschiet Nuis. Uit: Baudart, nº. 283. br. 4º.

1281 Beleg der Stad Gulik. (Arend, III. *b*. 414). — „Vraye pourtraicture „de l'assiegement de la ville de Juliers avec l.approches et galeries „devant le Chasteau, etc." 1610. Opschrift boven in eene pl. vertoonende het geheele land v. Gulik, in h. midden de stad, regts de Ruhr, meer regts h. Fransche leger, links h. Guliksche woud, het kwartier v. Maurits, ens. Naar *P. Cotin*, dict *d'Argencourt* door *Flor. Balthasar*. 1611. Hg. 41, br. 49 dm. br. fol. — Achter op de pl. is eene afzond. Fransche beschrijving in 2 bl. vastgehecht: „Ici se „represente le pourtraict l'assiegement de... Juliers," etc. Met adres v. *Fl. B. Sculpteur*, „à la rue dicte Coerstraet a Noble a la Rose à „Delff." — De Heer Bodel segt in zijn stuk over Balthasar onder nº. IX, dat deze plaat reeds in Nov. 1610 aan HH. Mog. werd aangeboden doch dat hij die nooit gezien had. Ook mij is geen ander Ex. dan dit onder de oogen gekomen. — *Hoogst zeldzaam*.

1282 Beleg v. Gulik; geheel anders. In h. midden de Stad veel grooter dan op de vorige pl., en h. omliggende land, doch dit veel minder uitgebreid; bovenaan 't vlekje Stetterich. — Met afzond. uitvoer. beschrijv. en uitlegging (welke naast en onder de pl. behoort) met opschrift:

„Afbeeldinghe v. de treffel. beleger. d. vereen. Coninghen, enz. — „Ende een kort verhael d. succesie." — „Amst. *Cl. J. Visscher*, op „de N.Zijdts Colck in de Visscher." Hg. 31, br. 41 dm. br. fol. Deze plaat is tijdens het beleg uitgegeven daar het einde v. h. beleg in den tekst nog verwacht wordt. — *Zeer zeldzaam.*

1283 Beleg v. Gulik; geheel anders. — In h. midden de Stad; nog grooter dan op de voorg. pl., regts de Roer, links het omligg. land; v. ond. het verschanste kamp v. Maurits. Met zeer vele Holl. inscriptien en no., en uitlegg. onderaan regts. Met bovenschrift in de pl.: „Die „seeker en waracht. afbeeld. v. Gulik," enz. en 3reg. curs. onderschrift. Znd. nm. v. grav. met adres v. *Nic. v. Geillekercken* (door hem ook gegrav.??) Hg. 38, br. 49 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam.* — In het onderschrift staat deze aardigheid: „Afbeeld. v. Gulik naer 't leven ge„conterfeyt, enz. waer in de leser groot vermaeck vinden sall, end' „gelt dat Ul. besteden sal u niet berouwen, want gy cont het leger „seen, sonder prikel (perykel) geschoten te worden." — Waarschijnlijk gedurende het beleg uitgegeven.

1284 Beleg v. Gulik, geheel anders. — In h. verschiet de stad, op d. voorgrond de rivier en h. kwartier v. Maurits. Geheel anders dan in *Hogenberg* No. 380. Uit: Baudart, no. 284. br. 4o.

1285 (1611.) „De Beurs d. Stadt Amsteldam is begonnen in 1608, volbouwt „in 1611." — Gesigt v. de beurs, met grooten toren, v. buiten en v. binnen, de brug er voor naar h. Rokin en den ingang tot de beurs op de brug; zonder de straat aan de zijde der Kalverstraat. — Fraaije grav. met adres v. *F. de Wit.* Hg. 26, br. 31 dm. br. fol.

1286 (1612) Spotprent op de Godsdiensttwisten met de aanhangers v. Arminius. — In eene Raadzaal, v. voren open, zitten 7 Raadsheeren en Maurits aan eene tafel; Maurits trekt aan een stok, die aan h. ander einde door een man, die eene muts in den vorm v. eene kerk opheeft, wordt vastgehouden. — Onder deze voorstell. een bootje waaruit 3 varensgezellen aan wal stappen, en een weer v. wal steekt. Met bovenschr.: „Comoedia vetus" (door *Wl. Meerman*) en 2 reg. curs. onderschr.; „Ey maet, siet, is 't lant vol gecken," enz. Titelplaat v. (W. Meerman) geestig Spotschrift: „Comoedia „vetus. 1612." 4o. Zie Bibliotheek v. Pamphl. no. 1049—1060.

1287 Dezelfde voorstelling, doch met vele veranderingen. — De bovenste afbeelding is gelijk aan de vorige doch omgekeerd; de 3 varensgezellen die onderaan op de vorige plaat uit de schuit treden, staan hier op denzelfden grond in de zaal links. — V. ond. eene andere afbeelding: Een wagen met hollende paarden rijdt in vollen ren v. een berg, eenige menschen vallen er uit, anderen roepen: „Houd, maet, de mallewagen, enz. — Titelplaat van hetzelfde pamphlet v. Meerman, doch vermeerderd met een 2e dl.: „de Mallewagen, uitgegeven in 1618, en eene nadere overreding tot godsdienstige verdraagzaamheid behelzende. Deze twee platen zijn zeer bekend en veel nagevolgd, gelijk het hoogst behartigenswaardige boek veel herdrukt en verspreid was.

1288 (1613.) Zinneprent tegen Spanje. — De Holl. leeuw staat in eene omheining (de Holl. tuin) waarin een Oranjeboom (Maurits) uit een tronk is gesproten; links een boom waaraan de *Spaensche tiranni* en *Inquisiti* hangt, welke door Prins Willem omgehouwen wordt. — Houtsnee-vignet op den titel v.: *S. Castellio*, *opera* (over de verdraagzaamheid in Religie en de praedestinatie;) in h. Hollandsch. Haarlem Vinc. Casteleyn, 1613. 4o. — Dit is zeker een oud vignet dat de uitgever hiervoor zonder toepassing op den tijd gebruikt heeft.

1289 (4 Feb.) „Plegtige Ceremonie omtrent het aendoen v. de Kousebant „en omhangen v. St. Joris aan S.Exc. Maurits," enz. (Arend, III. *b.* 552). — Uitvoerige afbeelding v. de Groote Zaal (v. voren geheel open) op het Binnenhof met den stijgang, en een gezigt op den Haag ter regter en linkerzijde; vóór de zaal eene menigte volks en zeer vele kanonnen. In het midden der zaal, die met gewerkte tapijten behangen is, staat Maurits wien de Engelsche Gezant den Kousenband aandoet. Door *S. Frisius* (*de Fries.*) Hg. 21, br. 50 dm. br. fol. — Hierbij eene uitlegging der letters A—R en *a—n* en het laatste gedeelte v. eene uitvoer. beschrijving der ceremoniën, waarin vermeld wordt dat men eerstdaags afzonderlijk de Predicatie zal uitgeven door Uijtenbogaard bij deze gelegenheid gehouden. — Zie Bibliotheek v. Pamphl. n$_o$. 1063 tot 1065, waar ook de Predikatie wordt genoemd. — Voorts bij de beschrijving eene groote afbeelding v. Maurits wapen en 3 herauten. — Waarschijnlijk is deze *hoogst zeldzame* plaat 6 dm. van boven afgesneden, want op de volg. plaat zijn 2 balken meer en hoogere kolommen dan hier zigtbaar; ook behoort het bovenstaande opschrift (dat onder dit Ex. *geschreven* is) waarschijnlijk in druk bij deze plaat.

1290 Hetzelde. Copie of latere opgegrav. druk, doch v. ond. en aan de zijden versneden; het volk vóór de zaal en de kanonnen, alsmede de beide gezigten op den Haag ter regter en linkerzijde zijn weggenomen en de plaat alzoo verkleind. Znd. nm. v. *Frisius*. Met n$_o$. en uitlegging onder de pl. Hg. 29, br. 38 dm. br. fol. Deze afdruk der plaat behoort in: Leven v. Maurits. 1651?

1291 Zinneprent? bij deze? gelegenheid. — Het wapen v. Maurits, omgeven met de spreuk van den Kousenband: „Honi soit qui mal y „pense." en dit omgeven met lauriertakken, waaronder: *Je Maintiendray*, in groote kapit. letters, en daaronder op een tablet eene opdragt v. deze plaat aan Maurits waarbij alle zijne titels. — *Zeer* fraaije gravure znd. eenigèn naam of jaar. Hg. 47, br. 33 dm. gr. fol. — Twee even groote en dergelijke pl. bestaan er met opdragten aan Frederik Hendrik en aan Ernst Casimir; alle 3 behooren waarschijnlijk in het fraaije werk: Thibault, Academie de l'épee. (Leide??) 1628. Zeer gr. fol.

1292 (1614, 28 Dec.) Een Pot-Walvisch (mannelijk) gestrand bij Noordwijk aan Zee, lang 58 voet, of 52 roedevoeten; voor aan den muil breed 9, aan den staart 12 roevoeten. — Belangrijke afbeelding; de visch ligt met den kop regts; op den visch staat een man die hem schijnt te meten, in het verschiet het duin. Met 3reg. inschrift. *Geëtst* door *Es. v. d. Velde.* br. fol. Hg. 15½, br. 24½ dm. *Uiterst* zeldzaam; dit is het éénige Exemplaar dat ik ooit gezien heb.

1293 Hetzelfde, geheel als voren, (welligt *dezelfde* plaat met eenige veranderingen.) De plaat is iets breeder, en iets grooter; de man op den walvisch is bezig dien te meten; eene groep van 3 personen die op de vorige plaat een gedeelte v. d. staart v. d. walvisch bedekt, staat hier aan h. einde v. d. staart, en nog 2 personen en een schip zijn aan de linkerzijde deze plaat meer dan op de vorige. Met 2 reg. inschrift in een klein veld en 1reg. onderschrift. Naar *Es. v. d. Velde* inventor (door *J. v. d. Velde*) met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 17, br. 31 dm. br. fol. *Zeldzaam.*

1294 Guliksche oorlog. (Arend, III. *b.* 557). Eene beknopte kaart v. h. geheele Guliksche land, v. Arnhem tot Munster toe, omvattende regts Gelderl., N. Brab., Luik, tot Keulen, Hessen en Westph. aan de linkerzijde

toe; waarop zeer vele plaatsen door Spinola in dit jaar ingenomen, aangeduid zijn, als ook de togt van Maurits ter zijner bestrijding. Met 2 reg. bovenschr.: „Tabula, qua repraesent. oppida atq. loca per „March. Spinolam, nomine Caes. Maj. obsessa et occup. in Ducat. „Juliac. etc. anno 1614. Nec non expeditionis bell., ad conat. ejus „resist. a... Mauritio... susceptae." — Deze plaat is niet bij *Hogenberg*. — Uit: Baudart, n°. 285. br. 4°. (de dubbele breedte). — Deze plaat is de laatste in Baudart, en met het zeer uitvoerig verhaal op 29 bl. v. d. Gulikschen oorlog sluit dit belangrijk werk.

1295 Deselfde kaart doch op veel grooter schaal; met vele n°s en letters, doch zonder beschr. (die waarschijnlijk ontbreekt). Van ond., in h. midden der plaat een kleine berg (de Treves), waaruit Mars te voorschijn komt, de zerk waaronder hij rust, opbrekende, met bijschrift: „Spand vry de trom, Siet toe ik kom," zinspeling op de aanstaande vredebreuk en h. einde v. h. Bestand dat men toen algemeen verwachtte wegens het optreden van Spinola in het Guliksche (en waartoe de geest die in deze platen en verzen spreekt, evenzeer aanleiding zou geven). — Door *Nic. v. Geilekercke* (te Leyden). 1½ bl. aaneen. Hg. 31, br. 63 dm. br. fol. Fraaije en zeldzame prent.

1296 Hetzelfde, naauwkeurige doch iets kleinere copie der voorg. kaart, en de woorden: „*Spand vrij de trom*," enz. ónder de plaat, terwijl die op de voorgaande naast die voorstelling staan. — Van deze kaart is alleen het grootste, regtsche blad aanwezig. Hg. 22, br. 30 dm. *Zeldzaam*.

1297 Zinneprent op den Gulikschen oorlog en het gevreesd einde van de Treves. — Eene dergelijke piramide als op n°. 1270 staat schuins en dreigt te vallen, daarnaast: *Rendez voi knapsack*, (een krijgsroep? v. die tijden); regts treedt de Holl. Leeuw, met omschrift: „*Honni soit* (spreuk v. de Orde v. d. Kousenband,) uit een berg op een Griffioen (Spinola, met opschrift: „*'s Lands bespringer*) toe, en wil hem de steden Wezel, Aken, Duren ontweldigen. (Wezel ging in Sept. 1614 aan Sp. over.) In het midden een eereboog met opschrift: *'t Landt v. Gulik*, enz. waaronder krijgsvolk trekt; links het Spaansche heir met vaandel waarop: „Castydinge der rebellen" en daarbij: „Dit Vastelavent spel, „gaat wonder wel." V. ond. eene groote (afzonderl.) uitlegg. m. opschrift: „Afbeeld. en corte verclar. van datter voorleden jaer ghepass. is in „Gulick, Kleef, enz." (welke tekst hier ontbreekt). — Znd. nm. v. grav. Hg. 24, br. 36 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam*.

1298 Zinneprent op hetzelfde, geheel anders; m. inschrift in h. midden der pl.: *Vreemden handel*. — De Holl. Leeuw (Maurits — *Eendrachtich gewelt*) gaat op den Griffioen (Spinola — *'s Lands bespringer)* los, die Gulik op zijn borst heeft en aan de toren van *Aach* (Aken) zijne klaauw slaat; links *Getrouwe wacht*, een krijgsman die een beker vult. — Boven in de pl. het wapen v. Gulik; onder de pl. een lang gegrav. vers in 4 kol. ieder v. 12 reg. beginn.: „Wel, wel, wats dit „voor fantazy." — Znd. nm. v. grav. Hg 22, br. 32 dm. br. fol. *Zeldzaam*.

1299 Zinneprent op hetzelfde, doch voornamelijk op het waarschijnlijk verbreken v. h. Bestand. „*Het Testament van 'tBestant*. — *Le testament* „*de la Trefve*;" opschrift v. eene pl. waar regts de Holl. Leeuw en Nederl. Maagd in den Holl. tuin zijn, in het midden de Paus en andere R. K. Geestelijken, achter hen de Dood met zeissen; links een geharnast krijgsman (Spinola). — V. ond. eene uitvoerige zamenspraak in verzen tusschen: *Mars*, *Jesuwit*, *'t Bestant*, *Maecht*, *Patriae defensio*, enz. 1615. (in 4 kol.) Znd. nm. v. grav. of dichter. De pl. hg. 18, met vers 31, br. 36 dm. br. fol.

1300 Zinneprent op hetzelfde, en op den geheelen oorlog. — Met inschrift „*Oorloghs voorspel den Paus toegeeygent tot een nieu Jaer.* In h. midden der pl. de Paus zittende en schreeuwende; op zijn schoot is eene kleine prent gehecht: *Bedeckte heylicheyt*; dat opligtende ziet men brandstapels en galgen, waarvan in de uitlegging staat: „Is den „gront en rechte voornemen om deze landen met moorden, braden „te ruïneeren." Regts v. d. Paus staat Spinola met een beukhamer om soldaten te slaan, links v. d. Paus de Olijftak v. 'tBestand en: „*Oorloch haeckt, Treves kraeckt*;" meer links vele Nederl. krijgslieden en Mars een moker opheffende; in h. verschiet Wesel, Aken, Rees en Emmerik met een groote keten afgesloten. — V. ond. eene afzond. (zinnebeeld.) uitlegging der vele n°. en letters op de plaat, met opschr.: „Afbeeld. ende oort vertooch v. d. selts. Oorloch, nu in Gulick," enz. —, waarin gezegd wordt dat in d. verleden zomer onze Maurits Spinola bevochten heeft. — Znd. nm. v. grav. Hg. 16, met uitlegg. 32 dm., br. 41 dm. br. fol.

1301 Zinneprent op hetzelfde. — Maurits te paard, en Spinola op een zevenhoofdigen, met den Pauselijken mijter gekroonden Griffioen zittende, dringen met gevelde lansen op elkander in; achter hen een toren v. Babel, dien men bouwt (het Bestand?); op den achtergrond Keulen en Kleef. — V. ond. een groot Holl. vers in 4 kol. met opschr.: „Verthoon. ende verclar. v. d. Cleefschen St. Joris." Znd. nm. v. grav. of dichter. Hg. 31, br. 37 dm. br. fol.

1302 Zinneprent op hetzelfde en antwoord op een Pasquil van Pater Arent op de Hollanders. — In het midden een zonderling hoofd met zéér langen neus, en opschrift op h. voorhoofd: „Een Pasquil tot verwijt „der Holland. gemackt, met de verantword.;" links boven in de pl.: „Pater Arents lof, Tegen 't viervoetig stof," en daaronder een Arend (de Keizer) die het spit draait (Gulik), terwijl een krijgsman (Spinola) het land kaal scheert, en de Ganzen (de Hollanders) angstig in een korf gevangen zitten. (Dit gedeelte der plaat is waarschijnlijk de origin. plaat door de Roomschgezinden uitgegeven). — Regts ziet men den Holl. Leeuw: *Eendracht heeft macht*, die aan den dubbelen Arend een kop afhouwt, terwijl de Griffioen op de vlugt slaat. V. ond. eene uitvoer. beschrijv. in 4 kol. v. h. Pasquil en de titel: *Pater Arents lof*, enz. Hg. 31, br. 40 dm. br. fol. [1])

1303 (1615.) Zinneprent op het wantrouwen tegen de Spanjaarden en op Maurits zorg voor den welstand der 7 Provinc. — In h. midden zit de Holl. maagd met een verrekijker in de hand onder een loofhut; de Koning v. Sp. en de Aartshertog dansen voor de Maagd, terwijl de Paus op de trom speelt; Maurits staat achter de Maagd en waarschuwt haar. — Boven de pl. een 2reg. vers: „Ghy Patriotten „t'hans, kyck uyt . . . . . Siet wat een vreemden Dans, om de Holl. „Bruydt." — Is de titel v. een pamflet znd. jaar, vermeld in de Biblioth. v. Pamfl. op n°. 1137.

1304 Zinneprent op hetzelfde. In h. midden v. een' grooten Holl. tuin zit de Holl. Maagd in een priëel; de Staten staan naast haar, de ingang v. d. tuin wordt door de Holl. leeuw bewaakt; Spanje, als eene schoone vrouw v. een luipaard verzeld, tracht er in te komen. Met

---

[1]) Al deze platen over den Gulikschen oorlog van n°. 1281—83 en 1294—1302 zijn zeer zeldzaam, de eene meer de andere minder, doch van de meeste heb ik slechts het hier voorhanden Exemplaar ontmoet.

vele inschriften, en bovenin: „Merckt de Wijsheyt vermaert, v. h. „Holl. huyshouwen," enz. — Titelpl. v. een pamflet, dat geen anderen titel en achteraan h. jaar 1615 heeft. 4°. Zie Biblioth. v. Pamfl. n°. 1139.

1305 Begrafenis v. Walraven v. Brederode, Heer v. Vianen, te Vianen; in 12 lange aaneensluitende br. fol. bladen. De 1e pl. is de titel: „Beschrijvinge van de begrafenisse van Walraven Heer v. Brederode, „binnen Vianen. 1615." en daarboven het hoofd van v. Walraven v. Bred. te midden v. eenig beeldwerk, op de 2e pl. de kerk v. Vianen, en h. begin v. d. optogt, die op de 12e pl. eindigt met eene poort. — Znd. nm. v. grav. 12 bladen, br. fol. Ieder blad br. 35, hg. 16 dm. *Zéér zeldzaam.*

Deze platen zijn in 1623 ook door *H. Hondius* gebruikt en slechts weinig weinig veranderd voor de begrafenis v. d. Graaf Johan Albrecht v. Solms, vader v. Amalia v. Solms, Gemalin v. Frederik Hendrik, begraven den 25/15 Mei 1623.

1306 (**15 Maart.**) Loterijplaat voor de stichting v. een nieuw Gasthuis
a in het dorp Egmond aan Zee, in Noord-Holl. aan h. zeestrand, ongeveer bij Alkmaar. — Het dorp op de geheele breedte d. pl.; middenin het *Gasthuys* met dat opschrift; op d. achtergrond de zee; boven in de pl. links h. wapen v. Holland, regts v. h. dorp, daartusschen op een bandelier in goth. letters de naam v. h. dorp. Op d. voorgrond in h. midden een oud man en vrouw die te zamen een staak vasthouden, waaraan eene groote loterijkaart (geheel als n°. 1009) hangt; de kaart stelt bovenaan h. Gasthuis voor, daaronder 4 rijen bekers, enz. als prijzen, onderaan de conditiën, alles zeker eene verkleinde copie der originele loterijkaart, die wel geheel verdwenen zal zijn. Door en met adres van *C. J. Visscher.* Hg. 33, br. 57 dm. br. fol. Zonder eenig jaar. *Zéér zeldzaam.*

b Hetzelfde; naauwkeurige copie der voorgaande plaat, aan de zijden iets ingekort. Lithogr. v. *Tresling* te Amst. Hg. 32, br. 34 dm. br. fol. Uit: Fokker, Geschied. d. Loterijen. Amst. 1862. 8°.

In het genoemde zeer belangrijke werk v. Mr. G. A. Fokker vindt men over de Loterijen in het algemeen de meest curieuse en geheel onbekende bescheiden; aldaar is ook h. Octrooi medegedeeld den 15 Maart 1615 door de Staten v. Holland aan het dorp Egmond verleend tot h. houden eener loterij om daaruit een nieuw gasthuis te bouwen, wijl h. oude door den oorlog geheel geruïneerd was, welke lotery zooveel opbragt dat in de beschrijving v. h. dorp, verschenen in 1741 bij gelegenheid dat de groote oude toren inviel, gezegd werd dat dit huis nog goede inkomsten bezat. — *Zie de volgende plaat.*

1307 Dergelijke? plaat; pendant der vorige. — Afbeelding v. h. dorp Petten in Noord-Holland aan h. Noordzeestrand bij Alkmaar; h. dorp op de geheele breedte der pl., links de groote vuurtoren waarop staat: *Vier-boet*; vooraan op de pl. een man en vrouw die tusschen zich hebben een groote blad waarop het *Gasthuys* zeer groot afgebeeld is, boven in de pl. in h. midden: *Petten*; inks h. wapen v. h. dorp, regts v. Holl. Met adres v. (en door?) *C. J. Visscher.* Hg. 33, br. 56 dm. br. fol.

Deze plaat is in voorstelling en bewerking een zóó naauwkeurig pendant v. de vorige, dat ik, ofschoon hierop noch jaar, noch verklaring, noch loterijkaart voorkomt, het hoogst waarschijnlijk acht dat ook met deze plaat eene hernieuwing v. h. Gasthuis in h. dorp Petten door eene loterij, omstreeks den tijd v. de vorige afbeelding, aangeduid wordt. — *Zéér zeldzaam.*

1808 (15 Mei.) „Afbeeldinghe der plaetse daer hare Hoocheyt (Clara „Isabella) den papegay heeft afgeschoten met den voetboghe onder „de oude gulde." — Afbeelding van de groote Cathedraal (te Antwerpen??) omgeven door een kerkhof en muur, waar binnen veel volk bijeen is, en Isabella met den boog schiet; links de stad en vele menschen, boven in de lucht een 2reg. Lat. vers op een bandelier. Met Spaansch, Fransch en bovenstaand 2reg. Holl onderschr. *Geëtste* gelijktijdige pl. znd. nm. v. grav. Hg. 26, met onderschr. 29, br. 37 dm. br. fol. — *Zeldzaam.*

1809 Plaat uit h. Volksleven v. dien tijd. — Titel v. een „Comptoir „Almanack voor h. Schrickeljaer 1616, nae de Nieuwen en ouden „Stijl. Door *L. J. Sinck.* Hierbij .... eenige genoechl. Cluchten. „Amst. bij Broer Jansz. voor Hendrik Laurensz." — V. boven h. Amst. wapen, links en regts een man en vrouw: v. ond. de beurs v. binnen. 4°.

1810 (1616. 1 Mei.) Moord aan Jan v. Wely, Juwelier te Amsterdam, gepleegd te 's Hage door Jan van Parys en Jan de la Vigne, die daarvoor den 16 Mei te 's Hage geradbraakt zijn. — Afbeelding in 2 boven elkander staande platen, de bovenste met inschrift: *Thof v. Hollant* vertoont de executie op h. Groene Zoodje bij den Vijverberg; de onderste is in 3 afdeelingen; in h. midden wordt v. Wely aan tafel sittende door beiden vermoord; rechts het vinden v. h. lijk in een tuin bij een muur, links de portretten der moordenaars. — Naar *W. Buytenwech* geëtst door *Es. v. d. Velde.* br. fol. Hg. 20, br. 30 dm. — Met uittreksel uit een Ouden Catal. als: *zeer raar.* In 1843, op de veiling v. d. Histor. Atlas Ameshoff, verkocht voor *f* 25—. *Hoogst zeldzaam.*

1811 Hetzelfde; in 3 afdeelingen, ieder een portret voorstellende; in het midden v. *Weli*, regts Jan v. Paris, links J. de la Vigne, met 4reg. bovenschrift: „Waeracht. afbeeld. v. Jan v. Weli," ens. Hg. 12, br. 28 dm. kl. br. 4o. *Zeldzaam.* Hierbij „Warachtich verhael v. de „Confessie," ens. 8 bl. — Zie Biblioth. v. Pamfl. n°. 1168.

1812 Aanspraak v. H. de Groot in de Vroedschap te Amst. van wege de
a Staten Generaal over de Godsdienstgeschillen. (Arend, III. *b.* 672). — Kl. plaatje. 12°.
b Proefdruk vóór alle lr. — *c* Teekening voor de pl.

1813 Zinneprent op de heillooze Godsdiensttwisten in Nederland in dit jaar uitgebroken. (Arend, III. *b.* 677). — De Nederl. Maagd, een bijbel en den pijlbundel in de hand, wordt van haren zetel: *Christus*, afgerukt, door de achter haar staande *Oneenicheyt* achter wie de Dood staat; een krijgsman, met een helm: *Utrecht* op h. hoofd, de namen der Remonstr. gezinde steden aan de zijde, en een brandende toorts in de hand, wil de Nederl. Maagd met h. zwaard doorsteken, doch de hand des Heeren en Neptunus weerhouden hem; en zijn toorts wordt door water uit den hemel uitgebluscht; een meermin: *Patriot*, blaast de titels der ergste pamfletten uit. — Onderaan links: „Vertoninghe der tegenwoord. stant int vrije Nederl.," v. ond. een 16reg. gegrav. vers in 4 kol.: „O Eendracht, Christi Bruyt," ens. Znd. nm. v. grav. Hg. 22, br. 29 dm. br. fol. — *Zéér zeldzaam.*

1814 (1617. 2 Febr.) Plundering van de Remonstr. Vergaderplaats te
a Amsterdam. (Arend, III. *b.* 704). — Gezigt in de kerk. Klein plaatje. 24°.
b Des. pl. Proefdruk vóór de lr. — *c* Hetzelfde. Teekening voor h. voorg.

1815 (19 Febr.) Plundering v. h. huis v. Rem Egbertsz. Bisschop
a (Episcopius) te Amsterdam op het Singel bij de Bergstraat. (Arend,

III. *b*. 704). — Moderne voorstelling naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12o. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl.
b Dez. pl., Proefdruk vóór alle lr.
c Hetzelfde; Teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. Door *J. Buys*.
1816 (1 Aug.) De eerste Schouwburg te Amsterdam onder de benaming v. „Costers Nederl. Academie, zoo als die zich v. buiten vertoonde „in den Jare 1617." Naar eene schets v. *A. Schoemaker* door *C. Philips*. br. 4o. Afdruk in gr. fol. — De eerste steen v. dit gebouw werd den 1en Aug. 1617 gelegd, en daarmede begon een nieuw tijdperk van h. Tooneel hier te lande. — Zie de plaat v. h. eerste jaarfeest in 1618 een weinig verder. No. 1824.
1817 (1 Nov.) Uitnoodiging tot h. bijwonen v. de eerste vertooning van S. Coster's Iphiginia op den Nieuwen Amsterdamschen Schouwburg op Allerheiligendag, 1617. — Twee paarden ieder met een zadel waarop: *de Werelt*, en een toom waarop *Religi* staat, rijden tegen elkander in; het „regtsche paard heeft 2, het linksche 1 berijder; ieder heeft een zwaard *Justitia* in de hand. — Boven de plaat: *Academi*; onder de pl. een 4reg. vers: „Hoe 't in de wereldt gaat,.... „Wijst Costers Nestor in Iphigenia aan; Dat zullen wij alleene spelen „voor die luyden, Die 't Land beminnen," enz. —, boven dit vers: *Op Alderheyl. dagh*, en onderschr.: *Voor de arme Weesen*. Houtsnede, hg. 17, br. 17 dm. br. 4o. — Onder deze uiterst zeldzame ja *unieke* en *zéér curieuse* plaat is eene oude aanteekening v. Mr. Fr.? v. Limborch, dat Dr. Coster deze plaat aan de huizen der liefhebbers heeft rondgezonden, toen zijn treurspel Iphigenia voor de 1e maal op Allerheiligen dag 1617 op den Schouwburg te Amst. zou vertoond worden.

Dezelfde voorstelling doch gegraveerd, staat op den titel v. Costers Iphigenia uitgave v. 1626 (doch niet op die v. 1617 bij N. Biestkens,) maar v. acht. bedrukt. De voorrede v. d. Iphigenia is onderteekend: 1617 Sept. 22, waarin staat: „Dit Treurspel is gespeelt op Alder-Heyl. „dagh, in 't openbaer voor volck, v. allerhande slagh.
1818 Gewapende tovery van zekere Dirkje Gerrits, te Haarlem: 1617. — Plaat uit Paling, Momaangezigt d. tovery afgerukt, 1728 en in eene vroegere uitgave. 8o.
1819 (1618. 31 Julij.) Afdanken der Waardgelders te Utrecht. (Arend, III. *b*. 834). Gezigt op de Neude aldaar; links h. wachthuis der soldaten, en daarachter de St. Jans kerk. Naar eene oudeschilderij berustende op h. huis te Linschoten, geteek. door *J. Bulthuis*, gegrav. door *D. Vrijdag*. 1793. br. 4o.
1820 Hetzelfde, geheel als voren, doch zonder toren op de Kerk en met minder omstanders. Naar de oude schilderij v. *J. C. Droogsloot* (welligt dezelfde als op de vorige aangeduid is) door *Reckleben*. br. 4o. Uit: Arend, Vad. Geschied.
1821 Hetzelfde; Maurits beveelt aan de hem omringende krijgslieden vaandel en trommel af te leggen. Moderne voorstelling door *W. v. Senus*. gr. 8o.
1822 Hetzelfde, nagenoeg als voren; de geweren worden op den grond gelegd.
a Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12o. Uit: (Fokke) Geschied. der Nederl. 12o.
b Dez. pl., Proefdruk vóór de letter.
c Hetzelfde; Teekening voor de voorg. pl. door *J. Buys*. 12o.
1823 *a* Brand van de Regulierspoort te Amsterdam. kl. Door *S. Fokke*. 12o
b plaatje. Dez. pl. Proefdruk vóór de lr. — *c* Hetzelfde. Teekening voor h. voorg. door *S. Fokke*. 12o.
1824 (1 Aug.) Viering v. h. eerste jaarfeest van den eersten Schouwburg te Amst. door S. Coster opgerigt. — Vertooning van der Goden

Landspel; in het midden de Goden en Godinnen in h. veld gezeten; achteraan bergen; links een oud man; boven in de pl. de Bijekorf, en ter zijde een 8reg. vers, get.: van *Teeum Habita* (S. Coster?) 1618, meldende dat de eerste steen nu een jaar geleden den 1e Aug. gelegd werd. Naar *D. V. B.* (*Dirk Vinckbooms*) door *C. J. Visscher.* br. fol. Hg. 24, br. 38 dm. *Zeldzaam.* Zie N°. 1317.

1325 (28 Aug.) De Raadsheer Teding v. Berkhout en andere waarschuwen
a Oldenbarneveld dat men hem gevangen zal nemen. (Wagenaar X. 253 en Arend, III. c. 54). Voorstelling volgens Wagenaar. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 1787. Uit: Wagenaar verkort. I.

b Dezelfde plaat; Proefdruk vóór de letter.

1326 (29 Aug.) Gevangenneming v. Oldenbarneveld. (Wagenaar X, 254 en Arend, III. c. 54). Voorstelling volgens Wagenaar. Naar *H. J. Brill* door *Beckleben.* br. 4°. Uit: Arend, Vad. Geschied.

1327 (4 Sept.) *d'Arminianse Schans tot Leyden.* — Spotprent op de Remon-
a stranten. Afbeelding v. de Breestraat te Leiden ter weerszijde v. h. Stadhuis, met het zware houten Staketsel den 5 Oct. 1617 daarin gemaakt (afgebroken 4 Sept. 1618) ter verdediging v. h. Raadhuis en van de Remonstrantschgezinde Vroedschap, en daarom: *d'Arminianse Schans* genoemd, welk opschrift boven in de plaat staat. Binnen in de schans staan eenige vaandels Waardgelders in orde; daar buiten eenige soldaten handgemeen; voorts zijn er de gebeurtenissen van verschillende dagen op afgebeeld; op den voorgrond de afdanking der Waardgelders den 23 Aug. — Met 16 reg. gegrav. Fransch vers: „Ce fort forcé Vous est Hollandois, un image, des desseins avortons, „de mal timbrés Cerveaux," ens. — Met afzond. uitvoerige uitlegging (in Duitsche letter, in 3 kol.) der letters op de pl., en de geschiedenis van de Waardgelders, (hier bloedhonden genaamd) de oprigting der Schans, ens. — Znd. nm. v. grav. Hg. 27 met de uitlegg. 42, br. 35 dm. gr. fol. Zeer belangrijke plaat. Eerste fraaije staat der pl., zonder adres.

b Dezelfde pl., latere afdruk, met adres van *J. Tangena* (in het midden v. h. Fransche vers;) en dezelfde, doch eenigzins veranderde uitlegging in Lat. letter. Aan het einde: „Gedrukt anno 1618." Het Fransche vers op de pl. heeft zeker *geen* vreemdeling tot dichter.

1328 Hetzelfde, doch zeer verkl., en eenigzins anders, met bijvoeging boven h. einde v. h. Staketsel, van den *Arminiaensche Bulleback*, namelijk het beeld v. *Tweedragt*, in iedere hand een scherp plakkaat van 1616 en 17 tegen de Contraremonstr. houdende; voorts vele spot-inschriften tegen de Remonstr., v. ond. hets. Fransche vers gegrav.; en eene andere, kortere geschiedenis en uitlegging der letters; geheel onderaan een 20reg. vers in 5 kolommen, beginn.: *d'Arminiaensche Bulleback.* Hg. 17, met de uitlegg. 36, br. 27 dm. kl. fol.

1329 (16 Oct.) *t Arminiaens Testament.* — Opschrift boven eene Zinne- en
a Spotprent op den ondergang der Arminiaansche partij, vertoonende een toren verdeeld in 10 bovenelk. staande, allengskens kleiner wordende afbeeldingen van de gebeurtenissen in de 9 voornaamste Arminiaansche steden: Utrecht, Leiden, Haarlem, Rotterdam, Gouda, Schoonhoven, Hoorn, Alkmaar, Kampen. — Iedere afbeelding is in tweeën verdeeld, en vertoont regts eene gebeurtenis ten voordeele der Arminiaansche, links ten voordeele der Contraremonstr. partij. Boven de hoogste en kleinste afbeelding (Kampen) een 6hoekige verhevenheid met de wapens der Armin. Steden, waarboven eene non met bidsnoer *Misverstant* zetelt; onder op het voetstuk v. d.

toren staat: *Dat hof is uit;* rondom het voetstuk de *Waertgelders* treurende; hoogerop 2 mannen *Licht-verley* en *Laster-leugen* als wachters op den toren; de man ter regterzijde laat de titels van vele Remonstr. pamfletten van een stok afhangen; die ter linkerzijde heeft wapens aan een stok; onderaan den voet des torens zitten de Maagden der 7 Vereen. Prov.; in haar midden de Nederl. Leeuw; een lint *d'Orangenbant* verbindt allen; van onderen staat: „De Vrij-vereende-landen „Triumpherende over haer subyte en wonderlijcke Verlossinghe." Links en regts v. h. middenstuk 2 kleinere torens; links is Maurits bezig op den toren in een zeef: *Hoochmoodigh*, vele personen te ziften; regts de Holl. leeuw, de uitspruitende boom, enz. Znd. nm. v. grav. (*S. de Fries*) met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 54, br. 46 dm. gr. fol. — Deze 1e staat der plaat is zeldzaam.

Deze belangrijke en zeer verspreide plaat is dezelfde als de *Pyramis pacifica* (no. 1260), gelijk mij uit eene naauwkeurige vergelijking gebleken is, doch veranderd voor deze gelegenheid; het bovenstuk der Pyramis, wat vroeger op eene afzonderlijke plaat stond, is hier weggelaten, van daar dan ook dat men die eerste plaat, *Pyramis* zeer weinig, deze zeer dikwijls vindt.

Hierbij een onder de plaat behoorend (uiterst zeldzaam) Holl. uitleggend spot-vers (in 6 kol. ieder v. 88 reg.) met opschrift: „'t Arminiaens „Testament ende inventaris der naeghelaten Meubelen, vergadert „naest een jaer vijf of ses, welcke goederen bij ons nu werden uyt„gedeelt, noodiger tot waerschouw. d. vromen, als tot eere haerder „aanhangers. Ao. 1618. 16 Oct. Gedruckt in 1618." — Dit vers behoort welligt alleen bij dèze uitgave der plaat; ik heb het bij geen der latere uitgaven gezien. — Voorts hierbij in HS. het gedeelte van een Sermoen door Pater Maximiliaan in de Jesuitenkerk te Antwerpen den 2en Dec. 1618 gedaan naar aanleiding van deze plaat, die hij toen mede op den preekstoel bragt en vertoonde.

b Dezelfde plaat, later afdruk, met adres v. *Hugo Allardt*.

c Dezelfde plaat, nog later afdruk met adres v. *H. Focken*.

30 Hetzelfde, geheel als voren, doch verkleind en omgekeerd; zonder de Maagden op den voorgrond, doch in hare plaats de wapens der Prov.; alle voorstellingen, die op de vorige pl. ter regterzijde staan, komen hier links voor. Met opschrift bovenin: *Arminiaens Testament* en de letters A—P in de plaat. Hg. 36, br. 26 dm. fol.

Hierbij ter weerszijde eene (afzond. gedrukte) uitlegg. der letters op de plaat met opschr.: „Inventaris v. h. Armin. Testament."

31 De uitlegging v. de plaat: *de Armin. Schans* en de bovenst.: *Inventaris* in 2 kol. op 1 blad papier afgedrukt, zonder de platen, wat aantoont dat beide platen te gelijk en door denzelfden drukker, (welken??) uitgegeven zijn.

32 Hetzelfde vers, als van no. 1828 *'t Arminiaens Testament*, doch eenigzins verkort en behoorende bij de kleine plaat v. dien naam, wijl de uitlegging der letters hier boven het vers staat. In dezen druk zijn 6 regels, de Armin. Schans te Leiden beschrijvende, uitgelaten, welligt meerdere. — Hiervan is slechts het begin, ter linkerzijde v. de plaat behoorende, aanwezig; aan de linker zijde met een breeden gefig. houtsneerand.

33 *De Weegschaal.* — Scherpe en belangrijke zinneprent op de zegepraal
a der Contraremonstr. factie door den invloed v. Maurits, en bekend door het onderaan gedrukte geestige anonieme vers v. J. v. Vondel, „Op de jonghste Hollantsche Transformatie," beginn.: „*Gommer en* „*Armijn te hoof*," enz. — In eene open hal of vertrek, (regts op de:

Neu te Utrecht uitziende, waar de Waardgelders afgedankt w(hangt een groote weegschaal; op de regterzijde, welke de ligt en dus in de hoogte rijst „ley den Rock van d'Advocaet, „Kussens v. d. Raet ...... en: „Brieven die vermelden plat, 'tH(„recht v. elcke Stat," waarnaast Oldenbarneveld en 2 and. per (de Groot? en Hoogerbeets?) staan; op de linkerzijde, die de sw(is, staat de *Instit. Calvini* en Beza, waarbij Maurits, „zijn stale l „die so swaer was van gewicht, dat al 't ander viel te licht," van onder h. aangehaalde vers v. Vondel in Lat. lett., met b vermeld opschrift in goth. lett. Znd. nm. v. grav. Hg. 33, me vers 43, br. 32 dm. gr. fol. *Zéér zeldzaam.*

Deze uitgave van deze zeer bekende plaat met *dit* opschrift l ik voor de eerste. In den Catal. Atlas v. Voorst, n°. 245 kwan een andere, welligt nog vroeger druk voor, alleen met opsc *Hollantsche Transformatie.*

b Dezelfde pl., andere druk, met opschrift boven het vers: *Waegschael* het vers in cursive letters.

c Dez. pl., andere druk met gelijk opschrift; doch het vers is e(afzond. bijgedrukt, en begint: Gommar, op de vorige Go(voorts andere kleine verschillen.

d Dezelfde pl., andere druk met opschrift boven h. vers: (*Waagschaal* het vers in cursive letters.

e Dezelfde pl., andere druk, met hetz. opschrift en vers, doch l zijn aan het slot. onder den regel: „End' Armijn die kreeg den S(nog 2 regels bijgevoegd: „Oock Pelaegs leer Bellarmijns, „kettery Socyns," waeronder de naam *E. Israels* als dichter.

1334 Spotprent op het afdanken der Waardgelders. — Eene groote s(houtsnede, voorstellende een wagen waarop 3 mannen (w Oldenbarn., de Groot en Hoogerbeets) getrokken door een naast en achter den wagen eenige mannen, eene vrouw en een regts in h. verschiet een molen. V. onder 2 liedjes ieder in 3 kolo(m. opschrift: „Triumph Wagen v. de Waertgelders — en: Ver „liedeken om 't samen wederom in Eendracht .... te leven." E met vers 29 dm., br. 38 dm. br. fol. — *Uiterst zeldzaam.*

1335 Spotprent der Arminianen? op de toch welgeslaagde pogingen Maurits om te Hoorn? de regering te veranderen. (Arend III. — Een groote hoorn, in welks wijde opening een jongman (Ma(zich nederstort, doch die aan het naauwere mondstuk verge(pogingen doet er zich uit te wringen. Daarboven een hem uitlag(Nar die uit een venster kijkt. Naast den man die zich in de op stort, staat een oud man (Oldenbarn.? of een Hoornsch raad die hem waarschuwt. Met verschillende inschriften op afzonde bordjes. — Fraaije gelijktijdige grav. br. fol.

Deze plaat heb ik (wáár is mij geheel ontschoten) gezien of g eene iets kleinere copie in houtsnede met adres: Amsterda Michiel de Groot (die van 1660 tot 1675 aldaar uitgever was voor mij, en eene oude aanteekening dáárop, duidt aan, d(prent den 24 Maart 1674 verschenen is; ze herinnert mij echter g de oude pl., die ik echter niet geheel voldoende kan uitlegg(Op eene plaat van 1632, den vruchteloozen aanslag der Spanja(op Zandvliet bij Antwerpen voorstellende, waar ze in een m geraakten, staat deze zelfde afbeelding in h. k het bekende Antwerpsche *Signoorken* (in Belgie van eene dwaze daad) de persoon die in

De door mij bedoelde plaat was br. fol., fraai gegraveerd en zal iets grooter geweest zijn dan de bovenst. houtsnede der Waardgelders, n°. 1384.

1386 (3 Nov.) Burgem. Corn. Piet. Hooft brengt aan Prins Maurits in de
a Raadkamer te Amsterdam de onbestaanbaarheid der Regeringsverandering onder het oog. (Arend III. c. 70, 71). — Gezigt in de Raadkamer, Maurits en Hooft staande. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 1789. Uit: Kok, Vad. Woordb. XXI.

b Dez. pl., Proefdruk vóór alle lr.

1387 (13 Nov.) Opening der Nationale Synode te Dordrecht. (Arend, III.
a c. 151). *Synodi Dordracenae delineatio.* — Opschrift in groote kapitale Latijnsche letters boven eene uitvoerige afbeelding van de Synode met de geheele sittingzaal tot aan het gewelf toe, alle plaatsen naauwkeurig door N°. aangewezen. Links en regts de fraai beschilderde ramen; bovenaan de schoorsteen; daarvoor de tafel aan wier hoofdeinde Bogerman, voorts de Assessoren en Secretarissen zitten; meer naar voren de tafel met de gedaagde Remonstranten; regts de banken met de buitenlandsche Afgevaardigden; links en tegenover den schoorsteen die der Nederlandsche; op den voorgrond eene balie waarachter vele toeschouwers (tusschen hen een witte Keeshond). (Door *Franc. Schillemans* te Middelburg). *Cum priv.* — Regts, buiten de plaat, eene Lat. opdragt dezer plaat aan Maurits door *Schill.*; daaronder eene Lat. ode v. 60 regels door *P. Lansberg* (Pred. te Middelb.) op de Synode; daarnaast een 120 reg. Holl. gedicht v. J. Cats op de Synode. — Links v. de pl. de (Latijnsche) „Nomen-„clator omnium qui Synodo interfuerunt," in 8 kol. met adres v. *Joh. Hellenii* (Hans v. der Hellen, de uitgever van Cats werken te Middelburg.)

Allereerste uitgave dezer hoogst belangrijke en zeer fraaije plaat, alleen gemerkt: *cum priv.* en met de uitvoerige zijstukken, alles te zamen op één stuk zware *ligt gele zijde* gedrukt. De plaat is hg. 46, met het bovenschr. 52 dm. br. 41, met de zijstukken 79 dm. gr. br. fol. — Uitmuntende afdruk.

Dit exemplaar is het *eenige* dat ik van dezen 1en staat ooit ontmoet heb; ook vind ik dien nergens beschreven. Dit exempl. was in de portef. over Dordrecht in den Atlas de Burlett, in 1850 door mij gekocht.

In enkele oude Catalogussen heb ik gevonden: Afbeeld. v. de Synode *met het hondje* „Extra raar." Ofschoon nu die hond op bijna alle volgende afbeeldingen ook voorkomt, heb ik echter de uitdrukkelijke vermelding v. dien keeshond onder de toeschouwers niet ondienstig geacht, ten einde de identiteit v. deze plaat met die aangehaalde te constateren.

b Dez. plaat, latere of 2e afdruk; achter het: *cum priv.* staan de woorden: „*Ordinum Gener. in Sexennium.*" Overigens zonder Opschrift en zonder de zijstukken; alleen met het vers J. Cats. Uitmuntende afdruk. *Zeldzaam.*

c Dez. plaat, 3e afdruk of staat, met adres v. *C. J. Visscher* vóór: *c. priv. in Sex.* Met het bovenschrift in kapit. Goth. letters (op den 1en staat in Lat. letters). Hierbij op een afzonderlijk groot fol. blad de 5 kolommen tekst (2 regts, 3 links) v. den 1en staat dezer plaat; n.l. de Lat. opdragt der pl. en Ode, het Holl. vers v. Cats en de Nomenclator der personen; (hier van *Nic. Jo. Visscher* in plaats van *Schillemans*), voorts met het adres v. *Visscher*. Amst. 1639.

Dit afzonderlijke blad tekst is van de uiterste zeldzaamheid.

1388 Hetzelfde, geheel als voren doch veel kleiner, met n° in de pl.; ter
a weêrszijde de gegrav. Holl. vertaling v. de Lat. uitlegg. der personen die bij de vorige plaat is. Met Holl. onderschr. Door *B. Picart*. Hg. 27, br. 28, met de namen 40 dm. br. fol.

b Dez. pl., latere druk, insgelijks met de Holl. uitlegg. ter weêrszijden, doch met Fransch onderschrift: *Le Fameux Synode*, enz.

1339 Hetzelfde, nog meer verkl., met eenige toeschouwers en onderschr.: *'t Synode v. Dordr.* 4°.

1340 Hetzelfde, nog kleiner, met enkele toeschouwers. Houtsnede met bovenschr.: *Synodus Nationael*, enz. 4°.

1341 Hetzelfde, geheel als voren, veel grooter dan de voorg. platen. Zonder n°. in de plaat, zonder *den hond* bij de toeschouwers, en zndr. éénig opschrift of naam. Oude grav. Hg. 33, br. 38 dm. br. fol.

1342 Hetzelfde, als voren, doch met vele veranderingen; de geschilderde ramen zijn hier door getraliede vervangen; zonder de toeschouwers. Met n°. 1—106 en A—S in de plaat. Met 4reg. bovenschr.: „Effigiatio „Synodi Nat., inchoatae Dordr. a° 1619, in quo loca," etc.; met inschrift onder in de pl.: „Boven desen inganck syn noch 2 galerien „voor de toehoorders"; en bijgedr. Holl. uitlegg. der n°. in 5 kol. Zonder nm. v. grav. De pl. hg. 39, met uitlegg. en bovenschr. 56 dm., br. 36 dm. gr. fol. *Zeer fraai en zeer zeldzaam.*

1343 Gezigt v. den Schutters Doelen te Dordrecht, in welk gebouw de Synode gehouden is. (Arend, III. c. 151.) — Het gebouw links, met een grooten toren, en door een lagen muur van de straat gescheiden. Met 2reg. onderschr. in Holl. en Fransch. br. 4°. Afbeeld. v. 1720 of daaromtrent.

1344 Afbeelding van de zaal waar de Dordsche Synode gehouden is, gelijk die was in 1836. — *Teekening* in kleuren door *J. Rutten* in 1836. Hg. 22, br. 35 dm. br. fol. *Niet in plaat gebragt.*

1345 Vinnige en uiterst zeldzame Spotprent op de Synode. — Afbeelding v. de Synode in de zaal, met getraliede vensters; zonder de tafel en de geciteerde Remonstranten; alle aanwezigen hebben groote stierehoornen, uitgenomen de Gedeputeerden v. H. Ho. Mog., en den officiëelen Secretaris. 2 duiveltjes blazen Bogerman met een blaasbalk in h. oor; boven de tafel v. h. Bestuur zweeft een reusachtige uil, naast het bovenstuk v. den schoorsteen zit ter linkeren ter regterzijde een groote aap; regts boven de banken der Leden v. de Synode staat: *Congregatio Taurorum*, links: *in vaccis populorum.* Met 4reg. bovenschr. in kap.: „*Neo-evangelicae nuper invisibilis, nunc „visibilis Eccl. Syn. Dordr. celebr. a°.* 1618 *et* 1619." Met onderschr.: *Simon Goulartius* inv. et exc. Hg. 29, br. 21½ dm. fol. Van de *uiterste zeldzaamheid*; fraai Ex. met alle randen.

Deze plaat is waarschijnlijk eene Fransche gravure; dat ze door S. Goulart, Waalsch Remonstrant Pred., die gebannen werd en tot 1624 te Calais woonde, ontworpen en daar gegraveerd werd, is zeer waarschijnlijk. — Ik heb van deze plaat nergens eenige melding gevonden, noch eenig ander Ex. gezien. Uit eene collectie van platen door Mr. F. v. Limborch in de 17e eeuw bijeengebragt en in 1862 in veiling door mij aangekocht.

1346 Zeer curieuse spotprent tegen de Synode, ontworpen door P. Scriverius. — In eene armzalige schuur (zaal van de Synode) staat een groote haan (J. Bogerman) boven op de leuning v. een stoel en kraait: *Persecutio;* op den grond tegen den stoel staat een groot fol. boek: „Acta cano. Synod. Dordrac.", waarnaast een groote uil, met een lange kaars in de hand (Hm. Faukelius, Vice-Pres. of Voorzitter) op den grond zit; naast hem een groote dikke gehoornde uil (Jac. Roland, 2e assessor); links in den hoek een andere, (Sebast. Damman, als Secretaris;) vóór h. boek een groote en kleine uil, (Festus Hommius en Floris Jansen) regts v. h. boek zit een uil met

een papier in de hand (Dn. Heinsius, Secret. der Politieken); aan den muur hangt een schilderij met een kalfskop (portret van Calvinus); in h. raam links zit een kater (de schout van Dordr.). *Originele fraaije teekening* in O. I. inkt naar het opgegeven ontwerp v. *P. Scriverius* door *C. Leven;* op de keerzijde een uitvoerige brief v. diens hand aan Scriverius, waarin tevens de uitlegging; geschreven uit Rotterdam, 16 April 1621. Hg. 29, br. 24 dm. fol. *Niet in plaat gebragt.*

Door deze teekening en de spotprent v. Goulart wordt de bovenstaande verzameling van 18 platen over de Synode, van nº. 1327 tot 1346, voorzeker een allerzeldzaamste, ja unieke collectie.

1347 Roomsche spotprent op de Synode. — „Afbeeld. v. h. pretens Synode „Nationaal d. Calvinisten gheh. onlancx tot Dordrecht. Vrage ende „Antwoortsche wijse gestelt. — Een doolhof met 5 gangen, waarin vele Predikanten zitten, links het Groote Beest waarvoor vele Predikanten knielen; regts stookt de duivel een groot vuur; v. ond. een 20reg. Roomsch vers in 2 kol. — Navolging of gelijktijd. plaat v. de: „Afbeeld. v. d. Cathol. religie," (Zie nº. 447) en door dens. graveur. — Hg. 26, br. 28 dm. br. 4º. In de collectie v. Ds. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

1348 (Nov.) Verschijning v. een komeet of staartster in de Nederl. (Wagenaar, X. 309.) — In de lucht vertoont zich de ster met zeer langen lichtenden staart; op het land staan in het duister twee mannen, die door eenen ouden man aangesproken en vermaand worden. — Deze fraai gegrav. br. 4º. pl. (hg. 10½, br. 14 dm.) (door *A. v. d. Venne?*) is de titelplaat voor het anoniem uitgeg. stukje v. Jb. Cats: „Aenmerck. op de tegenwoord. steertsterre", geschreven tijdens de zitting der Synode en gegeven tot een Nieuwjaarswensch (voor 1619). — Dit pamflet van Cats is zeer zeldzaam. Zie: Bibl. v. Pamfl. nº. 1576.

1349 Hetzelfde, geheel anders; de ster schiet haar licht v. regts naar links, waardoor het land eenigzins verlicht wordt; vele mannen, vrouwen en kinderen zien er naar. — V. acht. bedrukt. Uit een Holl. histor. werk in 2 kol. gedrukt. br. 4º.

1350 Voorstelling van eene bijna totale Maansverduistering. — Een gezigt op het land; twee boeren doen de maan in een spiegel weerkaatsen, een oud man doet dit in een bak met water of een gepolijsten spiegel op een drievoet; anderen zien er naar tusschen de vingers door; regts een huis; links een molen. — Curieuse *geëtste* pl. zonder eenigen nm. Hg. 21, br. 21 dm. br. 4º.

1351 *Tooneel der Arminianen.* — Spotprent op de Armin. en Oldenbarneveld. — Het voorhof v. een tempel, met dit bovenschrift; vooraan een wagen (het Vaderland) waarop de Holl. leeuw zit, die door de Nederl. Maagd, met de pijlbundels in de hand, wordt voortgetrokken, en door andere personen (Arminianen) tegengehouden; de Maagd valt, doch wordt door anderen opgerigt. V. ond. 3 inscriptien; links: „Loopt toe, loop toe, 't is boven mallen, De stok moet wech of „de Wagen vallen." Op de keerzijde een verklarend vers en 2 and. 4º. Titel v. h. pamflet: Tooneel der Armin. Zie Bibl. v. Pamfl. nº. 1565.

1352 *D'Arminiaensche dreckwagen.* Spotprent op de Arminianen. — Inschrift
a boven in eene plaat, vertoon. een grooten wagen door 2 hollende paarden: *Onenicheyt* getrokken, en waarin 8 mannen (Remonstranten, geteekend B—I) zitten, en gevoerd door Joh. Uijt den Bogaart, get.

A.; naast den wagen staan 2 Jesuiten, den voerman radende hoe men rijden zal; achter den wagen 2 Armin., die een Herv. Pred. uitnoodigen mede op den wagen te gaan, 'tgeen deze niet wil en waarom hij uitgeleid wordt. Een man met een fakkel in de hand ('t *Barnende licht* — Oldenbarneveld) wijst den wagen den weg. — Van ond. een afzond. vers in 4 kol. en eene 5e kolom, bevattende de uitlegging. Hg. 28 met h. vers 38, br. 41 dm. br. fol. — *Zeldzaam.*

b Dezelfde plaat, met meerdere inschriften. Op den voorgrond staat op een steen: *Anno* 1618, onder de voorpooten der paarden: *Wech naer Rome*, op de wielen: *Modderæti* — *Waerheyts onlust.* — *Ouden haet.* — *Vrijenwil*, enz. Met breeden rand v. ond.; zonder het vers.

c Dezelfde plaat, met alle inschriften, voorts bovenaan onder het Holl. opschrift: „*Le Char dordure d'Arminies*," en meer dergelijke vertalingen der Holl. inschriften.

1353 Hetzelfde, veel verkleind, en eenigzins veranderd. Links een vuur waarin Oldenbarneveld den stok verbrandt, met inschrift (à rebours): „*stok weg.*" Bovenaan de titel: *den Armin. Dreckwaçen*; 1618. V. acht. onbedrukt. — Titelprent v. h. pamflet in Biblioth. v. Pamfl. no 1564.

1354 *De Arminiaensche vaert naer Spaegnien.* — Een schip waarop een vlag: *Gewelt*, een zeil: *Schyn van deucht*, enz., vaart, omringd van 2 kleinere schepen: F. en G. (Leijden, Gouda) naar een groot schip: B (Spaansch bedrog). Met bovenst. opschrift. V. ond. 2 regels: „Wij „spoeden lustich voort," enz. — Titelpr. v. h. pamflet: „Armin. vaart." Zie Biblioth. v. Pamfl. no. 1569.

1355 *De Warminiaen,* — Vinnige spotprent op de Arminianen. — Een
a monster op 2 beenen en 2 duivelspooten, met 5 hoofden: (*Fraus—Seditio—Opinio—Stupiditas—Avaritia*) en een deksel der boosheid: (*Velamen nequitiae*) vertreedt een kind *Innocentia;* op zijne borst staat: *Warminiaen.* Met vele Lat. en in h. Hollandsch vertaalde inscriptiën; en bovenaan: „De nieuwsgierige hoop, 't Veelhoofdich „Wonderdier, Verliest nu al syn oracht, door Godes recht bestier." Regts: 1618 *exc.* Znd. nm. v. grav. Hg. 23¼, br. 15¼ dm. fol. *Zeldzaam.*

b Dezelfde plaat, vroegere druk, zonder inschrift: *Warminiaen*, zonder de Holl. vertalingen der Lat. inschriften, en vele Holl. verzen, en zonder jaar. V. ond. 2 gegrav. Lat. versregels: „Obfirmatus ubi „studia in contraria menteis, Error agit monstrum hoc exitiale „parit." — Veel zeldzamer dan de voorg. — Kan dit ook eene oudere plaat zijn, bij eene andere gelegenheid gemaakt en nu door bijvoegingen als hierboven vermeld, op dit jaar gepast? — Bij Brandt, Reform. II. 935 wordt de plaat: de Warminiaen, als een der vinnigste aangehaald.

1356 Spotprent op J. Taurinus. — Een woedende stier, (Taurinus) geketend aan een berg, stort uit een hol voort; op den berg een klokkenhuis, waarvan een touw afhangt dat aan den staart v. d. stier is gehecht en die daardoor de klok luidt (*Geestelijke Klockluyding* door Drielenburch; zie: Bibl. v. Pamfl. no. 1204) Regts stort een geharnast ridder (de ware Kerk?) op den stier toe. — Grove houtsnede, van acht. met vers. Deze pl. is tevens de titel van een pamflet. Zeer zeldzaam.

1357 Spotprent op de Contra-Remonstr. te Enkhuizen. — *Seignoor* met opschrift: *Inquisitie* roert de trom; een *Enchuyser vrouw* spreekt met een man; *Vreemdelinck*; v. ond. vele dieren; voorts 1 regel: „Ghe„druckt voor Sr. Schenk." Hg. 14 br. 13 dm. kl. 4o. — Waarschijnlijk de titel van een pamflet. — In de collectie v. Ds. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

1358 Afbeelding v. Oldenbarn. en zijne Vrienden, allen ter halve lijve, met elkander in gesprek; boven ieder persoon de namen, links Uijtdenbogaert en van daar af regts: de Haen, Ledenberch, Hogerbeets, Grotius, Bernevelt, Moersbergen, Taurinus; de eerste en laatste blootshoofds; de and. met een hoed op. Znd. eenigen naam, waarschijnlijk door *C. de Pas*. Hg. 12, br. 21 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam.*

In de Collectie van Ds. R. Verloren v. Themaat te Utrecht heb ik ook een Ex. v. deze pl. gezien en daaronder op hetzelfde vel een lateren afdruk van de pl. der Executie n°. 1383.

1359 Spotprent op het ondergaan der partij van Oldenbarneveld. Een rad v. avontuur, waar Maurits: *d' Ouwe Trouwe Geus*, boven zit en Oldenbarn.: *Fuimus Troes* onder ligt, en dat een Arminiaan vergeefs wil omdraaijen: *'t Wil niet om*, wijl h. rad vastgeklonken is aan een paal waarbij de Holl. leeuw staat. Links Oldenbarn. in de gevangenis: *Aragoensche hemel.* Zinnebeeldige titelprent v. h. pamflet: „Jamertiens „aen d'Ouwe trouwe Geus. 1619." (Zie Bibl. v. Pamfl. N°. 1608). Dit Pamflet is een der minst voorkomende tegen Oldenb. 4°.

1360 *Regtveerdighe Sifte.* Spotprent op Oldenbarneveld. — Maurits en eenige Prinsen ter regterzijde, links eenige Leden v. H. Ho. Mog., met onderschr.: *Nassouwsche Kracht* en *Mogende Macht*, schudden aan eene groote zeef: *Rechtveerdighe Sifte*, waaruit Oldenbarnevelt en 2 anderen vallen, met bijschrift: *Vergift.* Boven de zeef het beeld v. Themis: *Justitia*, regts en links de wapens v. Maurits en der Vereen. Prov. — Van ond. een afzond. vers: *Verclaringhe van Justitia*, (in Lat. letters in 3 kol.,) geteekend: *Iö Pean*; v. ond.: *Uit Amsterdam*, enz. De pl. hg. 27, met h. vers 51 dm., br. 37 dm. gr. fol. *Zeldzaam.* — Deze pl. behoort in een Pamflet: Verclaringhe van Justitia. Zie: Bibl. v. Pamfletten, n°. 1563.

1361 Copie v. de voorgaande plaat. De Zeef hangt hier aan 3 koorden die door *Justitia* in de hand gehouden worden, voorts met vele andere verschillen; bv. in plaats van *Vergift* staat hier onder Oldenbarn.: *Berenvel*, enz. — Met afzond., geheel ander vers, in 4 kol., in goth. letters, met opschr.: „Verclaringhe over dese hoogh„nodighe Seeff," enz. en get.: *V. E. B. G.* Znd. nm. v. grav. Hg. 27, met vers 42 dm.. br. 36 dm. gr. fol.

1362 Hetzelfde, doch geheel anders. Maurits alleen heeft eene groote wan in de hand waaruit hij eenige mannen laat vallen; achter hem vele menschen; links eene afzond. vak waarin men den door de lucht vliegenden Tijd en een Engel op eene bazuin blazende, ziet. Met 1 regel onderschr.; „Laest Nassou vri wannen es kan nichts schaden; „dan das wannen ist ihm gaer wol geraten." — Fraaije Duitsche? grav. Znd. nm. Hg. 22, br. 34 dm. br. fol. — Zie over deze plaat: de regtvaardige Zeef, en het daartegen verschenen pamflet, Bibliotheek v. Pamfletten: n°. 1563. Verclar. v. Justitia n°. 1662, Retortie.

1363 Spotprent op Oldenbarneveld, de Groot, Hogerbeets, Ledenberg en Moersbergen. — *Den groten visch van Hollandt.* Bovenschrift in groote gewone kapit. letters v. eene pl., waarop een groote geschubde visch (*de oude groote Visch*), die vele kleinere visschen (v. d. Ouden Rijn, v. de Maas, en twee v. de Vecht) uitspuwt, en deze weder andere nog kleinere; links vele visschers die de kleine vischjes hengelen; regts vele Tritons aangevoerd door den: *Admiraal v. de see* die op den visch aantrekken; bovenaan regts Utrecht, waar vele Waardgelders (nl. de kuit v. een anderen grooten visch)

inkomen; in h. verschiet strandt een groote visch en wordt door d. Admiraal in het net getogen, enz. — Fraai gegrav. plaat md. eenigen nm. Om deze plaat een zeer uitvoerig gedicht op 3 vellen, in 6 kol., ondert.: *Deucht teelt Vreucht*, daaronder een kleiner: *Tot den Leser*, en lager eene verklaring d. letters A—V op de pl. De pl. is hg. 22, br. 36 dm., met h. vers. hg. 47, br. 58 dm. Zeer gr. fol. Zéér zeldzaam, vooral met de verzen. — Het opschrift ontbreekt aan mijn Ex., doch heb ik op één ander Ex., gezien.

1364 Spotprent op Oldenbarneveld. — „Siet sone, dit heb ick seer langhe „gheweten, — Dat die groote Vissen de cleyne eten. 1619." — Onderschrift v. eene pl., vertoon. op d. voorgrond links een man in een schuitje die dit: *Siet Sone*, enz. tot zijn kind zegt en hem wijst op een grooten Visch: *Barnevelsche Monster*, die vele kleinere visschen: Grotius, Ledenberg, Hoogerbeets, enz. uitspuwt en wiens buik door eene hand met opschrift: *Concordia res parvae*, enz. met het *Mes der Gerechticheit* opengesneden wordt. Links de *Nassousche Visscher*, hoogerop Utrecht, waarbij de groote Visch Barneveld strandt. Met de woorden *exc.* en *inv.*, de namen uitgekrabt. — Dit is eene omgekeerde copie v. de volg. zéér oude pl. Hg. 22, br. 30 dm. br. fol.

1365 Hetzelfde, doch juist omgekeerd, en zonder eenig inschrift op de pl. Met Lat. onderschr.: *Grandibus exigui*, etc. *Siet Sone*, enz. De Visscher zit hier aan de regterzijde der pl., enz. Naar *H. Bos* door *P. M. E.* met adres v. *(H.) Cock* (te Antw.) Hg. 23, br. 30 dm. br. fol. — Dewijl deze zeldzame oude pl., die waarschijnlijk zonder eenige staatkundige beteekenis gemaakt is, de aanleiding tot de bovenstaande en and. bekende spotprenten geweest is, heb ik die hier opgenomen.

Zie over Oldenbarn. en de Waardgelders ook nog de plaat van 1567 n°. 524*b*.

1366 *Verklaringe v. d. Gouden Stock.* 1618. — Titelprent v. een pamflet tegen Oldenbarn., waarop een Holl. matroos (Maurits), aan een Spanjaard, die door een geestelijke: *Eccl. Armi.*, (Oldenbarn.) geholpen wordt, eenen stok (de magt) onttrekt. In het verschiet een wachter op een toren, die roept: *Waeckt op, 't bernt in 't velt.* — Deze veel verspreide plaat is de, voor dezen tijd veranderde copie v. d. titelplaat vermeld onder n°. 1254 en het pamflet is de herdruk v. h. daar aangehaalde stuk. — Zie Biblioth. v. Pamfl. n°. 676 en 1558.

1367 Hetzelfde, doch anders. — Herdruk v. de oude plaat n°. 1254 (v. h. jaar 1608, en behoorende tot h. pamflet n°. 676 in de Biblioth. v. Pamfl.) doch onder en naast de pl. een uitvoerig Holl. vers in 2 kol. op de Arminianen, Oldenbarn., enz., met bovenschrift: „Discours ...... ov. d. Gouden Stock, aan d. dach ghebracht door d. „Piloot v. 't Schip: die Behoudenisse des Landts." De pl. hg. 13½, br. 18 dm., met vers hg. 38, br. 28 dm. — *Zéér zeldsaam.*

1368 Spotprent op Oldenbarneveld. — *Den Nieuwen Barne Valschen Handel.* — Opschrift in eene pl. waarop regts Maurits (*Je Maintiendrai*) op een toren staat, en eene zeef schudt waaruit vele menschen vallen; *de Tijt* zwevende verjaagt *Twist* en *Bedroch* waarop *Eendrachtich gewelt*, (de Holl. leeuw met een krijgsman) aanrijdt, een Jesuit onderwijst Oldenbarn. en Uitenbogaard uit een boek; daarnaast een man met de *Gulden Stoc*; in het verschiet *Utrecht*. Hg. 16, br. 29 dm. br. fol.

1369 Portret v. Oldenbarn. met onderschrift: *Nieuwen S. Jan* en 2 reg.: „Het is een onverdraechl. last, Dat de knecht boven sijn meester „wast. A°. 1618." — Op den titel v. een pamflet n°. 1557 komt dit portret zonder die verzen voor. — Dit is een afzond. afdruk in 12°.

1370 „Gulden Legende v. d. Nieuwen St. Jan. 1618." — Borstbeeld v. Olden-

barneveld met een nimbus om h. hoofd op een altaar met waskaarsen, met een scepter in de linker- den geldzak in de regterhand, en waarom heen eenige mannen geknield bidden. Titelprent v. een Pamflet. (Biblioth. v. Pamfl. n°. 1557). — Op d. keerzijde een vers. 4°.

1371 „Verclar. v. d. Gouden Blaesbalck v. d. Spaenschen Schalck 1618." — Een Spanjaard, geholpen door een' Jezuit, *Vals*, schiet uit een blaasbalk: *Spaens. Pract.* (titel v. h. pamflet N°. 1452. in Biblioth. v. Pamfl.) eene menigte goudstukken, die door Oldenbarn. en 3 anderen in hunne kleederen opgevangen worden; v. ond.: *Dit — omdat*; in h. verschiet een brandend veld, (Oldenbarneveld) en de Tijd door een verrekijker naar Oldenbarn. ziende. — Titelprent v. een Pamflet (Biblioth. v. Pamfl. n°. 1560). — V. acht. eene voorrede. 4°.

1372 „Wonderl. Droom v. de School-houdinghe v. Mr. Jan v. Oldenbarnevelt. „Met de verclaringhe v. dien." — Boven aan de plaat, Oldenbarn. als Schoolmeester, gezeten aan eene tafel met Grotius; regts zitten op schoolbanken: Ledenberch, Hoogerbeets, v. d. Myle en de Haan, links Vorstius, Coornhert, David Joris, enz., in het verschiet links eene geesseling (v. een Arminiaan?) — Titelprent v. een pamflet (Biblioth. v. Pamfl. n°. 1566. Op de keerzijde de uitlegging der letters op de pl. 4°.

1373 *Afbeeld. v. d' ouden en nieuwen tijdt.* Spotprent op Oldenbarneveld. — De Hertog v. Alva zit met 2 Bisschoppen en een' Jezuit aan tafel, Granvelle staat achter hem en luistert hem iets in 't oor; in h. verschiet regts een schavot en executiën. — Over de bovenste helft der plaat is een ander los plaatje gehecht, en nu vertoont het geheel: Oldenbarneveld aan tafel zittende met Ledenberg en 2 and.; achter hem iemand die iets influistert; op den grond de spaarpot v. zijn geld, in h. verschiet regts Oldenb. op h. Binnenhof ter dood geleid. — Onder deze curieuse plaat een afzond. vers in 2 kol., eene zamenspraak tusschen *Beste maet* (Prinsgezinde) en *Botte maet* (Arminiaan) met bovenst. opschrift: *Afbeeld.* enz. — Daar in h. vers d. 13 Mei 1619 genoemd wordt, is de plaat *na* dien tijd uitgegeven. De pl. hg. 18, met vers 65 dm., h. aangehechte plaatje hg. 8 dm. br. 28 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam.*

1374 (**1619. Febr.**) „Namen der 24 gedelegeerde Rechters v.. J. v. Olden-
a „barnevelt, bij d. Ambass. v. Vrankrijk Beuls genoemt, waarvoor „yder 2400 Guld. heeft genoten." (Arend, III. c. 121, enz.) — In h. midden h. gegrav. portret v. Oldenb. naar Miereveld; regts in ov., (gelijk ook *b—e*,) zonder onderschrift doch met randschrift; ter weersz. de namen d. Rechters; v. ond. een 8reg. vers: „Dit 's Oldenb., „die in den krijg en vrede," enz. 1 bl. fol.

b Hetzelfde, andere druk; te onderscheiden dat de woorden: *Hollands*, *Spanjens* in het vers, hier cursijf, in den vorigen druk kapit. staan. 1 bl. fol. iets kleiner dan h. voorg.

c Hetzelfde, met ander en kleiner portret v. Oldenb., 1617. *aet* 70, met randschrift en daaronder een 3reg. Holl. onderschrift. Overigens met vers, namen, enz. 1 bl. kl. fol.

d Hetzelfde, met ander, kleiner, en fraaijer gegrav. portret, zonder randschr. en 3reg. Lat. onderschrift. Voor 't overige met vers, namen, enz. 1 bl. kl. fol.

e Hetzelfde, doch bóvenaan h. voorg. kleine portretje met Lat. onderschr. daarónder links h. voorg. vers, regts 2 verzen, (navolgingen der vorige,) doch tegen hem gekeerd; v. ond. de namen der regters. 1 bl. fol.

f Hetzelfde, bovenaan een ander klein portret v. Oldenb., *links* (al

de voorg. zijn *regts*); daaronder de 3 voorg. verzen; lager de namen d. regters; v. ond. een *Gespreck* of Echo-vers, in h. Holl.; regts een Lat. Echo-vers in denzelfden vorm. Het *Gespreck* is hetz. als Bibl. v. Pamfl. N°. 1629, waarschijnlijk is dat n°. een deel v. deze plaat. Beide Holl. verzen zijn v. Vondel; zie Vondel's werken door v. Lennep. II. — Zéér zeldzaam in dezen vorm.

Op deze plaat zijn bij de namen der Regters in Handschrift gevoegd die der dieren, waaronder ze voorgesteld zijn op eenige oude teekeningen waarvan de oude copiën nog berusten bij den Wel-Edel Geb. Heer J. P. Six alhier en op eene oude schilderij bij den Wel-Edel Geb. Heer Teding van Berkhout te Arnhem.

1875 Vinnige spotprent op de Regters v. Oldenbarneveld. — Een groote galg waaraan een man hangt en waarnaast een lang papier, met opschrift: „Ter Eeuwiger schande v. hen die d' onozelen veroordeelde „als schuldig, Hangen hunne Namen aan de Galge op dat de „Nacomelingschap hunne Gedachtenisse vervloeken Eeuw uit Eeuw „in. Zijn Ex. Prins Maurits als Omkoper der volgende." (volgen de namen der 24 regters) Naar dit papier wijzen een daarvoor staande man en vrouw; verder een rivier: *Anti Lethe fluvius*, enz. Met onderschrift: *Pro Posteritate* inv. — *Justice* fecit. — Deze nooit in plaat gebragte *teekening* in O. I. Inkt. (hg. 26, br. 18 dm.) is zeker v. d. Remonstr. schilder *J. Stolker* te Rotterdam. — Op de keerzijde staat, dat deze teekening de copie van eene andere is, (weleer in h. bezit van d. Remonstr. Pred. te Rott., C. v. Arkel d. Ouden, overleden in 1724) welk origineel des morgens, nadat Grotius en and. naar Loevestein verwezen waren, te 's Hage tegen het Hof aangeplakt was gevonden; op d. auteur en teekenaar was ieder afzonderlijk eene som v. 25000 pond (à 40 grooten het pond) gezet. — Ik heb deze teekening nooit elders gezien noch vermeld gevonden, en wijl de meeste stukken uit dien tijd die vóór Oldenb. pleiten, verdwenen zijn, is dit stuk inzonderheid curieus.

1876 Oldenbarneveld verhoord voor zijne regters. (Arend, III. c. 126). —
a Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 1787. 8°. Uit: Wagenaar, verkort.
b Dezelfde pl.; Proefdruk vóór de lr.

1877 (**10 Maart.**) Oproer wegens den Remonstrantschen Predikant D.
a Sapma te Hoorn. (Arend III. c. 186.) Regts een open winkel met luifel waarvoor vele mannen tieren en razen; in h. verschiet de poort waaruit Sapma weggeleid wordt. (Door *J. Luyken*.) br. 4°.
b Dez. plaat, latere druk, van acht. met Holl. tekst in 2 kol. bedrukt.

1878 (**12 Mei.**) Oldenbarneveld ontvangt aanzegging v. zijn doodvonnis. (Arend, III. c. 218). Oldenbarn. staande achter een stoel, naast een tafel waarop een Bijbel, regts de Fiskalen v. Leeuwen en Sylla, daarachter 2 soldaten en een ander persoon. Met 3 reg. onderschr. — Naauwkeurige voorstelling naar Wagenaar. Lithogr. naar *W. H. Schmidt* door *P. Tetar v. Elven* bij *Mieling*. (1854). Hg. 36, br. 47 dm. br. fol.

1879 (**13 Mei.**) Oldenbarneveld in zijne gevangenis des nachts vóór zijne executie. (Arend, III. c. 223). — Hij zit voor een tafel in eenen grooten Bijbel te lezen; achter zijn stoel staat zijn dienaar die zich de oogen bedekt; verder op de Predikanten Walaeus en Beyer. Naar *S. Opzoomer*, lithogr. door *J. C. Elink Sterk*. 1849. Hg. 47, br. 37 dm. gr. fol.

1880 Oldenbarneveld en zijn knecht Jan Franken in de gevangenis vóór zijne Executie. (Arend, III. c. 224). — Naar *H. J. Scholten* door *Reckleben*. br. 4°. Uit: Arend, Vad. Geschied.

1381 (13 Mei.) Uitleiding van Oldenbarneveld ter onthoofding des ochtends, te negen ure. (Arend, III. c. 230). — Oldenbarn. tusschen zijn dienaar Jan Franken en een soldaat; in de verte 3 hellebaardiers. Met 4 reg. onderschrift: *Ik ben wel gerust te sterven.* Get. 432. br. 4°.

1382 Aanspraak v. Oldenbarneveld aan het volk op het schavot. Naar

a *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl.

b Dez. plaat, Proefdruk vóór alle lr.

c Hetzelfde; Teekening voor h. voorg. door *J. Buys.*

1383 Onthoofding van Oldenbarneveld. (Arend, III. c. 230 en Bibl. v. Pamfl. N°. 1620 tot 1628) Links het schavot met de Executie; achteraan de ingang tot de zaal op h. *Binnen Hoff*, vóór h. schavot vele toeschouwers; regts over de weinige huizen heen het galgenveld en de woorden: *buyten den hage.* Znd. nm. v. grav. — V. ond. een breed verhaal in 2 kol. en goth. letter, v. de executie. Znd. eenig adres of nm. v. grav. De pl. hg. 17, met beschrijv. 35, br. 23 dm. fol. — Deze pl. is *zéér zeldzaam*; en dit is het eenig Ex. dat ik ooit zag; ook houde ik deze afbeelding voor de *oudste* en het meest nabij de gebeurtenis. Bij Ds. R. Verloren te Utrecht heb ik een' *lateren* afdruk met bijvoeging v. pl. 1358. (Afbeeld. v. Old. en vrienden) en veranderingen gezien; daarop stond *boven* de executie, *onder* de ramen, in kapitale letters: *De zael*; enz.

1384 Hetzelfde, geheel anders, met 1 reg. bovenschr. in kapit. letters: „Justitie aen Jan v. Oldenb. geschiet, den 13 May 1619." Regts: *de Grootte Saalle*, namelijk het geheele huis; daarvóór de vele bijbouwingen en het schavot; verder op *de Hoffkerck*, links h. *Hoff* v. s. *Pr. Exc.*, en daarvoor eenig geboomte, waarbij eenige personen die de executie uit de verte zien; om h. schavot een groot gedrang, v. menschen. Znd. nm. v. grav., onderaan in h. midden: *C. J. V. exc.* Hg. 20, br. 37 dm. br. fol. Deze 1e staat der plaat is *zeldzaam.* Zie N°. 1386.

1385 Dezelfde pl., fraaije latere afdruk, doch omgeven van 7 portretten, alle met adres van *C. J. Visscher* en Holl. onderschriften; links Oldenb., regts Uitenb., v. ond. links Grotius en Hogerbeets; dan de plaat; v. Ledenb., n°. 1401, daarnaast regts de portr. v. Ledenberg en de Wael v. Moersbergen. — Alle deze afzonderl. platen, zijn hier op één vel afgedrukt; uitgenomen Uitenb. en de Wael, die er echter bij behooren. De geheele pl. te zamen hg. 38 br. 62 dm. br. fol. — Deze collectieve afdruk v. alles wat tot dit feit behoort, is *hoogst zeldzaam.*

1386 Hetzelfde; naauwkeurige copie der pl. 1384, met 1 reg. bovenschr.: *Afbeeld. der Just.* enz., voorts met alle inschriften op die plaat; het voorname verschil is, dat hier vele piekeniers geplaatst zijn links bij de boomen, waar vroeger vele menschen de executie uit de verte aanschouwden. Onderaan regts het adres v. *C. J. Visscher.* Hg. 18, br. 37 dm. br. fol. Deze plaat is zéér algemeen.

1387 Hetzelfde; eenigzins verkleinde copie van de voorg. plaat, met 1 reg. Duitsch bovenschrift, v. ond. een Lat. en Duitsch vers in 4 kolommen, hg. 20, br. 26 dm. br. fol. Deze plaat is in de manier v. het vervolg op *Hogenberg* en komt ook zelden voor.

1388 Hetzelfde; meer verkl. copie, met de piekeniers, 1 reg. bovenschr., en op h. schavot 2 labellen met de woorden v. Oldenb., en uit h. Hof een label met de door Vondel aan Maurits in den mond gelegde -den Hg. 13, br. 25 dm. br. fol. — Uit: Vondel, Hekeldichten

1389 Hetzelfde; met de woorden op de 3 labellen, doch omgekeerd; het Hof links, en 2 reg. kap. onderschr. Hg. 13, br. 24 dm. br. 4°.

1390 Hetzelfde; doch zonder de labellen; op het schavot en op den toren v. h. Binnenhof is een klein los plaatje gehecht; het 1° opligtende ziet men Oldenb. met Jan Franken uit de zaal tredende; onder h. plaatje v. h. Binnenhof ziet men Maurits naar de Executie ziende. Met onderschr.: „Nero tamen substraxit oculos, jussitque scelera, „sed non spectavit. Tacit." Hg. 13, br. 24 dm. br. 4°.

1391 Hetzelfde, beknopter en zeer verschill. voorstelling. Regts een klein
a deel der zaal; het schavot daarvóór zeer uitvoerig; verder de kerk. Met Holl. onderschr.: *Johan v. Oldenb.*, enz. Door *B. Picart.* 1728. fol.
b Dezelfde pl., m. Fransch onderschrift: *Jean v. Oldenb.*, etc.
c Dezelfde pl., Proef vóór alle lr.
d Dezelfde pl., met Holl. onderschr., breed randwerk ter zijde; waarin 2 zinnebeelden: links wordt de staf waarop de vrijheidshoed rust door midden gehakt; regts wordt de herdershond door den wolf vermoord. br. fol.
e Hetzelfde, fraaije origin. *teekening* in rood krijt voor de pl. Naar *J. Luyken.* door *B. Picart.* — Dit blad heeft zeker voor de gravure gediend, blijkbaar aan de kruisverdeelingen, en wijl achterop (waarschijnlijk met de hand v. Picart) de aanwijzing voor een zijner leerlingen of werklieden staat: „Il faut quil (de gravure) „reviene du mesme coté." De pl. is dan ook in dezelfde rigting als de teekening. Deze is zeker gevolgd naar de volgende plaat v. Luiken.

1392 Hetzelfde, geheel als voren, veel kleiner, en eenigzins anders. Met 2reg. Holl. onderschr. Door *J. L(uyken)*. gr. 4°. Afdruk op gr. fol. papier. Behoort in v. d. Bosch? Treurtooneel?

1393 Hetzelfde, als voren, doch met een grooter deel v. h. Binnenhof.
a Naar en door *R. Vinkeles.* 1777. Met adres v. *Conradi* en *v. d. Plaats.* br. 4°. Uit: Wagenaar? Uitg. v. 1790?
b Dez. pl., Proefdruk vóór alle lr.

1394 Hetzelfde, alleen het schavot, waarop Oldenbarneveld bezig is zich
a te ontkleeden; in h. verschiet de kerk. Door *S. Fokke.* br. 4°. Uit: Wagenaar. Uitg. v. 1749.
b Dez. pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1395 Zinneprent ter eere van Oldenb. — „Praalbed voor den Vader des Vaderlands, volgens de Schetse v. J. Oudaan." — Het groote plein v. h. Binnenhof, op d. achtergrond de groote zaal met de getimmerten; in h. midden een standbeeld v. Oldenb. staande op een voetstuk, den Vrijheidshoed met de regterhand omhoog heffende, in de linkerhand een: *privilegie*, onder zijne voeten vertreedt hij een bejaard man (Maurits?) en de Nijd; rondom op den grond de borstbeelden der rechters, en daaronder zinnebeelden waardoor zij aangeduid worden, bv. regts een kat, daarnaast een paauw, enz. Zie n°. 1374 *f.* Znd. nm. v. grav. met 2 reg. onderschr. Hg. 28, br. 19 dm. fol.

1396 Dezelfde pl., vroegere etsdruk, die in den vorigen afdruk geheel opgegrav. is; deze is vooral in de lucht zeer fraai bewerkt. Op deze staat J. Oudaen, op de latere drukken: I. Oudaen; deze *ets*druk is hoogst zeldz.; de gravure is zéér algemeen.

1397 Hetzelfde. Titelprent voor den Palamedes v. Vondel, verbeeldende een oud man, die een gezegeld blad (*Privilegie*) in de hand houdende,

naakt voor een gestoelte v. Themis staat, die hem kroont, terwijl hij van allerlei verscheurend gedierte omringd wordt. V. ond. een 4reg. vers: *Het ongediert begrimt*, ens. 4°.

1398 Afbeelding v. h. Stokje v. Oldenbarneveld, en daarnaast het facsimile v. het vers v. J. v. Vondel daarop, beginn.: „Mijn wensch behoede „U onverrot, O Stook," ens. — Lithogr. in gr. 4°. Uit: Vondels Werken, uitgeg. door J. v. Lennep.

1399 Gedicht ter eere v. Oldenb. — „Jaergetijde v. wijlen Heer Joan v. „Oldenb. Vader d. Vaderl." Gedicht in 13 coupletten, gen°. 1—13 ieder v. 4 regels, ondert.: *Alta mente repostum.* — Vers v. Vondel, op 1 smal blad folio, uitgegeven in 1631. Rondom dit Ex. zijn door d. Remonstrantschen schilder *G. v. Nijmegen* vele zinnebeelden met O. I. inkt geteekend.

1400 (**15 Mei.**) Het lijk v. Ledenberg, Secretaris v. Utrecht, (die zich zelven uit vrees voor de pijnbank den 29 Sept. 1618 het leven had benomen,) wordt met een paard op eene horde naar de geregtsplaats gevoerd en in eene kist aan eene halve galg te 's Hage opgehangen. (Arend, III. c. 84). Met bovenschr.: *'t Gerecht v. 's Grav.* voorts 7 reg. Holl. onderschrift en uitlegg. der 4 n°. op de pl. Met adres v. *C. J. Visscher.* — Hiernaast, regts, op hetzelfde blad de afdruk v. eene afzonderlijke plaat, h. portret v. Ledenberg, links in ov., met adres v. *C. J. Visscher.* Te samen br. 31, hg. 19 dm. br. 4°.

1401 Hetzelfde, verkort; met hetz. bovenschrift en den naam v. Ledenberg naast de galg; v. ond. een gezigt op: *Lovensteyn.* Hg. 18, br. 12 dm. gr. 4°. Deze pl. is later ook bij andere gevoegd; zie n°. 1385; dit is echter een afzond. afdruk met rand.

1402 Hetzelfde, als voren, doch met meerdere omstanders en uitvoeriger.
a Naar en door *S. Fokke.* br. 4°. Uit: Wagenaar.
b Dezelfde pl., Proefdruk vóór alle lr.

1403 De galg waaraan links de kist v. Ledenberg; in het verschiet vele duinen; met 2 reg. Holl. onderschr.: *Gielis v. Ledenb.*, enz. 8°.

1404 Hetzelfde, doch omgekeerd, regts, m. onderschr.: *Het Lijk v. Gillis v. Ledenb.* enz. 8°.

1405 (**18 Mei.**) De Groot en Hoogerbeets *ter eeuwige gevangenis* op Loevenstein veroordeeld. (Arend, III. c. 234, 5). — Afbeelding v. h. Slot, in h. midden links de brug, h. huis v. d. Goeverneur, en h. inbrengen der gevangenen; regts Workum en Gorkum; bovenaan: *'t Huis te Lovensteyn*, links h. wapen v. Holl., regts dat v. Maurits. V. ond. eene andere uitvoeriger doch kleiner afbeeld. v. Loevenstein, met 4 reg. onderschr. in 2 kol., regts h. portret v. de Groot, links dat v. Hoogerbeets. Door *C J Visscher* met zijn adres. Hg. 23, br. 30 dm. br. fol.

1406 (**31 Mei.**) „Pourtraict de la magnif. victoire du Capit. Corneille „Daniels alias Bracman, (conquis contre trois Gallions d'un Pirate, „nommé Sr. la Chenay, le 31 May 1619. Au fleuve ... Villanile en „Bretaigne. — (Arend, III. c 324). Gegrav. 2reg. curs. opschrift boven eene fraai *geëtste* plaat, het gevecht bij Rochebernard en Nantes voorstell., gevoerd door Cornelis Daniëlsen, gezegd: Brackman tegen den Franschen Zeeroover la Chenay (die tweé geroofde schepen, een uit Vlissingen en een uit Lubeck bij zich had) en dat met de volledige nederlaag en verdrijving der roovers aan land, (waar 30 gevat en opgehangen werden) eindigde. Ter weerszijde v. de pl. ziet men de oevers der rivier; op d. voorgrond vele menschen op h.

strand. — Links en onder de pl. in 4 kol., met houtsneeranden eene afzond.: „Warachtige geschied. ende levend. afbeeld. v. h. „veroveren „v. een hoop zeeroovers; sterck omtrent 130 Mannen," enz., regts een „Ghedicht op de Victorie v. d. vermeerden .... Heldt Cap. Corn. „Daniels, alias Brackman" in 2 kol. Met adres: „Middelb. Ghedruckt „bij *Hans v. d. Hellen* voor *Jan Piet. van de Venne*, op d. houck v. d. „Nieuwe Burse in de Schilderijwinckel. 1619." Znd. nm. v. grav. (waarschijnlijk *J. P. v. d. Venne*). De pl. m. opschr. hg. 28, br. 36 dm. Met beschr. hg. 36, br. 61 dm. br. fol.

Deze plaat is zóó *uiterst zeldzaam* dat dit Ex. welligt het *éénige* bestaande is. — Ik zou door h. Fransche bovenschrift vermoeden dat alle, of de meeste Exempl. naar Frankrijk gezonden en alzoo voor ons land verloren zijn geraakt.

1407 Hetzelfde; verkl. copie naar de vorige pl.; door *J. F. C. Reckleben.* br. 4°. Afdruk in br. fol. Uit: Arend, Geschied.

1408 (**6 Julij.**) De Remonstr. Predikanten worden na hunne veroordeeling
a door de Synode den 14 Jan., ten lande uitgebannen; 10 Predikanten en Episcopius gaan naar Waalwijk in N.Braband. (Arend, III. *c.* 377). — Hun uittogt. Verkleinde en omgekeerde copie v. h. middenste gedeelte der volgende plaat. Klein slecht plaatje naar *J. Buys* door *R. Vinkeles.* 12°. Uit: (Fokke) Geschied. d. Nederl.

b Dez. pl.; Proefdruk vóór alle lr.

c Hetzelfde, teekening in O. I. inkt voor h. voorg. door *J. Buys.*

1409 Spotprent op den uittogt der Remonstranten, met bovenschrift: *Arminiaensche uytvaert.* In h. verschiet regts *'s Gravenhaechg*, en links vele boerenhutten waar langs een groote stoet van 9 wagens rijdt, waarop de Remonstr. Predikanten door n°. 1—14 aangeduid; vooraan links 2 boeren *Kees* en *Joost*, die het in 3 kol. ondergedrukte: *Boere-praetjen over d'Armin. uytvaert den* 6 *Julij* 1619, houden. Fraaije geetste plaat. Znd. nm. v. grav. Hg. 17, met h. vers 37 dm., br. 29 dm. fol.

1410 Hetzelfde; copie der voorg. plaat met hetz. vers, en opschrift: *d'Armin. uytvaert* (in de vorige: *Arm. uytv.*) deze copie is minder hoog en iets smaller; op deze pl. komt de haan v. d. Kerktoren links, juist bovenaan de plaat, en staan Kees en Joost bijna aan den rand der pl.; op den vorigen druk is de pl. ruim 1 dm. hooger dan de kerktoren, en staan de 2 mannen 1¼ dm. v. den rand af. — Met adres v. *C. J. V(isscher).* Hg. 15, met h. vers 34 dm., br. 29 dm. fol.

1411 Hetzelfde, copie der vorige eenigzins verkorte pl., met hetz. opschr.
a en vers; naast den Haag heeft men 3 galgen aangebragt, en naast den man die Episcopius, enz. in den eersten wagen aanspreekt staat: *Rem. b*(isschop), zijn broeder). Znd. nm. v. *C. J. Visscher.* fol.

b Dezelfde pl., afzonderl. afdruk vóór h. bovenschr. en zonder het vers v. ond.

1412 Hetzelfde, *slechte* copie v. N°. 1409 en 10, zonder de galgen bij den Haag, zonder naam v. Rem B(isschop), zonder bovenschr.; de plaat met een dikken zwarten rand omgeven. V. ond. het vers, met het opschrift: *Boerepraetje* doorloopend boven de 3 kol. v. h. vers, terwijl het opschrift in de vorige drukken in de 1e kolom staat.

1413 Vereenigde voorstelling op 1 blad van de 4 voornaamste gebeurtenissen
a van dien tijd. In h. midden d. pl. een fraai portret v. Oldenbarn., links, met onderschr. „Vera effigies Joan. ab Oldenb. aet. suae 72.

„1619;" links en regts 2 plaatjes onder elk., ieder in een v. onderen afgeplat medaillon; links: Onthoofd. v. Old., daaronder: Hogerb. en de Groot naar Loevestein gebragt; regts h. lijk v. G. v. Ledenberg aan de galg; daaronder: 4 Arminianen gebannen. Znd. nm. van grav. (*Es. v. Velde*) Hg. 18, br. 32 dm. br. fol. Deze fraaije pl. is in dezen eersten afdruk op 1 blad *hoogst zeldzaam.*

b Hetzelfde, latere afdruk zonder portret; de 4 medaillons op 1 blad, en nu gen. 1, 2, 3, 4, en op de N°. 1: *Es. v. Velde.* 1619, de andere met het monogram: *E. v. V.* — Dat dit de latere afdrukken zijn, blijkt door n°. 4 boven aan, waar de letters *g*, *g* van het bovenste, hier afgesneden, plaatje nog even zigtbaar zijn. — Deze medaillons vindt men dikwijls afzonderlijk, hier een, daar een; bij elkander op 1 blad zijn mij v. dezen en den vorigen staat alleen deze Ex. voorgekomen.

1414 *Monument voor de Remonstranten.* — Deze plaat met dit onderschrift stelt in eenige tafereelen het begin hunner Geschiedenis en de vervolgingen voor. Het geheel is het portaal v. eene groote kerk; in h. midden 4 afbeeldingen boven elkander v. gewigtige gebeurtenissen uit hunne geschiedenis; ter weerszijde 5 portretjes v. beroemde leeraren, wederom ter weerszijde 3 kleine, en daarnaast weder 2 kleine tafereelen; voorts met vele sinnebeeld. figuren. Naar *J. Jelgerhuis Rz.* door *G. Kitsen* te Rotterdam. Hg. 55, br. 45 dm. gr. fol. — Hierbij afzond. beschrijv. op 1 blad in cours. br. 4°. en een afzonderl. *Bladwyzer* voor de uitlegging der geschiedkund. afbeeldingen.

1415 Zinneprent op de voorgaande gebeurtenissen — met dit 4 reg. bovenschrift: „Tafereel v. d. welstand d. Vereen. Nederl. Provinc., hoe dat „in deselve de ware suyvere religie, justitie ende politie worden be„schermt," ens. In h. midden sit de Nederl. Maagd op een hoeksteen: *Christus* vóór den pilaar *Religio*, en tusschen de pilaren *Justitia* en *Politia*; op de 3 pilaren staan de beelden v. Themis, Godsdienst en Wet; vóór de Maagd zit de Nederl. Leeuw met 2 standaards: *Libertas Patriae* en *Lib. Conscient*, in de klaauwen; links een krijgsman Maurits, *aet.* 51; regts Fred. Hendrik *aet.* 35; links en regts de *Patres Pratriae* (Staten-Gen.) waarachter soldaten; regts v. d. hoeksteen een uitspruitende boom met wapen v. Maurits; links een palmboom met h. beeld der Unie; daarnaast de moederlijke zorg, een beeld op een pilaar met h. jaar 1619; op den achtergrond eene stad, en haven met schepen, enz. V. ond. een 31reg. Lat. vers in 4 kol., in h. midden een opdragt v. *H. Hondius* aan de Staten-Gen. — Door *Henr. Hondius* met zijn adres. De pl. is znd. bovenschr. ('t geen in dit Ex. ontbr.) hg. 45, br. 55 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.*

Deze plaat is dezelfde als die v. 1609 n°. 1255; door de bijvoeging v. h. bovenschrift, de jaren der 2 Prinsen, het jaar 1619 op de kolom, en het vers is ze op dit jaar gepast. — In den Catalogus v. Voorst n°. 296 kwam deze pl. met bovenschr. voor en is ook aldus op de Bibliotheek d. Remonstr. alhier.

1416 Zinneprent op de eenigheid!! en den gelukkigen!! staat der 7 Provinciën na de Synode van Dordrecht. Met bovenschr. in groote kapit. letters: *Idea Belgicarum Provinc. Confoed.* — Het schip v Staat (de Republiek) zeilt in eene kalme zee; aan den grooten mast is de vlag der 7 Prov., lager een wimpel met den Holl. Leeuw en de spreuk: *Concordia res parvae crescunt*; aan de andere mast, links, h. wapen v. Maurits en op den wimpel zijne spreuk: *Tandem* ens.; in h. midden v. h. schip de Maagden der 7 Prov. met hare wapens, regts en links de Prinsen, Raden, Geestelijken, ens.; om

h. schip zwemmen de Paus, een Kardinaal, een Jesuit en anderen (Remonstranten?) die in h. schip wenschen opgenomen te worden, doch worden afgeweerd; boven h. schip de Godsdienst (of de Nederl. Maagd) met Bijbel in de hand, omschenen door een zoo helder, oogverblindend licht, dat de Indianen en Afrikanen die ter linker-, en de Turken die ter regterzijde boven in de plaat zigtbaar zijn, hunne oogen afwenden en h. oog voor den glans bedekken. — Naar *Jac. Oorloge* 1620, geteekend en uitgeg. door *Adr. v. d. Venne* te Middelb., gegrav. door *F. Schillemans* (te Middelb.) br. fol. Hg. 43 met bovenschr. 46, br. 61 dm. — *Zéér zeldzame* en bij uitstek fraaije plaat, waarop het aan Horatius ontleende denkbeeld, om den Staat als een schip in zee voor te stellen, het eerst mijns wetens, in plaats is gebragt, en wat dikwijls later vooral in 1672 is nagevolgd. — Deze plaat is zonder eenig N°. of uitlegging.

Op een Exempl. v. deze plaat in de verzameling v. Mr. Bodel te Leijden is ter weerszijde een vers gedrukt van 9 (dus te zamen 18) achtregelige coupletten, beginn.: *Aenschouwer v. dit werck*, en v. ond. een Lat. vers v. 18 vierregelige coupletten, beginn.: *Vides ut altis obruta fluctibus.* Die afdruk is echter veel minder fraai dan dit Ex. en heeft het bovenschrift niet, waarom ik vermoede dat het welligt eene latere uitgave kon zijn, ofschoon de verzen er dan in boekdruk moesten bijgevoegd zijn, terwijl ze hier gegraveerd zijn.

1417 *Roomsche Windgevers Aen de Liefhebbers.* — Zinneprent op Maurits? en de Synode? — Johannes (A) of de kerk Gods? wordt door Maurits en Frederik Hendrik en and. Vorsten beschermd, — de Paus zit met den Koning v. Spanje en Bisschoppen aan eene tafel, met muzijkboeken voor zich, waarbij de Keizer op het orgel speelt. — V. ond. een groot vers in 3 kolommen. 1621. Znd. naam v. graveur. Hg. 36, br. 39 dm. br. fol. Van deze prent wordt in h. vers v. de: *Romsche Hemelvaert.* N°. 1433 gewag gemaakt. — In de collectie van Ds. R. Verloren van Themaat te Utrecht.

1418 (**1619** of vroeger?) Kapitein Lambart (Mooi Lambert? of Lambert Hendriks) doet 125 gevangene Algerijnsche Zeeroovers aan de raâ's der schepen in het gezigt v. Algiers ophangen of in zee. werpen (Arend, III. c. 345). — Vooraan de schepen; links de Stad. Door *J. Luyken.* br. 4°. Uit: Dan, Historie van Barbarijen. 1683. bl. 117.

1419 (**1620. 12 Maart.**) De Nederl. Gezanten onderhandelen te Algiers vergeefs over vrede en uitwisseling van gevangenen. (Arend, III. c. 351). Naar *H. J. Brill* door *J. F. R. Reckleben.* kl. 4°. Uit: Arend, Geschied.

1420 (**10 Junij.**) Dood van Graaf Willem Lodewijk, Stadhouder v. Friesland. (Arend, III. c. 497). — Afbeelding v. de Graftombe ter zijner eere in de Groote kerk te Leeuwarden opgerigt doch later verwoest. Znd. nm. v. grav. Bovenaan get.: XLI. Uit de Keyser: Architect. moderna. 1646.

1421 (**20 Junij.**) *'t Armincaens Kapproen.* — Spotprent op den overgang v. P. Bertius, (in 1619 wegens Remonstransche gevoelens afgezet als Hoogleeraar in de Theol. te Leijden) tot den Roomschen Godsdienst, te Parijs d. 20 Junij 1620, waar hij Hoogl. in de Welsprekendheid werd. (Brandt, Reform. III. 888). — In h. midden ligt Bertius met een rozenkrans in de hand geknield voor eene hostiekas: *der Papen brootgodt*; drie monniken, *Ongestadicheyt*, *Verkeerden IJver* en *Dwaese begeerte* setten hem eene narrenkap: *het Armin. Kapproen*, op; regts

ontvangt Bertius het Sacrament; verderop eene processie; links een kramer die aan 2 boeren: Joost en Kees deze plaat verkoopt; op den voorgrond de boeken v. Bertius open liggende; vooraan diens vroeger werk: *Afval der Heyligen.* Met adres v. *C. J. Visscher.* — V. ond. eene „Samenspraeck tusschen de Koomen (Koopman) Joost en „Kees over den afvalligen P. Bertius, autheur ..... v. Afval d. H., „mitsgad. een kort verhael d. aenklev. dagel. Geschieden., 1620." In 3 kol. in houtsneerand. Hg. 16, met vers 38 dm., br. 28 dm. fol.

1422 (April??) *De Roomse Roffelpodt.* — Spotprent op de verliezen v. d. Paus en Duitschen Keizer, en op de voordeelen v. Frederik Koning v. Bohemen, den susterszoon v. Maurits, die door de Staten ondersteund werd. (Arend, III. c. 514). — Inschrift bovenin eene vrij ruw geëtste plaat, voorstell. een klein getralied kippenhok op rollen, waarin een geplukte arend (de Keizer) en bovenop de Paus zit, die op den roffelpot speelt, terwijl een man met een weerhaan op het hoofd (de Saxische Keurvorst) het hok voorttrekt en den Paus en Keizer voor geld laat zien; regts ontvangt een Jesuit het geld voor h. zien; achter het hok gaan Spinola en Buquoy die op de lier en de viool spelen; links Frederik van Boh. op een troon, met hermelijnen mantel om, waarin de veeren genaaid worden aan den Keizer ontnomen; bovenaan eene menigte monniken die door den duivel in eenen afgrond gedreven worden. — Hieronder een: *Tsamen-sprek. tusschen twee Boeren en de Boeckverkoper* op rijm in 3 kol., met uitlegging der n°. en een 8 reg. vers op de pl. Znd. nm. v. grav. „Amst. bij St. Teunis Marckt, op de hoeck v. de Keyserstraet „in de 3 groene Claverbladen." De pl. is hg. 23, met vers 41 dm., br. 37 dm. fol. *Zéér zeldzaam.* Zie N°. 1477.

1423 Hetzelfde; eenigzins veranderde en verkleinde copie v. de vorige pl.; het opschrift staat hier echter niet boven in de plaat, maar boven het vers. Ook is h. op- en onderschrift v. h. vers in deze uitgave doorloopend boven en onder de 3 kol.; in de vorige uitg. alleen boven de eerste en onder de laatste kolom. De pl. hg. 18, br. 26 dm., het vers hg. 18, br. 35 dm. fol. *Zéér zeldzaam.*

1424 (15 Aug.) Togt v. Maurits naar Wezel tegen Spinola, die voor den Duitschen Keizer tegen de Bondgenooten van Frederik v. Bohemen in h. veld trekt. (Arend, III. c. 501, 2, 3). — Uitvoerige kaart of plaat in 2 bladen, v. h. land bij Wezel; regts de Stad, vooraan de Rijn, links Xanten, in h. midden h. leger v. Maurits, daarnaast bovenaan een klein kaartje v. h. land v. Kleef, en verder regts eene Lat. opdragt aan Maurits door den graveur *N. Geilkerck* — Onder deze groote kaart een verhaal v. d. togt v. Maurits v. 15 tot 23 Aug., en eene zeer uitvoerige verklaring v. de 62 N°. op de pl., insonderheid v. h. kamp en v. de ordening der tenten; alles op 2 bl. in 6 kol., met houtsneerand en opschrift: *Eygentl. afbeeld. v. h. Legher v. E. H. M. Heeren Staten*, enz. „Leijden. *Nic. Geelkerck*, men vintse „oock tot Amst. op de Beurs in d. gecroonden Hoet." De kaart hg. 27, met den tekst 55 dm., br. 76 dm. gr. br. fol. — *Hoogst zeldzaam.* Ik herinner mij niet eenig ander Ex. gezien te hebben.

1425 Hetzelfde, doch veel kleiner en anders. Regts Wezel, links Xanten, in h. midden h. legerkamp, doch de overzijde v. d. Rijn op den voorgrond is veel uitvoeriger; onderaan links een klein kaartje v. h. land v. Kleef. Met adres v. *C. J. Visscher* op de pl. Met bovenschr.: *Ware afbeeld. v. h. geheele Leger d. E. H. Heeren Staten*, enz. en ter weerszijde en onder de plaat hetzelfde verhaal v. de voorg. pl. doch

eenigzins veranderd en verkort, en uitlegging der 42 n°. en letters A—O in de pl.; in h. voorgaande verhaal staat (verkeerdelijk) dat de Engelsche troepen den 8 Aug. gekomen zijn; hier is dit op 9 Sept. gesteld. Met adres Amst. bij *Kl. J. Visscher*. De pl. hg. 22, br. 27 dm., met de uitlegg. hg. 37, br. 46 dm. br. fol. *Zéér zeldzaam.*

1426 (9 Sept.) Hetzelfde, geheel als voren wat de kaart aangaat, doch het leger is hier geheel omschanst, Wezel meer versterkt en met 3 kanalen in de Lippe uitloopende. In plaats v. h. kaartje onderaan links, staat hier de uitlegging der letters A—Q in de pl. Met 4reg. gegrav. onderschr.: „Afbeeld. v. de Stercke Stadt Wesel.... Hier is „oock bij-gevoecht hoe .... Graaf Hendrik v. Nass. den 9 Sept. 1620 „is opgetrocken met alle de nieuwe Engelschen," ens. Met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 22, m. onderschr. 26, br. 28 dm. br. fol.

1427 Hetzelfde; eene in 4 afdeel. verdeelde kaart; bovenaan links *Wesel* en h. legerkamp, regts Coblentz en de Rijn; onderaan links Oppenheim en de Rijn, regts een kaart v. de Rijnstreek v. Coblentz. tot Frankfort. — Met gegrav. bovenschr.: „Beschrijvinge der 2 legers, „te weten Pr. Mauri. Marq. Spino. en der unierde Vorst." V ond. eene uitlegg. der lett. A—R en a—e, en 1—10, in 3 kol. met houtsneerand. „Amst. Ghesneden ende Ghedr. bij P. v. der Keere, Plaet„snijder ende Konstvercooper, in de Kalverstraet in d. Onseecckeren „tijt. 1620. Hg. 27 met uitl. 45, br. 35 dm. gr. fol.

1428 (Sept.) Afbeelding der 50 steden, dorpen en kasteelen door Spinola in Sept. in den Palts en de landen v. Frederik v. Boh. veroverd. (Arend, III. c. 505.) Iedere afbeelding in een klein medaillon, alle te samen in den vorm v. eene ineengekronkelde slang; in h. midden der pl. een portret v. Spinola, regts, in med. met Lat. randschrift. V. ond. een kort verhaal in 3 kol., met opschrift: „Den Omloop „ofte Afbeeld. d. plaetsen die Marq. Spin. verovert heeft ontrent „Frankf. ende Ments. Naar de copy v. Frankf. Leijden bij Zach. de „Smit. 1621." De pl. hg. 18, met beschrijv. 32, br. 27 dm. fol.

1429 (Sept. en 1 Oct.) „Afbeeld. v. Berchemer-waert, ofte Papen-Bril „Schants, met h. innemen van Bacharach, ende een bewijs hoe „Spinola met water ende sweert gheslagen is gheweest." — Plaat in 3 afdeel.; bovenaan in de regtsche afdeel. het fort Papenbril (of Papenmuts), door Maurits op een eilandje: Berchemerwaard, tusschen Keulen en Bonn gesticht; links Bacharach; v. ond. eene grootere pl. v. h. gevecht bij Bacharade. V. ond. de beschrijv. in 2 kol. met bovenstaand opschrift: „Amst. by Joris Veselaer, voor N. Geel-kerck „(te Leijden) Men vercooptse aen de Beurs in d. gecroonden Hoedt „bij Csp. v. Hilten. 1620." fol. Hg. 17, met de beschr. 36, br. 24 dm. fol. — Berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog, genot.: Beleger. n°. 523.

1430 (6 Oct.) De Schans de Papenmuts, door Maurits op een eilandje in den Rijn, Romperwaard, tusschen Bonn en Keulen gesticht. (Arend, III. c. 507) Afbeeld. v. h. Fort, m. bovenschr. „'t Fort de Papenmuts" waarnaast een klein kaartje der Rijnstreek. V. ond. ééne regel curs. inschr.: „Eygentl. afbeeld. v. h. Fort de Papenmuts...., dewelke a°. „1620 d. 6 Oct. onder 't protex d. Churv. v. Brandenb." (het vervolg is niet gegrav. op de 2 daaronder staande lijnen). Hg. 20, br. 28 dm. br. 4°.

1431 (Nov.) *Den Calvinischen Roffelpot.* Spotprent op de nederlaag v. Frederik v. den Palts en Bohemen in den slag op den Witten Berg bij Praag. — (Wagenaar, X. 406, 423) De Arent, (de keizer) aan wien door de Cathol. Vorsten nieuwe veeren voor de verloren ingeset worden,

heeft Frederik v. d. Palts onder zijne klaauwen, onder wien een chronogram: *Euge Fredericus sibi et nobis triumphat.* (1620) Fred. v. Boh. is in h. midden nog eens afgebeeld als Koning-Lap, rijdende op h. Heidelbergsche vat, en uitspuwende de kroon en gewonnen steden; achter hem Bullion?? met de Hollandsche Calvinisten; (welligt de Hertog van Bouillon, zwager v. Prins Maurits, Oom v. Frederik v. Boh., de hoop der Fransche Protestanten); verderop de Duitsche Protestanten bedelende, en de verloopen Predikanten, met de Staatsche Ruiterij. — V. ond. een Holl. vers, met opschr.: „Den „Calvinischen Roffelpot. Tsamenspreeck. tusschen 2 Schippers ende „eenen Craemer," in 3 kol., zijnde een antwoord-vers op de plaat: *de Roomse Roffelpot* (nº. 1422) met adres: „Thantw. in de Huyvettersstraet in 't gulde Soutvat. 1621." Daar plaat, vers en druk geheel met de Roomse Roff. overeenkomen, betwijfel ik de Brabandsche herkomst. Hg. 18, met vers 37 dm, de pl. br. 27 dm, de beschrijv. 35 dm. fol. *Zeldzaam.* Zie nº. 1477.

1432 (1621.) Spotprent op denzelfden. — Frederik v. Bohemen wordt in een ronde getraliede kooi zeer van de hommels gekweld; links voor de kooi staan 2 mannen aan wie hij een brief geeft, (Christ. v. Brunswijk en Mansfeld) naar hem te hooren; voorts komt een ruiter aanrijden. — Kleine spotprent, waaronder een 20reg. Latijnsch en een 20reg. Fransch vers. — Deze plaat is geplakt op eene andere plaat, (een omgekeerde copie of h. origineel hiervan *zonder* ruiter) en op die onderste pl. is nog een Holl. vers in 3 kol. door M. B. I. T. waarin de schuld van Frederiks eerzucht, toeleg en val aan de Staten v. Holland geweten wordt. — „Ghedruckt in 't jaer 1621. V. C. D. W. A." Onder de gedrukte Couranten van A. Verhoeven te Antwerpen van 1619 tot 22, staat nagenoeg hetzelfde en beteekent dáár en dus ook hier: *Vidit Cornel. De Witte* (*Censor*) *Antwerp.* — De onderste (grootste) pl. hg. 41, br. 26 dm. kl. fol. — *Zéér zeldzaam.* Berust in de collectie v. Ds. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

1433 *Romsche Hemelvaert.* — Vinnige spotprent op Rome. De Paus, Keizer en Koning v. Spanje, rijden in een open wagen door h. 7-hoofdig beest getrokken, naar een kroeg van waard *Nobis*; boven hen trekt Lucifer een net toe. Met bovenst. inschrift. V. ond. eene groote *Tsamenspraeck tusschen Kees en Jaep* (over deze pl.) in 2? colommen. „Amst. Ant. v. Salinghen; op de hoek v. de Keyserstraet in de 3 „groene klaverbladen". 1621. Hg. 46, br. 34 dm. gr. fol. — Berust in de collectie van Ds. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

1434 Afbeelding v. Frederik v. d. Palts met zijne Gemalin, dochter en 2 zonen op het ijs bij Arkel, in h. land v. Gorkum. — Prentteekening naar *H. Avercamp*, genaamd: de stomme v. Campen. 1621, door *C. Ploos v. Amstel* omstreeks 1778. Uit zijn bekend werk. Hg. 22, br. 22 dm. fol.

1435 (22 Maart.) Ontvlugting van H. de Groot, uit zijne gevangenis op Loevestein in eene kist naar h. huis v. zijnen vriend A. Daatselaar te Gorkum gebragt. (Arend, III. c. 242). — Gezigt op het slot Loevestein, geheel als op nº. 1405, doch eenigzins verkleind; op den voorgrond links twee mannen den koffer dragende waarin de Groot is. Znd. nm. v. grav. (doch zeker door *C. J. Visscher* uitgegeven). Met inschrift boven in de pl.: *'t Huys te Lovensteyn.* Hg. 16, br. 24 dm. br. 4º. — Onder dit Ex. heeft de Amsterd. Burgemeester Hans Bontemantel (in 1650?) geschreven: „*La prison des Hommes Illustres* 1618—1650," met toespeling op de gevangenzetting in dat slot v. zijnen Collega A Bicker.

1436 Hetzelfde, nagenoeg als voren; zonder het gezigt op Gorkum en
a Workum regts v. de pl.; de mannen slepen hier de kist aan een touw.

Met 1 reg. onderschr.: „Het Huis te Loevenst. Zoo als h. zig ver„toonde A° 1619 benevens h. vervoeren v. H. de G." Naar eene schets v. *A. Schoemaker* door *C. Philips*. Hg. 16, br. 21 dm. br. 4°.
b Dezelfde pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1437 „De Groot zig bereidende tot de vlugt," enz. — Een groot vertrek
a op Loevenstein, waar de Groot in de kist stapt; naast hem zijne Echtgenoote. Door *S. Fokke*. 1754. br. 4°. Uit: Wagenaar. X.
b Dezelfde pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1438 Hetzelfde, veel kleiner; de Groot in de kist stappende; zijne Gemalin
a naast hem. Hieronder een afzond. plaatje: de Godsdienst ten Hemel rijzende. Door *S. Fokke*. 1742. 8°. Uit een Tooneelstuk: „de Vlugt v. „H. de Groot."
b Dez. pl. zonder het zinneb. plaatje. Proefdruk op Chin. pap.
c Hetzelfde, fraaije teekening voor de plaat. Door *S. Fokke*. 8°.

1439 Vlugt van de Groot. — Zijne dienstmaagd, Elsje v. Houweningen,
a die de kist op de overvaart naar Gorkum vergezelt, wuift hare op Loevestein gebleven meesteres toe, dat alles tot dusverre goed gaat. Naar *J. Buys* door *H. Vinkeles*. 1788. br. 12°. Uit: Geschied. d. Nederl. ? ?
b Dez. pl., Proefdruk vóór de letter.
c Hetzelfde; Teekening in O. I. inkt voor de pl. Door *J. Buys*. 12°.

1440 De Groot gaat als metselaar verkleed over de markt te Gorkum en begeeft zich naar Antwerpen. Door *G. Sibelius*. 8°. Uit: Leven v. H. de Groot. 1770. 8°.

1441 Afbeelding op 2 pl. v. den koffer waarin de Groot ontkomen is, gelijk die zich in December 1783 bevond ten huize van Mr. J. Klinkhamer te Amst., en nog (in 1863) bij diens kleinzoon H. A. Klinkhamer, aanwezig is. (Deze koffer is waarschijnlijk de *echte*.) — Afbeelding v. den koffer v. buiten. — Des. v. binnen, met opengeslagen deksel. Naar de afteekening van *J. C. Schultz*. 1783. Door *C. Philips*. br. 4°. Uit: Leven v. H. de Groot. 1770. 8°.

1442 Drie zinnebeeldige tafereelen op de gevangenis, ontvlugting, en ballingschap van de Groot. In 1627 heeft de Gorkumsche koopman Daatselaar, deze afbeeldingen (welligt door de Groot zelven ontworpen) ter herinnering aan die feiten, op glas laten schilderen en in een raam v. eene achterkamer geplaatst. Het eerste tafereel stelt Miltiades voor, die na vele diensten aan Athene bewezen te hebben, tot eene altoosdurende gevangenis veroordeeld wordt, waarin hij sterft, gelijk ook Hoogerbeets, wiens portret en wapen hier boven staat; het 2e is de geschiedenis van Titus Vinius die door zijne vrouw in eene kist verborgen en aldus gered wordt, gelijk de Groot, wiens portret en wapen hierboven is gevoegd; het 3e vertoont Metellus den Numidier, die uit eene lange ballingschap teruggeroepen wordt; hier boven het portet en wapen v. Th. Erpenius, Prof. te Leiden, broeder v. Daatselaar's vrouw, die hem de boeken en kist verstrekte waardoor de Groot ontvlugtte. — Onder ieder der 3 afbeeld. vele zinnebeelden, boeken, arabesken, enz. — Deze 3 schilderijen zijn in wit en zwart (of camaieu) geschilderd; ieder nagenoeg 6 voet hoog, te zamen naast elkander br. 27 dm.; ze zijn in 1791 afgeteek. door *C. de Jonker*, voor den uitgever J. Allart die ze geplaatst heeft in de Bijvoegels op Wagenaar X. — Deze glazen zijn voor eenige jaren naar het Geref. Weeshuis te Gorkum overgebragt, maar hebben door den storm v. 9 Nov. 1880 (1850?) en het bombardement v. Januarij 1814 veel geleden.

1443 (**22 Maart.**) De Groot wordt te Antwerpen door Episcopius ontvangen. Door *G. Sibelius*. 8°. Uit: Leven v. H. de Groot, 1770. 8°.
1444 De Groot naar Parijs vertrokken, ontvangt daar in September zijne
a Gemalin en dochter, terwijl hij met Staatslieden beraadslaagde. — Vertrek waarin 4 Heeren aan tafel zitten, terwijl de Groot zijne Vrouw en kind omarmt. Naar en door *J. E. Marcus*. 1795. kl. fol.
b Dezelfde pl., Proefdruk vóór *alle* letter.
c Dezelfde pl., fraaije onbewerkte *etsdruk*.
1445 Zinneprent op dezen tijd. — „J. J. Starters, Niewe Cuyper; de Cuyper „beantwoordt de Edelman, Doctor, Pastoor, Politicus ende de „Krijghsman." Opschrift v. een zeer lang vers v. *J. J. Starter*, over het najagen van eer en ambten geteekend, *Gonst baert Nijd*, in 3 kol. in houtsneerand, met Duitsche letter gedrukt, en behoorende onder eene fraaije plaat een kuiper voorstellende, op straat voor zijn huis door 5 om hem staande personen aangesproken. Naar *P. Hals* (*P. Feddes Harlingensis* of uit Harlingen) door *G. v. S(chindel)*. Met adres v. *Beerendrecht*. — Onder h. vers: „Haerlem bij Jan Pietersz. Berendrecht, Konst ende Boeckverkooper in de Koninghstraet. 1627." De pl. hg. 15, met h. vers 52 dm., br. 27 dm. gr. fol. *Uiterst zeldzaam*. Dit uitmuntende Exemplaar is het eenige dat ik ooit gezien heb.

Daar dit vers reeds door Baudart in zijne Gedenkwaardige Geschiedenissen, uitgeg. in 1625, 13e boek bl. 117, handelende over 1621, is opgenomen en hij zegt dat Starter dit toen gemaakt heeft, zoo is deze voor de kennis van dien tijd belangrijke plaat en vers op dit jaar gesteld.

1446 Hetzelfde. Geheel andere plaat, met groot bovenschrift in houtsneerand: „Den nieuwen Kuyper, afbeeldende Den Staet v. d. tegen„woord. Tijd. Door een Tsamenspraeck tusschen een Monsieur ende een „Kuyper. De Monsieur Beeld af een Edelman, Doctor, Pastor, Politicus, „Crygsman. De Cuyper Beeld af een Die sich selfs bequaem acht „tot alle ampten, als hij daer maer toe can gheraken. Door welcke „t'Samenspreeckinge de rechte middelen, waerdoor men hedendaeghs, „in de meeste ghedeelten, gemeenten ofte Republycken van Europa, „aen Hoge Ampten gheraeckt, eygentlijch worden vertoond." — De plaat vertoont een groot plein met boomen waarop de kuiper ter linkerzijde, door *Edelman*, *Pastor*, *Doctor*, *Politicus* en *Chrisman* (ter regterzijde) wordt aangesproken. (op de vorige plaat juist andersom). Achter den kuiper een groot hof of paleis waar eenige mannen de trappen opgaan. *Geëtste* plaat v. dien tijd zonder eenigen naam. Zonder vers v. ond. Hg. 15 met bovenschrift 23 dm., br. 33 dm. br. fol. — *Uiterst zeldzaam*; dit fraaije Ex. is het eenige dat ik ooit gezien heb.
1447 (**25 Maart.**) Zinneprent op het afwijzend beantwoorden der aanbiedingen van de Aartshertogen tot een bepaalden vrede, gedaan door den Kanselier v. Braband, Pt. Peckius. (Arend, III. c. 566 en Bibl. v. Pamfl. n°. 1831—1852). Peckius biedt den Holl. Leeuw een olijftak aan, die een standaard in den eenen klaauw houdt, daarnaast Maurits; achter Peckius de Paus en de Koning v. Spanje; met bovenschr. *P. Peckii gedaen vertooch*. Links de uitlegg. d. 9 n°. op de pl. Door *D. v. Bremden*. br. 4°. V. acht. bedrukt. Uitmuntende afdruk. Uit Valerius, Nederl. Gedenoclano.
1448 (**10 April.**) Zinneprent op h. einde v. h. Bestand. — Maurits en de Nederl. Leeuw houden den standaard waarop de vrijheidshoed rust, vast; de laatste reikt aan een' Colonel eenen geldbuidel ter voorzetting v. d. oorlog; links paardenvolk; boven in de pl.: *Wettige tweede oorloog* (sic) *der Holl. Heeren Staten*. — Links v. de pl. uitlegg.

der n°. Zonder nm. v. grav. (*D. v. Bremden?*) br. 4°. V. acht. bedrukt. Uit: Valerius, Gedenoclano.

1449 Zinneprent op hetzelfde met bovenschrift: *Treves Endt.* — Eene groote schaar van monniken met kappen (waarop: *anno* 11, 13, 15, 17, 19, 21) dragen op hunne schouders een doodkist, waarin *Treves* ligt, en waarop tevens de *Propos. v. Peckius* gehecht is,) ten grave naar een openstaanden toren (het Arminiaans Testament, verkleind) met opschrift *Anno* 1621. Achter de baar gaat een Bisschop, voorafgegaan door *Quade Neringe* en *Tweedracht*; voorts Monniken, Roomschgezinden die een Mariabeeld dragen, ens. alles get. met de letters A—L, en waarbij een afzond. vers in 5 kol. behoort (wat hier ontbreekt.) Met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 36, br. 17½ dm. br. fol. Uitmuntende afdruk met allen rand.

1450 (**18 Junij.**) Afbeelding v. eene machine uitgevonden door Ar. Smith uit h. land v. Kleef, wonende te Amsterdam, om in een kwartier uur 600 tonnen water en meer, uit te werpen ter hoogte v. 10, 20 of meer voeten over dijken en effen land, zonder paarden, wind of menschenhanden te gebruiken, zoodat hij alle stadsgrachten in een of 2 maal 24 uren naar advenant zou kunnen droogmaken. — De machine is een lange houten buis die een stompen hoek maakt, en waarin 2 kokers naast elkander; het nederwaartsche deel staat in h. water, het liggende ligt dwars over een weg, die aan de andere zijde ook door water bespoeld wordt, en waarin uit eene der beide kokers het water vloeit dat uit het andere kanaal opgevoerd wordt, waarschijnlijk door de persing der lucht in den ledigen koker daarnaast, welke beide kokers door deurtjes kunnen geopend en gesloten worden. Fraaije grav. znd. nm. — Van ond. h. privilegie door de Staten Gen. d.d. 18 Junij 1621 aan Ar. Smith voor 8 jaren op zijne uitvinding gegeven om alle meeren, grachten, ens. daarmede droog te maken. De pl. hg. 12, met beschr. 34 dm., br. 24 dm. 1 blad fol.

Is er van deze uitvinding iets meer bekend en heeft die eenige gevolgen gehad? Ik vermoed neen, en wel omdat zich in de toepassing van die grootsche plannen aanmerkelijke practische swarigheden zullen opgedaan hebben.

1451 (**13 Aug.**) Dood v. Aartshertog Albertus (Arend, III. c. 628), die den 12 Maart 1622 met een prachtige uitvaart te Brussel begraven werd. — Uitvoerige afbeelding v. dezen optogt in 64 br. fol. bl. met titel: „Pompa funebris Opt. Potent. Princ. Alberti Pii, Archid. Austr., etc. „veris imaginibus expressa a *Jac. Franquart*, Archit. Reg., ejusdem „Principis vita script. E. Puteano. Brux. 1623." br. fol. Gegrav. door *C. Galle.* — Titel; pl. 1 de met rouw behangen gevel der St. Gudulakerk te Brussel, pl. 2 de opschriften ter eere v. Albertus, pl. 3 (in 2 bl.) de katafalk. pl. 4—16 de optogt, pl. 47a (grooter dan de and.) de 27 wapens op den wagen, en de paarden met zinnebeeldige personen, 47b (grooter) de Eerewagen ter vertoon. v. zijne mildheid, met beschr., regts 47c (smaller) de wagen van acht., pl. 48—54: Optogt, pl. 55 de lijkkist onder een troonhemel, pl. 56—64 Optogt. — Zonder verdere beschrijv.; het op den titel vermelde leven v. d. Aartshertog heb ik nooit hierbij gezien. Iedere pl. is hg. 25, br. 38 dm. br. fol. — Zéér fraai uitgevoerd werk. 1e fraaije, en vrij zelds. uitgave.

Eene latere uitgave van deze platen verscheen in 1729 te Antwerpen.

1452 (**Aug.**) Zinneprent op de (gehoopte) herstelling v. Frederik v. Bohemen door de hulp der Staten, en op de verwachte nederlaag v. d. Duitschen Keizer. — De Keizer ligt in eene groote pers, die door Maurits, den

Koning v. Denemarken, de Staten en Mansfeld met een dwarsbalk digt gedrukt wordt, hetgeen de ter andere zijde staande Koningen v. Spanje en Polen en vele Priesters trachten te weerhouden; den Keiser wordt door den naast hem geknielden Spinola de kroon op het hoofd gedrukt, doch hij spuwt de gewonnen Steden uit, die Frederik v. Boh., op zijne knieën liggende opvangt; naast desen de Gerechtigheid; voor de pers sitten *Tweedracht* en *bedroch*. — V. ond. een groot vers in 8 kol. „*Tsamenspraeck tusschen A B C ende so voort*. „Amsterd. 1621" waarin de Keizer den Paus om hulp aanroept doch door Geregtigheid beantwoord en tot rede gebragt wordt. Slecht gegrav. plaat. Znd. naam. Hg. 17, met vers 29 dm., br. 34 dm. br. fol. *Zeldzaam*.

1453 (5 Sept.) „Belegeringhe van Gulyck onder 't beleyt van Graeff „Hend. van den Bergh, Anno 1621 den 5 Sept." (welk beleg met de inneming door de Spanj. in Januarij 1622 eindigde) (Arend, III. *c.* 642) — Plan v. Gulik en eenig omliggend land, regts bovenaan Roselaer, lager Broeck en Mersen; links Stetterich, in h. midden eene schermutseling. (Door *N. Geelkerck*). V. ond. eene korte beschrijv. v. h. begin v. h. beleg, en verklar. in 3 kol. v. de letters A—P, op d. pl., beginnende met bovenst. opschr. Met adres Leijden, *Nic. Geelkerck*. Hg. 22, met beschrijv. 29, br. 35 dm. br. fol. — Deze plaat is lang voor de overgave der vesting uitgegeven.

1454 (17. 18 Sept.) „Den Vlaemschen Alarm, Geschiet tusschen Sluys „en Isendyck, naer h. landt v. Casant. (Arend, III. *c.* 643. Bibl. v. Pamfl. no. 1856) — Uitvoerige kaart v. h. land v. Cadsand en Vlaanderen; regts bovenaan Brugge, lager Sluis, Ysendijck, en de aantrekk. Spanjaarden; onderaan de Zeeuwsche schepen en Vlissingen, links bovenaan Gend, v. ond. Antw., in h. midden v. ond. Hulst en Axel. — Met eene beschrijv. v. d. aanslag en eene uitlegging der pl. in 3 kol., met bovenstaand opschrift. — Gedrukt voor *Nic. Geelkercke* (te Leijden.) 1621. Hg. 23, met uitlegg. 33 br. 35 dm, br. fol. *Zeldzaam*.

1455 (22 Sept.) De Remonstrantsche Predikant Dom. Sapma v. Hoorn
a ontkomt in het gewaad zijner echtgenoote het Rasphuis te Amsterdam, waaruit zij eenige dagen later ontslagen wordt. (Wagenaar, X. 412) Gesigt op de Gasthuispoort waarvoor Sapma in vrouwengewaad gaat. Voorstelling v. 1775 of daaromtrent, m. 3reg. onderschrift. br. 12o.
b Dez. plaat; Proefdruk vóór de letter.

1456 (Afbeelding en) „Een waerachtighe beschrijving van eenen wonder- „baere Zeeman nu onlanckse ghevangen tusschen Denemercken en „Norwegen, beschreven door een Raetsheer des Coninks v. Denem., „die selfs in persoon doen hij ghevangen werd daer bij was," ens. — Opschrift boven eene plaat vertoonende den naakten zeeman loopende in h. water, met 2 bossen stroo onder de armen; verderop de boot waarin hij opgevischt wordt; in h. verschiet het groote schip waaruit hij weder in zee springt. (Door *Jo. Boel*?) V. ond. eene uitvoer. beschrijv. in 2 kol. met onderschr.: „Eerst ghedruckt in „Denem. ende nu overgheset in onse Nederl. tale ende uitgegeven „door *Joan. Boel*, Plaetsnijder in de Huyvetterstraet (te Antwerpen. 1621.) Onderteekend: V. C. D. W. A. (*Vidit Censor Dominus Witte Antwerpiensis*??) De pl. hg. 15, met uitlegg. 36, br. 20 dm. fol. *Uiterst zeldzaam*. Zie No. 1432.

1457 (1622. 13 Mei.) Togt v. 13 tot 20? Mei ter brandschatting van Braband omtrent de Demer, door Prins Frederik Hendrik. (Arend,

III. c. 708 en Bibl. v. Pamfl. n° 1912) — Kaart à vol d'oiseau v. de landstreek, regts Tholen, tot Geertruidenberg, links Brussel en Leuven, dáárbij de Aartshertogin Isabella zittende onder een troonhemel, aan wie 3 mannen knielende eene *Remonstrantie* presenteeren om hen tegen den Prins te helpen. — V. ond. afzond. de „Waeracht. „beschrijv. v. de tocht op d. 13 Mei 1622 nae Brab." enz. en een lang vers „Remonstrantie v. de gemeente in Braband, aen.... Isabella," enz. te samen in 3 kol. — De pl. hg. 14 met Beschr. 42, br. 37 dm. fol.

1458 Antwoord van de Brabanders op de voorg. pl. — Slechte en zeer veranderde copie v. de voorg. pl.; op de plaats waar op de vorige de Aartshertogin was afgebeeld, is nu een veld waar kleine duivelen dansen. — V. ond. een and. verhaal v. den togt, getiteld: „Den tocht „v. d. Brandstichters, met de Antwoorde op een lasterlycke Caerte „v. de Gheusen in Hollandt uitgeg. op hunne Victorieuse Brandstichterye in.... Mei 1622." — In h. midden een duivel te paard; aan h. einde een lied *op de wyse v. Guil. v. Nass.* Ghedr. in 1622. De pl. hg. 17 met beschrijv. 44, br. 35 dm. fol. *Zéér zeldzaam.*

1459 (Mei??) Hertog Christiaan v. Brunswijk, Ritmeester in dienst der Staten, in Westphalen zonder geld zijnde, laat te Munster het zilveren beeld van den Heil. Liborius uit de kerk halen en tot rijksdaalders versmelten. (Arend. III. c. 694?) Afbeeld. v. St. Liborius in h. midden, staande; aan weerszijde. 3 afbeeld.: zijne geboorte (h. gieten v. h. beeld) zijne wijding, zijne vereering; de hermunting; de voor- en keerzijde der 2 munten v. h. beeld geslagen. Met adres van *C. J. Visscher*, en bovenschr.: *Westphaelsche Transformatie alwaer S. Lib. verandert in Rijksdaelders.* — V. ond. een lang vers in 2 kol. 1622. De pl. hg. 16, met opschr. en vers 35, br. 24 dm. fol. Fraaije plaat.

1460 Hetzelfde, met bovenschr. *St. Liborius Bedevaert, gehouden in 't Stift Paderborn.* — 3 kleine voorstell. boven elkander, n. l.: Christ. v. Brunswijk begroet den Heilige; hij valt hem om den hals; hij laat hem in eene kist brengen. Ter weersz. eene zamenspraak tusschen Chr. v. Br. en Liborius. „Gedruckt in 1622." De pl. hg. 16½ met bovenschr. 18½, br. 8½ met verzen 24 dm. br. fol.

1461 (8 tot 22 Mei.) *Ontset v. Hagenau.*, (door d. Aartshertog Leopold belegerd,) door den Paltsgraaf Frederik v. Bohemen. — Duitsche Kaart v. den Elsas, in h. midden Hagenau; bovenaan Straatsburg; v. ond. regts een open vak voor een kaartje. Met adres v. *C. J. Visscher.* Met bovenschr.; „Ontset v. Hagenav. Mitsg. een waeracht. verhael en „afkonterfeit. v. d. treffel. Vict. daerop ghevolcht." Van ond. h. verhaal en de uitlegg. in 3 kol. „Amst., Broer Jans. voor Cl. J. „Visscher. 1622." De pl. hg. 23 met beschrijv. 39, br. 27 dm. fol. *Zeldzaam.*

1462 (Junij.) Schermutseling bij Steenbergen. — „Figuerl. Afbeeld. *ende*
a „waeracht. beschrijv. v. 't mannel. ende cloeck gevecht v. 15 soldaten „v. de onse, teghen 16 v. d. Vyant. geschied dese loopende Maent „Juny 1622, bij h. Dorp ter Schelde omtrent Antwerpen." Onder dit bovenschr. de afbeeld. v. h. gevecht, in h. verschiet regts Steenbergen, verder Bergen op Zoom en Lillo, links Antwerpen. Met adres v. *C. J. Visscher.* V. ond. de beschrijv. in 2 kol. „Ghedr. bij Broer Jansz. voor *Cl. J. Visscher.*" De pl. hg. 15, met bovenschr. en uitl. 33, br. 26 dm. fol. Uitmuntende afdruk. Dit feit vind ik nergens vermeld.

b Dez. plaat, latere zeer fraaije druk met adres v. *P. Goos*; afzond. afdruk zonder bovenschrift of beschr.

Hierbij behoort eene afzond. beschr. en uitlegging der letters op de pl., beginn.: „Een oort verhael, en perfecte afteyckeninghe," enz. die hier ontbreekt doch bij het Ex. is dat berust in h. Archief der Genie aan h. Minist. v. Oorlog, en genot. Veldslagen: 669.

1468 (8 Sept.) Hetzelfde; nagenoeg in dezelfde gelegenheid doch met meer versterkingen om de stad. Onderaan regts staat in plaats v. h. kaartje op de vorige plaat: *Verdroncken Zuydt Bevelant.* Op deze kaart komen de woorden: *Verdroncken landt* in h. midden d. kaart niet voor. Zeer eigenaardig gegraveerd (door? en) met adres v. *H. Verstraelen.* Hg. 38, br. 50 dm. br. fol.

Hierbij eene afzond. beschr., m. dit interess. opschr.: „Afteeckm. „ende laetste correctie v. d. Stadt Bergen op d. Z, nae 't leven „binnen Bergen geteeck. tot contempl. v. d. verstand. Leser, die „recht connen oordeelen of dit een werck is dat wt hooren seggen „ghemaeckt is, als vele nu doen, ende 't haer met alle onwaerheyt „opproncken ende vele bedrogen worden." De beschrijv. v. h. beleg gaat tot 8 Sept. Voorts uitlegg. v. A—Z. en n°. 1—80. — Wijl op de pl. ook n° 84 voorkomt en er geen slotschrift is, schijnt daaraan iets te ontbreken. — Het schijnt dus dat deze pl. tegen die v. C. J. Visscher of v. N. Geelkerk gerigt is. De beschr. hg. 18 dm.; br. als de kaart.

Deze kaart berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog, en is genot.: Veldslagen 698.

1469 Afbeelding v. h. beleg en ontzet v. Bergen op Zoom. Met beschrijv. en opschr. in 4 kol.: *Afbeeld. Van de Beleger. en 't Ontset v.... B. op Z. noyt subyter, noch wonderl. verand. gheschiet. Op d. 2 Oct. 1622*, enz. met beschr. der 32 n°. en letter A—H. Leijden bij *Nic. Geelkerck.* br. fol.

De plaat of kaart ontbreekt bij deze beschrijv. (die 14 dm. hg., 52 dm. br. is) doch de uitgever zegt in h. begin, dat hij vroeger reeds deze kaart heeft uitgegeven, zie n°. 1465, en daarbij beloofd heeft zoodra er eenige verandering kwam, deselve mede te deelen, „gelijk hierbij geschiet is" de kaart moet dus even als die v. Visscher, n°. 1466 *b* eene nieuwe verbeterde uitgave eener reeds voorhanden kaart zijn.

Het mag voorwaar tot de groote zeldzaamheden gerekend worden over een beleg in 1622 twee kaarten in 2 verschill. uitgaven voorhanden te hebben.

1470 Maurits ontzet Bergen op Zoom. — De Prins optrekkende tegen de vijandelijke borstwering. Naar *H. J. de Brill* door *Beckleben.* br. 4°. Uit: Arend, Vaderl. Geschied.

1471 Overhaast opbreken v. h. beleg v. Bergen op Zoom, na de aankomst v. Maurits met zijn leger, of vlugt v. Spinola. (Arend, III. c. 739). — Kaart v. h. land om Bergen op Z. à vol d'oiseau; links Maurits en zijn gevolg te paard; eenige burgers uit de Stad komen hem te gemoet; regts veel volks den grooten buit uit het ijlings verlaten leger mededragende. Met inschrift boven in de pl.: *Des Spagnjaerts moedigh heyr, syn macht, syn trots, sijn room, — Verneert, vernielt, verjaecht voor Bergen op den Zoom.* Znd. nm. v. grav. — V. ond. op een afzond. blad in 4 kol. een groot vers beginn.: „Waerheen o Spaensche Vos," enz. en een: *Lofsangh v. s. Princ. Ex. Mauritius* beginn.: „Weest nu, o Bataviers niet slof," enz. op muzijk; door *J. Starter* met zijne spreuk: *Gonst baerdt Nijd.* De pl. hg. 16, met vers 51 dm., br. 42 dm. gr. fol.

1472 (26 Sept.) De Schutterij van Leiden, door Maurits opgeroepen om
a te Grave in bezetting te gaan liggen, opdat de Prins dan gelegenheid zou hebben met dat Garnizoen ter ontzet naar Bergen op Zoom te trekken, komt in 8 schepen aan de Waal tusschen Tiel en Opijnen, alwaar de schepen door tegenweer niet verder kunnen, weshalve de schutterij bij Tiel aan land gaat en verder over de Mookerheide naar Grave trekt. (Arend, III. c. 737). — Dit feit, even als het uittrekken der Amsterd. burgers naar Zwol en der Haarlemsche naar Hasselt (zie de volgende platen), schijnt voornamelijk ten gerieve der Leidsche, Haarlemsche en Amsterdamsche burgerijen door platen en medailles in heugenis gehouden te zijn. —

Drie platen, ongenommerd; de eene, met bovenschrift: *Tocht ofte Reyse v. de Schutterij v. Leijden naer de Stad Grave in Sept.* 1622, vertoont de Maas met 8 schepen van de Leidenaars, en het land tusschen Tiel (regts) en Opijnen (links). V. ond. in boekdruk een 16 reg. vers in 2 kol.: *Dewijl dat Bergh-op-Zoom rontsom de Nederlanden, Houdt op in vrees en hoop, enz.* — De and. pl., met inschr. bovenin: *de Stadt Graef*, vertoont het profil dier vesting aan de overzijde der Maas, en op den voorgrond de aankomende Leidsche burgerij, bovenaan regts h. wapen v. Grave, links dat v. Leiden. Met 16 reg. vers: *Tot binnen in de Graef de Prince had bescheyden, Om daer te houden wacht de burgerij v. Leyden*, enz. — De 3e plaat is de togt over de Mookerheide. — Gezigt v. de heide, waarover het leger trekt; bovenaan regts de naam *Moockerheyde*; links: *de Swrinck.* (Beide namen zijn *à rebours* gegraveerd.) V. ond. in boekdruk een 16 reg. vers in 2 kol.: *Siet hier ons' Burgerij geleydet met soldaten, Gaen in slachorde langhs de Mokerheyde straten*, enz. — Hiervan heb ik nooit andere Ex. gezien en wijl de opschriften verkeerd gegrav. zijn, geloof ik, dat dit proefplaten zijn, en er weinige afdrukken bestaan.

De beide eerste platen met den naam van *C. Liefrinck*, de 3e znd. nm., doch zeker ook door hem. Iedere pl. hg. 21, met vers 27 dm., br. 34 dm. br. fol. —

1e plaat. Eerste Staat der plaat, zonder adres met bovenstaand bovenschrift:

a *Tocht ofte Reyse*, en 16 verzen. Op *zware gele zijde* gedrukt. — Daar het volgende Exemplaar, op papier, noch het bovenschrift noch het vers en toch zeer breede randen heeft (zoodat men ziet dat ze zonder verzen gedrukt en die niet afgesneden zijn), geloof ik dat deze op *zijde* gedrukte platen *unique* Exempl. zijn voor de Bevelhebbers vervaardigd; zonder de verzen zijn deze platen ook niet te verstaan, gelijk dan ook in Catal. Busserus: I. 417 staat: 8 schepen die 's avonds bij Oppijnen wacht hielden; de andere pl. wordt er niet vermeld. Van deze en de volg. plaat heb ik nooit andere Exempl. op *zijde* gezien.

b Dez. plaat, op papier zonder bovenschrift en verzen; met adres v. *C. J. Visscher.*

2e plaat: *a.* Eerste Staat der plaat, met verzen zonder adres, op *zware gele zijde* gedrukt. *Uniek* Ex.

b Dez. pl., op papier, zonder verzen, met adres v. *C. J. Visscher.*

c Dez. pl., op papier, latere fraaije afdruk met adres v. *P. Goos.*

3e plaat. *a.* Eerste? Staat, met verzen, zonder naam v. grav. noch adres.

a Dez. pl., op papier, zonder verzen, met adres v. *C. J. Visscher.*

b Dezelfde pl. met zeer breeden rand, doch zonder de verzen en met adres v. *C. J. Visscher* onder het gegraveerde; bij de 1e en 2e pl. *in* de plaat zelve.

Al deze platen zijn zéér zeldzaam.

1473 (26 Sept.) Togt van 280 man der Schutterij van Amsterdam, tot bijstand naar Zwol, bij den inval der Spaansche bezetting v. Lingen in de Zevenwolden. (Arend, III. c. 787.) — Afbeelding v. h. land om Zwol; links de Stad, in h. verschiet de IJssel en de schansen, vóóraan *het optrekken der Burgerij v. Amstelr.*; links het wapen v. Amst. met den Leeuw en 2 zinnebeelden: *Scheuring* en *Tweedracht*; bovenin een label met opschr.: *Eendracht maeckt macht.* 1622. Znd. nm. v. grav. — V. ond. een afzond. zeer groot vers in 4 kol. door *J. Starter*, en voorts de: *Lijste v. de Lofl. Burgerij v. Amst. die uyt liefde v. 't Vaderl. op de 26 Sept. ..... de Stadt Swol tot assist. zijn getogen.* De pl. hg. 16, m. vers 51 dm., br. 42 dm. gr. fol. *Zeldzaam.*

1474 Het uittrekken der Schutterij van Haarlem naar Hasselt in Overijssel, om daar gedurende het beleg v. Bergen op Zoom door Maurits en den inval der bezetting v. Lingen, in garnizoen te liggen. (Arend, III. c. 738). — Op den achtergrond over de rivier, het profil van Hasselt; op den voorgrond eenige militairen, eenige wagens, enz. — ter weerszijden eeh afzonderlijk compartiment, regts h. plan eener kleine Stad (Hasselt?) met schansen, links eene optrekkende bende krijgsvolk. Boven in de plaat een band, waarop: *Hasselt*, waartusschen het wapen der stad; regts en links 6 medaillons met portretten v. de Haarlemsche Officieren en v. den Burgemeester A. Druyvensteyn, (dus 12 portr. v. Haarlemmers), meer regts het oude, links het nieuwe wapen van Haarlem, elk boven de afzonderlijke. zoo even vermelde compartim. V. ond. regts eene cartouche waarin eene Latijnsche opdragt v. deze pl. aan den Burgemeester en verdere aanvoerders v. den togt, door den ontwerper *P. de Molijn*, en den graveur *Aeg.* (of *Gillis*) *v. Scheyndel.* — In 1½ aaneenbehoorende bladen, te zamen br. 94, hg. 25 dm. br. fol.

Deze plaat is zeer fraai gegrav. en *bijzonder zeldzaam*; mij zijn slechts 3 exempl. bekend.

1475 (29 Dec.) Spotprent op den overgang v. h. fort de *Papenmuts* en de neerlaag v. Frederik v. Boh. bij Praag. (Arend, III. c 786.) — *Den grooten Geuzen-Bril* is h. bovenschr. v. eene pl. vertoonende een grooten bril, waarboven *Pra-ga*; het regter en linker oog v. d. bril zijn de twee deelen v. Praag, gescheiden door de groote brug over de *Moldau*, die hier de vereeniging v. d. bril uitmaakt; onderaan links h. portret v. d. Keizer, links v. Frederik; onderaan h. plan v. h. fort *Papenmuts*, waarboven een kleine bril: *Pape-bril. Lunette des prestres.* — V. ond. een afzond. groot Fransch en Holl. vers en uitlegg. in 3 kol.; beginn.: *Remonstr. de la grande Brille, à la petite.* — *Onderwijs v. d. grooten Bril aen d. kleijnen*, waarin Frederik wordt bespot en de Papenmuts voor h. verdrinken in d. Rijn wordt gewaarschuwd, ziende op de inneming v. h. fort door Hendrik v. d. Bergh. — Znd. nm. v. grav., dichter of jaar. Hg. 19, met vers 32 dm.; de pl. br. 28, het vers 35 dm. kl. fol. — *Uiterst zeldzaam.*

1476 Spotprent op de ongelukken v. Frederik v. Bohemen, die hier als: *Den Krancken Gier* in h. midden der plaat op een bed uitgestrekt ligt en aan wien door Frankrijk en vele Duitsche vorsten, die regts v. hem staan, de veêren uitgeplukt worden, terwijl anderen aan zijne linkerzijde hem willen vertroosten en de Paus (H) hem de biecht wil afnemen. In h. verschiet een optogt v. (Boheemsche) Prelaten, Heeren, Burgers en Boeren, die langs *den moeyelijcken wech naar Sint Frederijck* ter bedevaart gaan, waarbij den *Brillenkramer* en venter v. *Nieuwe Almanacken oft den oprechten Italiaenschen waersegger.* — Hieronder een afzond. blad in 2 afdeel. bovenelk. (de bovenste in 4, de ond. in 5 kol.)

met opschr.: *Den Spaenschen Doctor spreeckt v. de kranckheyt des siecken Giers*, met vele verzen ter uitlegg. der plaat; met onderschr.: *Dit vereer ick Joncker Gier voor een nieuw jaer.* Zonder nm. v. grav., dichter of jaar. De pl. is hg. 28, met verzen 51 dm., br. 37 dm. gr. fol. Ik heb hiervan nooit eenig ander Ex. dan dit gezien.

Deze plaat is een antwoord, op en eene navolging van de Roomsche Roffelpot (nº. 1422 en 1431,) die den Keizer en Frederik v. Boh. als een geplukten Arend voorstellen.

1477 **(1623.)** *Nieuw-Jaers Victory-Liedt.* Aº. 1623. — Opschrift boven een klein prentje dat Maurits voorstelt, rijdende in een zegewagen naar Berghen op Zoom; onder de pl. een vers v. 5 coupl. in 2 kolommen. Hg. 24, br. 16 dm. kl. 4º. Berust in de coll. v. Ds. R. Verloren v. Themaat te Utrecht.

1478 **(April.)** „Vreeden-verdragh met die v. Algiers en de H. Staten gemaakt." (Arend, III. c. 724). — Gezigt v. een plein in h. Hof v. d. Bey van Algiers met een menigte menschen. Geëtst door *J. Luyken.* br. 4º. Gemt.: Tweede deel *f* 43. Zie Nº 1418.

1479 **(6 Febr. tot 3 Julij.)** Zamenzwering tegen het leven v. Maurits, en executien der Zamenzweerders. (Arend, III. c. 797 enz. en Biblioth. v. Pamfl. Nº. 1986—2014). (Alle no. van 1479 tot 1502 hebben hierop betrekking.

Zinneprent, genaamd *de Hoofdeloose Armin. slange.* — Eene slang, wier hoofd v. h. lichaam gescheiden is en geld uitspuwt, heeft aan den kop een med. met portret v. Jan v. Oldenbarn.; daarnaast op h. ligchaam medaillons met de portretten v. de zamenzweerders: R. en W. v. Oldenbarn.; Slatius, Corenwinder, v. Dijck, Corn. Gerrits, v. d. Dussen, C. Geesteranus, Ger. Velsius, W. Perty, A. en J. Blansaert. In het midden de *Oranienboom* in een nimbus, voorts de vervallen Armin. boom, waarnaast het Bedrog ligt; in h. verschiet galgen en raderen, verder op d. Haag. Met 6 reg. bovenschr.: „Clare Afbeeld. „ofte Effigiën der voorn. Conspirateurs, staende op h. Lichaem v. de „Hoofdeloose Armin. Slange, waarin vertoont word, hoe den Oranien-„boom .... door de Strael Gods beschermt word." — V. ond. 2 verzen en uitlegg. d. nº. in 3 kol. „Utrecht bij Jan Adriaensz. voor Jan „Amelisz., boekverc. te Utrecht. 1623." De pl. hg. 16, met opschrift en vers 40 dm., br. 23 en 29 dm. fol.

Deze plaat is de éénige waarop de Remonstr. Predikanten: Geesteranus en Velsius als medepligtigen genoemd en afgebeeld zijn.

Vele van de talrijke platen op deze zamenzwering zijn geenszins zeldzaam; de 2 Triumfbazuinen Nº. 1485 en 86 vindt men het minst, en de Verzamelplaat Nº. 1483 is zéér schaarsch, vooral met de verzen; over het algemeen zijn de Exempl. dezer platen tamelijk algemeen doch in vrij slechten staat.

1480 Afbeelding in h. klein v. al het voorgevallene in deze zamenzwering. — In h. midden staat Rein. v. Barn., regts v. Dijck, links Slatius, achter Slatius eene tent door duivels opengehouden, waarin de zaamgezworenen zitten en waarin het Alziend Oog uit den hemel ziet; op den achtergrond de vlugt v. Stoutenburg in eene kist; het vangen v. Slatius, executiën, enz. Met 6 reg. bovenschr.: *Clare afbeeld. ende Tsamenspreeck. ...... waerin d. gantschen handel v. dese .... Conspirateurs.* V. ond. de Zamenspraak op rijm en uitlegg. in 3 kol. Met adres: Utr. bij *J. Amelisz.* in 't A B C. Hg. 15, met opschr. en vers 41 dm., br. 25, v. ond. 30 dm. fol.

1481 Dezelfde pl.; latere druk met verander. In plaats van het Alziend oog staat hier de executie van Slatius (de vorige is dus zeker vóór zijne executie uitgegeven). Voorts zijn er boven in de pl. 4 kleine medaillons met de portretten v. Blansaert, Perty en Corenwinder bijgevoegd. Met 7 reg. bovenschr.: *Clare verthoon. ofte Afbeeld. d. gantschen handel deser Conspirat.* V. ond. de *Tweede Tsamenspreeckinghe*, enz. met uitlegg. in 3 kol. Utr. bij *J. Amelisz.* 1623. fol. — Deze plaat is zeldzamer dan de eerste.

1482 „'t Conspiratius Collegie, verclaert den Moordt ende Brandt, ontsteken „in Hollant." — Titelpl. v. een Pamfl. (Bibl. v. P. no. 2012) vertoonende in 6 vakken: den aanslag, 'feest der Conspirateurs, gieten der Kogels, Justitie, enz. Hg. 14, br. 12 dm. 4o.

1483 (6 Febr. tot 3 Julij.) Verzameling op één blad v. vele der volgende afzonderlijk uitgegeven platen, te samen de portretten en executiën van *alle* zamenzweerders vertoonende. — Bovenaan 2 pl. naast elkander, met de no. I—VI de opgraving en mishandeling v. h. lijk v. Slatius (no. 1499) daaronder de Justitie te 's Hage v. 27 Febr. en 29 Maart, get. A tot F, (no. 1494) ter weërsz. regts de portr. v. W. Perty en Abr. Blansaert, links Slatius en Jan Blansaert, met de executiën daartusschen, get. G—Q. (no. 1498) daaronder de executie te Leiden v. 21 Junij (no. 1500) en ter weërsz. hiervan een vers: *Wat wint den boosen mens.* — Deze pl. is hg. 54, br. 47 dm. br. fol.

Hierbij een afzond. blad: „Generale Beschrijvinghe en Figuerl. af„beeld. der Justitie in 's Grav., ... Leijden en Rott." enz. in 2 kol. op 1 halfblad, waarin de verhalen der Executiën v. 27 Febr., 29 Maart, 5 Mei, 21 Junij, 3 Julij en h. verhaal v. h. lijk v. Slatius. In h. begin zegt de uitgever dat hij voordezen elk in 't bijzonder de Justitiën der Conspir. heeft medegedeeld, doch dat hij die nu bijeengevoegd heeft om tot een Gedenkspiegel te dienen. Amst., bij *Cl. Jansz. Visscher* in de Kalverstr. in de Visscher. De beschrijv. hg. 55, br. 25 dm.

Deze plaat, en vooral de uitlegging is *zéér zeldzaam.*

1484 Afbeelding in h. klein v. *alle* executiën, hierop betrekkelijk. — In h. midden eene groote plaat der Executie van 5 Mei van Slatius, de 2 Blansaerts, en W. Perty, links het schavot gemt.: E.; regts de Gevangenpoort waarin de naam v. *Stouteburg*; boven deze groote afbeelding 5 kleinere naast elkander, gemt.: A. B. C. D. F. zijnde de A. B. de exec. v. 27 Febr., C. D. die v. 29 Maart, F. elf galgen ens. der geëxecuteerden. — Onder de pl. een verhaal in 4 kol., met opschr. = *Haegsche Justitie gedaen op d. 5 Mey met de voorgaende.* Leijden bij *Nic. Geelkerck.* 1623. De pl. hg. 16, met verhaal 28 dm., br. 32 dm. br. fol. Deze plaat is *zéér zeldzaam.*

1485 Zinneprent op deze zamenzwering. — Een Engel op de bazuin blazende
a en laauwerkrans in de hand, vliegt door de lucht; van ond.: *Hage, Rijswijck, Delft*; ter weerszijde v. de pl. een verhaal v. de zamenzwering; boven de pl. een 8reg. opschr.: *Triumph-bazuyne Wtblasende* enz. Onder de pl. een afzond. vers, ter zijde een houtsneerand, waarvan de beginletters der regels de woorden: *Arminiaensche Vrede*, vormen; lager 2 verzen naast elkander, en daaronder eene 20reg. gedicht: *Aenspraecke aen dese ... Conspirat.*, waarin de namen v. alle zaamgezwor. bij wijze van toespeling voorkomen; dit vers is met een houtsneerand omgeven. Znd. nm. of adres. De pl. is hg. 11, met verzen 56, br. 24 dm. gr. fol. *Zeldzaam.*

b Dez. plaat, *vroeger* en veel fraaijer druk, aan weersz. staat in plaats v. h. verhaal d. Zamenzw. een groote plaat uit *Apocal.* 19; het daar onder-

staande vers heeft ook v. ond. den houtsneerand doch niet ter zijde; het vers: *Aenspraecke* heeft hier slechts de 10 eerste regels v. h. vorige, en is toch volledig. Zie n°. 1495.

16 *Tweede Basuyne, en 't boosdoens heylige Wraeck-Spiegel, uytblasende*, enz. — 6 reg. opschr. boven eene afbeeld. v. de executie op 27 Febr., waarboven een bazuin uit den hemel blaast; met 4 reg. gegrav. onderschr., en ter weerszijde: Psalm 64. Daaronder een afzond. blad met een vers in 2 kol. „Wat werpt de hel al op," enz.; lager 3 verzen in 3 kol., met houtsneerand ter weersz. en v. ond. — Znd. nm. v. grav. of adres. De pl. hg. 14, met vers 55, br. 26 dm. fol.

Deze 3 Triumfbazuinen bijéén, vooral met de verzen zijn zéér zeldzaam.

37 Zinneprent op hetzelfde. — De Hollandsche tuin, waarin de conspirateurs gebonden staan, en Pan op een schalmei blaast; achter hen Liefde en Hoop en 9 Muzen; onder een boom wordt Justitia door Rhetorica gekroond; de Holl. leeuw houdt aan den ingang wacht; boven blazen de Faam en een Triton het feit uit. V. ond. eene „Aen„sprake oft Clacht-dicht over h.... Verraedt.... teghen... Mauritz....", op rijm in 3 kol. door *G. Fick* „om leeren ghereet." De pl. hg. 19, met vers 40, br. 29 dm. fol. *Zéér zeldz.*

38 (27 Febr.) „Justitia Ghesohiet in 's Gravenh. den seven en twint. „Febr., Anno Sestien hondert 23". Zeer slechte houtsnede met de Groote zaal en de executie v. Corn. Gerrits en 3 zeelieden, op h. groene zoodje, aan het begin v. d. Vijverberg; links in h. verschiet een rond gebouw; onder de bovenste pl. bovenstaand 3reg. opschr. en beschrijv. in 2 kol. „Amstelr. *In de teghen woord. Werelt vol druckx, by Gr. v.* „*Breughel.* 1623." De pl. hg. 10, br. 12, het geheel hg. 34, br. 23 dm. kl. fol. *Zéér zeldzaam.*

89 Dezelfde Executie, vooraan regts de Gevangenpoort en in h. verschiet h. galgenveld; op den voorgrond eene menigte menschen. V. ond. in de pl.: *Anno* 1623 *den* 27 *Febr.* Onder de pl. een 3reg. opschr.: „Afbeeld. „v. de ware Vadermoorders, hoe sy... zijn gherecht, op de Plaets" enz. en daaronder een vers in 2 kol. De plaat is fraai *geëtst* door *C. B.* De pl. hg. 17 met vers 35, br. 26 dm. fol. Zie n°. 1492.

90 „De weduwe van Oldenbarn. smeekt Prins Maurits om genade voor
a haar zoon." (Arend, III. c. 799. 800.) Met bovenst. Holl. onderschrift. Door *B. Picart.* 1728. fol. Uit: Le Clerc.
b Dez. plaat, met 3reg. Fr. onderschr.
c Dez. plaat, met hetz. Holl. onderschrift, v. boven get.: Tom. II. *p.* 240.
d Dez. plaat, m. Holl. onderschr. en get. II 240 enz. ter weersz. een breed randwerk met de 2 zinnebeelden, als op 1391 *d.* Oldenbarn. executie. Hg. 32, br. 35 dm. br. fol.

91 (28 Maart.) Executie v. Rein. v. Oldenbarn., Heer v. Groeneveld, Dv. Corenwinder, Secret. van Berckel, en Adr. v. Dijck, Secret. v. Bleiswijk. — Gezigt v. de executie op het Groene Zoodje, met een tallooze menigte menschen, met 2reg. gegrav. bovenschr.: „Afbeldinge „(Sic!) van de Justitie Der Drie Prinsse-Moorders Die GeJustycert syn 's Grav. d. 28 Maert 1623. — Fraai *geëtst* znd. nm., m. adres v. *Loms.* — Hieronder een „Waerachtich verhael v. 't ghene in de Exec." enz. in 3 kol. De pl. hg. 20, met verhaal 35, br. 27 dm. fol. *Zeer zeldzaam en fraai.*

92 Dezelfde Executie. Men heeft hiervoor de pl. van d. Executie op 27 Febr. no. 1489 gebruikt, en daarvan alleen het onderschr.: 27 Febr., veranderd in 29 Maart daaronder hetzelfde vers v. dat N°. geplaatst.

1493 Hetzelfde; nagenoeg als voren, doch regts het geheele Binnen- en Buitenh of aan de overzijde v. d. Vijverberg (boven aan de plaat) eenige huizen, en hoogerop buiten den Haag regts, 3 halve en 1 heele galg en 3 raderen, links 3 halve galgen. V. onderen eene breede, lage, voorstelling v. h. onthoofden en vierendeelen v. een der Conspirateurs, daarachter Groeneveld, Corenwinder en v. Dijck, regts eene overdekte doodkist, links een getralied hok, waarin eenige mannen. — V. ond. een verhaal en uitlegg. in 2 kol. der: „*Afbeel-„dinge der Executie gedaen in 's Graven-Hage*", en aan h. einde een vers: „Het werck zijn Meester loont." Leijden bij *N. Gheelkercken*. Hg. 20, met de uitl. 40, br. 27 dm. fol.

Van deze pl. is mij geen ander dan dit beschreven Ex. bekend, dat in de Verzameling van Platen en Portretten over de Remonstranten aan de Remonstrantsche kerk alhier berust.

1494 Hetzelfde; een groote plaat, gem. H, van de Executie, met gegrav.
a bovenschr.: *Justitie over eenige Armin. verraders* en adres v. *C. J. Visscher*. Regts, voor de Gevangenpoort zijn Slatius, Oldenbarn. en v. Dijck afgebeeld in de kleeding waarin zij gevat werden; v. ond. 9 kleinere voorstellingen, de grootste in h. midden, gem. B, is het vierendeelen v. Corn. Gerrits, links 2 kleinere C. D., regts nog 2 kleinere waarvan de bovenste E, en de onderste opgelaten is; meer links de portr. v. R. v. Oldenb. en Corenwinder; geheel regts die van v. Dijck en Slatius. — Onder de pl. een afzond. „Cort verhael ende waeracht. „afbeeld. d. Justitie" enz. in 4 kol. met adres v. *C. J. Visscher*. 1623. De pl. hg. 27, met verhaal 40, br. 32 dm. gr. fol.

b Dez. plaat, latere druk, waarin het open vak onder *E* is ingevuld met eene voorstelling, gem. F. v. de *Klaer lichtende Fakkel* en andere boeken v. Slatius.

Deze plaat is de meest algemeene van alle platen over dit feit. — Dit Ex. heeft alleen de plaat, onafgesneden, met alle randen, zonder *Verhael*.

c Dezelfde pl. met ingevuld vak F., en *Verhaal*, dat echter verkort is door weglating v. de aanzegging der Sententie, enz. op 28 Mrt., en bijvoeging v. een *Sonnet tot het Perck F.* (dat vroeger open was).

1495 Afbeelding v. d. gewezen Remonstr. Predikant H. D. Slatius te Bleis-
a wijk, in de kleeding v. een boer (doch geboeid aan handen en voeten) gelijk hij gevangen werd te Rolde bij Koevorden; naast hem de bierkan die hij niet had uitgedronken en waardoor hij gevat werd. Met 2 reg. bovenschr.: *Hendrik Danielsz. Slatius, gewesene Predicant tot Bleyswijck naer 't leven afgebeelt den* 12 *Maart* 1623. Links v. ond.: *C. J. Visscher in* (inv.). Ter linkerzijde van de pl. een groot vers van 44 reg.: *Ay wreede Moordery* enz. en daarboven een 4 reg.: „Dit Predicants habyt „wat vreemt was in mijn ooghen," enz. — Regts de *Aenspraecke* gelijk op No. 1485 *b* en slechts die 10 regels, hier in 20 korte regels verdeeld. De pl. is hg. 24 dm., br. 13 en met vers 5 dm. fr. fol.

Deze plaat, waarvan Brandt, Reformatie IV. 995 spreekt, en over welk bijgevoegd gedicht de Remonstranten zich te regt ergerden, (gelijk ook over de vele onregtvaardige toespelingen in de andere platen op de Arminianen) is bijzonder veelverkocht, ook blijkens de vele, uitgaven, verkleinde copiën en nog voorkomende Exemplaren. — Deze 1e? uitg. met het Holl. vers is echter *zéér zeldzaam*.

b Dezelfde pl., doch waaronder: *C. J. Visscher excu.*; links het groote en kleine vers, h. laatste beginn.: *Dit Predekants habyt*, enz.

c Dezelfde pl., met *C. J. Visscher excu*; links een Fransch vers v. *A. Lancel*, en daarboven in curs. een 6 reg. Fransch vers; beide vertalingen v. de voorgaande Holl. verzen.

d Naauwkeurige copie derzelfde plaat; v. ond. links: *C. J. Visscher in.* als op *a*, en herkenbaar dat hier in het bovenschrift staat: *pedicant*, met bijvoeging bovenaan v. eene *r*, terwijl op de 3 vorige staat: *Predikant*. — Met de beide verzen van 44 en 4 regels, het laatste beginn.: *Dit Predicants habyt*, enz. als bij *a*.

1496 Het gevangennemen v. Slatius; regts de Herberg; in h. midden de ge-
a vangenneming. Naar en door *S. Fokke.* 1776. Met adres v. A. Fokke. br. 4°.
b Dez. pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1497 Afbeelding v. Groeneveld, v. Dijck en Slatius, in hunne kleeding gelijk zij gevangen werden en op de pl. 1494 voorkomen; hier echter staat Slatius regts; dit *fijn* en *fraai* gegrav. plaatje kan dus geen stuk eener andere plaat zijn. Zonder eenige letter, naam of tekst. Hg. 9½, br. 6½ dm. 12°. *Uiterst zeldzaam.*

1498 (**5 Mei.**) Executie aan H. D. Slatius, Abr- en Jan Blansaert en W.
a Perty. — Eene plaat, in 2 naast elkander staande afdeelingen, ieder met 3 boven elk. staande voorstellingen; links bovenaan h. portret v. Slatius, daaronder zijne onthoofding; later h. portret v. *J. Blancert*; regts v. Slatius h. portret v. W. Perty, daaronder h. ligchaam van Slatius op het rad, lager h. portret v. *Abr. Blancert*, alle portretten in med. — Links en regts v. de pl. een „Cort verhael ende afbeelding „d. Justitie d. 5e Mey." Amst. *C. J. Visscher* De pl. hg, 27, br. 15, met verhaal 31 dm. br. fol. — Deze is zéér algemeen.

b Dezelfde plaat, zonder *Verhael* en de plaat zelve in twee rijen gedeeld, en ieder afzonderlijk, vaneen gescheiden, doch op één vel gedrukt. Voorts is in ieder der randschriften v. de portretten v. Perty en de twee Blansaerts bijgevoegd: *Saeywercker tot Leijden.* — Aldus komen deze platen voor op n°. 1483. — Deze staat is *zéér zeldzaam.*

1499 (**16 Mei.**) Het ontdekken, opgraven, wegslepen en aan het rad hangen
a v. h. lijk v. Slatius, dat met de deelen en hoofden v. Corenwinder en C. Gerrits door zijne Vrienden den 12e Mei 's nachts v. h. rad gestolen en begraven was op een land bij de Geestbrug tusschen 's Hage en Delft. — Plaat in 6 afdeelingen, gemt.: I—VI, dit alles naauwkeurig vertoonende. Met 2 inschriften, boven aan: „Slatius komt uit het Graff;" in h. midden: „en vaert op daer hij voer aff." Het adres v. C. J. Visscher onder op III. — Met gedrukt bovenschrift: *De ghestolen Armyn'jaen, Reyst het radt vast of en aen.* Links een: „Waeracht. verhael „hoe Hendric Slatius....... weder te voorschijn gecomen is;" onder dit opschrift 4 versregels, regts een groot vers en 2 versregels daarboven. Amst. *C. J. Visscher.* Hg. 27 dm., br. 23 met Verhaal 40 dm. br. fol. — Deze plaat is mede zéér algemeen.

b Dezelfde pl., latere druk, met *Verhael* enz. zonder bovenschr.: *De ghestolen Armin.*, enz., zonder de 4 verzen in de linksche kolom; de 2 regels, vroeger boven de regtsche kolom zijn hier onder die ter linkerzijde gedrukt.

c Dezelfde pl., fraaije druk, zonder *Verhael*; de plaat is in tweeën gedeeld; het boven en onderstuk ieder op één blad gedrukt. — Aldus, doch naast elkander komt deze voor op n°. 1483.

1500 (**21 Junij en 3 Julij.**) Executie v. J. Pietersz. Lijndrayer, Gerrit Kor-
a nelis Kleermaker, S. de Plecker, Saaiwerker, alle uit Leiden en aldaar op 's Gravenstein den 21en Junij onthalsd; voorts v. Kl. Mch. Bontebal, Secret. v. Sevenhuizen den 3 Julij te Rotterdam onthoofd, (Arend, III. *c.* 801.) — Afbeeld. v. h. Schavot voor 's Gravenstein, links de 2 eerste, rechts de 2 laatste portr. in med. Met bovenschr. „Afbeeld. d. Justitie „soo tot Leijden als Rott." enz. V. ond. het verhaal in 3 kol. Znd. eenig adres, doch zeker bij *C. J. Visscher* te Amst. De pl. hg. 14, met verhaal 29 dm., br. 23 dm. kl. fol. Aldus op de pl. N°. 1483.

b Dezelfde pl., zeer fraaitje afdruk met alle randen; vóór het bovenschr. en verhaal.

1501 *Den teghenwoord. Arminiaen*; bovenschrift van een zeer vinnige Spotprent op de Remonstranten bij deze gelegenheid, en op Slatius in het bijzonder. Een man op stelten, wiens afgehouwen hoofd tusschen zijne beenen staat; in zijne hand een hoofdeloos beeld v. Hoop (dus Wanhoop) in zijne hand een touw waaraan een mol, vleermuis, kreeft en schorpioen loopen. — V. ond. een vers in 2 kol., geteek.: *Romaeus.* Amst. Corn. Wl. Blaeulaken, Boekvercooper in de Sint Janastraet in 't verg. A. B. C. 1623. De pl. hg. 14½, met vers 34 dm., br. 15 en 23 dm. fol.

1502 Zinneprent en vers vermanende tot eendragt. — Met 6 reg. bovenschr.: *Amnistia ofte Vergetelh. Vermanende d'Inwoonders d. Vereen. Nederl. tot Eendracht,* enz. — Boven in de plaat staan in een' nimbus 2 mannen wier handen door Christus ineen gelegd worden; op aarde brandt een vuur waarom *Eendracht*, *Godsvrucht*, *Oprechtheid*, *Voorsichtigh.* staan, die de *boecken en fameuse prenten* verbranden, door 2 Engeltjes aangedragen; de *liefde des Vaderlants* verdrijft *Tweedracht* en *Staatzucht.* — V. ond. een afzond. blad waarop een 14 reg. vers in 2 kol.: *Tot wtlegg. v. de Figuer,* en voorts een groot vers v. *J. Starter* in 3 kol.: *Meermalen heb ick u,* enz. Utrecht bij *J. Ameliss.* 1623. De pl. hg. 20 met vers 55 dm., br. 26 en 35 dm. gr. fol.

Van deze fraai gegrav. plaat zijn de Ex. zeer algemeen, doch dit Ex. is het éénige dat ik ooit met h. vers ontmoet heb, welk vers uiterst zeldzaam en slechts hier gedrukt was en nu volgens dit Ex. is opgenomen in de Werken v. J. J. Starter, uitgegeven door Prof. J. v. Vloten.

Eene dergelijke verzameling als deze over dit éēne feit van No. 1497—1502 bestaande uit 36 pl. zal wel *uiterst zelden* aangetroffen worden; welligt dat ze *alle* toen verschenen platen in *alle* verschillende staten, bevat.

1503 **(1624. 10 Jan.)** Overstrooming v. d. Lekdijk, eene halve mijl boven
a de Vaart, zoodat het water door en bij Amsterdam in het Y een' uitweg vond. Gezigt v. h. overstroomde land, en het aanvoeren v. rijswerk; regts een huis, links de doorgebroken dijk, in h. midden de stad Vianen, in h. verschiet de toren v. Utrecht. V. ond. een 12reg. rijm en uitlegg. der letters A—F in 4 kol. Gegrav. door *Es. v. d. Velde.* Met adres v. *N. Visscher.* Hg. 28, br. 38 dm. br. fol. *Zeldzaam.*

Een latere staat der plaat met adres v. *P Goos* is in de collectie van den heer Bodel te Leiden.

b Dezelfde pl., vroegere *etsdruk* vóór de lucht en het vers; en de naam die op de vorige pl. onderaan in h. midden boven het vers staat, is hier onder de pl. links aangebragt: *Esijas v. de Velde feset* (sic!) regts h. adres v. *Broer Jansen.* Hierbij eene afzond. korte beschrijv. in proza: „Afbeeld. v. den grooten Watervloet." Met uitlegg. v. *a—f* in 3 kol. br. fol. *Zéér zeldzaam.*

c Dezelfde pl., *allereerste etsdruk*, vóór de letters A—F in de pl., vóór den naam v. *v. de Velde*, adres en vóórdat de rand om het gegraveerde getrokken is. Afdruk *à l'eau forte pure.* Zonder beschr. br. fol. *Uniek Ex.*

1504 **(15—23 Febr.)** Inval v. Graaf Hendrik v. d. Bergh in de Veluwe en in Groningerland. (Arend, III. *d.* 7, 8. en Bibl. v. Pamfl. No. 2056). — Kaart v. Gelderland; bovenaan regts Zutphen; onderaan links Wageningen en Heusden; boven de kaart 3 voorstellingen; links: *Het moedich aenkomen voor Aernhem*, regts de: *Vlucht tot Ede*, in h. midden eene plundering, met onderschrift: *Vastelavonts Tocht*, wijl de overhaaste vlugt v. d. Graaf v. d. Berg op 18 Febr.,

Vastenavond, geschiedde. Onder de kaart eene lange afbeelding: *Den Optocht der Batavieren*, doelende op de hier afgebeelde van allerwege aangebragte hulp tegen den vijand. Onder de plaat een: „Cort Verhael v. des „Vijants Tocht" en een lang vers: „Samenspraeck ..... ov. d. Spaenschen „Vastelavonts-Tocht," te zamen in 4 kol. Met adres v. *Cl. J. Visscher*. De pl. hg. 28, met vers 45 dm., br. 30 dm. fol.

1505 Hetzelfde; doch de 3 plaatjes bóven, en de lange plaat ónder de kaart; alle veel grooter en omgekeerd. — Duitsche grav. in ééne onder- en bovenafdeeling verdeeld met bovenschr.: *Einfall Graffen Heinr. v. d. Berg*, enz. Hg. 19, br. 31 dm. br. 4°.

1506 (Febr.) Elf Amsterdamsche burgers uit Bommel getogen, kwijten zich dapper
a tegen den vijand (h. leger v. Graaf v. d. Berg). Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok, Vad. Wdb. VII.
b Dezelfde pl.; Proefdruk vóór alle lr.

1507 Oproer te Amsterdam op de Nieuwmarkt', over eene gewaande Toeveres. kl.
a 24° plaatje. — *b* Hetz. Proefdruk. — *c*. Hetzelfde, Teekening voor h. voorg. 24°.

1508 (10 Mei.) Innemen van St. Salvador in Brazilie door den Admiraal Jac. Willekes. (Wagenaar XI. 12. 15.) — Afbeelding van de baai *Todos os Sanctos* in Brazilie en gezigt op de stad St. Salvador boven op den berg aan de baai gelegen; regts het fort *St. Antonio* aan den ingang der baai, links het fort *Tapesiepe* en een klein kaartje van dat gedeelte van Brazilie; in de baai de geheele Hollandsche Vloot; met adres van *C. J. Visscher* en *Hessel Gerrits*. Zonder naam v. grav. — Van ond.: „Beschryvinge v. 't innemen van de stadt Salvador, enz." in 5 kolommen. Met adres: Amst., *C. J. Visscher*. 1624. br. fol. Hg. 19½ dm., met beschr. 33 dm., br. 33 dm. *Zeer zeldzaam.*

Deze beschrijving is waarschijnlijk opgenomen in de Bry, Gr. Voy XII.

Deze plaat kwam voor in den Catalogus van Dr. Munniks v. Cleeff te Utrecht. 1860. No. 537, verkocht voor *f* 5.75, later voor *f* 12.—. In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden is van deze gebeurtenis nog eene andere plaat, met bovenschrift in de lucht: *Salvador*, voorts met uitlegging van onderen der No. 1—22 en *a*, b. Hg. 27½, br. 35 dm.

1509 Afbeelding van Diego de Mendosa Furtado, Gouverneur Gen. van Brazilie en Domingo Coinia, Jezuit Provinc. v. Braz., gevangen genomen door den Admiraal J. Willekes te San Salvador, afgebeeld den 17 Oct. 1624, nadat zij den 16n Oct. met het schip Speelman voor Amsterdam gearriveerd en 's nachts te 12 uren op het W. Indische huis in verzekering gebracht zijn. — De beide personen ten voeten uit tegenover elkander; achter hen 12 andere andere gevangen personen, in het verschiet San Salvador; daaronder eene gegraveerde uitlegging der plaat en namen der personen. — Onder de pl.: »Steyger-Praetjen .... over h. apprehenderen v. d. Gouverneur en Provin„ciael v. gantsch Brasilien," in 3 kol. Amst. *Cl. J. Visscher*. 1624. fol. Hg. 26, met 37 dm., br. 22 dm.

1510 (Julij.) *De Capoen en haenengevecht*. Zinneprent op het verschil tusschen
a Frankrijk en den Paus, over de Gereformeerden in Veltolin of Graauwbunderland? (Wassenaar VIII. 13. 14; 128*b*—140.) Op den voorgrond links, vecht een kapoen met de 3dubb. kroon (de Paus) met een gekroonden Franschen haan, die door een licht uit den hemel: *Protegam te* bestraald wordt; onder de kapoen: *Jus meum prosequar;* op den achtergrond zien de: *Hertogen en Princ. v. Italie* en de *Card. Imp.* naar dit gevecht; meer regts wordt een wereldbol in brand gestoken; *Embleme pour les bons Esprits*; geheel regts

de *Coquinaria Romana*; daarvoor de kok (Spanje,? die voordeel uit dien twist wil trekken;) vóór hem: *Dum certant Reges plectuntur Achivi.* Voorts een 2reg. opschrift in Lat., Fransch en Holl. naast elkander: *Certamen inter*, etc. — Onder de pl. een Holl. en Fransch gedicht over dit gevecht (te zamen 4 kol.) met opschr.: „Het wonderlijck Kapoen en Haangevecht." Zonder nm. v. grav. of adres. kl. fol. Hg. 14 met vers 34 br. 20 dm.

b Dezelfde pl., vroegere fraaijere afdruk, vóór de woorden: *Hert . . . Italie.* — *Embleme.* — *Dum certant*, enz.

Deze plaat is zeker niet na 1630, eerder vóór 1610 gegraveerd, zoodat ik daarom vermoed, dat ze op het bovenvermelde verschil doelt en niet op de Fronde, in 1648 en later, waartoe anders meerdere aanleiding zijn zoude.

Deze plaat wordt meermalen in Historische atlassen gevonden, doch is steeds onvoldoende uitgelegd. — Is de hier gegeven verklaring de juiste?

1511 (19 Julij.) Begin v. h. beleg van Breda. — Kaart v. h. land v. Breda; in h. midden de stad; onderaan regts Dordrecht; bovenaan Rosendaal; in h. midden links Turnhout; links v. Breda het leger v. Spinola bij Baerle en Gilzen. — Van ond. eene verklar. in 4 kol. met opschr.: „Afbeeld. des „Leghers, onder . . . . Spinola, nu tegheawoord. ligg. in de quart. v. Breda; „Mitsgad. de gheleg. der landen daer ontrent. A°. 1624," waarin gezegd wordt, dat Spinola d. 19 Julij zijn leger te Ballart bij Lier heeft nedergeslagen en men nog niet weet wat hij verder zal uitrigten. „Amst. *C. J. Visscher* in de „Calverstr. in de Visscher." Hg. 19, met uitlegg. 30 dm., br. 23 dm. br. 4°.

1512 (1624. 27 Aug. tot 5 Junij 1625.) Beleg en verovering van Breda door Spinola. — (Wagenaar X. 487 en XI. 9). Bijzonder uitvoerige voorstelling op 6 groote aaneenbehoorende folio bladen, 3 boven, 3 naast elkander; de middenste der bovenreeks met inschrift: *Siège de Breda*; het geheel door eenen 2 duim breeden gefigur. rand omgeven. In h. midden v. h. geheel, dus onder en boven op de middenste platen, is Breda, links de kerk van Oosterhout en h. Pannenhuis; — lager h. Holl. legerkamp; regts het Ginneken en h. Spaansche leger; — v. ond. zeer vele soldaten, legergewoel, links de schilder Callot teekenende, regts de komst v. d. Aartshertogen in h. leger, enz. Alles door *Jacq. Callot* naar zijne eigene opmetingen zeer eigenaardig ligt en geestig *geëtst.* Ieder blad der bovenreeks hg. 55 dm., de onderste 67 dm., br. 49 dm. 6 bl. gr fol. — Hierbij behoort nog een 7e hóógst zeldzaam, blad (dat hier slechts in afschrift aanwezig is:) *Index Obsidionis Bredae:* 1624 *et* 1625; behelz. in 2 kol. de uitlegg. der tallooze cijfers op de pl. voorkomende; als A—Z en N°. 1—124.

De 6 koperen platen der kaart bestaan nog te Antwerpen, zoodat in den laatsten tijd verscheiden nieuwe doch zeer goede afdrukken, waaraan echter steeds het 7e blad ontbreekt, in de wandeling gekomen zijn. De heer Bodel te Leiden heeft in zijne collectie het 7e blad in origineelen druk.

1513 (31 Aug.) Dezelfde kaart als 1511, doch vermeerderd met vele versterkingen om Breda, bij ter Heide en het Ginneken, en andere verschillen. — Bij deze kaart is geene verklaring, doch onderaan is eene andere kaart gehecht met bovenschrift: 't *Beleg van Breda.* 1624, vertoon. in h. midden Breda met de versterkingen, veel vergroot, links het versterkte Ginneken en regts ter Heyde. Ter weerszijden en onder die kaart eene verklaring „Afbeeld. en kort verhael d. Belegerr. v. Breda," enz., met verklar. v. 1—1[illegible] en in cursijf v. de lett. *a—r.* Dit verhaal gaat tot 31 Aug. 1624. Znd.

naam of adres. — De *onderste* kaart is hg. 15, br. 19 dm., met den tekst hg. 22, br. 34 dm. fol. Berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog, genot.: Veldslagen, 733.

514 (4 Sept.) Hetzelfde. — Alleen de verklaring eener mij onbekende kaart, in 4 kol. op 2 naast elkander behoorende bladen, beginn.: *Korte beschrijv. van de Stadt en Lande Breda, met de beleg. enz. d.* 28 *Aug.* 1624, gaande tot 4 Sept. Met uitlegg. v. N°. 1—15 om de Stad en A—I v. de belegering. Znd. adres. Hg. 18, br. 45 dm. br. fol. Berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog, genot.: Veldslagen, 700.

515 (2 Oct.) Hetzelfde. — Groote kaart v. Breda, met de versterk.; v. ond. links het versterkte ter Heyde, bovenaan regts h. Ginneken; daaronder een afzond. kaartje v. d. Bommelerwaard. — Onder deze kaart is eene andere gehecht veel gelijkende op die v. de Langstraat, N°. 1528, waarop v. ond. de Biesbosch met vele schepen, bovenaan Breda, regts *ter Heyde* en *Sevenbergen*, links de rivier *de Dunge* voorkomen. — Naast en onder die kaart een verhaal in 6 kol.: *„Belegeringhe v. Breda"*, gaande tot 2 October 1624. Met uitlegg. d. cijfers 1—16. De bovenste kaart is hg. 31, br. 43 dm., de onderste hg. 10, br. 37 dm., het geheel hg. 49, br. 43 dm. gr. fol. — Berust in h. Archief d. Genie aan h. Ministerie v. Oorlog, genot.: Veldslagen, 732.

516 (19 Oct.) Hetzelfde, geheel anders. — Grootere kaart v. Breda met meer versterkingen; links het Ginneken, regts ter Heyde, onder en boven Breda de Holl. kampen, links en regts de Spaansche kampen. Bovenaan regts een groot vierkant veld met inschr.: „Perfekte afbeeld. v. de Beleger. d. Stadt Breda", enz. en links een dito veld met uitlegg. *a—y.* — Van ond. eene afzond. beschrijv. in 6 kol., beginn.: „Cort verhael ende perf. afbeeld. d. Stad ende „Beleg v. Breda", loopende tot 19 Oct. 1624, met verklaring v. 1—19 v. de cijfers in h. leger v. Maurits, en 20—40 in dat van Spinola. Amst., *C. J. Visscher.* 1624. Hg. 40, met beschr. 58, br. 52 dm. gr. fol. — Berust in het Archief der Genie aan h. Minist. v. Oorlog, genot.: Veldslagen, 734.

517 (1625. 3 April.) Dezelfde kaart, met tallooze veranderingen. In plaats v. h. groote vierkante veld bovenaan regts, is hier eene veel kleinere ovale cartouche in een lauwerkrans geplaatst, met inschr.: *Belegering van Breda*, enz. De stad zelve is zonder de vele buitenwerken, de kampen v. Spinola en Baglioni, zeer veranderd, enz.; v. ond. in curs.: *Gedruckt bij Cl. Janssen Visscher* dat op de vorige in romeinsche letters staat. — Van ond. en regts v. de kaart een groot verhaal: *Nieu gecorrig. en verbet. caerte v. de belegh. van Breda* enz. wat de geschiedenis v. h. beleg tot 3 April 1625 voortzet. (Zie het volg. N°.) Met adres v. *C. J. Visscher.* De pl. hg. 40 en br. 53, met beschrijv. hg. 46, br. 70 dm. br. fol. — *Zéér zeldzaam.*

518 Dezelfde kaart, als voren, doch v. boven zijn 2 bladen, en regts 1 blad aangebragt, die de kaart vervolgen; h. regterblad heeft nog de Hooge en Lage Zwaluwe, en een klein kaartje van den Zwaluwdijk en Geertruidenberg; het regtsche bovenblad vertoont Zevenbergen en de Klundert; het linkerblad heeft het kaartje N°. 1511, doch met vele veranderingen en inschr.: „Een deel „v. Brabant". Onder het geheel de tekst der vorige kaart: „Nieu gecorr. „en verbet. caerte", doch in andere orde gedrukt, en alechts tot 16 Januarij gaande. De vorige kaart is dus *later.* Met adres v. *C. J. Visscher.* Het geheel der kaart is hg. 59, met beschrijv. 78, br. 70 dm. br. fol.

519 Dezelfde kaart verkleind, als 1516, door *Jac. ab Heyden*, „aeri inc; mense „Januarii a°. 1625." Met Duitsche inscriptiën in de pl. — Van ond. eene

uitvoerige beschrijving v. h. beleg tot 25 December 1624, en uitlegging der lett. *a—y* en 1—41 in 5 kol. hg. fol. Hg. 25, met beschrijv. 54, br. 32 dm. *Zeldzaam.*

1520 Hetzelfde. — Zeer uitvoerige kaart v. een groot deel v. Brabaud; in h. midden Breda; bovenaan regts Mechelen zeer klein; onderaan Tholen en h. Slak, links Heusden en 's Bosch. — Alles gekleurd. Onderaan links een opgeplakt inschr. in cursyf: *Baronye v. Breda daer in te sien is de teghenw. beleger. v.* 1624 *en* 25. *Afgeteek. en uitgeg. door* J. v. Bergen *en* Nic. Geelkerck. Hg. 53, br. 70 dm. br. fol. — Berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog, genot.: Veldslagen, 735.

1521 Hetzelfde, geheel omgekeerd, op grooter schaal. In het midden, eenigzins regts Breda, bovenaan Dongen en 's Gravenmoer, links ter Heyde, onderaan h. dorp Sprinken. Met Fransche uitlegg. — Van acht. bedrukt met Lat. tekst, h. verhaal v. dit beleg. Uit de stedeboeken v. Jan Bleau. br. fol

1522 Hetzelfde. — „Baronye v. Breda, 'twelk is een part v. Brabandt, daer „in te sien is de teghenwoord. beleger. des jaers 1624 en 25.... Afget. „uitgeg. door *J. v. Bergen* ende *Nicl. Geelkerck*". Het N. W. onder-, h. Z. O. bovenaan; met aanwijzing der uren gaans door liniën en cijfers. br. fol. Hg. 53, br. 64 dm. — Berust in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden.

1523 Hetzelfde, anders, met Fransche beschrijv. en adres: Anvers, chez *Abr. Verhoeven*, imprim. juré sur le lombarde veste à la main d'or. 1627. Hg. met de beschr. 59, br. 70 dm. br. fol. — Berust in d. Atlas v. M. J. T. Bodel en Nijenhuis te Leyden.

1523 Spotprent op Spinola, bij h. beleg van Breda de tijding ontvangende v. den grooten buit door de Hollanders in Brazilie in de Allerheiligen-baai behaald. (Zie N°. 1508 en 9.) — Spinola zit te paard, en vaart met de handen door het haar; vóór hem de Kapiteins, klagende dat zij geen soldij kunnen betalen; links de Hollandsche matrozen met rijken buit uit West-Indië; in h. verschiet (bij Spinola) Breda. Slecht *geëtste* pl. znd. nm. Van ond. een: *Samenspraec* tusschen *Kees*, *Floris* en *Wandelaer*, „een Sonnet ter gelukwensch aen de W. „Ind. Vloot", en aanspraak v. Breda tot Spinola in 4 kol. „*Gedruct in* 1624". (te Antw.) Hg. 13, met vers 28, br. 35 dm. br. fol. *Uiterst zeldzaam.*

Hierbij een afschrift v. h. Placcaat, waarbij den 19 Junij 1625 namens den Koning deze Spotprent te Antwerpen gedrukt en uitgegeven, verboden werd. Het origineel van dit Placcaat berust bij den Heer Pr. Cuypers van Veldhoven, die het mij medegedeeld heeft.

1524 (5 Junij.) Belg. Spotprent op het verlies v. Breda door de onzen. — „Treurfeest „der Calvinisten, mitsgaders de wtvaert v. Breda". — 3 reg. opschrift v. eene zamenspraak in 3 kol. tusschen een' Hollander en Brabander over het verlies der stad, waar Spinola d. 5en Junij introk, — onder eene plaat, waarop een klein turfschip (dat van 1590) met rouwfloers bedekt, door 2 paarden, bereden door Mansfeld en Halberstadt (Chr. v. Brunswijk), wordt voortgetrokken; daarachter de Calvinisten in treurgewaad te paard; bovenaan in h. verschiet Breda. — Zonder naam v. graveur, met adres: te Antwerpen in de Huyvetterstraat in O. L. Vr. fol. Hg. 21, met vers 43 dm., br. 27 dm. *Hoogst zeldzaam.* Ik heb deze plaat nooit elders aangetroffen of vermeld gevonden.

1525 De Spaansche Wieg. Houtsnede, met vers. — Aldus vermeld op h. jaar 1625 in den Catalogus mijner Veiling *Cordes*, 16 Mei 1843, bl. 5, N°. 55, en gekocht door den Heer J. Slagregen te Amst. *f* 2,50.

1526 (1625. Januarij?) Het bezetten der vesting Heusden in Noord-Braband, door de Haarlemsche en Haagsche burgerij ter beveiliging, terwijl Spinola v. 10 Aug. 1624 tot 2 Junij 1625 Breda belegerde. Zie N°. 1511 tot 1524. — Profil der stad H. en der muren, op den voorgrond vele ruiters en wagens. Boven in de pl. het wapen van Heusden, links dat van Haarlem, regts van 's Hage. Van ond. een 24reg. vers in 6 kol. get.: *Sursum Animus* (S. Ampzing, de Haarl. Predikant) ter eere der bezetting. Met uitlegging der N°. 1—14 op de plaat. Door *Theod. Matham*. 2 aaneensluitende platen, hg. 26 dm., te zamen breed 74 dm. Zeer fraaije plaat die vrij dikwijls voorkomt. Van deze bezetting vindt men bij *Wagenaar* niets; zie een enkel woord bij *Wassenaar* IX. 45.

Deze plaat is in 1672 nog eens, bijna onveranderd, gebruikt bij de bezetting van Heusden door de Amsterdamsche schutterij gedurende 10 dagen. Zie die *zeldzame* plaat op het jaar 1672. — Dergelijke platen over de de hulp door stedelijke schutterijen aan andere steden zijn N°. 1472, 73, 74,

1527 „De Haarlemmer Meer A°. 1625" — Afbeelding van de toegevroren meer, waarop vele schaatsenrijders, een ingevroren vaartuig, enz. Naar *H. v. Averkamp* door *S. Fokke*. br. fol.

1528 (13 April en Aug.) De togt van Graaf Ernst van Nassau in Braband, en de legering in de Langstraat. (Wassenaar IX. 3.) — Kaart v. Braband; links bovenaan den Bosch, onderaan Heusden; regts bovenaan Breda, onderaan Geertruidenberg, in het midden Sprang, Waalwijk, enz. — Van ond. eene beschrijving van den togt en opsomming van de sterkte des legers in 3 kol. beginn.: *Het Leger in de Lange-Straet gheleg. tusschen 's Hertogenb. ende Breda.* — Znd. eenigen nm. (welligt bij *N. Geelkerck* te Leiden.) Hg. 16, met beschrijving 28, br. 38 dm. br. fol.

1529 „Eerkrans tot h. Hooft d.... Vorst Christ. v. Brunswijck. Waerin wert „afgebeelt de voornaemste Steden en Sterkten ... bij hem in Westphalen ... „verovert." (Wagenaar. XI) — De Hertog Christ. v. Brunsw. te paard; daarboven dit 5reg. gegrav. opschrift; — links, regts, onder en boven 38 kleine vierk. afbeeldingen der genomen steden; de 2 laatste vierkanten regts, open. Met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 22, br. 35 dm. fol. *Zéér zeldzaam*.

1530 (23 April.) Overlijden van Prins Maurits, (Wagenaar X, 498.) Het ledi-
a kant des Prinsen, waarvoor Bogerman zit. Naar *Buys* door *Vinkeles*. 12° Uit: (*Fokke*) Geschied. d. Nederl.

b Dez. pl. *proefdruk* voor alle lr.

1531 Prins Maurits op zijn doodbed. Door *C. de Pas*. *Zéér zeldzaam*. — Aldus vermeld in den Catal. mijner Veiling *Cordes*, 16 Mei 1848.

1532 Praalbed v. Maurits. — Het lijk v. d. Prins, in tabbaard uitgestrekt liggende in eene groote zaal op een praalbed, zonder gordijnen, waarboven de Faam. — Onder de pl. een 7reg. opschrift: »Het overlijden des Hooggeb. Vorsts „Maurits" enz. en een Holl. vers v. J. Zevecotius in 2 kol. Leyden bij N. Geelkerck. fol. Fraaije grav., zeer zeldzaam. Aan h. Ministerie v. Oorlog; in veiling Dr. Munniks v. Cleeff 1860, N°. 860. verkocht voor *f* 7.25.

1533 Hetzelfde, doch h. praalbed met opengeschoven gordijnen; links v. h. bed zit een man in middelbaren leeftijd (niet Bogerman?); regts staat een hellebardier. Op den voorgrond 2 knielende pages met h. Nassausche wapenbord. Met 6reg. bovenschrift: „Afbeeld. d. vertooninge v. h. doode ligchaem.... „d. Vorsts Maurits" en 2reg. Lat. onderschrift: „Effigies magni Mauritii, „etc". Naar en met adres v. *A. v. d. Venne* door *J. Verstraelen*. br. fol. Hg. 20 br. 29 dm. *Zeer zeldzaam*.

Later is deze plaat verschenen met een uitvoerig vers in 3 kol. van *A. v. d. Venne*, met diens adres (Schilder en Teekenaar te 's Hage) en dat v. *J. P. v. d. Venne* te Middelb. 1625. — Dit vers was in mijn' Portret-catalogus N⁰. 141 vermeld en is aan h. Ministerie v. Oorlog aanwezig.

Deze plaat is *zeker* gevolgd naar de schilderij op koper door A. v. de Venne, die op de Tentoonstelling v. Oudheden te Delft in 1863 onder N⁰. 3162 voorkwam en op 's Rijks Museum te Amsterdam (N⁰. 345) berust.

1534 Hetzelfde paradebed, zonder faam, pages en hellebardier, doch met een predikant (?) ter zijde van h. ledekant. Met 1reg. Lat. onderschr. Znd. nm. v. grav. br. fol. — In mijn Portret-catal. N⁰. 113.

1535 Paradebed, andere voorstelling in breed ov., waaronder 2 Lat. verzen: *Summa dies mortis*. br. 8⁰. In mijn Portret-catal. N⁰. 144.

1536 (16 Sept.) Lijkstaatsie v. Maurits. — Zeer uitvoerige voorstelling in 4 breede aaneensluitende bladen van den geheelen trein op de groote markt te Delft, in 9 rijen boven elkander; bovenaan de Markt, in het midden de Kerk, daarboven het praalgraf van Willem I; regts het wapen v. Delft. Met aanduiding der personen op de plaat. Door *G. v. Schindel*. 1625, met adres v. *Nic. J. Cl. J. Visscher* 1625. 4 bl. br. fol., de bovenste hg. 21, de onderste 39½ dm., alle breed 50 dm. — *Vrij zeldzaam*. Boven deze bladen behoort een zwarte rand met opschrift in wit: *Pompa funebris*, enz.; voorts bij het geheel eene beschrijving op 2 bl. groot fol. en 2 bl. kl. fol.; beide deze toevoegselen waren bij het Ex. dezer platen v. Dr. G. Munnika v. Cleeff. 1860. N⁰. 361; verkocht voor *f* 20.— aan Dr. Huurkamp. — In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam, heb ik eene beschrijving v. deze Lijkstaatsie gevonden op 12 kl. 4⁰. blaadjes gedrukt, onderaan gen⁰. 1—12 (hg. 1. 2, 11 en 12, ieder 38 dm., 3—10 ieder hg. 7 dm.) met opschrift: *„Beschrijvinghe v. d. Uytvaert d. Hooggeb. Vorsts Maurits"* enz. en adres v. de Wed. v. Joos Veselaer, woon. aan de Zuyderkerck in de Hoope te Amst. 1626. — Is dat welligt de hierbij behoorende beschrijving?

1537 Hetzelfde. — Zeer uitvoerige afbeelding in 20 aaneensluitende reeksen, op 10 bladen, met doorloopend bovenschrift in kapit. letters in de plaat; de bovenste reeksen der 10 bl. sluiten aaneen, en daarop volgt de reeks der onderste afbeeldingen. Boven iedere persoon zijn naam of qualiteit in curs. Met titel op eerste pl.: *Haec pompa funebris spectata fuit Delphis* 6 *Sept.* 1625, enz. en onderaan op de 10e pl. de opdragt aan de Staten Gener. door den graveur *J. v. d. Velde* en den uitgever *Jod. Hondius* te Amsterdam 1626. 9½ bl. gen⁰. 1—10 br. fol. Ieder blad hg. 40, br. 55 dm., doch bl. 10 is slechts 27 duim br.

Een compleet Ex. kwam voor in den Atlas v. Voorst N⁰. 336, verkocht voor *f* 100.—, en een ander even fraai Ex. in dien v. Dr. v. Cleeff, N⁰. 361, verkocht voor *f* 60.— aan Dr. Huurkamp. — Het hier beschreven Ex. is van slechte conditie en de bl. 2. 4. 8. ontbreken. *Zeer zeldzame en fraaije grav.* Bij den Heer A. v. Stolk te Rott. berust een zeer fraai compl. Ex.

1538 Hetzelfde, in 3 boven elk. staande rijen. Met 2reg. bovenschr. in Duitsche lett.: *„De Magnif. Uitvaert ofte Begraefen."* enz. en v. ond. verklar. der 68 N⁰. op de pl. Znd. nm. v. grav. br. fol. Hg. 17, br. 47 dm. *Zeer zeldzaam*. In de collectie van den Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1539 Hetzelfde; de lijkstaatsie met de kerk; met 2reg. bovenschr. *De magnifycke uitvaert;* onderaan uitlegging van 68 N⁰. Fraaije grav. 1 bl. br. fol. Uit:

Commelin, Wilhelm en Maurits v. Nassau? — In mijn Portret-catalogus vermeld; No. 146.

Deze plaat bestaat ook met: *Lyckklacht* door *E. Pels*, met 4reg. bovenschrift, beschrijving en verklaring. — Aldus in Catal. Munniks v. Cleeff. 1860 N°. 868. *f* 5.75 — alsmede met Latijnsch bovenschrift: *Ordo exequiarum illustr. Princ. Maur.* en verklar. — Zie Catal. v. Cleef No. 865 *f* 2.75.

540 Hetzelfde, anders; de geheele trein op de markt. Met uitlegging der N°. 1—103 1 bl. br. fol. — Voorts bestaat er eene Duitsche plaat dezer lijkstaatsie door *E. Kieser* te Frankf. a/M., met opschrift: „Kurtze Erklärung „d. Leychbegängnis des Herrn Mauritii,' etc. met beschrijv. Hg. 25, br. 31⁵ dm. br. fol. In den Atlas van Mr. Bodel Nijenhuis te Leyden.

541 „Verthoninghe op den Nassauschen Oorlogh; wtlegg. op de bovengestelde „Personagien .... en Persouen, dewelcke op dese wtvaert ... „sich ver„thoont hebben". — Dichterlijke uitlegging in 2 kolommen, door *L. Zasius* (Kennis baerd' liefde), van eene plaat waarop de 4 Acten of Bedrijven van een drama der Nederl. Geschiedenis zijn afgebeeld, waarbij Alva, de onthoofding van Egmond, de lijken v. Willem I. en Maurits enz., voorkomen, aangeduid door de letters *a.* tot *g.* Voorts de uitlegging der geheele lijkstaatsie v. Maurits in de No. 1—68. — De beide uiterste kolommen behelzen de chronologische lijst der gebeurtenissen in het drama vertoond. Met adres: Utrecht, Jan Amelisz, boekverkooper, wonende onder de Lakensnijders, in 't vergulde A. B. C. br. fol. Br. 47 dm., hg. 37 dm *Hoogst zeldzaam.* — De plaat hiervoor heb ik nooit gezien.

542 Zinneprent op den dood v. Maurits. — „Vertroostingh aen de Hollantsche „Maaght, over 't afsterven des Vorsts Maurits," .... etc. Groot gedicht v. 112 regels in 2 kolommen gedrukt, door I. I. C. C. *Een is 't Hart;* bovenaan een plaatje (hg. 13 dm. br. 12 duim): de Hollandsche Maagd met het wapenschild van Holland, zittende in den Hollandschen tuin. — Amsterdam. P. Walschaert. 1625. gr. fol. Zeldzaam.

543 „Tranen over de Doodt van den Doorlucht. Prince v. Or." — Onder dit bovenschrift eene zinnebeeldige plaat, (vroeger, in 1623 gemaakt op de verijdelde zamenzwering tegen Maurits) met inschrift: *Fontein van 't Nederlandsch Welvaren*, verbeeldende Maurits, staande in het midden van eene groote schelp, waarin 12 zinnebeeldige personen: (1—12) *Getrouwheyt*, *Reden*, *Justitia*, enz. zijn; deze schelp is het bovenstuk van eene fontein, in eene waterkom staande; uit Maurits ontspringen de waterstralen; om zijn midden is een koord gehecht, waaraan vele personen (A—H: Jan v. Oldenbarneveld en zijne zonen, v Dijck, Slatius, de Remonstrantsche Predikanten, de gegebroeders Blansert, enz.) trekken, doch welk koord door eene onzigtbare hand wordt afgesneden. Ter weêrzijde der plaat de uitlegging; daaronder (op een afzonderlijk blad) een 80reg. vers v. *J. J. Starter: Beroemde Batavìers!* enz. — Utrecht. Jan Amelisz. en Amelisz. Jansz., in de Lijnmarckt. — De plaat is hg. 21 dm., br. 16 dm., het geheel hg. 55 dm. gr. fol. *Zeer zeldzaam.*

Deze plaat: „*Fontein 't Nederlandsch welvaren.* Zinnebeeld op de zamen„zwering van 1623," kwam voor in mijn auctie-catalogus *Cordes* 15 Mei 1843, bl. 4 No. 22 en berust bij den Heer J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

544 *Truerliedt over d. dood v. Prins Maurits.* — Zinneprent met gedrukt vers Utrecht, bij Amelisz. Jansz. fol. — kwam voor in catal. Munniks v. Cleeff. 1860. No. 868. *f* 4,25.

1545 *Liberum Belgium.* — Zinneprent ter eere van Maurits, met dit gegrav. bovenschrift. — Maurits zit op eene hooge estrade, regts en links staan de beelden v. *Religio* en *Libertas*; lager zitten 4 zinnebeeldige vrouwen; onderaan het Nassausche wapen, en voorts zijn titel; ter weerszijden 2 gevangenen. Ter zijde van de estrade houden de 2 mannen een standaard omhoog met tal v. wapens en de namen zijner 4 belangrijkste overwinningen: Turnhout. Nieuwpoort. Gibraltar. Bergen op Zoom. Onder deze voorstelling een 14reg. Lat. vers v. *Dan. Heinsius* naar *Adr. v. Nieuwlandt* door *S. de Pas*. 1624. gr. fol. Hg. 72 dm. br. 44 dm. *Zeer zeldzaam en bijzonder fraai.* Opmerkelijk is het dat tusschen de Indianen en Mooren, links op de pl., een eenvoudig Holl. burger, doch met één oog gezien wordt; welligt, ja waarsch. is dit de afbeel. v. d. graveur of teekenaar, gelijk *v. d. Venne* dit dikwijls alzoo deed.

Deze plaat is later ter eere van Frederik Hendrik en Willem III. gebruikt en daartoe gedurig veranderd. Zie op de jaren 1628 en 1672.

1546 Titelplaat van „Frederik Hendrik ... zijn leven en bedryf, door Joh. Commelijn. Uitgegeven te Amst. bij Joh. Janssonius 1651 en herdrukt: Utrecht. Wed. Snellaert. 1652. — Een andere herdruk is in 1656 uitgegeven te Amst. bij de Erfgenamen v. Jud. Janssonius. Znd. nm. v. grav. (*I. v. Meurs?*) fol. — In de uitgave 1652 Utrecht komen minstens 8 fraaije geetste platen voor door *D. Stoop.*

1547 Platen uit: »Mémoires de Fréderic Henri Prince d' Oranje. Portr. et pl. dess. et grav. par B. Picart. Amst. 1733. Afzonderlijke afdruk op groot papier, Titelplaat: van: Portret, en der 9 pl. in 4º. op 5 bl. 4º. obl.

1548 Wapen v. Frederik Hendrik, met onderschrift: *Patriae Patrique.* zijne zinspreuk. — Zeer fraaije groote pl. van zijn wapen; daaronder zijne spreuk, voorts zijne titels, in calligr., en daaronder de afgeknotte Oranjestam waaruit de takken ontspruiten die tot boven in de plaat reiken (doelende op de spreuk v. Maurits: *Tandem fit*, etc.) Fraaije grav. zonder naam. Hg. 47 br. 34 dm. Er bestaat eene dergelijke voor Maurits en eene voor Ernst Casimir, alle voorkomende in: Thibault, Academie de l'épée. Leiden, 1628. Zeer gr. fol.

1549 (Sept.) Frederik Hendrik doet den eed en neemt zitting in de Staten van Holland en gaat ter rolle zitten. (Wagenaar XI. 4). — Afbeelding der Raadkamer der Staten v. Holland met Fred. H. als voorzitter; links eene afzonderlijke afbeelding van Fr. H. den eed doende. Met 2reg. bovenschrift; onderaan links, gen.: Fol. 7. br. fol. Uit Commelin, uitg. v. 1651. Zonder nm. v. grav.

1550 Als voren, doch juist omgekeerd; de afbeelding v. h. eedzweeren regts. — Slechte kopij der voorgaande plaat, met 2reg. bovenschr. Gen. fol. 7. Uit Commelin, uitg. v. 1652.

1551 Als voren, zeer verkl., bovenaan links het inschrift: „Zijn Hoogh. Eedt", enz.; 2 deel. kl. br. 4º.

1552 Als voren, doch alleen de afbeelding v. h. zittingnemen, zonder die v. h. eedzweeren. Met Holl. onderschr. Door *B. Picart.* 4º. Dezelfde pl. komt met Fransch onderschrift in No. 1547 voor.

1553 Hetzelfde, met onderschrift: Fred. H. doet d. eed als Stadh. Naar *J. Buys*
a door *R. Vinkeles.* 4º.
b Dez. pl.; proefdruk voor alle letter.
c Hetzelfde; teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl. door *J. Buys.*

1554 Paradebed in de kerk van Bogaerde v. h. lijk van de Heilige Idesbalda, (dat 457 jaren na haren dood nog geheel onverteerd en gaaf werd bevonden),

in tegenwoordigheid der Aartshertogin Infante Isabella, toen Abdis. Met 4reg. Fransch onderschrift. Door *B. Picart*. 1714. br. 4°.

1555 (1626) „Navire Royale, faicte en Hollande. Anno 1626. Amsterd. chez

a *Henry Hondius*". Afbeelding v. een zeer groot en prachtig oorlogschip in de volle lengte met uitgezette zeilen; met 3 masten met verschillende Fransche vlaggen (een h. Fransche wapen; een met leliën bezaaid, waartusschen een L; een met 8 horizontale banen); het schip ligt in zee, in het verschiet de Hollandsche kust. — Zeer fraai geëtste plaat zonder naam v. grav. Br. fol. br. 53 dm., hg. 37 dm.

b „Aemilia, het admiraels schip v. Holl.", namelijk dat van M. H. Tromp, in den slag bij Duins in 1639. Afbeeld. v. h. schip in de volle lengte met alle zeilen; op den achtersteven de naam *Amelia*. Naar *W. v. d. Velde*, met adres v. *C. Danckertsz*. br. fol. Hg. 41 dm., br. 54 dm. — Van deze plaat bestaat nog een latere druk, met adres v. *H. Allardt*.

c Hetzelfde schip van ter zijde gezien, en naam *Amilea* op den achtersteven: regts een visscherssschuit, in het verschiet een groot en 3 kleinere schepen. Met adres v. *Jac. Savery*. br. fol. Hg. 41 dm., br. 54 dm.

d Drie andere platen v. schepen uit denzelfden tijd zijn in mijn catalogus v. 18 Mei 1869, No. 1862, vermeld, nl.: *a*. Een ouder schip, met het beeld der *Fortuin*, in eene hooge zee. *b*. Een handelsvaartuig in eene kalme zee. *c*. Oorlogschip met h. beeld v. d. Holl. leeuw en vlag v. Amst. — Alle met adres v. *H. Hondius*. br. fol. —

e In mijn catalogus v. 24 Mei 1869, kwam voor: No. 102: Holl. en Spaansch admiraal-schip; het eerste naar *Willem Barents* (*Guil. Barentsoen*), 1594, met wapen v. Oranje en Amsterdam; het andere door *L. Cornely*. 2 bl.br.fol.

1556 (13 April.) Plundering v. eene Remonstrantsche Kerk op de Oude Schans (te Amsterdam). (Wagenaar XI. 45.) — *a* Klein pl. met 1 reg. curs. onderschrift, znd. nm. v. grav. br. 12°. Uit eene Beschrijv. v. Amst. — *b*. Dez. pl.; proefdr. voor alle letter.

1557 (1 August.) „Beleger. ent inneemen v. Oldenzeel, door Ernst Casimir, als„mede 't veroveren en opspringen v. 't Huys te Laach. A°. 1626". (Wagenaar XI. 35.) Situatieplan der stad, met het omliggende land; links onderaan eenige ruiterij; bovenaan links het opspringen van h. huis Laach. Gen°. regts fol. 16 Br. fol. Uit: Commelin., Fred. Hendr. enz. 1651.

1558 Hetzelfde; geheel als voren doch juist omgekeerd, ruiterij en Huis regts, links No. 16. Slechte kopij uit: Commelin. 1652.

1559 (1627. 1 Januarij.) „Een jammerl.... Liedeken, v. een Jonghelinck v. „15 jaren, die Stom ende Doof en Blint ter werelt gheboren was, ende hoe „dat God.... zijn Tonge ontbonden heeft, 3 daghen voor de schrickel. „Donder op d. Woensd. morg. ....geschiet te Rhijnbeeck in Vlaenderen. — „Van eene Star met een Staert, ende oock d. Donder, Blixem en Vuer „ghevallen in Artoys in Henegou, 1°. Jan. 1627. — Zeer grove houtsnede; op den voorgrond de jongeling knielende en eenige bijstanders, daarachter eene stad, in de lucht de zon met een van bloed druipend zwaard in den mond, eene staartster, 2 omgekeerde manen, enz. Hg. 16 dm., br. 26⁵ dm. Br. 4°. Het „Liedeken" ontbreekt. *Zeer zeldzaam*.

1560 (3 Maart en 11 Junij.) — Overwinningen van Piet Heyn op de Portugeesche oorlogs- en koopvaardijschepen in de baai: *Todos os Sanctos* in Braziliё. — Gezigt in de baai met profiel van de stad St. Salvador en afbeelding der forten aan de baai, waarin de verschillende Hollandsche sche-

pen, elk met name aangeduid, en het gevecht met de Portugezen; onderaan regts het portret van Piet Heyn in medaillon; bovenaan, in het midden der plaat, een uitvoerig kaartje met breeden rand van „het noorderdeel van „Baya todos los Sanctos". — Fraaije gravure zonder naam v. graveur, doch met adres te Amst. bij *Hessel Gerrits*. — Met afzonderlijk bovenschrift van 7 regels in kapit. letters „Vertoon van de exploicten door den manh. „Pieter Pietersz. Heyn,... Den Bewinthebb. en de Hooftparticip. d. W. I. „Comp. opgheoff. door.... *Hessel Gerritsz*"; voorts uitvoerig „Kort verhael „v. d. Exploicten" enz. in 4 kol. De plaat hg. 44 dm ; met bovenschr. en beschr. 76 dm., br. 57 dm. *Zeer zeldzaam*. — Deze pl. kwam voor in d. Atlas v. Dr. Munniks v. Cleeff 1860. N°. 378.

Dit verhaal is waarschijnlijk opgenomen in *de Bry, Gr. Voy.* XIII.

1561 (13 Junij.) Neemen van de Suyker-Prijsen in de Bay de Tode los Santos (Commelin. I. 23.) — Kaart der baai met de Holl. schepen onder Piet Hein. Znd. nm. v. grav. Gemt. fol. 23. br. fol. Uit: Commelin. 1651.

1562 Afbeelding v. de Nieuwe Vaert met de Schansen bij Venlo en Gelder. Met gedrukte verklar. br. 4°. — Was in Catal. Munniks v. Cleeff 1860. N°. 376.

1563 (1627?) „Nieuwe Spaensche Tyrannie, in Nederland op de Noordzee gepleegd." Een fraai *geetst* plaatje vertoonende eenige groote Spaansche schepen en eenige kleine Holl. visschersloepen, waarvan het volk over boord wordt geworpen; hieronder het bovenstaand opschrift, en voorts een 80regelig vers, geteekend: *Het oog om hoog*, beginn.: „De Spaensche ty„ranny komt weer in vollen wesen" en alles omgeven door een houtsneerand. Te Haarlem bij *A. Roman* 1627. fol. De plaat hg. 10 dm.; met vers 36 dm., br. 23 dm. *Zeer zeldzaam*. Het hier voorgestelde feit heb ik nergens opgeteekend gevonden, zekerlijk wijl zoo iets dagelijks van Spaansche en Holl. zijde geschiedde.

1564*a* Het gehoor door den Doge en Senaat van Venetie gegeven aan den Nederl. Gezant, Willem v. Lier, Heer v. Oosterwijk. (Wagenaar XI. 66.) Met onderschrift: De Nederl. Gezant, enz. Znd. nm. v. grav. (Naar *G. Melder*, door *M. Pool*.) br. 4°. Latere druk, omstreeks 1780, eener oudere pl.

b Dezelfde plaat: *proefdruk* vóór alle letter der opgegraveerde pl. gr. br. 4°.

1565 (Julij 6=19 Aug.) Beleg en verovering van Grol door Frederik Hendrik. (Wagenaar XI. 53—55) Vijf platen met Latijnsche inscriptiën, behoorende in: *H. Grotii*, Grollae obsidio, A°. 1627. Amst. G. Blaeuw. 1629. kl. fol. *a*. Fossa a Rheno ad Mosam duci coepta. *b*. Zutphaniae comitatus. *c*. Grolla obsessa et expugn. Delin. Th. Niels. *d*. Tabula Castelli ad Sandflitam, etc. *e*. Tabula Bergarum ad Zomam, Steenbergae, etc. Amst. Fr. A. Schooten. — Deze pl. zijn ongend., van verschillend formaat, gr. en br. folio, en alle met adres van *Guil Blaeu*. —

1566 Hetzelfde. — Perf. afteycken. v. de gelegenth. en Beleger. v... Groll, door S. Exc. Fred. H. v. 19 Julij 1627 tot 19 Aug. — Geteyck. door *C. Danckerts de Ry*, Landmeter v. Amst. Uitvoerige kaart der vestingen belegeringswerken. Bovenaan links een kaartje v. h. Graafschap Zutphen; onderaan 2 plannen der belegeringswerken. Met adres van *C. J. Visscher*. br. fol. Aan h. Minist. v. Oorlog.

1567 Plan van Grol; hetzelfde als *c*, uit: *Grotii Obsidio*, doch latere druk met adres v. *Jan Blaeu*, uit het Stedeboek van Blaeu; v. achteren bedrukt met een deel v. h. verhaal v. h. beleg. gr. fol. *Fraai gekleurd*.

1568 Als voren, verkleind; met 2reg. Holl. onderschrift, en uitlegging. kl. br. fol. Uit: de Groot, Jaarboeken?

1569 Als voren, op dezelfde grootte, met Lat. inschrift bovenaan regts, en onderaan links eene Duitsche lengtemaat. Slechte Duitsche kopij. kl. br. fol.

1570 Beleg van Grol. Dezelfde kaart als No. 1568, doch eenigzins omgekeerd; het Noorden op de vorige kaart aan den linkerbovenhoek is hier aan den regterbovenhoek. Links de afbeelding der wallen, enz. Met 5reg. Holl. inschrift, onderaan geno. fol. 31. Uit: Commelin, Fred. H. 1651.

1571 Als voren, doch omgekeerd; het inschrift links, de wallen regts. kl. br. fol. Uit: Commelin, Fred. H. 1652.

1572 Verkleind kaartje v. h. beleg, als 1568, doch slechts gedeeltelijk. Door *v. Baarsel*. br. 4o. Uit een werk v. 1840?.

1573 „Afbeelding van de legerwerken voor Grol." Gegrav. kopij op 1 blad van alle schansen, wallen, enz. welke in de Lat. uitgave v. h. werk v. de Groot op bl. 9. 10. 11 afgebeeld zijn. kl. br. fol. Uit hets. werk als No. 1568?

1574 Spotprent op het verlies van Grol. Met inschrift in de plaat: *Hoc utamur* en: *Fuge, fuge,* boven een grond met doornen bezaaid. — Met Lat. onderschrift en gedrukte Lat , Duitsche en Fransche verzen. fol. — Kwam voor in Catal. Munniks v. Cleeff. 1860. No. 374 *f* 5.—

1575 (Sept.) Aanslag van Spinola op Zuid-Beveland (Wagenaar XI. 56.) „Pascaert van de ghelegentheyt van de Schans te Santvliet, vertoonende de „verdroncken overwaterde Landen, nieuw aengewassen gorsingen,.... tusschen „Bergen-op-Zoom en Antwerpen; afghet. door Josua v. d. Ende.' Deze kaart vertoonende het land en de rivier tusschen Tholen, Bergen-op-Zoom, Antwerpen en Hulst, waarin de Spanjaarden en Nederl. weêrzijds schansen aanleiden, de eersten om een' aanslag op N. Beveland uit te voeren, de anderen om dit te verhinderen, is nagenoeg gelijk aan aan de kaart *d* uit Grotii, Grollae obsidio, doch met meer zorg bewerkt. Met adres van *C. J. Visscher*. Van ond. een afzonderlijk blad met: „Vertoon. v. de Schantze „bij de Spaenschen op de Stelle Hoogherwerve aenghevangen". Amst. C. J. Visscher. 1627. Dit verhaal eindigt kort na 4 Aug.

1576 Dezelfde kaart, latere uitgave met opschrift: „Pascaert enz".... Antwerpen. Van nieus verbetert door Cl. J. Visscher." Met bijvoeging op de kaart van zeer vele verbeteringen. Van ond. een afzonderlijk blad met: „Cort verhael ende perf. afbeeld. v. Santvliet,.... het fort Hooger-Werf en de nieu gemaeckte Schansen daer ontrent." Amst. C. J. Visscher. 1627. Dit verhaal vermeldt een brand v. 2 Oct. — In het jaar 1640 komt deze kaart zeer vergroot, doch met hetzelfde opschrift voor. —

1577 Als voren, doch verkleind en v. ond. verkort, zoodat Hulst hierop niet voorkomt. Met inschrift links: „'t schantzen der Spaensche en Holland. aen de Schelde, en der Spaenschen aenslach op Zeelandt". — Bovenaan in in een afzonderlijk veld de kaart v. h. land tusschen Bergen-op-Zoom en Steenbergen, met de daar opgeworpen schansen; geheel volgens kaart *e* in: Grotii obs. Grol. No. 1565 — Gemt. Fol. 35. br. fol. Uit: Commelin, Fred. H. 1651.

1578 Dezelfde kaart, iets grooter, met Lat. en Holl. uitlegg. in de kaart en onderaan regts: „Tabula castelli ad Sandflitam", zonder afzond. uitl. Met adres v. G. Bleau. br. fol. In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1579 Geheel als voren,(1577) doch juist omgekeerd; de inscriptie Bergen-op-Zoom staat

hier regts. Slechte kopij der voorg. pl. br. fol. Uit: Commelin, Fred. H. 1652.
1580 „Kaerte v. Sluys, het Zwin ende de Schansen aen wedersyden. Met aanwijzing door de N°. 1—6 en 1—18 welke versterkingen er door Spanj. en Nederl. worden aangelegd. Met adres: Amst. C. J. Visscher. 1627. br. fol.
1581 Caerte van 't Landt van de Eendracht, uyt de Journalen en de afteykeninge der Stierluyden taamen gestelt. A°. 1627. Amst. bij Hessel Gerritsz. 1 bl. br. fol.

Dit is de kaart van de reis waarop het gedeelte van Australie ontdekt werd wat nu nog: *Pieter Nuyts land* heet, van welke reize geene gedrukte verhalen bestaan, noch geschreven Journalen tot ons gekomen zijn.
1582 (1 Sept.) Beleg der Fransche stad Rochelle door de Staten en Frankrijk, van Julij 1625 tot 30 Oct. 1628. (Wagenaar XI. 16, enz.) „Ware afbeel-„dinghe van de Starcke Stadt Rochelle met sijne Fortific. en nieuwe wer-„ken. Ende des Konings Schantsen tot belegeringe. Geordonn. door d. Ingenieur de Siette. 1627." Met adres v. *C. J. Visscher*. 1628. br. fol. Hierbij eene afzonderl. Holl. en Fransche beschrijving, ieder in 3 kol.: „Waere afteycken. van Roch. en h. Blocq. d. 1 Sept. 1627 begonnen." — „Portraict au vray, etc. Met uitlegging der 55 N°. op de plaat. — Hoogst zeldzaam; het is het eenige Ex. dat ik ooit gezien heb.
1583 (November.) Beleg v. h. eiland Saint Martin, tegenover Rochelle, door de Fransche en Nederlandsche vloot, te vergeefs verdedigd door den Hertog van Soubise. — Zeer uitvoerige voorstelling v. h. eiland, het beleg en der vloten met opschrift: *Obsidio arcis Sammartinianae* door *Jac. Callot*, uitgegeven Maart 1635. 16 bl. ieder hg. 58 dm., br. 44 dm., gr. fol. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nyenhuis te Leyden is van deze zeer fraaije en zeldzame afbeelding een compl. Ex. in 16 bl. voorhanden; bij mij alleen aanwezig blad 2 en 4, gemerkt A. en F. G. *Zeer* fraai en zeldzaam.
1584 (1628. 1 Jan.) „Figuren gevonden in een tack v. een appelboom omtrent Bloemendael". — Afbeelding v. een schijf v. een appelboom waarin 5 figuren v. nonnen en van vioolen gegroeid waren. „Nieuwe jaer 1628". Met 8reg. vers: „Buyten Haerlem.... in h. hout dees beelden staeken" enz. Hg. 18 dm., br. 20 dm. br. 4°.
1585 (Junij.) Afweering v. d. Spaanschen inval op Zuid-Beveland. (Wagenaar XI. 67.) Kaart v. h. land tusschen Steenbergen en Bergen-op-Zoom, als kaart *e* uit Grotii, Grollae obsidio, en het afzond. kaartje v. h. vorige no. doch nu vermeerderd met de 3 schansen in Junij 1628 gebouwd. „Kaerte v. Bergen-op-Zoom,.... ende de nieuwe fortific.... tot bevrijd. enz." Met afzonderl. beschrijving in 4 kol.: „Verklar. d. ghelegentheyt enz. Amst. Cl. J. Visscher. 1628. De kaart br. 36 dm., hg. 26 dm.; met beschr. 36 dm. br. fol. Zeer zeldzaam.
1586 „Perfecte Afbeeldinge van de wijtberoemde Seehaven ende Stat v. Duin-„kercken met omlegg. plaetsen. Afgeteikent door den Piloot Jacob Dirckz „van der Veer. 1628". Kaart v. h. Strand van Duinkerken tot Waldamme en daarboven 2 kleine profilen; voor de haven ligt de Holl. vloot om te waken tegen de zeeroovers die door het „Scheurtjen" ontsnapten. Met Holl. vers in 3 kol.: *Veel isser nu ter tijt*, enz. Utrecht Jan Ameliss. — br. fol. Hg. 34 dm., br. 36 dm. Hoogst zeldzaam en fraai geetst.
1587 Als voren; dezelfde kaart der haven van Duinkerken, doch met bijvoeging van een zeegevecht op den voorgrond, en der portretten van Piet Heyn en Lonck in medaillons. Van ond. een Holl. vers v. 114 reg. met op-

schrift: „Clare.... afbeeld. hoe het Schip Hollandia en het Jacht de „Posthoorn v. d. E. Manh. Gen. Pieter Piet Heyn afgedwaelt, hoe zij „teghen de Duynk. zijn slaeghs gheweest ende hoe 't voorz. Jacht v. h. „Schip Utrecht ontset is; Mitsgad. de Afbeeld. v. Duynk. enz. Utr. „Jan Amelisz 1629. In het einde v. dit gedicht wordt verwezen naar het 2e dl. v. het pamphlet: de Nederl. Raad, dat toen juist was verschenen. gr. fol. — Hoogst zeldzaam.

1588 „Afbeelding v. de vermaerde Seehaven ende Stadt v. Duynk." enz. Door *B. Coelde*, v. Enkh. — Amst. Joh. Janssonius. Van acht. bedrukt met Holl. beschr. gr. fol. Uit een' Atlas v. Janssonius.

1589 (1 Aug.) „Verovering v. d. Admiraal en Vice Adm. van de Honduras door „de Schepen.... v. d. W. I. Comp. onder.... den Adm. Pieter Adriaensz. „(*Ita*) v. Vlissingen, 1 Aug. 1628". — Bovenschrift in 8 regels op zwarten grond van 2 aaneen behoorende platen, de noordzijde v. h. eiland Cuba voorstellende, en daaronder de 2 Spaansche admiraalschepen die door de Holl. schepen op strand gejaagd worden. Met uitvoerige uitlegging op de regterplaat bovenaan, op de linkerplaat onderaan. (Comm. Fred. Hendrik. 1652 bl. 34—36). Fraaije gravure zonder naam, met adres v. *Hessel Gerrits*. — Met afzonderlijk „Kort verhael v. h. Exploict bij de Vlote v. 2 Schepen „en 3 Jachten onder Pieter Adriaensz., Vlissinger, en Hans Abouts, Middelburger,.... uytgevoert" in kol., met adres v. Hessel Gerritsz. gr. br. fol. De 2 pl. bijeen breed 94 dm.; hg. 30 dm., met opschrift en verhael 48 dm. *Zeer zeldzaam*. Kwam voor in d. Atlas v. Dr. Munniks v. Cleeff te Utrecht 1860. N°. 382, verkocht *f* 29.—.

Dit verhaal of het volgende is waarschijnlijk afgedrukt in *de Bry, Gr. Voy*. XIII.

1590 Hetzelfde; geheel andere voorstelling, ook in 2 aaneenbehoorende bladen. Op het linkerblad de geheele Holl. vloot en de 2 Spaansche schepen; op het regterblad een groot en 3 kleine Holl. schepen; in het verschiet het land en regts *Havana*. Fraaije plaat door *D. v. Bremden* en adres v. *C. J. Visscher*. br. fol. Met uitvoerige „Corte beschrijvinge v. de treffel. „overwinn." enz. in 4 kolommen met adres v. Middelb. H. v. d. Hellen voor Zach. Roman, kunst en boekvercooper in de Kerckstraet, in de verg. Bijbel. 1628. gr. fol. De pl. hg. 39 dm., met beschr. 65 dm., de beide pl. aaneen br. 64 dm. *Zéér zeldzaam*. Kwam voor in d. Atlas van Dr. Munniks v. Cleeff te Utrecht. 1860 N°. 381. verkocht *f* 30.

1591 Hetzelfde. „Afbeeldinghe in wat maniere Den Admir. Pieter Adriaensen „Ita twee Rycke Honduras-vaerders verovert." Gezigt der strijdende vlooten in het verschiet; regts Havana. br. fol. Gem^t^. fol. 37. Uit: Commelin. 1651.

1592 Geheel als voren, doch omgekeerd, Havana links. Slechte copie. br. fol. Uit: Commelin. 1652.

1593 (8 Sept.) Verovering van de Spaansche Zilvervloot in de Baai van Matanca door den Admiraal Piet Heyn (Commelin, Fred. Hendrik, bl. 37—45. Wagenaar XI. 69.) — Gezigt van de Baai, met de Spaansche schepen bewaakt door de Holl. vloot. Met inschrift bovenaan en regts en links de portretten van de admiralen H. C. Lonck en Piet Heyn, ieder in een med. met randschrift; onderaan links een kaartje van h. eiland Cuba, waarop Havana en de baai van Matanca. — Met uitvoerig „Cort verhael v. 't „veroveren enz." in 9 kol. met opgave der gemaakte prijzen. Met adres

te Amst. bij *Cl. J. Visscher*. br. fol. Hg. 21 dm., met Verhael 36 dm., br. 41 dm. Zeer zeldzaam. Kwam voor in Catal. Munniks v. Cleeff Utr. 1860. N°. 879. Van deze plaat bezit de Heer A. v. Stolk een zeer fraai Ex. in alle randen, zonder de beschrijv.

b Dez. pl., latere druk met veranderd portret v. Piet Heyn en adres v. C. J. Visscher in 2 reg., en jaartal 1628; op de vorige pl. in 1 reg. en zonder jaartal In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1594 Hetzelfde. Gezigt in de baai v. Matanca met de Holl. vloot, met alle Holl. namen in de pl.; in h. midden bovenaan een 2reg. inschrift: „Prinse de la Flotte d' argent," enz ; regts een kaartje v. Cuba en de baai, links eene Lat. opdragt aan de W. I. C. door *Jud. Hondius*. br. fol. Hg. 38 br. 51 dm. — Een latere druk met adres van *F. v. d. Hoeye* kwam voor in mijn Auctie-catalogus 1869, 18 Mei N$_o$. 1358, verkocht *f* 12 —

1595 (9 Sept.) Hetzelfde. „Afbeeld. in wat manier de Silvervloot v. d. Gen. „P. P. H. veroov. is." — Gezigt der baai van Matanzas en der Spaansche en Holl. vlooten; bovenaan in med. het portret (links) van Piet Hein. br. fol. Gemt. fol. 45. Uit: Commelin. 1651 — Dezelfde plaat komt omgekeerd, het portret regts, voor in: Commelin, Fred. H. 1652.

1596*a* Hetzelfde. — Afbeelding der baai met de schepen. Met 1 regel onderschrift: „Piet Heyn veroverd de zilvere Vloot." Plaat v. 1788, zonder naam v. grav. kl. br. fol.

b Dezelfde pl.; ter zijde eenige ornamenten met inschrift: „Comptoir en „Huysalmanach voor 1788", daaronder de almanak v. *R. Wilding* te Rott.

1597 „Scheeps Drinkhoorn v. d. Admir. Piet Heyn; in h. Kabinet v. d. Heer „H. F. Dibbets." Door *A. Delfos* (op de pl.: *Delphos*). br. fol. Afbeelding van 2 zeer groote Nautilus-schelpen als drinkhoornen gesneden en zeer rijk gemonteerd. Deze pl. bij of na den dood v. d. Heer Dibbets gegraveerd, is afzonderlijk uitgegeven en heeft waarschijnlijk voor geen werk gediend.

1598 Zegewagen van Pieter Pieterszoon Heyn. — De Admiraal ten voeten uitgebeeld, zit in een open wagen door 2 zeepaarden over de golven gedragen, begeleid door Tritons en 2 zinnebeeld. vrouwen, waarvan de eene een vlag met het Nassausche wapen, de ander de driekleurige vlag over het water slepen. Vóór en achter 8 zeegevechten en kusten met steden, alles door letters aangeduid (die op eene beschrijving slaan, welke hier ontbreekt). Bovenaan regts het portret v. Piet Heyn, links dat v. Heemskerk, beiden in med., daartusschen regts de afbeelding v. h. nemen der Zilvervloot, links van den zeeslag bij Gibraltar. Zonder bovenschr., adres of naam v. grav. of uitgever, doch omstreeks 1630 vrij goed gegrav. 2 bl. br. fol. Hg. 48 dm. te te zamen br. 72 dm. Dit Ex. is van onderen 1 dm. afgesneden. —

Uiterst zeldzaam. Ook beschreven in mijn Portret-catal. en vermeld in den Catalogus mijner veiling *Cordes*. 16 Mei 1848 bl. 5 N°. 68, verkocht voor *f* 13, — doch telkens zonder uitlegging. — Deze plaat is later, veranderd en op de Ruiter toegepast.

1599 *Liberum Belgium*. — Zinneprent ter eere van Frederik Hendrik; dezelfde als vroeger gebruikt voor Maurits (zie N°. 1545) en nu veranderd. — In plaats v. de afbeelding ten voeten uit van Maurits, is nu een medaillon met borstbeeld van Frederik Hendrik op de estrade geplaatst; onderaan zijn het wapen, naam, zinspreuk en titels v. Maurits in die v. Fred. H.

veranderd; de standaards met de afbeelding en namen der 4 overwinningen zijn echter bij behouden. Ook het Latijnsche lofdicht, het jaartal 1624 bij den naam v. graveur is in 1628 veranderd en het adres v. *Corn. Danckertsz* er bijgevoegd. Waarschijnlijk na de beide voorgaande belangrijke overwinningen op Fred. Hendrik toegepast.

1600 (25 Aug. — 3 Dec.) „Affteyckening hoe den Coninck v. Java Mayor onderleyt heeft d' stadt Batavia te vermeesteren, met belegeringe v. d. 25 Aug. 1628 tot 3 Dec. — Naar eene teekening v. *Flor. v. Berckenrode* (toen ter tijd landmeter te Batavia) 8 Maart 1629, gelithogr. door C. W. Mieling. Hg. 44, br. 54 dm., gr. br. fol. Uit: Bijdragen voor Taal- Land- en Volkenkunde v. Indie. N. Reeks. II. 1859. Hierbij de uitvoerige uitlegging der N°. op de kaart, door Majoor *P. A. Leupe*, uit genoemde Bijdragen: II bl. 305—312.

Er bestaat nog een ander plan van Batavia, gedagteekend 8 Maart 1629, ook gegrav. door *Frans Floris v. Berckenrode* te Batavia, waarvan het origineel op h. Rijksarchief berust. Zie Bijdragen N. Reeks. II, 312.

1601 Plan der Stad Batavia in haren eersten aanleg. *Teekening* door *G. Venant*. 1629. Met uitlegging der lett. A—W. Hg. 16, br. 36 dm. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1602 (1629. 4 Jan.) Het stranden van een Cachelot, lang 68 voet, tusschen Noordwijk op Zee en Zandvoort. — Gezigt van het strand en de duinen bezaaid met menschen en vele koetsen; in het midden de visch; van ond. een klein plaatje met „de vis van afteren" en ter weêrszijde een Holl. en Fransch vierreg. versje waarin men vreest voor het aanstaande kwaad door dit zeemonster voorbeduid. — Fraaije plaat naar *P. Molijn*, door *C. Kittensteyn*, met diens adres. br. fol. Hg. 27 dm., br. 37 dm. Zeldzaam en zeer fraai.

1603 (17 Jan.) Verdrinken v. d. Kroonprins v. Bohemen in de Holle Sloot op het IJ voor Amsterdam (Wagenaar XI. 112). Klein plaatje. Teekening door *S. Fokkè*. — Proef- en letterdruk. 12°.

1604 (Jan.) Moedwil der bootsgezellen te Amsterdam (wegens het onthouden v. hun aandeel in den buit der Zilvervloot, naar zij voorgaven. (Wagenaar XI. 81). Klein plaatje. — Teekening door *S. Fokke*. Proef- en letterdruk. 12°.

1605 (1 Mei tot 17 Sept.) Beleg en inneming van den Bosch door Frederik Hendrik. (Wagenaar XI. 92 tot 103). — Kaart v. den Bosch en den geheelen omtrek in 4 bladen; bovenaan op h. bovenste blad, links, het portret v. Fred. Hendrik in med.; daarnaast regts een gezigt op den Bosch met 10reg. Lat. v. P. S(criverius) en lager eene Lat. opdragt der kaart door den ontwerper: Jan (Cornel.) v. Rodenburch (v. Amsterdam) aan den Prins; voorts h. kwartier v. Graaf Willem; op h. bovenste blad, regts, den Bosch en de kwartieren v. Ernst Casimir en Baron Brederode en bovenaan het portret in med. v. Ant. Schets, Heer v. Grobbendonck; op het onderste blad links de kwartieren v. d. Graaf v. Solms en v. Pinsen; lager 2 afbeeldingen v. watermolens en der verstopping bij Nieuw Herlaer, (dezelfde die op 1612 voorkomen;) op het onderste blad regts het kwartier v. Fred. Hendrik; onderaan op beide bladen de fraai geëtste voorstelling v. d. uittogt v. h. garnizoen, beknopter dan op 1618. — Naar de opmetingen v. *Jan Corn. v. Rodenburgh*, gegrav. door *Corn. Danckaert*. 4 bl. ieder hg. 44 dm., br. 55 dm. — Hierbij een even groot blad in 4 afdeelingen, bevatt. de beschrijv. v. h. beleg en v. de geschiedenis van 's Bosch en

uitlegging der N°. en letters op de kaart. Met adres v. *Corn*. *Danckaert*, plaatsnijder op den hoek v. d. Amstel, in de Kalkton over de Oude Regulierspoort. 1630. — Zeer fraaije en zeldzame plaat.

1606 Hetzelfde, zeer verkleind op 1 blad, met Lat. inschriften en bovenaan links: „Typus circumvallat.... ad Silvam-Ducis". 1 bl. br. fol. br. 49 dm., hg. 36 dm.

1607 Beleg van 's Bosch. — Kaart v. een groot deel v. Noord-Braband, enz.; regts Amersfoort en lager Arnhem; meer links 's Bosch; links Brussel; bovenaan regts een plan van 's Bosch. — Van ond. eene beschrijving v. h. begin en der eerste dagen v. h. beleg. Amst. W. J. Wijngaert, boekverk. bij h. Stadhuis. 1620. br. fol. br. 33 dm., hg. met Beschrijv. 30 dm. Zeldzaam.

1608 Hetzelfde. Groot plan der Stad, bovenaan het kwartier van Brederode, regts v. Fred. Hendrik, links v. Ernst Casimir. Met Holl. inschriften. Zonder naam v. grav. of uitlegging. Met adres v. *Fr. Hoeius*. br. fol. Hg. 29, br. 37 dm. Waarschijnlijk eene kaart uit h. begin v. h. beleg.

1609 (1 tot 11 Mei.) Hetzelfde. Uitvoerige kaart v. h. land om 's Bosch; in h. midden een weinig regts de stad, zeer klein; bovenaan links de Biesbos; v. ond. Hilvarenbeek en St. Oedenroy; bovenaan Ophemert. — Met adres v. *H. Hondius* te 's Hage. — Daaronder eene afzond. kleinere kaart alléén van de stad met 7 nieuwe bolwerken A—G. en de Approches; ter zijde van, en onder deze 2e kaart, eene Holl. en Fransche beschr. ieder in 3 kol., met opschr.: „Korte beschr. van de Stadt v. 's Hert. en v. h. beleg van 1 tot 11 Mei. — Met adres v. *H. Hondius* te 's Hage, gr. fol. De bovenste Kaart hg. 37 br. 46; de onderste hg. 21 br. 31, het geheel hg. 70 br. 46 dm. — Berust in het Archief der Genie aan h. Minist. v. Oorlog; gen°. Veldslagen N°. 728.

1610 (1 tot 20 Mei.) Hetzelfde. — Kaart v. h. land om 's Bosch; in h. midden naar links, de stad, zeer uitvoerig en vrij groot; regts Crevecoeur, v. ond. Balckum, om de stad al de kwartieren. Met inschrift in een ovaal veld: *Belegher. der Stadt 's Hert*. 1629. *La Siege etc*. Gemeten en get. door *Corn. Floris v. Berckenroode*. Met adres v. *Jud. Hondius*. v. ond. eene afzond. beschrijv. en verhaal in 6 kol. m. opschr.: *Waeracht. Beschrijv. v. de sterke Belegher. der Stad 's Hert*. gaande tot 20 Mei. Amst. bij *Jud. Hondius* op d. Dam. 1629. fol. Hg. 39 met beschr. 50 dm., br. 50 dm. — Berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog, gen°.: Veldslagen. 727.

1611 (1 Mei tot 23 Junij.) Hetzelfde. — Zeer uitvoer. kaart van den Bosch, en der werken om de Stad, die in h. midden zeer uitvoerig afgebeeld is en waaronder eene uitlegg. der 54 N°. in de stad; v. ond. de Maas, bovenaan regts de Vuchterheide; v. ond. regts een afzond. kaartje van de geheele Meyery; v. ond. links een opschrift in Holl. en Fr.: *'s Hert. Belegert door S. Exc*. enz. en wat lager eene aanwijzing, dat met stippen is aangewezen waar men in de kaart de schilderkunst (de orig. teekening?) verlaten heeft. Met adres v. *C. J. Visscher*. Boven de kaart een doorloopend bovenschr. in kapit. letters: *Buscoducum obsessum etc. Cal. Maj.* A°. 1629. Deze kaart bestaat uit een gr. folio blad, een smal boven- en links- en groot onderstuk. — Naast de kaart, links een: *Cort verhael d. gelegenth. ende tegenw. Beleger. van 's Hert.*, gaande tot 23 Junij. Amst. *C. J. Visscher* 1629. De kaart hg. 74 br. 68 dm., met

beschr. br. 75 dm. — Berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog; gen°. Veldslagen, N°. 726.

1612 (1 Mei tot 17 Aug.) Hetzelfde. — Zeer groote kaart van de Stad en alle

a belegeringswerken rondsom; in h. midden 's Bosch, regts de Maas en Crevecoeur, van boven Vlijmen, links de Vuchter Heyde, lager Nieuw Herlaer en Eyckendonck. — Bovenaan regts het wapen van 's Bosch, v. ond. regts een groot veld met Lat., Fransch en Holl. inschrift: *Obsidio fortiss. etc.* — *Siege de la etc.* Belegeringhe" enz., waarnaast eene uitlegging der 53 N°. op de kaart, en daaronder het Lat. adres v. *Cl. J. Visscher* te Amsterd. 1629, dat links in het Holl. is herhaald. — Ter linkerzijde van de geheele kaart een „Kort verhael der ghelegentheyt ende teghen„woord. Belegeringhe van 's Hertogenb. Nu van nieus oversien, gecorrig.„vermeerdert ende verbetert met een dagelyckx verhael tot op 17 Augustus „1629". — Regts eene dergelijke beschrijv. „Nouv. carte et descrip„tion du Siege de la Ville de Bois le Duc, etc." beide met adres v. *C. J. Visscher.* De kaart bestaat uit 2 halve boven- en 2 geheele onderbladen, elke beschrijving uit 2 smalle folio strooken. De kaart hg. 76 dm., br. 78, met beschr. 107 dm., (zonder eenigen naam v. grav. of maker, maar naar de opmetingen van *J. Prempart.*) *Zeer zeldzaam.* — Hierbij afzonderlijk: „Den gantschen tocht uit," enz. in 2 bl. br. 106, hg. 14 dm. Blijkens het bovenschrift der beschrijving: „nu v. nieus overs., gecorr. „en vermeerd." Hiervan schijnt dus ook eene vroegere uitgave te bestaan. — Een ander Exemplaar v. deze kaart met denz. tekst berust in h. Archief d. Genie aan h. Minist. v. Oorlog, genomm.: Veldslagen, 725, doch daarin is dit verhaal v. h. beleg nog 6 regels langer en gaat tot den 20en Aug., zoodat de tekst juist zoo ver als de plaat reikt; de Fransche tekst is geheel dezelfde druk.

b (1 Mei tot 17 Sept.) Dezelfde kaart, doch met vele veranderingen in de belegeringswerken, en voorts: — 1°. Met een zwart doorloopend bovenschrift: *Bus„coducum obsessum, etc.* 1629." zonder maand als in N°. 1611, wat niet bij vorige is. 2°. Hierin bovenaan links het wapen der stad (kleiner dan dat op de voorg.), op welke plaats vroeger niets stond. 3°. In de plaats v. h. stadswapen, bovenaan regts, nu een groot inschrift, Holl. en Fransch, „'s Hertog. belegert enz. — La ville de Bolduc" waaronder: „Verbetert „ende v. nieus uytgeg. in December 1629." 4°. Onderaan regts, op de plaats v. h. vroegere opschrift en der uitlegg. van 53 N°., nu een groot veld waarop 3 kleine en 1 groote afbeeldingen van de afleidingen der rivier den Dommel bij Nieu Herlaer; 5°. onderaan links (op de vroegere plaats v. h. adres) is nu de uitlegging der 54 N°. op de kaart en daaronder het adres v. *C. J. Visscher*, 1629. — Voorts onder de geheele kaart en beschrijving eene lange plaat in 3 breede strooken met bovenschr.: „Den gant„schen tocht uit 's Hert. d. 17 Sept. 1629" waarop in 4 rijen boven elk. de uittogt v. h. geheele garnizoen uit de St. Janspoort naar h. kwartier van Pinsen wordt afgebeeld. — Links v. d. kaart een „Kort Verhael der „gelegenh. ende teghenw. Beleg. v. 's Hert.... tot 17 Sept. 1629" en regts: „Bref discours de la situation et siege de Boleduc". Het geheel (met de onderste plaat) hg. 94 dm., br. 109 dm. — *Uiterst zeldzaam.* Van deze kaart is een ander Ex. met denzelfden doch eenigzins anders gedrukten tekst aan h. Archief d. Genie bij h. Minist. v. Oorlog, Veldslagen N°. 701; die beschrijving eindigt met 2 versregels: *Hem zij dan lof*

en Dane geseyt, enz. en de laatste afdeeling v. d. tekst, beginn.: *nadat dit alles aen wedersyden* enz., die in mijn Ex. 9 regels groot is, beslaat daar 17 regels, waarin nog gezegd wordt, dat de uittocht v. Garnizoen en Geestelijkheid van 's morgens 8 uren tot aan d. avond duurde en hieronder afgebeeld is, welke plaat echter daarbij ontbreekt en zich onder mijn Exempl. bevindt. — De Fransche tekst schijnt geheel dezelfde, doch is anders gedrukt; het opschrift is daar in 3 reg. romein, hier in 3 reg. cursijf gedrukt, enz.

1613 Als voren (N°. 1612*a*) doch verkleind; 's Bosch in h. midden, Crevecoeur regts; bovenaan regts het wapen der Stad, links dat van Frederik Hendrik. Met inschrift: „Nouv. et exacte Carte du Siège de Bois le „Duc. Par *Jac. Prempart*, Ing. du Roy de Suède. — Nieuwe ende per„fecte Caerte, enz. Door J. Prempart enz. Amst. H. Hondius". In 2 bl. naast elk., br. fol. Hg. 47 dm., br. 73 dm. — Een fraai gekleurd Ex. in de coll. v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1614 Als voren zéér verkleind op 1 bl. Met Duitsche inscriptie onderaan regts: „Wahre u. eigentl. Delineatio, etc. Durch Jac. Prempart." Fraaije grav. zonder naam. br. fol. Hg. 27 dm., br. 37 dm.

1615 Als voren, doch iets grooter. Gem[t]. Fig. 9. br. fol. Uit Commelin, Fred. H. 1651.

1616 Als voren, doch omgekeerd. Crevecoeur links, enz. Gem[t]. Fig. 9. enz. br. fol. Uit Commelin, Fred. H. 1652.

1617 Hetzelfde, in 2 bladen. — Klein plan der stad met het geheele omligg.

a land tot Crevecoeur, met Fransche inscriptiën en uitlegg.; bovenaan links een 3reg. inschrift: „Obsidio et expugn. Sylvae Ducis." —

b Groot plan der stad en der naaste omstreken tot Fort Isabella, met Fransche inscript. en 9reg. inschrift: „Nouv. Carte de Bolduc, etc. Mésuré „par *Jac. Prempart.*" 2 bl. gekleurd; van acht. bedrukt met Holl. beschrijv. v. h. beleg uit de (Latijnsche) hist. v. D. Heinsius. — gr. fol. Uit *Bleau* Stedeboek v. Noord Nederl. —

c Dezelfde kaarten van acht. onbedrukt. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1618 Hetzelfde. — „Nouv. et exacte carte du Siège de Bois le Duc. Par *J. „Prempart.* — Nieuw en perf. caerte", enz. Amst. *H. Hondius*. In h. midden de stad, rondom alle belegeringswerken of approches; bovenaan links h. wapen v. Maurits. br. fol. Hg 47, br. 73 dm.

Bij deze kaart behooren waarschijnlijk de 7 groote kaarten der *Approches* (of belegeringswerken), namelijk:

Approches du Prince d'Orange. Par J. Prempart, Ingenieur du Roy de Suede.
Autre carte contin. d. Appr. du Prince.
Approches du Comte Erneste Casimir de Nassou.
——————— Guillaume de Nassou.
——————— Baron de Brederode vers le fort de Petteler.
——————— Comte de Solms à Engelen.
——————— Sieur Pinsen, Gouvern. de Rees.

welke allen in het klein op de voorgaande kaart zijn aangeduid, en bij *Hondius* verschenen zijn. Iedere kaart is ongeveer 29 dm. hg., allen 38 dm. br. Van deze kaarten bezit ik slechts de Approches van Pinsen; — alle zijn ze evenwel aan h. Minist. v. Oorlog. Veldslagen N°. 518, aanwezig, en de 7 bl. fraai gekleurd bij den Heer A. v. Stolk te Rotterd.

1619 „*Expugnatio Sylvae-Ducis*; A°. 1629." — Opschrift in kapit. letters

boven 3 bl. naast elkander doorloopend, waaronder 3 andere bladen behooren, alle door een rondgaanden gebloemden rand vereenigd, die te zamen eene zeer uitvoerige kaart van 's Hertogenbosch en omstreken met alle belegeringswerken, uitmaken; onderaan op het middenste bovenblad het plan van 's Bosch; aan de linker- en regterzijde der 2 regtsche en 2 linksche zijn telkens 9 (dus 18) afbeeldingen gen°. I—Z (de 2 onderste aan weerszijden ongenommerd), in vierkante vakken van de versterkingen der stad en der omliggende forten; op de onderste bladen zeer veel voet- en paardenvolk, welligt de uittogt. — Zeer fraaije kaart, opgenomen door *Theod. Niels*, Hoofdingenieur in h. leger v. d. Prins; de menigte volks geteekend door *Adr. v. d. Venne;* gegrav. door *S. Savry* en *Balt. Flor. v. Berckenrode*. Met privil. d. Staten-Gener. Ieder bovenblad is hg. 64[5] dm., ieder lagerblad 62[5] dm.; elk blad nagenoeg 46 dm. br., dus te zamen hg. 126, br. 92 dm. Zeer gr. fol. *Zeer zeldzaam en zeer fraai.*

Hierbij behoort, blijkens de letters en cijfers op de pl., eene uitlegging, welke bij het Ex. is van den Heer Mr. J.T. Bodel Nijenhuis te Leijden en die gedeeltelijk in de „Geschiedkundige aanteekeningen over het Beleg van 's Bosch 1850" bij gelegenheid des maskarade (zie No, 1628) is uitgegeven.

1620 Als voren, zeer sterk verkleind, onderaan links een ruitertroep. Lithogr. door *J. P. Berghaus*, naar de voorgaande kaart, verkleind door *J. K. J. de Jonge*, gr. br. 4°. Met bijlage A en B. Uitlegging der kaart en: Staat v. h. leger. — Uit: „Geschiedkund. aanteeken. over h. beleg," enz.

1621 „Belegheringhe d. Stadt 's Hert. — La siege de.... Boldue, etc." Plan der Stad en omstreken; regts de Maas; in h. midden de stad; bovenaan links het kwartier v. d. Prins. Gemeten en afgeteek. door *Corn. Flor. v. Berckenroode*. Met adres v. *Jod. Hondius*. Hg. 38, br. 49 dm. br. fol.

1622 Hetzelfde. „Geometrissche Plante v. 's Hertogenb. — Siege et plan géométr." Plan d. stad en v. h. omligg. land; bovenaan de approches v. Pinsen, links het fort Isabella, enz. Van ond. uitlegging en verhaal v. h. uittrekken der bezetting, in 4 kol. Met adres v. *H. Hondius* te 's Hage, op het Buitenhof. 1629. 1 bl. Br. 43 dm., hg. 35 dm., met verklar. 58 dm. gr. fol.

1623 Dezelfde kaart, latere uitgave met opschrift: „Accessuum per quos.... „delin." enz., en verandering in de approches v. Pinsen, en eenige bijgevoegde Lat. woorden; zonder naam v. *Hondius*, en zonder uitlegging br. fol.

1624 Hetzelfde. „Belegheringhe v. 's Hert. enz. — La Siege de Bois le Duc" etc. Kaart v. h. geheele beleg. In h. midden de stad, onderaan links het kwartier v. d. Prins, regts dat v. Ernst Casimir. Zonder naam of adres. Hg. 34, br. 42 dm. br. fol.

1625 Beleg v. 's Hertogenbosch. Met gedr. beschrijv. Amst. *F. Hus.* br. fol. Was in Catal. Munniks v. Cleeff. 1860 No. 389.

1626 Afbeelding v. werken v. verdediging en aanval in de 17e eeuw bij belegering in zwang. — br. 4°. Uit: v. Lennep, Geschiedenis. II. 282.

1627 Het slot Maurick (vroeger Heymshuizing bij Vucht) en het Klooster ten Hage bij Eindhoven beide ter inlegering gebruikt bij het beleg v. 's Bosch in 1629. — Lithogr. naar *J. F. Christ*, door *P. Lauters*. gr. 8°. Uit: v. d. Aa, Oud-Ned. Kasteelen.

1628 „Intogt v. Frederik Hendrik in 's Hertogenbosch in 1629. — Gecostumeerde „voorstelling door de studenten der Leijdsche Hoogeschool, d. 11 Junij 1850. „Geteekend door een der Commissarissen, (Mr. J. K. J. de Jonge), met „uitvoerige beschrijv., de naauwkeurige opgave bevatt. v. de namen der

„verschill. personen. Leyd. 1850" — Beschrijving, 8 bl. br. 4°. De plaat is eene voorstelling van 120 personen of groepen v. menschen, welke alle verondersteld kunnen worden bij dien intogt tegenwoordig geweest te zijn. Fraai *gekleurd*; voor zooveel eenigzins mogclijk hebben de teekening en kleuren historische waarheid. — De plaat is gelithogr. door *C. C. A. Last*, bij P. Blommers. 's Hage, Hg. 29 dm., br. 9 el 62 dm.— In linnen omslag met opschrift: Maskerade 1850.

b Dez. plaat ongekleurd.

1629 Zinneprent ter eere van Frederik Hendrik na de verovering van 's Bosch. — „Invictiss. Heroi Fred. H. etc. 1 reg. gegrav. bovenschrift. — De Prins geharnast, blootshoofds, gezeten op een steigerend paard wordt gekroond door Victoria; in h. verschiet 's Hertogenbosch en h. omligg. land; bovenaan regts, in de lucht het *Consilium heroicum;* (David met de harp en krijgslieden) onderaan links wordt *Invidia* door *Leo Belgicus* de borst opengereten. Met Lat. opdragt aan de Staten Gen. 1630 en 8 reg. Lat. vers van A. B. *Numinis Auspicio*, etc. Door *C. de Pas*, met diens adres. gr. fol. Hg. 48, br. 33 dm. *Zeer fraai en zeldzaam.*

Deze plaat is in 1632 bij de verovering van Maastricht gebruikt, met veranderingen.

1630 Als voren; (de Prins blootshoofds, geharnast, op een steigerend paard; onder hem in h. verschiet den Bosch), doch met 20 reg. Lat. vers van *H. de Hubert*. Door *J. Sarragon*, met adres v. *C. J. Visscher*. gr. fol. Hg. 50, br. 35 dm. *Zeer zeldzaam*. In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1631 Zinneprent op hetzelfde. — Prins Frederik Hendrik geharnast en gelauwerd, te paard met 5 andere Nassousche Prinsen; in het verschiet links 's Hertogenbosch, op den voorgrond de tweedragt door den Holl. leeuw verscheurd. In de lucht de Faam met 4 Nass. wapens en in een boom 8 Provinc. wapens. Van ond. een 16reg. vers in 4 kol.: „Hoe salich is het Lant „daer sulcke vorsten leven, — eindig.: den Bos is Geus. — Deze plaat heeft veel overeenkomst met de *Nassavii proceres* v. *v. d. Venne*, doch is anders; dit is eene oude, leelijke pl., opgehaald voor deze gelegenh. Met adres v. *Fr. Hoeyus* in de pl., en v. *Romb. v. d. Hoeye* onder h. vers. Hg. 40, br. 49 dm. br. fol. In de coll. v. Dr. R. Verloren te Utrecht.

1632 Zinneprent op hetzelfde. — Links de Prins met zijn zoon; regts de Prinses met hare beide dochters, alle staande; in het midden eene balustrade en in het verschiet 's Bosch. Met inschrift: „Dewijl ick met mijn macht was „voor den Bosch gelegen" enz. en onderschrift der namen v. d. Prins en Prinses. Br. fol. Hg. 20, br. 26 dm. — In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1633 Zinneprent. — Een tooneel of estrade waarop Frederik Hendrik en de Bossche Maagd, wier handen door Bisschop Ophovius in een gelegd worden; achter haar Grobbendonck. Bovenaan hangen de plannen van 's Bosch, Wezel, Grol enz. en een opschrift: „Hollands triomftooneel" V. ond. 1 regel: „D'Inwoonders v. h. Lant, enz. wenschen den... Prins gheluck „met zijne Bruyt"; ter weerszijde der pl. eene afzond. plaat met de 6 portretten van Frederik v. Bohemen, Frederik Hendrik en Ernst Casimir, en hunne Gemalinnen. Te zamen br. 37 dm., hg. 28 dm. br. fol.

Een 8reg. vers: Triomfel. Bruyloftsrey, Houwelyckx ackoord v. de Maecht v. 's Hert. met d.... Prins v. Or.", beginn.: Batavieren vroom, enz. br. 4°. wat hierbij digt, schijnt niet hierbij te behooren; wegens verschil v.

formaat. — Evenmin een ander vers, 1 bl. gr. 4o. kl. fol., v. J. v. Veen: der Bataviersche Bruilofterey, in 9 zevenregel. coupletten: „Weest „ons v. harte wellekom". — In den Atlas v. d. Heer J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden is van de bovenstaande plaat een Ex., waaronder een vers in 3 kol., door *J. v. Veen* in Deventer, getiteld: „Meycrans v. verschei„den cruiden" beginn.: *Doe Silva* enz.

1634 Hetzelfde. — Prins Frederik Hendrik in een veldtent, omgeven van andere Prinsen en Generaals, ontvangt de sleutels van 's Bosch, die de Bossche Maagd hem geknield aanbiedt, in het verschiet de uittogt der belegerden. Boven in de pl. een 4reg. vers: „Siet hier in dit Tonneel enz. br. fol. br. 87 dm., hg 14½ dm. Schijnt het bovenstuk van eene andere pl. te zijn.

1635 Hetzelfde. — Portret v. d. Prins; borstbeeld, links, geharnast, vóór hem zijn helm; ter weerszijde zijne spreuk: *Patriae patrique*, en v. onderen het plan v. 's Bosch op een schild: met Duitsch onderschrift: „Belegerung „der starken stadt Hertzogenbusch," etc. Door en met adres van *G. Köler*. kl. 4o.

1636 Hetzelfde. — Eenige soldaten voor een huisje kaartspelende op een trom-
a mel; in het verschiet den Bosch. Met 8reg. vers: „So haest een Leeger „leyt", enz. en de spreuk: „Die waecht die wint." Naar (en door) *M. J. de Jonge*. Met adres v. *C. J. Visscher*. br. fol. Hg. 24, br. 30 dm.
b Dezelfde plaat, latere druk met adres van *F. de Wit*.

1637 Spotprent op het verlies van 's Bosch? of Maastr.? door de Spanjaarden. — Aan tafel, regts, zit een Jezuït, een vogelpastei wordt door een soldaat (een Hollander) van tafel genomen; 2 monniken verweeren zich tegen een' anderen soldaat, die een pistool op hen afschiet. Vooraan, regts, neemt een ander man een fraai koelvat weg. — Zeer geestig geëtste spotprent zonder eenigen naam, doch stellig in dezen tijd behoorende. br. fol. Hg. 21, br. 31 dm. *Uiterst zeldzaam*. In de collectie van den Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1638 (**1629. Junij.**) Strooptogt van 4 Holl. schepen onder den Commandeur Hendr. D. Kleuter op de Portugeesche kust, bij Kaap Montego (Mondego), waar het stadje *Buarcos* door hen geheel wordt leeggeroofd en verbrand. (Wassenaar, verhael XVII. 82). — Gezigt v. de stad Buarcos, tegen een' berg aan; op den voorgrond de 4 Holl. Schepen en eenige sloepen.— Met afzond. 74reg. vers in 3 kol. geteek.: *'t Verkeert haest*, waarin het geheele feit verhaald wordt. Met adres: Amst. *Fr. v. d. Hoeye*, in de Kalverstraat in de „dry Roosenhoeye 1629". br. fol. De plaat hg. 25, met vers 38 dm., br. 35 dm. — Deze plaat is zéér fraai gegrav. en *uiterst zeldzaam*; ik heb er geen ander Ex. van aangetroffen.
In dit vers zijn eenige toespelingen op Piet Heyn, en zeker wordt op zijn dood, in Mei v. dat jaar, gedoeld met deze woorden in den 5en regel: „Ofschoon den Bulleback, gelijk men seyt, verloren, — ons vader„land nu heeft, enz.

1639 (**21 Julij.**) Inval v. Graaf Hendrik v. d. Berg in de Veluwe (Wagenaar XI. 97.) „Den Yselstroom v. Arnhem tot beneden Deventer met een ge„deelte der Veluwe". Bovenschrift v. eene kaart met inschrift: „Nieuwe „Perfecte Kaerte v. d. Yselstroom.... waer in curieus naer de mate ver„toont wert den inval van Graef Hendrik van Berg met sijn bijhebbende „Spaensche en Keysersche krijgsmacht, mitsgaders hare Quartieren, Schan„sen ende Legerplaetsen in den jare 1629. Amst. *Cl. Jansz. Visscher*." Kaart v. de Veluwe en v. d. loop der IJssel; regts Deventer, links

Arnhem. Met 2 afzonderl. kleine kaartjes; bovenaan links dat van het kwartier van Graaf v. d. Berg bij Dieren, onderaan regts dat van het kwartier bij Brummen v. Graaf Jan en v. Dulcken, Gouverneur v. Grol. Geteek. en gemeten door *O. F. v. Berckenrode*. br. fol. Hg. 40 dm., br. 54 dm. *Zeer zeldzaam*. — Van deze kaart berust eene dergelijke, met adres van A. Verhoeven te Antwerpen, in den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

1640 (19 Aug.) Verrassing van Wezel door den Kolonel O. v. Gent, Heer v

a Dieden. (Wagenaar XI. 99.) — Plan v. Wezel met h. omliggend land onderaan de Rijn en Burick. Boven in de kaart een 4reg. vers: *Loff, eer en prijs sy Godt*, enz.; regts een inschrift, waarboven eene hand uit de wolken de ketting v. Wezel doorknipt; links eene plaat, de vesten van Wezel voorstellende, waarop Dirck en Pieter Mulder en Jan Rootleer staan, door wier hulp de Staatschen in de vesting geraakten; en 2reg. vers: *In de naere, duystre nacht*, enz. — Met afzonderlijke Holl. en Fransche uitvoerige beschrijving der verrassing; ieder in 3 kol.; met adres v. *Cl. J. Visscher* te Amst., in de Kalverstr. 1629. gr. fol. Hg. 28 dm., met beschr. 45 dm., br. 40 dm. *Zeldzaam en fraai*.

b Dezelfde kaart, zonder inschrift regts, doch met 1reg. bovenschrift en datum 19 Aug. 1629. Zonder beschrijv. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1641 Als voren, zeer naauwkeurige doch minder fraaije kopij; zonder het vers: *Lof*, enz. in de kaart, en zonder de ketting, enz. doch met de plaat v. Wezel, links. br. fol. Br. 37 dm. Zonder beschrijving. — Uit: Commelin, 1651.

1642 Als voren, doch juist omgekeerd; de plaat v. Wezel regts; zonder de verzen enz. (Geetst door *D. Stoop?*) br. fol. Uit: Commelin, 1652.

1643 Als voren, meer verkleind, regts het inschrift, zonder verzen en plaat. Van ond. eene Holl. en Fransche beschrijv.: „Kort verhael.... ende „Cap. Wolf," in 2 kol. naast elkander. Met adres v. *C. J. Visscher*. 1629. kl. fol. Hg. 15 dm., met beschr. 37 dm., br. 23 dm.

1644 Als voren, doch grooter, met Duitsche woorden in de kaart en verklaring der letters *a—l*, met de ketting enz. als op No. 1640. br. fol. Hg. 23, br. 26 dm.

1645 Hetzelfde; anders. Een grooter plan v. Wezel; regts de Rijn en Burick; bovenaan regts een inschrift. Met Holl. en Fransche beschrijving, te zamen in 3 kol. Amst. *H. Hondius*, op den Dam, in den Atlas. br. fol. Hg. 25 dm., met beschrijv. 38 dm., br. 33 dm. *Zeldzaam*.

1646 Profil v. Wezel met 1reg. opschrift: „Wesel gewonnen 19 Aug. 1629". Fraaije grav. zonder naam. br. fol. Hg. 11, br. 42 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1647 Zinneprent ter eere van Frederik Hendrik na de verovering van den Bosch, Wezel, enz., met bovenschrift: „Victoriwaeghen v. d. Doorl. Prince v. „Or." — De Prins, door *Victoria* gekroond, zit in een open zegewagen, bestuurd door *Fides*, waarnaast 9 zinnebeeldige vrouwenfiguren: *Pietas*, *Libertas*, enz. al dansende gaan; de raderen en paarden vertreden de figuren: *Tirannis*, *Idolatria*, enz. Vóór den wagen gaan overwonnen en en geketende soldaten; op den achtergrond, regts, uittrekkende soldaten en eene kerk met toren. In de lucht de Faam en 2 engelen, die een bandelier met 3reg. vers vasthouden: *Gesegent is de Prins*, enz. Van ond.

een 32reg. vers: *Beroemde Wereldts pusyck*, enz. en eene Latijnsche opdragt der plaat aan de Staten Gen. door den teekenaar *Adr. v. d. Venne*. Zeer fraai en krachtig gegrav. door *D. v. Bremden*. Voortreffelijke afdruk. br. fol. Hg. 40 dm., met bovenschr. en vers 46 dm., br. 56 dm. — Deze plaat is later voor andere gelegenheden gebruikt. Zie op 1672. Ze is het origineel of eene navolging der uitmuntende volgende plaat.

1648 Als voren, doch veel grooter. — De Prins zit op een zegewagen door 3 span paarden getrokken, en gevoerd door eene vrouw, die een opengeslagen boek *Fides* op den schoot heeft. *Justitia*, *Charitas*, *Temperantia en Prudentia* (andere figuren dan op de voorg. plaat) verzellen den wagen, terwijl *Tiranni*, *Fraus* en *Invidia* door de raderen en paarden vermorseld worden; achter den wagen de gevangenen en soldaten met vaandels; in het verschiet, regts, een uittrekkend leger en groote kerk; in de lucht alleen de Faam, zonder vers. — Uitvoerige compositie, uitmuntend *geëtst*, zonder naam, doch bijna zeker door *J. G. van Vliet*. 20 bladen van zeer verschillende grootte, te zamen 100 dm. hg., 150 dm. br. — *Uiterst zeldzaam*. Niet vermeld door *Bartsch* in zijn' Catalogus v. h. werk van van Vliet, doch door *Nagler*, Künstlerlexicon, XX. 468, en in den Catalogus v. h. kabinet v. Paignon Dyonval. — Berust in den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden, en is afkomstig uit den Atlas v. Baron v. Heeckeren v. Walien, in 1834 te Zutphen en bloc aan den Heer Bodel verkocht.

1649 Zinneprent ter zelfder gelegenheid; — met onderschrift: „Ob debellatos „hostes, civesque servatos." — De Prins staande in een' zegewagen, (die langs den Vijverberg te 's Hage eene eerepoort, met zijn naam en de wapens der provinciën versierd, inrijdt,) wordt door Victoria gekroond; *Rechtvaerdicheit* en *Voorsichticheit* en andere zinnebeeldige figuren voeren den wagen, die voorafgegaan wordt door de Stedemaagden en Bevelhebbers (*Grobbendonck* en *Losano*) der beide veroverde plaatsen. Boven in de plaat de *Nassausche Heldenhemel*, waar de Duitsche Keizer Adolf v. Nassau en Hendrik de IV v. Frankrijk als God, Vader en Zoon, zitten en daarbij de busten van Willem I, Maurits, enz. en ook v. Oldenbarneveld; eene geheel andere voorstelling dan het *Consilium Heroicum* op de plaat v. *de Pas* (N°. 1629) doch daarmede dikwijls verwisseld. Fraaije gravure zonder naam (door *S. Savry?*) br. fol. Hg. 38, br. 50 dm. — Van deze plaat bestaan volgens *Brandt*, *Leven v. Vondel*, bl. 28, afdrukken met het vers v. Vondel: *Zegezang*, enz. er onder, wat ik echter bezwaarlijk gelooven kan; evenmin als het gezegde op bl. 32 (Vondel's Leven) dat Vondel's vers op de bekende plaat der Remonstrantsche kerk (1630) „*Op, op, mijn zanggodin*" daaronder zou gedrukt zijn, te minder omdat het kleinere vers: *de Heiligheid hing nooit*, enz., daaronder gegrav. is.
Deze pl. is in 1648 voor den Vrede v. Munster veranderd en toen met h. onderschrift: *Pax una innum. triumphis potior* uitgegeven.

1650 Dezelfde pl., zeer verkleind, zonder naam v. grav. 8°. Uit Vondel's Hekeldichten. 1709? bl. 59. 8°. Hierbij het *ex tempore* van Vondel ter beantwoording der vraag, waarom het hoofd v. Oldenbarneveld in den Nassauschen Heldenhemel voorkomt.

1651 Dezelfde plaat, met bovenschrift: „Zegezang ter eeren van F. H." enz.; ter wederzijde en onder de plaat het geheele uitmuntende gedicht van Vondel op dezen intogt. Rotterdam bij P. de Veer. 1721. folio.

1652 Zegewagen voor Frederik Hendrik. — De Prins door een Engel gekroond,

zit in een' rijk versierden zegewagen door *Victoria* gevoerd en door 8 paarden getrokken; in het verschiet de profilen van 2 steden, 's Bosch en Wezel. In de lucht *Fama* en *Segeteecken*, zonder naam v. grav. — Van ond. een calligraphisch 36reg. vers van *J. de Brune*. „Hoe was elck „een versteit," enz., waarin ook van Wezel gesproken wordt, en een 4reg. vers: „Is Hapsburch pruytsch en praf'. De calligr. naar *J. Prestre*, door *J. Looff* gegrav., gr. fol. De plaat hg. 24 dm., met calligr. 48 dm., br. 37 dm. *Zeldzaam en zéér fraai*.

1653 Als voren; zinneprent. — Frederik Hendrik vergezeld door 3 andere Prinsen van Oranje; met opschrift: „Nassovii heroes quorum quo scribimus „anno (1630) vindicat aeternos vita superstes avos." en 36reg. onderschrift: „Groot schole," enz. Naar en door *A. v. d. Venne*. br. fol. Hg. 45, br. 57 dm. Komt waarschijnlijk zeer overeen, doch zeer verkleind, met de pl. No. 1631, na de verovering van 's Bosch. In den atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden.

1654 Frederik Hendrik te paard met zijne veldoversten. Zinneprent op de veroveringen in dit jaar. Met vers en adres v. *R. v. d. Hoeye*. gr. br. fol. — Oude prent, slechte afdruk. — In Catal. Munniks v. Cleeff. 1860. N°. 395.

1655 Zinneprent ter eere van Frederik Hendrik, met opschrift: „Lof des doorl. „Vorst Fred. Hendrik over de Victoryen v. Wesel en 's Hert." — Buste v. d. Prins, omgeven v. een Oranjetak, waaronde de platte gronden der beide steden, naast elkander. Met gedrukte verzen en: *Dancksegginge* van *J. Colevéld*. gr. fol. — In Catal. Munniks v. Cleeff. 1860. N°. 394.

1656 (**1630. 13 Febr.**) „De Stat Olinda de Pharnambuco, verovert bij den Generael Hendrick C. Lonck, Anno 1630". (Wagenaar XI. 118.) — Bovenschrift op zwarten grond van 3½ aaneenbehoorende bladen, waarvan de 2 bovenste platen het profil van de stad Olinda in Brazilie voorstellen, en meer links *Povo* in brand staande en *J. Antonio Vaz*, voorts de vele Hollandsche schepen die de stad bemagtigen; op het regterblad eene cartouche met uitlegging der 13 No. op de plaat. Daaronder op 1½ blad eene uitvoerige kaart der kust van Brazilie, met Olinda; bovenaan links nog eene kaart van „Het „noorderdeel van Brazilie," onderaan eene cartouche met Lat. opschrift, en bovenaan regts eene afbeelding der suikermolens; ter weerszijde van deze kaart een Fransch verhaal: „Bref récit de la prinse de Olinde:" Fraaije grav. zonder naam. — Hierbij: „Cort verhael van alle 't gepasseerde in „'t victorieus veroveren der Stadt Olinda, anders genaemt Pharnambuco" in 8 kol., onder de kaart en Fransche beschrijving doorloopende. Met adres van *Cl. J. Visscher* te Amst. groot br. fol. De 2 pl. te zamen hg. 54, met opschrift en beschr. 73 dm., de 2 pl. aaneen 91 br. dm. — Deze beschrijving is waarschijnlijk opgenomen in de Bry, Gr. Voy. XIII. — Van deze plaat bestaan 3 verschillende kleinere Duitsche kopijen, met zeer verscheiden Duitsche beschrijving. Deze pl. was in Catal. Munniks v. Cleef 1860 No. 400.

1657 „Olinda de Pernambuco". — Profil der landstreek en der stad Olinda; links het dorp Povo, en de suikerpakhuizen in brand gestoken door de Portugeezen. Op den voorgrond de Hollandsche vloot. — Eene plaat in 4 aaneensluitende breed folio bladen, met bovenstaand opschrift op label boven in de 2e en 3e plaat. Zeer fraai geëtst door *J. G. B(ronkhorst?)* Met afzonderl. Lat., Holl. en Fransche beschrijving der Stad, en vermelding dat zij later (in 1641) Mauritiopolis genoemd is, op 15 kl. 4o. blaadjes, gen°. 1—15, met adres v. J. Blaeu te Amsterdam 1643. De 4

bl. te zamen br. 216 dm., iedere pl. hg. 41 dm. — *Bijzonder fraaije en zeldzame* plaat. Een fraai Ex. hiervan kwam voor in mijne auctie van 18 Mei 1869, No. 1374, verkocht voor 35 Gl. aan Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden.

1658 Verovering van Olinda de Fernambuc. — Kaart v. „Het noorderdeel v. „Brasiliën" enz.; in het midden aan het strand de stad; bovenaan regts een plaatje v. de „Suyckermolens" gr. br. fol. Hg. 36 br. 69 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1659 Hetzelfde. — Gezigt op Olinda de Fernambuco; regts *Povo*, daaronder
a eene kaart der kust van Brazilie met plan v. Olinda, en vele schepen. Zonder naam v. grav. Gem. links: Fig. 10 folio 100. br. fol. Uit Commelin Fred. Hendrik. 1652.

b Dezelfde voorstelling, juist omgekeerd; *Povo* links, het cijfer regts. Uit Commelin. F. H. 1651.

1660 (1630. Julij.) Zinneprent op de Regensburger *Amnestia*. — Keizer Ferdinand staat weifelend tusschen *Pax vera* en *Justitia* (de Protestantsche vorsten) die hem de zegeningen des vredes aanbieden en tusschen *Pax dissimulata* (den Franschen Gezant) die hem raadt den *Cursor Trojanus* (het Trojaansche paard) te bestijgen wat *Amnestia* (de Spaansche Gezant) hem vergeefs aanbiedt. — In het verschiet rijdt *Amnestia* naar Engeland, waar Karel I (*Justus fervor*), bij *Douris* (Dover) onder een boom staande, het zwaard wil trekken voor zijn' zwager Ferdinand v. Boheme en weigert het Iersche leger in Franschen of Duitschen dienst te doen overgaan. — Hollandsche gravure v. dien tijd, zonder naam. br. fol. Hg. 22 dm. br. 29 dm. *Zeer zeldzaam*. — Hierbij een uitvoerig Holl. vers deze plaat geheel verklarende: „op de Regensburger Amnestia" op 2 bladz. 4°. uit een dichtwerk; onderaan gen°. B 3; waarschijnlijk de herdruk van de origineele uitgave v. dit verklarende vers.

1661 (Aug.) „Graef Jan v. Nassou geslaghen en ghevanghen, Anno 1630." — Inschrift boven de voorstelling v. h. gevecht bij Wesel en gevangenneming van Graaf Jan door den Kolonel Ysselstein (Wagenaar XI. 117.) — Zonder naam v. grav. Get.: fig. 11 fol. 102. br. fol. Hg. 29 br. 37½ dm. Uit: Commelin Frederik Hendrik. 1651.

1662 Hetzelfde. — Fraaije *geetste* kopij der vorige plaat met eenige veranderingen; op de vorige plaat is op den voorgrond in het midden een boomtronk met bladen, hier zijn slechts enkele takken zigtbaar. Zonder naam v. grav. (Geetst d. *D. Stoop*.) br. fol. Hg. 27 br. 35 dm. Uit: Commelin Fred. Hendr. 1652.

1663 (8 Sept.) Vrije Godsdienstoefening der Remonstr. te Amsterd. — Bouw der Remonstranten Kerk te Amsterdam, ingewijd 8 Sept. — Gezicht op het inwendige v. h. kerkgebouw, waaraan druk gearbeid wordt, en de nevenstaande huizen, bovenaan 2 engelen, waarvan een de vrijheidshoed, de andere een opengeslagen boek, waarop het Alziend oog, draagt, en inschrift: *Templum Christ. Amsterdami*. — Van ond. het uitmuntende 8reg. vers (v. Vondel) „De Heyligheid hing noyt in kostel. stof, enz." en een 8reg. Latijnsch en Fransch vers. — De plaat fraai gegraveerd door *F. Br(un?)* br. fol. Hg. 41 br. 53 dm. Zie de noot bij N°. 1649.
Hierbij de origin. druk v. h. vers v. *J. v. Vondel:* doch zonder zijnen naam: Inwying v. d. Christen Tempel te Amst. Ps. 118. De steen, enz., 1630. 8 bl. 4°., en eene historische aanteekening over de kosters dezer kerk v. 1630 tot 1760. Deze plaat is op last v. Burgemeesters v. Amst. voor een tijd lang ver-

boden, wijl men niet wilde dat de vrijheid, hier aan de Remonstranten verleend, aanleiding tot oneenigheid zou geven door het openbaar ten toon stellen van deze vrijzinnige plaat en vers. Later is die echter aan den drukker *A. v. Wees* teruggegeven. Zie Wagenaar XI. 87. — Deze plaat is zéér algemeen, waarschijnlijk om de vrije strekking en het ophalen. Van deze plaat plaat heb ik eens een' proefdruk gezien, waarbij links een blad, het 16reg. vers v. Vondel en regts het antwoord daarop bevattende.

Op den Bou van den

Christen Tempel	Genaemde Christen, dat is:
te Amsterdam	Nieuwe Jesuyten Tempel te Amst.
De schaer, die niemant doemt,	De schaer, die niemant doemt,
Als dien Gods woord afsondert,	Dan dien Godt hem afsondert,

ieder vers v. 16 regels, en ter weerszijde uitlegging: 1—8 en *a—e*; dit blad kan niet bij deze, maar moet bij eene mij onbekende plaat over deze kerk behooren.

1664 Hetzelfde. — Fraai *geteekende* kopij naar de voorgaande plaat (door *J. Stolker*) 1760. br. fol. — In den Atlas van d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam is eene oude teekening in rood krijt van de gegrav. plaat, juist omgekeerd, doch waarschijnlijk niet de oorspronkelijke teekening.

1665 (Sept.) Vervolging der Remonstranten te Leiden. Gedicht v. (J. v. Vondel) getiteld: „*Haec libert. ergo.* Papieren geld geoffert op h. autaer der „Holl. vrijheid." (Vondels werken door v. Lennep III. 73.) Boven dit opschrift de beide zijden v. 2 Leidsche noodmunten; het gedicht v. 124 regels is in 2 kol. gedrukt en met vinnige uitleggingen aan de kant verrijkt; het is een vinnig hekeldicht op den Leidschen Schout Bont en de Leidsche Predik. en Profess. die in h. vrijgevochten Leiden de tyranny tegen de Remonstranten invoerden. Zonder naam v. d. dichter. Met onderschr.: „Gemunt in Vrijstad met oude Leidsche Stempels." 1 blad fol.

1666 Vervolging der Remonstranten. — Eene slechte afbeelding v. Loevestein
a in houtsnede; ter weerszijde: Anno 1630, en daaronder: „Domus lamen„tationis, ofte Louvestyns Bittere tranen over de langhduerige ghevanghe„nis haerder ghevanghens," een hevig Remonstrantsch vers v. 98 regels in 2 kol., beginnende: Ach, ick onsaligh Huys, enz., get.: *Tandem bona causa triumphat.* — 1 bl. fol. *Zeer zeldzaam.*

b Hetzelfde vers, andere druk zonder de bovenstaande houtsnede met onderschrift: „Int jaer ons Heeren MDCXXX. 1 bl. fol.

1667 „Protest v. h. Loevest. Huys teghens de versierde Loevest. bittere tranen „over de langduer. Gevancken." — Een Remonstrants chvers, een weerslag op h. vorige, onder den schijn v. protest. Zonder naam v. dichter, jaartal of plaats. 76 regels in 2 kol. 1 bl. fol.

1668 „Unitas ecclesiae. — Eend(r)acht der kercken — l'Eglise unie" — Zinneprent op de eendracht der kerk tijdens den 30jarigen oorlog?? — Eene groote Gothische kerk; in h. midden v. h. booggewelf deze opschriften en 8 bijbelplaatsen, daaronder een rustbed waarop een man (N°. 2) *E. Saxen* (Elector Saxoniae?) ligt; links knielt eene vrouw (*Germania*), met een zwaard in de borst; regts Gustaaf Adolf (N°. 3,) Luther, Menno, Dirck Philips, enz., links vele Roomschen, Jezuïten, enz. Op den voorgrond een liggende leeuw met olijftak en zwaard in de klaauwen. Met vele N°. en namen in de plaat, de uitlegging ontbreekt. Zonder naam v. graveur. br. fol. Hg. 23, br. 28 dm. *Zeldzaam.*

1669 (1631. 19 Julij.) Zeven Remonstrantsche Predikanten, C. Niellius, Cupus
a enz., op Loevestein gevangen, ontvlugten des nachts in een open schuitje. (Wagenaar XI. 144—146.) Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Kok. Vaderl. Woordenb. V. pl. 1.
b Dezelfde pl.; proefdruk voor alle lr.
1670 (12 Sept.) Overwinning op de Spaansche vloot op het Slaak (in de Schelde.) De eerste aanval van den admiraal Hollare op de Spaansche vloot, d. 12 Sept. Lithogr. in kleuren naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Uit: Neerl. Heldendaden ter zee. — Hierbij eene uitvoerige historische beschrijving van 4 bladz. door Mr. J. C. de Jonge; aan het einde wordt melding gemaakt v. eene kaart door *W. Hollar* gegrav. waarop de weg, die de vloot heeft genomen, aangeduid is. Deze kaart vind ik bij *Parthey, Hollar* niet vermeld.
1671 (13 Sept.) Overwinning op h. Slaak. — (Wagenaar XI. 136). — „Pascaert „v. de gelegenth. v. d. Schans te Santvliet, vertoonende de verdroncken „overwaterde landen... gorsingen en killen, tusschen Bergen-op-Zoom en „Antwerpen; v. nieus verbet. door *C. J. Visscher*. 1631". Regts Antwerpen, in het midden Bergen-op-Zoom, links Willemstad. Boven in regts eene afzonderlijke plaat het zeegevecht bij Nieuw Vossemeer bij Bergen voorstellende, met bovenschrift: „Verover. v. d. Sp. Vloot." 18 Sept. 1631. — 1½ bl. br. fol. Hg. 39 br. 64 dm. De plaat br. 36 hg. 12 dm. *Zeldzaam*.
1672 Geheel als voren, doch verkleind; met 5reg. Duitsch bovenschrift; daaronder de afbeelding v. h. gevecht op het Slaak; regts en links de busten van Fred. Hendrik en Jan d. Ouden in med.; daaronder de kaart. Met Duitsche beschrijv. in 3 kol. zonder adres. fol. Waarschijnlijk in Duitschl. naar bovenstaand orig. vervaardigd.
1673 Hetzelfde, doch anders. Kaart v. de landstreek, bovenaan Antwerpen, onderaan Willemstad. Met 2 kl. kaartjes, bovenaan links, van: „S. Exc. „Quartier in de Lange-Straet" en daaronder „S. Exc. op Noortgeest bij „Bergen-op-Zoom." Met monogram C. V. Q.? geentrelaceerd (*C. v. Quebooren*,) en adres v. *B. Langenes*. — V. ond. een „Kort verhael.... hoe de Vlote d. „Konings.... tot Antw. over lange jaren toegerust, met haer eerste uytvlucht „bij d. Prins v. O. verovert is. 13 Sept. 1631. 's Grav. Barent Lange„nes, Boeckverkooper op de Groote Sale v. h. Binnenhof." br. fol. Hg. 46½ met beschr. 55 dm. br. 48 dm. *Hoogst zeldzaam*.
1674 Hetzelfde. Afbeelding v. h. gevecht, bovenaan regts: „Het Slach opt Slaeck. „1631." Fraaije pl. znd. nm. v. grav. Gemt.: links: Fig. 12. fol. 111. br. fol. Uit: Commelin Fred. H. 1651.
1675 Hetzelfde. Dezelfde voorstelling, slechte copie, doch omgekeerd; het opschrift links, het cijfer regts. fol. Uit Commelin. 1652.
1676 Kaart en verhaal v. h. vernielen des Konings Vloot door d. Prins v. Oranje. „Aldus vermeld in: Schouwburg der Nederlanden. 1759." bl. 89.
1677 Spotprent op der Spanjaarden nederlaag op het Slaak, met bovenschrift: „Triomph-torts Over de Neerlaegh d. Conincl. Vloote op h. Slaeck" — Eene plaat in 2 afdeel. boven elkander. De bovenste vertoont: „*Den blijden henenganc*" het vertrek uit *Antwerpia* waar de *Infante* en *Cardinael*, Graaf *Jan* v. Nassau en den Prins v. *Barbaçon*, de aanvoerders v. den togt, zegenen. Daarnaast links, een hoorn, waarin *Signoorken* cruypt. (Zie over deze afbeelding v. d. hoorn N°. 1335.) — Op de onderste afbeelding ziet men: *Den droeven uytganc* nl. de Schepen en doode Spanjaarden op het strand, in het verschiet *Zierikzee* en *ter tolen*. — Van ond.

een 28reg. vers van *J. v. Vondelen*: „'t Gewapent Scheld ging 't seyl," met de 4 regels tegen gewetensdwang die in de gewone uitgaven zijner werken weggelaten zijn? — Naast dit vers: „Brief recit de l'arme Esp." en daarnaast eene Duitsche vertaling in verzen v. dat v. Vondel. — Zonder naam v. grav. en uitgever. fol. Hg. 17½ dm. met opschr. en verzen, 36 dm., br. 24 dm. *Zeer zeldzaam.*

1678 Dezelfde plaat, doch zonder opschrift of verzen. Boven deze plaat eene andere grootere, Prins Frederik Hendrik staande, ten voeten uit, geharnast, voorstellende, wien door *'t Vereenicht Nederlandt* een lauwerkrans aangeboden wordt. Achter den Prins, links 's Hertogenbosch en in het midden een preekstoel (*Religio*) waarop een predikant predikt, enz. Boven in de plaat een 2reg. vers: *O Belgia, Voll weeld*, enz. Ter weerszijden van beide platen eene reeks van 6 grootere en 6 kleine medaillons van 24 steden en forten door den Prins van 1629 tot 1632 ingenomen, beginnende (links) met 's Bosch, en eindigende (regts onderaan met Maastricht en Saftinge. Zonder naam v. grav. (*Cr. de Pas?*) — Het geheel bestaat uit 4 platen op 1½ vel bijeengedrukt, te zamen hg. 45 dm. br. 41 dm. folio. *Zeer zeldzaam.* Deze plaat is zeker in 1632 aldus zamengesteld. In een' ouden catalogus vind ik op 1630 vermeld: „Orangiens „zegekroon; de Nederl. maagd biedt F. H. kroon en schatten aan. Door „C. de Pas." Is zeker deze pl., waarboven misschien een opschrift behoort.

1679 Zinneprent op hetzelfde. — „Gods banniere, Opgerecht ter gedachtenisse „v. de wonderbaarl. victorie te water verkreghen den 13 Sept. enz." 3regelig opschrift boven eene plaat in 3 afdeelingen naast elkander, waarvan het midden een medaillon vertoont tegen den muur van een groot gebouw rustende en ter weerszijde een Romeinsche krijgsman met lauwertakken, op het medaillon is dit gevecht op het Slaak afgebeeld, omgeven door de wapens van 8 veroverde Steden, 's Bosch enz. Met 4reg. vers: *Schepen, Scherpen, enz.* Links eene voorstelling van Mozes, Aaron en Josua op Horeb biddende, *Exod.* XVII, regts de strijd van Israel tegen Amalek *Exod.* XVII v. 16. Door *D. van Bremden.* — Van ond. in gegrav. calligraphie een 40reg. vers in 3 kolommen: „Hoe heeft die Vlaemsche tocht" enz., en daarnaast eene 8regelige vertaling van Hooglied II. 15. „Onse „wijngaerd", enz., door *J. de Brune.* De calligraphie volgens den schoonschrijver *Prestre.* — gr. br. fol. Hg. 28 met opschrift en vers hg. 45 dm. br. 64 dm. — *Zeer zeldzaam en fraai.*

1680 (1632. 11 Jan.) Inwijding v. h. Athenaeum illustre te Amsterdam, gesticht in 1631. — Zinneprent bij gelegenheid v. h. 2e Eeuwfeest in 1832. Eene zuil waarop bovenaan de jaren 1632, 1732, 1832, waarnaast de Tijd en Minerva; lager de borstbeelden in medaillon van v. Baerle, Vossius, Hooft Vondel; lager eene poort waardoor het Athenaeum zigtbaar is, voorts eene rol met de namen der Professoren in 1832 doceerende. Naar *H. P. Oosterhuis* door *D. Sluyter.* fol.

Hierbij een gezigt op het Athenaeum uit *Domselaer*, Beschr. v. Amst. 1664, 4°.; een ander gezigt op hetzelfde: lithogr. naar *Jelgerhuis* door Daiwaille. 1831, fol.; een dito door *H. Schoute* uit den Atlas v. Amst. bij Fouquet. 1783, en een gezigt v. h. Auditorium, in h. Athen. door *H. Schoute* uit denz. Atlas. br. fol.

1681 (14 April.) H. de Groot in Oct. 1631 in het land terug gekomen, vertrekt in het geheim van Amsterdam wegens de prijs van *f* 200 — door de Sta-

ten v. Holl. op zijn persoon gezet. (Wagenaar XI. 147, 148.) — de Groot wordt des nachts in een schuitje van de Scheyerstoren weggevoerd. Titelprent v. h. tooneelspel v. A. Loosjes: H. de Groot de belegering of vlugt uit Amst. 1808. 8º.

1682 (26 Mei.) Amsterdamsche Burgers ter bezetting van Nijmegen uitgetrokken. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles* 12º. Uit (Fokke) Geschied. v. Amsterdam II pl. 4.

1683 (4 Junij.) Platte gronden van Venlo, Stralen, Roermond en gezigt op het slot Argenteau aan de Maas, allen in 1632, den 4en, 5en en 6en Junij, door Frederik Hendrik ingenomen. (Wagenaar XI. 131.) Te zamen op 1 bl. br. fol. Gemt.: Fig. 13 fol. 118 Uit: Commelin F. Hendr. 1651.

1684 Hetzelfde, doch juist omgekeerd, bovenaan links Venlo, onderaan regts: Roermond. br. fol. Uit Commelin 1652.

1685 Afbeelding der 13 Sterkten en dijken door de Hollanders in 1631 en 32 in Braband enz. ingenomen, als: Venlo, Roermond, Argenteau, enz. — Eene breed fol. pl. uit Bleau Stedeboek. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1686 (5 Junij.) Graaf Ernst Casimir sneuvelt in het beleg v. Roermond. — kl. plaatje. 12º. — Hetz. Proefdruk.

1687 (1635. 3 Jan.) Lijkstatie v. Ernst Casimir, Stadhouder v. Friesland. Eene lange trein op pl. afgebeeld met doorloopend opschrift: „Treurstatighe Uytvaert ofte Begrafen. des ontzieldenlichaems. v... Ernest Casimyr," enz. Op de 1e pl. zijn portret, daaronder zijn dood voor Roermond. 8 Junij 1632, op de laatste de opdragt v. d. uitgever C. Fontanus te Leeuwarden 1634 aan zijne weduwe en de Prinsen v. Nassau. Naar *J. Reijners* door *J. Hermanss.* 20 bl. ieder hg. 20½, br. 49 dm. *Zeer zeldzaam.* — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterd. is hierbij eene Holl. beschrijv. en uitlegging met verzen op 5 lange bl. ieder v. 6 kol.

1888 Wapen v. Ernst Casimir, met zinspreuk *Constant* en daaronder zijn naam en titels. gr. fol. Fraaije grav. gelijk aan Nº. 1548 en even als die plaat uit: *Thibault Academie de l'epée* gr. fol.

1689 (1632. 10 Junij tot 21 Aug.) Beleg en inneming van Maastricht. (Wagenaar XI. 152 tot 157). „Expugnatio Trajecti ad Mosam una cum reliquis urbibus ac munit., ductu Ill. Aur. Princ. Frid. Henr. Aº. 1632 captis ac debell." Opschrift in kapit. en cursive letters boven eene zeer groote kaart in 6 gr. fol. bladen (3 boven, 3 onder) van de stad en hare omstreken met de belegeringswerken; het geheel door eene breede bloemrand omgeven. Bovenaan regts 5 afbeeldingen v. kleine forten; onderaan links 5 afbeeldingen v. Maastricht, Roermond, Venlo, enz.; Met vele Holl. en Fransche inscriptiën in de plaat. Naar *Jean Pleitner*, Palatinus, gegrav. door (S. *Savry?*) 6 bl. gr. fol. te zamen hg. 112 dm., br. 138 dm. *Hoogst zeldzaam en zeer fraai.* — Bij dit Ex. is de bovenste helft der 1e bovenste linksche plaat, (dus met het begin v. h. opschrift) en de onderste regtsche (of 6e) pl. in *facsimile.*

1690 Hetzelfde. Kaart der stad, der wijde belegeringswerken en van het verre omgelegen land aan beide oevers tot Haren en Itteren toe; met vele Holl. en Fransche inscriptiën. Van onderen regts en links 1 groote en 2 kleine afbeeldingen, nl. links v. d. aanval door Pappenheim op h. kwartier v. Graaf Maurits, regts van den Pietersberg, daarboven van de forten en hooger op de uitlegging der 65 Nº. op de kaart. Boven links het Holl.

privilegie voor 8 jaren der Staten Gen. den 1e Nov. aan *Dn. Clitsart*, Kwartiermeester v. d. Graaf v. Solms gegeven en de overdragt op 11 Dec. aan *C. J. Visscher*. Regts de Lat. opdragt der kaart door *Dn. Cletcher* aan de Staten Gen. 1633. Onderaan: *Dn. Cletcher* delin. en adres v. *C. J. Visscher*. br. fol. 2 heele boven en 2 halve onder bl. te zamen br. 106 dm., hg. 64 dm.
Onder deze kaart behooren nog 2 lange, 21 dm. hooge, aan elkander behoorende strooken, behelzende de plannen v. Venlo, Verover. v. d. Coudensteynschen dijk, Orsoy en 9 and. vestingen, en 2 profilen. — Voorts een uitvoerig verhaal in 10 kol. v. h. beleg, met opschr.: „Afbeeld. d. „Beleg. v. de stercke stadt Maestr.", eindigende met de capitulatie en de articulen, gheacc. enz. Amst. *C. J. Visscher*. 1632. — Deze 2 bl. en tekst berusten (met de kaart) in het Archief der Genie aan h. Minist. v. Oorlog, gen°. Veldslagen 519*a*.

1691 Dezelfde kaart; *origineele teekening* der 2 bovenbladen, de stad rivier en belegeringswerken voorstellende. 2 bl. te zamen br. 101 dm. hg. 43 dm. gr. fol.

1692 (Julij.) Beleg v. Maastricht. — 2 hooge smalle strooken, zijnde het regtsche en linksche blad van eene zeer groote kaart v. h. beleg; op het linksche blad bovenaan het portret v. Fred. Hendrik in medaillon, met Lat. omschrift, daaronder de Maas en lager het kwartier v. Brederode; op het regtsche blad bovenaan het wapen v. Maastricht (eene ster,) en daaronder het kwartier van Pinsen. — Naar de uitvoerigheid dezer beide bladen te oordeelen moet de geheele kaart wel uit 4 of 6 breed fol. bl. bestaan. Deze zijn ieder hg. 41 dm. br. 9 dm.

1693 Hetzelfde, als voren (1690), doch verkleind aan de regterzijde der kaart, zoodat slechts een gedeelte v. h. Spaansche kwartier er op voorkomt. Met 3regelig bovenschrift regts: „Obsidio et expugn. Traj. ad M." etc. Van achteren bedrukt met eene Lat. Beschrijv. v. h. beleg. br. fol. Uit Bleau Theatr. urb. etc. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam berust een Ex. dezer kaart van achteren onbedrukt en een gekleurd Ex.

1694*a* Hetzelfde, doch anders. — Plan der Stad aan de onderzijde der kaart de belegeringswerken en eenig land daarbuiten (op de vorige kaarten aan de over- of bovenzijde). — Met inschrift, bovenaan regts: „Maestricht Be„leegert enz. d. 9en Junij." Met adres v. *C. J. Visscher*. — Met afzonderl. boven elkander geplaatste Fransche beschrijving v. h. beleg, tot 25 Junij en daaronder gedrukte Holl. beschrijving tot 30 Junij. Amst. *C. J. Visscher*. 1632. Hg. 32 dm., met beschr. 68 dm. br. 42 dm. gr. fol.

b Dezelfde kaart, latere uitgave. — Hiervan alleen voorhanden de Holl. beschrijving v. h. beleg gaande tot 7 Julij.

1695 Als voren, doch eenigzins verkleind; met Holl. en Fransch bovenschr. regts; ter weerszijde de wapens v. Maastricht en Wijk; v. ond. regts eenig ruitervolk. Zonder naam v. grav. br. fol. Hg 31 br. 42 dm.

1696 Geheel als voren, iets meer verkl., met dezelfde opschriften, wapens en plaat. Gem[t].: Fig. 14. fol. 136; br. fol. Hg. 28 br. 36 dm. Uit Commelin Fred. Hendr. 1651.

1697 Als voren, doch juist omgekeerd. Slechte kopij der voorg. plaat. br. fol. Uit Commelin F. H. 1652.

1698*a* Als voren zeer verkl. Met 1reg. Fransch onderschr. Door *B. Picart*. 12°. Uit: Memoires de Fr. H.

b Deze pl., latere druk met 1reg. Holl. onderschrift.

1699 Twee gebeurtenissen uit het beleg van Maastricht. — *a.* „Des Graef v. „Papenheim aanval op der Staaten leger voor Mastricht." — *b.* „Spaense „int oversetten van de Maes gekeert." — 2 plaatjes br. 4o. Van acht. bedrukt met Holl. tekst in 2 kol.

1700 (23 Aug.) Uittogt der Spaansche bezetting uit Maastricht, op eene doorloopende Serie van 6 pl. (gen^o. onderaan 1—6;) voorgesteld; op pl. 1 dit 3reg. bovenschrift: „Discessus Hispan. praesidii Traj. ad Mos. A^o. 1632, „23 Aug.;" onder het opschrift Fred. Hendrik te paard, voor hem de uittrekkende bezetting. Met uitlegging der letters A=H op pl. 6. Naar *J. Maertsen de Jonge* door *J. v. Velde* gegrav. Iedere pl. hg. 21½ br. 23¼ dm. br. 4°. Zeer fraaije en zeldzame Serie. Uitmuntend Exemplaar.

1701 Zinneprent ter eere van Frederik Hendrik na de verovering van Maastricht. — Dezelfde plaat als 1629 nl. de Prins op een steigerend paard, gekroond door Victoria, enz.; op den achtergrond Maastricht en Wijk, op den voorgrond eene trommel, een schild, eenige kogels en vaandels (hier in plaats van den Nijd en den Leeuw op de vor. plaat.) Met hetz. 1reg. bovenschrift doch de opdragt en het vers uitgeslepen. Zonder naam of adres v. *C. de Pas.* gr. fol.

1702 Dezelfde plaat met hetzelfde 1reg. opschrift, doch daarboven een afzonderlijke titel in boekdruk: „Stedekroon des Prince v. Orangien". Ter weerszijde van de plaat is eene smalle strook aangebragt, ieder met 6 groote en 5 kleine medaillons, waarin de 22 vestingen, plaatsen en zeeslagen, door of ten tijde v. d. Prins gewonnen beknopt afgebeeld zijn. — Onderaan het vers v. *Vondel:* „Stedekroon v. Fred. H.", een klein Fransch vers, eene groote ode v. *J. v. d. Burch* en een Engelsch vers v. 32 reg. v. *Mich. Edmonds:* „In Memorie of that most happy vict. over M." — Zonder adres v. uitgever of graveur. Hg. 45 dm., met bovenschr. en vers 67 dm., br. 33 dm., met de zijstukken 50 dm. br. fol. *Hoogst zeldzaam alzoo geheel compl.*

1703 (8 Sept.) De vesting Limburg, op eenen berg, 6 Duitsche mijlen van Maastricht door Stakenbroek in éénen dag veroverd. (Wagenaar XI. 157.) — Plan der vesting aan de Wesdret; onderaan regts uitlegging; regts en links eenig paardenvolk. Gem^t. bovenaan regts: Fig. 15. fol. 168. br. fol. Uit Commelin. 1651.

1704 Zinneprent op het verlies van Maastricht en Limburg. — *„Spaensche Cranck-„heydt"* is het bovenschrift v. eene plaat waar de Spaansche *Signor* (de koning v. Spanje) met eenen dikken buik, over buikpijn klagende, aan eene welvoorziene tafel zit, een monnik (A) vertroost hem en een Jezuït (B) beziet zijn water in een glas, een geharnast man C (Frankrijk) treedt Signor te gemoet en daarachter vele personen (1—9) die kanonnen, geweren, vruchten enz. op schotels aandragen, ten leste ook een gemakkoffer om zijn maag te ontlasten. — Van onderen vele verzen in macaronisch Hollandsch der personen A—C en 1—9 en het jaar 1632. — Zonder naam v. graveur of dichter. fol. De pl. hg. 10 dm., met vers 38 dm., br. 27 dm. Deze pl. en vers zijn in 1645 na de verovering v. Duinkerken voor die gelegenheid gebruikt, zonder eenige verandering, dan het jaar 1632 in 1645. Hiervan een Ex. in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

1705 (6 Oct.) De uit Nijmegen wedergekomen Amsterdamsche Schutters betaald. — Klein plaatje. 24°. — Hetz. Proefdruk vóór de lr. Zie No. 1682.

1706 (Nov.) Zinneprent op den dood v. Gustaaf Adolf v. Zweden. (Aitzema I.

1264) en begraven te Stokholm 22 Junij 1634 (Aitzema II 155.) Zijn praalbed, waarboven de faam zweeft. De kanselier en de meeste Noord-duitsche vorsten en krijgshelden komen hunne hulde aan het lijk betoonen. Bovenaan regts een compartiment waarin een heet gevecht (bij Lutzen?) Onder de pl. een uitvoerig vers in 3 kol.: „Lijcktranen" enz. Zed. nm. v. grav. (*P. Quast?*) Amst. bij *J. Th. Sergeant*. 1633. fol. Hg. met de verzen 46, br. 37 dm. — In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

1707 (December.) Onderhandelingen over vrede met de Spaansche Nederlanden. (Wagenaar XI. 167—170.) — „Afbeeldinge van de Vrede-maeckers". — „Figure et represent. des Seign. les Deputees de Brabant, arrives à la „Haye, le 4e de Decembre, 1632 pour traicter de la Paix". — De fraai gegrav. portretten der 10 Brabandsche afgevaardigden in 2 boveneik. staande reeksen ieder van 5 medaillons, gen°. 1—10 met Holl. onderschrift in cursijf. (gegrav. door *W. Hollar??*)
Met afzonderl. Holl. en Fransche naast elkander gedrukte uitlegging der Portretten met bovenstaand opschrift en kort verhael v. d. vredehandel en vurigen wensch over het sluiten v. den vrede. gr. fol. Hg. 23½ met beschr. 41 dm., br. 40 dm. *Zeer zeldzaam*. — In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden is een Ex. met Holl. en Fransche onderschr. onder de portretten.

1708 Zinneprent op dezen Vredehandel. — „Het groot Balet Ghedanst door
a „de Coninghen en de Potentaten, Vorsten ende Republiecken op den zael „v. 't bedroefde Christenrijck." — Eene zaal waarin de koning v. Frankrijk, Prins Fred. Hendrik, de Zweedsche Generaal Banner, de koning v. Spanje, keizer Ferdinand, de Hertog van Beijeren en de kardinaal Infant (A—G.) in het ronde dansen; de zwevende nijd heeft den grond met twistappels bezaaid; Gustaaf Adolf ligt onder een kleed dood op den voorgrond, op den achtergrond het lijk v. den koning v. Bohemen op een estrade, (beide in Nov. v. dat jaar gestorven) daaronder de Speellui vóór wie Paus Urbanus VIII. staat. — Onder de plaat het bovenstaande opschrift en 20 stances den verschillende aanwezigen in den mond gelegd, en uitlegging der personen A—AA. — Zonder naam v. grav. fol. Hg. 19 dm. met vers 39 dm. br. 27 dm. *Zeer zeldzaam*.

b Dezelfde plaat, doch latere veel slechtere druk en veranderd voor het jaar 1642? De koning v. Frankrijk (nu in de uitlegging de koning v. Portugal genoemd, die vroeger niet voorkwam) heeft op de vorige plaat in zijne linkerhand een bundel waaruit geld valt, houdt hier den Dauphin aan de hand, die in de linkerhand den geldbuidel heeft; op de vorige plaat ziet men (links) den koning v. Denemarken zitten wien de Markgraaf v. Brandenburg een verband om het been legt; hier zijn het Karel I v. Engeland en de Graaf v. Essex tegenover elkander dansende. De letters in die plaat zijn veranderd, en duiden hier andere personen dan op de voorgaande aan. Met opschrift boven de onderstaande verzen: „Het groot „Euroopisch krijgsbalet, ghedanst, enz." Voorts 28 Stances der verschillende personen en andere uitlegging der personen A—AA. fol. Hg. met vers 37 dm. br. 27 dm. *Hoogst zeldzaam*.

c Dezelfde pl., andere druk der veranderde pl., met den jongen Dauphin; met opschrift: „Het groot Euroopsch krijghs Balet" enz. De verzen onder de vorige plaat met zeer kleine letter (brevier) gedrukt, zijn hier met

gewone groote letter (garmond) te lezen, zoodat de pl. en uitlegging 40 dm. hoog zijn. fol. *Zeer zeldzaam.*

1709 (16 Mei—2 Junij.) Rijnberk, sterke vesting aan den Rijn, door den Prins
a belegerd en ingenomen. (Wagenaar XI. 174.) — Klein plan van Rijnberk; links de Rijn, en voorts de veruitgestrekte belegeringswerken. Onderaan links een afzonderlijk kaartje v. h. land tusschen Maastricht en Rijnberk, met opschrift: „Perfeckte gelegenth. enz. Naifve assiette," etc. Bovenaan links dit inschrift: „Obsidio Rhinbercae.... e. suis dimensionibus, ex mandato Fred. H. operâ Artificis *Pt. Mantean* et *Jac. Culenburgh* 1633"; regts verklaring der 20 N°. in de kaart. Met adres v. *J. Bleau*. br. fol. hg. 47, br. 56 dm. Van acht. bedrukt met een zeer uitvoerig Latijnsch gedicht op de overwinning v. Rijnberk, beginnende: *Haeremus rursum Batavi Belgaeque*. gr. fol. Uit: *Bleau* Theatrum.

b Dezelfde kaart v. acht. onbedrukt; met Fransche beschrijv. regts en links v. de kaart, met opschr.: „Brieve relation de......... Rhijnbercq" en verklar. d. No. in het Fransch. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam. — Eene afzonderl. beschrijv. in 6 kol. „Kort verhael van 't ghene „wij hier als een Spieghel voor ooghen stallen aeng. Rijnberck." Voorts de „Artyckelen, geaccordeert." Holl. en Fransch, ieder in 2 kol. Amst. *C. J. Visscher*. gr. fol. Kaart en beschrijving berusten in het Archief d. Genie. Ministerie v. Oorlog No. 520.

1710 Als voren verkleind; onderaan links een plan der vesting Orsoy, (den 15 Nov. 1632 bemagtigd.) Bovenaan regts uitlegging der 5 N°. op de kaart. Gemt. Fig. 16 fol. 176. br. fol. Uit Commelin, 1651.

1711 Als voren, doch juist omgekeerd; Rijnberk aan de linkerzijde van den Rijn. br. fol. Uit Commelin, 1652.

1712 Hetzelfde, doch anders; met kleiner plan der stad (aan de linkerzijde v. d. Rijn) en wijder omstreken; bovenaan links het kwartier v. d. Prins, wat op de voorg. kaart onderaan is. Met uitlegging der lett. A—K. en inschrift: „Beleger. v. R. begonnen 12 (*sic!*) May. Amst. *H. Hondius*." br. fol. — Deze kaart schijnt dus tijdens het beleg uitgegeven te zijn. Hg. 23 dm., br. 31 dm.

1713 Hetzelfde, doch anders. — Groot plan der vesting zonder eenige uitlegging. — Van acht. bedrukt met Latijnsch verhaal van dit beleg. 2 bladz. gr. fol. Uit *Bleau* Theatrum urbium.

1714 (Julij) Stevenswaard, door de Spanjaarden onder den Marquis d'Aytona versterkt. gr. fol. Uit *Bleau* Theatrum.

1715 (15 Julij en 13 Aug.) Verovering v. Truxillo (Trochillo) in Honduras den 15 Julij, en strooptogt bij en in St. Franc. de Campeche in Jucatan den 13 Augustus, onder J. Gyselijn en M. v. Ceulen. (Commelin, Fred. H. 180—182.) Profil der stad Campeche en v. h. omliggende land, op twee aaneen sluitende bladen; met omschrift bovenaan: *St. Franc. de Campetie;* op den voorgrond de Holl. schepen; bovenaan op het linkerblad een afzonderlijk plaatje met gezigt op *Trochilie*; op het regterblad een kaartje v. de golf v. Nieuw Spanje, onderaan een dolphyn waarop een matroos met h. wapen der W. Ind. Comp. staat. Naar de teekening van *Jac. Dasniets*, Secret. op de Vloot; door en met adres v. *C. J. Visscher* te Amst. — Met Holl. en Fransch: „Cort en bondigh verhael v. „de gelegenh. ende veroveren d. steden St. Franc. de Camp" in 8 kol.,

met adres v. *C. J. Visscher*. 1633. br. fol. De pl. hg. 22, met beschr. 44 dm., br. 62 dm. *Zeer zeldzaam*.
Deze kaart kwam voor in den Atlas Munniks v. Cleeff, N°. 419. Welligt is deze beschr. opgenomen in de Bry Gr. Voy. XIII.

1716 (2 Dec.) Dood van de Aartshertogin Isabella Clara Eugenia. — „Epitaphe de „tres haulte, très puissante et tres-aug., Princesse Isab., Claire, Eug." etc. — Een blad waarin bovenst. opschrift en eene lofrede (19 reg.) van P. L. S. D. L. S. omgeven is van allerlei zinnebeeldige voorstellingen. Bovenaan de hemel waarin ter weerszijde de *Pietas* en *Fortitudo*, daaronder ter weerszijde v. de Epithaphe, de *Charitas* en *Justitia* v. Isabella afgebeeld zijn; lager hare lijkkist en weenende priesters en armen. Naar *A. Sallarts*. fol. Niet veel voorkomende plaat.

1717 (Dec.) Verovering v. „Rio Grande in Brasil." (Commelin, Fred. H. 183—185.) Kaart v. de kust v. Brazilie waarop (links) het kasteel *Tres Reyes* (na de verovering Keulen genoemd), aan den ingang der Rio Grande ligt. — br. fol. Uit Commelin Fred. H. 1651.

1718 Een Dromedaris voor h. eerst levend in Nederland uit O. Ind. ingevoerd met een schip der O. I. C. Naar de teekening v. *Rembrandt* geëtst door *V. Denon*. br. 4°. Hg. 17 br. 22 dm. Zie *Vosmaer*, Rembrandt. 434. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

1719 Zinneprent op de voordeelen der Zweedsche wapenen over de Deensche. — Twaalf en meer vaandels worden aan Christina, op een troon gezeten, aangeboden; ter zijde staat de kanselier Oxenstiern. Znd. naam v. grav. (*P. Quast?*?) br. fol. Hg. 27 br. 34½ dm. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

1720 (1634. 29 Jan.) „Begraefenis v. d. Hond v. Schout Bond, naer een echt schil„derijtje geteekent." — Bespottelijke optogt v. d. opperschout te Leijden, Wl. Bont, vroeger Prof. Juris aldaar, met zijne vrouw, vele genoodigde kinderen en 2 honden in rouwgewaad, om zijnen hond Tijter, den 27en Jan. gestorven, te begraven; door J. v. Vondel gehekeld, wijl Bont te voren een hevig vervolger der Remonstranten was. br. 4°. Uit Vondel's Hekeldichten, 1707. bl. 131. — Hierbij een gelijktijdig gedicht op den dood v. dezen hond: *Tranen, over* „enz. 1 bl. kl. fol.; aan het einde de 4 versregels uit Virgilius: *Extinctum Nymphae* enz. en een dergelijk spotvers van 10 strophen „Apologia.... waer in de wettige begraeffen. v. Tijter enz. ver„dedight werd. Amst. voor Jac. Tri(gland?) 1634, toekomende Prof. d. „H. T. te Leijden". 1 bl. fol. Op de keerzijde: „Copie v. een grouwel. „doch waeracht. begrafen. van een Hondt, gecelebr. door last v. d. opper„schout... die d. 1en Jan. 1634 d. Remonstr. met Soldaten ende h. grauw „op h. lijf viel, etc. Leijden. 2 Febr. 1634. Adelaert Waarmond" 1 bl. kl. fol. — Beide deze origin. stukken zijn zeer zeldzaam. — In de verzameling v. d. Heer A. v. Stolk te Rott. is dezelfde pl., waaronder in zeer grooten boek-druk het vers van *Vondel*, beginn.: „Schout Bont op 't hon„dekot gezeten". fol. pl. met vers hg. 44 dm. Voorts nog een ander Ex. der pl. met *gegrav*. verhaal in 2 kol.; met pl. hg. 22 dm.

1721 (4 tot 7 Maart.) „Afbeeldinge v. de Cabo St. Augustin met haer forten." in Brazilie, door den Admiraal J. Corn. Ligthart ingenomen. (Commelin, Fred. H. I. 197—199.) Znd. nm. v. grav. Gemᵗ. bovenaan links: fig. 18 fol. 199. Uit: Commelin, Fred. H. 1651.

1722 „Afbeeldinge v. d. nieuwen Dijck welcken de Spaensche tusschen Hulst

„ende 't Zas v. Gendt in Vlaenderen maken." Kaartje v. Hulster ambacht met eene onderst. beschrijv. in 3 kol. en verklar. Amst. voor *Arn. Timmermans*, Caartvercooper in de O. Z. Meulensteeg. 1634. Hg. 37, br. 27 dm. fol. In h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog.

1723 (Dec.) „Afbeeldinghe v. Pariba en de forten" in Brasilie door den Admir. J. Corn. Ligthart veroverd. (Commelin, Fred. H. 202—205.) Zonder nm. v. grav. Bovenaan regts gem.: Eerste deel, fol. 209. br. fol. Uit Commelin, Fred. H. 1651.

1724 „Afbeelding der stad en forteres v. Parayba". — Amst. *C. J. Visscher*, welk adres door een matroos op een dolfijn zittende wordt vastgehouden. Op den voorgrond, aan een houten hek met papegaaijen, een afzonderlijk kaartje. Met Holl. beschrijv. Hg. 50, br. 54 dm. br. fol. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

1725 Romerswaal, eene oude stad in Zeeland, langzamerhand door het water verwoest, in 1634 meest geinundeerd en weggespoeld. — „Afbeelding hoe „het zich van ouds vertoonde" 2 gezigten boven elkander. br. fol. Uit: Smallegange, Chronijk v. Zeeland.

1726 (6 Sept.) Slag v. Nördlingen door den Kardinaal Infant gewonnen. — „Delineatio aciei et pugnae ad Nortlingam". Fraaije grav. door *B. F. Berckenrode*, met beschrijv. gr. fol. Hg. met tekst 48, br. 58 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

1727 (1635 5 Mei.) Inhaling v. d. Kardinaal Infant (opvolger v. de Infante Isabella) in Antwerpen. — „Pompa introitus Ferdinandi Austriaci Hisp. Infantis „in urbem Antverpiam, 15 Kal., Maji 1635; icones a P. P. Rubenio inv. „ac delin. Antv. T. a Tulden. (1642.) gr. fol. — Zeer fraaije afbeelding van alle eerepoorten, opschriften, enz. bij die gelegenheid opgerigt, naar de ontwerpen v. *Rubens* gegrav. door *T. v. Thulden* op 47 bl. gen°. 2—43, voorts gegrav. titelpl. en eene groote plaat (N°. 1?), eene estrade voorstellende waar de Kardinaal, verzeld door de Godsdienst en Minerva, ontvangen wordt. Deze door *S. a Bolswert*, met adres v. *Ger. Hendricx*. Sommige platen (8, 6, 16, 42, 43) zijn in 2 bladen; N°. 37 en 38 zijn op ééne plaat. De platen zijn van verschillende grootte, doch het geheel met de randen is gr. fol.

1728 Inhaling van den Kardinaal Infant te Gent. — „Ser. Ferdinandi Card. „Inf. triumphalis introitus in Flandria metrop. Gandavum. Auct. Guill. „Becano. Antv. J. Meursius. 1636." — 26 pl. en titel gegrav. door *A. v. d. Does*, *C. Galle*, *P. de Jode*, *J. Neefs*, *C. Schoor* en *C. Schut*, alle eerepoorten, vertooningen enz., bij die gelegenheid voorstellende. fol. De platen v. verschill. hoogte of breedte, met den tekst een gewoon folio boek uitmakende. — De inscriptiën voor al die vertooningen, enz. zijn ook afzonderlijk gedrukt in het werk: „Inscript. arcuum triumph. et „pegmatum Antv. erect. honori Princ. Ferdinandi Austr. cum eam „urbem adventi suo beäret 15 Kal. Maji 1635. Antw. *B. Moretus*. 1635. 38 pp. 4°."

1729 „Antithesis, ofte tegenstellinge der Triumphante Inhalinge v. d. Door„lucht. Card. Inf. binnen Antwerpen." — Gedicht in 30 zesregelige strophen, geteek.: *In verdriet duldigh*. Zonder plaats of jaar. 1 blad folio.

1730 (20 Mei.) Zinneprent op de Vrede door den Keurvorst v. Saksen met den Keizer gemaakt. — „Droomspoock, offte des Koninghs v. Swedens Geestes „Aenspraeck aen d. Ceurvorst v. Sacxen, v. wegen de Verbondts-breeckinghe,

„d. J. 1635. d. 20 Mey". — De Keurvorst v. Saksen ligt te bed en slaapt; voor hem de geest v. Gustaaf Adolf met een brandende toorts in de hand en toonende de doodelijke wonde in zijne borst voor de Duitsche zaak en die v. h. Protestantismus ontvangen; den Keurvorst opwekkende niet te slapen, maar de gemeene zaak te behartigen. De Raadsheeren v. d. Keurvorst, Dr. *Turing* en Dr. *Hoy*, die hem tot vrede hebben aangezet, bij het bed; de eerste staat bij het bed, de laatste zit achter Gustaaf, en leest in een opengeslagen boek, en in h. verschiet de Keurvorst aan een banket voor den vrede. — Onder de pl. het bovenstaande opschrift en eene zamenspraak in verzen v. d. Geest, den Keurvorst en zijne raadslieden, in 3 kol. — Fraaije pl. zonder naam of eenig adres. De pl. hg. 21, met vers 50 dm., br. 27 dm. gr. fol.

1781 (20 Mei.) „De Philippines (de Schans in Vlaanderen) beleegert (door de „Spanjaarden) en ontset". (Commelin, Fred. H. 212.) — Afbeelding v. de Schans en h. omliggende land, met vele beeldjes. Met inschrift bovenaan links. br. fol. Gem[t]. Fig. 20 fol. 212. Uit: Commelin, F. H. 1651.

1782 Geheel als voren, doch omgekeerd, met inschrift regts. Slechte kopij v. de voorg. pl. Uit Commelin. 1652.

1783 *a.* (Mei.) Frederik Hendrik wordt als Generalissimus in het Fransche leger (in Braband) begroet. (Wagenaar XI. 202.) — Tafereel in het kamp voor eene veldtent. Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°. Uit Kok, Vad. Woordenboek. XVI. pl. 2.

b Dez. pl. *proefdruk* voor alle letter.

c Hetzelfde; origin. *teekening* voor de voorg. plaat door *J. Buys*.

1784 (1 Junij.) Verovering van Thienen in Braband. (Wagenaar XI 202.) — Plan der Stad en v. h. omliggende land. Onderaan regts een inschrift, regts eene Zigeuner vrouw te paard en eenig voetvolk. Gem[t]. bovenaan fig. 21. fol. 215. br. fol. Uit Commelin, Fred. H. 1651.

1785 Hetzelfde als voren, doch omgekeerd. — Van onderen eene fraai geëtste afbeelding van eene ontmoeting tusschen paarden en voetvolk. Znd. naam v. grav. (waarschijnlijk *D. Stoop*.) Gem[t]. links: Fig. 21. fol. 215. br. fol. Uit Commelin. 1652.

1786 (7 Junij.) Het Fort Real in Brazilie door den Kolonel Artichewsky belegerd en veroverd. (Commelin, Fred. H. I 229—231.) — Kaart v. het land waarin het fort ligt; links de rivier. Zonder nm. v. grav.; bovenaan regts gen°.: I 231. Uit Commelin, Fred. H. 1652.

1787 (24 Junij tot 4 Julij.) Beleg van Leuven door de Holl. en Fransche legers. Door *And. Pauli*. Met „*Aenwijzingen*" in het Holl. en Fransch. fol. hg. met beschr. 50 dm., br. 40 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1788 (28 Julij) Schenkenschans door de Spanjaarden bij verrassing ingenomen. (Wagenaar XI. 205.) „Belegeringe v. Schenkenschans, met alle de nieuwe „Forten en de Approchien. — Le Siège du fort de Schinc," etc. Uitvoerige kaart v. de landtong der Betuwe waarop het fort Schenkenschans, en der tegenoverliggende Veluwe; onderaan de Duffelweert, enz. In 3 bladen (eene groote kaart waarop het fort; een half blad links, met een klein kaartje der geheele streek, en een half blad regts met bovenstaand opschrift.) — Met uitvoerige Holl. en Fransche beschrijving en uitlegging, „Ware afbeeld. v. Schenkenschans, of 't 's Gravenweert, verovert d. 28 „Julij door die v. Gelder" enz. ieder in 4 kol. (op 2 bladen.) Met adres

v. *H.* en *W. Hondius*, Plaatsnijders te 's Hage. 1635. De 5 bl. te samen 62 dm., br. 91 dm. *Zeer zeldzaam*.
(In deze beschrijv. wordt v. h. beleg door Fred. H. niet gesproken, doch op de kaart wel de werken v. Nederl. en Spaansche zijde aangeduid.

1739 (30 Julij — 1636 29 April.) Schenkenschans door Frederik Hendrik belegerd en ingenomen. (Wagenaar XI. 205—208.) Plan der vesting en kaartje der rivieren Rijn en Waal, en van de tegenoverliggende oevers, waaronder een profil van Schenkenschans aan den Rijn. — Hieronder eene afzond. „Korte ende doch waeracht. beschrijv. v. h. Fort van S.... nu „weder door d. Prins belegert 30 Julij" met uitlegging der Letters A—Q in de plaat, waaronder een berigt van 1 Aug. over het beleg. Znd. naam of adres, 1 bl. fol. hg. 18, met beschr. 37 dm., br. 23 dm. *Zeer zeldzaam*.

1740 (3 Aug.) Hetzelfde. — „*Schenkenschans ofte 's Gravenwaert.*" De kaart No. 1738, Schenkenschans, de Rijn en Waal en het naast bijgelegen land; doch omgekeerd, en verkleind; Sch. in het midden, links onderaan Emmerik; met vorenstaand bovenschrift. — Met afzonderl. Holl. en Fransche beschr. ieder in 3 kol. naast elkander: „Cort en bondich verhael, mitsg. perf. „afbeeld. v. h.... Fort Sch." — „Briefve et verit descr. etc. Traduit du „Flam. par Dn. Bredan." Het verhaal v. h. beleg gaat slechts tot 3 Augustus. — Amst. *C. J. Visscher* 1635. gr. fol. Hg. 30, met beschr. 49 dm., br. 42 dm.

1741 (4 Sept.) Hetz. — „Nieuwe perf. Caerte v. Schenkenschans en de nieuwe „Forten: mitsg. de gantsche beleg. aen wederzijden." Deze beschr. in 4 kol (de laatste slechts eene halve kolom met fleuron) behoort tot eene mij ontbrekende en onbekende kaart. Het verhaal v. h. beleg gaat tot 4 Sept. Met adres v. *C. J. Visscher* in de Kalverstr. in de Visscher te Amst. 1635. Hg. 24, br. 34 dm.

1742 (26 Nov.) Hetzelfde. — Uitvoerige Kaart van den Rijn van Urdingen (links) tot Arnhem en Wageningen (regts op de kaart), en daar naast (ter regterzijde op een half blad) Gelderland tot aan Harderwijk; Schenkenschans dus op het midden der kaart. — Met uitvoerige afzonderl. beschrijv. in 12 kol. op 3 br. 4° bladen met opschrift: „Nieuwe ende perf. Caerte d. ghelegenth. v. Sch. „mitsgaders de Beleger. en de nieuwe Schanssen daeromtrent, alles door „den Ingen. *Jo. Jac. Schort.* Met Journael van 't ghene soo in de verove-„ring als in de beleger. is voorgev." Het Journaal v. h. beleg gaat tot 26 November 1635. — Met adres v. *C. J. Visscher* te Amst. 1635. De kaart br. 98 dm., hg. 26, met beschr. 41 dm. br. fol. *Zeer zelds.*

1743 „Gelegenh. ende beleger. v. Schenkenschans, curieus gemeeten en getek.
a „bij den Ingen. Jo. Jac. Schort." Kaart van de vesting, der rivieren Rijn en Waal, en v. h. naastliggende land. — Bovenaan regts een profil v. Schenk., onderaan links Griethuysen. Gem[t]. Fig. 23. Fol. 239. br. fol. Uit Commelin. 1651.

b Als voren, doch andersom. — Zeer slechte kopij, uit Commelin, 1652.

1744 Hetzelfde als 1743, doch veel grooter, v. onderen regts de profilen der Retranchementen, en bovenaan links de uitlegg. der 25 N°. — Van acht. bedrukt met het uitvoerig verhaal v. h. beleg. Blad Y 2 uit: *Bleau* Stedeboek. gr. fol. *Fraai gekleurd*.

1745 Kaart v. de oevers v. d. Rijn bij Pannerden waar het kwartier van Prins Fredrik Hendrik was. Onder op de kaart het wapen van Nassau

en de spreuk: „Soo de Heere de stadt niet bewaert," enz. — Onder deze kaart een afzonderl. plaat, profil van Schenkenschans, door *C. J. Visscher*. Hg. 29, met profil 47 dm., br. 43 dm. gr. fol. — Eene kopij van deze kaart is later in *Bleau*, Stedeboek geplaatst, en maakt daar het regtsche blad der voorgaande kaart uit, die dan te zamen een geheel vormen.

1746 Profil v. Schenkenschans (waaronder de bovenst. kaart in latere uitgaven behoort). br. fol. Van acht. bedrukt met Holl. beschrijving. Uit *Bleau* Stedeboek Y, zie N°. 1745.

1747 „*Het Vorstlijck Raffel-spel om Schenckenschants*. — Le Ravel des Princes „pour Schenk. etc." — Zinneprent der Hollanders op dit beleg. — Aan eene groote tafel waarop het plan van Schenkenschans en de muts v. d. Prins Kardinaal liggen, speelt deze staande; tegenover hem zit Frederik Hendrik; achter dezen staat de Koning van Frankrijk die hem een zak met geld toereikt, voorts Richelieu; de Keizer en de Koning van Spanje staan links, de Bisschoppen van Keulen en Ments staan, en de Paus zit regts van den Kardinaal; onder de tafel liggen de kermende (in dit beleg zoo mishandelde) Kleefsche en Guliksche boeren. Met bovenstaand 4 reg. inschrift in de plaat. — Met hetz. Holl. opschrift en afzond. Holl. vers, in 4 kol. à 70 regels, waarin alle deze personen een zamenspraak houden, en de muts v. d. Kardinaal verloren geacht wordt. Deze en de volg. twee platen zijn zonder eenig adres of naam en zijn even fraai als de verzen geestig. Komt zeer zelden met het vers voor. Hg. 19, met vers 45 dm., br. 28 dm. fol.

1748 Dez. pl., doch van ond. met Fransche verzen en zamenspraak, in Lat. letters en in 3 kol. gedrukt; het vers afwijkende v. h. Holl. De pl. met vers slechts hg. 31 dm. — In den Atlas v. d. Heer A. van Stolk te Rotterdam.

1749 „Misluckt Raphel-Spel van den Prince van Or. — Le jeu de Raphel failly „du Pr. d'Or." — Zeer fraaije en geestige spotprent van de Spaansche zijde; antwoord op de voorgaande. — Aan eene tafel staat de Prins Kardinaal met hoed op te spelen; aan zijne linkerzijde staat de Koning v. Spanje, regts zit de Keizer; Frederik Hendrik den worp v. d. Prins ziende vlugt weg, maar wordt door den Kard. Richelieu tegengehouden, terwijl de Koning v. Frankrijk hem een zak geld aanbiedt. — Met uitvoerig vers v. 4 kol. à 55 regels met hetz. opschrift, zijnde geheel een antwoord op de vorige plaat en verzen. — Zeer fraai geëtste plaat, zonder naam, (waarschijnlijk door *D. Stoop*) en de zeldzaamste der 3 platen. De pl. hg 17½, br. 23 dm., het vers 28 dm., br. 27 dm. fol.

1750 (29 April) Inneming van Schenkenschans na langdurig beleg. — „Het „geluckich eynd v. h. Vorst. Raffel-spel om S. — Le heur. fin" etc. — Om eene tafel staan de Kardinaal Infant en Prins Frederik Hendrik te spelen, waarnaar Richelieu ziet en wat Graaf Jan v. Nassau door een' verrekijker bespiedt. Met bovenstaand 5 reg. inschrift en afzonderlijk vers in 4 kol. à 48 regels; bovenaan eenige 2 reg. Duitsche strophen, onderaan eene zegezang der boeren over het einde v. h. beleg. — Zeer fraaije plaat en geestig vers. fol. De pl. hg. 20, br. 27 dm., het vers hg. 28, br. 30 dm.

In den Catalogus Munniks v. Cleeff N°. 434 vind ik nog: Verlossing d. *Kardinaals* Infant. Spotprent met vers op de Kard. Inf. wegens het ver-

lies v. Schenkenschans. Naar L. B. fol. Verkocht voor *f* 5 aan den Heer A. G. de Visser.

1751 „Uniti Belgii hieroglyph., oft Vereen. Nederl. zinnebeeld. affbeeld. d.... „Bescherming Godes.... door het cloeck beleydt v. S. E. Fred. H." — De Holl. tuin waarin een slang (*Prudentia uniti Belgii*) ligt, op wie staat: *Wesel, s'Bosch, Maestr.*, wordt aan de linkerzijde bewaakt door Frederik Hendrik; van voren de Holl. leeuw *Vigilantia D. Ord.* beschermd tegen *Card.* Ferdinand, die met een bijl de tuin wil omhakken. Met vele andere zinnebeelden. — Met afzond. vers in 2 kol., te zamen 68 regels, door *P. Nootmans*, met bovenst. opschrift. 's Grav. bij L. Breeckeveld, boekdrukker op 't Spui. 1636. De plaat is naar het ontwerp v. Nootmans of *A. v. d. Venne.* Uitmuntend *geëtst* door *W. van de Lande* en hoogst zeldzaam. Ze kwam ook voor Catal. Munn. v. Cleeff No. 436, verkocht voor *f* 10 — De pl. is br. 38 dm., hg. 26, met vers 53 dm. gr. fol.

1752 Antwoord op de voorgaande Spotprent. — „Waerachtich sinnebeeldt v. „d. teghenwoord. Staet v. Nederlant, wederlegg. een vals sinnebeeld in „Holland uitgeg. door P. Nootmans. Ende uitlegg. d. teghenwoord. „Landts-Staet d. Heer Adv. v. Thienen." De Holl. tuin waarin de Leeuw *Intus timores* (Binnen vol vreesen) ligt, en Frederik Hendrik vol angst staat; buiten den tuin de Kardinaal Infant die op de Babylon-slang v. Nederland treedt, waardoor 3 steden: Schenkenschans, Limburg en Dalen uit haar buik springen. — Zeer slechte en zoutelooze navolging van voorg. fraaije plaat. — Met afzond. gedicht in 3 kol., met bovenst. opschrift. Znd. nm. v. graveur of uitgever. gr. fol. Hg. 24, met vers 50 dm., br. 30 dm. Zeer zeldz.; dit exemplaar is het eenigste wat ik ooit gezien heb. Deze plaat zal dus een weinig vóór de inneming van Schenkenschans door Frederik H., uitgegeven zijn.

1753 (1636 16 Febr.) „Facsimilé v. h. octrooi der Staten v. Utrecht tot h. „oprigten der Utrechtsche Hoogeschool, waarvan het orig. op het Sted. „Archief v. Utr. berust. Utr. 1836". 1 blad lithogr. br. fol. — Hierbij een gelithogr. facsimile van het zeer zeldzame, door *Bronkhorst* geëtste portret v. Jonker Jac. v. Asch v. Wijck, voorzitter der Staten v. Utrecht. (dit in den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden). Met 8reg. Lat. vers: Magnatibus delectus, enz. fol. In omslag.

1754 (20 Febr.) Spotprent op den Admiraal van Duinkercken, Ant. Collart, in een scherp gevecht door Joan Evertsen overwonnen, gevangen en in Middelburg opgebragt. (Wagenaar XI. 236.) — *Colaert* staat in gepeins op het strand; in het verschiet een zeegevecht waarbij een schip in den grond wordt geschooten. — Met afzonderlijke „'t Samenspreeckinge „tusschen Matroos ende Colaert enz. Gedruckt 1636". eene berijmde zamenspraak in 4 kol. waarin over deze plaat gesproken wordt, zoodat die zeker afzonderlijk is uitgegeven, gelijk ze ook van een ander formaat is. — De pl. is fraai geëtst en zonder eenigen naam. gr. 4°. Hg. 17, br. 15 dm. Het vers hg. 17, br. 26 dm. Zeer zeldz. Het éénigste Ex. wat ik ooit gezien heb.

1755 „Afbeeldinghe v. de Slagh v. onse Troupen (in Brazilie) onder.... d. Colo„nel Artechau tegen de Spaensche.... onder.... Don Louys de Rochase „Borgia." — Gezigt v. de heuvelachtige streek in Brazilie waar h. gevecht geleverd en de overwinning behaald werd. Met 5reg. onderschr. Znd. naam v. grav. kl. br. fol. Uit *Montanus* America, of *Nieuhoff*, Brazilie.

1756 Spotprent op den windhandel in Bloemen in dit jaar gedreven (Wagenaar,
a XI. 264.) — „Floraes Gecks-kap of afbeeld. van 't wonderl. jaer van „1637 doen d'eene geck d'ander uytbroeyde, de luy ryck sonder geet, en „wys sonder verstant waeren." Inschrift boven eene plaat; in het midden zitten eenige handelaars aan eene tafel in eene zeer groote open narrenkap als in een herberg, met opschrift: De *Comparitje* (namelijk de vergadering van de liefhebbers) regts een vaandel met opschrift: *In de 2 Sottenbollen*, en onder het vaandel zit Flora op een ezel die weggejaagd wordt; links de duivel met een zandlooper in de hand en eene lange hengelroede waaraan al de briefjes van inschrijving hangen, die de liefhebbers elkander bij de verkoopingen gaven, (en waarvan eenigen onder de plaat afgedrukt zijn.) Regts in het midden de bloemen in een mand gedaan en naar den mesthoop gebragt. — Met uitvoer. uitlegging in 8 kol., meldende dat zij deze Schilderij over 1637 bij een Schilder hebben gezien, waarop vele curieuse opmerkingen over den handel volgen, onderteekend: *J. D. L.* Zonder naam v. grav. met adres v. *H. Focken*, wat er blijkbaar later bijgevoegd is. br. fol. Hg. 41, br. 53 dm. — Ofschoon in den tekst v. h. jaar 1637 gesproken wordt als van een vrij ver verleden, zoo schijnt deze plaat toch omstreeks 1640 of 1650 gemaakt te zijn; en hoewel ze zeer algemeen en deze druk vrij goed, doch blijkbaar opgegraveerd is, zoo heeft er zeker eene vroegere en betere druk met ander adres van bestaan, welke ik echter nooit gezien heb. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden, berust een Ex. met adres v. *H. Allardt* (wat wel de origineele plaat zijn kan.) Later is deze plaat in het *Stedeboek* v. *Bleau* opgenomen.

Over den Tulpenhandel vindt men belangrijke mededeel. in het Stuk van Mr. W. P. Sautijn Kluit, in de *Handelingen* der Maatsch. v. Nederl. Letterk. 1866 bl. 1—71, voorts in een Stuk v. Prof. R. Fruin, in den *Nederl. Spectator*. 1867 N°. 9 en in Nijhoff's *Bijdragen* v. Vaderl. Geschied. 1866.

b Dezelfde plaat, latere veel slechtere druk, waarop het adres v. *Focken* uitgewischt, doch nog even te zien is.

1757 Dezelfde plaat, zeer verkleind, met hetzelfde opschrift. Zonder naam v. grav. kl. br. 4°. — Uit den 8e. herdruk v. het boekje: Flora's ondergang. Haarlem. 1737.

1758 Spotprent op hetzelfde. — „De Mallewagen alias het valete der Bloe„misten." Opschrift boven eene groote Zeilwagen als van Stevin, waarin achteraan Flora ten troon zit; de wagen wordt door *Ydel-hope* langs het zeestrand gestuurd; op den weg liggen tal van afgesneden bloemen met hare namen; achter den wagen eene menigte mannen en vrouwen die hunne weefgereedschappen vertreden en in den wagen meê willen rijden; achter hen eene stad (Haarlem?), aan de 4 hoeken der plaat eene voorstelling van: 1. de *Pottenbackers Hoff* (een tulpentuin.) — 2. De Comparitie te Hoorn. — 3. die te Haarlem — 4. de afrekeningen. — Met afzond. en zeer uitvoerige zamenspraak (in 3 kol.) met opschrift: „Ne Sutor ultra „crepidam; Floraas windtwaghen, met haer sotte kinderen, sylende uyt „Holl. na Calis" tusschen den Zeeman en Schout die op het strand bij den windwagen elkander de dwaasheden v. dezen handel mededeelen. Zonder naam v. grav. of dichter; met onderschrift: „Gepract. int Collegie „v. d. discrete Floristen." Hg. 30 met vers 48 dm., br. 32 dm. gr. fol.

1759 „Dood-Rolle ende Groef-maal v. Floortie-Floraas." — Floraas swijmel- „snicken." — „Nieuw lied v. Soeters naesmaeck." — 8 St. zinnepr. op den Tulpenhandel. Met houtsneden, kl fol. In Catal. Munniks v. Cleeff. 1860. N°. 450.

1760 „Afbeeld. v. de Capelle v. ons Lie-vrauw te Runcxputten, genaemt ter Noot tot Heylo in Oesdum". — De ruine der Kapel bij Heilo, (met het Mariabeeld waaraan vele Mirakelen toegeschreven worden) in een landschap met vele bedevaartgangers met inschrift: „Capell aldus in Ruiny ge- „gestaen v. 1578 tot 1637". Boven in de plaat de kapel in welstand vóór de verwoesting in 1578 en daarnaast de foudamenten gelijk ze in 1637 bij het wegruimen der ruine gevonden werden. — Met bovenstaand onderschrift en 8reg. vers v. *Schellius* (?) zonder naam v. grav. Late afdruk eener plaat v. 1637 of daaromtrent. br. fol. Hg. 26 br. 32 dm.

1761 (18 Febr.) „Beleg en verovering v. Porto Calvo in Brasilie door Graaf Jan Maurits. (Commelin, Fred. H. I. 274) — Prospect à vol d' oiseau van het fort Porto Calvo, met de versterkingen enz.; en het aanrukkende Hollandsche krijgsvolk; bovenaan links het portret v. Graaf Jan Maurits in med.; regts dat v. d. Pool Christf. Arciscewsky, (Kolonel in Holl. dienst) op een klein kaartje van een deel van Brazilie. — Zonder naam v. grav. — Hierbij „Autentyck verhael" en „Articulen". in 4 kol. met adres: Amst. bij Jan v. Hilten. 1637. De pl. hg. 33 dm. met beschr. 62 dm. br. 40 dm. *Zeer zeldzaam*. — Kwam voor in d. Atlas v. Dr. Munniks v. Cleeff. 1860. N°. 447.

1762 Hetzelfde. — „Belegh en verovering v. h. Povaçon de Porto Calvo.... „onder h. beleyt v. Jean Mauritz v. Nassau. Na de afteyck. v d. Col. Christf. „Artischowky." — Kaart v. h. land, in h. midden de sterkte. — V. ond. „Kort en Authenticq Verhael v. h. beleg en veroveren v. P. C." enz. in 6 kol.: Met adres v. *J. Bleau* te Amst. 1637. br. fol. Hg. 37 met verh. 52 br. 49 dm. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

1763 (16 April.) Verraderlijke moord v. d. Burgemeester Sebast. de la Ruelle te Luik aan een' maaltijd door den Graaf de Warfuse, die deze stad van Frankrijk onder Spanje brengen wilde, doch nå den moord v. la Ruelle zelf door de burgerij overvallen, vermoord en naar de galg gesleept is. (Aitzema II. 506—511.) — Afbeelding v. de geheele gebeurtenis in 5 afdeelingen op ééne plaat; met de portretten v. d. Graaf en zijne helpers en der 2 Priors der Carmelieten kloosters te Luik, zaamgezworenen v. d. Graaf. — Met Duitsch bovenschrift: „Eigentl. Abbildung u. grundl. „Erklär. d. Mordthat" enz., en uitvoerig Duitsch verhaal in 3 kol. onder de plaat. Znd. naam of adres. gr. fol. Hg. 19 met beschr. 40, br. 28 dm. *Zeer zeldzaam*.

1764 Hetzelfde, veel kleiner; alleen de moord in eene afzonderlijke kamer. —

a Fraai titelplaatje v. h. pamflet: „Tragedische Historie v.... la Ruelle." Amst. 1637. 4°. V. acht. de woorden: H. le Clerc, opperste Griffier.

b Het lijk van den vermoorden Burgemeester met ontblootte borst waarin zijne wonden te zien zijn, op een bed ten toon gesteld, waarnaast een een hellebardier de wacht houdt. — Met 2reg. curs. bovenschr.: „Afbelding (*sic!*) v. M. M. Sebast. de la Ruelle" enz. en v. ond. een 16reg. vers in 2 kol. curs. gedrukt gr. 4°. Uit hetz. pamflet.

1765 (23 Julij tot 10 Oct.) Beleg en verovering van Breda. (Wagenaar XI. 253—256.) — Kaart v. h. geheele land om Breda, in 2 bl. Op het

31

linksche blad in h. midden', de stad met de veruitgestrekte belegeringswerken, op het regtsche onderaan Geertruidenberg en de Biesbosch. Met inschrift (onderaan op h. linksche blad) „Expugnatio fortiss. urbis „Bredae. Afbeeld. v. de beleg. v. Breda door F. H.... 10 Oct." br. fol. Te samen br. 83 dm. hg. 37 dm. — Het Ex. v. d. Heer A. v. Stolk te Rott. heeft aan de linkerzijde nog een afzonderlijk toevoegsel waarop het *Mastbosch* en boven de pl. een doorloopend profil. v. Breda. Te zamen hg. 48 dm., br. 93 dm. *Zeldzaam*.

1766 (25 Julij.) Als voren, doch verkleind, op 1 bl. Bovenaan links een groot veld, *a* met 8 reg. inschrift. „Nieuwe Kaerte v. Breda," enz. en onderaan links de wapens van Breda en Geertruidenberg en adres v. *C. J. Visscher*. — Met afzonderlijk „Kort en bondigh verhael d. Stad Breda, enz." in 6 kol. welk verhaal v. h. beleg tot 25 Julij gaat. Met adres van *C. J. Visscher* te Amsterdam. Hg. 35 met beschr. 47 dm., br. 49 dm. gr. fol.

b Dez. kaart doch met vele verandering; het groote veld voor het inschrift is zeer verkort, de positiën der belegeraars zijn veelvuldig veranderd, onderaan links op de plaats v. de wapens der beide steden is nu eene afbeelding v. h. hoornwerk voór de Ginnekerpoort den 7e Sept. 1637 door Fr. H. veroverd. — Met uitvoerige beschrijving v. h. geheele beleg tot aan de overgave, in 6 kol. Met adres v. *C. J. Visscher* te Amsterdam. 1637. Hg. met beschrijv. 54 dm. br. fol.

1767 Als voren doch verkleind, daarentegen is het land aan weerzijden van de kaart verder. Met inschrift links gemt.: Eerste deel f°. 269. br. fol. Uit Commelin. 1651.

1768 Geheel als voren, doch omgekeerd; het inschrift bovenaan regts; br. fol. Uit Commelin. 1652.

1769 (30 Julij.) Hetzelfde, doch anders en kleiner; regts de *Mark*, links de *Nieuwe Schans*. — Zonder naam of inschrift in de kaart. Met onderstaand „Cort „verhael d. beleger. d. voortreff. stadt Breda" enz. gaande tot 30 Julij. Amst. J. v. Hilten 1637. br. fol. Hg. 26 met besch. 37 br. 26 dm.

1770 (13 Sept). Hetzelfde. Breda met alle uitgestrekte verdedingswerken; bovenaan regts het wapen der stad. — Van ond. uitvoerig verhaal der belegering tot 13 Sept. met opschr. „Correcte caerte en de afteeken. v. d. beleg. v. Breda" in 4 kol. Met adres: Amst. voor *J. v. Hilten*. 1637. gr. fol. Hg. 35 met verh. 53 dm. br. 47 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

1771 (12 Sept.) „Vertooninge der Stadt Breda." — Profil der stad met dit bovenschrift, en daaronder de afbeelding v. d. uittogt v. h garnizoen en lager op een afzond. blad de 2 afbeeldingen v. de hoornwerken voor de Antwerper en Ginnekerpoorten den 12e (en 7e) Sept. veroverd. Ter weerszijde der plaat de artikelen van capitulatie door de bezetting voorgesteld en die welke voor den Prins gegund zijn, met de uitlegging der letters in de plaat. Amst. *J. v. Hilten*. 1637. br. fol. De pl. hg. 38 br. 33 met de zijstukken 55 dm. *Zeer zeldzaam*.

1772 Hetzelfde op 1 bl., doch alleen de stad (in het midden) met de belegeringswerken, regts de rivier de Mark. — Met Fransche inschriften en en uitlegging der No. 1—50 op de kaart; met Lat. opdragt aan Willem Maurits, (later Prins Willem II) door *J. Bleau*. br. fol. Fraai gekleurd. Van acht. bedrukt met Holl. verhaal v. dit beleg. Uit *Bleau* Stedeboek.

1773 Beleg en verovering v. Breda. — Het plan der stad met de belegerings-

werken. Van boven onder een dubbele toog het portret v. Fred. Hendrik en de wapens v. Oranje en Breda. — Op den voorgrond regts het hoofdkwartier v. den Prins, het dorp Ginneken; links eenige ruiters. Geteekend en voortreffelijk geëtst door *J. Gerrits v. Bronckorst* v. Utrecht. 6 bladen grav. en 2 bl. beschrijv., ieder hg. 34 br 44½ dm. br. fol.
Deze bijzonder fraaije en uiterst *zeldzame* plaat is noch door *Bartsch* noch door *Nagler* vermeld, doch volgens dit Exemplaar, uit den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden, beschreven door *R. Weigel*, Supplem. I 155.

1774 *Expugnatio urbis Bredae.* Kaart v. h. beldg v. Breda, in 9 bladen. Door *Balth. F. van Berckenrode.*" *Zeer zeldzaam.* — Vermeld in Catal. Munniks v. Cleeff. 1860. N°. 441. Verkosht voor *f* 25.— — Deze kaart bestaat uit 6 bl. en 2 bl. beschrijving en berust in het Prentkabinet der Leidsche Hoogeschool. — Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden heeft over deze kaart breedvoerig gehandeld in zijn stuk over *Floris Balthasar*. Tijdschr. Instituut. 1845. bl. 45 N°. 37.

1775 Uittogt v. h. garnizoen uit Breda. — Vier bladen, ongenommerd en zonder eenig inschrift hoegenaamd; het linksche blad stelt een uittogt v. Monniken voor, op den achtergrond de toren en het kasteel v. Breda; de middelste plaat vervolgt de optogt der Monniken die een groot kruis dragen, regts een wagen met zieken (?); het 3e (regtsche) blad vertoont den Gouverneur in zijne koets zittende; in het verschiet kanonnen die weggevoerd worden, enz. — het 4e bl. vertoont wagens met mannen en vrouwen; regts 2 mannen te paard en 4 of meer te voet. — Ieder blad heeft v. ond. een 2 duim hoogen wrijfboord, doch zonder éénig inschrift, naam of getal op een der platen. — Fraai gegrav. (welligt door *P. Quast.*) br. fol. Ieder blad hg. 20¼ met wrijfboord 23 dm. br. 26 dm. Mijn Ex. heeft slechts de 3 eerste bladen; aan het Archief d. Genie. (Ministerie v. Oorlog te 's Hage) berust ook het 4e blad. *Zeer zeldzaam.*

1776 Zinneprent op de verovering v. Breda, met onderschr. „Principis Auriaci „vigilantia Breda expugnata. 7 Octob. A°. 1637." Bovenaan een profil der stad, daaronder de zinneprent in 3 afdeelingen; in het midden zit de Prins op eene estrade en vóór hem, lager, 8 zinnebeeldige figuren; links zit de Prins in een zegewagen door 2 leeuwen getrokken, regts staat de Prins geheel geharnast op een krijgsman: *Breda.* Znd. v. grav. br. fol. Hg. 28 br. 49 dm. *Zeer zeldzaam.* Het komt mij bijna voor dat deze plaat het bovenstuk v. eene andere grootere prent of eeredicht is.

1777 „*'s GravenHaagsch Wellekomst*" aan Fred. Hendrik. Zinnepr. op de inneming v. Breda; met gedrukt vers. Amst. bij *S. Savery.* gr. br. fol. — In Catal. Munniks v. Cleeff. 1860. N°. 445. Verkocht voor *f* 12,—

1778 (27 Oct.) De Stad Damvillers in Luxemburg door de Franschen op de Spanjaarden veroverd, belegerd sedert 1 Sept. en den 27 Oct. overgegeven. Plan der vestingen v. h. omligg. land. Met beschrijv. v. h. beleg op de keerzijde. gr. fol. Uit *Bleau* Stedeboek d. Zuidel. Nederl.

1779 (20 Dec.) Drie platen over den herbouw v. d. Amsterdamschen Schouwburg op de Keizersgracht, voornamelijk door toedoen v. d. Burgemeester N. van Kampen. (Wagenaar. Amsterdam I. 533.) — De 1e plaat vertoont het tooneel zelf met alle getimmerten en opschriften; op de voorzijde 2 schilden met een Lat. en Holl. opschrift: „Amsterd. „Schou„tooneel, gesticht in 't jaar 1637" daar naast 5 wapenschilden van v. d.

Kruyssen, Domselaar, Wittenoom, Jan Vos, Serwouters en Vennekool, in 1658 regeerende Hoofden v. d. Schouburg. Met een 8 reg. vers v. Vos: „De Duitsche Schouburg, enz." — De andere plaat stelt het ruim v. den Schouwburg met de 2 rijen loges boven elkander en de toeschouwers voor; daarboven de open banken met het mindere volk. Tusschen deze beide plaatsen éene regel: „Tooneelspel quam in 't licht enz." Onder de afbeelding een 8 reg. vers van Jan Vos: „De Schouwburg is „voor 't oor en 't oog van 't volk gesticht" enz., daar tusschen het zinnebeeld van den Schouwburg, de Bykorf. — Op beide platen staat onder het vers eene 1 reg. opdragt dezer 3 platen aan de 6 reger. Hoofden door J. Lescaille. 1658. — Op de 3 pl., de *grondteekening* is een vers v. Jan Vos op het tooneel en een van Vondel ter eere v. d. Raadsheer Nic. v. Kampen, Stichter v. d. Schouwburg. — De grondteek. gegrav. door *W. v. d. Laegh*; de beide andere platen zijn zonder naam van grav. (doch door *S. Savry*.) De beide groote pl. ieder hg 52 dm. br. 72½ dm. br. fol. de grondteek. hg. 40, br. 54 dm. In 1662 is de Nederd. Akademie te Amst. hernieuwd. — Zie over dit tooneel: Jonckbloet, Nederl. Letterk. II. 1. bl. 200.

1780 De plaat v. h. Tooneel verkleind, met 2 reg. onderschrift: „De Schouwburg „van binnen" br 4°. Hg. 20 br. 30 dm. Uit *Dapper*. Beschrijv. van Amst.

1781 De beide platen v. h. Tooneel en v. h. Ruim, verkleind volgens de vertimmering in 1665. Met 2 zes reg. verzen v. Vondel, het eene aan N. v. Kampen, het and.: *Tooneelspel kwam in 't licht*. 2 pl. br. 4°, ieder hg. 14 br. 18 dm. Uit de Marre, Eeuwgetijde der Schouwb.

1782 Hetzelfde, meer verkleind, met 1 reg. Holl. bovenschrift. kl. br. 4°. Hg. 12 br. 14 dm. — Dez. pl. met 1 reg. Holl. en Fr. bovenschr. — Dez. pl. met Holl. en Fr. bovenschr. v. acht. bedrukt. — Uit: Domselaar, Beschr. van Amst. en latere afdrukken.

1783 (1638. 28 Febr.) „Auctent. ende grondige verclar. v. d. Schermutselen en „veldtslagh d. 28 Febr. en 3 Maert 1638 voor Rhijnfelden tusschen S. „G. Hertoch Barent v. Wijmeren en d. Veldtmaarschal Johan de Weerdt, „perfect. in dit caertjen aengheweesen." — Afbeelding van een veldslag, waarboven het portret v. „Syn Altess H. Bernhard," in med.; op den voorgrond liggen de Rijngraaf en *Valoys* gesneuveld op den grond en zijn de *Graaf van Nassou* en *Jan de Weert* handgemeen. — Met afzond. beschrijv. in 3 kol., met bovenstaand opschrift en uitlegging der letters A—O in de plaat. Met adres v. *J. v. Hilten* te Amsterdam. 1638. Hg. 25 dm., met verklar. 52 dm. br. 32 dm. *Zeer zeldzaam*.

In dezen slag v. het Beijersche leger onder Hertog Barend v. W. is het Keizerlijk leger onder Jan de Weerd geheel geslagen en hij zelf gevangen genomen.

1784 (30 April tot 29 Julij.) Executie der 9 geestel. en wereldlijke personen, (Cl. de la Court, soldaat en zijne vrouw; L. Cater, metselaar; de Brouwer Jan Landsman, 2 R. C. Priesters, 2 Jezuïten en de Rector der Jezuïten) die zamengezworen waren, Maastricht aan de Spanjaarden te verraden. (Wagenaar XI. 276. Aitzema. II. 572.) In het midden het schavot, waarop de la Court gevierendeeld en zijne vrouw onthoofd wordt enz. In de 4 hoeken der plaat de portretten der 4 R. C. Priesters en Jezuïten; bovenaan in het midden de zaamgezworenen hun verraad op een Bijbel bezwerende. — Van ond. de uitlegg. in 3 kol. met opschrift:

„Perf. afbeeld. van de Justitie over 9 Geestel. en Wereldl. personen" enz. Met adres: Amst. *J. v. Hillen*. 1639. fol. Hg. 20 dm., met beschr. 33 dm, br. 28 dm. *Zeldzaam*.

b Dezelfde pl., latere (?) druk zonder adres.

Hierbij 3 berigten in plano over dit verraad, de 2 eerste bij *L. Breeckevelt* te 's Hage; de eerste getit.: „Kort verhael v. t verraet v. Maestricht, de andere „Extract uit een brief v. Maestr. (17 Mart") de derde bij *A. Meuris* te 's Hage ook getit.: „Kort verhael v. h. verraedt v. 27 Febr. „ontdekt en de Justitie v. 30 April en 1 Mei in Maestr."

1785 (Junij) Mislukte aanslag der Staatschen op de Schans van Callo onder Graaf Willem van Nassou. (Wagenaar XI. 271.) — „Nieuwe caert van „de ghelegenh. v. de forten v. Calloo, Verrebroeck met de dijken soo die „selve sijn doorghesneden en ghefortif. ghewest." Regts het verdronken land v. Kieldrecht, Calloo, enz. in het midden Calloo en de schepen, links de Schelde; v. onderen uitvoerige uitlegging der 30 N°. Antw. bij *Pt. Verbist* op de Lombaerde Vest in America. br. fol. Hg. 33 br. 40 dm. Fraaije en zeldz. kaart.

1786 Afbeelding van de Hollandsche soldaten die naar de schepen vlugten welke bij de kerk en het fort van *Callo* leggen, in het verschiet het fort *St. Marie de Perel*. — Fraai *geëtste* prent (door *B. Peters?*) met adres v. *J. Meysens* (te Antwerpen) zonder eenige naam of uitlegging, ofschoon ik geloof dat die er bij behoort, wijl de kerk van Calloo met *g* geteekend is. br. fol. Hg. 15 dm. br. 47 dm. *Zeldzaam*. Deze plaat heb ik nooit meer gezien.

1787 Als voren, in 2 afdeelingen, n.l. bovenaan eene iets verkleinde kopij der plaat en van onderen de kaart zeer verkleind doch regts veel verder strekkende. Met Duitsche uitlegging der N°. 1—18 in de plaat, en 2 reg. bovenschrift: „Eigentl. Abbild. d. Schantzen Callo, Verbroeck," enz. Hg. 29 br. 36 dm. br. fol. Uit Merian.?

1788 (16 Aug. tot 6 Sept.) Bezoek v. Maria de Medicis, weduwe v. Koning Hendrik IV, aan ons land om de bemiddeling der Staten en v. d. Prins te verzoeken tusschen haar en haren zoon Lodewijk XIII. (Wagenaar XI. 276. Aitzema II. 540—551.) — Begroeting der Koningin door Prins Frederik Hendrik bij den Bosch, en ontvangst van de Koningin (vergezeld door de Prinses v. Oranje) door de afgevaardigden der Staten Gen. bij den Haag. — De 1e pl. stelt in het verschiet (links) 's Bosch voor; op den voorgrond de rij der koetsen, de ontmoeting en al het militaire geleide. Met onderschrift: „Comme S. A. Mons. le Prince d'Or. vint au devant de „la Reyne aux Approche de Bois le Duc"; — de 2e pl. heeft in h. verschiet links, den Haag, op den voorgrond de rij van koetsen, waarin Maria de Med. en de Prinses gezeten zijn, de begroeting enz. Met 2 reg. onderschr.: „Comme l. Deputez.... aux appr. de la Hay" — Beide platen fraai *geëtst* zonder naam, de 1e pl. hg 28 br. 69 dm., de 2e hg 26 br. 20 dm. Uit het zeer zeldzame werk v.: *P. de la Serre*, Entrée de la Reine Mère dans l. Prov. Un. de Pays-Bas. Lond. 1639. pt. fol. herdrukt door de zorg v. d. Heer A. Oltmans te Amsterdam bij J. M. E. Meyer. 1848. 8°. De origineele druk v. h. Fransche werk kwam voor in Catal. Munniks v. Cleeff. 1860. N°. 459. Verkocht voor *f* 20.—

1789 Maria de Medicis afgebeeld als Minerva, Godin der kunsten. Naar *P. P. Rubens* door *J. B. Massé*. 1708. gr. fol.

1790 (31 Aug.) Maria de Medicis, vergezeld door de Prinses v. Oranje, Amalia v. Solms, wordt te Amsterdam op prachtige wijze door eene uitgelezen schaar van jonge burgers, allen te paard, ingehaald, onder aanvoering v. d. Adv. C. v. Davelaar, Heer v. Petten. — Uitvoerige voorstelling van dezen intogt in Amsterdam langs den, toen pas voltooiden, Haarlemmer trekvaart; (en niet langs den toenmaals gebruikelijken IJ-dijk) in 6 aan elkander sluitende platen. Zonder naam v. teekenaar of graveur (doch waarschijnlijk naar *J. Maertsen de Jonge* (door *P. Nolpe?*) gr. br. fol. te zamen lang 3 el 7 dm. (iedere plaat br. 47 à 49 dm., de laatste br. 58 dm. welke echter meestal in 2 bladen verdeeld, voorkomt hg. 39 dm.

Wijl deze platen ongenommerd zijn, en de reeks dikwijls oncompleet voorkomt en ook wijl deze platen later, in 1660, met geringe verandering, voornamelijk der costumen, gebruikt zijn voor de inhaling van de Keurvorstin van Brandenburg, laten we hier eene korte beschrijving van iedere plaat dezer reeks volgen.

Bl. 1. Haarlemmerpoort, ophaalbrug, open hek, 3 trompetters, 1 voorrijder.
„ 2. Een voorrijder, 2 jongens te voet, 1 voorrijder, tweemaal 3 ruiters naast elkander, en 1 v. h. 3e peleton.
„ 3. De 2 ruiters v. h. 3e peleton en daar achter 4 peletons, ieder van 3 ruiters.
„ 4. Een voorrijder met klein vaandel, en 4 peletons van 3 ruiters.
„ 5. Twee peletons van 3 ruiters, vele anderen door elkander, aan het einde de voorrijder *blootshoofds* op het eerste span voor den wagen.
„ 6. De wagen waarin Maria de Medicis rijdt, daar achter vele personen te paard, allen blootshoofds. — Meer achterwaards een wagen waarvan slechts het voorstuk gezien wordt met 3 personen te paard. Deze laatste afdeeling is in de meeste Ex. van dezen optogt een afzonderlijk blad.

Dit Exemplaar dezer fraaije Serie is op veel grooter en zwaarder papier gedrukt dan ik ooit ergens gezien heb, (n.l. 44 dm. hg. terwijl de gewone Ex. en zelfs de proefdrukken der 16 pl. in het werk van *Barlaeus* slechts 38 dm. hg. zijn.) Het behoorde blijkbaar in een Ex. op zeer groot papier van den Hollandschen tekst v. *Barlaeus*, Blijde inkomst, waarvan hier slechts de titel, doch daarbij alle platen in gewone, genomm. afdrukken op zeer zwaar papier, doch van gelijke hoogte, nl. 44 dm. aanwezig zijn.

1791 Titel, opdragt en portret voor eene afzonderlijke uitgave der bovenstaande plaat.

1°. „Iconismus turmae patritiae equestris Christ^am^ Regm. Matrem, Ma„riam Mediceam Amstelrodamum intrantem jussu D. D. Consulum exci„pientis et deducentis." Titel in 5 reg. opschrift in kapit. letters; daaronder het wapen v. Amst. (hg. 25½ br. 30 dm.) fraai gegrav., nog lager: „Amstelr. A°. Dom. CIↃ IↃ XXXIX" Aan de keerzijde eene Latijnsche opdragt der plaat v. d. optogt door *W. de Leeuw* (uitgever of grav.?) aan de 4 Burgemeesters: Pancras, Backer, Boom en Geelvinck,

2°. Hetzelfde wapen der stad, zonder bovenschrift; onder de plaats en jaar het adres v. *Corn. Danckerts*.

3°. „Effigies Mariae de Medicis Christian. Gall. Regis Henrici M. Conjugis, trium Regum matris," etc. 4 reg. opschrift, daaronder het portret (borstbeeld links in med. met randschrift) v. Maria de Medicis, ter weerszijde 2 zinnebeeldige gevleugelde zittende vrouwenbeelden, naar *G.*

Hondhorst. Daaronder 1 regel: „Urbem Amstel. intravit Regina ipsis Cal. Sept. 1638.

Ieder dezer bladen is hg. 38, br. 45 à 52 dm. Afdrukken op gewoon papier. Deze 3 bladen zijn van de grootste zeldzaamheid.

792 Dezelfde optogt als 1790 in 8 *teekeningen* uit dien tijd en waarschijnlijk de *origineelen* naar de natuur gedaan. Op blad 7 zijn hier tusschen de ruiters die den wagen v. Maria de Med. volgen, en den laatsten wagen, eene menigte personen te voet en te paard afgebeeld, die *niet* op de gegrav. platen voorkomen; ook in andere kleinere zaken wijkt de plaat van deze teekeningen af; de graveur of uitgever *W. de Leeuw* zegt ook in de opdragt (op de keerzijde v. h. 1e blad in het voorgaande N°.): dat deze optogt *partim ad vivum aere expressa* (gedeeltelijk naar het leven in plaat gebragt is.) — Waarschijnlijk zijn deze teekeningen door *J. Martsen de Jonge* zelven, aan wien ze ook door een' bezitter in de vorige eeuw zijn toegeschreven, en van wien eene fraaije *teekening* met zijn naam der pl. 4 in het werk van Barlaeus, in het volg N°. voorkomt, welke teekening echter ook met de gegrav. plaat verschilt. Ieder blad hg. 20 dm., br. 30½ à 32 dm.

793 Afbeelding der feestelijkheden en vertooningen te Amsterdam gedurende het verblijf van Maria de Medicis van 31 Aug. tot 5 Sept. 1638. Alles uitvoerig beschreven in het folio werk van *C. Barlaeus:* „Medicea hospes „s. descriptio publicae gratulationis, qua Mariam de Medicis excepit Se„natus Pop. Amstel. Amst. *J. et C. Bleau.* 1638. fol. 62 pp. met 16 pl. gen°. 1—16." Voorts met het portret v. Maria de Med. en in vele exemplaren de plaat der 4 toen regeerende Burgemeesters. — Van dit werk verscheen in hetzelfde jaar eene Fransche vertaling, getiteld: „Marie „de Medicis entrant en Amst., ou histoire de la reception, etc. Amst. Bleau „fol." met dezelfde platen; en in 1639 eene Holl. vertaling: „Blijde „inkomst d. allerdoorlucht. Koningin Maria de Med." enz. Amst. Bleau fol., ook met dezelfde platen. — De presentexemplaren welke van deze 3 verschillende uitgaven gegeven zijn, bevatten alle *proefdrukken* der 16 platen en v. h. portret der Koningin; van de plaat der 4 Burgemeesters heb ik nimmer een proefdruk gezien. Ofschoon deze laatste plaat, (blijkens het onderschrift bij deze gelegenheid vervaardigd,) in vele exempl. van het werk v. Barlaeus voorkomt en die Ex. waarin ze niet is veel van hunne waarde verliezen, zoowel om de schoonheid der plaat als omdat de Ex. defect *schijnen*, zoo houd ik mij echter vast overtuigd, dat deze plaat geen deel v. h. werk uitmaakt en er niet in behoort, — vooreerst: omdat er nergens in het werk melding van gemaakt wordt, — ten anderen: wijl *die* plaat alleen door *Suyderhoef* gegraveerd is, de andere 16 platen allen van *Savry* zijn, — doch voornamelijk wijl ik in verschillende *present* exemplaren v. h. werk v. Barlaeus, die ik gezien heb, (en ze zijn vele in getal) en de beide welke voor mij liggen, die plaat niet heb aangetroffen, evenmin als in een zeer bijzonder Ex. van de 3 teksten van Barlaeus, in éénen band tijdens de uitgave te zaam gebonden, wat ik vroeger bezat; en ze evenmin voorkomt in het Exemplaar der pl. op zeer groot papier in mijnen Atlas berustende in de volgende regels beschreven, — zoodat ik de Exemplaren v. Barlaeus zonder deze plaat voor compleet houde.

Het hier aanwezige Ex. v. d. Latijnschen tekst v. Barlaeus is blijkens diens eigenhandig inschrift aangeboden aan zijnen bijzonderen vriend Theod.

v. Benningen en bevat de *proef*drukken vóór het N°. der 16 pl. en v. h. portret v. Maria de Med., alle in de volgende regels beschreven.

Het andere Ex. der gewone afdrukken dezer platen met het N°. in dezen Atlas aanwezig, is op zeer groot en zwaar papier gedrukt, gelijk de optogt(N° 1790) en behoorde in een buitengewoon groot papieren Ex. v. d. Hollandschen tekst van Barlaeus, waarvan hier echter alleen de titel voorhanden is. De platen der feestelijkheden schijnen meestal naar teekeningen van *J. Maertsen de Jonge* gevolgd te zijn; die der zinnebeeldige voorstellingen (N°. 5, 7, 9—13) zijn blijkens het monogram, naar *Cl. L. Moyaert* en pl. 13 naar *S. de Vlieger*, de pl. zijn waarschijnlijk allen naar *S. Savry* ofschoon zijn naam slechts op pl. 15 voorkomt. De platen zijn meestal hg. 29 dm., br. 38 dm. br. fol.

A Portret van Maria de Medicis, zittende onder een troonhemel; v. voren, *a* naar links; vóór haar eene balustrade en het Y, in het verschiet Amsterdam. V. ond. 2 reg. vers: „Sic ivit nostram grandis Medicea per Urbem." etc. — Deze plaat is gevolgd naar het origineele schilderij, wat de vorstin tijdens haar verblijf alhier door *G. Honthorst* heeft doen maken; en door haar aan de stad vereerd is, waar het nog in het voorportaal van Burgemeesterskamer hangt.

b Dez. plaat, *proefdruk*, vóór de balustrade, het IJ en Amsterdam; het kleed der Koningin veel minder bewerkt, doch met het vers.

B De 4 Burgemeesters: Ant. Oetgens v. Waveren, A. C. Burgh, (vroeger Gezant in Rusland,) Pt. Hasselaer, Abr. Boom, aan eene tafel zittende, toen hun door Corn. v. Davelaer, Heer v. Petten, aanvoerder v. den optogt ter inhaling, de komst v. Maria de Med. aangekondigd werd. Met 4 reg. Lat. onderschrift: „Effigies nobil.... consulum qui Amst. pref. tunc, cum eorum „mandato Adv. C. a Davelaer.... Mar. de Med., eandem urbem ingred. „deduxit." Naar *T. de Keyser* door *J. Suyderhoef*. br. fol. Hg. 32 br. 38 dm. Uitmuntende gravure hier in fraaijen afdruk aanwezig. Op het Prentenmuseum te Amsterdam en dat te Parijs is van deze plaat een Ex. vóór de namen v. schilder en graveur; een proefdruk schijnt van deze plaat niet bekend te zijn. Zie over de vraag of deze plaat in het werk v. Barlaeus behoort, hiervoor bl. 247.

Platen No. 1—16.

1. De optogt langs den Haarlemmerweg; regts het IJ met vele schepen. — 1½ blad br. 66 dm.
2. De aankomst van den trein langs den Nieuwendijk op den Dam en de triomfboog aldaar.
3. Huwelijk van Hendrik IV met Maria de Medicis, vertoond boven op den triomfboog op den Dam.

4*a*. Optogt langs de O. Z. Voorburgwal en de triomfboog aldaar.

b. Dezelfde voorstelling, zéér fraaije *origineele* teekening voor de plaat door *J. Martsen de Jonge*, (gemerkt: M. de Jonge 1638.) — De teekening is in dezelfde manier als de 8 bl. van N°. 1792, doch even als die, verschilt ook deze teekening in enkele bijzonderheden met de plaat, b. v., voor de vertooning boven den triomfboog, die op de gravure zigtbaar is, hangt hier een gordijn; de voorrijder en koetsier en de gaande en rijdende persoon naast het rijtuig, zijn op de teekening met gedekten hoofde, op de plaat blootshoofds voorgesteld, enz.

5*a*. Maria de Medicis als Berecynthia, Moeder der Goden, op een wagen

door Hendrik IV bestuurd, wordt door de Amsterdamsche Maagd begroet. — Met opschr.: *Laeta Deum partu*. Voorstelling op den triomfboog bij de Doelenstraat.

6. Watertogt op den Amstel; links de triomfboog opgerigt op een eilandje in den Amstel gemaakt.

7. Huwelijk van de ouders v. Maria de Med. nl. van Franciscus de Med. met Johanna v. Oostenrijk. — 1e vertooning op de noordzijde v. dezen triomfboog.

8. Keizer Maximiliaan beschenkt de Amsterd. Maagd met de keizerlijke kroon boven haar wapen. — 2e vertooning op de noordzijde van dezen triomfboog.

9. 10. 11. 12. 13. De treurige staat en het herstel van Frankrijk onder de regering van Hendrik III en IV, in 5 vertooningen aan de zuidzijde v. d. triomfboog.

9. *Gallia* (een wereldbol) wordt door de Tweedragt in brand gestoken, waar naast de Fransche Maagd weenende staat.

10. De Fransche Maagd bidt de goden om hulp voor het verdeelde Frankrijk, waarop Jupiter Mercurius zendt om aan Hercules (Hendrik IV) den last te brengen, het verdeelde land te vereenigen.

11. Hercules pleegt raad met Mars en Pallas op welke wijze het werk tot herstel aan te vangen.

12. Hercules voltooit met behulp van Mars en Pallas het werk van herstel en smeedt een band om den bol.

13. Lodewijk XIII als een andere Hercules, neemt den wereldbol (Gallia) op zijne schouders, bijgestaan door Mars en Pallas.

14. Spiegelgevecht op den Amstel; regts de triomfboog op het eilandje.

15 *a*. Spelevaart op het IJ, naar *S. de Vlieger*, door *S. Savry*. — Eene lange plaat, br. 65 dm. — De gewone afdrukken met het No. hebben bovenaan regts het oude zegel der stad, een koggeschip, links het gewone wapen, de 3 Andries-kruisen; welke beide niet voorkomen op de *proefdrukken* in de present-exemplaren. Zonderling is het dat alleen het exemplaar 15*d* de plaat in haar geheel op één blad vertoont; alle andere exemplaren, zoowel letter- als proefdrukken, zijn in 2 bladen, doch op geheel verschillende wijze, verdeeld.

b. Dezelfde plaat, proefdruk vóór het N°, doch met de 2 wapenschilden bovenin ligtelijk aangegeven, en met de naald getraceerd. *Uniek Ex.*

c. Dezelfde plaat, proefdruk vóór het No. en de wapens. Aldus in alle presentex.

d. Dezelfde plaat, gewone druk met de wapens en het No. 15, doch gedrukt op één blad. — Onder deze plaat is een afzonderlijk gegraveerd 3 reg. Latijnsch opschrift afgedrukt: „Post exhibita in honorem Reg. Matris, „super flumen Amst. diversa spectac..... situm urbis Amst.... na„viumq. classes cum stupore et volupt. adspexit." — Deze plaat is met het onderschrift 33 dm. hoog. — Ik heb slechts 3 Ex. aldus gezien.

16 *a*. De Dam en Waag en het afscheid dat de Burgemeesters aldaar van Maria de Med. nemen. (Op hetzelfde oogenblik werd Lodewijk XIV geboren.)

b. Dezelfde pl. in proefdruk vóór het No. en bijzonder kenbaar aan een hond zonder kop op den voorgrond. In de letterdrukken is de kop er bij gegraveerd.

In 't algemeen moet opgemerkt worden dat de *proefdrukken* zich niet slechts onderscheiden door het ontbreken van het volgn. 1 tot 16 op den hoek, onderaan regts, maar ook wijl ze meer geëtst dan gegrav., en veel fraaijer zijn.

1794 Het oprigten v. een lijfwacht voor Prins Willem van Oranje (later Willem II). — Bovenaan regts zijn portret (borstbeeld regts) in med., lager op de plaat links het Buitenhof, op den voorgrond de optogt der lijfwacht op het Binnenhof; geheel vooraan links een ruiter die naar den ring steekt. Met Lat. en Holl. lofdicht v. *A. Menninck.* Door *P. Quast.* Met adres van *Lud. Breeckevelt.* 1638. Onder het portret van den Prins: *C. van Queboren fec.* Hg. 28, met verzen 57 dm. br. 39 dm., br. fol. De verzen ontbreken mij doch zijn bij h. Ex. v. d. Heer Bodel.

1795 (1639. Begin Febr.) De R. Cath. Priester Mart. van der Velde wordt (op Vastenavondsdag) door N. Vermeyde te Middelburg, een neef van Gouda, in de kerk gevangen genomen en mishandeld, naar 's Hage gevoerd en in eene zware boete geslagen; bij afwezen uit zijne vaderstad Leiden gebannen, waar hij evenwel heen gaat en aan zijne wonden overlijdt. — In 't midden het portret van M. v. d. Velde, borstb. regts in toga, in med. met 8 reg. vers: *Siet hier een Priester Godts,* ter weêrszijde 4 (dus 8) afbeeldingen van zijne mishandelingen en zijn dood, ieder met 2 à 3 regels cursyf onderschrift. Zonder naam van grav. br. fol. Hg. 28, br. 37 dm.

1796 (18 Febr.) Zeeslag voor Duinkerken tusschen 13 Duinkerksche oorlogs- *a* en 11 Staatsche schepen onder M. H. Tromp. (Wagenaar XI. 281. Aitzema II. 589). — Gezigt op Duinkerken en het nabijgelegen zeestrand: op den voorgrond de beide vloten in gevecht. Met 2 reg. inschrift boven het strand: „Zeeslach voor Duynk. A°. 1638." Znd. nm. v. grav. Bovenaan regts gemt.: Tweede dl. Fol. 34 br. fol. Uit Commelin, 1651. — *b.* Dezelfde plaat, fraai gekleurd.

c Als voren; kopij der voorg. pl., met aanwijzing v. deel en bladz, bovenaan links. Uit Commelin, 1652.

1797 Hetzelfde. — Afbeelding v. h. zeegevecht; in 't verschiet links *Duinkerken*, in 't midden *Mardijck*, regts *Grevelingen*; N°. 5 is het in brand gestoken vijandelijk Vice-admiraalschip. Met uitlegg. 1—7 en *b*. Boven deze afbeelding eene kaart v. h. Vlaamsche en Fransche strand van Brugge tot Boulogne. — Geëtst en uitgegeven door *Balth. van Berckenrode.* br. fol. Hg. 35, br. 39 dm. *Hoogst zeldzaam.* — In d. Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis is eene dergelijke voorstelling, wèl in d. geest doch zonder naam v. *Berckenrode*, met 12reg. vers: „Harde slagen doen wel leeren." *W. v. de Velde inv.* Hg. 25, br. 22½ dm.

1798 Hetzelfde. — Afbeelding v. h. gevecht op het tijdstip dat het schip v. Tromp tusschen 6 vijandelijke schepen lag en hevig beschoten werd. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel.* br. fol. — Met uitvoerige beschrijving v. h. gevecht door Mr. J. C. de Jonge.

1799 (18 Sept.) Zeeslag bij nacht van M. H. Tromp tegen de Spaansche Vloot tusschen Bevesier en Folkestone. (Wagenaar XI. 282. Aitzema. II. 610.) — Afbeelding v. h. gevecht des nachts te 2 ure. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel.* br. fol. Met uitvoerige beschrijv. door Mr. J. C. de Jonge.

1800 (20 Oct.) Afbeelding van de positiën der Spaansche, Hollandsche en Engelsche Vloten in het Kanaal bij Deal en Sandwich, bij de eerste bijeenkomst vóór het gevecht. Links Sandown, de stad Deal en de Spaansche Vloot, in 't midden de Holl. Vloot en het kasteel v. Deal, regts Dover. (Op de volgende plaat en op No. 1808 is onderaan eene dergelijke doch zeer verschill. afbeelding.) — Zeer uitvoerige en fraaije afbeelding op 2 lange aan elkander behoorende bladen, met uitlegging regts en met opschrift onder-

aan links: „Vera et exacta delin. classium Hisp., Angl. et Holl. prout in „Freto Britt.... ante prael. se ostend. A°. 1640. D°. Cornelio Boll, „Antw. navium pictori celeb., huj. rei simul spectat. suo amic. ergo „D. D. D. delineator *W. Hollar.*" 2 bl. br. fol. te zamen br. 102 dm., hg. 13 dm. *Zeer zeldzaam.* — Bij *Partkey, W. Hollar* vermeld onder N°. 548.

1801 (21 Oct.) Zeeslag bij Duins. (Wagenaar. XI. 282—4. Aitzema II. 613—615.) „Afbeeldinge in wat ordre de Spaensche en Nederl. Vloten verdeelt lagen „wanneer het Gevecht souden aengaen." Links de Engelsche kust, waarboven: „No. B. *Duyns*" in 't midden de Vloten; regts 4 zeepaarden en een Triton. — Links v. dit plaatje het staande beeld v. Pallas met Medusaschild, waarnaast eene kleine kaart der Eng. kust, met vele aanwijzingen over dit gevecht. Met adres v. *Corn. Danckerts* te Amst. Beide komen ook, doch eenigzins verschillend voor op N°. 1805; de *Afbeeldinge d. schepen* op bl. 1, doch iets verkleind, zonder de zeepaarden; de kaart op bl. 6, doch aan de linkerzijde en veel vergroot. Fraaije grav. zonder eenigen naam. br. fol. Hg. 20, br. 52 dm.; de plaat 26, de kaart 22; het beeld 4 dm. breed. — *Hoogst zeldzaam.* Het *schijnt* dat hierbij nog eene beschrijving of eene plaat behoort, daar de *Afbeeld.* gemerkt is N°. B. en er nergens een spoor van A te vinden is.

Zouden No. 1800, 1801 en 1808 ook ééne plaat uitmaken?

1802 „Afbeeld. v. de besettinge der Spaensghe Vloot door d. Adm. Tromp „in Duyns." — Opschrift boven eene kaart der haven v. Duins met de vloten. Met adres van *Corn. Danckerts*, te Amsterdam. br. fol. Hg. 25, br. 38 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1803 Hetzelfde, in den geest der plaat N°. 1800. Uitvoerige afbeelding van den zeeslag; bovenaan de kust van Engeland, links *Romany*, regts *Margat*; op den voorgrond links het schip van Tromp: *Amelia*, in gevecht met het groote Portug. Admiraalschip; regts de veroverde Spaansche schepen. Naar *A. Verwer*, door *S. Savrij*, met zijn adres. In 2 br. fol. bladen. — Hierbij eene afzond. beschrijving in 8 kol.: „Cort ende warachtigh ver„hael v. d. verwond. schipstrijdt, op d. 21 en 22 Oct.".... geinv. door *Abr. de Verwer*. Amst., S. Savrij, in de Nieuw Straat. 1640. gr. br. fol. De pl. te zamen br. 105 dm., hg. 41, met beschr. 60 dm. *Zeer zeldzaam en fraai.*

1804 Hetzelfde, als voren, verkleind. Met inschrift bovenin: „Zeeslach in „Duyns.... 21 Oct. 1638" en bovenaan links gemerkt: Twede deel. f° 64. 2 bl. aan elkander; te zamen br. 64 dm., hg. 28 dm. br. fol. Uit Commelin, 1652. Zeer fraaije plaat. — Hierbij een brief uit Hellevoetsluis van 18 Oct. 1639, gedrukt als pamflet, 1 bl. in 2 kol. gr. fol. getiteld: *Destructie van de Spaensche Vloot*, gedr. te 's Hage bij *Is. Burchoorn*, met eenige verbeteringen in H.S.

1805 Geheel als voren, eenigzins verkleind, met 1 reg. Duitsch bovenschr.: „Wahre Abbild. d. mächt. Seeschlacht.... under Marten Harperstromp" 2 bl. br. fol. br. 65 dm., hg. 22 dm. Uit?

1806 Hetzelfde, anders. — Zeer uitvoerige afbeelding v. dezen zeeslag op 7 bladen, gen°. onderaan regts 1—7 (die te zamen ééne groote voorstelling uitmaken). Met zwart bovenschrift: *Pugna navalis in Duyns* 1639, (dat meestal ontbreekt doch hierbij is.) Blad 1—4 maken ééne reeks uit die het gevecht zelf voorstellen; links *Dover*, in 't midden *Deal*, regts *Sandwich*; op bl. 1 onderaan eene afzonderlijke: *Afbeeldinge van de orde der Vlooten*

bij het aangaan v. h. gevecht. Plaat 5, 6, 7 zijn breed folio en ieder in een boven- en onderstuk verdeeld; het bovengedeelte vormt de lucht boven den zeeslag, in 't midden het portret van Tromp (borstbeeld regts in lauwerkrans, *aet.* 42); de onderstukken behooren onder den zeeslag en vertoonen op pl. 5 (linksche blad): *Victori vreught* over deze overwinning en 6 reg. vers: *Voor vijftich jaer en een* enz.; daar naast op bl. 6 eene uitvoerige kaart van de kust van Engeland met aanwijzing van de ligging der vloten van 16 tot 21 Sept. en op pl. 7 de *veroverde schepen* en gevangen Spaansche Edellieden; en vervolg van het vers: *Nu wederom de Heer.* — Met uitvoerige beschr. in 10 kol. met opschrift: „Kort verhael „van de wijdtverm. Scheepslagh in Duyns, in Sept. 1639." Amst. *Cl. Jansz. Visscher.* 1643. — Zondar naam v. graveur (*C. J. Visscher?*). Fraaije plaat waarvan bl. 1—4 ieder 41 dm. hg. en 28 à 38 dm. br. is; bl. 5—7, ieder 38 dm. hg., 32 à 45 dm. br., en het geheel te zamen 122 dm. br., 95 dm. hg.—*Zeer zeldzaam*, vooral in een Ex. gelijk dit dat nog in geheele, onafgesneden bladen is, alle randen heeft en van de uitstekendste conditie is; het zwarte bovenschrift is in 5 regels op 1 blad gedrukt. De plaat: „Victorievreugd der veroverde Schepen," met de beschrijving derzelve. Door *C. J. Visscher.* In 3 bl. aaneen. In: „Schouwburg der Nederl." 1759. bl. 302 vermeld, zal waarschijnlijk eene omschrijving van 3 dezer platen zijn.

1807 Hetzelfde, anders. — Afbeelding v. h. geheele gevecht op den voorgrond, in 't verschiet de Engelsche kust van Deal (links) tot Sandwich (regts.) Met inschrift, onderaan links: „Caerte v. d. Zeeslach.... uit Duyns „enz. 21 Oct. nae de aenwijsinge v. Capt. Sluys. Is te coop tot *Balth.* „*Floris v. Berckeroode* op het Spui te 's Grav." Met afzond. beschrijving: „Waerachtige ende pertin. Afbeeld. van de macht. Spaensche vloot, enz." Zeer fraai *geëtste* en zeldzame plaat, hg. 26 dm., met beschr. 40 dm., br. 41 dm. folio.

1808 Hetzelfde, anders. — Op den voorgrond het zeegevecht, in 't verschiet *Angliae pars* van *Rye* (links) tot 't *Voorlant* (regts.) Onderaan links een afzonderlijk kaartje van de positie der Spaansche Vloot vóór het gevecht. Zonder naam v. grav. met adres v. *Corn. Danckers* te Amsterdam bij „St. Jans Brugh." Anderhalf blad naast elkander met afzond. beschrijv. in 6 kol. hg. 36 dm., met beschrijv. 51 dm., br. 75 dm. br. fol. *Zeer zeldzame* en fraaije plaat. Slecht exemplaar.

1809 Hetzelfde, anders. — Afbeelding v. d. slag; in 't midden het schip v. Tromp in gevecht met dat v. d'Oquendo; regts zinkt het groote schip: de Heilige Franciscus. In 't verschiet regts het *Casteel van Doeveren* op de Engelsche kust. Met Latijnsch onderschrift: „*Pugna navalis*.... *in Duins*" etc. 1639 en 16 reg. vers in 4 kol.: „Ziet hier de Spaensche Vloot, enz." Zonder naam v. grav. (*S. Savrij* of *Abr. de Verwer?*), doch met het N° 20 onderaan regts. Afgesleten plaat waarvan waarschijnlijk eene vroegere uitgave bestaat. Hg. 41, br. 52 dm. br. fol.

1810 Hetzelfde anders. — Afbeelding v. d. slag; op den voorgrond regts het Schip *de Visscher* (v. Jan Evertsen), dat een groot Spaansch schip (de *Mater Teresia*) in brand schiet; links het groote schip *St. Francisco* zinkende; in 't verschiet de Engelsche kust. Met Latijnsch onderschrift: „*Pugna navalis*.... *in Duins a.* 1639" met 16 reg. Holl. vers: „T is in „de wint gedorst." Zonder naam v. grav. met adres van *C. J. Visscher.*

Hg. 41 dm., br. 52 dm. br. fol. — Ofschoon deze plaat zeer veel op de voorgaande gelijkt en in enkele afbeeldingen geheel met de vorige overeenkomt zoodat de eene zeker eene navolging der andere is, zoo zijn beide toch geheel verschillende gravuren.

1811 Als voren (1804) zeer verkleind. Door *H. Padtbrugge*. br. 4°. Uit (v. d. Bosch) *Levens der Zeehelden*.

1812 Hetzelfde anders; op den voorgrond in 't midden de schepen van Tromp en d'Oquendo in gevecht; in 't verschiet *Doveren* en *Sandowne Castle*. Met bovenschr.: „Afbeeld. v. de Schep-schlacht in Duyns" (door *C. de Pas*.) Met Fr. en Holl. beschrijv. ieder in 2 kol. naast elkander en uitlegging der N°. op de pl. Met adres van *C. de Pas* te Utrecht, 1639. br. fol. Hg. 25, met beschr. 50 dm., br. 32 dm. Deze beschrijving ontbreekt mij, doch is bij het ex. in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1813 Zeeslag bij Duins. — Afbeelding v. h. gevecht v. Tromp tegen d'Oquendo en v. h. in brand geraken v. h. schip v. Kapitein Musch. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Met uitvoerige beschrijving. fol.

1814 Spotprent op de Spanjaarden na den slag v. Duins. — „De voornaemste „pochers van 't Christenrijck." — „Les Trois plus Grand Rodomonts de „la Chrestienté." — Drie afzonderlijke gegrav. platen, (elk met 6 gegrav., en daaronder drie 16 reg. verzen in boekdruk) naast elkander; de eerste pl. regts stelt *le Matelot Holland*. voor, een mes in de hand, achter hem *de Schep Slacht in Duyns* en 6 reg. vers: *Cet orgueil qu'on voit en ta mine*, lager 16 reg.: „Wat soo! gheeft wacker windt." De 2e pl. is *le Signioor Espaignol*, achter hem: *Bay de Todos los Sanctos* met 6 reg.: *Moy qui suis noble comme un Roy*, lager 16 reg.: „Wie isser mijns ghelijck?" daaronder ter uitlegging v. een uil die op den Spanjaard aanvliegt: „Dit is den Uyl daer 't al op mickt." — De 3e pl. *le Gentilhomme Francois*, achter wien eene afbeelding van de neêrlaag der Spanjaarden bij Roussillon met 6 reg: *Pampharon qui fais la bravache*, voorts 16 reg.: „Ma foy un grand Singioor." — Zeer *fraaije* en *zeldzame* plaat (door *C. de Pas*.) Hg. 38 dm., br. 44 dm. br. fol.

1815 Spotprent als voren. — „Den Grooten Barbiers Winckel." — In een'
a barbierswinkel zit *S. Diego Grand Maestro de Cast.*, met een uil op het hoofd, die de *Watersucht* heeft en de *Spaansche Vlot uit Duyns* uitspuwt, terwijl hem door *Frans Curgien* (de Fransche heelmeester) de ader geopend wordt, en hij door een clysteer veel dubloenen en *Spaansche Soldaten* per posteriora uitlaat; de *Swets Doctor* reikt den Spanjaard een zweetdrank, en de *Holl. Matroos* biedt hem ter verfrissching een schotel Oranje-appelen aan. — Van ond. een boertige zamenspraak in Hollandsche verzen (in 4 kol.) tusschen de personen A—G op de plaat afgebeeld, over de verligting den Spanjaard door dit verlies van bloed enz. (bij Duins) aangebragt. Zonder naam v. grav. of jaar. gr. fol. De pl. hg. 22 dm., met vers 47 dm. br. 27 dm. *Zeldzaam* vooral met h. vers.

b Dezelfde plaat, met eene Fransche vertaling in verzen (in 4 kol.) der boertige zamenspraak; geteekend A. D. E. De plaat is een latere druk. *Zeer zeldzaam*.

1816 Spotprent op hetzelfde. „Slach-tijt of 't Gesluycte Varken." Op *De Duynen* is een Hollandsch Matroos (*H*) bezig het bloed en de biggen op te

vangen, die uit de keel v. h. voor hem liggende, en door den vilder gedoodde varken vloeijen; achter hem staan 3 personen, A. B. C., een Spanjaard, Vlaamsche paep en Broer Jan-Gat, links boet de Hollander de *Ordonn. vant Speck* aan den naast hem staanden Bou Voisin voor. — Hierbij is in het ex. v. d. Heer A. v. Stolk te Rott. eene korte zamenspraak in verzen tusschen de personen A—K op de plaat; en eene lange zamenspraak tusschen Matroos en Burger over den slag van Duins met toepassing op deze plaat. De prent is hg. 19, met vers 24 dm.; br. 29 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.*

1817 Spotprent op de Spanjaarden na de nederlagen in Duins en Braband. „Het „droevich afscheit van Don de Calabassa uit Vlanderen na Spegnien." Don de C. rijdt als liereman op een ezel, naast hem loopt zijn jongen, op een doedelzak spelende; voorts een juichende Franschman en een bespottende Matroos. Van ond. een gegrav. Holl. vers in 8 kol., en daaronder Holl. verzen in boekdruk in 4 kol. — Zonder naam v. grav. of adres. Fraaije gravure. fol. Hg. 28; met vers 41 dm.; br. 36 dm. *Zeer zeldzaam*. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1818 Spotprent op hetzelfde (der Spanjaarden nederlagen in Duins en Braband?) Een Spaansch edelman wordt blootshoofds op een kruiwagen door een Holl. boer met hoogen hoed op, weggevoerd; daarbij een monnik die den Spanjaard met wijwater besprengt. — Oude *teekening* door of naar *P. Quast*. Hg. 23, br. 34 dm. Br. fol. Is deze voorstelling in plaat gebragt? — In den Atlas van den Heer A. Stolk te Rotterdam.

1819 Spotprent als voren. „*Capitan Spavinto. Hopman Windbreker.*" Met Fransch en Holl. vers. Door en met adres v. *S. Savery*. fol. *Zeldzaam*. In Catal. Munniks v. Cleeff. 1860. No. 469.

1820 De jonge prins van Oranje, nu 13 jaren oud, laat zijne paadjen voor zich uitvoeren het jongeliedenspel, bekend onder den naam van *bok, bok, sta vast*. Hij zit in een vertrek; voor hem vijf paadjen. Onderschrift in den rand: „Siet hoe sijn Hoogheyts Soon (een Prins vol couraigien) Hem somwijlen vermaeckt int springhen van sijn Paigien. Aan den voet *P. Quast inv.* 1639. *H. H(ondius) exc.* hoog 17, br. 21½ dm. *Zeldzaam*. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden.

1821 (1640) „Caerte v. 't Scheldt ende Saeftinget, vertoon. de verdronckea „overwaterde landen, nieuw aangewasse gorsingen, enz. tusschen Bergen-„op-Z. en Antw. Van nieus verbetert door *Cl. J. Visscher*. 1640. br. fol. Hg. 44, br. 67 dm. Dit is de kaart reeds hiervoor op No. 1576 vermeld. Bij welke gelegenheid is deze nu op nieuw uitgegeven??

1822 (12, 13, 14 en 15 Jan.) Vierdaagsche zeeslag tusschen het eiland Tamarica en Gojana, — bij Kaap Blanco, — bij Pariba, — bij Rio Grande, — in Brazilië tusschen de vloot van Graaf Jan Maurits en die der Portugeezen. — Allen fraai *geëtst door F. Post* 1640. br. fol. Uit: *Barlaei* Res gestae sub J. Mauritii in Brasilia. 1647 pl. 42, 43, 44, 45.

1823 (13 Julij — 19 Aug.) Beleg en verovering van Arras (of Atrecht) door de Franschen op de Spanjaarden. (Wagenaar XI, 290—292. Aitzema II, 728.) — Plan van Arras en der uitgestrekte belegeringswerken in 't midden der plaat, met het omliggende land; bovenaan regts: „Plan du Siège d'Arras," geheel onderaan regts eene poort met een 2 reg. schimpvers der Spanjaarden op de Franschen: „Quand les rats prendront les chats — les „François prendront Arras." Uit de poort trekt een leger gewapende

ratten; links worden de ratten door een Franschen haan tegen de katten die onder een Spaansch vaandel vechten, aangevoerd. Hg. 27, br. 38 dm. br. fol. — Hierbij een Fransch verhaal in 2 kol., getiteld: *Presumption Espagn. Chastiée*, met adres: Amst. chez *Corn. Danckertss* après „la copie de Roan" en daaronder dit versje: „Als de Cardinaal weer in „Atrecht sal gheraken, — Soo sal het muysjen in de kat syn oor haar „nest maken." Hg. 26, br. 19 dm. fol. *Zeldzaam*.

1824 Plan et Siège d'Arras, veroverd door Lodewijk XIII. br. fol. Uit Bleau Stedeboek. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.
In d. Atlas v. Mr. J. T. Bodel N. te Leyden is nog eene plaat v. dit beleg, op groote schaal door *St. de la Bella*; hg. 37, br. 51 dm. — en eene andere door *J. Frosne* (1654) in 12 folio bl. en 3 fol. strooken waarop 7 portr., ieder bl. hg. 58, br. 46 dm.

1825 Spotprent op het verlies van Arras door de Spanjaarden: „La prise et „deffaicte des Chatz d'Espagne par les Ratz Franç. devant Arras." Naar *Richer* door *G. Perelle*. br. fol. *Zeer zeldzaam*. Zie Atlas v. Voorst. 1858. N°. 426. Verkocht voor *f* 10.

1826 Spotprent op hetzelfde. — „La desfaite des Chats." (Door *A. Bosse*). br. fol. *Fraai en zeldzaam*. — Zie Catal. Munniks v. Cleeff. 1860. N°. 479. Verkocht voor *f* 10.

1827 Spotprent op hetzelfde en andere verliezen der Spanjaarden. — „La „Fortune de la France." Met Fransche verzen door *A. Bosse*, met adres van *le Blond le jeune*. fol. — Zie Catal. Munniks van Cleeff. N°. 480. *Zeer zeldzaam*. Verkocht voor *f* 11,50.

1828 (1 Nov. — 1641 April.) Gezantschap wegens handelszaken der HH. Staten door Ant. de Liedekercke aan den Koning van Marocco; vertrokken den 1en Nov. 1640, en den 15en Maart bij den Koning ten gehoore ontvangen (Aitzema II, 808—810 en 823.) — Fraaije afbeelding v. h. paleis v. d. Koning te Marocco, met het daaromliggende landschap en veel volks, in 5 aan een behoorende bladen; met doorloopend bovenschrift in kapit. letters: *Palatium Magni Regis Maroci*. — Plaat 1 heeft bovenaan links de handteekening (tevens wapen?) v. d. Koning; pl. 2 regts het portret v. d. Koning v. Marocco: Muley Hamet, F. Muley Zyden Imper. Maroci; etc. pl. 3 een 32 reg. vers v. *A. Matham*, beginnende: „O noyt vol„presen Stadt, Maroco, wijdt bekent," in een breed schild; pl. 4, links het portret, (borstb. links, *aet.* 64) v. d. Gezant, Heer Ant. de Liedekercke; pl. 5 het wapen v. Prins Frederik Hendrik. — Naar het leven geteekend en gegrav. door *A. Matham*, die in het gevolg v. d. Gezant was; uitgeg. door *Jud. Hondius* en met een later adres van *Hugo Allardt* onderaan, op bl. 3. Ieder bl. hg. 54 dm., bl. 1 en 5 br. 42 dm., bl. 2, 3, 4 br. 56 à 58 dm. — Met afzonderl. Holl. en Fransche beschrijv. op 16 br. 4°. blaadjes gem. A—Q (aaneen gedrukt op 4 onafgesneden br. fol. bl.); met onderschrift: „naer 't Leven gheteykent en in koper ghesneden door *Adr. Matham*, Plaetsnijder en Konst Verkoper bij 't Hoff in 't wapen v. Tiel en 's Gravenhage. 1646."

Men zie over dit gezantschap het belangrijke verhaal v. den schilder Adr. Matham zelven, in HS. berustende in de Keizerl. Bibliotheek te Weenen, en in 1866 door den Weener Bibliothecaris *Fred. von Hellwald* uitgegeven te 's Hage. kl. 8°. in welk verhaal echter van deze afbeelding geene melding gemaakt wordt.

Van deze beschrijving heb ik nog het begin van eenen anderen, latern druk gevonden, welke beknopter is en op 4 bl. (A—D) behelst wat in den vroegeren druk op A—E en een deel van F. staat, en te herkennen aan het opschrift in *cursijf*, dat de andere in kapit. letters heeft. — Op de keerzijde v. deze 4 bl. A—D (op 1 br. fol.) is later gedrukt het witte bovenschrift op zwarten grond v. een profil v. Napels, door *C. J. Visscher*, in 4 br. fol. bladen, herdrukt in 't laatst der 17e eeuw.

Zeer zeldzame afbeelding; inzonderheid de beschrijving. Op eene veiling v. den Heer *De Visser* in 1866 verkocht voor *f* 65.—

1829 (1 Dec.) Joan IV wordt Koning van Portugal. (Aitzema II. 730.) — Plaat met portret en 4 voorstellingen. br. fol. — Komt voor in een pamphlet van dien tijd tijd (zie *Meulman*, Bibliotheek v. Pamphl. N°. 2551). — In den Atlas v. Dr. Munniks van Cleeff. 1860. N°. 475.

1830 (1641. Januarij.) Spotprent op Karel I, weifelende tusschen de vriendschap met Frankrijk of Spanje. — *„Den Coninckliijcken Morgen-Wecker.* — *„The Kingly Cocke."* — Karel I zit in een armstoel en wordt door het lied, dat, regts, de Spaansche Ambassadeur hem op een fluitje voorspeelt, in slaap gesust; naast hem, links, staande, Lodewijk XIII v. Frankrijk, het zwaard in de hand, die den koning wil opwekken, doch door den *Engelsch gespaniolizeerde Favorit* (Lord Cottington) daarin verhinderd wordt; *de Graaf van Arundel* komt met een brief in de hand v. d. Rijksdag te Regensburg (December 1640), waar hij ook voor de belangen der kinderen van Frederik v. Boheme (die naast den Koning van Frankrijk staan) geijverd had. — Met 1 reg. zeer foutieve Eng. gegrav. uitlegging der personen onder de pl.; No. 6 is opengelaten doch in den 2en staat der pl. met *Buckingham* ingevuld. — Onder de pl. bovenstaand opschrift en Holl. en Eng. zamenspraak onder elkander in verzen, ieder in 3 kol. Het Eng. vers onderteekend: „Ghemaeckt door een Liefhebber des Cheur-„Palts". Zonder naam v. grav., maar door *Cr. de Pas*, wiens naam op den 2en staat voorkomt, welke even als deze in het Prentkabinet v. h. Britsche Museum berust. — De pl. hg. 21, met verzen 51 dm., br. 27 dm. gr. fol. *Zeer zeldzaam.*

Van alle *Spot- en zinneprenten* in het Prentkabinet v. h. Britsche Museum aanwezig, wordt tegenwoordig een zeer uitvoerige catalogus door den Opzigter (Keeper), den Heer *G. W. Reid*, vervaardigd, welke ook gedrukt en uitgegeven zal worden. — In dien catalogus (waarvoor ik de beschrijving v. deze plaat zag) wordt de Rijksdag van Regensburg in Dec. 1636 gesteld; ik meen echter (volgens *Schlosser's Algemeene geschied.* XIV p. 291) dat die toen wel voorbereid, maar eerst in Dec. 1640 gehouden is.

1832 (12 Mei.) Ondertrouw van Prins Willem van Oranje, eenigen zoon van Frederik Hendrik met Maria, oudste dochter van Karel I v. Engeland. (Wagenaar XI. 300. Aitzema II. 749, enz.) — In 't midden op eene estrade het bruidspaar, waarachter Themis, de Holl. Leeuw, en andere zinnebeeld. personen, v. boven de Heilige Geest en eenige engeltjes; op den voorgrond links Karel I en Gemalin, regts Frederik Hendrik en Amalia. — Met 12 reg. Eng. en Holl. vers v. *J. Soet*: „See what blessed" „Zie, ai zie" enz. Met adres v. *F. v. Beusecom*. Zonder naam v. grav. br. fol. Hg. 39, br. 50 dm. *Zeldzaam.*

Deze plaat is vrij afgesloten en er moeten vroegere drukken v. bestaan. Van dit huwelijk bestaan vele, meestal zeer zeldzame en niet fraaije platen.

1833 Geheel als voren, doch iets kleiner; in plaats van Themis staat hier
a het *Geloof* (eene vrouw met een kruis) achter Prins Willem. Met 12 reg. Lat. vers v. den graveur Persyn: *Hesperiae postquam vultu*, enz. Naar *Isaäc Isaaksen*, door *R. a Persyn*, en adres v. *F. van Beusecom* te Amst. in de Kalverstraat. br. fol. Hg. 37, br. 47 dm. Fraaije druk, welke v. deze plaat zeer zeldzaam is.
b Dezelfde pl. met hetzelfde vers en adres, doch later veranderde en *veel* slechtere druk; de gezigten der huwenden zijn naar voren gekeerd, terwijl die in de vorige naar elkander gewend waren en dus daar en profil gezien worden.

1834 Geheel als voren, meer verkleind. Znd. nm. v. grav. Van ond. regts
a gemt.: Tweede Deel. Fol. 87. br. fol. Uit: Commelin, Fred. H. 1651.
b Geheel als voren, bijzonder leelijke copie der voorg. pl. (niet omgekeerd.) Gtml.: Tweede Deel. Fol 87, ond. regts, vlak in den hoek (op de vorige pl. een weinig v. d. hoek af.) Uit Commelin, Fred. H. 1652.

1835 Zinneprent op den ondertrouw van Willem II met Maria v. Engeland.— Een oranjeboom, aan wiens beide zijden de Engelsche en Hollandsche leeuwen omhoog staan; met bovenschrift: *En Surculus arbor*. Van ond. een Lat. en een Eng. vers: „*Anglicus et Batavus*, en: „Twoo Lions „sterne" etc. Met Eng. en Lat. opdragt aan Prins Willem van Nassau. Door *W. Hollar*. Lond. 1641. (Parthey No. 480.) kl. fol. Hg. 26, br. 19 dm. *Uiterst zeldzaam*. In den Atlas v. d. Heer A. van Stolk te Rotterdam.

1836 (2 Dec.) Zinneprent op het ontworpen doch niet voltrokken huwelijk tusschen Henrietta Catharina, jongste dochter van Prins Fred. Hendrik en Enno Lodewijk, zoon van Ulrich Graaf v. Oost-Vriesland. (Wagenaar XI. 301. Aitzema II. 803—5.) Finaal afgebroken in 1654 toen de Prinses 17 jaar was, wegens het ongeregeld gedrag v. d. Graaf. (Aitzema III. 874). — In een landschap staat regts de Prinses als herderin, links de Graaf als herder, beide met een bruidskrans getooid; in het verschiet het slot te Aurich. Met 16 reg. vers van *J. Zoet*: „Den Heemel zeegen dy" enz. Goede grav. zonder naam v. grav. met adres v. *R. v. d. Hoeye*. br. fol. Hg. 26, br. 31 dm. *Zeldzaam*.

In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam, berusten over dezen ondertrouw en het anderevoorgenomen huwelijk de volgende *zeldzame* platen.

a Ondertrouw van Willem II. — Op de linkerzijde der plaat: Prins Willem als jongeling met pluimhoed op, ter halver lijve staande; tegenover hem op de regterzijde der plaat: „Princ. Marya toekomende Bruyt v. d.... „Prince v. Or." In het verschiet het Binnenhof en de Vijverberg, waarboven een zwevende Engel met het wapen v. Oranje. Zonder naam v. grav. Met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 26, br. 30 dm. br. fol. *Uiterst zeldzaam*.

b Prins Willem, zijne Bruid, Maria v. Engeland en de overige Engelsche Koninkl. Familie. Op de regterzijde der plaat Prins Willem met pluimhoed op, staande en zijne Bruid Maria bij de hand leidende; tegenover hen, op de linkerzijde der plaat, Koning Karel I en zijne Gemalin; naast hen de Prinsen Karel en Jacobus en Prinses Anna, in het verschiet Whitehall; boven in de plaat een zwevende Engel met het Nassausche wapen. Van ond. een 16 reg. vers in 4 kol.: *Siet hoe Stuwaerts Roose bloeyen*, enz., en in het midden de namen der Konings kinderen 1—6.

Zonder naam v. grav. Met adres v. *R. v. d. Hoeye* te Amst. br. fol.
c Pendant der plaat *a*. — „Enno Lodewijk Graaf van Oost-Vriesland ge„trouwt met Henrietta Catharina" enz., ter halver lijve regts; op de linkerzijde der plaat, tegenover hem zijne *verloofde* „Henr. Catharina, „jongste dochter v. Henrik Frederik· getrout met Enno Lod., zoon v. „Ulrich, Grave v. O. V." ter halver lijve in rijk gebord. kleeding, een Oranjeappel in de hand. In het verschiet „de Borcht" te Aurich, waarboven een zwevende Engel met het wapen v. O. Vr. Met 4 reg. Holl. en Lat. onderschrift. Fraaije grav. zonder naam, met adres van *C. J. Visscher*. br. fol. *Uiterst zeldzaam*.
De platen *a*—*c* vormen blijkbaar ééne Serie.
d Hetzelfde. Frederik Hendrik en Gemalin, ten voeten uit op de regterzijde der plaat; tegenover hen Henrietta Catharina hunne dochter en hare verloofde Prins Enno van Oost-Vriesland, beide als kinderen; achter deze Prins Willem en zijne zusters Maria en Louisa; allen gen. A—F. Goede grav. zonder naam, met adres van *F. van Beusecom* te Amst. br. fol. *Hoogst zeldzaam*.
In mijn bezit zijn voorts de volgende portretten, mede hierop toepasselijk:
1. Enno Lodewijk Graaf van Oost-Vriesland. — 1642. *aet*. 10. Ter halver lijve, links, met zeer lang, sluik haar, geborduurde kleeding, platten halskraag. Met 3 reg. Lat. onderschrift: Enno Lod. Comes et Dom. Fris. Or., Dom. in Esens, Stedesdorf et Witmund. Naar en door *C. v. Queboorn* met adres v. Jan Veeli te 's Hage kl. fol.
2. Henrietta Christina, jongste dochter v. Fred. Hendrik. — 1643. *aet*. 7. Borstb. links en v. voren; het haar bij h. voorhoofd weggestreken, met gebord. platten kraag; in ovaal met Holl. randschr. en Holl. onderschrift: „Princ. H. C. enz. getrout met.... Grave Enno Lod., jongste sone v. d. Gr. v. O. Vr." Het verdere onderschrift afgesneden. (Door *Hondius* of *Visscher?*) gr. fol.
1837 (Mei — 27 Julij.) „Perfecte afbeeldinge v. d. stercke Stat Ayre ofte Arien, „aldus belegert en verovert door Lovis XIII." (Wagenaar XI. 307.) Plan der Stad met uitlegging. br. fol. Uit Bleau Stedeboek. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.
1838 Spotprent op den Kardinaal de Richelieu wegens het veroveren v. Avrie (Aire?) door de Spaanschen. „Spouwdranck, gheschonken aan den „verkropten Richelieu," enz. (Wagenaar XI. 309.) Met gedrukt Holl. vers. fol. *Zeldzaam*. — Zie Catal. Munniks v. Cleeff. N°. 481.
1839 (6 Junij — 27 Julij.) Beleg en verovering van de Stad en het Huis te
a Gennep. (Wagenaar XI. 305—7. Aitzema II. 782, 734.) — Profil v. de Stad en het Kasteel, in 2 boven elkander staande platen met Holl. inschrift. Te zamen hg. 42 dm., br. 52 dm. 1 bl. gr. fol. van acht. onbedrukt.
b Dezelfde plaat, latere druk, van acht. bedrukt met 2 Holl. verzen op de verovering v. Gennep. — Uit *Bleau* Stedeboek.
c Dez. plaat, van acht. bedrukt met een Latijnsch vers van *C. Boyus*. — Uit *Bleau* Theatrum Urbium.
1840 Kaart van het land v. Gennep, met klein plan der Stad en het Huis te
a Gennep en de ver omliggende belegeringswerken aan beide oevers. Met vele Hollandsche aanwijzingen in de pl. en Latijnsche opdragt; naar de opname van *S. Renaud*, door *Cl. J. Visscher*. br. fol. Later in *Bleau* Stedeboek geplaatst. Van acht. onbedrukt.

b Dezelfde plaat, fraai *gekleurd*, latere uitgave v. acht. bedrukt met een gedeelte v. h. Holl. verhaal v. h. beleg der stad.
1841 Hetzelfde verkleind, met Holl. inschrift. kl. br. fol. Gemt. bovenaan
a links: Tweede dl. Fol. 103. Uit Commelin. 1651.
b Als voren, naauwkeurige copie doch omgekeerd; gemt. bovenaan regts: Tweede dl. Fol. 103. Uit Commelin. 1652.
1842 Hetzelfde. Groote kaart van dit beleg waarvan slechts het linkerzijstuk, eene hooge doch smalle strook in 2 afdeel., aanwezig is; bovenaan de uittogt van het garnizoen uit Gennep naar Venlo; onderaan een klein kaartje van het *lant van Cuyck*, naar *S. Renaud*, door en met adres v. *Cl. J. Visscher*. Hg. 41, br. 66 dm. fol.
Bij deze kaart (waarvan in het Archief der Genie te 's Hage onder N°. 703 een compleet Ex. aanwezig is) behoort zeker de hier voorhanden Holl. en Fransche „Korte verklaring mitsgad. de afbeeld. van 't leger van „S. H. voor 't Genn. Huys. — Brieve Declar. et Descript. du Camp. „devant Gennep;" ieder in 4 kol. waarnaast nog in eene afzonderl. smallere kolom: „Verhael in wat ordre het garn. is getrocken uyt het Huys „te Gennep" en hetz. in het Fransch. — Met adres van *Cl. J. Visscher* 1641. Welligt behoort tusschen de kaart en beschrijving de uittogt onder N°. 1846, hoewel de breedte niet geheel overeenkomt.
1843 Hetzelfde. Kleine kaart van het land aan weerszijde van de rivier; bovenaan het Genneper huis. Met letters A—JJ, verklaard in het hierbij gevoegd pamflet: „Kort en bondich verhael wat sich heeft toegedragen, enz. Bij Broer Jansz. en J. v. Hilten. 1641. 4 bl. 4°. De kaart is hg. 24, br. 35 dm.
1844 „Ware afbeeldinge van de belegering van 't stercke huys Gennip, door „S. H. d. Pr. v. Or. A°. 1641. In 't coper gebr. bij *Balth. Floris van* „*Berkerode*. — Men vintse te coop op 't Spuy, in de gulde grutmolen. „'s Gravenhage." Hg. 46, br. 77 dm. br. fol. In den atlas v. d. Heer Mr. Bodel Nijenhuis te Leyden. — Over Flor. Balthazar en zijne Zonen, zie Bodel Nijenhuis, in Tijdschrift: *Het Instituut*. n°. XLa.
1845 Zes afbeeldingen van plaatsen enz. betreffende het beleg van Gennep. 1. Logement der Staten te St. Aachten. 2. Ruiterkwartier te Middelaar. 3. Tocht der vrouw v. d. Gouverneur uit Gennep. 4. Logement van Z. H. te Offel. 5. Schipbrug bij Middelaer. 6. Brug over de Niers. Op 2 rijen ieder van 3 pl. boven elkander. Van acht onbedrukt. br. fol. Later in *Bleau Stedeboek* gebruikt.
1846 (**29 Julij.**) Uittogt v. h. Spaansch garnizoen uit Gennep naar Venlo. — Afbeelding op 4 aaneen behoorende bladen (gemt. 1—4) van den geheelen trein. Naar en door *Jan Martsen de Jonge* met adres van *C. J. Visscher*. Met opschrift op bl. 1. „Hoc ordine.... ex arce Gennep egressum.... „praes. Hisp. 29 Juli 1641" en op bl. 4. „Het Spaens guarnis. is in „dese ordre getrocken na Venlo." Ieder blad hg. 21 dm., br. 30 dm., te zamen 120 dm. Met afzonderlijk zwart bovenschrift van de 4 bl. „Expugnatio „fortiss. arcis Gennapae A. D. MDCXXXXI. Hierbij het Holl. verhaal: „Korte verklaringe," enz. en het Holl. en Fransche verhaal van den uittogt, gelijk die bij 1841 zijn. — *Zeer fraai* exemplaar met alle randen, doch niet zeer zeldzaam; het zwarte bovenschrift heb ik slechts in dit ex. aangetroffen.
1847 Dezelfde uittogt doch anders afgebeeld, op 2 aan elkander behoorende

breede, lage bladen, met inschrift in versierde kapit. cursieve letters: „Di wttocht des vyants wuyt 't huys te Gennep, enz. 1641." Zeer fraaije gravure zonder eenigen naam. br. fol. hg. 13 dm. aan elkander br. 76 dm. *Zeer zeldzaam.* — Zou deze pl. ook kunnen behooren bij N°. 1841.

1848 Zinneprent op het veroveren van Gennep. — Twee soldaten, ten vesten uit, reiken elkander de hand over een schild waarin het wapen van Rotterdam (een rood kruis) en waarboven het wapen van Oranje, van onderen get.: C. M. 1642. L. J. en een gedicht van 24 regels: *Wat was sie yversucht*, enz. Groote houtsnede fol. *Zeer zeldzaam.*

1849 (13 Aug.) Afbeelding v. h. aanbieden v. eenen fraaijen beker aan Joan Huydecoper, Heer van Maarseveen en Neerdijk, door de ingezetenen dier plaatsen toen hij het bestuur aanvaardde. — Links Heer Joan Huydecoper den beker in de hand houdende; vóór hem de afgevaardigden der bevolking; bovenaan links het wapen v. Huydecoper, regts dat van Maarseveen en in het midden een 4 reg. curs. opschrift; van ond. een 16 reg. Lat. vers v. Jac. Augustini, Predikant aldaar. — Geëtst door *H. Winter.* Hg. 31, br. 39 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.*
Er bestaat nog eene plaat over Joan Huydecoper, nl. de afbeelding dat hij, als afgezant van Amsterdam te Berlijn, door den Keurvorst met een kunstig gedraaide beker begiftigd werd; op welke kop Jan Vos een gedicht heeft vervaardigd.

1850 (26 Aug.) „Het innemen van de Stadt St. Paulo de Loando." — Opschrift van eene afbeelding van de baai, het eiland en het stadje van St. Paulo, op de kust van Guinea in Africa; op den voorgrond en links de Hollandsche vloot. Boven de plaat, links een kaartje van de kust v. Guinea, en regts een grootere kaart v. de baai en het eiland. Zeer fraai *geëtst* door *Balth. Floris van Berckenrode*, met zijn adres. — Hierbij „Afbeeldingh ende verhael v. de heerl. Victory voor de HH. Bewindheb„bers der W. I. C. verkregen in.... 1641, 26 Aug. door d.... Victor. „Heldt, d. Admir. Jol, anders geseyt Houtebeen, gheassist. met de „Heer Luyt. Col. Hinderson" met „Register" der N°. op de pl., en vers v. *J. Burchoorn*, en adres v. *Berckenrode* te 's Hage op het Spuy in de Gulde Grutmolen, met bijvoeging dat de afbeelding gemaakt is naar eene teekening „daer van daen ghekomen." gr. fol. Hg. 39 dm., met beschr. 56 dm., br. 45 dm. *Zeer zeldzaam.* — Kwam voor in Atlas v. Voorst. 1858 No. 432. Verkocht voor *f* 23.

1851 Hetzelfde, anders. — Eene plaat, met 2 boven elkaander staande afbeeldingen; de onderste (en grootste) is een gezigt v. *St. Paulo in Angola* met de Holl. vloot er voor; daar boven een profil v. h. eiland *St. Thome*, ook door Houtebeen veroverd, en waar hij overleed. — Znd. nm. v. grav. Bovenaan links gemt.: Tweede deel, fol. 111. Uit: Commelin. F. H. (ast). 1651. br. fol.

1852 (4 Nov.) Kapitein Jan Solaas, voerende het schip de Engel Gabriel in den zeeslag bij Kaap St. Vincent, wordt door twee Spaansche Galjoenen aangetast, maar door de Ruyter ontzet. (Wagenaar. XI. 314.) Lithogr. door C. L. br. 4°. Uit Belinfante, Leven v. de Ruyter. 1851. I. 32.

1853 (9 Nov.) Zinneprent op den dood van den Kardinaal Infant Ferdinand te Brussel. (Wagenaar XI. 316. Aitzema II. 785.) — Eene kleine houtsnede het naakte lijk van een man vertoonende, aan zijne voeten een zandlooper. Daaronder: „Een nieu liedeken op het overlijden v. S. Kon. H. d.

„Card. Ferdin. enz." in 16 coupletten van 6 reg. beginn.: „'k-Hoor de „Cardinaal is doot." — 1 bl. kl. fol. Hg. 28 dm., br. 11 dm. *Zeer zeldzaam.*

1854 (Nov.) Kunststukjes door een Olifant, Hansken genaamd, welligt op de kermis te Amsterdam, verrigt. In het midden de groote afbeelding van een Olifant die een vlag op zijn tromp houdt, waaronder een 8 reg. versje; daaromheen 16 kleinere afbeeldingen van andere kunststukjes v. dien Olifant, ieder met een regel Holl. en Fransche uitlegging. Goede gravure zonder naam v. grav. Hg. 29, br. 38 dm. br. fol.
Over deze, mij vroeger geheel onbekende en hoogst zeldzame plaat, heb ik eene belangrijke opheldering gevonden in het werk van den Heer *C. Vosmaer*, over Rembrandt bl. 460, waar hij van diens teekening van een Olifant spreekt (welke nu in het Britsche Museum berust en in de vorige eeuw door *Capt. Baillie* gegrav. is) en daarbij mededeelt dat in een brief v. Barlaeus aan Mej. Wicquefort v. 28 Nov. 1641 de kunststukjes van een Olifant, Hansken genaamd, vermeld worden, die hij in dien tijd te Amsterdam gezien had.

1855 (1642. Jan.) „Spieghel der tyrannie begaen in Yerland aan die van de „Gereformeerde kercke, aldaer Protestanten genoemd." (Aitzema II. 847). — Een blad waarop 12 pl. in 8°. elk met 2 voorstellingen, met Eng. bovenschrift en gedrukte Holl. beschrijving. br. fol. *Zeldzaam.* — In Catal. Munniks v. Cleeff 1860. No. 501. Verkocht voor *f* 10.

1856 Hetzelfde, anders. — Een blad br. fol. met 3 rijen voorstellingen boven elkander, ieder in 6 afdeelingen (dus 18) waarin 24 gebeurtenissen (gen°. 1—24) *a—Aa* zijn afgebeeld. Znd. nm. v. grav. Hg. 25, br. 33 dm. Met gedrukte uitlegging v. ieder dezer figuren. Amst. Broer Jansz. en J. v. Hilten. 1642. Behoort zeker in een pamflet vermeld in *Tiele* Bibliotheek. No. 2766.

1857 (17 Jan.) Slag bij Hickelsmey (bij Kempen) tusschen den Graaf v. Guebriaut, command. der Wijmersche troepen en den Graaf van Eberstein, command. der Hessische troepen, en de nederlaag van den Graaf van Lamboy. — Met Holl. en Fransche verklar. onder de pl. gr. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1858 „Amsterdamsche gewapende burgerij. 1642" of: De *Nachtwacht van Rembrandt.* — Deze plaat naar de origineele schilderij die onder dezen naam bekend is (en als eigendom der Stad Amsterdam op het Trippenhuis of 's Rijks Museum aldaar hangt), stelt een schuttersfeest omstreeks den tijd van de schilderij voor. Op den voorgrond de kapitein Frans Banning Kok, Heer van Purmerland; naast hem zijn Luitenant Willem v. Ruytenberg, Heer van Vlaardingen; ter weerszijde en achter hen eene menigte schutters, enz. Belangrijke voorstelling voor de kostumen van dien tijd. — Naar *Rembrandt* 1642, gegrav. door *L. A. Claessens* 1797. br. fol. Hg. 55, br. 66 dm. Fraaije gravure.

1859 Als voren, verkleinde copie naar de teekening van *Clermans*. Lithogr. van *Desguerrois*. Hg. 29, br. 40 dm. br. fol.

1860 Als voren, zeer verkleind. Lithogr. door *G. F. Eilbracht*. gr. br. 4o.

1861 Voorstelling van 9 schutters van Amsterdam in dien zelfden tijd; in het midden de Vaandeldrager, waarnaast de Kapitein in het zwart, enz. Deze afbeelding is waarschijnlijk gemaakt om de costumen van de verschillende afdeelingen der schutterij voor te stellen, en is daarvoor hoogst

belangrijk. — Verkleinde *teekening* van dezen tijd in kleuren (met vele bijzondere aanduidingen der kleederen) naar de origin. levensgroote schilderij op het Stadhuis te Amsterdam. — Zonder eenigen naam. Zeer br. fol. Hg. 37 br. 80 dm.

Dit stuk is No. 9 in den nieuwen Catalogus der schilderijen (1864), hoewel daar slechts 8 beelden worden aangegeven.

1862 (20 Mei.) Koningin Henrietta Maria van Engeland komt 9 Maart hier te lande om gelden op te nemen voor den oorlog met het Parlement, — en wordt met Prins Frederik Hendrik te Amsterdam feestelijk ingehaald. — (Wagenaar XI. 327. Aitzema II. 813, 816, enz.) Afbeelding van den optogt van 134 schutters langs de Haarlemmer trekvaart op 3 aaneen behoorende bladen. — Op het eerste blad regts: 3 Vaandeldragers met het wapen v. Amsterdam, daar achter vele ruiters; op blad 2 trekt de stoet langs *Slooterdijck*; op het 3e blad de reeks van 6 koetsen met veel ruiterij omgeven. Op den voorgrond vele personen en eenig vee. Met 1 reg. doorloopend onderschrift: „Afbeeld. van het puyck der Burger Ruyteren... „den 20 May 1642. Opper-ritmeester was Dirck Tholinx," enz. voorts de namen van 133 ruiters die den stoet uitmaakten. — Zeer fraaije voorstelling en plaat naar *P. Potter*, door *P. Nolpe*, zonder adres. br. fol. Te zamen br. 147 dm., hg. 41 dm. — 1e Staat der plaat. *Zeldzaam.*

b Dezelfde plaat later en slechter afdruk met bijgevoegd adres van *F. de Wit.*

1863 Zes platen der vertooningen welke bij gelegenheid der komst van de Koningin van Engeland en Prins Frederik Hendrik te Amsterdam plaats vonden.

a Arion door een Dolphyn, naast de zegekar v. Neptunus, op de golven gedragen. — In het verschiet de Oudebrug op het Damrak. — Met onderschrift: *Etiam servamur in undis* en 8reg. vers: *Dum mediis, nautarum odiis, etc.* — Deze voorstelling die Prins Willem I bedoelde, het land (Arion) door de gevaren heendragende, was op het Damrak (in *Nolpes* beschrijving *Emster* genoemd), tusschen de Oude en Papenbruggen opgerigt, doch wijl de intogt te land en niet, gelijk men meende, te water over het IJ geschiedde, is deze en de volgende vertooning niet gebruikt.

b Andromeda aan eene rots geklonken wordt door Perseus verlost. Met onderschrift: *Pulchrae pro libertatis amore* en 8reg. vers: *Alligat Andromedam saxis furor.* Deze voorstelling, die Nederland, door Spanje geketend en door Frederik Hendrik verlost, beteekende, was op het Damrak tusschen de Papenbrug en Damsluis geplaatst, doch niet vertoond om dezelfde reden als de eerste.

c Het huwelijk van Peleus en Thetis. Met 1 reg. onderschr.: *Alius nascetur Achilles* en 8reg. vers: *En Thetis Emonii properans*, etc. — Deze voorstelling, die het huwelijk van Prins Willem van Oranje met Maria v. Engeland bedoelde, stond boven in de eerepoort op den Dam bij het Damrak.

d Verbond tusschen Keizer Adolf van Nassau en Koning Eduard II van Engeland, in 1292. Met 1 reg. onderschr.: *Genus alto a sanguine Divûm* met 8 reg. vers: *Hic est, Romani Imperii Regnator Adolphus*, enz. — Deze voorstelling stond boven de eerepoort op den Dam voor de Beurssteeg opgerigt.

e Huwelijk van Reinold van Nassau, Hertog van Gelder, met Eleanora, dochter van Eduard III van Engeland. — Met 1 reg. onderschr.: *Dis genita et genitura Deos*, en 8 reg. vers: *Sceptriferos quicunque thoros*

*venerari*s. — Deze voorstelling stond boven in de Eerepoort op den Damsluis (nu Vijgendam) bij de Vischmarkt opgerigt.

f Huwelijk van Jacobus II van Schotland met Maria van Egmond, dochter van Reinold v. Gelder. — Met 1 reg. onderschrift: *Generos Tethys emit omnibus undis* en 8 reg. onderschr.: *Hanc quoque Nassovia genitam*, etc. — Deze vertooning stond boven in de eerepoort opgerigt voor de Doelenstraat over de Halsteeg.

Deze 6 platen zijn naar de teekeningen van *J. W.* (?) gegrav. door *P. N(olpe)*. br. fol. Iedere plaat hg. 36, br. 39 dm.

De 2e en 4e pl. zijn zonder naam of monogram, doch zeker van denzelfden.

De 4 Eerepoorten.

g Die op den Dam bij het Damrak; bovenaan het wapen van Amsterdam; ter zijde van de voorstelling 11 schilden met 7 wapens en 4 afbeeldingen der belangrijkste overwinningen ter zee.

h Die op den Dam voor de Beurssteeg; bovenaan het Duitsche Keizerlijke wapen.

i Die op de Damsluis; bovenaan het Engelsche wapen; ter weerszijde der voorstelling, Pallas (*Vivitur ingenio*) en Mars (*Tuos mirabitur Inda triumphos*.)

k Die voor de Doelenstraat, waarop een levend man stond een wereldkloot dragende; lager ter weerszijde der voorstelling 4 wapenschilden.

Ieder dezer 4 pl. is hg. 31, br. 21 dm.

Deze 10 (ongenumm) voorstellingen *a—k* komen ook voor in het het *zeer zeldzame*, anonieme werk den graveurv. *P. Nolpe*: „Beschrivinge v. de Blijde inkoomste, Richting„ v. zeegebogen en ander toestel op de welkoomste v. H.M. v. Gr, „Brit., tot Amsterd. 20 May 1642. Amst. bij Nic. v. Ravesteyn voor „*Pt. Nolpe*, kunstverk. in de Kalverstraat. 1642. gr. fol. 36 bladz." (Aan het einde de datum: 19 Aug. 1642, zoodat het werk en de platen gegraveerd en gedrukt zijn binnen 3 maanden na den intogt. In dit werk vindt men ook eene beschrijving der vertooningen te Amsterdam in 1587 ter inhaling v. Leycester, in 1594 voor Maurits na de verovering van Groningen, in 1609 ter viering v. het Bestand, (deze zijn in plaat gebragt volgens de verklaring v. den schrijver P. Nolpe) in 1613 bij het bezoek v. Elizabeth v. Engeland, na haar huwelijk met den Paltsgraaf Frederik, in 1618 bij de komst v. Maurits te Amsterdam. Van den laatsten intogt (nl. v. Maurits in 1618) en de vertooningen vindt men eene korte beschrijv. in het pamflet: Triumphe tot Amsterdam, enz. Leiden bij H. C. Honthorst 4°.

364 Aankomst en verblijf v. Henriëtte Maria v. Eng. hier te lande. Door *P. Philippe*. 2 bl. br. fol. — In Catal. v. Voorst. 1858 N°. 437.

365 (8 Sept.) „Afbeelding v. de Visite v. H. M. v. Groot-Brit. Henriëtta

a „Maria met haar neef Prins Willem v. Nassau aan den Heer Adr. Paauw, „Heere v. Heemstede op 't Slot te Heemstede. 8 Sept. 1644." — Aldus met h. jaar 1644 luidt het onderschrift der pl., dat zeker eene vergissing is voor 1642, wijl de Koningin v. Eng. in 1644 niet hier te lande was. — Links het slot met de brug, in het midden het plein met de wederzijdsche begroeting. — Fraaije grav. zonder naam v. grav. (*C. J. Visscher*). Hg. 30, br. 39 dm. br. fol.

b Dezelfde plaat, *latere* druk, met veranderd onderschrift; nl. de datum is weggelaten en het jaar 1644 staat hier in Rom. cijfers.

c Dez. pl., *proefdruk* voor alle letter. *Zeer zeldzaam.*
d Dez. pl., *proefdruk* vóór de lucht en vele hartseeringen in de plaat.
e Dez. pl., latere? *proefdruk* na de verandering v. h. onderschrift. Met geschreven onderschrift: Bezoek v. Maria de Med. aan A. P. 1638, welke dwaling ik dikwijls van deze plaat gezien heb.

1866 (1643. 29 Jan.) Vertrek v. H. M. Henriëtte Maria uit Scheveningen naar Engeland (Wagenaar XI. 329.) Het strand te Scheveningen met eene menigte volks; in h. verschiet links het dorp, regts de vloot die H. M. vergezelt. — Met 1reg. bovenschr.: *Delineatio abitus M. Brit. Reg. e Holl. in Angl. c. 29 Jan. 1643 Schevel. solveret.* Met afzond. beschrijv. in 4 kol.: „Verthoninghe ende korte beschrijv. v. 't eerlick uytgeleyt, „enz." — Fraai *geëtst* door *B. F. v. Berckenroode*, Landmeter en Kaertmaecker v. H. M. te 's Hage. br. fol. Hg. 38, met opschrift en beschr. 55 dm. br. 46 dm. *Zeer zeldzaam.*

1867 (19 Mei.) Afbeelding v. d. slag bij Rocroy, waarin de Spanjaarden onder Don Franc. de Melo totaal geslagen werden door den Hertog v. Enguien. (Wagenaar XI. 336). Met beschrijv. Door *Savry*. Met adres J. v. Hilten. Hg. 26, met beschr. 42 dm., br. 34 dm. br. fol. In d. Catal. v. Voorst. 1858. N°. 443. — Over dezen veldslag is hier aanwezig een pamphlet: „Den veldslagh van Rocroy. Amst. 1643. 8 bl. 4°.

1868 (18 Junij = 10 Aug.) Belegh van Thionville door den Hertog v. Enguien (Wagenaar XI. 337). Klein plan v. de stad met de uitgebreide belegeringswerken. Bovenaan links het portret v. Louis, Hertog v. Eng. in medaillon. — Met uitvoerig „Kort en waer verhael van 'tgeen in de „Beleg. v. Tionville.... is voorgevallen, begonnen 18 Junij 1643. Te „Amst. bij Broer Jansz. en Jan v. Hilten bij de Beurs en bij d. Auteur „op de hoek v. d. Princengr." Znd. eenigen naam v. grav. gr. fol. Hg. 25, met beschr. 43 dm., br. 36 dm.

1869 „Plan de la ville et Citadelle de Perpinyan." — Met adres van *C. J. Visscher*. br. fol. — In Catal. Munniks van Cleeff. 1860. No. 498.

1870 (10 Aug. 1643.) Spotprent op de Spanjaarden, na het verlies v. Breda, Perpignan, Thionville en Catalonie, (Commelin II. 140.) met opschrift: *L'Espagnol despouillé*, en 2 vierregelige Fransche versjes. Op den voorgrond bidt de Spanjaard op de knieën liggende om *Misericordia*; door den *Francois* wordt hem zijn mantel (*Perpignian* en *Thionville*) afgenomen; de *Portugois* ontneemt hem zijn' hoed (*Portugal*); de *Holandois* trekt hem zijn wambuis (*Breda*) uit, terwijl de *Catalan* met zijn broek (*Catalogne*) heen gaat; in het verschiet links *Perpignian*, regts *Salse*. Van ond. in boekdruk 5 vierregelige Fransche versjes van de personen op de plaat. Met adres van *A. Boudan*. br. fol. Hg. 31 dm., br. 42 dm. *Zeer zeldzaam.*

1871 Andere, bijna gelijke spotprent op het verlies der slag van *Rocroy* en andere steden door de Spanjaarden. — Een Spaansch edelman (*Don Quixot*) bidt, op de knieën om genade; een Franschman trekt hem *Rocroy* (op een slip van zijn hemd geteekend) van zijn achterste; een *Cataloonsiër* gaat met zijn broek weg; een Franschman snijdt *Perpignan*, enz. van zijn rok; een Portugees met zijn hoed *Portugal;* een Hollander neemt zijn buis *Breda* en *Maastricht* af Boven in de pl. „Den beroyden Spagniaert. — L'Espag„nol despouillé." — Onder de pl. een Holl. vers in 3 kol. met dezelfde opschriften in houtsnede. — Curieuse en zeldzame spotprent

zonder naam v. grav., adres of jaar. fol. De pl. hg. 21, met vers 37, br. 30 dm. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1872 (4 Sept.) „Don Cantelmo tot Burgerhout bij Antwerpen geslagen." (Wagenaar. XI. 338.) Afbeelding v. het slagveld, met bovenstaand inschrift in de plaat. Zonder naam van grav.; gemt. bovenaan links: *Tweede deel. Fol.* 146. br. fol. Uit Commelin. Fred. H. 1651.

1873 Geheel als voren, zeer fraaije *geëtste* copie der bovenstaande slechte plaat. (Door *D. Stoop.*) Met hetz. bovenschrift. Gemt. bovenaan regts: *Tweede deel. Fol.* 146. br. fol. Uit: Commelin, Fred. H. 1652.

1874 (1644.) Nieuwjaarsprent v. de Hellebaardiers v. het Hof te 's Hage. — In het midden een Oranjeboom, waaraan het wapen van den Prins v. Oranje; ter zijde 2 staande hellebaardiers. Met gedrukt Fransch en Holl. vers. kl. fol. *Zeer zeldzaam.* Zie Catal. Munniks v. Cleeff. No. 513. Verkocht voor *f* 6.—

1875 (Mei.) Terugkeer van Prins Joan Maurits uit Brazilie. (Wagenaar XI. 371.) Afbeelding van de vloot die hem terugvoert. Naar en door *F. Post*. Pl. 54 uit: Barlaei, Res gestae in Bras. 1647. gr. fol. — Hierbij de pl. No. 5 uit hetzelfde werk vertoonende de vloot die den Veldmaarschalk in Oct. 1636 naar Brazilie voerde.

1877 (20, 25 Junij.) „De stadt Valkenburg overvallen. — De stadt Dalen „verrast," den 20 en 25 Junij. — De profilen der beide steden in het Luxemburgsche met eenige ruiterij; door Steenkalf, kommandant van Maastricht ingenomen. — Twee afbeeldingen boven elkander op 1 bl. br. fol. Gemt. bovenaan regts: *Tweede deel. Fol.* 159. Uit: Commelin, Fred. H. 1651.

Hiervan is eene zeer slechte copie in de uitgave v. Commelin v. 1652.

1878 (28 Julij.) Beleg en verovering van Grevelingen door den Hertog van Orleans. (Wagenaar XI. 367—371. Aitzema II. 981.) — Plan der stad in het midden, met het ver omheenliggend land; bovenaan de zee met de Hollandsche vloot en de Hollandsche schepen die de haven blokkeeren. Met Fransche inscriptien, naar *Richer*, door *S. de Beaulieu*. br. fol. Hg. 50, br. 61 dm.

1879 Profil v. Grevelingen, met de belegeringswerken op den voorgrond. Naar *Richer* en *de Beaulieu*, door *N. Cochin*. br. fol. Br. 61, hg. 22 dm. — Deze plaat schijnt een onder- of bovenstuk der vorige plaat te zijn, daar die met eene dergelijke rand omgeven is, enz.

1880 Nagenoeg als voren, doch omgekeerd; onderaan de zee met de schepen. Met Latijnsche en Duitsche inscriptie en uitlegging der No. B—Z. br. fol. Uit een Duitsch werk.

1881 Beleg v. Grevelingen. Kaart v. het land; onderaan regts plan der vesting. Met adres: Amst. *Corn. Danckerts*. br. fol. Uit: *Bleau*, Stedeboek. — In den Atlas v. den Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1882 (28 Julij tot 5 Sept.) Het Sas v. Gent door Frederik Hendrik belegerd
a sedert 28 Julij en ingenomen 5 September (Wagenaar XI. 367—370, Aitzema II. 1006—1008). — Plan v. het stadje Sas v. Gent met het omliggende land; bovenaan regts Axel, links Philippine, daaronder Assenede, en onderaan Selzate. Voorts onderaan regts een lediggebleven vak met bovenschrift: „Het Sas v. G. Belegert 28 Julij enz." Met adres v. *C. J. Visscher*, fol. Hg. 44, met Verhael 59 dm., br. 55 dm.

Onder deze plaat het: „Cort Verhael der gelegenth. en de Beleg. v.

„'t stercke Fort S. v. G.," bevattende het verhaal v. h. beleg tot 8 Aug. in 6 kol. naast elkander, met adres v. *C. J. Visscher*.

b Dezelfde kaart, doch onder h. Holl. opschrift nog een dergelijk in het Fransch, en in h. lediggebleven vak een profil v. Sas v. Gent; voorts aan weerszijde de Holl. en Fransche beschrijv. zijnde een herdruk v. h. *Verhael* bij de voorgaande plaat, doch gaande tot het einde v. h. beleg, met de *Articulen geaccordeert*, ieder in 1 fol. kolom.

Hieronder behoort waarschijnlijk de *Uyttocht* (No. 1890.) De kaart hg. 44 dm., met Uyttocht 62 dm., br. 55 dm., met Verhaal 85 dm. — De kaart is in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam; *Verhael* en *Uyttocht* bij mij.

1883 Geheel als voren, doch verkleind. Met Duitsch inschrift onderaan links: „Der Saas v. Gendt.... erobert 6 Sept. dieses jahrs." kl. br. fol. Uit een Duitsch werk.

1884 Hetzelfde op 1 blad, nagenoeg als voren; onderaan links eenige gevechten; regts een Holl. en Fransch inschrift naast elkander. Met adres v. *C. J. Visscher*. br. fol. Uit: *Bleau*, Stedeboek. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1885 Hetzelfde doch eenigzins verschillend en verkleind. Zonder Axel en Philippine. Met inschrift onderaan regts: „Het Sas v. Gend.... verovert 6 „Sept." Gemt. bovenaan links: *Tweede deel. Fol.* 168. br. fol. Uit: Commelin, Fred. H. 1651.

1886 Hetzelfde geheel als voren, doch omgekeerd; Assenede regts, het inschrift links. br. fol. Uit: Commelin, Fred. H. 1652.

1887 Hetzelfde, doch geheel anders. In het midden het Sas met de groote Schans *Rapenburg*; bovenaan links Selzate, onderaan regts Philippine. Met uitlegging in Fransch en Lat. op de kaart en Latijnsch inschrift. — Van acht. bedrukt met het Hollandsch verhaal v. dit beleg. gr. fol. Uit: *Bleau*, Stedeboek. *Gekleurd*.

1888 Hetzelfde, doch geheel anders; in het midden links het Sas, daar tegenover regts Axel, bovenaan links Philippine. Met inschrift: „Nieuwe af„beeld. v. 't Sas v. G. enz. Amst. bij *Corn. Dankertsz*." br. fol. Br. 36, hg. 26 dm.

1889 „Perfecte Afbeeldinge van 't Sas v. Gendt." — Grooter plan v. het Sas en v. het fort Rapenburg. Van onderen een afzonderlijk plan van 't Rapenburgh, door 2 mannen op eene piek dwars opgehangen. Bovenaan links eene kleine afbeelding der wal van het Sas en daaronder uitlegging der letters *a—s* op de plaat. Van onderen een „Cort Verhael v. de beleg. „van 't ...Fort, enz." in 5 kol., gaande tot 26 Aug.; vermeerderde herdruk v. h. Verhael bij No. 1882*a*. Met adres v. *C. J. Visscher*. 1644. br. fol. Hg. 38 dm., met Cort Verhael 55 dm.; br. 43 dm.

Van deze kaart berust in het Archief der Genie, *Veldslagen* No. 525, eene andere uitgave zonder de afbeelding der wal; de uitlegging is niet gelijk hier in een schildje en gaat slechts van *a—n*.

1890 „Den uyttocht van 't Sas v. Gendt." — *Fraaije* afbeelding v. d. uittogt v. het garnizoen, enz. op 2 aaneen behoorende bladen; links *'t Sas van Gend*, regts in het verre verschiet *Gendt*. Met bovenstaand opschrift en uitlegging der letters *a—y* op de plaat. Fraaije grav. zonder naam. De beide bl. aan elk. br. 84 dm., hg. $17\frac{1}{2}$ dm. *Zeer zeldzaam*.

Deze plaat zal waarschijnlijk [illegible] onder de [illegible] der plaat No. 1882, hoewel ze niet in [illegible] v. d. Heer [illegible]

1891 *Orangiens Zeegenkroon.* — Zinneprent op het innemen van Sas v. Gend en andere overwinningen. — Het Vereenigd Nederland biedt Frederik Hendrik een lauwerkrans aan, ter zijde de afbeeldingen der veroverde steden. Door *C. de Pas.* Met gedrukt Holl. vers. gr. fol. — Zie Catal. Munniks v. Cleeff, 1860. No. 518. — Deze plaat is zeker dezelfde als No. 1678, die in 1632 ter verheerlijking der verovering v. Maastricht gediend heeft.

1892 *Oranjens Zegenkrans.* — Zinneprent op Frederik Hendrik en zijne overwinningen. — De Prins te paard, gekroond door de Faam; in het verschiet de belegering v. Sas v. Gent, ter zijde afbeeldingen der verwonnen plaatsen. Door *C. de Pas.* Met Fransche verzen en 1 blad gedrukt Holl. vers. br. fol. Zie Catal. Munniks v. Cleeff, 1860. No. 524. Verkocht voor *f* 11.50. — Is waarschijnlijk dezelfde plaat als No. 1702. Zinneprent voor Maastricht, nu op deze gelegenheid toegepast.

1893 (23 Oct.) Zeeslag tusschen de Deensche en Zweedsche vloten in de Belt, de laatste bijgestaan door de Hollandsche vloot onder Maarten Thyssen. (Commelin, Fred. H. II. 172.) — Op den voorgrond het gevecht; het schip: de Lindworm, in brand; in het verschiet links het eiland *Femeren,* in het midden *Kiel,* regts *Lalant.* Met 1 reg. bovenschrift: *Praelium navale inter Suecos et Danos.* Ao. 1644; links het Zweedsche, regts het Deensche wapen. Met 1 reg. onderschr. *,t Jaer 1644 dit men sach, — den 23 Oct. Wijnmaents dach* — en 16 reg. vers: *Siet hier twee Vloten* enz. Fraaije plaat zonder naam v. grav.; met adres v. *C. J. Visscher.* br. fol. Hg. 41, br. 52 dm. — Deze plaat heeft eene groote overeenkomst met No. 1809 en 1810, Pugna navalis, doch deze is zonder No.

1894 Geheel als voren, doch verkleind, met hetzelfde bovenschrift; met Duitsche uitlegging. Zonder naam v. grav. br. fol. Uit een Duitsch boek.

1895 Kaart v. de Sond en de positie der Zweedsche, Hollandsche en Deensche vloten. Met Latijnsch en Duitsch bovenschrift. 1644. br. fol. Uit hetzelfde Duitsche boek als de vorige pl.

1896 (1645.) „Calender nae den nieuwen ende ouden stijl, op 't Jaer ons Heeren „ende Salighmakers J. C. 1645." — Opschrift boven een groot wit veld waarin een almanak behoort; aan weerszijden 6 plaatjes, de 12 maanden vertoonende; daarboven een zinneprent, des werelds toestand (links de oorlog en regts het burgerlijk leven) vertoonende, waarover *Democritus* en *Heraclitus* een gesprek houden, dat onderaan in 12 vierregelige versjes afgedrukt is. — Fraaije plaat zonder naam v. grav. Hg. 55, br. 43 dm. gr. fol. *Zeer zeldzaam.*

1897 Dez. zinneprent over des werelds toestand (doch zonder *Calender* en de plaatjes der 12 maanden). Latere druk met verandering van letter *P.: Het gheestelick Babel* in: *Roma.* — Onder deze plaat 12 vierregelige Duitsche strophen met opschrift: *Mundi typus vanitatis,* d. i. Eygentl. Erklärung dieser eytelen „u. zergängl. Welt, von zweyen Philos." — en onder de Duitsche versjes eene lange Holl. zamenspraak in verzen van: *Den lachenden Democritus* en *den schreyenden Heraclitus.* Met adres v. Jan v. Hilten. Zonder jaar. gr. fol.

1898 (11 Jan.) Brand van de Nieuwe Kerk te Amsterdam. (Wagenaar, Amsterdam. I. 544.) Zeer klein plaatje. 12o. — Hetzelfde *proefdruk.* Hierover bestaat een boekje v. *G. Lamberts,* de brand der N. Kerk te Amst., verschenen in 1845 bij W. Willems. 8o. 16pp.

1899 (22 Junij — 9 Julij.) Het Fort Mardijk (bij Duinkerken) door den Hertog van Orleans op de Spaanschen genomen. (Wagenaar, XI. 390. — Het werd in December door de Spaanschen hernomen. Wag., XI. 395.) — Kaart v. h. strand; onderaan links het dorp *Mardijck*, hooger op in het midden het *Fort Mardijck*; meer regts de schans: *Houten Wambuis*; regts Duynkerken; — boven deze kaart eene afzonderlijke afbeelding v. h. strand, links het Fort M., regts de schans: Houten Wambuis. Met bovenschrift: *'t Fort Mardijck.... na 't leven afgeteekent door C. V(isscher) d. J(onge)* jongen.) Met adres v. *C. J. Visscher*. — Hierbij eene beschrijving in het Holl. en Fransch, in 4 kol. met opschrift: *Cort Verhael v. h. Fort Mardijck, sijn gheleg., beleg. in* 1645, enz. br. fol. Hg. 38, met beschr. 52 dm., br. 44 dm.

1900 Hetzelfde. — „Plan du Fort Mardick et de ses attacques en l'an 1645 „par le Duc d'Orleans." Door *S. de Beaulieu*. — Kaart v. h. strand alleen met h. Fort in het midden, en daarvóór de Hollandsche vloot onder Tromp. Br. fol. — Deze kaart schijnt uit *Bleau*, Stedeboek te zijn. Van acht. niet bedrukt. Het is eene juist omgekeerde copy v. de kaart v. *Beaulieu*, in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

1901 (28 Aug.) Hugo de Groot sterft te Rostock. — Praalgraaf voor hem in de Oude Kerk te Delft opgerigt. Naar *H. v. Zwoll*, door *J. v. d. Spruyt*. gr. fol. — Hierbij afzond. het Lat. vers van P. Burmannus Sec. en de Holl. vertal. v. Onder de Wijngaart. 4°.

1902 Afbeelding v. h. beraamde Pronkgraf voor Hugo de Groot. Naar *R. Verhulst* (den beeldhouwer), door *J. C. Philips*. fol. Uit Brand, leven v. de Groot.

1903 (28 Sept. — 5 Nov.) Beleg en verovering van Hulst door Frederik Hendrik. (Wagenaar, XI. 393, 394). — Groote kaart in 4 br. fol. bladen van den *Polder van Namen*, (in Zeeland), waarin Hulst ligt, — door eene breede gebloemde rand verbonden. Links, het *Hellegat*, regts het *Saeftinger Gat*; in het midden de stad en de belegeringswerken; voorts bovenaan een groot profil van Hulst, met krijgsvolk er voor; daarnaast links, afbeeldingen van 4 forten, en onderaan eene plaat van den overtogt des Prinsen over de Schelde bij Dendermonde. Alles fraai gegraveerd door *A. Santvoort*. — „Afbeeldinge op wat wijze het Spaens Garnisoen uyt de „Stadt Hulst is vertrokken. Den 5 Nov. 1645." Opschrift boven eene fraai geëtste afbeelding van dezen uittogt, op 4 kl. 4o. aaneen behoorende blaadjes; onderaan een regel cursijf, uitlegging; regts de stadt Hulst, links de geheele bezetting. Zonder naam v. grav. (*A. Santvoort?*) *Zeldzaam*. — Hierbij eene uitvoerige beschrijv. in 2 kol. in het Fransch v. h. beleg en bemagtigen der stad, met adres: Breda, chez *Abr. Santvoort* et à Amst. Corn. Danckertsz. 1646. Deze beschrijving behoort ter weerszijde van deze kaart en v. den uittogt. — De beschrijving bestaat ook aan h. Ministerie v. Oorlog in h. Hollandsch, met 2 reg. opschrift: „Beschrijv. d. Stadt „Hulst en hoe deselve belegert is. Bij Abr. Sandvoort." Zonder jaar. — De 4 bl. der kaart zijn te zamen hg. 82 dm., met uyttogt 99 dm., br. 107 dm.; met beschrijv. 143 dm. *Zeer fraai* en *zeldzaam*.

1904 Beleg van Hulst; als voren, doch verkleind en eenigzins verkort, zonder de schans Sandberg, die op de vorige kaart geheel bovenaan regts ligt. Met Holl. uitlegging der n°. 1—36 op de kaart. Geteek. en gemeten door *Joh. v. Duynen*, [illegible] adres v. *J. B(*[illegible] acht.

bedrukt met de Latijnsche beschrijving v. h. beleg. br. fol. Uit *Blaeu*, Theatrum.

1905 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch aan de regterzijde veel uitgebreider dan de beide vorige kaarten, vertoonende nog de forten Spinola en Kieldrecht en de Kreek; als ook het land v. Beveren. Van ond. links en regts de afbeelding van 8 forten. Met adres v. *C. J. Visscher*. Hg. 36, br. 41 dm. br. fol.

1906 Hetzelfde, geheel anders; in het midden Hulst, daaronder Sandberg, en onderaan regts het fort St. Anna; links Spinola en Kieldrecht, waaronder een klein profil v. Hulst. Gemt. bovenaan links: *Tweede deel f.* 208. kl. br. fol. Uit Commelin, Fred. H. 1651. — Dezelfde afbeelding, doch grooter, ook met profil v. Hulst, (waarschijnlijk uit het Stedeboek v. *Blaeu*), in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

1907 Als voren, doch geheel omgekeerd; regts de forten Spinola enz., en het profil. Gemt. regts: *Tweede deel* f. 208. br. fol. Uit Commelin, Fred. H. 1652.

1908 Profil v. Hulst, (grooter dan op 1903), waaronder regts eene afbeelding v. h. maken eener galerij om in de stad te komen. — Hierbij een plaatje met 7 afbeeldingen (4 boven, 3 onder), vertoonende de 6 forten en de wal en contrescharp v. Hulst. Zonder naam v. grav., doch als de platen v. *Visscher*. Het profil is hg. 16, br. 42 dm.; het and. plaatje hg. 15, br. 29 dm. Beide behooren zeker bij eene groote plaat, even als de beide volgende beschrijvingen:

1°. „Kort verhael v. d. gelegenth., h. opcomen en d. teghenw. standt „d. stadt Hulst." — „Bref narré de la situation.... de Hulst." In 2 kol. van 1½ bl. naast elkander, behelzende het verhaal v. h. beleg en de artikelen van overgave. Hg. 62, br. 30 dm. — 2°. Een ander blad gr. br. 4°. 2 kol. naast elkander, beginn.: „Goedwillige Leser. „Wij geven hier de Caerte en gelegenth. v. de stercke stadt Hulst, ge- „lijck die tegenwoordigh is," bevattende het verhaal van het beleg tot 6 Oct. Hg. 24, br. 26 dm.

1909 Situatiekaart van de wegen naar Hulst en de ligging der verschillende Hollandsche legercorpsen. „Gemeten en gecaerteert door my *J. Wickman*. „1646." Origineele *teekening* met uitlegging, eenigzins beschadigd. Hg. 47, br. 64 dm. br. fol.

1910 Nagenoeg als voren, doch grooter, ofschoon over eene kleinere oppervlakte; de vorige is op eene schaal van 100 roeden, deze op 50 roeden. Origin. *teekening* zonder naam. 1646. Hg. 50, br. 64 dm. gr. fol.

1911 „Den tocht van 't Spaens Guarnesoen uit Hulst, den 5 November 1645." — Afbeelding v. dezen uittogt, veel uitvoeriger en grooter dan die bij N°. 1903, in 3 breede kl. fol. aaneenbehoorende bladen, gemt. *a. b. c.*, met het bovenstaande opschrift op *b.*, een gezigt op Hulst en uitlegging der letters *a—t* op pl. *c.*; pl. *a* bevat de voorhoede v. den optogt, links eene groote tent, in het verschiet *Voorhoute*, en de naam van den teekenaar (en graveur?) *Jacob Martss de Jonge*. Met adres v. *C. J. Visscher*. De 3 bl. te zamen br. 87 dm., hg. 24 dm. br. fol. *Zéér fraaije* en *zeldzame* plaat.

1912 „Uyttoocht der Stadt Hulst." Opschrift onder eene uitlegging der letters A—X, bovenaan op de regtsche plaat van eene voorstelling in 2 br. fol. bladen van dezen uittogt; op het linksche blad de wallen van Hulst en de forten Nassau, Spinola en Kieldrecht in het verschiet. Zonder naam

v. grav. met adres v. *Romb. v. d. Hoeyen*. De 2 bl. te zamen breed 82 dm., hg. 27 dm. *Zeer fraai* en *zeldzaam*.

1913 Kaart v. h. land van Hulst na de verovering der stad; links de rivier *de Leye*, en bovenaan de vesting 't Sas, onderaan Gend; regts boven Hulst en daarbij alle forten, enz. — *Geteekende* contemporaine kaart, waarop tevens de copie v. een' brief v. *P. de Perceval*, meldende welke forten na de verovering geslecht, welke behouden, en die welke nog in Spaansche handen zijn. — *Zeer curieuse* kaart op papier; hg. 42 dm., br. 57 dm. br. fol.

1914 Zinneprent op het ellendig lot van België door den oorlog. — „Der Castilianen uyt-vaert; mitsgaders de Vlaemsche Melck-koe. Waer in claerlijck „vertoont worden den bedroefden toestant der verheerde Provintien van „Oost en West Vlaend." Eene groote koe met het wapen van Holland op het lijf, wordt door den Franschman (den Hertog v. Enguien??) bij den eenen hoorn geleid, door den Hollander bij den anderen hoorn vastgehouden; twee Spanjaarden liggen op den grond en zuigen aan de uyers; eene Vlaamsche vrouw ligt geknield handenwringend, en een Vlaamsche Priester tracht de koe bij den staart terug te houden; achter hen staat de Vlaamsche soldaat zeggende: „Ghy moet ritzen naer Spagnien, — Door „leli jeuck en Orangien." In het verschiet *Duynkercken*. Met afzond. verzen in het Hollandsch en Fransch in 4 kol., met bovenstaand opschrift. gr. fol. br. 38 dm., hg. 25 dm., met vers 47 dm. *Zeer zeldzaam*. Zonder naam v. grav. of eenig adres of jaar. — Zoude deze plaat wel juist op dit jaar passen?

1915 Spotprent op de Spanjaarden. — De Spaansche, Fransche, Hollandsche, Portugeesche en andere Hanen. — Vooraan gaat een groote haan (A) gelaarsd, met grooten degen, ringkraag en groote staart, waaruit de achter hem loopende Fransche, Hollandsche en Portugeesche hanen de veeren 1—5 knippen (nl. Perpignan, Arras, Thionville, Grevelingen, enz.) — Hieronder eene uitlegging der n°., welke met n°. 5 eindigt. Op dit Ex. is in HS. bijgevoegd: N°. 6 *Hulst*, nl. een der veeren welke nog uit den staart geknipt worden en: „Extract uit seecker schrijven van Pater „Jacobus, Prior v. h. Augustijner klooster te St. Lucar, zijnde een „visioen hem in d. nacht verschenen en aen sijn cousyn tot Antwerpen „overgesonden. Amst. voor d. auteur. 4 Nov. 1645." — Scherpe en zonderlinge spotprent. br. fol., hg. 25, met „Extract" 48 dm., br. 32 dm. *Zeer zeldzaam*.

1916 Spotprent op den ondergang van Spanje (?) in eene groote en 16 kleinere voorstellingen. — In het midden staat een toren (de Castil. macht) op een zandgrond, die door de zandhazen („de Granaatsche volken") wordt omgewoeld en ondergraven, zoodat de toren, waartegen bovenaan een Noordsche bok (Zweden) herhaaldelijk stoot, zeer wankel staat; achter den bok de woorden uit den hemel: *Mene, Mene, Tekel Upharsim;* dolphynen, (de Fransche, Hollanders en Portugeezen) zwemmen naar den toren en bedreigen dien. — Rondom 16 afbeeld. (A=Q) van de wreedheden der Spanjaarden onder Alva in Nederl. en in de West-Indiën gepleegd. — Hierbij eene afzond. uitlegging: „Verklar. v. dit Visioen ofte Ghesichte „over d. eyndel. ondergangh ende val v. Castilien", in 3 kol.; daaronder een soort v. brief v. *Theoph. Flau* (?) over hetz. in cursijf, lager de uitlegging in verzen van de plaat en van A—Q., en der n°. 1—11 door

R. E. gr. fol. De pl. br. 37 dm., hg. 32, met uitlegg. 60 dm. *Zeer zeldzaam*. Ofschoon deze plaat zonder eenig jaar is, geloof ik naar gravure en druk te oordeelen, dat die in dit jaar te huis behoort.

17 Twee allegorische platen op den staat des lands, en tegen hen die Ne-
a derland hare winsten en voordeelen zochten te ontrooven, ten jare 1644.— „De Hollandsche koe". Met onderschrift: *Ghy Heeren wachters*, enz. (Door *H. Hondius*.) Zie Catal. Munniks v. Cleeff, 1860. N°. 512.
b „De Hollandsche honden." Met onderschrift: *Wij en moeten niet te samen slapen*, enz. *H. H(ondius) exc.* — In den Atlas v. den Heer Bodel Nijenhuis te L. — Elke plaat hg. 20, br. 15 dm.

18 Profil van Bergen op Zoom, hoogst uitvoerig. Bovenaan: Opdragt, Holl. vers v. den maker; de Holl. Leeuw en het stadswapen, Lat. vers v. *J. Turcq*, en Privilegie voor den grav. *S. de Swaaf*. — Van onderen de beschrijving der stad in 3 kol., Fransch vers v. *S. de Swaeff*, in 4 kol., Holl. vers van *J. Turcq*, enz. in 3 kol. Met adres: Middelb. bij A. de Later, Boekverk. op de markt, 1645. De pl. in 4 aaneensluitende bl. hg. 34, met vers 48 dm., br. 1,44 dm. *Uiterst zeldzaam*. Berust in h. Archief d. Genie aan h. Ministerie v. Oorlog. — De stad is in 1622 door Spinola sterk belegerd (zie n°. 1465—69.); dit plan kan voor zoo ver ik weet, niet bij eene geschiedkundige gelegenheid vervaardigd zijn, en dus daarop niet doelen; alleen om de *zeldzaamheid* opgenomen.

19 (11 Sept. — 7 Oct.) Duinkerken door de Franschen onder den Hertog v. Engiuen genomen. — (Wagenaar. XI. 429. Commelin II. 213.) Kaart en plan v. Duinkerken en het nabijgelegen land; bovenaan de zee met de vloot v. Tromp, die voor de haven kruist. — Naar *S. de Beaulieu*, door *Richer*. Br. fol. Hg. 50 dm., br. 61 dm. — Hierbij eene afzonderlijke plaat met een uitvoerig profil v. de stad en v. dit beleg; regts de zee. Naar de *Beaulieu*, door *Cochin*. 1646. Hg. 21, br. 61 dm. br. fol.

20 Hetzelfde (nl. de groote kaart); naauwkeurige copie, doch omgekeerd, met de zee onderaan. Met inschrift bovenaan links: „Plan de.... Dunkerque et „de ses attacq.... en 1646." Zonder naam v. grav. br. fol. Hg. 44, br. 55 dm. Uit *Bleau*, Stedeboek?

21 (1647. 1 Jan.) Verlichte Eeretempel of Katafalk, door de Burgerij te Antwerpen opgerigt ter eere van Balthasar Carel, eenige zoon v. koning Philips IV, in October 1646 in bijna 17-jarigen ouderdom overleden. — 2 bladen gr. fol. v. ongelijke grootte, den Eeretempel van voren en van ter zijde voorstellende; met vele inschriften bovenaan, en v. ond. een 3reg. Lat. inschrift; op de groote plaat bovenaan links het portret v. d. Infant. — Fraaije platen door *W. Hollar*. gr. fol. De eene plaat (voorzijde), hg. 50, br. 32 dm., de andere pl. hg. 51, br. 50 dm. *Zeer zeldzaam*. — Hierbij een portret v. d. Infant, staande, links, in ov. met Fransch onderschrift en adres v. *P. Aubry*. 4°.

22 (14 Maart.) Sterfbed van Prins Frederik Hendrik (Wagenaar XI. 432. Ait-
a zema III. 157—172). — De Prins, te bed liggende, waar hij door Ds. Goethals wordt toegesproken, omgeven door meer dan 14 personen, waarbij J. Cats. Met bovenschrift in een banderol: *Dodel. uytgang van S. H. Fred. H.;* v. ond. de namen van 15 personen in 3 kol. — Naar *A. v. d. Venne*, door *C. van Dalen*. Hg. 35, br. 39 dm. gr. fol. *Fraaije plaat*.
b Dezelfde plaat, latere afdruk, v. acht. bedrukt met het gedicht v. *Cats:* Doodtkiste voor de levendige. — Uit Cats' Werken, 1700 of 1712. fol.

c Hetzelfde, zeer verkleind, met de namen v. al de tegenwoordig zijnde personen. br. 4°. In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1923 (Maart.) Praalbed v. Prins Frederik Hendrik. De Prins ligt uitgestrekt
a op een ledekant, waarvoor zijn wapenschild staat; eenige personen om het bed; bovenaan de vliegende faam zijn roem uitblazende. — Afdruk van eene niet fraaije doch zelden voorkomende plaat, zonder naam v. grav. br. fol. Hg. 25, br. 34 dm. — Heeft zeer veel overeenkomst met de plaat v. h. Praalbed voor Prins Maurits, N°. 1532, doch deze is grooter.

b Dezelfde (?) pl., vroegere druk. Naar *A. v. d. Venne ad vivum*, door *J. Matham*. Met uitvoerig vers v. *A. v. d. Venne*. „Afbeeld. v. h. Naamloos „Rustbedde, enz. beginn.: Hier siet ghy treurigh volck" enz., met adres: 's Grav. bij A. Matham en Pt. v. d. Venne. In d. Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1924 (10 Mei.) Lijkstatie v. Prins Frederik Hendrik. — Zeer uitvoerige voorstelling van deze begrafenis op 30 aaneensluitende br. fol. bladen, gen. 1—30. Met de namen der aanwezige corporatiën en personen in de plaat. Naar de teekening van *P. Post*, gegrav. door *P. Nolpe*. Ieder bl. hg. 11, br. 56 dm. — Hierbij de beschrijving, getiteld: „Begraeffenisse van „S. H. Frederick Henrick, enz. Gheteeck en uytgheg. d. *P. Post*, en „ghesneden d. *P. Nolpe*." Amst., gedr. bij N. v. Ravesteyn, 1651. 40 blz. gr. fol.
Voorts een afzonderlijk blad in 2 kol.: „Memorie v. de Ordre op de Be„graeffenis v. S. Hoogh. 's Grav. *L. Breeckevelt*". Zonder jaar. fol.

1925 Hetzelfde, verkleind en op 1 blad zamengetrokken. Met bovenschrift: „De laatste lijckplicht v. Z. Hoogh." in 7 boven elkander staande reeksen. Van ond. met uitlegging der n°. 1—78. Gemt. bovenaan links: *Tweede deel f.* 215. br. fol. Uit Commelin, Fred. H. 1651. — De plaat in de volgende uitgave is veel slechter. — Hierbij 3 Ex. der „Memorie „v. de Ordre op de Begraef. v. S. H.," eene in gr. folio in 2 kol. bij *L. Breeckevelt*; eene andere in zeer kl. fol. zonder adres en eene 3e in kl. fol. bij *G. Ernst* in de Vlamingstraat.

1926 (Junij.) Bouwen van den (nooit voltooiden) toren der Nieuwe Kerk te Amsterdam. — Geometrische afbeelding van den grondslag van dien toren (74 voet lang en 69 breed) in 63 perken, waarin 6363 masten geslagen zijn. Met 1 regel bovenschrift: *„'t Slotthout v. de Nieuwe Kerks „toorn."* — Van ond. een „Kort verhael en aenwijsingh v. d. ongeluck. „Brandt van de Nieuwe Kerck (N°. 1898), v. outs genaemt St. Katerine tot „Amst., mitsg. v. h. wederopbouwen v. des. en vooral v. 't heyen v. d. „toorn (v. 27 Aug. 1646—6 Junij 1647) aen voorn. Kerck," Amst., *J. A. Star*, Boeckverk. in de Nieuwe Kercksteegh, 1647. gr. fol. Hg. 45, br. 36 dm. *Hoogst zeldzaam*. Van deze pl. heb ik slechts 3 Ex. gezien.

1927 (29 Aug.) Treurig voorval te Zaandam, waar een stier den boer Jacob
a Egh vreesselijk mishandelde en diens hoogzwangere vrouw zoodanig in de hoogte wierp, dat de vrucht haar ontviel en een huis ver werd gevonden; man en vrouw stierven, doch het kind bleef in leven. — Afbeelding van eene kamer waarin de man naakt op den grond, de vrouw gekleed te bed ligt, de heelmeester en omstanders staan bij het bed. In het verschiet, links de stier op het veld den man mishande-

lende, de vrouw in de lucht geworpen, terwijl het kind haar ontvalt. Aan den muur in de kamer eene plaat, vertoonende het afmaken van den woedenden stier in de Zaan. Fraaije plaat door *C. J.*, zonder adres. — Van ond. het verhaal: *Stiers wreedheid gepleegt aan Meester en Vrouw* door *H. Soet* (Soeteboom), in 2 kol., daarnaast in 3 kol., 5 gedichten (4 v. Ds. Bergius, 1 v. H. Soet) op den vader, moeder, kind en stier, enz. en in de 6e kol. de verklaring van den Chirurgijn Mr. J. Pigge. Met adres van *Willem Willemsz.* te Zaandam, Boekverkooper op den Dam bij de Oude Kerk en v. *Joost Hartgers* te Amst., in de Gasthuissteeg (bij den Dam), 1647. br. fol. Hg. 35, met verzen 45 dm., br. 52 dm. *Zeer zeldzaam.* 1e staat dezer plaat. — Eene muurschilderij van dien tijd, die tot voor weinige jaren in de Gereform. kerk te Zaandam (Oostzijde) hing, (welke daarom Ballekerk genoemd werd,) doch door verw onzigtbaar gemaakt was, is in 1869 van de verwlaag ontdaan en geeft eene andere voorstelling.

Zie over dit voorval, over deze en nog 2 andere pl., de artikelen van den Heer J. Honig Jz., in den *Navorscher*, 1869. Blz. 131—151 en 606—611.

b Dezelfde plaat, latere afdruk met adres v. *Pt. Goos.* — De verklaring en gedichten zijn hier in 2 reeksen boven elkander, ieder van 6 kolommen, gedrukt.

c Dezelfde plaat, veel latere en zeer afgesleten druk. Op de plaat is een jongen die een vlieger oplaat, bij den stier geplaatst, terwijl deze den man mishandelt. Met dezelfde verhalen en verzen, in 6 kolommen, met een doorloopend bovenschrift: Stiers wreedheid, enz. Met adres van *F. Sadelaar*, Boekverk. bij de Heysteeg (te Amsterdam.)

28 (29 Aug.) Hetzelfde, geheel anders, met bovenschrift in 3 regels: „*Stiers wreedheydt*, enz." Op de plaat vooraan de stier, die den man omverwerpt; daar achter regts de stier, de vrouw op zijne hoornen nemende; meer in het verschiet, het afmaken v. den stier. Met dezelfde histor. aanteekeningen en verzen als op de vorige pl. en verklaring v. d. Chir. Mr. Yreton. Van ond. eene: *Toevoeginghe.* Met adres: Amsterdam bij *F. van Beusecom*, in de Calverstraat bij 't Weeshuis, naest de Keysers Croon, 1647. De pl. hg. 19, met opschrift en beschr. 45 dm., br. 31 dm. *Fraai en zeldzaam.*

29 Hetzelfde, doch anders. De plaat stelt den stier voor, terwijl hij de vrouw opwerpt; links ligt de man, regts het kind op den grond. Met hetz. bovenschrift en v. ond. het verhaal, de verzen (vermeerderd met een v. d. Heelmeester *Yreton* (*Anglus*) en *P. C. Boois*) en de verklaring v. Yreton in 4 lange reeksen; daaronder de: *Toevoeging* en het adres v. *Hendrik Jacobsz. Soet* (Soeteboom) te Zaandam, boekverk. aan den Dam in de Witte Pers, 1647. gr. fol. De pl. (door *P. Nolpe?*) hg. 10, met opschrift en verzen 44 dm., br. 16 en met verhaal 30 dm. *Zeer zeldzaam.*

30 Hetzelfde, anders en kleiner. Op den voorgrond regts de stier die den man mishandelt, de vrouw opwerpt, in het midden de jongen met den vlieger, links het afmaken v. d. stier. — Zeer afgesleten oude plaat met adres v. *B. Velthuysen.* Van onderen de vorige 5 verzen in 5 kolommen. Slecht gegrav. gr. br. 4o. Hg. 14½ dm., met verzen 18 dm., br. 22½ dm.

31 Hetzelfde anders, juist omgekeerd; links de stier, regts het afmaken.

1939 (15 Mei.) „Grondelick verhael v. 'tgene tot Munster is voorgevallen in h. „overleveren v. de Artyckelen v. den Vrede, met wat magnific. hetzelfde „is gheschiet". 1 bl. fol. zonder pl.

1940 *Insigniorum legatorum Monasterii insignia.* 28 zegels van de wapens der gezanten te M., (geëtst door *W. Hollar?*) hg. 38, br. 12½ dm. — In d. Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1941 Het beëedigen v. d. gesloten Vrede te Munster, op de groote zaal van het Stadhuis aldaar. (Wagenaar XI. 457 enz. Aitzema III. 255 enz.) — Gezigt v. de groote en volle zaal, waar in het midden eene lichtkroon en links een opschrift: *Pax optima rerum* aan den muur hangt. Om eene ronde tafel staan alle afgevaardigden blootshoofds, velen met opgestoken vingers bezweerende wat door twee personen wordt voorgelezen, terwijl de hand op een opengeslagen Bijbel met crucifix ligt. Regts een monnik, links een edelman achter een stoel staande, de uiterste persoon. — Met 3reg. Lat. onderschrift: „Icon exactissima... solennis conventus Legat. „Plenipot. qui pacem perp. paullo ante sancitam..., utrinque instrum., „juramento confirmarunt. Idibus Maji." Naar *G. Terburg*, door *J. Suyderhoef*. br. fol. Hg. 48, br. 59 dm. — Van deze fraaije plaat is een Ex. vóór den naam d. grav., te Amst. op het Prenten-Museum en eene *Proefdruk* vóór alle letter op de Louvre te Parijs, uit de collectie Verstolk v. Soelen.

De Hertog de Morny bezat in zijne collectie schilderijen een van *G. Terburg*, met eene zéér verschillende voorstelling van deze beëediging des vredes, welke, naar de beschrijving, mij door des Hertogs Secretaris, den Heer *l'Epine* gegeven, meer overeenkwam met No. 1945; doch na overzending dezer platen (No. 1941, 45, 46), op zijn verzoek, naar Parijs, bleek het, dat alle van de bewuste schilderij afweken. — Zou die laatstvermelde schilderij welligt verkeerdelijk aan *Terburg* toegeschreven zijn? het origineel toch v. de plaat van *Terburg*, hangt voor zooverre ik weet op het Raadhuis te Munster. — En is er iets van eene andere voorstelling v. dit feit door *Terburg* bekend?

1942 Hetzelfde, geheel als voren, verkleind. Naar *Suyderhoef*, door *S. Fokke*.
a Gr. 4o. Uit Wagenaar's Vaderl. Hist. XI.
b Dezelfde plaat; *proefdruk* vóór alle letter. Op de voorzijde v. h. tafelkleed de woorden: *Vredehandel te Munster* en daar boven het Bisschopp. wapen, — welke woorden en wapen niet op de letterdrukken voorkomen. — *Zeer zeldzaam.*
c Hetzelfde; origin. *teekening* door *S. Fokke*, voor de voorg. plaat, waarop alleen het Bisschopp. wapen, doch niet de woorden voorkomen.

1943 Geheel als voren, meer verkleind; bovenaan het opschrift: *Vreede in onse Dagen*. Gemerkt: Fo. 689. kl. 4o.

1944 Geheel als voren, even groot; onderaan een 8 reg. vers. v. *J. de Decker:* „Vraegt ghy wat ghy hier siet?" Zonder naam v. grav. br. 4o.

1945 Hetzelfde, doch geheel andere voorstelling. In eene zaal staan 2 perso-
a nen, blootshoofds, bij eene ronde tafel; de een reikt den ander de Ratificatie over; op de tafel ligt een groot kruis; daaromheen zitten 6, en staan 2 personen, allen met hoeden op; in het verschiet vele personen staande bij een open deur, waar boven het beeld der Geregtigheid. Aan weerszijde der plaat eene breede zwarte rand. — Forsche grav. v. deze zonderlinge voorstelling, zonder naam v. grav., met adres v. *Romb. v.*

d. *Hoeye*. br. fol. Hg. 36, br. 40 dm. *Zeldzaam*. Dit exempl. is het eenige dat ik ooit ontmoet heb.

b Dezelfde plaat, latere druk; onderaan, tegenover het adres, staan de namen der 10 hoofdpersonen bij de tafel, nl. der 2 Spaansche Gezanten, de Graaf de Pignorando en A. Brun, en der 8 Holl. Heeren: B. v. Gent, J. de Matenesse, A. Pauw, J. de Knuyt, G. v. Reede, F. v. Donia, W. Ripperda en A. Clant. Met adres v. *Clement de Jonghe*. — Ter regter- en linkerzijde der plaat zijn 8 kleine afbeeldingen, ieder met een 4 reg. Holl. vers, alle betrekkelijk het sluiten en de afkondiging des vredes; voorts onder de afbeeldingen een 24 reg. vers v. *J. Zoet: Het woedend' Oorelogh*, enz., met kapit. bovenschrift: „Eer „zij God in de hoogste Hemelen, enz." br. fol. Hg., 42, br. 58 dm. *Zeer zeldzaam*. — Indien de vorige plaat niet zoo fraai gegrav. was, zoude ik die eerder voor den versneden afdruk van deze houden.

c Dezelfde plaat, latere druk, met de 6 kleinere afbeeldingen en het vers v. *Zoet*. Met adres v *R. v. d. Hoeye*. br. fol.

1946 Hetzelfde, andere voorstelling. In een gewelfd open voorportaal staan 5 mannen, blootshoofds met opgeheven arm en opgestoken vingers, om eene tafel, waarop een kruis, een bijbel en 2 kistjes met gezegelde brieven liggen en waarbij een persoon zit; in het verschiet eenige huizen, eene zuil met het beeld van Themis, enz. Ter weerszijde 8 kleine afbeeldingen, ieder met een 4 regelig Holl. vers, alles geheel verschillend van de afbeeldingen en verzen der vorige plaat; v. onderen een 6reg. Holl., 6 reg. Fransch en 8 reg. Spaansch vers, voorts de namen der 10 Holl. en Spaansche afgezanten, gelijk op de voorgaande plaat. — Slechts, zeer afgedrukte plaat, zonder naam v. graveur, met adres v. *Huyck Allart*. br. fol. Hg. 40, br. 52 dm. *Zeer zeldzaam*.

1947 Philips IV doet afstand van de Nederlanden. Onder de voorstelling dit

a 4 reg. vers:

Philippus teekent met syn handen — Het Vreeverbondt met seven landen,
En staet syn Recht en Tytel aff, — Dit Tuycht het segel dat hij gaf.

Copie van een geschilderd vensterglas in de Oude Kerk te Amsterdam, „aangelegd in 1648, vernieuwt 1767." Door *J. Punt*. Uitgegeven te Amsterdam bij A. Mens, 1779. kl. fol.

b Dezelfde plaat, *proefdruk* vóór alle letter.

c Dezelfde plaat, onafgemaakte *etsdruk*.

1948 Philippus IV sluit vrede met de Staten. De koning op een troon van 4 trappen, die omringd zijn van 12 leeuwen. Boven zijn hoofd: *in sapientia potestas* (eene toespeling op koning Salomo's elpenbeenen troon.) *N. v. d. Horst* fig(uravit). *Corn. Galle sculp*. Hg. 23, br. 19 dm. — In den Atlas v. d. Heer Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1949 (5 Junij.) Afkondiging v. d. vrede voor h. Stadhuis te Antwerpen. —

a Gezigt v. de markt en het stadhuis, ter zijde de huizen. In eene breede versierde cartouche een 7 reg. Holl. inschrift: „Eygentl. Afbeeld... v. „de public. v. d. Peys, enz.... toehorders den 5 Junij." Geëtst door *W. Hollar*, te Antwerpen. br. fol. Br. 33¼, hg. 21½ dm. *Fraai en zeldzaam*.

b Dezelfde plaat, latere druk, waarin de versierde cartouche met h. inschrift weggenomen en veranderd is in een breed veld met hetzelfde Holl. opschrift van pl. *a*, doch hier in 4 reg. cursijf. Met naam v. *Hollar* en adres v. *F. v. d. Wijngaerde*.

1949* Geheel als voren; naauwkeurige kopy, met 6 reg. Duitsch inschrift: „Publication des Friedens" etc. Zonder naam v. grav. *Fraaije afdruk.*

1950 (5 Junij.) Afkondiging van den Munsterschen Vrede te Breda. — Afbeelding van de groote kerk te Breda (??) met zeer fraaijen hoogen toren, en de huizen van de markt aan de linkerzijde; boven aan de regterzijde de Faem zwevende in de lucht, aan de linkerzijde eene hand met een olijftak uit de wolken komende. Geëtst door *A. Santvoort*. — Boven de plaat een 4 reg. opschrift: „De Faem verkondigende de Vrede tot Breda, 5 Junij „1648." — Onder de plaat een 20 reg. vers in 2 kolommen, door *W. Stas*, beginnende: „Indien den grooten God, enz." De plaat hoog 15 dm., met opschrift en vers: 35 dm., br. 21 dm. folio. *Hoogst zeldzaam.*

1951 „De vertooningen gedaan binnen Amsterdam op de Eeuwige Vreede en
a „Vrijheit. Den 5 Junij 1648." — Afbeeldingen van 6 zinnebeeldige voorstellingen op den Dam, die volgens de voorrede van de beschr. v. *A. Boelens* (zie No. 1955) door Dr. S. Coster, J. Vos en G. Brandt de jonge gemaakt zijn). In het midden een hoog tooneel, aan weerszijde een kleiner; op ieder wordt een tafereel, nl. het 2e, 4e en 6e afgebeeld, terwijl de afbeeldingen van het 1e, 3e en 5e tafereel over elk der vorige vastgehecht zijn. Deze zijn alzoo ligt verloren gegaan, en ontbreken op bijna alle Exempl., die ik gezien heb. Het tooneel in het midden heeft de Hollandsche leeuw in den gevel; het linker tooneel het oude Amsterdamsche zegel; het regtsche het nieuwe Amsterdamsche wapen, en onder beide Amsterdamsche teekens een 4regelig Holl. vers. Zonder naam v. graveur. (Door *P. Nolpe*). — Onder de plaat het bovenstaande 1reg. opschrift, en daaronder de uitlegging (in 3 kol.) der zinnebeelden en der opschriften, door Dr. S. Coster. Met adres v. *P. Nolpe*, „Plaatsnijder en Kunstverkooper in de St. Nicolaasstraat". De pl. hg. 31 dm., met de uitlegging 42 dm., br. 54 dm. br. fol. *Zeldzaam*.

b Dezelfde plaat, dezelfde druk, onveranderd, doch met anderen druk der uitlegging, zonder adres van *Nolpe* onder den naam van S. Coster, en de woorden der Latijnsche opschriften in de 2 eerste kolommen in kapitale letters, (op den vorigen druk in kleine cursieve of gewone letters.)

1952 (18 Junij.) De maaltijd der Amsterdamsche Schutters op de groote zaal van den St. Joris Doelen, op den Singel bij de Heilige weg te Amsterdam, ter viering v. h sluiten van den vrede te Munster. — Dit stuk stelt een groot gastmaal van 25 personen (alle portretten) voor: aan het boveneinde de kapitein G. J. Witsz, die de hand drukt van zijn luitenant, den Heer van Waveren; door de ramen heen ziet men 2 huizen met steenen lammeren er op, het linksche is de toenmalige brouwerij *het Lam*, thans het Odéon, het regtsche de Doopsgezinde kerk, destijds genaamd: *bij het Lam.* (Onder de origineele schilderij op 's Rijks-Museum, (het Trippenhuis te Amsterdam), is een geschilderd bord met de namen der voorgestelde personen. Naar de orig. levensgrootte schilderij van *B. van der Helst* (hg. 227 dm., br. 538 dm.), *geteekend* door *H. W. Couwenberg* (thans in Teylers Museum te Haarlem), gegrav. door *H. W. Couwenberg*, doch door zijnen dood niet voltooid, en afgewerkt door *J. W. Kaiser*. 1855. Hg. 52, br. 86 dm. gr. br. fol.

a De plaat in *allereerste etsdruk* gelijk die was den 18 Nov. 1841, na het overlijden v. *Couwenberg*. Uniek.

b Dezelfde plaat, verder gegraveerd door *J. W. Kaiser*. *Proefdruk*; genomen 2 April 1851.

c Dezelfde plaat, nog meer afgewerkte *proefdruk*, genomen 14 April 1854.
d Dezelfde plaat, geheel afgewerkt; uitmuntende *proefdruk vóór alle letter*. Volstrekt *unieke* collectie dezer afdrukken.

1953 Dezelfde voorstelling, zeer verkleind. Door *Patas*. br. fol. Uit de „Galerie des Peintres, par Lebrun". 1791. Hg. 23½, br. 33 dm. *Proefdruk vóór alle letter*. — Onder de letterdrukken staat: „Les Hollandais jurant „la trêve de 1609."

1954 Een schutters-vreugdefeest te Amsterdam na het sluiten v. d. Munstersche vrede. — De kapitein Jan Huydecoper, Heer van Maarseveen, wordt door zijne schutters geluk gewenscht met den vrede; voorts worden vreugdeschoten gelost en piktonnen gebrand. — *Geteekende* Schets in potlood naar de origineele levensgrootte schilderij van *G. Flink* in 1648, op het Trippenhuis te Amsterdam (waarop de schilder zelf afgebeeld is). Welligt is deze schets van den schilder zelven. br. fol. Hg. 24, br. 48 dm. — Deze schilderij is nooit in plaat gebragt.

1955 (23 Junij.) „De zes vertooningen, die op den Schouburg (te Amsterdam) „door goetvinden van de Regeerders, vertoont zijn den 23 Junij 1648. Door „A. Boelens. Amsterdam. T. Houthaak. 1649". Aldus de titel. — „Opdragt „aen de Regeerende Hoofden der Amst. Schouburg: D. Cl. Verwer, Mr. „Kretzer, Jan Vos, J. Meures, Jo. Block, Joh. Fonteyn," waarin A. Boelens zegt, dat hij ze vertoont heeft in navolging der voorgaande van S. Koster, Jan Vos en G. Brandt, en door den Schilder *Isaac Isaacsz* heeft laten teekenen en door *S. Savry* graveeren. — De 6 zinnebeeldige voorstellingen hebben de volgende opschriften: 1. De gekroonde Vreede. — 2. Gewenste Vrijheydt. — 3. 't Ontwapenen van Mars. — 4. d' Ontloocken Aarde. — 5. De verplette oorlogh. — 6. 't Verbont der Vorsten. Plaat 1, 2, 3, 5, ieder met een gegrav. 4regelig, pl. 4 met een 8reg., pl. 6 met een 6reg. Holl. vers; pl. 5 heeft het opschrift *onder* de plaat. Voorts 1 blad met een *Besluyt*, zijnde een 14reg. vers, geteekend: *Nooyt vernoegt*. — De platen zijn allen zonder naam van schilder of graveur; iedere pl. hg. 21, met opschrift en vers 27 dm., br. 19 dm. fol. — Fraaije platen, uitmuntend van druk en *zeer zeldzaam*.

1956 (5 Julij.) Feestelijke optogt in het dorp Wormer, bij Zaandam in Noord-Holland, ter eere v. d. vrede v. Munster. — Afbeelding v. d. optogt der boeren, vrouwen, jongens en meisjes, geharnaste en verkleede personen in 9 groepen (gen°. I—IX), in 3 boven elkander staande rijen; daarboven de afbeelding v. h. kuipen en verschepen der vaten met scheepsbeschuit te Wormer gebakken, met een vers v. *D. P. Pers* en *H. Soeteboom* ter weerszijde; onder de optogt een profil v. het dorp Wormer; links en regts de afbeelding van het verslaan en overleveren v. een Spaanschgezinden Frieschen Hoofdman aan d. Hollandschen Graaf, op Pinkster 1574. Te zamen 5 boven elkander staande rijen. — Ter weerszijde v. de plaat een uitvoerig „Ontwerp en „Beschrijving v. h.... Dorp Wormer," in 4 kol. (door *H. Soeteboom*); Onder de pl. in 8 kol. naast elk. 4 verzen op h. dorp, op M. Mannius, Abt v. Egmond, geb. te Wormer, en op de school v. M. Duncanus, Pastoor aldaar; de uitlegging der 9 groepen op de pl.; een: „Lofsangh op de Ver-„tooninge tot Wormer" door *v. d. Meer*, een ander gedicht v. denz., enz. en een „*Op de Tweeback*" door *H. J. S(oet)*. — Met adres van *H. J. Soet(eboom)*, Boekverk. „te Zanerdam aen den Dam, in de Witte Pers, 1649." gr. br. fol. De pl. hg. 37 dm., br. 48 dm., het geheel met

beschr. hg. 57 dm., br. 97 dm. *Uiterst Zeldzaam*. Dit is het éénige mij bekende Ex. met alle beschrijvingen.

1957 Zinneprent op den Vrede. — In een fornuis met opschrift: „*De Cracht des Peys*" smeedt *Prudentia* ploegijzers van zwaarden; achter haar doet de Tijd hetzelfde op een aambeeld; in het verschiet de beginnende landbouw; regts staat *de Reden*, *Ratio*, op de weggeworpen schilden en harnassen wijzende; in het verschiet achter haar een ruitergevecht en galgen. — Met 6reg. Holl., Lat. en Fransch vers, met het opschrift: De cracht des Peys — Effectus pacis — l'Effet de la paix. Zonder naam v. grav., met adres: *Joan Galle* exc. *Antverpiae* 1648., br. fol. Hg. 37, br. 46 dm. Deze plaat is geheel in de manier v. *Pt. Baltens* en reeds in 1609 op het Bestand uitgegeven. Zie No. 1271.

1958 „Pax una triumphis innumeris potior." — Zinneprent op den vrede van Munster; dezelfde plaat als No. 1649, met eenige veranderingen: in plaats van Frederik Hendrik, zit nu het beeld des vredes in den triomfwagen; de personen die op de vorige pl. 's Bosch, Wesel en Grobbendonck voorstellen, zijn hier in gewone burgers veranderd, en de *Nassousche* Heldenhemel is hier een Hemelsch koor geworden met bovenschrift: „Eere „zij God in den Hoogsten, enz.," Boven de triomfpoort staat in plaats van den lof van Frederik Hendrik, nu een 2reg. opschrift: „Vreede zij „binnen uwe vesten" enz., en het onderschrift: „*Ob debellatos hostes* is „nu het bovenstaande: *Pax una*," enz. De afdruk dezer veranderde plaat (door *S. Savry*), is nog zeer fraai. gr. fol. Deze veranderde pl. is *zeldzaam*. — In den Catalogus van den Historischen Atlas v. d. Heer J. H. Ameshoff, Papierfabriekant te Apeldoorn, (in 1848 zonder zijn' naam door mij verkocht) en in die v. Ds. van Voorst, kwam deze veranderde plaat ook voor, doch daaronder het volgende vers van *R. Anslo*.

1959 „Nederlands Vredevreught." — Vers v. *R. Anslo*, groot 72 regels in 3 kol., beschrijvende de voorgaande plaat. Hg. 19, br. 49 dm. br. fol.

1960 Zinneprent op den vrede, in 2 bladen. — Ieder blad is in eene boven- en onderafdeeling verdeeld, waarvan de eerste de Hemellingen juichende over den vrede, de andere de bevredigde aardsche Vorsten voorstelt; beide afdeelingen zijn op de 1e pl. gescheiden door een regel van 4 Latijnsche versregels: *Hoc gestu nitidi limen plaudebat Olympi*, enz. en op de 2e pl.: *Soo sloot het Hemelhuys syn vreugdepoorten open*, enz. De onderste afdeeling der 1e pl. stelt den Duitschen Keizer Ferdinand III en den Franschen Koning met zijn broeder, staande, de Koninginnen v. Frankrijk en Zweden zittende voor; in het verschiet de Paus en het Concilie; vooraan regts de Kardinaal Mazarin; de 2e plaat stelt den Koning van Spanje voor en tegenover hem den Prins van Oranje met opgestoken vingers, als een eed zweerende, achter hem de Staten-Generaal. — Hierbij twee afzonderlijke labellen (ieder hg. 6 dm., br. 50 dm.), het eene met een 40reg. Holl. vers in 5 kol. en opschrift: „*Biddet om de vrede van Jerusalem*", de andere met opschrift, „Mieux vaut de voir en tous „quartiers la Paix, que dix mille lauriers". — en een 40reg. Fransch vers in 5 kol.: *Lances et feu retirez vous*, enz. en in eene 6e kolom de Hollandsche uitlegging der 13 No. op de 2e plaat. — Niet fraaije grav. zonder eenigen naam of jaar, doch zeker in dien tijd in Holland vervaardigd. 2 bl. br. fol. Ieder blad hg. 45, br. 58 dm. *Zeer zeldzaam*. Dit exemplaar is het éénige dat ik gezien heb.

1961 Zinnebeeld op den Munsterschen Vrede. — De Vrede staande, een hoorn
a des overvloeds in den eenen arm, dooft met de andere hand een brandende fakkel uit. In med. met omschrift: *Pax optima rerum*. Van onderen het beëedigen der vrede te Munster. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. kl. Uit (Fokke) Geschied. d. Nederl. VIII. 12o.

b Dezelfde plaat; proefdruk vóór alle letter.

1962 Zinneprent op den vrede van Munster. Op een troon zit eene vrouwl. figuur, met zinnebeelden van overvloed en koophandel. Boven het hoofd staat op een afhangend kleed: *Pacificatores orbis Christiani*. *Ab. à Diepenbeke* del. *Pet. de Jode*, sc. Rotterd. ex chalcogr. *Petr. v. d. Slaart*. Aan beide zijden een verschiet met zinnebeelden. fol. hg. 37, br. 26 dm. — Titel v. de uitgave der portretten der vredehandelaars. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1963 Zinneprent op den vrede van Munster en het einde v. d. 80jarigen oorlog. — In het midden staat Keizer Ferdinand III op eene verhevenheid, iets lager aan zijne linkerzijde de Fransche koning en voorts 4 Duitsche vorsten; aan zijne regterzijde de Zweedsche koningen en 4 andere Duitsche vorsten, allen met hunne wapens; de Keizer, Frankrijk en Zweden houden te zamen een snoer in handen; op den voorgrond zit de Vrede op den neêrgeworpen Mars. Boven den keizer een Hemelsch licht, spelende Engelen en afbeeldingen van Munster en Weenen. — Ter weerszijde der plaat 8 kleinere afbeeldingen van de rampen des oorlogs en de zegeningen des vredes; onder iedere afbeelding een 4reg. Holl. vers. Boven de plaat het opschrift: „Zalig zijn de voeten der geenen die de vreede verkondigen." Onder de plaat een 8regelig Hollandsch, Fransch en Duitsch vers en uitlegging der 11 N°. op de plaat. — Zonder naam v. grav. met adres v. *Huych Allardt*. — Fraaije en *zeldzame* gravure. br. fol. Hg. 43, br. 52 dm.

1964 Zinneprent op den vrede te Osnabrug, ter beëindiging v. d. Duitschen 30jarigen oorlog. — Het bedroefde *Duytslant* ligt in rouwgewaad op de knieën voor de *Vreede* die uit den Hemel is neêrgedaald en hare tranen afdroogt; in het verschiet de groote zaal te Munster, waar de vrede geteekend wordt. Zonder naam v. graveur, maar waarschijnlijk door *Cr. de Pas*. — Onder de plaat een 32reg. Holl. vers door *Cr. de Pas*: „Eerdicht over den Vreede in Duytslant;" en daar naast een dergelijk Duitsch vers, met opschrift: „Lobgedicht." De plaat is hg. 17 dm., met vers 37 dm., br. 17½ dm., gr. fol. *Zeer zeldzaam*.

1965 (20 Aug.) Merkwaardig gevecht bij Lens tusschen de Franschen, onder den Prins van Condé en de Spaanschen onder den Landvoogd Aartshertog Leopold, waarin de Franschen overwonnen. Met beschrijving. Door *P. Nolpe*. Hg. 38, br. 53 dm., br. fol. — In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1966 „Caerte van de Bahia de Todos los Sanctos, ende vertoninghe hoe wij al„daer aan 't land Taborycke leggen hebben 6 Foorten tegens 't aen„commen van de Portugiesen op *poncto Bales*." Met verklaring: „Ware „vertooninge van het eylandt *Taparica* in de *Bahia de todos los Santos* „der zee aldaar (op Taparica) aangelegde forten in 1647 en 48." (Door en) met adres v. *S. Savry*, in de Nieuwstraet, 1648. br. fol., hoog 43, br. 52 dm., met beschr. br. 79 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1967 Afbeelding v. d. visch door Douwes Jansz. v. Stavoren gevangen. Met geschreven verhaal. fol. — Zie Catal. Munnicks v. Cleeff, 1860. No. 566.

1968 (1649. 30 Jan.) Onthoofding v. Karel I. — Ter zijde 4 kleinere voorstellingen uit zijne laatste dagen; daarboven zijn lijk op een praalbed, aan beide zijden de vorsten van Europa. Geheel bovenaan de portr. v. Karel I, Cromwell en Fairfax. Met Holl. onderschrift en adres v. *F. v. Beusekom*. gr. fol. *Zeer zeldzaam*. — Zie Catal. Munnicks v. Cleeff, 1860. No. 572. Verkocht voor *f* 20.—

1969 „Historiaels Verhael v. h. Sterven.... v. Carolus Stuart." Plaat der gebeurtenis, waaronder een verhaal met dit opschrift. gr. fol. Zie Catal. Munnicks v. Cleeff, 1860. No. 573. Verkocht voor *f* 10.—

1970 „Enghelandts bedroeft Schoutoneel." Met portret v. Karel I en 4 voorstellingen uit zijne laatste dagen. Met gedrukt vers. fol. *Zeldzaam*. — Zie Catal. Munnicks van Cleeff, 1860. No. 576. Verkocht voor *f* 25.—

1971 „Vorstelikke Lijkstaatsy gepast op d. dood v. Karel Stuart v. Groot-Brit." 1649. — Praalbed, als voren, met verschill. Vorsten. Met gedrukte verklaring en verzen v. *J. Zoet* te Amst. br. fol. — Zie Catal. Munnicks v. Cleeff, 1860. No. 575. Verkocht voor *f* 6.—

1972 „*Prophecyen*" over d. dood v. Karel I. 1 bl. fol. — Zie den Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. No. 574. Verkocht voor *f* 5.—

1973 „Moordadigh Treurtoneel." — Portret v. Cromwell als *Preekheer* en Fairfax als *Beul*. Met gedrukt Holl. vers. Cromwell spreekt: „Aenschouwers niet te na, Dit is een wollevin," enz. fol. In Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. No. 577. Verkocht voor *f* 20.—

1974 „De bloedighe 't Samenspraak v. Fairfax en Cromwell." — Hunne portretten; achter d. eersten een leeuwenkop, achter d. anderen een vos; daaronder gedrukte verzen, in 3 kol. fol. — *Zeer zeldzaam*. In Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. No. 578. Verkocht voor *f* 15.—

1975 „Engeltjes beklag. — Reden op haar Sieck-bedt." — Zinneprent op d. ongelukkigen toestand v. Engeland na den dood v. Karel I. Met gedrukte verzen. fol. In Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. No. 579. Verkocht voor *f* 15.—

1976 (12 Mei.) Is. Doreslaar (zoon van een Geref. Predikant te Enkhuizen, Advocaat

a Fiscaal v. h. Parlementsleger, die de beschuldiging tegen Koning Karel I v. Engeland had ingesteld, daarna —) Resident der Republiek van Engeland te 's Hage, den 9 Mei aldaar aangekomen, wordt door vermomde personen, waarschijnlijk Schotten, den 12 Mei 's avonds in de Herberg de Zwaan, op de Plaats te 's Hage, uit wraak over zijne uitspraak vermoord. (Wagenaar XII. 36. Aitzema III. 377.) — Afbeelding van de zaal waar D. bij kaarslicht met anderen aan tafel zit en door vermomde personen aangevallen wordt. Met adres v. *Huych Allardt*. — Daaronder „Woedende „wraeck van Isack Doreslaer op den 11 May.... binnen Schravenh. ver„schenen" en een 48 reg. vers, beginn.: „Wat is er dat de Mensch ontsiet." onderteekend: Elck sijn tijdt. kl. fol. De pl. hg. 12, br. 15, het geheel hg. 38, br. 22 dm. *Zeldzaam*.

b Dezelfde plaat, vroegere afdruk vóór het adres; v. ond. hetzelfde opschrift en vers. Boven de plaat is geplakt de „Inroepinge over de ghene die „Dr. Is. D.... vermoord hebben" door Prins Willem II. den 13 Mei 1649 gedaan. Ter weerszijde v. h. vers eene breedvoerige aanteekening

in HS. van een tijdgenoot, die daarin berigt „dat de Heer v. Valkenstein, die mede ter tafel was, ook zwaar gewond is geworden en in „30 Mei aan zijne wonden overleden is, gelijk men kan zien aan zijn wapen dat nog voor de deur van de herberg hangt". De pl. hg. 13, met beschren. vers 45 dm., br. 30 dm. fol.

1976*Hetzelfde, anders: de moordenaars zijn allen geharnast, ongemaskerd. Dr. ligt geknield den genadeslag te wachten. Onder dit gelijktijdig plaatje en verhaal v. h. feit in 17 regels, in 2 kolommen, met Duitsche letter, zonder eenigen naam van graveur. De pl. hg. 10 dm., met beschr. 17½ dm., br. 13½ dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

1977 „De Geest van Dr. Dooreslaer wordt door de Tijdt vertoont en ontmaskt „'t aensicht der Hollanderen,... door een Lijst v. 27... Moorderijen... „door de Holland. aan de Engelschen gepleegt". — Copie van eene spotprent der Engelschen op de Hollanders. Een oud man (1) staande met hoed op (A. Pauw) heeft een *Cameleon* op zijn arm, terwijl een *Vos*, *Hyena* en *Crocodil* bij zijne voeten loopen; regts *de Waerhijd* met hare spiegel, die door *den Tijt* ontsluierd wordt, in het midden de moord der Engelschen op Amboina, een zeeslag en afbeeldingen van andere beschuldigingen der Engelschen.

Onder de pl. een 24reg. vers in 6 kol.: „*Besiet dit* met opmerking aen," enz.; een vers tegen het Engelsche origineel. Boven de pl. in boekdruk het bovenstaande opschrift in 3 regels, voorts ter weerszijden en onder de pl.: „Verantwoord. op de ongefond. Artyckels, waarmede dit Sinnebeeld den Algem. Staet der Vereen. Prov. is belastende, en met een „schimpigh Pasquil den Ed. Heere Paeuw is bekladdende". — Ofschoon deze pl. geheel compleet en zelfs onafgesneden is, schijnt er toch eene uitlegging der letters A tot O, op de pl. voorkomende, bij te behooren. Deze plaat schijnt kort voor den eersten Engelschen oorlog uitgegeven te zijn, wijl in de Verantwoording alle toen opgesomde grieven weerlegd worden. br. fol. De pl. hg. 24 dm., br. 30 dm.; het geheel br. 44 dm., hg. 37 dm. *Zeer zeldzaam.*

1978 Jan van Galen in de Middellandsche Zee kruisende en naar Port Maria
a varende, verdedigt zich alleen tegen 20 roovers. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8°. *Proefdruk* vóór alle letter. Uit: Kok, Vad. Woord. XVII. 26.
b Hetzelfde. Origin. *teekening* v. *Buys* voor de voorg. plaat.

1979 Afbeelding der Regenten van 't Leproozenhuis te Amsterdam in 1649. —
a Vier regenten (3 zittende, 1 staande) om een tafel, beschouwen een kleinen jongen, erg met dauwworm op het hoofd behebt, die door den concierge binnengebragt wordt. Naar de voortreffelijke orig. schilderij van *F. Bol* te Amsterdam, door *R. Vinkeles*. 1769. br. 4°.
b Dezelfde pl., *proefdruk* vóór alle letter.
c Dezelfde pl., *etsdruk* op *zijde papier*.
d Dezelfde pl., onafgemaakte *etsdruk*.

1980 (1650.) 3 Gegrav. titelplaten v. d. *Hollantse Mercurius*. Haerl. P. Casteleyn, 1650, 51, 54 (Een kronijk die van 1650 tot 1690 jaarlijks verscheen, en onder de verschillende titels van *Europesche, Nederlandsche, Amsterdamsche Mercurius* tot 1815 werd voortgezet), en waarin alle merkwaardige voorvallen vermeld werden; eenigermate een vervolg op *Wassenaer*, Historisch Verhael (van 1622 tot 1631. 21 dl. 4°.) Op deze 3 titelplaten zijn de voornaamste gebeurtenissen dier jaren kortelijk afgebeeld.

N°. 1981—1991 zijn voorstellingen uit het Volksleven, enz. omtrent het midden der 17e eeuw.

1981 „De groote scheerderswinckel." — Een barbierswinkel, waarin Mr. Barent Luyseknipper een man het hoofd kaal scheert, en de waard en de waardin, Mr. Jures, Dr. in 't onrecht, en anderen (A—I.) ieder op zijne wijze de schaar wil hanteeren, terwijl Tennis de Boer (K.) zich beklaagt tot de schaar geboren te zijn. Met bovenstaand opschrift en v. ond. 10 tweeregelige versjes der 10 personen. — Zonder naam v. grav. Slechte opgegrav. plaat van 1650 of daaromtrent, met adres v. *Jochem Bormeester* (omstreeks 1710). br. fol. Hg. 41, br. 51 dm. *Zeldzaam*.

1982 Een Paardenmarkt. — Vóór een huis, naast eene kerk, wordt een steigerend paard door een boerenknecht in bedwang gehouden, terwijl ter linkerzijde de eigenaar het paard aan een edelman tracht te verkoopen; in het verschiet eenige paarden, tenten, enz. *Teekening* in zwart krijt, door *E. v. Velde*. br. fol. Hg. 25 dm., br. 41 dm. Uit collectie Leembruggen.

1983 De Mosselenman. — Op een plein staat een man met een kruiwagen vol mosselen, vóór hem 2 vrouwen en een kind, enz. (Znd. nm., doch door *A. v. de Venne*.) Boven dit fraai gegrav. plaatje een 6reg. bovenschrift: „Nieuwe vasten kost, aengewesen bij des Mosselmans geroep en Veyl-„Gesangh." Ter weerszijden een gedicht van 8 zes reg. coupl., beginn.: „Versche mossels van de stranden"; onder de pl. een 8reg. vers en lager een 32reg. gedicht v. *A. v. d. Venne*, met opschrift: „Versche mossels „eygenschap, geduydet met sedenplicht op de Gelyckenisse v. d. men-„schen leven." Met adres: 's Grav. bij *Is. Burchhoorn*, voor *Pt. v. de Venne* en de synen, op de Turfmarkt. fol. De pl. hg. 10, met op- en onderschrift 40 dm., br. 13½ dm., met verzen 29 dm. *Zeer zeldzaam*.

1985 „Diverses navires dont on se sert dans les Prov. Unies." — „Icones varr. „navium Holland., quorum usus max. in aquis interior., notatae a famos. „pict. *Joh. Percelles*." (Door? en) met adres v. *C. J. Visscher*. 12 N°., geno. 1—12. Latere uitgave met adres v. *B. Cleynhens* te Haarlem (omstreeks 1740.) br. 4°. Hg. 17, br. 25 dm.

1986 Plaat v. de Schildersbent te Rome. — Een gezelschap schilders aan eene tafel zittende; een hunner schildert op het achterste v. een' met een papieren kroon versierden medebroeder (den Profeet,) den Antichrist, naar eene verschijning v. d. duivel (regts op de pl.), v. een man met een' nimbus om het hoofd en met ezelsooren, die een klein kasteel op de hand houdt. Van ond. een 10reg. vers: „Hier opent zich de zael v. 't overdadich huys," enz. Fraai *geëtst*, naar *P. Quast*, door *P. Nolpe*. fol. Hg. 38, br. 35 dm. — Deze pl. is wegens het vers en den man met het kasteel, meestal voor een historische spotprent op het verlies v. Schenkenschans of Breda gehouden, mijns inziens ten onregte, wijl ik geenerlei toespeling op eenig feit kan zien, en de plaat mij voor 1637 te laat toeschijnt. Op 1700 zijn nog 3 bijna dergelijke platen v. *Pool* op de schildersbent van Rome vermeld.

1987 „*De corte leere, ofte gereformeerde schoole.*" — Een schoolvertrek, waarin links een meester aan een lessenaar aan twee jongens, regts een matres aan drie meisjes aan de knie staande, onderwijs geeft. Van achteren links meerdere jongens staande aan een tafel; in het midden op den voorgrond spelende meisjes Daar achter een ledekant, enz. — Met bovenstaand opschrift in eene cartouche in de plaat en van ond. het adres van *Fr. van*

Beusecom. Onderaan vier 8 regel. Holl. verzen met adres *Van den Ende*. Hg. 35, met de verzen 41 dm., br. 54 dm. gr. br. fol. — *Zeer zeldzaam*. In het bezit van den Heer Jonkers, Kunstkooper te Amst.

1988 Eene Meisjesschool v. dezen tijd. — Eene groote kamer, waarin vooraan eene schoolmatres eenige meisjes aan hare knie onderwijs in h. lezen geeft; verder op andere meisjes; links een ledekant. Met een 4reg. Holl. en dergelijk Fransch vers over de rol die de jonge meisjes later zullen spelen als jonkvrouw of huisvrouw. „Wie sond' gelooven" enz. „Qui penseroit qu'un jour," etc. Zeer curieuse voorstelling. Waarschijnlijk naar *A. Bosse*; zonder naam v. grav. met adres van *F. de Wit*, br. fol. Hg. 21, br. 27 dm. *Zeer zeldzaam*.

1989 „*Ghy borgers en boeren aenschout hier met verblijden, hoe die helden en* „*Waert een doden roch bestrijden.*" Opschrift in 2 reg. kapit., in een rand boven in de pl., die een open veld voorstelt; in het midden ligt de rog, waarop een kanon wordt afgeschoten, links in het verschiet een molen, regts een boom waaraan een klok die de vrouwen luiden; rondom vele menschen, alle met cursive bijschriften in de prent. — Welke beteekenis deze prent eigenlijk heeft begrijp ik niet; op eene latere copie wordt aangehaald Tuinman's Spreekwoorden, I, 200, waar gezegd wordt: „Hoe „moedig de Rochstekers van Waard (Weert in Limburg?) met alle man „tegen sulk een schrikdier ten strijde trokken, is tot een eeuwige gedachtenis van dat heldenstuk, naar 't leven in eene prent verbeeld. enz." — Znd. nm. v. grav., met adres van *H. Visjaager* en *Jac. Robijn*. Hg. 40, br. 51 dm. br. fol.

Van deze voorstelling bestaat eene betere en juist omgekeerde plaat, met adres v. *Ottens*, en ook eene kleinere zonder bovenstaand opschrift; de laatste hg. 27, br. 35 dm., in de collectie v. Dr. P. Verloren v. Themaat te Utrecht; de eerste in die van Mr. Bodel te Leijden. Het schijnt mij toe eene Belgische plaat en onderwerp te wezen, van veel ouderen tijd, doch die dikwijls later herdrukt is.

1990 „Trap des Ouderdoms." — De bekende voorstelling v. eene trap of brug,
a met 10 personen v. 1—100 jaar; onder de brug 3 bogen met zinnebeeld. voorstellingen; v. ond.: „Des menschen op- en nedergangh, Valt d'ene „soet en d'ander bang" en een Holl. vers in 6 kol. Zonder nm. v. grav. Met adres v. *C. J. Visscher*. br. fol. Hg. 41, br. 51 dm. *Zeer zeldzaam*. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

b Dezelfde voorstelling, zeer verkleind, zonder verzen v. onderen, doch met 2 vierregel. versjes regts en links bovenaan; zonder adres. br. 4°. Hg. 11, br. 16 dm. Afdruk op *perkament*, gekleurd.

1991 Voorstelling v. h. Buitenleven. — In een tuin bij een groot kasteel, spelen een Heer en Dame op het trictracbord; ter linkerzijde eene fontein, waarbij een paauw, een koelbak, enz. — Fraaije *teekening* in O. I. inkt door *E. v. Velde*. 1626. br. fol. Hg. 19 dm., br. 30 dm. Uit de collectie *Leembruggen*.

1992 (**10 Junij.**) Aenspraak v. Prins Willem II in den oudraad te Dordrecht. (Aitzema III. 428, enz.) — Klein plaatje. 24o.

1993 (**31 Julij.—4** Aug.) Prins Willem II, zeer misnoegd op Amsterdam, tracht
a de stad met krijgsvolk te verrassen en te dwingen, doch de toeleg mislukt. (Wagenaar XII. 92—100. Aitzema III. 446—448 en Kok, Amsteld. Jaarboeken II. 830.) — „Amsterdam van de Buiten Amstel af te zien,

„zoo als het zig vertoonde in den Jaare 1650 den 29 Julij." Profil der stad zonder de Blokhuizen. — Naar eene oude afbeelding geteekend door *J. Verstege*, gegrav. door *J. Meyling*. br. 4°. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis berust de teekening v. J. Verstege, met onderschrift: *Uitleggers voor de stad*. Behoort waarschijnlijk in een boek van 1770 of daaromtrent.

b Dezelfde plaat; *proefdruk* vóór alle letter.

1993 Kaart v. Amsterdam en omstreken, regts Haarlem, links Muiden, onderaan
a Oostzaan, bovenaan het slot Abcoude; met 1reg. bovenschr.: „Het bloc„queeren v. Amst. door de troepen v. Willem II v. 31 Julij tot 4 Aug. „1650." Op deze kaart zijn de plaatsen aangeteekend, waar de troepen gelegerd waren. br. fol. Hg. 28 dm., br. 51 dm.

b Dezelfde kaart, latere druk; onderaan links het adres v. *Hugo Allard* te Amsterd., 1654; zonder Holl. bovenschrift, doch in plaats daarvan een profil v. Amsterdam van de Amstelzijde; ter weerszijde een schutter en uitlegging der N°. en cijfers v. dit profil. Met profil hg. 41 dm., *Gekleurd*.

c Dezelfde kaart, veel latere druk, zonder adres v. *H. Allardt*, doch met Holl. bovenschrift, met bijvoeging v. een 4reg. Fransch opschrift onderaan, links: „Plan d'Amst. et d. Environs avec la disposition des Troupes „du Prince d'Or. Guill. II pour surprendre la ville, etc." Deze kaart behoort waarschijnlijk in: J. le Clerc, Hist. d. Prov. Unies, en de vorige in de Holl. vertaling?

1994 Geheel als voren, nl. als 1994*b* met profil der stad, doch verkleind. Met opschrift: „Vertooninge v. Amsterd. met sijn omlegg. Dorpen, wegen, „enz. heel correct verbetert. 1650". br. fol. Hg. 30, br. 38 dm.

1995 „Onderhandeling tusschen twee Afgevaardigden der Regeering van Amst.
a „en Graave Willem Frederik voor de Hofstede Welna aan den Amstel in „1650". — Gezigt aan den Amstel, waar het Prinsenjagt ligt; links het hek der Hofstede, in het verschiet de stad. Naar en door *S. Fokke*. br. 4°. Uit: Wagenaar. Vaderl. Hist. XII.

b Dezelfde pl., *proefdruk* vóór alle letter.

c Dezelfde pl.: afdruk in *rood*.

d Hetzelfde; origin. *teekening* voor de plaat, door *S. Fokke*.

1996 (1 Aug.) „Zes Heeren van Staat naar Loevestein gevoerd" (Wagenaar XII.
a 91, enz.) — Kleine afbeelding naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke) Geschied. v. Nederl. VIII. pl. 4. 12°.

b Dezelfde pl., *proefdruk* vóór alle letter.

1997 Afbeelding van meer dan 20 verschillende penningen ter herdenking van dezen aanslag op Amsterdam geslagen.

1998 Oude teekening van eenen vierkanten penning bij deze gelegenheid aan de schutters van kapit. Frans van der Meer uitgedeeld. Door *A. Schoemaker*.

1999 „De twee Blockhuisen op den Amstel buiten Amsterdam. — Gemaakt „A°. 1651. Afgebrooken A°. 1654". — Zeer fraaije *geëtste* afbeelding der Blokhuizen, welke ter verdediging der stad gebouwd zijn op de plaats, „waer nu (in 1750 volgens eene aanteekening in HS. bij de plaat) de waterkeering of schutsluizen zijn", maar wegens de veranderde verdediging der stad in 1654 werden afgebroken. — Het gezigt op de huizen is van den buiten Amstel af naar de stad toe, genomen. Met het voorafgaande 1reg. onderschrift. — Geteekend en gegrav. door *R. Zeeman*. Br. fol. Hg. 20, br. 34 dm. *Zeldzaam*.

2009 (6 Nov.) Sterfbed v. Willem II. (Wagenaar, XII. 118. Aitzema, III. 456, enz.) Met gedrukt verhaal in vers. Amst. bij *F. v. Beusecom.* gr. fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff, 1860. N°. 594.

2010 „*Een droevig beklag* ov. d. dood v. Willem II. — Gedrukte verzen met houtsnede. gr. 4o. Zie Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 595.

2011 (14 Nov.) Geboorte v. Willem III. — (Wagenaar, XII. 130. Aitzema, III. 459.) — Zinneprent. Op den voorgrond Willem III in een open wieg; aan de linkerzijde staat Pallas (de wijsheid) in harnas, met helm en schild; aan het voeteneinde staan Venus en Cupido, terwijl Flora het kleed aan het hoofdeinde opligt; regts de paauwen van den zegenwagen van Juno, in het verschiet de Vijverberg en het Binnenhof. In de lucht eenige engelen die het wapenschild van het geslacht Nassau met alle kwartieren, dragen; hooger op de Faam, deze geboorte bekend makende. — Met 4 reg. vers: „Soo wordt de jonge Prins van Hemelsche Godinne — Begroet, en Ba-„toos rijk een goude tijt belooft, — De Duytsche vrede sal van syne „wiegh beginnen, — Het Haegse Hof draaght moedt op dit gesegent „Hooft." — Naar *G. Flinck* door *C. van Dalen*, 1650. Met adres van *Clemedt* (sic) *de Jonghe.* gr. fol. 2 bl. boven elk., te zamen hg. 66 dm., br. 46 dm. — Dezelfde pl. met het oude adres van *C. Danckerts* kwam in den Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 596 voor.
Deze zeer fraaije gravure is in 1649 vervaardigd voor de geboorte van den zoon der zuster van Willem II, (Louise, Keurvorstin van Brandenburg). Op die pl. heeft het kind in de wieg eene kroon op, welke hier is weggenomen; op de plaats van het Binnenhof vertoont zich het kasteel te Cleve; het Pruissische wapen is later in h. Nederl., en 1649 in 1650 veranderd; het 4reg. vers luidt daar: *Soo wordt de Keurprins*, enz., voorts een Lat. opdragt v. *G. Flinck* en adres van *C. Danckerts.* Die eerste staat is zeer zeldzaam en kwam voor in d. Atlas v. Voorst. 1858. No. 494. Verkocht voor *ƒ* 10.—

2012 Geboorte van Willem III. Afbeelding van de kraamkamer; de Prinses te bed, enz. — Klein plaatje, waarschijnlijk eene der zijplaatjes van de afbeelding der begrafenis der Prinses Royaal, (door *R. de Hooghe*). kl. br. 4o.

2013 (1651. 18 Jan. — 22 Aug.) Zinneprent op de Groote Vergadering. (Wagenaar XII. 151 enz. Aitzema III. 497, enz. 602). — In het midden een altaar, waarop eenige pijlen liggen, die door 2 krijgslieden zaamgebonden worden; ter weerszijde staan en zitten de maagden der zeven Vereenigde Provintiën, Groningen, Friesland, Overijssel, Gelderland, Utrecht, Holland en Zeeland, en Zutphen; in den Hemel vele Engelen, het woord *Vrede* uitblazende. Onder de voorstelling een 4reg. vers: De grootste Macht is de Eendracht, — enz. Van ond. een 56reg. vers van *J. de Bondt*, beginn.: „Wech Oorlogh, slim gedrocht," enz. Met adres v. *R. v. d. Hoeyen* in „de Kalverstraat, in de 3 Roosen Hoeyen. 1651". gr. fol. De pl. br. 36 dm., hg. 27 dm., met het vers 47 dm. Niet fraai gegrav., doch *zeer zeldzaam.*

2014 Als voren (op de Groote Vergad.) Door *V. M.* Met gedrukt vers: „Blijschap„ over d'Eenigheid der Zeven Vrije Nederlanden." Amst. bij *F. v. d. Enden.* gr. fol. Zie Catal. Munniks v. Cleeff. N°. 597. Verkocht voor *ƒ* 8.— aan den Heer J. P. v. d. Kellen.

2017 (5 Maart.) Zware Dijkbreuk bij Amsterdam. (Wagenaar, Amsterdam I. 581,

Aitzema II. 652.) — Groote plaat in 4 afdeel. Bovenaan de afbeelding van: „Den doorgebrooken Dijck bij Jaaphannes." — in het verschiet regts Diemen, links Durckerdam en Raerdorp; daaronder eene dergelijke afbeeld. van: „Den doorgebr. Dijck bij Houtewael," nog lager 2 kleinere afbeeld. naast elkander, links: „Het doorbreecken v. d. Dijck bij Houtewael op „Sondach 5 Maert 1651." (verschillende van de plaat 2018) — regts: „Aldus vertoonden hem 't gadt aan Jaaphannes." Met gegrav. uitlegging der lett. A—L. en adres v. *L. Spillebout*, boeckverc. in de Calverstr. te Amst. Zeer fraai *geëtst* door *R. Roghman*. br. fol. Hg. 42½, br. 51½ dm. *Hoogst zeldzaam en zeer fraai Ex.* Vermeld in den Catal. *Rigal* N°. 671. Verkocht in veiling Munnicks v. Cleeff N°. 599 voor *f* 64.

2018 „Vertoninge ende na 't leven Afgebeelt, het doorbreecken van de St. Anthonis dijck buyten Amsterdam, veroorsaeckt door de hooge water-vloet „met een stercken noord-westen wind, op den 5 Martii 1651.... door „welcken het waeter.... selfs de dijck van de Diemermeer doorbrekende „soo dat 't water over St. Anthonismart, warmostraet en nieuwedijck liep". Met uitlegging der letters A—C. Fraai gegrav. plaat, naar *W. Schellinks*, door *P. Nolpe*. br. fol. Hg. 41, br. 51 dm. *Zeldzaam*. — Behoort waarschijnlijk bij N°. 2020, waarvan de uitlegging met D. begint, en ook door Nolpe gegrav. is.

2019 Als voren, verkleind. Door *B. Picart*. br. fol. Uit: Le Clerc, Geschiedenis.

2020 Hetzelfde; geheel andere, zeer uitvoerige en fraaije voorstelling op 2 boven elkander geplaatste breede platen; boven de bovenste afbeelding de verklaring der letters D tot S; onderaan links op de onderste plaat de letters T tot Z. — (Waarschijnlijk behoort deze plaat, ofschoon in 2 deelen, bij de voorgaande van Nolpe naar Schellinckx, wijl daarop de letters A—C. voorkomen.) De bovenste plaat naar *J. Colin*, de onderste naar *J. Esselens*, door *P. Nolpe*. br. fol. Iedere plaat br. 51 dm., hg. 19½ dm., te zamen hg. 40 dm. *Zeer zeldzaam*. — Ik heb van deze pl. een paar Ex. gezien waarop de bovenaan behoorende pl. onderaan gedrukt was en omgekeerd.

2021 (1652.) Zinnebeeldige prent voor Leopold Willem, aartshertog van Oostenrijk en Gouverneur der Zuidel. Nederl. na de overwinning bij Grevelingen en den strijd in Frankrijk. (Aitzema III. 756.) — In h. midden zijn borstb., links, in een ovaal van lauweren, staande op een voetstuk met lat. opschrift; links de tijd, regts de Wetenschap en vele zinnebeeld. fig. — Deze zinneprent is bij gelegenheid der defensie van mathem. Theses in het Coll. der Jesuiten te Leuven, door Theod. d'Imerselle, Graaf v. Bouchoor, gegrav. naar *A. v. Diepenbeke* door *N. Lauwers*. — 2 bl. gr. br. fol. — Deze pl. heb ik vroeger gehad.

2022 (Mei.) Zinneprent op het huwelijk te Kleef van Graaf Willem Frederik van Nassau met Albertina Agnes, dochter van Frederik Hendrik. (Wagenaar XII. 131. Aitzema III. 650.) — Op den voorgrond staat regts de Prinses, links de Graaf, die door Mercurius naar zijne bruid geleid wordt en haar de hand aanbiedt, op den achtergrond het slot te Kleef, enz.; onder de voorstelling een 83reg. Latijnsch gedicht: „Epithalamium in „nuptias," etc. door de kweekelingen van het R. Kath. Collegie te Turnhout; ter weerszijden van het vers 2 zinnebeeldige vrouwenbeelden en verdere ornamenten. Naar *P. Quellinus*, door *S. a Bolswert*. gr. fol. Hg. 67 dm., br. 45 dm. *Zeldzaam*.

2023 (6 Junij.) Plundering van het huis van Burgemeester Landsbergen te Mid-

a delburg. (Aitzema III. 609). Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 12°. Uit: (Fokke), Geschied. der Nederl.
b Dezelfde pl.; *proefdruk* vóór alle letter.
2024 (7 Julij.) Brand van het Oude Stadhuis te Amsterdam. (Wagenaar, Amsterdam, I. 583. Kok, Amsteld. Jaarboeken, II. 339.) — Afbeelding van het Oude Stadhuis vóór den brand met den (later afgebroken) spitsen toren. Met 1 reg. bovenschrift in label. Zonder naam v. grav., (door *C. J. Visscher*.) kl. fol. Hg. 25, br. 15½ dm. Fraaije plaat.
2025 Hetzelfde, doch grooter en zonder den toren, en met een plat dak.
a Prentteekening naar de origineele teekening door *P. Saenredam*, den 15 tot 20 Julij 1641 gemaakt, (aanwezig in de collectie van D. Versteegh,) door *Anth. van den Bosch*. Uitgegeven te Amsterdam bij W. Gruyter. gr. fol. Hg. 39, br. 49 dm.
In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden, is eene andere kopie der teekening van P. Saenredam door *A. G. v. Schoone*, 1840, op gelijke grootte.
b Dezelfde plaat, zeer fraaije *proefdruk*, vóór het onderschrift.
c Dezelfde plaat; allereerste *etsdruk*, vóór de kleuren en vóór het onderschrift.
Hierbij: G. v. Enst Koning, geschiedkundige herinneringen van den Brand v. h. Oude Stadhuis te Amst., in den nacht v. d. 6n op d. 7n Julij 1652. Amst. 1852. 15 bl. 8°., waarin het feit uitvoerig wordt beschreven, zonder bijvoeging van iets nieuws.
2026 Hetzelfde, als voren, doch met de hoekhuizen der toen bestaande straat tusschen dit Stadhuis en de Nieuwe Kerk. Prentteekening naar de origineele *teekening* van *W. Schellinck* (in het kabinet van D. C. de Groot Jamin) door *A. van den Bosch*. Uitgegeven te Amst. bij A. v. d. Bosch en W. Gruyter. gr. fol. Hg. 38, br. 48 dm. Pendant der vorige plaat.
2027 Brand van het Amsterdamsche Stadhuis. — Voorstelling van het Stadhuis en der 2 naastgelegen huizen in lichte laaije vlam, terwijl men met blusschen bezig is; op den voorgrond de Dam met eene menigte volks. — Fraaije geëtste plaat door *J. de Baen*, br. fol. Hg. 27, br. 34 dm. Zeer fraai exemplaar, met eene bijna 2 dm. breede rand, zoo als zelden voorkomt, daar de meeste exempl. dezer plaat tot den rand toe afgesneden zijn. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden is een Ex. v. deze plaat, met opschrift: „Afbeeld. v. h. Oude Stadhuys te Amst." waarbij een 12regelig vers: „Wanneer de gouden zon", enz., en nog een paar regels: „Dus schond de brand mijn pruik," met adres v. C. v. Wildenberg, vooraan in de Calverstraet, in h. Keyserswapen. Hg. 14½, br. 34 dm. Dit vers was ook bij het Ex. in den Atlas v. Dr. Munniks v. Cleeff, No. 611, doch heb ik nooit gezien.
2028 Hetzelfde, eenigzins anders; het Stadhuis in brand, links de straat vol menschen, regts eenige huizen; op den voorgrond de Dam met vele menschen bezig met blusschen. — Met curs. onderschrift: „Het ouwe Stathuis tot Amst. verbrandt d. 7en Juli op Sondagh smorg. begost half 2 uren." Geëtst naar en door *R. Zeeman*, (invent. et fecit et exc.) op dee oude Heeregraft, After dee geesondee broeder. br. fol. Hg. 35½, br. 51 dm. *Hoogst zeldzaam*. Zie Atlas v. Dr. Munnicks v. Cleeff, 1860. No. 610, waaruit het Ex. voor ƒ 110.— verkocht werd.
2029 Hetzelfde doch anders, voornamelijk om de oude en nieuwe manier van

blusschen ter vergelijking aanschouwelijk voor te stellen. — Op den voorgrond het Damrak, waar de oude brandemmers worden aangevoerd, gevuld en verder uitgedeeld; links de aanvoer der slangen, enz. ter blussching; regts de nieuwe (toen uitgevonden) slangbrandspuiten, enz.; op den achtergrond het Stadhuis, andere huizen in brand en de Waag; van ond. eene 4reg. Holl. en Fransche uitlegging. Fraai gegrav. (naar den uitvinder en schilder Jan v. der Heide, door J. Mulder?) br. fol. Hg. 35, br. 45 dm. — Deze plaat is N⁰. 3 in het fraaije werk van v. d. Heide, Beschrijving der slangbrandspuiten. Amst. 1690. fol. dat op het jaar 1673, 12 Jan. zal beschreven worden. — In de 2e uitgave, van 1735, is deze afbeelding bovenaan één duim verkleind en in de plaats een 1reg. Holl. opschrift gesteld.

2030 Hetzelfde, nagenoeg als het voorgaande N⁰., wat de voorstelling der plaats betreft, doch zonder iets van h. brandblusschen. Afbeelding der uitgebrande ruïne v. h. Stadhuis; regts de Waag, links de Vischmarkt, op den voorgrond het water; het plein vol gewoel van menschen. — Fraaije *teekening* in zwart krijt door *J. Beerestraten*, waarschijnlijk op de plaats zelve geschetst. br. fol. Hg. 26, br. 50 dm. Niet in plaat gebragt.

2031 Hetzelfde, eenigzins kleinere doch uitvoeriger afbeelding, met de verbrande huizen ter regterzijde. *Geëtst* door en met adres v. *Arn. Colom*. — Onder de plaat een Holl. en Fransch 14reg. sonnet van *H. L. Derival*. gr. fol. De pl. hg. 25, met het vers 41 dm., br. 38 dm. *Hoogst zeldzaam*. Behalve dit Ex. heb ik alleen in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden nog een Exempl. aangetroffen.

2032 Afbeelding van de ruïne van het afgebrande Stadhuis, zonder de bijgelegen huizen. — Gelijktijdige schets, *teekening* in zwart krijt, zonder naam, (door *Th. Wijck* of dergelijk groot teekenaar van dien tijd.) fol. Hg. 35, br. 35 dm. Niet in plaat gebragt.

2033 Het nieuwe Stadhuis te Amsterdam, waarvan de eerste steen gelegd werd 28 Nov. 1648 en dat den 29 Julij 1655 door de eerste zitting van de Magistraat ingewijd werd. Gebouwd volgens de plannen van en door Jacob van Campen en Dn. Stalpaert. — Gelijktijdige fraaije *teekening* in roet, door *J. van der Ulft;* vóór de vele, later aangebragte veranderingen in den bouw. br. fol. H. 41, br. 73 dm.

2033*(10 Junij.) „Oud-Diemens buert" voor den brand v. 11 Junij 1652. — Plaat met gedrukt vers v. *C. K.* kl. fol. Zie Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N⁰. 618.

2034 Spotprent op de binnenlandsche twisten in Holland, die de pogingen tot verzoening met Engeland verijdelden. — „Engels-Kuiper." Bovenschrift v. een vers van 8 vierregelige coupletten van *J. de Mol*, beginn.: „Wat wil deze „kuiper maken." onder eene plaat, die twee mannen voorstelt, bezig een vat ineen te kuipen, waarop het wapen van den Holl. Leeuw is afgebeeld; naast het vat zit de Holl. Leeuw, die de hoepels er weder afbreekt. — Fraai plaatje zonder naam v. graveur. Onder het vers het adres van *J. Bast. Krol* te Middelburg. 1652. De pl. hg. 10 dm., met vers 25 dm., br. 16 dm. kl. fol. — Vroeger, in 1625 zijn reeds 2 dergelijke platen onder het zinnebeeld van een' kuiper uitgegeven; zie N⁰. 1445 en 1446.

2035 (22 Aug.) Begin van den eersten Oorlog met Engeland. (Wagenaar XII. 205
a en verv., Aitzema III. 725 enz.) — Spotprenten op de Engelsche Republiek. — „'t Wonderlik Verkeer-spel, bij gelegentheydt gepast op d' En„gelsche en Nederl. Oorlogh; Begonnen op den 22 Aug. 1652." Opschrift

boven een belangrijk vers van 8 zesregelige coupletten, beginn.: „Aan„schouwers van dit zinnebeeld," enz. en geteekend: *Liefde verwint*, onder eene spotprent met vele inschriften bij de personen, Cromwell in trotsche, uitdagende houding voorstellende, aan een tafel voor een triktrakbord zittende, en spelende met den verlegen Hollandschen Matroos, die voor de tafel staat en zich achter het oor krabt; om de tafel zitten of staan de Franschman, Spanjaard, Schot, Ier; achter de tafel sluipt *den bloetkont Fairfax*. Bovenaan regts een kaartje van Engeland, links van Holland; onder de kaart v. Holland eenige gekken elkander uitdagende, waar boven: *Gekken te hoop*, waarover in het slot v. h. vers staat: „Het *zotte„werk* v. een pampiere prent, — toont ons de schets v. 't al te schaadlik „wreecken"; deze afbeelding is dus waarschijnlijk de kopy eener gelijktijdige, mij onbekende plaat. — De woorden in het laatste couplet van het vers: „Och, of men 't spel, eer 't halsen kost, liet steeken!" en andere woorden toonen aan, dat deze plaat kort na het uitbreken van den oorlog verschenen is. *Fraaije* spotprent, zonder naam v. grav. Hg. 24, met vers 42 dm., br. 30 dm. fol. *Zeer zeldzaam*.

b Dezelfde pl. vroegere afdruk vóór de inscriptiën onder de personen. — In Catal. Atlas v. Voorst. 1858. N°. 519.

2036 Spotprent op Engeland. — „Uytbeeldinge van de Hoogmoedige Republyk „van Engelandt, mitsgaders een Prognostic. v. Nostradamus.... roepende den Oorlog tusschen Engelandt en Hollandt". Opschrift boven een 64reg. vers, beginn.: „Ziet aan dit wonder zinnebeelt," waarna een 6reg. Fransch en dergelijk Holl. versje volgt en de uitlegging der figuren op de plaat, (alles te zamen in 4 kol.) — De plaat stelt Cromwell staande voor, gekroond met de 3 dubbele kroon door een griffioen of roofvogel; hij heeft den Franschman onder den linkerarm geperst en haalt met de regterhand de ingewanden uit het lijf van den Hollander, die op de tafel ligt; in het verschiet vier kleinere afbeeldingen (G—K) waarvan I eene verkleinde spotprent (Gevecht van den Leeuw met den Engelschman), K het verbranden der Engelsche vloot, enz. voorstelt. — Zonder naam v. grav. maar waarschijnlijk door *C. van de Pas*, wiens naam onder de uitlegging der fig. voorkomt. De pl. hg. 21, met vers 39 dm., br. 25 dm. fol. *Zeldzaam*. Van deze plaat bestaat een betere druk, doch zonder naam van *de Pas* onder de uitlegging, en met eenig verschil in het opschrift.

2037 Spotprent op Engeland. — „Leeuw en Honden geveght." Opschrift boven een vers van 10 zesregelige coupletten beginn.: „Den Speelman heeft soo „lang gespeelt" enz. onder eene afzonderlijke plaat voorstellende den Leeuw (Holland), die door den Spanjaard die op een bas speelt en den Engelschman die hem in 't oor kittelt, in slaap gesust is, doch intusschen door twee Doggen (de Engelschman) aangebast wordt, wier staarten de Holl. matroos met een gloeijend ijzer afbrandt. — Achter deze voorstelling twee andere dergelijke in afzonderlijke vakken, en daarnaast een zeeslag. — Zonder naam v. grav. fol. De pl. hg. 22, met vers 36 dm., br. 29 dm.

2038 Spotprent op Engeland. — „De dappere Leeuw." Opschrift boven een vers van 7 vierreg. coupletten, geteekend: Raakje over 't hooft, enz., beginn.: „Hoe is den Spanjaard dus bedroogen! — Hij meende dat zijn loos „gequeel — den Leeuw al had tot slaap bewoogen; — Maar juist be„speurt hij 't tegendeel" — doelende alzoo op de voorg. plaat. Dit vers is onder eene plaat die den Holl. Leeuw voorstelt, sich verwerende tegen

doggen die hem bespringen; regts hakt een Holl. matroos den Eng. hond de staart af, welke voorstelling later meermalen herhaald is. Zonder naam v. grav. kl. fol. Hg. 15½, met vers 31 dm., br. 21 dm. — Anderen houden deze pl. voor eene spotprent op Cromwell, na een der zeeslagen van 1653.

Op andere Ex. dezer plaat is het vers onderteekend: *J. v. Deusberg*, (den lateren Luth. Psalmberijmer J. v. Duisberg van 1680 of daaromtrent).

2039 Spotprent op Engeland. — „Het loos bedrog v. Engeland." De Hollandsche Leeuw ligt in eene groote houten wieg, in slaap gesust (gelijk op de beide voorgaande platen) door Reintje de Vos, die op een fluitje blaast; om de wieg vele personen die over den Leeuw staan te consulteeren, terwijl een' hunner zijne beurs ontfutseld wordt. Links zit een aap (Cromwell), met paauwenveeren versierd op den troon; verder op schudt de aap een zak met geld uit op vechtende en vermoorde personen, regts pakt de Leeuw den aap aan en mishandelt hem. — Hierbij een gedrukt vers met bovenstaand opschrift: *Het loos bedrog* enz. (welk vers aan mijn Ex. ontbreekt.) Zonder naam v. grav. Hg. 26, br. 30 dm., br. fol. Zeer fraai ex. in alle randen en *zeldzaam*. — Is in den Catal. Munnicks v. Cleeff, N°. 605, beschreven als spotprent op de Navigatie-acte v. 1651, welke meening ik niet deel, wijl in dit vers de oorlog voorgesteld wordt reeds begonnen te zijn.

2040 Spotprent op Engeland. — „Voorspookkend Zinnebeeld, op den Staet der „Engelsche en Nederlanders." Opschrift boven een 72reg. verklarend vers, beginn.: „De Staatzucht trok 't et koorkleed aan" enz.; boven het vers eene plaat, voorstellende de List (Cromwell) liggende op een rad, kroonen enz. uitspuwende, welk rad door den Holl. leeuw wordt rondgedraaid; terwijl een Engelschman Cromwell bij een' staart vasthoudt wordt hem door een Holl. matroos de broek afgestroopt, zoodat Cr. eene menigte geroofde schepen ontlast; verderop een zeeslag. Bovenaan links de vergeefsche onderhandelingen der Holl. gezanten met de Engelschen; regts eene vloot in zee. Zonder naam v. graveur. Hg. 25, met vers 40 dm., br. 30 dm. *Zeer zeldzaam.*

2041 Spotprent op Engeland en Cromwell. — „Dogg' en Leeuwendans." Opschrift boven een vers van 15 vierregelige coupletten, genommerd A—P., beginnende: „Houdt op verwoede, weest te vreen", onder eene plaat, welke Cromwell met 3 dubbele kroon op, in een' circus voorstelt tegenover den Hollandschen Leeuw, beide dansende; Cromwell houdt eenige personen geketend achter zich; de leeuw is van 5 personen verzeld. In het midden eene deur waardoor men het gevecht van Jonge Kees (zie N°. 2050) ziet; daarboven 3 voorstellingen naast elkander; 1: de leeuw tegen den Engelschman vechtende, terwijl de matroos de staart van den Engelschen dog afhakt (dus eene kopy der pl. 2038.) — 2: Karel II, die den scepter van een knielenden Schot? ontvangt, doelende op zijne krooning in Schotland in 1651, enz. — Zeer fraai *geëtste* plaat, zonder naam v. graveur, welligt door *D. Stoop*, van wien ook de N°. 2048 pl. is. De pl. hg. 23 dm., met vers 37 dm., br. 29 dm. fol. *Zeldzaam en fraai.* Onafgesneden Ex.

2042 Als voren. „Krachteloose Staatsucht, levendig vertoont in de tegenwoor„dige regeringe v. 't verherde Engeland." — Cromwell ten troon gezeten. *Meester Pieter*, eerst Pred. nu Colonel te Londen, blaast hem in 't oor; vóór hem knielende vrouwen voor hare mannen biddende. — Van ond. een vers in 8 zes reg. strophen met bovenstaand opschrift fol. Hg. 25,

met vers 38, br. 29 dm. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2043 Als voren. — „Den Engelsschen Koortdansser." Cromwell voorgesteld als koorddanser in het portaal van een huis; onder het koord staan 2 narren en Generaal Fairfax; links eenige mannen naar het dansen ziende; meer achterwaarts 2 apen, waarvan een de Pauselijke kroon draagt. Op den achtergrond een ander portaal met het wapen der Vereenigde Provincien, de Prins van Oranje vergezeld door Pallas en een' Hollander die een olijftak in de hand heeft; daarbij de Hollandsche leeuw die de trappen van het portaal afklimt, enz. — Onder de pl. een afzonderlijk vers met bovenstaand opschrift: *den Engelschen Koort-dansser,* voorts vers en uitlegging, beginn.: „Hier sweeft de Staat-zucht in haar top, enz. — Zonder naam v. grav. (doch zeker door *D. Stoop*) en een der *zeldzaamste* en *fraaiste* platen van hem. — De pl. hg. 30, br. 24 dm. kwam met vers voor in mijnen Catal. v. Historieplaten, Mei 1869. N°. 331, verkocht voor *f* 93.— ook in dien v. Munnicks v. Cleeff 1860. N°. 637, verkocht voor *f* 35.—

2044 Als voren. — „Den afgrijsselijkken Start-man; gepast op d. tegenwoord. „staat v. Engeland," In het midden Cromwell met een zeer langen dikken staart, met geldstukken bezet; een Zeeuw en Hollander trachten hem den staart af te snijden; regts biedt Fairfax hem de 3 kroonen van Eng. Schotl. en Ierl. aan, enz. Met uitvoerige zamenspraak in verzen in 5 kol. gr. fol. Hg. 25, met vers 48 dm., br. 35 dm. *Zeldzaam.* — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2045 Zinneprent op Engeland. — „Het tooneel der Engelsche ellende." —

a Links staat Karel II geharnast, vóór hem een Ier (met de lier), die zijne knieën als blijk van trouw omvat en een Schot, (met den distel), die hem een pistool met opschrift: *getergte wraak* aanbiedt; daarachter een 7 hoofdige draak (*schuim v. 't Lagerhuis*) die op hem spuwt. In het verschiet de onthoofding v. Karel I, waarboven vele stralen van gramschap uit den hemel schieten. Met bovenstaand onderschrift en vers in 3 kol. v. *J. Soet*, gedicht tijdens Karels ballingschap. Met adres v. *Huych Allaerdt.* br. fol. Hg. 34, met vers 45 dm., br. 43 dm.—In den Atlas v. d. Heer A.v. Stolk te Rotterdam ook vermeld op 1649 bij den dood v. Karel I. — In den Catal. Munnicks v. Cleeff N°. 608 beschreven als: Zinneprent op de pogingen der Schotten om Karel II te doen besluiten door een oorlog met Engeland zijne regten op den troon te doen gelden.

b Dezelfde pl. als: „Tooneel d. Engelse Ellenden," doch veelzins veranderd; in het verschiet regts de krooning v. Karel II te Stone in Schotland d. 1en Jan. 1651.—De hemel, vroeger donker, is nu licht. Onderaan in 3 kol. een „Kunstig vertoog en bondig Verhaal v.... de krooning v. Z. Maj. „Karolus II, koning v. Schotl. Yrl. en Engel. binnen Stoone 1 Jan. 1651. „Amst. H. Allardt, in de Kalverstr., in de Wereldkaart bij h. Stadhuys. gr. fol. Hg. 38, met *Verhaal* 50, br. 43 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2046 Spotprent? op dezen? oorlog — „1652. 't Is al verwart garen".—Onderderschrift van eene plaat, die een man uit den minderen stand, staande, voorstelt, die in de eene hand een weefspoel, in de andere een klos garen heeft, dat de duivel, die achter hem staat, verwart. Naast den man zit eene vrouw met eene garenspoel. Door *P. Quast*, met adres van *C. J.*

Visscher. Gen°. N°. 29. Uit eene Serie, gr. 4°. Hg. 21, br. 16½ dm.
2047 14 Afbeeldingen der zeeslagen in den eersten Engelschen oorlog voorgevallen (Wagenaar XII. 217—241.) Allen met curs. bovenschriften en uitlegging. Naar *J. Beerestraten*, met adres van *J. Hondius*. br. 4°. Allen hg. 13½, br. 17 dm. br. 4°. Uit een werk over dezen oorlog. Deze platen stellen de volgende zeeslagen voor:

1652. 29 Mei.	Tromp tegen Blake.
„ 22 Julij.	12 Convooischepen tegen Blake.
„ 26 Aug.	De Ruyter tegen Askew.
„ 7 Sept.	v. Galen tegen Boddeley.
„ 8 Oct.	De Witt en de Ruyter tegen Blake en Askew.
„ 10 Dec.	Tromp tegen Blake.
1653. 28 Febr.	Tromp tegen Blake.
„ 1 Maart.	Tromp tegen Blake.
„ 2 Maart.	Tromp tegen Blake.
„ 14 Maart.	v. Galen tegen Appelton.
„ 12 Junij.	Tromp tegen Monk.
„ 13 Junij.	Tromp tegen Blake en Monk.
„ 8 Aug.	Tromp tegen Monk.
„ 10 Aug.	Tromp tegen Monk.

2048 Vier platen van de volgende zeeslagen in dezen oorlog; allen met 1 regel curs. inschrift boven in de plaat en korte Holl. uitlegging onderaan of bovenaan regts. Zonder naam v. graveur. 4° oblong. Iedere pl. hg. 17, br. 26 à 27 dm. Uit den Holl. Mercurius v. 1652. 53.

1652. 26 Aug. De Ruyter en Askue voor Pleymuiden.
„ 10 Dec. Tromp tegen Blake op de Singels.
1653. 14 Maart. van Galen tegen Appelton voor Livorno.
„ 10 Aug. Tromp en Blake voor Scheveningen.

2049 (24 Junij, enz.) Drie pamphletten: 1°. „Schrijvens uyt Rotterdam over den „wreeden handel der Engelschen, tegen de Hollanders gepleegd" door P. J. V. B. 24 Junij 1652. 1 bl. kl. fol. — 2°. „Lijste v. de Schepen v. „Oorloge onder .... M. H. Tromp op 4 Aug. 1652 onder Hitland present geweest en door groote storm v. d. ander geraeckt" Amst. Gillis Joosten (Saeghman) 1652. 4 bl. 4°. — 3°. „Namen van de Schepen die „vermist waren." 1652. (10 Aug.) 1 bl. fol.

2050 (9 Aug.) „Scheepsgevecht, tusschen een Engelschen en Hollandschen Visscher, Gheschiedt op den 9en Aug. 1652." Bovenschrift van een verhaal van een Vlielander visscher, Jonge Kees, die met zijne 8 schepelingen een Engelsch visschers-vaartuig met evenveel manschappen op hunne uitdaging aanviel, vermeesterde en te Amst. opbragt. Op dit verhaal volgt een 24reg. lofdicht: „Manhafte en brave Prins" enz. en uitlegging van A, B, C, D. Boven het verhaal de afbeelding van het feit; bovenin links het portret v. Jonge Kees, regts zijne vereering door de Staten van Holland. Met adres? van *H. A. (Hugo Allardt?)* geëntrelaceerd. kl. fol. De pl. hg. 14, met verhaal 33 dm., br. 19 dm.

2051 Hetzelfde. Nagenoeg evenzoo, doch veel grooter voorgesteld; op den voorgrond het Engelsche vaartuig waarvan de manschappen door de Hollanders overweldigd worden; daarnaast het Holl. schip; in het verschiet regts 1, links 2 schepen; bovenaan regts het portret van Jonge Kees in olijftak. Zonder eenig onderschrift. Geëtst door *Zeeman* (R. Nooms). Br. fol. Hg.

18, br. 27 dm. *Hoogst zeldzaam*. Fraai Exempl. uit de Collectien *Dumesnil* en *Verstolk*.

Deze plaat wordt bij sommigen beschreven als: *Emeute de matelots*. In een' der laatste Kunstcatalogussen voor 65 Thaler aangeboden.

52 Portret van Jonge Kees, in lauwerkrans; achter hem het geleverde gevecht; van ond. een 4reg. vers: „Met Hout, Steen en Mes," enz. Zonder naam v. grav. kl. 8o. Uit een gelijktijdig boekje.

53 (26 Aug.) „Zeeslag tusschen.... M. de Ruiter en.... G. Askue bij „Pleymuyden." (Wagenaar XII. 221.) Bovenschrift in label van eene duidelijke en uitvoerige afbeelding van den zeeslag; op den voorgrond regts de Ruiter slaags met Askue. Van ond. uitlegging door *D. Stoopendaal*. br. fol. Uit: *Brandt*, Leven van de Ruiter. 1687. fol.

53*Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkleind met uitlegging onder de pl. Door *D. Vrijdag*. br. 4o. Uit: *Brandt*, de Ruiter. 1786. 8o.

54 Hetzelfde; op den voorgrond regts is het heldhaftig feit van den Frieschen kapitein Douwe Aukes op het schip *de Struisvogel* afgebeeld, die in het midden der vijanden geraakt, twee schepen naast zich in den grond schiet; links ziet men de Ruiter in gevecht. Fraaije lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. Br. fol. Met afzonderlijke uitvoerige beschrijving van het gevecht, door J. C. de Jonge. Uit: Neerl. Heldendaden ter zee.

55 (10 Dec.) „Zeegeveght tusschen den Adm. Tromp en Blaak op den 10 Dec. „1652 voorgevallen." voor Dover (Wagenaar XII. 222.). — Bovenschrift van eene uitvoerige beschrijving in 2 kol. (waarschijnlijk uit een brief van het schip van Tromp.) Boven de beschrijving de uitvoerige afbeelding van het gevecht bij Dover, op den voorgrond het schip v. Tromp in gevecht met de schepen van kap. Battijn en Achson. Zonder naam v. grav. Met adres v. *J. Hondius*, aen 't opgaen van de Beurs (te Amsterdam.) gr. fol. De pl. hg. 17 dm., met beschr. 45 dm., br. 27 dm.

56 Hetzelfde. Zeeslag bij Dover. —Op den voorgrond het gevecht van een gedeelte der vloot; bovenaan de kust van *Engelandt*, regts *Dover*, links *Capel*. Gedeelte van eene grootere plaat. — In het Ex. van den Heer A. v. Stolk is hieronder eene beschrijving v. d. zeeslag in cursive letters; in h. midden een kaartje van de Hoofden. Zonder eenig adres. br. fol. Hg. 30, met beschr. 43, br. 47 dm.

57 Hetzelfde. Zeeslag bij Dover, doch anders; op den voorgrond het Admiraalschip van Tromp in gevecht met de beide andere Engelschen, en tevens het planten van de Holl. vlag door een Holl. matroos op het schip van Battijn, midden onder het gevecht. Naar *H. Vettewinkel*, door *P. Velijn*. br. fol. Hierbij eene uitlegging in 8o. Behoort tot de 4 platen bij *Engelberts Gerrits*, Heldendaden ter zee.

58 Hetzelfde, zeeslag bij Dover; op den voorgrond de schepen van Tromp en Evertsen in gevecht met die van Batten en Hookston. Fraaije lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Met uitvoerige beschrijving van J. C. de Jonge. kl. fol. Uit: Schotel, Neerl. Heldendaden ter zee.

59 (16 Dec.) „Nieuwe ongewoon Wonderlijkke Staartsterre op 't Recif in Brazil. „Gezien op d. 16 December anno 1652, vertoond en afgebeelt door N. N." (een aldaar nog gevestigd Nederlander.) Van onderen eene nadere beschrijving in 4 regels: „Dagelijks gezien van 16 tot 21 Dec." t' Amst. Ao. 1653. Hoog 18½ dm., br. 19½ dm., fol. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2060 (24 Dec.) „Afbeelding en Situacie des Nieuwen Ongewoon-Wonderlijk Staert-Sterre, Hoe dezelve tot Regenspurg.... gezien is 14, 15, 16 Dec. „1652." — Hoe dezelve.... tot Amsterdam gezien is," enz. Beschrijving in 2 kol. onder eene afbeelding van de *Staertsterre* in 3 kleine onder elkander staande afdeelingen en 1 grootere daarnaast. Zonder naam v. gr. Amst. 1653. De pl. hg. 19, met beschr. 45 dm., br. 23 dm. fol.

2061 (1653. 14 Jan.) „Eygentlicke afbeeldinge der Drie Sonnen, dewelcke verschenen „nen zijn, A°. 1653 den 14 Jan. alhier binnen Leijden, ende op den Tuin „van de Academie waergenomen door Sam. Car. Kechel van Hollenstein." Opschrift der beschrijving met 19 Exempelen van 3 Zonnen van 1135 tot 1598, door *B. H.*; daarboven de fraaaije afbeelding van dit hemelverschijnsel; in het verschiet den Haag, Delft en Rotterdam. Met 5 reg. Lat. onderschrift op de pl. „*Vera delineatio Parheliis*" etc. *Fraaije* pl. Zonder naam v. grav. De pl. hg. 18, met beschr. 58 dm., br. 29 dm. *Zeldzaam*.

2062 (28 Febr. 1, 2 Maart.) „Afbeeldinge van de gruwelijke Zeeslach, voorgevallen „vallen tusschen den Ed. Heer M. Harpertzen Tromp en Rob. Blaeck." — (Wagenaar XII. 233, 34, 35.) Eenregelig bovenschrift v. eene uitvoerige (doch zeer slechte en afgesleten) afbeelding van een zeeslag, bij *Poorland* (Portland); op den voorgrond het schip *Brederode* (dat van Tromp?) in gevecht met de Rosekrans (dat van Blake?) Boven in de lucht 3 portretten, ieder in een lauwerkrans, in het midden *Tromp*, regts *Blaake*, links *Pen*. Bijzonder slechte plaat zonder naam v. grav., met adres van *F. de Witt*. Br. fol. Hg. 42, br. 54 dm. *Zeldzaam*. Hierbij behoort eene beschrijving blijkens de enkele N°. en cijfers op de plaat.

2063 Driedaagsche zeeslag bij Portland en Bevezier. 2 lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. Br. fol. Met 2 uitvoerige beschrijvingen door *J. C. de Jonge*. fol.

a 28 Febr. De pl. stelt het moorddadig gevecht der achterhoede onder het bevel van Tromp voor.

b 1 Maart. De terugtogt der Nederl. Vloot; in het midden het bijna reddeloos geschoten schip van de Ruiter, zich verdedigende.

2064 (14 Maart.) Zeeslag bij Livorno en overwinning door Jan van Galen behaald. (Wagenaar. XII. 237.) Op den voorgrond regts het schip *de Maan* van C. Tromp, in gevecht met het door hem geënterde schip *de Sampson*; links dat van J. v. Galen naast het wrak v. h. admiraalschip *Bonaventura*. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. Br. fol. Met beschrijv. door *J. C. de Jonge*. fol.

2065 „Verhaal van de notable victorie, verkregen van de Hollantsche Vloot oft „Armade over de Engelsche, in 't gesicht van de haven van Livorno. — Zeer grove, maar ook *zeer zeldzame* plaat. Met uitvoerigen tekst. Hoog, met den tekst, $52\frac{1}{2}$ dm., breed 38 dm. br. fol. In den Atlas v. Mr. en J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2066 Hetzelfde, doch anders en zeer klein. Met 1reg. kap. inschrift boven in de pl. br. 12°. — Hierbij eene uitvoerige beschrijving in HS. v. Burgem. H. Bontemantel, van de begrafenis van v. Galen te Amsterdam, die 9 dagen na dezen slag, door het afzetten van het eene doorschoten been overleed.

2067 Spotprent op Appleton, Admiraal van de Engelsche vloot voor Livorno; op den voorgrond *C. Appelton* in bedelaarsgewaad, op den achtergrond een schip dat geplunderd wordt; verderop eenige schepen, waarboven: *Jan v. Galen*. Door *P. Q(uast.)* N°. 10 uit eene Serie v. 10 plaatjes door *Quast* en *Savry*. kl. 8°., Hg. 14 dm., br. $9\frac{1}{2}$ dm.

2068 (30 April.) Spotprent op Cromwell's ontbinding v. h. Lange Parlement. (Wagenaar XII. 259.) — „'t Kroonzuchtig Voorspook v. d. Eng. Gewel„denaar Ol. Cromwell; levendig vertoont in London in 't verbannen d. „Parlem." — Opschrift boven de (hier ontbrekende) uitlegging v. eene plaat in 3 naast elkander staande vakken afgedeeld; links Cromwell met Koningskroon, Scepter, en daarachter *Withal* met de onthoofding van Karel I; in het midden 5 kleine en onderaan 4 nog kleinere voorstellingen uit het leven van Cr., van zijne opkomst tot zijne krooning als Koning; ieder met een 2 regelig versje; regts Themis, die het hoofd van Karel I in eene schaal tegen zijne insignien (de wereldbol, enz.) weegt. De beide groote voorstellingen, ieder met een 4 reg. vers; links: „Ik „wist het blinde graauw van 't Holziek Engeland" en regts: „Het Listige „bedrog, 't Geweld met bloed bespat" enz. — Slechte plaat zonder naam v. graveur, doch met adres v. *Romb. v. d. Hoeyen*. Hg. 40, br. 46 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam.* — De beschrijving dezer plaat was bij het Ex. in den Atlas Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 685. verkocht voor *f* 24.—

2069 „Waerachtige Afbeelding hoe het moordadigh en geimmagim. Parlement door „last van Ol. Cromwel.... gescheyden is." — De plaat stelt de zaal van het Parlement voor, waar nog eenige leden blijven zitten, doch de meesten heen gaan; op den voorgrond links: *Cromwell, Lam*(bert) *Cuyper*; Cromw. zegt: *Begone you rogues;* regts 4 eerwaardige mannen (waarschijnlijk portretten) die vertrekken, voorafgegaan door een uil met eene kaars, met onderschrift: *This is an Oule.* Op den regter muur van het huis staat: „*This House is to lett.* — *Dit Huys is te Huer.*" gr. fol. *Zeer zeldzaam.* — Kwam ook voor in Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 683. verkocht voor *f* 26.—

2070 Hetzelfde. — „Vernietigen v. h. Eng. Parlem. door Cromwel." — Cromwell slaat met een scepter een ton met geld aan stukken. — Zinneprent met vers. fol. *Zeer zeldzaam.* — Zie Catal. Atlas v. Voorst. 1858. N°. 522.

2071 „De gehoonde vrijheid door Cromwels afkeer v. de Nederl. Vrede." Zinneprent met gedrukt vers en verklar. fol. *Zeldzaam.* — Zie Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 623. verkocht voor *f* 17.—

2072 (10 Junij.) „The Muses Welcom to the royal Princes Mary and the hopefull „Prince William Herry, at theyr... Entrie in Breda." — Bovenaan eene pl. waarop regts de Prinses en haar zoontje, begeleid door de Vrede enz.; links de Muzen; op den voorgrond Apollo; in het verschiet de groote kerk van Breda. *Geëtst* door *A. Santvoort;* daaronder een gedrukt Eng. vers in 6 vierreg. coupletten, van *J. van Vliet.* fol. hg. $11\frac{1}{2}$, met vers 34 dm., 18 dm. *Zeer zeldzaam.* — In de verzameling van den heer D. Franken te Amst.

2073 (12, 13 Junij.) Zeeslag bij Nieuwpoort tusschen de Eng. en Nederl. Vloot. (Wagenaar XII. 238). — Afbeelding van den zeeslag op den 13den Junij; links het schip van Tromp, het Vice-admiraalschip ter zijde en andere vijandelijke schepen rondom zich hebbende, op het oogenblik dat Tromp een deel van zijn dek door kruid in de lucht laat springen. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel.* Br. fol. Met uitvoerige beschrijving door *Mr. J. C. de Jonge.* fol.

2074 (9 Aug.) Zeeslag voor Katwijk. (Wagenaar XII. 240.) — Zeer uitvoerige en belangrijke afbeelding, voorzeker naar eigen aanschouwing vervaardigd; op 3 aaneensluitende bladen in O. I. inkt en zwart krijt geteekend

door *W. v. d. Velde*, met talrijke eigenhandige aanteekeningen bij de afgebeelde schepen. — Beginnende regts, op het 1e (of regtsche) blad, ziet men onder meerderen, de navolgende schepen: *de Holl. tuin, de volgende Haan* (het schip v. Witte Corn. de With) *in brand gestoken v. de brander van Schoonevelt;* — daarnaast: de brander de *fortuin*, Commandeur Schoonevelt; — „Capt. Schaff sinckt hier met het schip: 't Huys v. Nassau, — „het schip van Tromp, die 's morgens vroeg dootblijft." daarnaast de *Resolution*, van Monk; Schout bij nacht de Vrede, enz. Op het 2e blad de Schepen: *Hollandia, St. Petrus en Paulus, de swarte Arent, Zeelandia, de Rosekrans v. Jo. de Haes*, het Fregat *Gorcum* onder v. Nes, de Adm. *Jan Everts*, de witte Engel, de Herder, *de Vis-adm. Pt. Floris*, enz. Op het 3e (linksche) blad, *Jonas in de Walvisch, de Roo Leeuw van N. Holland*, de Ruyter, en tusschen de 2 voorgaande namen de aanteekening; „of men „in een gloeijenden oven sagh", eindelijk: *blau visch* (welligt: vice adm. v. d. blaauwe vlag??) — Fraaije en belangrijke *teekening;* hoewel zonder naam is deze stellig van *W. v. d. Velde* en als van hem erkend. (Zie andere dergelijke teekeningen van denzelfden op de jaren 1665, 66.) Hg. 35 dm., de 3 bl. aaneen br. 227½ dm., br. fol. UNIEK.

2075 Hetzelfde. — Hevig gevecht van het schip van Tromp, *Brederode*, met het schip van Monk; verderop links het schip *de Pelikaan*. — Bijzonder uitvoerige en zéér fraaije *teekening* op perkament door *Plas* (?) 1654, (geheel in de manier van dergelijke teekeningen van *W. van de Velde*). br. fol. Hg. 28, br. 42 dm. — De teekening, vooral der stevens van beide schepen, is zóó uitvoerig dat daaruit den geheelen bouw is na te gaan.

2076 Hetzelfde. Een zeeslag, vol gewoel, in twee bladen, zonder titel, doch op den achtergrond de kust van Holland van den Helder af tot Scheveningen toe. Het schip de *Brederode* v. Tromp op den voorgrond. Aan den linkerhoek, op een drijvende ton, het adres: *A. Verwer invent. S. Savry fecit.* — Is waarschijnlijk dezelfde plaat als die v. Duins (No. 1803), veranderd voor deze gelegenheid. Hoog 41, br., de 2 bl. aan elkander, 105 dm. Zonder beschrijv. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2077 Hetzelfde. — Uitvoerige afbeelding van het gevecht; bovenaan links het portret v. Tromp, regts dat van den Eng. Adm. Penn, beide in medaillon; op de pl. links het schip van Tromp in gevecht met dat van Penn *(k)*, verderop regts dat van Monk *(b)*, meer regts dat van de With *(g)*. — Zeer fraaije grav. zonder naam v. grav. *(P. Nolpe)* br. fol. Met afzond. uitlegging in 3 kol. met opschrift: „Afbeelding v. de groote Victorie,.... „begonnen den 8 Aug. „geëind. 11 Aug." Amst. wed. *P. Nolpe*, in de St. Nicolaesstraet, 1653. De pl. hg. 40 dm., met uitl. 54 dm., br. 53 dm. — Deze pl. is dezelfde met eenige veranderingen als eene afbeelding v. de overwinning door de Venetiaansche Vloot op de Turksche Armada in de haven v. Fochie in Asie, d. 12 Mei 1649 behaald (in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam, en in onafgemaakten *proefdruk* bij den Heer J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.) [Zie over dat feit: Nani, Hist. de Venise I. 379. Vondel, door v. Lennep, afl. 52 bij Vondel's gedicht hierover]. De dáárop afgebeelde galeijen zijn hier in gewone schepen veranderd; de portretten v. Jac. Riva, Venet. Adm., en v. h. Opperhoofd der Turksche schepen zijn hier in die v. *Pen* en *Blake* veranderd. — Met uitvoerige beschr. in 4 kol. en adres v. *P. Nolpe* te Amst. 1649.

2078 Hetzelfde, „Praelium navale inter Belgos et Anglos, A°. 1653." Boven-

schrift ter weêrszijde v. h. portret van M. H. Tromp in lauwerkransen met engelen, boven de afbeelding van dezen zeeslag. Op den voorgrond het Eng. schip *de Pellicaen* zinkende; verderop links het schip *Brederode* van Tromp in hevig gevecht met dat van Monk; voorts de geheele vloot in gevecht, in het verschiet de Hollandsche kust van *Schevelingen* tot den *Helder*. Met 1 reg. onderschrift: „Laeste zee-slach des Manh. Ridders M. H. Tromp, en... Ao. 1653." Voorts uitlegging der N°. *a—r* en 1—18; in het midden een 12reg. vers: „Der Britten trotse vloot, enz." Zonder naam v. grav. met adres v. *C. J. Visscher*. Br. fol. Hg. 41, br. 52 dm. *Zeldzaam*.

2079 Hetzelfde. — „Ware afbeeldinge van den Bloedigen zeeslag tussen d'Hol„lants en Engelse, geschiet tussen den 8 en 10 Aug. 1653." Bovenschrift ter weêrszijde van een' zwevenden Engel met bazuin, van eene afbeelding van den zeeslag; links het schip van Tromp in gevecht met twee andere schepen, meer regts twee Engelsche schepen in brand; in het verschiet de Holl. kust van *Schevelinge* tot *Texel*, over de duinen *'s Gravenhage* en *Leyden*. Bovenaan links Tromp als Elias, op een vurigen wagen ten hemel varende. Onderaan de uitlegging der letters *A* tot *Z* en *a* tot *l*. Zonder naam v. grav., doch met adres v. *Corn. Danckerts* te *Amsterdam*. Br. fol. Hg. 36, br. 50 dm.

2080 Hetzelfde; doch geheel anders. Links het Eng. schip de Triomf, dat in brand geraakt en hevig beschoten is; regts het zinkende schip van Corn. Evertsen, die met zijn volk door de Engelschen geborgen wordt. Fraaije lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. Br. fol. Met uitvoerige beschrijv. in folio door *Mr. J. C. de Jonge*.

2081 Zegewagen ter eere van M. H. Tromp, in het laatste gevecht gesneuveld. Geheel als de zegewagen voor Piet Heyn, N°. 1598, doch zeer verkleind en zonder de 2 zinnebeeldige vrouwen. Tromp zit met een' drietand in de eene hand en een scheepsroer in den anderen arm, op een zegewagen, die door 2 zeepaarden getrokken en door Tritons verzeld, over de golven rijdt. In de lucht de Faam met bazuin en opschrift: *Eer en lof zij Tromp*, enz. — Met 16reg. vers van *H. F. Waterloos*: „Zo klimt dien grooten Tromp „op Holl. zegewagen," enz. Naar *P. Holsteijn*, door *C. van Dalen*. Met adres van *Wouter Muller*, „goutsmit te Amst., bij wien het wezen van „Tromp salr. soo in print als op Goude en silv. penn. en gevesten van „degens te becomen sijn." br. fol. Hg. 36½, br. 44 dm. *Zeer fraai en zeldzaam*.

2082 Hetzelfde, meer verkleind: op den achtergrond eene menigte schepen. Met 4reg. vers van *Vondel*: „Zoo hielt de Zeevooght," enz. Met adres van *J. Hondius*. kl. br. 4°. Hierbij een penning uit v. Loon; 2 lofdichten v. Vondel en een v. J. de Decker.

2083 Tromp als Elias op een vurigen wagen ten hemel rijdende, nagenoeg als op N°. 2079, doch veel grooter; voor hem uit vliegt de dood met eene zeis; onder den wagen de zee. Door *Z. M. (Zeeman)* en *M. Mozijn*; met adres v. *L. Lodewijcksz*. — Onder de pl. een 40 reg. vers v. Csp. de Carpentier: „Ziet hier den grooten Tromp ten Hemel opgeheven," met opschrift: „Den Vyerigen Triumphwagen v. d. Vroomen M. H. Tromp," enz. Met adres v. *L. Lodewijcksz*. „Boekbinder en Kunstverkooper in „de Heerenstraat in 't Kunstboek." 1654. fol. De pl. hg. 19, met vers 38., br. 29 dm. *Zeer zeldzaam*.

2084 Grafteeken voor M. H. Tromp in de Oude kerk te Delft, waarop Tromp geharnast, liggende is afgebeeld. Onderaan een 8reg. vers v. *J. v. Vondel*. Gebeeldhouwd door *R. Verhulst*, naar *J. v. Campen*, gegrav. door *C. v. Dalen Junr.* gr. fol. Hg. 63, br. 42 dm.

2085 (14 Oct.) „Dese keten is wonderbaerlijck wt de locht gevallen." — Opschrift onder eene afbeelding v. dezen keten, waarnaast, links, het gezigt in de lucht van eene vrouw die dezen keten om den hals had, doch zoo sterk door eene ster beschenen wordt dat de keten haar afvalt, gelijk het (volgens het daaronder staande verhaal) gezien is op 14 Oct. door Corn. Karelsz. plaatdrukker in de Tuindwarsstraat, knecht van Jan Jansz. (den kaartendrukker Janssonius) in de Paskaart op het Water; de keten is spoedig gebroken en bij het vuur gehouden versmolten, (waarschijnlijk is het een meteoorsteen geweest) maar in zijn geheel afgebeeld door den schrijver van het verhaal, (waarschijnlijk *Crisp. van de Passe*) die eenige stukken van dien Corn. Karels gekregen heeft. Zonder naam v. grav. (*C. v. d. Passe?*) met diens adres: Amst. hoek van de Lijnbaanssteeg, 1651. De pl. hg. 16½ dm., met het verhaal 35 dm., br. 22 dm. fol. *Zeer zeldz.*

2086 „Perfecte afbeeldinge van 't wonderlijcke Schip, gemaakt tot Rotterdam „1653." (Aitzema, III. 837.) — Afbeelding van de kiel van een schip zonder roer, doch in het midden met een liggend scheprad of schroef, (die bedekt is door een daarover vastgehecht blaadje), met welk schip de uitvinder aanneemt: „in ses weecken naer Oost-Indiën te vaaren, en op een dach naar Vranck„rijck heen en weer." Onder het schip eene 6reg. verklaring, boven aan de uitlegging der N°. 1—9. Naar *A. J. Print*. Met adres van *F. de Wit*, „in de Calverstraet in de 3 Crabben." br. fol. Hg. 22½ dm., br. 40 dm. *Zeldzame* en origineele plaat. — Eerste poging om een schroefboot te maken!

2087 Hetzelfde schip met bovenschrift: „Perfekte afb." enz., titel als N°. 2086. daarboven 's mans portret: *Dufon*, oud 49 jaren. Adres: *J. Rijfers*, te Dordrecht. Met eene inlichting van 18 regels; hoog 27½, br. 34 dm. Over hem, die ook wel *D'Esson* genoemd wordt, zie men Aitzema. III. 837. In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2088 Hetzelfde schip, doch juist andersom, met bovenschrift: „Ware en corecte „Afteekening, naer 't leeven gedaen van 't wonderl. schip enz. Het is „gheinventeert door Mathesios le sieur *de Lisson*." Met adres Amst. bij *M. v. Buesecom*, konstkoper in de Kalverstraet over de Keyserskroon," daaronder eene verklaring en toelichting. Hoog 20, br. 40 dm., br. fol. In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2089 Hetzelfde schip met opschrift: „Afteekening v. 't wonderl. schip dat tot „Rotterdam gemaeckt is, om groot wonder te verrichten, geïnventeert „door le Sr. *de Lisson*." fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff, 1860. N°. 647. Met het volg. N°. verkocht voor *f* 18.—

2090 Hetzelfde, kleiner; daaronder het schip in de zee varende; daarbij Tritons. — Onder de plaat eene beschrijv. in het Holl. en Fransch, met adres v. *Hendrik Jansz. Visscher*, op de Keizersgracht bij de Princestraat. 1653, fol. Hg. 17, met beschrijv. 36, br. 22 dm. *Zeer zeldzaam*. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2091 Hetzelfde schip; eenigzins andere copie, met opschrift dat het door den Heer *van Son* te Rotterdam gemaakt is; daaronder 3 afbeeldingen van enkele gedeelten van een schip door *H. Stevin* uitgedacht. Zonder eenig opschrift; gen°.: Pag. 18. br. fol. Uit: van Eyk, Holl. Scheepsbouw. 1753.

ien
rk,
lier

kin-
Oude
r de
een
fol.

zijn er bijgevoegd, de naam van *Jac. Oorloge*, die van *v. d. Venne* en *Schillemans* zijn weggevoegd, het bovenschrift weggelaten en aan alles is het duidelijk dat het eene oude plaat is, voor eene latere gelegenheid gebruikt. — Met een afzonderlijk 60 reg. vers van J. Zoet, met opschrift „'t Gezeegende Staatsschip der Vrije Vereen. Neederl., verbeeld. in 'tslot „en Batav. Orelog en Vrede" beginn.: „Het praalryck Staatsschip," enz. Met adres v. *H. Allardt*, in de Kalverstraat in de Wereldkaart, br. bl. Hg. 48 dm., met vers 60 dm., br. 61 dm. *Zeer zeldzaam.*

2100 Zinneprent op dezen Vrede. — „De zeegepralende Neederlandse zeehelden." — Dezelfde plaat als N⁰. 1152 (op den slag bij Nieuwpoort) door *J. Saenredam*, doch nu veelvuldig veranderd voor deze gelegenheid. — Een zeestrand, met zegewagen door *Victoria* bestuurd en door de Holl. Leeuw getrokken, waarin Tromp staande en de Ruiter zittende; achter hen de Vrede met Vrijheidshoed, 7 vlaggen enz.; naast den wagen een optogt v. krijgslieden, vergezeld van *Vigilantia* en *Concordia*, enz., in het verschiet de zee, een schip, vreugdevuren, enz. Voorts *Loevestein* (waar Ascue een tijd lang gevangen zat). — Met bovenstaand opschrift, en onderaan een 16reg. Holl. vers v. *J. Zoet*, ter eere v. de Ruiter, Tromp, enz. en een 16reg. Fransch vers. — Aan de oude vormen in den optogt der krijgslieden, enz. is de oude plaat te herkennen, waarop later de zegewagen en andere personen gegraveerd zijn. Met adres v. *H. Allardt*. Hg. 41, br. 55 dm. br. fol.

a

b Dezelfde plaat, doch nog later en slechter afdruk, met hetz. vers en adres, doch in het bovenschrift dat v. *H. Focken* bijgevoegd.

2101 Zinneprent op d. Vrede te Westminster. Met gedrukte: „Afkondiging v. d. Vrede." Amst. *F. v. Beusecom*. fol. — Zie Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. No. 652.

2102 (6 Junij.) Overdragt van de koninkl. waardigheid van den troon van Zweden, door Koning Christiaan aan prins Karel Gustaaf, 6 Junij 1654, te Upsal. Eene opgepropte zaal; van onder een Latijnsch vers van Joh. Bergenhielm en toelichtingen. Door *Willem Swidde*. Pl. 1 uit: Puffendorff, De rebus a Car. Gust. gestis comment. Norimb. 1696. — *W. Swidde* was een geboren Nederlander. Hg. 29½, br. 37½ dm. fol. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2103 (12 Aug.) „Verklaringe van de Eclipsis voorgevallen in 't jaar 1654, den „12 Aug. N. S." Opschrift van eene bijgeloovige meditatie (in 2 kol.) onder de fraaije afbeelding van de zonsverduistering; de zon met een menschen-aangezigt staat verduisterd aan den hemel; regts een huis, daarbij vele mannen die er naar zien; links wijst een oud man aan eene vrouw de Eclips in een groot bekken met water. Naast de plaat, links, eene astronomische uitlegging van deze Eclips; regts de voorzegging van eene andere, tegen 26 Januarij 1656 en latere in 1661, 66, 84; daaronder een 64reg. vers op „dese Sonsverduist." — Zonder eenigen naam of adres. De pl. hg. 21, met Verklar. 44 dm., br. 21 dm., met beschr. 31 dm. fol.

2104 „Van den grooten Eclips" enz. — Plaat op hetzelfde onderwerp. — In den Atlas Munnicks van Cleeff. 1860. N⁰. 655.

2105 (12 Oct.) „Delft van binnen, na de verwoesting door 't springen v. d.
a kruidtooren in 1654." (Wagenaar XII, 434., Holl. Mercurius, 1654. bl. 185.) Naar een origin. schilderij door *v. d. Poel* (op de plaats

zelve gemaakt en nu (1754) berustende bij N. van Bremen), door *S. Fokke.* br. 4°.

b Dezelfde pl., afdruk in rood.

c Dezelfde pl., *etsdruk* vóór alle letter.

106 (12 Oct.) Hetzelfde. Copie naar dezelfde schilderij van v. d. Poel, doch nog al verschillend van de voorgaande plaat. *Teekening* in kleuren door *H. de Winter*, 1758. br. 4°. Hg. 17, br. 27 dm. Hierbij de Holl. historische courant, 15 Febr. 1742, waarin een uitvoerig verhaal van deze ramp, bij gelegenheid dat d. 8 Febr. 1742, weder eene kruitmakerij in de nabijheid der stad gesprongen was.

07 Ruïne van den Doelen te Delft, verwoest door het springen van den kruidtoren. — Fraaije *teekening* in sepia, (van 1700 of daaromtrent). br. 4°. Hg. 18, br. 24 dm.

08 Hetzelfde, als voren, zeer verkleind; in ov. Door *R. Vinkeles.* br. 12°. Vignet in proefdruk op den titel v. een 8° boek, omstreeks 1800 uitgegeven.

09 De huiskerk van den keizerl. gezant te 's Hage stort onder de godsdienstoefening in. — (Door *J. Luijken?*) br. 4°. Plaatje uit: Gottfried, Histor. Kronijk.

10 Zware storm, A°. 1654. — Klein plaatje, gen°. 44. 12°.

11 „Oodmoet versoent." Bovenschrift van eene zinneprent op de pest, die in de laatste helft van dit jaar in Holland gewoed heeft. (Holl. Mercur. 1655, bl. 147.) — Koning David geknield voor den engel Gods die hem de straf Gods aanzegt; achter hem eenige menschen aan de pest gestorven. Volgens II Sam. 24: v. 16; daaronder 4 Lat. verzen: *Et juvat et placat Princeps.* Oud plaatje der 16e eeuw, met bovenschrift: *Clementiae memor.* Onder de plaat eene uitbreiding over David en eene lijst der dooden die wekelijks te Amsterdam stierven, nl. van 3 Julij tot 25 Dec. 13,296 en te Leijden van 1° Jan. tot 20 Nov. 13,088. — Met adres v. *J. P. Schabaelje* te Amst., in de Langestraat. Het geheel met gefig. rand omgeven. fol. Hg. 11 dm., met opschrift 31 dm. br. 14 dm. *Zeldzaam.*

12 (1655.) Afbeelding van het Nieuwe Stadhuis te Amsterdam, met den (ontworpen, gefundeerden, doch nooit gebouwden) toren der Nieuwe Kerk, en gezigt op den Dam en Waag. Met 8reg. vers van *J. Heiblocq*: Hier toont de stad op 't schoonst, enz. Met adres van *G. Valk.* br. fol.

13 Oprigting v. h. Diaconie Weeshuys voor de Gereform. Nederd. Weeskinderen te Amsterdam. — In het midden de afbeelding v. het Oude Diaconie-Weeshuis; daar boven opschrift: „Inzegeninge," enz. Onder de pl. de namen der 2 Gecommitteerden van 1655, 56, 57, en lager een groot vers in 2 kol. v. P. H. Met adres v. M. Doornick, 1672. fol. Hg. 8 dm., met vers 55, br. 14 dm., met vers 41 dm. *Zeer zeldzaam.*

14 Afbeelding der verschrikkelijke vervolging en afgrijsselijke wreedheden door de Regering in Piemont, op aanstoken en met medehulp der Jezuïten, den vromen Waldenzen van 1655 tot 1663 aldaar aangedaan. (Wagenaar XII, 430. Holl. Mercurius, 1655. bl. 33 en 1663 bl. 26—30). — In het midden der plaat zit *Religio* weenende, vóór haar de verminkte lijken van 2 kinderen, daar boven de Raad der Inquisitie, die het gruwelstuk beraamt, en aan weerszijden 3 afbeeldingen der 1e vervolging, gen°. 1—6; daaronder op eene afzonderlijke plaat 3 afbeeldingen naast elkander (A—C) der vervolging in 1663. — Onder de pl. in 4 kol.: „Kort

„Verhael v. d. Elendigen toestant v. d. Valleyen v. Piemont, begin: „v. 1655 tot 1663" enz., zijnde een vers van 2½ kolom, en prozaverhaal v. 1½ kolom. Zonder eenigen naam of adres. gr. fol. Hg. 35 dm. met beschr. 54 dm., br. 35 dm. *Zeldzaam.*
2115 „Grouwelijke wreede moord aan de Waldenzen in Piemont door den hertog van Savoye," wijl zij den Roomschen godsdienst niet wilden omhelzen. Met uitvoerige beschrijving, 15 afbeeld. en kaartje op 1 bl. met gedrukte beschrijv. Met adres: Amst. *J. Hondius*. gr. fol. *Zeer zeldzaam.* — Was in den Atlas van v. Voorst; verkocht voor *f* 6.—
2116 (1656. 8 Jan.) Herdruk met dezelfde oude letters van het 1e No. der Haarlemsche Courant, toen genoemd: „Weeckelijke Courante van Europa" „gedruckt tot Haerlem voor Abr. Casteleyn, ten huyse van zijn vader „Vinc. Cast. op de Marckt in de Druckerij, 8 Jan. 1656," waarbij het belangrijke voorwoord van A. Casteleijn, meldende dat hij vroeger zijn berigten aan Jan van Hilten, Courantier, gaf, maar nu besloten was die voor zich te laten drukken. — Deze herdruk is den 8en Jan. 1856 door de Heeren Joh. Enschedé en Zn. gemaakt, toen de Courant 200 jaren onafgebroken bestaan had, en alzoo de alleroudste van alle bestaande Couranten was.
2117 Spotprent op den toestand in Engeland. Cromwell zit op een zevenhoofdig monster; vóór hem Keizer Ferdinand III en Philippus IV, die hem tegenstaan; achter Cromwell allen die bevreesd voor hem zijn, door hem in ketenen geslagen en die weder door den Booze aangehitst worden. Daarboven een 4regelig vers: *Siet hoe cromt Masruin (Mazarin)*, enz.; van onder: *de Staeten v. Holl. scriecken voor 't Crom gewelt*, enz. Hg. 15, br. 20 dm. Uit: „Kort beworp van de dry tegheawoord. aenmerc„kensweerd. wonderheden des wereldts. Ghemaeckt in Hollandt, ghedr. „tot Ceulen...." Met approb. Col. 10 Febr. 1656., pag. 3. *Zeldzaam.*
2118 Als voren, anders. — Regts, Cromwell met Masruin (Mazarin) geleitend door den Booze; links, koningin Christina van Zweden, met haar gevolg. Zij geeft al het aardsche, kroon, aardkloot en scepter, aan Christus die op de wolken komt, en die tegen beide partijen Zijne woorden uitspreekt; daaronder, de opstanding. Uit hetzelfde werk, als de vorige plaat. bl. 35. br. 4°. Hoog 15, br. 20 dm. *Zeldzaam.*
2119 „Quaakers vergadering. — The Quakers meeting. — Fronti nulla fides." Onderschriften van eene plaat op 1 regel, die eene bijeenkomst voorstelt van mannen en vrouwen uit den minderen stand, die in eene schuur of armelijke woning met aandacht zitten of staan te luisteren naar eene vrouw die in geestvervoering predikt, staande op eene omgekeerde ton met eenen spits toeloopenden hoed op het hoofd. Bovenaan regts, ziet men een paar katten die miaauwen en daar onder een hond die een der vrouwen bevuilt. Onder het opschrift een 12reg. vers: „Wech Quaakster, deese Post „is u niet aanbevolen, enz.;" daar naast een 10reg. Eng. vers: „Woman „in public speaks not, etc." en 2 Lat. versregels. Naar *Egb. Heemskerk* (? ?) te Londen (?) door en met adres v. *Car. Allard* te Amsterdam. br. fol. Hg. 41, br. 50 dm. — Zeldzame plaat. Wijl de Kwakers omstreeks dezen tijd in Holland bekend werden en de plaat ook v. dien tijd is, is deze plaat hier geplaatst. Op den titel v. een Belgisch pamflet: „Den „nieuwen speculativen Tour à la mode speelwaghen," gedrukt in 1657, „buyten Amsterdam" (Antwerpen) worden ze genoemd: „Nieuwe Gheest-

dreyv. Quakers. — *Car. Allard* was echter boekverk. te Amst. *na* 1700; dus is deze plaat vroeger zeker met een ander adres verschenen.

b Dezelfde plaat, later, veel meer afgesleten en slecht opgegraveerde druk. Zonder naam van *Heemskerk* en *Allard*, doch met adres van *G. Valk.* (omstreeks 1720.)

2120 (Mel.) Zinneprent op den Noordschen oorlog. (Wagenaar XII. 436, enz.) „Den Leeuw, Beer, Oliphant, Tijger, en Ad'laers Strijdt" Opschrift onder eene zinneprent, een beer (Zweden) voorstellende, die een' olifant (Denemarken) overmand heeft, en door een' leeuw, (Nederland) die eene sleutel (van de Sont?) op zijde hangen heeft, wordt aangevallen; intusschen laat de „Meester van het Spel" (Engeland?) zijne doggen op den leeuw los. Van onderen regts in eene afzonderlijke afbeelding een zeeslag in de nabijheid van een fort dat rondom door water omgeven is (*Nijborg* of *Kronenburg?*) — Onder de plaat en het opschrift een 102reg. vers op deze voorstelling. Het geheel is in de manier der zinneprenten van 1630 en daaromtrent, en het schijnt eene oude plaat te zijn (welligt op de hulp der Zweden aan Duitschland verleend), toepasselijk gemaakt op deze gelegenheid. Zonder eenigen naam of adres. fol. Hg. 20 dm., met vers 38 dm., br. 24 dm. *Zeldzaam.*

2121 Zinneprent op den Noordschen oorlog. — „Het Schoutonneel v. h. seer „grouwelick en wonderlyck Adelaars gevecht." Twee adelaars zijn in een woedend gevecht; vele andere dieren, waaronder de Holl. leeuw, trachten hen te scheiden; bovenaan vele toeschouwers. Zond. nm., v. grav.; v. ond. een vers in 4 kol. met bovenst. opschrift. fol. Hg. 21, met vers 47 dm., br. 28 dm. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2122 Zinneprent op den Noordschen oorlog? — „De Hooge Vierschaer v. „Themis, Godin der Gerechtigheydt." De Leeuw beschuldigt voor de Vierschaar den Beer Bruin over het geweld den edelen Olifant aangedaan, die geknield ligt voor Themis; regts v. hem 3 gekroonde adelaars, links de beer en andere dieren, allen voor den troon. In het verschiet 4 voorstellingen v. kometen, zons- en maansverduisteringen, enz. Met onderschr.: „Ut cum igne, sic cum principe, namque solent longae regibus esse „manus." Van ond. een vers in 4 kol. met bovenst. opschrift. Zond. nm. v. grav. Hg. 20, met vers 40, br. 27 dm.

2123 Zinneprent op den Noordschen oorlog. — Twee mannen (een Zweed en een Deen) spelen op een verkeerbord dat op een tafel, met een opschrift: *Alea belli* staat; daarachter een standaard met vrijheidshoed, waarnaast: *Aurea libertas;* op den voorgrond een (Hollandsche?) boer die volle geldzakken in eene kist uitstort; in het verschiet *Krohnenburg*, de Zweedsche schepen: *S. K. Orloch S.* in de Sont; links *Elsenburg.* — Onder de plaat een uitvoerige zamenspraak (in 4 kol.) van een' Deen, Zweed en and. in gebroken Hollandsch, waarin tot twee-malen toe gesproken wordt van F. P. M., die den Deen helpen zal. — Ook deze plaat, in ordonnantie en gravure, alsmede de vorm en druk van het vers, herinnert sterk aan eene plaat van 1631 op de Zweden in Duitschland. Zonder eenigen naam of adres. fol. Hg. 26 dm., met vers 38 dm., br. 35 dm. *Zeer zeldzaam.*

2124 Zinneprent op den Noordschen oorlog. „Den grooten Zweedschen kuip-„per." Opschrift onder een plaatje, nagenoeg als No. 2027 maar juist omgekeerd, dat een man voorstelt (de Zweedsche koning) een vat kuipende, waarop het schild van den Hollandschen leeuw staat; naast het vat,

regts, staat een edelman; links ziet men door een geopende poort en gevecht. Onder het opschrift een 116reg. vers in 2 kol., van *Jan Zet*. beginn.: „Den grooten Deekken van 't vermaarde Kuippersgild" en, waarin Cromwell hevig aangevallen wordt en Karel Gustaaf van Zweden wegens den ongelukkigen uitslag van zijne poging om Denemarken en Pruissen te vermeesteren, bespot wordt. fol. Hg. 10 dm., met vers 40 dm., br. 16 dm., met vers 30 dm.

2125 (1657. Maart.) Gillis van der Nisse te Goes doorschoten, bij gelegenheid
a van het stillen eens oproers over de verkiezing van Rentmeesters. (Wagenaar XII. 400.) — Afbeelding van het oproer op straat. Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12°. Uit (Fokke), Geschied. IX. 12°. — In den Atlas v. Mr. Bodel Nijenhuis te Leiden berust eene geteekende afbeelding der Graftombe voor G. v. d. Nisse te Waarder in Z. Beveland opgerigt.
b Dezelfde plaat; *proefdruk* voor alle letter.

2126 (30 April.) „Vertoon van 't verbranden van de Spaensche schepen in S. Cruz." (Holl. Mercurius. VIII. 85.) — Opschrift boven de afbeelding van den haven; op den voorgrond de Engelsche schepen op eene rij; in het verschiet een Spaansch galjoen in brand. Deze plaat is waarschijnlijk eene oude gravure, van 1627 of 28, (nl. van de Zilvervloot of Cap. Ita) doch nu voor deze gelegenheid gebruikt, want de woorden *S. Cruz* zijn blijkbaar later gegraveerd in plaats van anderen, en onderaan, regts, is een driehoekje met eene *cache* bedekt. Zonder naam van grav. — Onder de pl.: „Waeracht. Verhael hoe dat den Engh. Gen. Blaeck de Silvere „Spaensche vloodt in de Canarische Eylanden geweecken, aldaer bespron„gen, den Sp. Adm. in de Grondt gheschoten, ende alle d'andere tot 17 „schepen gheplund. ende verbrandt heeft. 30 April 1657. Getransl. uyt „h. Engelsch. 's Grav." 1 bl. fol. De pl. hg. 17½, met Verhael 37 dm., br. 26½ dm. *Zeldzaam*.

2127 (Mei.) „Vertooninge van een gedeelte v. Over-Yssel, als: Campen, Zwol en „Hasselt, etc." Opschrift onder eene kaart van deze streek, boven een Verdrag tusschen deze steden over de verpachting der middelen van Hasselt, den 29en Mei 1657 te Hasselt aangegaan. gr. fol. De plaat hg. 22, met Verdrag 46 dm., br. 33 dm.

2128 (1658.) „Afbeelding van een seer vreemt Misschepsel, onlangs gevonden in „het Eylant Madagascar ende gebracht in Vranckrijk, alwaer het tegenwoor„dig noch in 't leven is." Bovenschrift van eene plaat, een' man voorstellende, met vervaarlijk langen en gebogen hals en snavelbek, een boog in de eene, en eene lange pijl in de andere hand houdende; op den achtergrond de stad *Nantes* en *La riviere de Loire*. Onder de pl. een Hollandsch, Fransch en Duitsch verhaal in 3 kol., meldende dat dit monster thans te Nantes is, eene voor allen onverstaanbare taal spreekt, het teeken des kruises geleerd heeft en men het na 4 maanden wil doopen, zoo er eenige voortgang van kennis is. „Uytgebeelt na de Copye „in Vrankrijk gedrukt. Amst. voor Zach. Webber op Cingel, hoeck v. de „Huyssitten steeg in de Hebr. Bijbel. 1658." De pl. hg. 19, met opschrift, enz. 85 dm., br. 15 dm. kl. fol.

2129 (1 Jan.) „Afteecken. ende Beschrijv. v. 't Fort Mardyck." Plan v. het fort, met dit opschrift; ter weerszijde een Holl. verhaal der belegering, eindigende met 1658, 1 Jan. „Men schrijft uyt Duynkerken, de Engelsen, „waerbij oock eenige Franse, zijn tot Mardyck te samen sterck 1500 à

„1600 man; het schijnt den aenslag of beleger. op Maerdyck noch wat „uytgestelt wort. Wat voorts passeert sal Ul. adviseren." Amst. Bij A. B. op 't Water in de Vuerighe Colom. br. fol. Hg. 30, br. 20, met beschr. 40 dm. Zie Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 179. Nu in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

130 Spotprent op Mazarin bij het mislukken van een aanslag op Ostende, door den Maarschalk d'Aumont. (Wagenaar XII. 471.) — Een kreupele bode brengt hinkende een' brief, waarin de overgave der stad (die men (links) in de verte ziet) gemeld wordt, aan Mazarin, die (ter regterzijde) op een stoel zit, met ezelsooren aan het hoofd; vóór hem staat zijn raadsman Spintelet, en achter op zijn stoel zit een aap die hem uitlacht. Hierbij een afzond. vers in 2 kol.: *Dialogus van Ostende*, — ghedr. te Leyden bij Pr. J. Bismans. 1658. Zonder naam v. grav., doch onder Maz. staat het woord: *leyd*, welligt een overblijfsel van een vroeger adres. De pl. hg. 18, met vers 34 dm., br. 28 dm. *Zeer zeldzaam.* — Waarschijnlijk is het van deze plaat, dat eene Duitsche kopy of latere druk bestaat, met Duitsch onderschrift: „*Der hinckender Bodt*, welke met Duitsche en Holl. verzen, als spotprent op de Hollanders bij den oorlog met Zweden, voorkomt in Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 678.

131 „Lord Richard Cromwell, Schildknaap en Kuyper." — Zinneprent op zijne onbekwaamheid tot regeren. Met Holl. en Fransche verzen. fol. *Zeldzaam.* — In Catal. Atlas v. Voorst. verkocht *f* 7.—

132 (8 Nov. of oude stijl 29 Oct.) „Bloedig zee-gevecht; tusschen den „E. Hr. Admirl. Obdam en den Rx. Adm. Wrangel." (Wagenaar XII. 468.) — Uitvoerige afbeelding op 4 bl. van dezen zeeslag; de 2 bovenste bl. (slechts 20 dm. hg.), hebben bovenstaand opschrift: ter linkerzij daarvan het wapen v. Obdam?, regts dat v. Wrangel?: daaronder de geheele Zweedsche en Deensche kust; *Croonenborg* en *Elsenor* (regts), *Elsenborgh* (links), daartusschen *de Sont* (als op N°. 2134). De beide onderste bladen vertoonen den zeeslag; regts het schip van Obdam (1) in gevecht met dat van Wrangel (*a*), daarnaast dat van den Vice-Adm. de With, hetwelk zinkt; op het linker blad bovenaan alle transportschepen. Onder de platen eene doorloopende uitlegging der N°. op de plaat, en „Lijste van de manhaft. Capit. ende Schepen....... ende Memoriael van „de Dooden ende Gequetsten, 8 Nov. 1658," enz. Met adres v. *Hugo Allard*, in de Kalverst. in de Wereltcaert. 1659. Zonder naam v. grav. De 4 bl. te zamen hg. 50, met *Lijst* 64 dm., br. 92 dm. br. fol. *Zeer fraaije en zeldzame plaat.*

133 Hetzelfde, als voren, doch verkl. op een blad; bovenaan regts het portret v. Wassenaar, links dat v. Wrangel; in het verschiet de kust v. Denemarken. Met bovenschrift tusschen de portr.: „Ware afbeeld. v. d. bloedigen zeeslag," enz. Onderaan uitlegg. d. lett. A—X. Met adres v. *H. Allardt.* br. fol. Hg. 36, br. 50 dm. — Deze pl. is dezelfde als N°. 2079, doch met eenige verandering. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

134 Hetzelfde, doch anders. „Praelium navale inter Belgas et Suecos, „A°. 1658." Ter wederzijde van dit opschrift, links het portret in med. van „Jacob, Baron van Wassenaer, Heere tot Obdam," regts dat van „Car. Gust. Wrangel, Rycx Adm. in Sweden," daaronder de Duitsche en Zweedsche kusten, regts *Cronenburgh*, links *Elsinghburgh*, daartus-

schen *Den Oresondt*; lager de zeeslag; op den voorgrond in het midden het zinkende schip *Bredero* van den Adm. de With, links het schip de *Eendracht* van Wassenaer in gevecht met de *Victoria* van Wrangel. Daaronder de uitlegging der No. en letters op de plaat, met 3reg. opschrift. — Zonder naam v. grav., met adres van *C. J. Visscher*. kl. fol. Hg. 40, br. 52 dm. *Zeldzaam*. — In den Atlas v. Mr. Bodel Nijenhuis te Leiden is een Ex. dezer plaat met adres v. *Clement de Jonghe*.

2135 Hetzelfde, geheel als voren; naauwkeurige doch zeer slechte copie der voorgaande plaat. Met hetzelfde op- en onderschrift, doch in het midden het portret van Wassenaar, regts dat van den Adm. Pieter Florisson, links dat van Wrangel. Met adres van *F. de Witt*. br. fol. Hg. 40, br. 51 dm.

2136 Hetzelfde, anders en geheel omgekeerd, met bovenschrift: *Zee Slagh in de Sondt*, en ter wederzijde uitlegging der No.; in het verschiet de kusten, links Kronenburg, regts Elsinghburg; geheel op den voorgrond het eiland Ween in de Sont. In het midden de schepen van Wassenaar en Wrangel in gevecht, regts dat van Pieter Florisz., links het zinkende schip van de With. br. 4°. Uit de Holl. Mercurius v. 1658.

2137 Hetzelfde. — „Pugna navalis in ipsis faucibus freti Oeresund, Suedos inter „et Belgas commissa." Zond. naam v. grav. *(W. Swidde)*, uit S. Puffendorf, De rebus a Car. Gust. gestis comment. Norimb. 1696. N°. 76. 1½ blad, hoog 29, breed 56 dm. br. fol. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2138 Hetzelfde, geheel anders. Afbeelding van den zeeslag zonder de kusten; op den voorgrond regts, de aanval van 10 schepen op dat van Wassenaar, nadat het Zweedsch admiraalschip geweken is; links het gevecht van de With met den Zweedschen Vice-Admiraal. Fraaije lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Met uitvoerige beschrijving door Mr. *J. C. de Jonge*. fol.

2139 Zinneprent op deze overwinning. Zegewagen van Wassenaar, die op eene van tritons omstuwde en door zeepaarden getrokken zegekar zit en over de golven rijdt; bovenin de faam zijnen roem uitblazende en boven zijn hoofd 3 engelen met eenen lauwerkrans. Vrije navolging v. de zinneprent op Tromp, N°. 2081. Met 16reg. vers van *Is. de Groot*. „Het nimmer zatte lot." enz. Fraaije gravure zonder naam, met adres van *Lod. Lodewyckx*, Boekbinder en Printverk. in de Heerenstraat in 't Kunstboek. br. fol. Hg. 25 dm., br. 31 dm.

2140 (1659.) Acht platen met 18 afbeeld. uit A. Paliugh, Momaengesicht der tooverij afgerukt. Amst. 1659. 8°. Fraai gegrav.

2141 Gezigt van *Coppen-hagen*; links het Deensche wapen, regts dat der stad. Afbeelding van de geheele stad op het eiland, met Hollandsche opschriften boven de grootste kerken en de beurs. Zonder naam v. graveur, met adres v. *Romb. v. d. Hoeye*. br. fol. Hg. 33, br. 52 dm. Deze plaat is zeker bij de volgende gelegenheid gegraveerd en uitgegeven.

2142 (19 Febr.) De hulp der Hollandsche krijgs- en zeemagt doet de belegering van Koppenhagen door de Zweden, opbreken. (Wagenaar XII. 480.) — Kaart van het eiland Seeland, waarop Koppenhagen ligt en plan der stad; in het verschiet de zee. Met opschrift onderaan regts: „Nieuwe „ende Paerfeckte Caert van de Fortificatie ende Staedt Coppenhaven ende „het stormen der Sweeden op de selven, geschiedt den 19, 20, 21 Febr. „des Nachts, A°. 1659." Met adres v. *Hugo Allerdt*. gr. fol. Met afzond.

„Cort verhael v. 't gepass. voor Copp. gedur. de belegering, en „aen wat oorden hij deselve tusschen 10 en 11 Febr. s' nachts be„stormt heeft, aenget. door de Ingenieurs v. d. Coning v. Denemar„ken," in 4 kol. Nae de copy gedruckt te Copp., 1659." Voorts een 42reg. vers van Vondel: *Triomf van Koppenh.*, beginn.: De Noordsche Nimrod, onverzaet, enz. en daarnaast: „Lijste van de Dooden en Gequets„ten aen de Sweetsche zijde." De pl. hg. 43, met het Vers en Verhael 73 dm., br. 48 dm.

143 (14 Mei.) Invallen der Lelysluis te Amsterdam. (Kok, Amsteld. Jaarboeken, II. 355.) Klein plaatje. 24°. — Hetz. plaatje, *proefdruk* voor alle letter.

144 (Aug.) „De 16 Staatcywagens, die voor hare Doorlucht. Mevr. de Keur-
a „Vorstin v. Brandenburg en Mevrouw haar moeder...., met de voor„treffel. Personaadjen der Vorstel. Huyzen v. Orange, Anhalt en Nassau, „op de Markt vertoont zijn, en door de Stadt reden, toen d'Ed... HH. „Burgermeest. v. Amsterdam hare Vorstel. Doorlucht. op 't Raadhuis „vergaste. Door Jan Vos." (Aitzema IX. 471.) — Opschrift in 2 regels; 16 kleine afbeeldingen in houtsnede (in 4 boven elkander staande reeksen) der wagens, elk met hunne namen; onder iedere afbeelding een 2regelige uitlegging en een 2reg. (cursijf gedrukt) versje van Jan Vos. Met adres v. Mich. de Groot, op de Nieuwendijck te Amst. 1659. 1 bl. br. fol. Hg. 28, br. 33 dm. *Zeer zeldzaam.* Tweemaal in veiling voor *f* 16.— verkocht.

b Dezelfde houtsnede, vroegere druk; het 2regelig bovenschrift in Duitsche letters gedrukt. Met adres v. *M. de Groot*, zonder het jaartal. *Zeer zeldzaam.*

145 (4 Nov.) Zinneprent op de ontvangst v. Willem III te Leijden door de Burgemeesters. (Aitzema IV. 470.) — De Prins, als kleine knaap door Hercules tot Pallas geleid die hem ontvangt; naast hen een steigerend paard; links een schip in eene hooge zee, regts het Haagsche Prinselijke hof. Onderaan regts een afgehouwen tronk, met: *Florescat.* Znd. nm. v. grav. *J. Zoet* Amsterd. inv. et exc. Slecht gegrav. pl. — Onder de pl. een groot vers in 9 zesreg. strophen v. J. Zoet. gr. fol. Hg. 28, met vers 75, br. 38 dm. *Hoogst zeldzaam.* Catal. de Visser, 1867. 30 Jan. N°. 141. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

146 Hetzelfde. Zinneprent op de komst van Willem III aan de Leidsche Hoogeschool. — Een strijdros door den Tijd bij de teugels gehouden; Mercurius en Minerva helpen den jongen Prins het paard te bestijgen. Naar *A. v. d. Venne,* (door *C. Visscher?*) Met vers v. *J. Zoet.* Zeer gr. fol. *Zeer zeldzaam.* In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 699. verkocht voor *f* 8,—.

147 „Het bezigtigen der groote kroon" door de Republiek der Nederl. aan den Czaar van Moscovien ten geschenke gezonden, en op het stadhuis te Amsterdam door duizenden bezigtigd. (Kok, Amsterd. Jaarb. II, 358.) Klein plaatje. 24°. — Hetz. plaatje, *proefdruk* voor alle letter.

148 (25 Nov.) „De stad Nijborg verovert door..... de Ruiter, en 't slaan „der Zweeden door de Deenen en ders. Bondgenooten." Kaart van het deel van Funen en plan der stad en haven, met de Holl. vloot op den voorgrond. Door *D. Stoopendaal.* br. fol. Uit Brandt, Leven van van de Ruiter. 1687. fol.

149 Hetzelfde, verkleind. Door *D. Vrijdag.* br. 4°. Uit Brandt, de Ruiter. Dord. 1835. 5 dln. 8°.

2150 Het verjagen der Zweden door scheepsvolk uit eene schans; in het verschiet *Nijburgh*. — Door *C. Padtbrugge*, (in de manier v. *J. Barentsz*). 4°. Uit v. d. Bosch, Zeehelden 1676.

2151 (26 Nov.) Nederlaag der Zweden op Funen door hulp der Holl. vloot. (Wagenaar XII. 480.) — Kaart van een deel van *Funen* (Fuen) waarop bovenaan regts *Nieuborgh* ligt, dat door de Holl. vloot onder de Ruiter beschoten wordt; hooger op de *Belt*; onderaan regts in een zonderlijke cartouche eene afbeelding van: „Het landen der Deenen en „Hollanders, op 't Eyl. Funen" met 3reg. onderschrift: „Perf. Afbeeld. „v. de Veldtslagh op Funen, door de Deensche en Geall. Volckeren „Holl. scheepsvloot, met h. innemen der stadt Nieuburgh op genade „ongenae, d. 26 Nov. 1659." Met adres v. *H. Allardt*. Hierbij een afzond. 50reg. vers van J. v. Vondel, *Triomf over Funen*, begin.: „O Koppenhagen, steek de kruinen," enz., waarnaast de „Lijste van de „Dooden en gevange Sweedsche Officieren op Funen, den 25 Nov. be„komen." br. fol. De pl. hg. 43, met vers 54 dm., br. 49 dm. — Hierbij een uitvoerig vers: Gekraakte Neeten v. d. uitgebannen ijsbeer uyt Funen. 1 bl. fol. Voorts een ander vers v. J. Westerbaen: Zeghezang op de verovering v. Funen, waarin over den hoogmoed en val v. Karel Gustaaf gespot wordt. 1 blad fol.

2152 (22 Dec.) „Afbeeldinge van de Stercke Vestinge genaemt het Hooft, alias „Kaart van door die van Dantzig, A°. 1659." (en veroverd 22 Dec. 1659), belegert het land aan de Weichsel, waarin de vesting *het Hooft*; onderaan regts een kaartje van het land rondom Dantzig, waarvan het Hooft ten zuidoosten ligt. Met adres v. *N. Visscher*. kl. br. fol. Hg. 25, br. 34 dm.

2153 (1660. 23 Febr.) Zinneprent op den dood van Karel Gustaaf, koning van Zweden. (Wagenaar XII. 482 en Holl. Mercurius, XI. 1660. bl. 17.) — *'t Radt van Avontueren*. Opschrift boven een rad of medaillon waarin de dood v. koning Karel Gustaaf op het *Conighlycke Sterfbedt* is afgebeeld; daarbij de koningin, kroonprins en de rijksraden; om het med. het onschrift: „Op 't hooft waer dat geen haer en is — Daer syn Fortuin haer „gaeven mis." — Rondom het rad of med. zijn 7 uitstekende zitbanken waarop zoovele personen, die, beginnende onderaan links en eindigende regts, de opkomst, voortgang, en einde der fortuin voorstellen, nl.: (vrede, voorspoed, vernietiging door oorlog); onder het rad ligt een man; ter weerszijde de vertegenwoordigers van 10 verschillende volken met hunne wapens; bovenaan links de zalving v. d. herdersknaap David tot koning; regts het lot v. een gevangen koning. Onder de afbeelding een 34reg. vers, beginn.: „Hier hebt gij 's werelts staet, hier hebt 't aerdig radt," enz, en opschrift: „Dus draeyt, dus gaet des werelts staet." Zonder naam van grav. met adres v. *H. Allert*. Onder de pl. een afzonderlijk vers v. *J. Bara*, met opschrift: *Rotat omnia fatum*, en beginn.: „De blixem die in „vele delen," enz. De pl. hg. 39 dm., br. 50 dm. br. fol.
Van deze plaat bestaat eene vroegere uitgave van 1658, als praalbed van d. overleden Kardinaal Mazarin en waarop h. ophangen aan de galg v. h. lijk v. Ol. Cromwell (overl. 13 Sept. 1658) afgebeeld is. Met gedrukt vers v. *J. Zoet*. (Zie Catal. Munnicks v. Cleeff 1860, N°. 489.) Ook is eene verkleinde en eenigzins veranderde navolging van deze plaat gegeven bij gelegenheid v. h. overlijden v. d. Jansenist. Pastoor en

Vicaris Apost. v. Holl., Ger. Potcamp, in Dec. 1705 te Leijden, met onderschrift: *'t Roomse rad van Avontuer*. kl. fol.

1154 Zinneprent op hetzelfde. (Dood v. K. G. v. Zw.). Onderaan de pl. het praalbed. Met adres v. *R. v. d. Hoeye*, en gedrukte Holl. en Fransche verzen v. *J. Bara*. fol. — In Catal. Munnicks van Cleeff. N°. 693.

1155 (7 Mei.) Moord v. den commandeur Langendijck en B. Gerbier, op 't fort Nassau in Guyana, door *O. Keije* en *Ad. Rhenanus*, die aldaar eene kolonie trachten te vestigen. (Zie Holl. Mercur. 1661. bl. 82, 83.) Hg. 17½, br. 14 dm. 4°. Behoort bij een pamflet van 8 bl. verzen over dien moord. Balth. Gerbier, van Middelburg geboortig, was vroeger schilder en agent van den Eng. koning Karel I te Brussel; later, na 's konings dood, in Guyana gevestigd. Zie *v. Rappard*, Albums, bl. 106 en *Immerzeel*, Schilders. Zie over O. Keye: *G. M. Asher*, Essay on the books on NEW-NETHERLAND.

1156 (25 Mei tot 2 Junij.) Reis door, en vertrek uit Holland, van Karel II naar Engeland, (nadat hij lang te Breda gewoond had), waar hij door behulp van Monk op den troon zijns vaders hersteld werd. (Wagenaar XIII. 9, 10.) — Serie van 6 ongenommerde platen, ook voorkomende in het werk: „Verhael van de Reys v. Carel II, Coning v. Gr. Brit. in „Hollandt v. 25 Mey tot 2 Junij 1660. 's Hage. A. Vlack. 1660." fol. Met portret v. Karel II.

1 (25 Mei.) Komst van den koning op reis uit Breda, te Delft. Op den voor-

a grond regts de schepen en sloepen, waarmede de koning en gevolg komt, alsmede de begroeting door de magistraat; in het verschiet Delft; in de lucht de Engelsche en Hollandsche wapenschilden door engelen gedragen en eene groote label zonder opschrift; boven de plaat, in het midden: *Pag.* 85. Naar *A. van Venne*, door *Dn. Philippe*. Hg. 30, br. 39 dm.

b Dezelfde plaat, latere druk met 2reg. bovenschrift: „Afbeeld. van de „Komste van de Koningh van Engel. van Breda tot Delft," van ond. een 44reg. vers van *J. Westerbaen*: „De Koningh, nae dat hij trock van Breda „van daen," enz. Hg. met vers 42 dm. Afzonderl. uitgave. *Zeer zeldzaam.*

2 (25 Mei.) Intogt v. d. koning te 's Hage, en togt langs den Vijverberg. —

a In het midden het later zoo beruchte Groene Zoodje. In de lucht de wapens van Engeland, Holland en den Haag en de teekening van den Dierenriem. Naar *J. T(ooren)vliet*, door *P. Philippe*. Bovenaan gen°.: *Pag.* 84. Hg. 30, br. 39 dm.

b Dezelfde plaat, latere druk, met *Pag.* 84, van onderen een 42reg. Engelsch vers van *W. Lower*, met opschrift: „*A poetical Description of the Batavian Court* en beginn.: „Behold a Royal Prospect."

3 (30 Mei.) Gastmaal te 's Hage in het Prins Mauritshuis, gegeven door de Staten van Holland. — Karel II gezeten in eene rijk versierde zaal, onder een troonhemel, tusschen zijne tante, de Koningin van Boheme (Elisabeth van Engeland) en zijne zuster de Princ. Roy. (Maria v. Engel.); ter zijde van deze haar zoon, de jonge Prins van Oranje. Naar *J. T(ooren)vliet*, door *P. Philippe*. br. fol. Hg. 40, br. 49 dm.

4 (1 Junij.) Aanspraak van Karel II in de Staten-Generaal, allen staande;

a aan de muur de portretten der 4 Stadhouders. Fraaije grav. naar *J. Toorenvliet*, door *T. Matham*. br. fol. Hg. 36, br. 46 dm.

b Dezelfde plaat, fraaije *proefdruk* vóór de namen.

5 (1 Junij.) Aanspraak van Karel II in de vergadering der Staten van Hol-

a land, allen zittende; de koning en zijn gevolg staande; ter weerszijde: koning staan Graaf Willem Frederik en Prins Jan Maurits. br. fol. h. 35½, br. 46 dm.
b Dezelfde plaat, opgegraveerd en veranderd; de 5 stoelen der Raadsheeren op de regterzijde der plaat, in eene gesloten zitbank veranderd; boven de muur het Hollandsche wapen bijgevoegd, de voeten van den koning (op de vorige plaat zigtbaar) nu door de tafel bedekt: het gelaat der vele personen wat veranderd. Zoowel plaat *a* als *b* zonder naam v. gr.- Op een Ex. van den Heer Mr. J. T. Bodel Nijenhuis staat: *G. de Ld* inv. *A. van Zijlvelt* fecit.
6 (2 Junij.) Vertrek van Karel II van Scheveningen. Regts de duinen en
a het strand met vele kanonnen, links de vloot, in de lucht het wapen van Engeland en 3 kroonen door engelen gedragen; en eene banderol met opschrift: *Quo fas et fata nos vocant.* Naar *A. v. Venne,* door *P. Philipp.* 1660. Hg. 30, br. 39 dm. br. fol.
b Hetzelfde, *origineele teekening* in rood en zwart krijt, door *A. van Venne* voor de voorgaande plaat, en dus omgekeerd. Achter op de teekening is door *v. Venne* geschreven: „Afbeelding v. h. vertrek, enz. bij mij „selver dusdanigh gesien en accoort bevonden." Met zijn' naam op de teekening. — *Zeer fraai.*
Uitmuntende en unieke serie dezer 6 platen; nu te zamen 11 bl. br. fol.
2157 Plegtige maaltijd aan Karel II door de Staten v. Holland aangeboden. (Niet in bovengenoemd *Verhael* voorkomende.) br. fol. — In Catal. Muller nicks v. Cleeff. N°. 682.
2158 Vertrek van Karel II van Scheveningen naar Engeland. Uitvoerige
a voorstelling; links het strand met de kerk van *Schevelingen* en eene groote menigte menschen; regts, op en bij het strand eene menigte sloepen, waaronder eene met 3 groote kroonen van loof versierd; in het verschiet een deel der vloot. — Bovenaan eene banderol met Lat. inschrift: „*Caroli II Regis Magni Brit. ex Holl. in Angl. discessus, die 2 Junii* 1660," en in het midden een portret van Karel II in med., met Lat. omschrift. — Met Holl. en Engelsch onderschrift en uitlegging der N°. 1—19 op de plaat, naast elkander. Fraaije gravure, naar en door *P. H. Schut.* Met adres van *N. Visscher.* br. fol. Hg. 42, br. 52. dm.
b Dezelfde plaat, uitmuntende *épreuve d'artiste* vóór de lucht, opschrift, portret, enz. Het woord Schevelingen en de naam v. graveur en uitlegging er keurig net ingeschreven. — *Uniek* Ex.
2159 Hetzelfde, geheel anders. Regts de duinen en het strand; links de zee en de vloot. Met 1reg. bovenschrift: „Uyttocht v. S. Maj. v. Groot-„Brit. v. de Holl. kust te Schevel. nae Eng." en Engelsch, Latijnsch en Holl. onderschrift en uitlegging der N°. 1—12 op de plaat. — *Zeer fraaije* grav. zonder naam, met adres v. *Dancker Danckerts,* in de Calverstraet in de Danckbaerheyt. br. fol. Hg. 38, br. 50 dm. *Zeldzaam.*
2160 „Vertrek van zijn Maj. v. Groot-Brit. v. de Holl. cust." 3reg. bovenschrift op eene voorstelling zeer afwijkende van de voorgaande platen; links een gedeelte der duinen, op den voorgrond het strand, met veel menschen verder op het strand. — Hieronder een Holl. en Fransch verhaal en uitlegging der letters A—I op de plaat. Zonder eenigen naam of adres. fol. Hg. 20, met beschr. 31 dm. br. 30 dm., Slecht Exemplaar.
2161 „De Croon v. Carel de II." — Eene groote kroon met vele aangezigten

rondom; v. binnen eene genealogie van Karel II met familie, eindigende met Willem III. *Maria Marg. v. Akerlaken* inv. — Ter weerszijde vele Holl. verzen en een op de inkomst v. Karel II (te Londen?) op zijn geboortedag 29 Mei 1660. (Oude stijl?) gr. br. fol. Hg. 53, br. 42, met verzen 71 dm. *Zeer zeldzaam*. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

62 „The most Magnificent Riding of Charles II to the Parliament." — Door *R. Gaywood*, met adres v. *C. v. Wildenberch*, met Eng. en Holl. verklaring. br. fol. *Zeer zeldzaam*. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 688. Verkocht voor *f* 82.—

63 Krooning v. Karel II. Met gedrukte beschrijv. Amst. bij *G. J. Lam*. fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 702.

64 Herstelling v. Karel II, koning v. Engeland. — Door *J. Swelinck*. Met gedrukt vers v. *J. Bara*. Met adres: Amsterdam by F. v. Beusekom. gr. fol. In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 680.

65 Hetzelfde, anders; dezelfde plaat als N°. 2095, doch veranderd. Met verzen v. *H. Stam* en adres v. *H. Allardt*. br. fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 681.

66 „Executie aen verscheyde Persoonen, die geseten hebben over den dood „v. Carel I." — Met gedrukte beschrijving. fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 690. Verkocht voor *f* 10.—

67 Hetzelfde met 2 voorstellingen en beschrijving. fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 691. Verkocht voor *f* 11.—

68 (Junij.) Huwelijk v. Lodewijk XIV met Maria Theresia, Infante v. Spanje. — Bovenaan 4 voorstellingen in med. Met Fransche en Holl. verzen en adres v. *R. v. d. Hoeye*. br. fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 679. Verkocht voor *f* 14.—

69 (3 Junij.) „De Vreede v. Sweden, Deenmarcken en Poolen." (Wagenaar. XII, 482.) — Zinneprent met portretten der 8 vorsten in med. en gedrukte *Artyckelen*; ter zijde een vers v. *P. v. Broeck*. gr. fol. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 694. Verkocht voor *f* 9.—

70 (15 Junij.) Bezoek aan Amsterdam van Maria van Engeland, weduwe van Willem II, vergezeld van haren zoon Willem III; Amalia van Solms en hare dochters, de keurvorstin van Brandenburg en de gravin v. Anhalt met echtgenoot. (Aitzema, IV. 633. Kok, Amsterd. Jaarb. II. 357.) — Inhaling der hooge personagien te Amsterdam, door jonge burgers, allen te paard. — Serie van 7 platen, dezelfde waarop 1638 in de intogt van Maria de Med. afgebeeld is, doch nu veranderd en met het volgende 4reg. opschrift op pl. 4: „Afbeeldinghe op wat wijse haere Hoogh. Maria Stuart, „Princesse Royael, en haren Soon, zijne Hoogh. Wilhelm v. Nassou de „III Prince v. Or. op 't versoeck van de..... Burgerm. v. Amst. „door de Amsteld. Ridderschap derselver Stede zijn ingeleyt den 15en „Somerm. 1660," en daaronder de namen van alle personen die dezen optogt uitmaakten. De origin. platen zijn voor dezen intogt iets verkort en zeer veranderd, voornamelijk in de kleeding, zoodat deze voor de costuum-verandering in die 22 jaren zeer merkwaardig zijn. — Zonder eenigen naam van grav. (Naar *J. Martsen de Jonge* door *P. Nolpe?*) — Daar de 7 platen dezer beide intogten zeer dikwijls verwisseld, en de niet bijeenbehoorende tot éénen intogt gemaakt worden, laten wij hier de kenmerken der verschillende uitgaven volgen.

1638.

1. Haarlemmerpoort, ophaalbrug, een open hek, 3 trompetters, 1 voorrijder.
Deze pl. 1—5 zijn allen 47 à 49 dm., br.; pl. 6 en 7 te zamen 58 dm.

2. Een voorrijder, 2 jongens te voet, 1 voorrijder met karwats in de hand; twee pelotons van 3 ruiters, en de 1e van het 3e peloton.

3. De 2 ruiters van het 3e peloton, daarachter 4 pelotons, ieder van 3 ruiters, in het midden een ruiter op den rug gezien, met geborduurden kraag en rok, vóór hem een steigerend paard en ruiter.

4. Een voorrijder met klein vaandel en 4 pelotons van 3 ruiters.

5. De plaat bijna gelijk aan N°. 3; 2 pelotons van 3 ruiters, in het midden een ruiter op den rug gezien, met gebord. rok en kraag; aan het einde het eerste paard van de staatsiekoets, waarop de voorrijder blootshoofds.

6. De staatsiekoets waarin 3 dames, daarachter eenige ruiters blootshoofds, aan h. einde eenige toeschouwers en het begin van een grooten wagen. — Deze laatste afdeeling is in de meeste Ex. van deze optogt een afzonderlijk blad.

1660.

1. De poort is weg, het hek ... bel zoo groot, één ruiter vóór ... trompetters, achter hen ... rijder; op den achtergrond ... haalbrug en er is een huis bijge... voegd. De plaat 37 dm. br., ... 10 dm. verkort.

2. De eerste ruiter weg, zoodat de pl... met den ruiter, die de karwats ... en hier *A* geteekend is, begint; vó... hem het einde van het bijgevoeg... huis. Aan het begin veel afgesne... den en slechts 32 dm. br.

3. Deze pl. is zeer weinig veran... derd; eenige onherkenbare pers... nen op den achtergrond bijgevoeg... het borduursel van kraag en r... bij den ruiter weggenomen. b... 47 dm.

4. Weinig veranderd. De vaandeldr... ger nu geteekend *B*. Bovendi... het hiervoor vermelde ... schrift en de namen der ruiters ... bijgevoegd. br. 47 dm.

5. Bijna niet veranderd, doch h... borduursel van kraag en r... van den ruiter op den rug gezi... weggenomen, en eenige persone... er bijgevoegd. br. 46 dm.

6. Deze plaat zeer veranderd; e... jongeling (Willem III) is er ... de koets bijgevoegd; de ruite... daarachter veel verminderd ... vervangen door Dr. Tulp (C) ... een steigerend paard en eenige a... deren, allen met gedekten hoofde. ...

7. Het slot der 6e pl. is hier een afzo... derlijk blad (dus 7); 6 en 7 ... zamen br. 58 dm.
Het geheel te zamen lang 2 ... 76 dm., dus 28 dm. korter dan ... 1e uitgave, daar de 1e plaat a... het begin en einde, de 2e pl. a... het begin afgesneden is.

In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden is van deze into... een plaatje zonder naam v. grav., met adres v. *Clemendt de Jonghe*, h... slechts 7½ dm., br. 57½ dm.

—— (24 Julij.) „De Kerkelijke Lijkstatie v. d. seer devoten Dom. Joh. (of „Abraham) v. de Velde, ondersoecker des schats der Uytrechtse kerckel. „goederen," enz. — Deze spotprent wordt soms (welligt met regt) op de afzetting der Ds. A. v. d. Velde en J. Teelinck te Utrecht toegepast (Zie Holl. Mercur. 1660. bl. 117—122), doch heb ik geplaatst op 14 Junij 1677, (Zie aldaar) volgens eene gelijktijdige, meermalen gecopiëerde uitlegging in HS. van deze plaat.

—— „Broedermoort of Verckensstrijt bij Alfen." — Deze plaat, die in vele Atlassen op 1660, 61 of 62 staat, heb ik aan het einde van 1676 *(zie aldaar)* geplaatst, waar ze mijns inziens eerder behoort, ook wijl de gravure stellig later dan van 1660 is, ofschoon jaar en juiste uitlegging mij duister zijn.

171 (Dec.) Verschijning van een *geest* aan het keurvorstelijk hof van Brandenburg te Berlijn; onderaan het verhaal hiervan in 't Hollandsch, Fransch en Hoogd. Deze geest kwam in de gedaante eener vrouw, die leed aankondigde en die aan eene persoon die haar uit de Raadsvergadering wilde verwijderen, een slag in het aangezigt gaf, vervolgens in een aangrenzend vertrek (dat mede in de plaat voorgesteld wordt) de handen smeekend ten hemel heft en zich plotseling verwijdert. Een half blad folio en een half blad tekst. Er volgde (zoo luidt het daarin) een zwaar onweder, dat eene hoofdkerk aldaar treffende, deze deed afbranden. — Waarschijnlijk in Nederland, door *M. Natalis* gegrav. fol. — Zie Atlas Munnicks v. Cleeff, 1860. N⁰. 695.

172 (1661. 7 Junij.) „Amersfoortsche Feestelijke Groote Steentrecking" van *Ev. Meijster* (geëntrelaceerd). Onderschrift van eene uitvoerige phantastische voorstelling v. h. brengen van eenen overgrooten keisteen uit de omstreken van Amersfoort naar de stad, op eene slede door menschen getrokken (ten gevolge eener weddingschap om 3000 Gl. door Jonkh. Meijster aangegaan.) — Ter zijde van de slede gaan Hercules en Minerva met Bacchus in hun midden; op de kei staat een trompetter, ter zijde vele aanzienlijke Heeren en Vrouwen. Onder het opschrift een 4reg. Lat. en Holl. vers en Lat. opdragt aan de Magistraat van Amersfoort door den graveur *S. v. Lamsweerde*. br. fol. Hg. 56, br. 63 dm. *Zeer zeldzaam en fraai.*

173 Hetzelfde, doch veel kleinere en geheel andere, ware voorstelling. De kei ligt op een rolwagen en wordt door tal van mannen getrokken; in het verschiet de stad. Bovenaan eene kleine afbeelding van de kei, op de markt op eene estrade liggende. Onder de pl.: de „Waer„acht. beschrijv. v. d. afkomste v. d. steen der steenen," enz. met „Kort verhael v. d. Key-treckingh." Voorts 2 verzen op Meyster, en: „Une courte et Briefve descript. du transport d'un gros caillon, etc." fol. te zamen in 3 kol. De pl. hg. 12 dm., met tekst 34 dm., br. 16 dm. *Hoogst zeldzaam.*

174 Hetzelfde. — „Palladium Amisfurtense tot leer en afkeer van 's werelts „Ydele in-gekeyde blindheyt. — Afbeelding v. de kei in houtsnede met gedrukte verzen. fol. *Hoogst zeldzaam.* — In Catal. Munnicks v. Cleeff. N⁰. 706. Verkocht met de beide voorgaande platen voor *f* 55.—

175 (5 Julij.) De Geref. Predikant Ant. Hambroek (of Hantbroeck) van Schipluy, met zijne 4 collega's: Arn. Vincemius, Pt. Muts van Amst., Leon. van Kampen en de Zieketrooster op Formosa, gemarteld en gedood op last v. d. Chineeschen zeeroover Coxinga. (Bijvoegsel op Wage-

naar XIII, 75. en Verwaarloost Formosa.) — Afbeelding in 6 compartim.; bovenaan 4 portr. in med. met omschriften; daaronder de ontheffing v. Hambroek, daarnaast de kruisiging v. d. Ziekentrooster, alles met Bijbelsche onderschriften. Onder de pl.: „Kort verhael, in Rijm gestelt „op wat manieren de trouwe Herders en Leeraars.... op Formosa, zeer „jammerlijck zijn gemartelt, enz. (in 8 kol.) en daaronder de uitlegging der letters A—F. op de pl. Door (?) en met adres v. *Cr. de Pas* in de Nieuwe Lelystraat (te Amsterdam.) fol. De pl. hg. 18 dm., met beschr. 38 dm., br. 26 dm. *Zeer zeldzaam.*

2176 Hetzelfde, anders. Afbeelding in 17 compartimenten; in het midden: *Het fort Zelandia*, enz., daaronder het gevecht bij *Baxemboy*; bovenaan de portretten van Ant. Hantbroek en de 3 and. predikanten; daar tusschen (midden in) Hambroek van den gouverneur Coyet de overgave v. h. fort vragende; ter weerszijde en v. ond. de martelingen door de Chineezen bedreven; in het midden onderaan een kaartje van: *Het Eylant Formosa.* Onder de pl. een: „Kort en Bondigh Verhael, van 't gene op... Formosa, „mitsgad. op het by-gelegen Eylandt Tyawan en 't Fort Zeelandia... is „voorgevallen," enz., in 3 kol. met verklaring d. lett. A—K. in de pl. br. fol. De pl. hg. 28, met Verhaal 47 dm., br. 34 dm.

2177 Afscheid van Hambroek van zijne dochters in het fort Zelandia, van waar

a hij vertrekt om door Coxinga gedood te worden. — Hedendaagsche voorstelling (door *J. Smies?*) br. 12°.

b Hetzelfde, origin. *teekening* in O. I. inkt voor de pl.

2178 Hetzelfde, geheel anders; Hambroek wordt voorafgegaan door 2 Chineezen; de bezetting v. h. fort staat op den achtergrond. Lithografie naar de schilderij van *J. W. Pieneman*, door *H. J. Backer*. Uitgave v. *Soetens & fils* te 's Hage (omstreeks 1840.) breed 4°.

2179 Hetzelfde, geheel anders; Hambroek staat buiten het fort; zijne fraai gekleede dochters naast hem; de bevelhebbér v. h. fort, Coyet, vóór hem. Lithogr. naar *J. J. Eeckhout*, door *F. B. Waanders*, gr. fol. Met afzond. beschrijving in fol.

2180 (24 Aug.) „Waerachtigh verhael v. d. schrickel. Moordt...... binnen „Uytrecht aen de Dienst-maegt v. de Domheer Gijsb. Renner door Aug. „Vos, Backer aldaer en syn soon Pieter Vos, op d. 24 Aug. 1661." Verhaal in 2 kol., onder eene plaat in 6 afdeel.; bovenaan de portretten v. vader, moeder en zoon, ieder in een medaillon, daaronder de moord, — de executie, — de 2 mannen op het rad. — Fraaije grav., zonder naam of adres. fol. De pl. hg. 18 dm., met beschr. 37 dm., br. 25 dm. *Zeldzaam.*

2181 (12 Nov.) Afbeelding van een Zee-Monster, (een *Loligo*), daarnaast links, hetzelfde? verkort, als eene zeester, d. 12 Nov. 1661 tusschen Schevelingen en Katwijk gevangen; lang omstreeks vierdehalf voet, met 8 lange voeten als een star. Door geleerde Doctoren opgenomen en gebalsemd en nooit te voren gezien. — Fraai gegrav. plaat zonder eenigen naam; daaronder eene uitlegging van 16 regels. De pl. hg. 13, met beschr. 24 dm., br. 21 dm. br. 4°. *Zeer zeldzaam.*

2182 Hetzelfde, doch geheel andere afbeelding, met onderstaande beschrijving: „Een wonderlijck Zee Monster te sien gevangen tusschen Scheveningen en Katwijk in zee, omtrent 3½ voet lang, met 8 lange „takken (als een zeester) aan de kop en 2 armen, lang omtrent

„3 voet, om aan te vatten." Gebalsemd door *J. v. Horne* te te Leijden. Het spek v. den visch kon niet smelten. „Te sien met con„sent v. d. Schouth deser (??), stad op de Eyrmerkt neffens h. ge„schildert Huys, voor een klein geld." — Beschrijv. onder de afbeelding v. dezen zeester of *Loligo?;* in 't verschiet *Schevelingen*. fol. De pl. hg. 16, met beschr. 35 dm., br. 23 dm. *Hoogst zeldzaam.*
Dit is zeker eene oude kermisprent of aanplakbiljet voor elke stad of dorp waar het dier vertoond werd. In het Archief v. h. Minist. v. Oorlog.

183 Monstrum natum in Drenthia. Met de pen geteekend. Vermeld in: „Schouwburg d. Nederl. 1759. bl. 289."

184 De Staalmeesters, nl. de 5 Regenten of Overlieden van het voormalige Staalhof in de Staalstraat te Amsterdam, in het zwart gekleed, met breede hoeden op, zitten aan eene tafel met een zwaar Smirnaasch tapijt bedekt; een gildeknecht achter hen. Fraaije voorstelling, hier opgenomen voor de kleeding van dien tijd. — Naar de schilderij van *Rembrandt*. 1661 (het eigendom der stad Amsterdam, op het Trippenhuis), geteekend en gegrav. door *H. W. Couwenberg*, 1846, afgemaakt door *J. W. Kaiser*. gr. br. fol. Hg. 47, br. 57 dm. Afdruk der plaat, gelijk die was bij het overlijden van *Couwenberg* in Maart 1846. Geteekend: *P. L. Dubourcq*. Uniek Ex.

185 Hetzelfde, iets verkleind; zwarte kunst, door *R. Houston*, uitgeg. te Londen bij *R. Sayer*. 1774. br. fol. Hg. 46, br. 52 dm. *Proefdruk* vóór alle letter.

186 Zinneprent op den minnehandel en de daaruit gevolgde procedure van de onteerde Mejufvr. Eliz. Lestevenon tegen den Heer Gabr. Lalande. — Themis sit op een gestoelte te vierschaar; onder haar een afbeelding van den minnehandel; vóór haar liggen beide partijen ter weêrszijde geknield; voorts vele omstanders. In het midden een 2reg. inschrift: „Quot campo flores, „Tot sunt in amore dolores." — Onder de pl. een lang pleitgeding van Venus en Cupido en der advocaten in deze zaak, met bovenschrift: *Tribunal injurie et Amoris.* — Fraaije pl. zonder eenigen naam of jaar. fol. De pl. hg. 13 dm., met vers 50 dm., br. 20 dm. *Zeldzaam.*
Over deze zaak bestaat een vrij zeldzaam boekje: De soete vryagie van Gabr. de Lalande; of d'afgevallen roos van Juffr. El. l'Estevenon, waarin alle pamfletten over haar verschenen herdrukt zijn. Zie *Tiele*, Bibl. v. Pamphl. 4949—4955 en *Meulman*, Cat. v. Pamfl. 3860—3881.

187 (**1662**.) Afbeelding (in profil) van Algiers, met de Hollandsche vloot onder M.A. de Ruiter voor de stad, bij gelegenheid der onderhandelingen over eene vrede die 16 Nov. 1662 gesloten werd. (Wagenaar XIII. 51.) — Plaat (door *D. Stoopendaal?*) uit: Brandt, Leven v. de Ruiter, 1687. bl. 255. br. fol.

188 „Bedrijf en moorderye der Geestdrijvers oft der gewaande Monarchisten „te Londen." — Plaat met 9 voorstellingen en de portretten van *T. Venner* en *Oxman*. — Met gedrukt vers en verhaal. fol. *Zeldzaam*. — In Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 703. Verkocht voor *f* 9.—

189 (**19 Oct.**) Moord, begraving en opgraven van het kind van Abr. Boedijn, geweest stads secret. te Muiden, en zijn dienstmaagd en bijzit Klaasje Jans, door henzelven volbragt. — Afbeelding van de moord in de kraamkamer, daaronder de verworging op het schavot van de moeder (Boedijn ontvlugt zijnde,) d. 13 Jan. 1663. Onder de plaat het „Kort Verhael van de grouwel. Moort," enz. in 2 kol. — Fraaije pl. (door

M. Natalis?) Zonder eenigen naam of adres. fol. Hg. 16, met Vers 37 dm., br. 23 dm. *Zeer zeldzaam.*

2190 (1663. Jan.) Zinneprent ter eere v. d. Prins v. Oranje, Willem III. — De jonge Prins rijdt in een' open wagen getrokken door 2 paarden m vleugels en bestuurd door *Religio;* naast hem rijdt zijn Gouverneur de Heer v. Beverweerd, achter hem de Admiralen Obdam en Tromp, Prins Wil en Jan Maurits v. Nassau, enz.; de Maagden der Provinciën komen de Prins te gemoet. Onder de pl.: „Princelijke Calender na d. nieuw Stijl op 't jaar 1663," (welk onderschrift hier ontbreekt.) Voorts een zonderlijk vers van 6 vierregelige coupletten, beginn.: „Siet hier d'Oranje „Spruyt op Vaders zegenwagen," enz., tevens met uitlegging der letters A—G op de pl. Met adres: „Amst. voor *Crispijn de Pas*, A°. 1663," van wien dus ook waarschijnlijk deze fraaije plaat is, welke in de ordonnantie geheel met die uit de jaren 1600 tot 1625 overeenkomt. br. fol. De pl. hg. 16 dm., br. 44 dm.
Het jaar 1663 is op enkele exempl. in 1666 veranderd en de plaat alzoo tot eene zinneprent op de aanneming v. Willem III tot Kind van den Staat gemaakt, te meer daar er in 1663 geene, wèl in Aug. 1662 eenige bevordering v. d. Prins plaats had (Wagenaar, XIII. 37); doch het jaar v. h. adres, de afbeelding der HH. v. Beverweerd en Opdam op de pl., terwijl de eerste juist bij die aanneming tot Kind van Staat in 1666 verwijderd werd en de andere in 1665 sneuvelde, en de woorden v. h. vers: „Soo leeft een soon weerom, nu twalef jaren stijf" pleiten zeer voor de plaatsing in dit jaar. In den Atlas v. d. Heer Bodel te Leijden berust echter een Ex. waarop het jaar 1664 twee malen duidelijk voorkomt.

2191 (8 Jan.) „Afbeelding v. de Oost. Ind. Cust v. Malabare, het veroveren der Nederlanders v. Cochin, de Hooft-Stadt aldaer, Beneffens „h. gener. verhael der Inwoonders en Vruchten, v. die Gewesten." (Wagenaar, XIII. 74.) — Afbeelding *à vol d'oiseau* van de kust v. Coromandel en Malabaar met de verschillende steden daarop gelegen; regts Ceylon; op den voorgrond de Hollandsche vloot onder R. v. Goens: bovenaan een inschrift: „Verovering v. Conchin op de Cust van Indiën." Onder de pl. een verhaal in 2 kol. met bovenstaand opschrift. De plaat door *P. v. d. Voorde*, met adres onder den tekst: Amsterdam. *Pi. Arentsz.* 1663. fol. De pl. hg. 17, met beschr. 48 dm., br. 27 dm. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis is eene afbeelding van de stad Cochin tijdens deze verovering. hg. 28, br. 36 dm.

2192 (1664.) Zinneprent, in sommige catalogi genoemd: *Oordeel Gods over de wereld.* — Bovenaan: Democritus en Heraclitus sprekende, van 22 allegorische voorstellingen omringd. Voorts: „Gelijk het was in de dagen van Noe, „zoo zal 't ook zijn in de toekomst des Zoons des menschen, door velerhande voorteekenen des hemels." Rondom eene menigte allegoriën, voorstellingen uit Noachs tijden, en met allerlei hemelteekenen voortdurende tot 1663, waarom men deze plaat (van *Cr. v. d. Passe*) op dit jaar brengt. Tusschen de 22 plaatjes in staan eene menigte coupletten, slaande op het einde der wereld, wat ook voorspeld werd in het destijds te Amst. verschenen mystisch geschrift: *Lux e tenebris.* 1665. 4°. — Hoog 58, br. 37 dm. — Dit is de eenige verklaring die ik voor 't plaatsen van dit blad te dezer plaatse weet aan te voeren. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2193 (1664.) Zinneprent op de voordeelen die de Turken behaalden door de oneenigheden der Christen volken. (Wagenaar XIII. 50.) — Eene groote plaat in het midden, omgeven door 12 kleinere afbeeldingen; de groote plaat stelt een barbierswinkel voor, waarin een man (een Hollander) door Polichinel geschoren wordt, terwijl een ander (een Spanjaard?) met ongeduld wacht, en de Turk achter hem zijn zwaard slijpt. Met 8reg. vers: „Terwijl „de Kristnen zich vast scheeren om den baard," enz. De 12 kleinere voorstellingen, ieder van ond. met een 2reg. versje, stellen op verschillende wijze het wegloopen of weinig zorg dragen van den wachthond voor. Zonder naam v. grav. met adres: te Amsterdam bij *David v. Wesel*, op den Dam. br. fol. Hg. 40 dm., br. 52 dm. — Behoort deze plaat hier? Voor eene zinneprent op h. beleg v. Weenen is de plaat te oud; ze behoort ongeveer in het midden der 17e eeuw te huis. In 1664 verscheen een pamflet hierop? betrekkelijk? „Paraenesis ad Christianos ad „opprimendos Turcas. Leyd. 1664. 11 pag. 4°."

b Dezelfde plaat, veel latere afdruk met adres van *Romb. van den Hoeye*.

2194 (17 Maart.) J. D. van Mortaigne, een Zweed van geboorte, schaakt jufvr. Cath. d'Orliens te 's Hage, voert haar in een rijtuig naar Kuilenburg, en wordt door den graaf v. Kuilenburg, Hendrik Walrad v. Waldeck beschermd en niet uitgeleverd. (Wagenaar, Bijvoegsel op dl. XIII. bl. 73—80. Holl. Merc. 1664. bl. 81.) — Afbeelding v. h. ontvoeren in een rijtuig (door *C. Decker* of *J. Luyken*?) 4°. Van acht. bedrukt. Uit: Gottfried, Chronijk.

2195 De Straatweg van 's Hage naar Scheveningen gemaakt. — „Caerte v. de „straetwegh soo die gemaeckt is v. d. Hage tot aen 't zeestrang." Opschrift in kapitale letters boven eene kaart v. d. straatweg in 4 boven elkander staande reeksen, met aanwijzing v. d. hoogen vloed van 5 Dec. 1663, om te toonen dat zelfs die geen gevaar voor den Haag opleverde. Gemeten door den landmeter *J. v. Swieten*, gegrav. door *F. de Wit*. Met 6 reg. Lat. vers v. C. Huygens. 8 aaneensluit. bl., te zamen lang 1,51, hg. 42 dm. — Hierbij eene verdediging en opdragt van J. v. Swieten; de namen der Domeinraden, Burgem. en Schepenen v. 's Hage, 2 Holl. en een (ander) Lat. vers v. C. Huygens. Met adres v. *J. Rammazeyn*, te 's Hage, onder de Uileboomen over de Nieuwe Haag. — In h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog.

2196 „Afbeeldinge en Beschrijv. v. de 8 aenmerckenswaerd. wonderen in d. „J. 1664 t'Amsterdam in en daer omtrent voorgevallen." (Wagenaar XIII. 138. Holl. Mercur. 1664. bl. 109.) — Opschrift boven 8 kleine afbeeld. naast elkander op een breed plaatje, „van de Pestilentie, — van de „Comeet — van het scheuren der Boomen." Onder de plaat een lang verhaal v. ieder dezer gebeurtenissen, met 4 versjes over het eerste. De plaat is uitgegeven vóór 21 Jan. 1665 daar deze datum als aanstaande vermeld wordt. Zonder eenig adres. De pl. hg. 8 dm., met bovenschrift en verhaal 46 dm., br. 29 dm. fol. — Onder de pl. eene afzond. opgave, dat in 1664 in Amst. 24418 menschen gestorven zijn.
Een ander Ex., slechtere druk, dat ik ergens gezien heb, had het adres van Mr. Doornik te Amst. op den Vijgendam.

2197 „'t Dorp Jisp verbrand." — Kleine plaat. 24°.

2198 (24, 31 Oct.) Willem Frederik v. Nassau, Stadhouder van Friesland kwetst zich zelven bij ongeluk den 24 Oct. en sterft eene week later.

(Wagenaar XIII. 98 en Bijvoegs. XIII. 45. Holl. Merc. 1665 171.) — Afbeelding v. d. Prins in de kamer met het ... (Door *J. Luyken* of *C. Decker?*) V. acht. bedrukt. 4°. Uit ... Chronijk.

2199 (15 Dec. O. S. of 1665. 6 Jan.) Begrafenis van Prins Willem Frederik v. Nassau te Leeuwarden, den 15 Dec. O. S. (6 Jan. 1665 volgens Holl. Merc. 1665, bl. 15) in de Jacobijnerkerk begraven. — Uitvoerige afbeelding van het geheelen stoet in 25 aaneenbehoorende bl. Op het 1e blad links zijn portret in med., met onderschrift: *Gloria parendi;* daaronder een gezigt op Leeuwarden. Op bl. 2 begint een uitvoerig bovenschrift in groote letters: „Rouw-Staetelijcke Lyck-pracht," enz. op alle bladen doorloopend. Met de wapens van al zijne Heerlijkheden en de namen van allen die het lijk verzelden. Door *M. Noe* en *C. Appens.* 25 bl. gen. 1—25. br. fol. ieder hg. 20½ dm., br. 50 dm., dus te zamen 12½ el. *Zeer zeldzaam.* Onafgesneden Ex. met alle randen, waaraan het laatste blad (van naam v. graveur) ontbreekt, dat in het Ex. v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterd. aanwezig is.

2200 (1665. 6 Jan.) „Afbeeldinge v. h. groot ongeluck en geluck 't welk geschiet
a „is aen zijn Vorstel. Doorl: Prins Johan Mourits v. Nassau, komende van „de Begraffenisse v. d. overl. Prins Willem v. Nassou, Gouvern. v. Vriesl., „alwaer de Valbrugh binnen Franicker inbrack, en zijn Vorstel. Doorl. in „'t Water viel met 5 Edellieden en ses Paerden. Geschiet d. 6 Jan. 1665" — (Wagenaar XIII. 99. Aitzema V. 406 en Holl. Mercurius 1665, bl. 15.) Uiterst zeldzaam, afzonderlijk, doorloopend bovenschrift van de fraaije serie van 3 platen, waarop dit ongeluk is afgebeeld; allen genommerd. — De 1e pl. (links) stelt het breken der brug bij het weeshuis en het in het water vallen van den Prins, zijn paard en 5 zijner volgelingen voor; op de middelste pl. is de eindelijke redding van den Prins (die het langst duurde) afgebeeld; op de laatste (regts) hoe de Prins, naauwelijks gered, op straat op de knie valt en God dankt, te midden der hem omgevende volksmenigte. — Onder de platen een afzonderlijk bijgevoegd (*uiterst* zeldzaam) 20reg. vers van 5 kol., van *Jac. v. d. Does*, begin.: „De Veltheer v. d. Staet, enz."; daarnaast: „Dit syn de namen van de „Personen die met syne Doorl. in 't water hebben gelegen: nl. de Vrij„heeren v. Schwartsenburgh, Ritmeester en Colonel, Maj. Kingma, Lieut. „Eckering en de Heer Lycklema, alle schadeloos gebleven." — Zeer fraaije grav., zonder naam v. grav.; op de 3e pl. het adres v. *H. Allardt.* gr. fol. Iedere pl. hg. 47 à 48 dm., br. 37 à 38 dm.; te zamen br. 117 dm. Hierbij een afzonderlijk gr. fol. blad (hg. 53 dm., br. 39 dm.), waarop de 3 gegraveerde bovenstukken voor elk der voorgaande afbeeldingen, boven elkander afgedrukt zijn; ieder bovenstuk is een oblong beeldwerk met 6 Lat. en 4 Holl. verzen; boven de Holl. verzen staan deze Lat. opschriften: Pl. 1 (de val) *Volvitur in caput;* pl. 2 (de redding) *Sol in aquario;* pl. 3 (de dank) *Ereptus ab undis.* — In het midden van het opschrift voor de 2e pl. is een wit open vak waarin men nog de sporen van een uitgewischt Hollandsch opschrift of vers ziet, doch welk vak nu met eene 8 hoekige lijn omgeven is, waarop het 4° portret v. d. Prins (borstb. links, in lauwerkrans met wapen en 2 reg. onderschrift: *Principis est,* enz.) wat juist daarin past, *geplakt* (niet gegraveerd) is.

Deze afdruk van de 3 platen en bovenschriften is minder fraai dan

het volgende exempl.; de 3 fraaije platen zijn niet zeer zeldzaam, doch het gedrukte opschrift, vers in boekdruk, en het geplaatdrukte bovenschrift heb ik bij geen ander dan bij dit Ex. ontmoet.

b Dezelfde platen, fraaijere afdruk, met adres van *H. Allardt* op het 3e blad; hierbij de gegrav. bovenschriften; het 8-hoekige veld op blad 2 is nog open, doch zonder het portret. — *Uiterst zeldzaam.*

c Dezelfde platen, latere drukken, met adres v. *H. Focken* (omstreeks 1690) op de eerste pl.; de andere zonder adres. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

d Dezelfde platen, latere doch nog fraaije druk met adres v. *Andr. en Hk. de Leth* (omstreeks 1780 te Amsterdam), op ieder der 3 platen.

Deze platen zijn gegrav. naar *P. Wouwerman* en steeds in hooge waarde gehouden. Verkocht in auctie *M. Oudaan* (1766) voor *f* 60,—. — Deze serie van 3 afdrukken, is eene der *zeldzaamste* en fraaiste uit deze geheele Verzameling.

201 „Nieuwe-Jaersgalm aen de Staten v. Holl. en W. Vriesl. opgeofferd door „de gezamentlijke Tamboerijnen v. HED. Guarden op h. jaar 1665." Door *H. Meynecker.* — In MS. Catal. v. e. extra verzam. portr. (1790?) bl.70. Hoogst zeldzame Nieuwjaarsprent. — In het Supplement op dezen Beschr. Catalogus zullen twee Nieuwjaarsprenten v. 1574 en 1590 voorkomen.

202 (24 Jan.) „Afbeeldinge Hoedanigh de Hollandtsche Boots-gesellen door „d'Engelsche Rovers uyt de Koopvaerdij-schepen genomen, geplondert „en gevanckelijk weg gevoert zijn." — Opschrift boven een plaatje waarop „250 *Gevangen Bootsgesellen na Winsester gebrocht*" afgebeeld is; daaronder in 2 kol.: „Extract uyt een Brief v. Portsmuyden in Eng. d. „24 Jan. 1665," en een vers in 8 vierreg. coupl. v. *P. Y. v. d. Hoff:* „Vergeten Weldaedt of Engelandts Ondankbaerheydt." Zonder naam of adres. fol. De pl. hg. 5 dm., met opschr. en Extract 37 dm., br. 14 dm., met tekst 29 dm. *Zeer zeldzaam.*

203 (14 Maart.) 2e Oorlog met Engeland. — „Sinnebeelt voor den Verstandi„gen over d. oorlog geresen tusschen.... Engeland en de Vereen. Ne„derlanden." Plaat met gedrukte Holl. en Fransche verzen. fol. Zie Atlas Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 727.

204 (14 Maart. 19 Sept.) „Een Christelijck Gebeth om in yder Huys-gesin gelesen „ofte Gebeden te worden in desen tijt, sanghs wijse gestelt.... passende „op desen tegenwoord. oorlogh..... tusschen onse E. Heeren Staten v. „Nederl., d. Con. v. Engel. ende de Bisschop v. Munster." Door D. J. S. K(anyewielen?) (De oorlog werd den 19 Sept. door den Bisschop verklaard.) Het gedicht in 3 kol. „'s Morgens-, 's Middachs- 's Avonts-oefening," ieder v. 7 (dus 21) achtreg. coupletten, daaronder 14 versregels en: „Amst. gedr. voor Jan Cornelis, door J. S. Kanyewielen. Boven het vers 3 veel oudere, *zeer slechte* houtsneden, een zeeslag, eenige munten en 2 gevechten voorstellende. *Hoogst zeldzaam.* De houtsn. hg. 10 dm., het geheel 50 dm., br. 40 dm. gr. fol.

205 Spotprent op de Engelschen en Munsterschen in dezen oorlog. — Een man (de Bisschop) ligt op een draaijend rad, braakt kroonen en myters; een ander (een Engelschman) die hem vasthoudt, laat uit zijn achterste geheele vlooten vliegen; dezen wordt door een' Hollander met een haak de broek afgestroopt. — Onder de pl. een vers v. J. Soet in 3 kol. met opschrift: „De bedroogen hoop aen de vredeliev. Hollanders." Met adres

v. *F. v. Beusecom*, te Amst. op de Nieuwe Braak, in de Driehoekstr. 1665. Hg. 25, met vers 52 dm., br. 32 dm. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2206 Spotprent op den Bisschop v. Munster, met onderschrift: „Spiegel der „waarheidt, aan Christ. Bernh. v. Gaalen, Bisschop v. Munster." De dood op zijn paard gezeten jaagt een' gekroonden ruiter met degen in de hand, op de vlugt, nl. den Bisschop (wiens figuur veel gelijkt op Karel I van Engel.); op den achtergrond der plaat eene stad, waarboven genoemd is: *Munster*. — Oude plaat; onderaan links de naam v. *H. Bos... cum privil.*, in h. midden het adres v. *R. v. d. Hoeye*. Met 64 reg. vers in 2 kol. v. Jan Zix (Six?), beginn.: „Door Geld- en Staatzucht" enz. Onder dit vers behoort nog het (hier afgesneden) adres: Amst., gedrukt in de Kalverstraat, 1665. De plaat hg. 26, met vers 51 dm., br. 35 dm. gr. fol. Deze plaat is later gebruikt als spotprent op J. de Witt, met een vers van *Deugd baart rust*.

2207 Spotprent op denzelfden. — Een man half geharnast, met helm op en degen in de regterhand, voor de andere helft met een toga bekleed en een boek in de linkerhand, een bisschopsmuts op den grond. Met breede open wrijfboord voor onderschrift. Onder de pl. „Op d'Afbeelding van „van Barent v. Galen, Bisschop v. Munster," en 20regel. spotvers: „Kerkmijneerder, enz." kl. fol. De pl. hg. 12, met vers 28 dm., br. 9 dm. — Komt even zoo voor op den titel v. een pamflet: Den Averrechtschen Bisschop. enz. 1665. 8 bl. 4°. (*Tiele*, B. v. P. 5317.) — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam, is een andere druk v. deze pl. met onderschrift: „De Bisschop v. Westphalen", dat tevens een chronograph of acrostichon van het bekende getal 666 maakt, en ook wel op het jaar 1666 zal zinspelen.

2208 „De Geest v. Barentje v. Galen, anders Bisschop v. Munster, enz., Bov. opschrift boven de afbeelding v. d. Bisschop, half als de Dood met zeisen, half in Bisschopskleeding, naast hem een Monnik met een geweer op schouder, enz. Onder de pl.: „Gedruckt in... 1665. — Titel v. een pamflet v. 11. bl. 4°. (*Tiele*, B. v. P. 5316.)

NB. De vele andere platen op den Bisschop v. Munster, die in enkele Catalogussen (bv. in Catal. Munnicks v. Cleeff, N°. 723, 732, 734.) op dit jaar voorkomen, behooren mijns erachtens op 1672 bij den 2en oorlog tegen den Bisschop, en zijn daarbij geplaatst. — Ze zijn:

De Roover op een wolf.
Afbeelding v. 't Hart v. Barentje v. Galen.
De Munstersche Moezelmen.
„Siet hier een Bisschopsdienst."
De Bisschop op de Bagijn.
Begrafenis en Testament v. d. Vrede.

2209 (7 Mei.) „Ordre en toestel v. d. Eed v. getrouwigheyt,...... door
a „de Steden en Ingesetenen v. h. Vorstendom Orange, aen syn Hoogheyt „Prince Wilhem Henrick v. Nassau, haren Souverain, present den Heer „v. Zuylichem, en h. gantsche Parlement, 't samen sittende op een „Tooneel gerecht tegens d. overouden en wonderbaerl. muer v. de „Roomsche schouplaetse, wanneer ten selven stonde een Croone boven „'t voors. Tooneel quam te staen in de locht..... schijnende een voor„bode te wesen v. een geluckig succes over deselve actie. Geschiet tot

„Orange d. 7en May 1665." 4reg. bovenschrift v. de afbeelding der estrade (vóór den hoogen muur van het Rom. amphitheater opgerigt,) waarop Const. Huygens, 's Prinsen Afgevaardigde, en de Gedeputeerden v. Orange; vóór de estrade eene menigte volks; boven de muur het luchtverschijnsel. — Onder de pl. de aanduiding der personen en 2 verzen v. J. Vos: *Op d'Inhulding*, en: *Op 't verschijnen v. de zonnekroon.* — Zeer fraaije pl. naar *P. Post*, geëtst door *J. de Visscher*. gr. fol. Hg. 43 dm., met opschrift en vers 55 dm., br. 36 dm.

b Dezelfde plaat, zeer fraaije vroegere afdruk, vóór het boven- en onderschrift. Opschrift, uitlegging en vers zijn hier afzonderlijk bijgevoegd.

c Dezelfde pl., latere druk met 4 reg. Fransch bovenschrift, „Ordre et „appareil du Serment de Fidelité presté pas les Villes... de la Princip. „d'Orange à... Guillaume Henri de Nassau... présent le Sgnr. de *Zuyli*-„*chem* et la cour de Parlement, assis... sur un théatre placé contre l'an-„cien et merveilleux pan de muraille, comme au même instant, une cou-„ronne parut au dessus du dit Theatre.... semblant un augure d'heureux „succes, etc." en onder de pl. eene Fransche aanduiding der personen A—R. fol. Hg. met op- en onderschr. 49 dm., br. 36 dm.

2210 Hetzelfde, doch eenigzins anders, gevolgd naar een plaatje uit Gottfried's Kronijk. Op deze afbeelding is de geheele muur weggelaten. Met 1 reg. onderschrift, waarbij dit voorval in 1688 gesteld wordt. Door *J. Luyken*, kl. br. 4°. Van acht. onbedrukt.

2211 Kaart v. h. Prinsdom Orange en afbeelding v. het amphitheater, de groote muur en andere oudheden in de stad Orange; te zamen 14 pl. kl. en groot folio. Uit: de la Pise, Tableau de l'hist. d. Princes et Principauté d'Orange. 1639. fol.

2212 Kaart van het Prinsdom Orange en Graafschap Venaissin. Door Jacq.
a de Cheeze, Orangois, 1627, met Fransche opdragt aan Frederik Hendrik, door J. de Ch. Met adres v. *G. J. Caesius* (*Bleau*). Van acht. bedrukt met Holl beschrijving. br. fol. Uit Bleau, Tooneel des Aardrijcks. 1642. *Fraai gekl.* — Deze kaart is waarschijnlijk vervaardigd bij de inhuldiging van Frederik Hendrik v. Oranje.

b Geheel als voren, naauwkeurige copie. Met Latijnsche opdragt aan Frederik Hendrik, door Jod. en H. Hondius. Gegrav. door *Ev. Sym. van Hamersveldt*. Van acht. bedrukt met Duitsche beschrijving. br. fol. Uit: Mercator, Atlas. Ed. 4a. 1633. *Fraai gekl.*

2213 Vier pl. van zeegevechten in dezen oorlog. br. fol. Allen hg. 30, br. 37 dm.

a (1665. 13 Junij.) Slag bij Lestoffe. Bovenaan gen°. 610. Zonder naam v. grav.

b (—— 10 Aug.) Aanval der Engelschen bij Bergen in Noorwegen. Gen°. 676. Door *A. Bloem.*

c (1666. 18 Aug.) Brandstichting op Terschelling. Door *G. Bouttats.* (Op de plaat staat 1670 in plaats v. 1666.)

d (1667. 19 Junij.) Neêrlaag der Engelsche vloot voor Chattam (hier *Hattan* genoemd.) Door *A. Blom.* (*sic!*)

In den Catalogus mijner veiling van Historieplaten. 1869. 24 Mei, kwamen onder de N°. 354 en 364 uit dezelfde serie nog voor:

e (1666. 11 Junij.) Vierdaagsche zeeslag. Zonder naam?

f (—— Sept.) (Aug.?) Zeeslag voor Schooneveld. Zonder naam?

g (1667. 19 Junij.) Zeeslag voor Scapeia. Door *A. Bloem.*

h (1688.) Vertrek v. Willem III naar Engeland. Door *A. Bloem.*

In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam vond ik nog de dezelfde serie:

i (1667. 19 Junij.) Kaart v. Chattam, door *G. Bouttats*. In 2 afdeelingen, doch hg. 32, br. 42 dm.

Deze platen zijn allen met Italiaansche op- of onderschriften, en behoren zeker in een mij onbekend (welligt in België) gedrukt Italiaansch werk.

2214 (13 Junij.) Zeegevecht voor Lestoffe tusschen de Engelschen en onder Wassenaer v. Obdam, wiens schip met 500 man in de lucht vliegt. Kortenaar, Stellingwerf en J. Bankert sneuvelen, de anderen vlugten; de Engelschen onder den Hertog van York behalen eene volkomen overwinning. (Wagenaar XIII, 146, enz. Holl. Mercurius, 1665, bl. 67—7?.) Afbeelding v. d. zeeslag; op den voorgrond het schip v. Obdam dat in de lucht vliegt, bovenaan links de Engelsche vloot, regts Texel. Onder de pl.: 1 regel: „Ware Afbeeld. v. de Zee-slagh" en lager in 3 kol.: de „Waeracht. Beschrijv. v. de Zeeslagh.... op 13, 14, 15 Junij „1665, tusschen" enz., met uitlegging der letters *A*—*R* en *a*—*i* op de plaat. Zonder adres of naam v. grav. fol. De pl. hg. 24 dm., met beschr. 51 dm. br. 34 dm. *Zeldzaam*.

2215 Hetzelfde; anders. Op den voorgrond het schip van Wassenaar in de lucht vliegende, enz. Hierbij behoort eene uitlegging van de letters A—C, welke aan dit Ex. ontbreekt. Slechte gravure zonder naam van grav. br. fol. Hg. 24, br. 34 dm. In de Verzameling van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2215*a* Dezelfde zeeslag; andere voorstelling; op den voorgrond het schip v. Obdam in de lucht springende. Door *H. Padtbrugge*. br. 4°. Uit: Leven en Daden der Zeehelden. 1676. 4°.

2216 Dezelfde zeeslag, andere voorstelling, doch ook hier het in de lucht springen v. h. schip v. Obdam, op den voorgrond regts; ter linkerzijde het Eng. Admiraalschip, wat daarmede in gevecht was; geheel links eenige groote Engelsche schepen. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Met uitvoerige beschrijving v. Mr. J. C. de Jonge.

2217 „Lijste v. d. Schepen d. 22 en 23 May 1665 en d. 11 Junij uyt „Tessel geseylt, mitsg. deg. welcke in de slach v. 13 Junij zijn gebleven, enz." — Uitvoerige lijst in 8 kol., met dit bovenschrift en adres: 's Hage. Hill. v. Wouw. 1665. br. fol.

2218 Zinneprent op de binnenlandsche ontrouw en verraad, en op de vijandelijkheden der Engelschen, waarschijnlijk na den slag bij Lestoffe uitgegeven. — „*Staat-Wekker. — Discite Justitiam Moniti.*" Hierboven de afbeelding v. een zeegevecht; links op het strand staat Themis (niet geblinddoekt) met zwaard en weegschaal. Slecht plaatje zonder naam. — Onder het opschrift de fraaije lierzang v. J. v. Vondel: „Wat baten Magazijnen „zwanger, enz." (Vondel door v. Lennep, I. 416.) in 1658 gedicht, en hier herdrukt, waaraan eene uitvoerige beschouwing (in 2 kol. proza) toegevoegd wordt over het nadeel dat binnenlandsche flaauwheid en verraad, (vóóral in den Haag), aan het algemeen belang doet. Onderaan is gedrukt: „Lootsmans Bijvoeghsel," over den trots van Frankrijk. — Nergens is een jaar van uitgave duidelijk aangegeven, doch het gedurig vermelden van den Noordschen oorlog als de laatste, en andere bijzonderheden doen dit blad hier plaatsen. De pl. hg. 11, met vers en toelicht. 54 dm., br. 17, met toelicht. 38 dm. fol. *Zeldzaam*.

19 (10 Aug.) De Engelsche oorlogschepen, die de groote Hollandsche koopvaardijvloot, welke in de neutrale haven van Bergen in Noorwegen was binnengeloopen, wilde bemagtigen, worden door het kloek beleid v. de Ruyter en Pt. de Bitter verjaagd en verslagen. (Wagenaar XIII. 157 en Holl. Mercurius, 1665. bl. 106—109.) — Afbeelding van de stad Bergen, rondom de haven gebouwd, met de vloot der Hollanders. Daaronder het gevecht v. d. Leeuw (Holland) met de Engelsche doggen; daarbij een Olifant en de Vos Reinaert (Denemarken en Zweden?). Door *Nic. Stob.* Onder de pl. in 2 kol. het „Verhael v. h. Scheep-gevecht „voor Bergen in Noorw. 10 Aug. 1665;" aan h. einde een 38reg. Holl. vers. fol. De pl. hg. 17 dm., met *Verhael* 36 dm., br. 25 dm.

20 „De stad Bergen in Noorwegen" met de 2 vlooten. Met uitlegging van A—E. Naar en door *C. Decker*. br. fol. Hg. 20, br. 30 dm. — In de Verzameling van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

21 Hetzelfde, geheel anders; de haven v. Bergen met de Holl. en Eng. vlooten; regts de Holl., links de Engelsche vloot, met elkander in gevecht, doch op h. einde. Met afzonderlijke uitvoerige beschrijving van Mr. J. C. de Jonge. fol. Lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol.

22 Gezigt van de Stad Bergon in Noorwegen; geheel als N°. 2220, (welke welligt naar deze pl. verkleind is), doch veel grooter en zonder de Holl. vloot. Met Duitsche uitlegging der lett. A—X. en opschrift bovenaan: *Berga Noorwegiae.* Door *Hier. Scholaeus.* br. fol. Onderaan in h. midden het adres v. *F. de Wit*, te Amst. br. fol. hg. 32½, br. 47 dm. Waarschijnlijk uit een Duitsch boek.

23 (1666. Maart.) „Europa strijdende, 1666. Vertonende den tegenwoord. Staet „van Holl. welvaren." — Zinneprent in 3 boven elkander staande reeksen op den toenmaligen tijd. De Britsche stier tracht de omheining van Hollands tuin door te breken, waartegen de leeuw zich verzet. Daaronder zit Europa op een troon, waarvoor de Ruyter, Tromp, de Fransche Adm. Beaufort en and. staan; bovenaan neemt de Bisschop v. Keulen den vredetak aan, die de Keurvorst v. Brandenburg hem aanbiedt. (De vrede met den Bisschop werd in April 1666 gesloten.) — Geestelooze en slecht gegrav. zinneprent, voorlooper van dergelijke, eene eeuw later gemaakt. Onder de pl. het bovenstaand opschrift en een kreupel vers en prozauitlegging in 3 kol. Zonder eenigen naam of adres. fol. De pl. hg. 17 dm., met vers 40 dm., br. 16½ dm. *Zeldzaam.*

24 (1 Junij.) „Lyste v. de schepen composerende de Vlote... d. Vereen. Ne„derl., soo als deselve 1 Juny en volg. dagen, A°. 1666, zijn in zee geloo„pen." Met onderschrift: „Na de copye 't Enchuysen bij E. v. d. Hoof, „in de Oude Westerstraet in de Bont Drucker. 1666." fol. — „Verhaal „v. 's Lands vloot.... in 3 Esquadrons zeil gegaan v. Oostende en „Nieupoort, Vrijdag 9 Julij, tegenw. ligg. voor Duins." Rott. J. Naeranus. fol.

25 (1666. 11, 12, 13, 14 Junij.) Vierdaagsche zeeslag tusschen de Engelsche en Nederl. vlooten onder de Admir. Monk en de Ruyter, tusschen Duinkerken en het Noorder Voorland in het Kanaal. (Wagenaar XIII. 205, enz, Holl. Mercurius, 1666. bl. 77—92.) — Zeer uitvoerige en belangrijke afbeelding van de gevechten der 4 dagen, waarschijnlijk naar schetsen tijdens het gevecht genomen, geteekend door *W. van de Velde* in O. I. inkt en zwart krijt, op 3 aaneenbehoorende bladen, met enkele aanduidingen der schepen in

HS., en met vele verbeteringen later op de plaat geplakt. Op het 1e blad links, ziet men naar de regterzijde: het schip v. den Lt. Adm. *Jan Everts;* het schip *de Zeeu*, de *Adm. de Widt;* op 't 2e blad het *Bul v. Jan van Kampen, de Wilde op de Vrede, de Heer Tromp*; op het 3e blad vele groote Engelsche schepen in brand, doch zonder aanduiding. — Deze voortreffelijke teekening is de fraaiste en krachtigste der 4 groote stukken van *W. v. d. Velde* in deze verzameling aanwezig (zie N°. 2068, 69, en 7 Junij 1672). Zonder naam, doch ontwijfelbaar van zijne hand. De 3 bl. zijn te zamen 188 dm. br. en 42 dm. hg.

2226 Hetzelfde, anders. Vereenigde voorstelling op 1 blad van de gevechten der 4 dagen; links in het midden der pl. wordt onder de letters A—M de positie der schepen bij het aangaan v. d. slag en de ondergang der Eng. schepen v. d. Vice Admir. Berkeley, en van de Sevenwolden, enz. op den eersten dag afgebeeld; meer regts, in het midden der pl. onder de lett. N—Z, de actie v. d. 2en dag, vooral het te hulp komen v. de Ruyter aan Tromp en andere omsingelde schepen; onderaan links geven de N°. 1—3 de actie op d. 3en dag aan, nl.: het verbranden v. h. schip v. Askue op last v. de Ruyter; terwijl regts onder de N°. 4—8 de 4e dag, en vooral de gemeenschappelijke aanval op den vijand is voorgesteld. In het verschiet de geheele Vlaamsche kust van Sluis tot Calais; onderaan regts Dover en Sandwich. Naar *M. Comans*, door *A. v. Zijlvelt.* br. fol. Met afzonderl. beschrijv. en uitlegg. in 4 kol. met opschrift: „Pertin. Afbeeld. v. d. Victor. Vierdaeghsche Zeeslagh, enz." Zonder naam. br. fol. Hg. 34 dm., met beschrijv. 42 dm., br. 44 dm. *Zeldzaam.*

2227 Hetzelfde anders. Vereenigde voorstelling der 4 dagen; in het verschiet
a regts *Harwits*, links *Noord-Voorlandt.* Boven in de pl. de borstbeelden van de Ruiter en Tromp in lauwerkransen en daar tusschen op eene label een 2reg. opschrift: „Quatriduum inter Belgas et Anglos navale proelium inceptum 11, finitum 14 die Junii," en 1 reg. Holl. onderschrift „Vierdachsche Zeeslach", met uitlegging der N°. 1—46. In het midden het schip van de Ruiter, daar naast het zinkende schip van de blaauwe vlag; onderaan links de schepen van Swers (*Gouda*) en Ascue; regts het schip de Bul enz., zwaar beschoten. Goede gravure, zonder naam, met adres v. *Nic. Visscher.* br. fol. Hg. 41, br. 51 dm.
b Dezelfde pl., latere druk met adres van *J Ottens.* — In de Collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2228 Dezelfde zeeslag, anders. Vereenigde voorstelling der 4 dagen, met hetzelfde bovenschrift en portretten der vorige plaat. De voorstelling van den slag is echter meer gelijkende op N°. 2231. Op den voorgrond links het schip v. de Ruiter, meer links dat v. Ascue in brand; op den voorgrond regts een Engelsch schip door den Adm. de Liefde in den grond geschoten, verder op dat v. Prins Robbert al vlugtende gezonken; in h. verschiet regts *Harwits*, links *Noord-Voorlandt.* Deze pl. heeft dezelfde borstbeelden v. de Ruiter en Tromp, en voorts dezelfde opschriften: „*Quatriduum*" en „Vierdachsche Zeeslach," voorts dez. uitlegging N°. 1—46 als der vorige plaat, welke echter natuurlijk hierop niet past. Afgesletene plaat zonder naam v. grav. Met adres v. *F. de Widt*, onder h. adres gen°.: 18. br. fol. Hg. 41 dm., br. 52 dm. *Zeldzaam.*

De naam van *F. de Wit* was steeds bekend als uitgever van slechte en

afgedrukte platen, doch nimmer is mij dit voorgekomen de afbeelding eener zeeslag te geven, met eene daarop niet passende uitlegging.

2329 Dezelfde zeeslag, met aanwijzing door de lett. A—Z van alle vijandelijke schepen in de 4 dagen genomen, verbrand en gezonken; met de portretten van de Ruyter en Ascue bovenaan in lauwerkrans en daar tusschen op label een 2reg. opschrift: „Zeeslach tussen H. M. O. en d. Kon. „v. Gr. Brit. br. fol. — Hierbij: Verhael v. 't gepass. in de zee- „slag...... opgestelt volgens last.... d. St. Gener., d. 24 Junij 1666 „bij d. Raetpens. de Witt, Vrijbergen..... Gedeput. tegenw. in de „Wielingen..... na een curieus examen v. Hooftoffic. enz., in 3 kol., waaronder eene lijst v. d. schepen der Nederl. en Eng. vloot, en uitlegging der lett. A—Z op de pl. Amst. J. Venckel in de Beursstraet, in de Historyschrijver. gr. fol. De pl. hg. 25 dm., br. 34 dm. *Zeldzaam.*

2330 Vierdaagsche zeeslag; regts het Eskader van de Ruiter, links Tromp; in het midden zinkende Engelsche schepen. Met 2reg. boven- en 2reg. onderschrift. Door *T. Doesburgh.* br. fol.

2331 „Schets v. de Vierdaagsche Zeeslag tusschen de Engelsche en Hol- „landsche Vloten, 11 Junij 1666. — Fraaije *teekening* in O. I. inkt. Zonder naam (waarschijnlijk door *W. v. d. Velde.*) Hg. 19, br. 24 dm. br. fol.

2332 (11 Junij.) „Afbeeld. v. de scheepsstrijd.... op 11 Junij 1666" tusschen „capt. Swart en een Engelsman v. 46 stucken, welcke v. cap. Sw.... „is verovert en opgebragt." Kort verhaal onder eene afbeelding v. h. gevecht. Znd. nm. v. grav., en uitgever. kl. fol. Hg. 13, met vers 29 dm., br. 13½ dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2333 Hetzelfde (de 1e dag) anders. — Op de pl. wordt het nemen v. h. schip Swiftsure v. d. Vice-Adm. Berkeley, van de Sevenwolden (in het vorige jaar op de onzen veroverd) en van de Royal George afgebeeld. Fraaije lithogr. naar en door *P. J. Schotel.* br. fol. Met uitvoerige beschrijving door Mr. J. C. de Jonge.

2334 (13 Junij.) Afbeelding v. h. geheele gevecht op d. 13en Junij. Met 1 reg. bovenschrift: „Zeeslag tussen d'Engelse en Neerlanders „....11, „12, 13, 14 Juni," en daaronder de portretten v. de Ruiter, Monk en Tromp, ieder in med. met lauwerkrans en daar tusschen de uitlegging der 28 N°. op de plaat. Op den voorgrond regts het schip: The Royal Prince, door G. Askue gevoerd, door Tromp beschoten en later verbrand; in het verschiet, links, de hulp die Prins Robbert d. 13en aan de Engelschen komt brengen, na te vergeefsch de Fransche vloot opgewacht te hebben. Fraaije grav., zonder naam. Van oud. gemt.: fol. 152. br. fol. Hg. 29 dm., br. 41 dm. Schijnt te behooren in: „Kort en Bondigh Verhael v. d. Engelse Oorlogh. 1667." 4°. hoewel ik de plaat in geen der 3 voor mij liggende Ex. gevonden heb. — Deze plaat is later zonder opschrift en portretten gebruikt voor den slag bij Solebay, 7 Junij 1672, en later weer met andere portretten voor die van Schooneveld, 14 Junij 1673. — Deze en de volgende plaat stellen de 3e dag voor, niettegenstaande het bovenschrift.

2335 Dezelfde zeeslag; andere afbeelding v. d. 3en dag; in het midden der plaat houden de schepen van J. Sweers (nl. Gouda) en v. Evertsen dat v. Askue ingesloten en verbranden het, regts het schip van de Ruiter in

gevecht; in h. verschiet de Engelsche schepen naar *Harwils* (re
kende, links: *the North for lant.* Met 1 reg. curs. boveaschrift:
„dinge v. de victor. Zee-Slach der Geun. Prov.... d. 11, 12,
„Juny 1666." Van ond. de uitlegging der letters A—K. en 1—
plaat, en daar tusschen een 4reg. vers: „Op de Hollandsche
„victory." Znd. nm. v. grav. (welligt door *R. Zeeman*), met
Amst. bij *Dancker Danckerts.* br. fol. Hg. 41 dm., br. 53 d
zeldzame en zeer fraaije plaat.

2236 Dezelfde zeeslag; wederom anders. Vooraan links het schip v. de
verder op Askue ingesloten door Tromp en van Nes?; regts h
van Corn. Evertsen; in het midden de hulp door Prins Robbert
bragt. Met opschrift bovenaan links op eene vlag: „Victorie
„zeemaght ..... hebben bevochten omtrent Noort-Voorlant, d. 1
14 Junij." Met uitlegging onder de afbeeld. der lett. A—G e
Fraai *geëtst*, zonder naam (door *Beerestraten?*) br. fol. Hg.
br. 45 dm. *Zeer zeldzaam.*

2237 Dezelfde zeeslag, geheel anders. Op den voorgrond het schip v.
in brand en verlaten, daarbij het schip van C. Evertsen; links
de Ruiter; verder links de schepen van Prins Robbert en den
Liefde in gevecht, en in het verschiet links dat v. d. Schout bi
Slachouwer in brand. Bovenaan de portretten van de Ruiter en
ieder in een lauwerkrans, in het midden lager een kleiner v.
med., en daarboven eene uitvoerige inscriptie: „Waerre Afbeeldin
en uitlegging der letters *a—z* op de pl. Zonder eenigen naam
br. fol. Hg. 43 dm., br. 52½ dm. *Zeldzaam.*

2238 (14 Junij.) Zeeslag op den 4en dag. Afbeelding v. d laatsten v
den en beslissenden aanval van de Ruyter en de geheele Holl.
den vijand. Fraaije lithogr. naar en door *P. J. Schotel.* br. fol.
voerige beschrijving *Mr. J. C. de Jonge.*

2239 „Het ten anker komen voor Goeree v. een gedeelte der Nederl.
„d. 4daagschen zeeslag en h. opbrengen der veroverde schepen."
in h. midden de veroverde Engelsche schepen Swiftsure en Seven
Naar de schilderij v. *W. v. d. Velde*, op het Museum te Amsterd
teek. door *H. Veltewinkel*, gegrav. door *W. Nieuwhoff.* br.
beschrijv. in 8⁰. Uit Engelberts Gerrits, Gedenkstuk v. Neerl.
ter Zee, II.

2240 Moedwil te Brussel gepleegd aan de piktonnen, door den Nederl.
gebrand ter viering v. d. 4daagschen zeeslag. Zonder naam (door
br. 4⁰. V. acht. bedrukt. Uit Gottfrieds Kronijk.

2241 „De zeegepralende Nederlandsc Zee-Helden." Een reg. opschrift bo
a plaat, die de Ruiter (zittende) en C. Tromp (staande) in een ze
voorstelt, getrokken door den Leeuw en *Concordia* en gevoer
Vigilantia; in het verschiet *Loevesteyn*, waar de Eng. Admiraal
gevangen zit; en een Hollandsch schip vreugdevuren brandende, met e
kleiner schip boven op de mast. V. ond. een 16reg. vers v. *J. Zoet:*
„*men Sezar ooit,*" enz. en een 16reg. Fransch vers. Slechte afdru
veel veranderde oude plaat, door *J. Saenredam*, met diens n
adres v. *Hugo Allardt.* br. fol. Hg. 34, met opschrift en vers
Deze plaat is dezelfde als N⁰. 1152, uitgegeven ter verheerlijki
den slag van Nieuwpoort en nu op den 4daagschen zeeslag toege
veranderd.

b Dezelfde pl., latere afdruk met bijgevoegd adres van *H. Focken* en verandering van *Sezar* in *Cezar*.

2242 „Sinnebeeld voor gaeuwe geesten," enz. — Zinneprent op de overwinningen der Hollanders in den oorlog met Engel. Met gedrukt vers. kl. fol. In Atlas Munnicks van Cleeff. N°. 745.

2243 (4, 5 Aug.) Zeeslag voor Schooneveld in het Kanaal, tusschen de Ruiter met Tromp en Monk met Spragge, ten nadeele der Nederlanders. (Wagenaar XIII, 211—214 en Holl. Mercurius, 1666, 113—120.) — Afbeelding v. h. aantasten v. een groot Engelsch schip door een' Engelschen brander, die op h. schip van de Ruiter afgezonden, door dezen afgeweerd wordt. Fraaije lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Met uitvoerige beschrijving door Mr. J. C. de Jonge.

2244 (19 Aug.) „Sinnebeelt, op d' Engelse Brandt-stichters, waarin aangewesen „wordt haar grouwelijke Tyrannye gepleegt in 't Vlie, en aan de inwoonders „op 't Eyland ter Schelling, als meede de straffe Godts in 't verbranden „der Stadt London." (12—16 Sept.) (Holl. Mercurius, 1666. bl. 121—123.) — Zinneprent in 4 afdeelingen; onderaan eene groote afbeelding v. het in brand steken der Holl. koopvaardijschepen in 't Vlie door de Engelschen; daarboven links de belooning door den Koning v. Engel. daarvoor gegeven; regts de brand v. London, in het midden Karel II op zijn troon, in het verschiet de vrede. Met bovenstaand 4reg. onderschr. en een lang vers in 3 kol. van P. de la Croix. gr. fol. De pl. hg. 25, met vers 53, br. 41 dm.

2245 (20 Aug.) „Brand Stigting der Engelse op 't Eyland West-Ter-Schel-„ling." (Wagenaar XIII, 215. Holl. Mercurius 1666. 121—123.) — Plaat in 2 afdeelingen; de bovenste vertoont het dorp op West-Terschelling in welstand met de aankomende Engelschen onder kapit. Holmes, geleid door L. Heemskerk, vroeger Holl. kapit., doch wegens pligtverzuim gebannen; daaronder het bovenstaande eenregelig opschrift; op de onderste afbeelding staan ruim 350 huizen in h. dorp in brand; links het redden der goederen. — Fraaije pl. zonder naam. br. fol. Hg. 43 dm., br. 56 dm. — *Hoogst zeldzaam.*

In den Catalogus Munnicks v. Cleeff, N°. 748 is deze pl. beschreven als met de initialen *H. M(ayer)*, welke ik niet op dit zéér fraaije Ex. vind.

2246 Afbeelding van de prijzen der Loterij voor de noodlijdenden op Terschelling opgerigt; in 10 afdeelingen, nl. 2 rijen van 3 afdeel. boven elkander, daar tusschen eene afbeelding van eene groote en eene kleine ketting met medaillon, waar naast 2 geldzakken; onderaan 2 afdeelingen ter breedte der geheele plaat, boven elkander, de onderste zijn zilveren? lepels. — Zonder ééniq opschrift, aanduiding, naam (door *J. Quacq?)* of jaar. br. fol. Hg. 36 dm., br. 56 dm. — Hierbij in HS. 2 versjes op deze loterij, uit D. Schelte, Rijmwerken. bl. 938. 4°. *Uiterst zeldzaam.*

Niet alleen is deze plaat, maar de geheele loterij onbekend geweest aan Mr. G. A. Fokker, die in zijne: *Geschiedenis der Loteryen in Nederland*. 1862. zegt, bl. 99: „dat de loterij te Vere in 1662 de laatste der „liefdadige loterijen in Nederland was." — In deze eeuw zijn ze echter met meer kracht dan ooit vroeger op nieuw hier te lande in zwang geraakt!

2247 (12—16 Sept.) „Afbeelding, en kort-bondige Beschrijv. v. d. ver-„schrikkel. Brandt d. Stadt London op 12—16 Sept. 1666. — Pourtraict et „Description, etc. — A true Pourtraict with brief Descr." enz. (Wage-

naar. XIII. 283. Holl. Mercurius. 1666, 149—155.) — Afbeelding v. de in brand staande *City* van London; met de groote brug over de rivier naar Southwark; bovenaan links het Engelsche wapen, regts dat v. Londen. Onder de pl. eene beschrijving v. d. brand in 4 kolommen in h. Holl., Fransch en Eng. met bovenstaande opschriften en adres: *M. Will. Doornick*, op d. Vijgendam. br. fol. De pl. hg. 30 dm., met beschr. 50 dm., br. 25 dm.

2248 „Platte Grondt der Stadt London met de aenwijsinghe hoe die afgebrant
a „is." — 1 reg. opschrift boven een plan v. London, waarop met stippen aangewezen is tot hoever alles vernield en afgebrand is, nl. van het westeinde van Holborn langs Templebar tot aan de rivier ten zuiden, en ten oosten tot Bishopgate street en den Tower. Bovenaan regts een passer v. eene halve mijl en ter wederzijde de Eng. uitlegging der 130 N°. op de plaat. Het onderste deel der plaat (nl. onder Southwark) is geheel ledig en onbewerkt. Met adres v. *F. de Wit*, te Amsterdam, in de Calverstraet bij den Dam in de Witte Pascaert, en beschrijving in h. Holl. en Fransch in 4 kol. (een ander en uitvoeriger verhaal dan in h. vorige N°.) br. fol. De pl. hg. 39 dm., met beschr. 56 dm., br. 53 dm.

b Dezelfde plaat, met hetzelfde Holl. en Fransche verhaal; op de ledige plaats, onder Southwark, is hetzelfde Eng. verhaal geplakt, dat op N°. 2249 voorkomt (afzonderlijk op eene strook gedrukt,) met bovenschrift: „A true Pourtraict with a brief Descript. of that deplorable „Fire of London, etc." Op deze plaat zijn de stippen, ter aanwijzing van de uitgestrektheid v. d. brand, gekleurd. *Zeer zeldzaam.*

c Dezelfde plaat, doch veranderd. Ter weersrijde van de uitlegging der 130 N°. zijn 5 engeltjes aangebragt; de plaat is veel meer bewerkt; het open vak van Southwark is bedrukt met eene afbeelding van „*'t Brandent „London*," voorts onder de pl. hetzelfde Holl. en Fransche verhaal v. d. brand als op *a*. Met adres v. *F. de Wit*. — Voorts is over het gedeelte v. h. plan, dat het verbrande gedeelte voorstelt, het „*Nieuw Model om „de afgebrande Stadt London te herbouwen*" vastgehecht.

Deze platen zijn zeker de eenigzins vergrootte copiën v. h. plan van het verbrande London door *W. Hollar*. 1666, getiteld: „A General map of the „whole citty of London, with Westminster,... by which may be computed „the proportion of that which is burnt, with the other parts standing." br. fol. Hg. 27½, br. 35 dm., (Parthey, *Hollar*. N°. 1004b) welk fraai gegrav. plan berust in de Verzameling v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2249 „Platte Grondt der Verbrande Stadt London." Opschrift bovenaan regts v. een plan waarop het verbrande gedeelte wit gelaten is; onder de Theems, op de plaats van Southwark eene afbeelding: *Londons brandt*; bovenaan links: „Nieuw modell om.... L. te herbouwen." — Onder de pl. een Holl., Fransch en Engelsch verhaal in 6 kol. (anders dan van een der voorgaande pl.) v. d. brand. Met adres v. *M. W. Doornick*. 1666. br. fol. Hg. 30, met verhaal 50 dm., br. 55 dm.

2250 Geheel als voren, doch verkleind; met hetzelfde opschrift, plaatje, nieuw model, en dezelfde Holl. beschrijving als op de voorg. plaat, in 3 kol. Met opschrift: „Afbeeldingh v. de Stadt London, enz." met adres: Amsterdam. Jc. Venckel, in de Beursteeg, in de Historyschrijver. 1667. fol. De pl. hg. 21 dm., met beschr. 39 dm., br. 29 dm.

Afbeelding van London in brand, met bovenschrift: „*London*". In bloemrand. Door *P. H. Schut*, met adres v. *N. Visscher*. br. 4°.

Dezelfde pl., latere druk met adres v. *Jst. Danckerts*.

(10 Oct.) Henry de Fleury, de Culan, Heer van Buat, wegens misdadige handeling met Engeland tot bevordering van den Prins, te 's Hage ter dood gebragt. (Wagenaar, XIII, 221.) Door *J. L(uyken)*. 4°. Hg. 19, br. 13½ dm. Afdruk op *folio* papier. Waarschijnlijk gebruikt in Gottfried, Kronijk.

De Fiskaal Kievit verdacht van medepligtigheid aan den Prinsgezinden handel van Buat met Engeland, op de Gevangenpoort te 's Hage gebragt. Door *Vinkeles*. 12o. Proefdruk vóór alle letter. Uit (Fokke), Gesch. d. Nederl. 12°.

54 (1667. Maart.) Aanteekening in 24 kreupele rijmregels over de harde vorst
a in Maart 1667, voor Amsterdam. — Afdruk op 1 bl. 4o. met een groot wapen der stad daarboven.

b Dezelfde aanteekening, latere druk in 8°., waaronder nog 2 regels in cursijf zijn bijgevoegd.

55 (19—23 Junij.) „Ware Af-beeldinge, van 't genereux exploit, uytgevoert
a „door 's Landts Oorlogs-Vloot, op de Riviere van Chattam of Rochester, „den 19—23 Junij 1667." (Wagenaar, XIII, 260—62. Holl. Mercurius 1667. 79—89.) — Opschrift van de verklaring eener pl. in 2 afdeelingen boven elkander, ieder met een inschrift; de bovenste heeft: „Afteec- „kening v. de veroverde Scheepen en Forten door des Lands Vloot op de „rivier van Chattam." — De onderste: „Het Eyland Scapeia of Quinen- „burg." Op de bovenste plaat is, links, de keten over de rivier afgebeeld; de brander Sint Anna die haar stuk zeilde en het schip van v. Brakel; regts het verbranden der andere schepen; op de onderste pl. ziet men links het fort Sheerness en magazijn; daaronder het plonderen der lijken van eenige Engelschen, regts de kolonel Dolman de troepen aanvoerende. Door (*R. de Hooghe;*) de letters *R. de H.* staan onderaan in het opschrift der bovenste afbeelding der pl. — Met verhaal v. h. feit in 3 kol., en uitlegging der N°. 1—24 en 1—16 en adres: Amsterdam, *J. Meurs*. 1667. br. fol. Hg. 39 dm., met verhaal 41 dm., br. 42 dm. *Zeer zeldzaam*. 1e Staat. — Zie over het doorbreken of overzeilen der ketting, de belangrijke mededeeling v. d. Heer *P. A. Leupe*, in: De Navorscher. 1869. bl. 161.

b Dezelfde plaat, latere druk, eenigzins veranderd. Op de bovenste plaat is het portret v. d. Admiraal van Gent in de plaats gesteld van het opschrift; op de onderste is onderaan links, in plaats v. het plunderen der lijken, een gevecht voorgesteld (eene verkleinde copie van datzelfde gedeelte der volgende plaat). Zonder naam v. grav. — Met hetzelfde verhaal en uitlegging, doch in 4 kol. met eenige aanvulling in de 3e kolom. — Voorts zijn ter weerszijde der pl., 3 kleinere afbeeldingen boven elkander (dus 6) bijgevoegd (die ter regterzijde, met de uitlegging dezer plaatjes op een afzonderlijk blad,) welke voorstellen: 1. Het doorbreken v. den keten. 2. Het inzeilen in het fort. 3. Het plonderen v. h. fort. 4. Het peilen der gronden. 5. De versperringen der rivier. 6. Het bergen v. den buit. — Met adres: Amsterdam bij *F. de Wit*. De plaat is met de uitlegg. hg. 49 dm., met de zijstukken nu br. 67 dm. Deze staat der plaat komt gewoonlijk voor. Zie de copijen dezer 6 plaatjes op N°. 2274: Zinnebeeld op de Ruiter, na dezen zeeslag.

2256 Hetzelfde, doch geheel andere voorstelling, ook in 2 afdeelingen, boven
a elkander. De bovenste met inschrift: „Afbeeldingh van de Stadt en Rivier „van Rochester, Chattam, enz.," vertoont links het geheel van de vloot onder de Ruiter, in het midden het verbranden der Engelsche schepen enz. De onderste afbeelding met opschrift: „Het Eylandt Sheppey en „'t Fort Shirenasse verovert ende geplondert 19, 20 Junij," vertoont in het midden het fort, links het gevecht, dat op de vorige plaat vertoond is herhaald, regts het landen van de booten met matrozen. Met uitlegging der N°. 1—42 en *a—o*. Naar *W. Schellinks*, door *R. de Hooghe* met adres van *N. Visscher*. br. fol. Hg. 41 dm., br. 52 dm.
b Dez. plaat, fraai gekleurd in den tijd der uitgave.
c Dez. plaat, latere druk zonder adres.
2257 Geheel als voren, naauwkeurige doch juist omgekeerde copie in Duitschland vervaardigd. Met dezelfde Holl. uitlegging als op de origineele plaat; daaronder en ter linkerzijde de Duitsche vertaling gegraveerd. Zonder eenigen naam v. grav. en uitgever. br. fol. Hoog en breed als de origin. plaat. — Hierbij de Duitsche uitlegging nog eens in boekdruk, welke waarschijnlijk onder eene andere uitgave dezer plaat heeft gestaan. *Zeer zeldzaam.*
2258 Hetzelfde, doch verkleinde copie der bovenste pl., nl. der Afbeelding van de Rivier v. Rochester enz. Met bovenschrift in label, en uitlegging der N°. 1—36. Door *D. Stoopendaal*. br. fol. Uit: Brandt, Leven v. d. Ruiter.
2259 Hetzelfde anders; nl. het exploit op *Chattam*, en verbranden van Sheerness. Door *H. L. Padtbrugge*. br. 4°. Uit: Leven en Daden der Zeehelden.
2260 Kapitein v. Brakel zeilt over den keten in den slag bij Chattam. Naar
a *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8°. Uit: Wagenaar, verkort.
b Dezelfde pl., *proefdruk* vóór alle letter.
c Hetzelfde; *teekening* in O. inkt voor de voorg. plaat.
2261 Hetzelfde anders, met onderschrift: „De beroemde overwinning op de
a „Rivieren van London en Rochester." Afbeelding v. h. gevecht; links het kolossale schip *The Royal Charles*, meer regts een paar brandende en zinkende Engelsche schepen; op den voorgrond regts de Ruiter en C. de Witt staande in eene roeiboot, links J. van Brakel in eene boot en een pistool op een' der vijanden lossende. Onder de afbeelding een wapenschild. Naar eene teekening v. *D. Langendijk*, 1782, gegrav. door *M. de Sallieth* te Rotterdam. — Hierbij een klein 8°. plaatje met de aanduiding der 4 hoofdpersonen op de pl. br. fol. Hg. 48 dm., br. 59 dm.
b Dezelfde plaat, proefdruk met 2reg. geëtst onderschrift (op de vorige pl. 5 regels onderschrift.)
c Dezelfde plaat; *onafgemaakte*, op vele plaatsen nog onbegonnen etsdruk. Vóór eenig onderschrift. *Uniek Ex.*
2262 Het veroveren van den Royal Charles, een schip van 110 stukken, het grootste der Engelsche zeemagt; met de Hollandsche vlag die boven de Engelsche van den achtersteven uitsteekt. Fraaije lithogr. naar en door *P. J. Schotel*. br. fol. Met uitvoerige beschrijving door Mr. J. C. de Jonge.
2263 Afbeelding van het schip de *Royal Charles*, het grootste schip der Engelsche vloot, in deze onderneming veroverd en naar Hellevoetsluis opgebragt, aldaar tot 1673 bewaard en toen gesloopt. De romp v. h. schip in zijne volle lengte, de achtersteven links, zeer naauwkeurig afgebeeld. Zeer fraaije *teekening* in O. I. inkt en roodkrijt zonder naam, (doch

op de keerzijde de naam van *A. Storck.* 1672. br. 4°. Hg. 17 dm. br. 28 dm.

64 Hetzelfde, doch van de andere zijde gezien; de achtersteven regts. Teekening in zwart krijt, omstreeks 1670 gemaakt. Zonder naam, doch zeer waarschijnlijk door *W. v. d. Velde*. br. fol. Hg. 28 dm., br. 61 dm. Van denzelfden *W. v. de Velde* zijn in het Museum Boymans te Rotterdam eene menigte teekeningen, zoowel van dit schip als van andere zeeslagen, in dezen en andere oorlogen.

65 Het Koninklijk wapen op den spiegel v. d. achtersteven van hetzelfde schip, waarop eene oude inscriptie over het schip. Lithographie (door *Mieling*) naar de teekening van den Kolonel Q. M. R. Verhuell, naar het origineel thans bewaard in de Modelkamer der Marine te 's Hage. — Komt voor in de Jonge, Zeewezen. 2e druk. br. 4°. Hg. 16 br. 22 dm.

66 Afbeelding v. d. achtersteven v. een zeer groot Engelsch schip, veel gelijkende op den Royal Charles, hebbende onder het Engelsche wapen een staand vrouwenbeeld. Schetsteekening in O. I. inkt, door *W. van de Velde*. br. fol. Hg. 34 dm. br. 52½ dm.

67 Voorsteven v. een groot Engelsch? schip, met een' grooten Leeuwenkop. Schetsteekening in zwart krijt door *W. van de Velde*. br. fol. Hg. 22 br. 31 dm.

68 De Spiegel v. h. schip van M. A. de Ruyter: de zeven Provincien. — Zeer fraaije en groote teekening door *W. van de Velde*. br. fol. In de collectie van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis, te Leijden. Het origineele stuk, de Spiegel, schijnt niet meer te bestaan.

69 „Afbeeldinge v. de Reviere van London." — „Afbeeld. hoedan. de heer
a „A. de Ruyter de engelse scheepen in de have v. Ch. vernielt heeft." Opschriften v. 2 naast elkander staande kaarten van ongelijke grootte van de gedeelten der Rivier, daaronder: „Kort .... Verhael v. al het„geen op de Rivier van London, enz. voorgevallen is, enz." in 3 kol. „met adres v. *M. Doornick* te Amst. 1667. De kaarten fraai gegrav., doch zonder naam. br. fol. Hg. 23 dm., met verhaal 36 dm., br. 41 dm.

b Deze kaart, gekleurd in den tijd der uitgave.

70 Kaart v. d. mond v. d. Theems; bovenaan links het eiland *Schepey*;
a regts een afzonderlijk kaartje v. *de Rivier v. Londen*. Onder de kaart: „Oprechte copy v. d. Missive v... v. Gent" en een vers v. J. Antonides: „de Teems in brant," in 6 kol. Met adres v. *H. Allard* te Amst., in de Kalverstraat, in de Wereldkaart. 1667. br. fol. Hg. 34 dm., met vers 45 dm., br. 47 dm.

b Dezelfde kaart, doch met bijvoeging in de opene ruimte, regts, van d. brand op h. eiland Scapeia, links Mars de wapenen op het altaar van den Vrede neerleggende; v. ond. allegor. voorstellingen, nl. de Ruyter op eene zeekoets vergezeld door Tritons, enz., over de zee rijdende. (Door *R. de Hooghe?*) Zonder de Missive en vers. br. fol. Fraai gekleurd.

71 Groote kaart v. de *Rivier v. Chetham of Rochester;* in het midden links het fort v. *Shirenasse*, daaronder de aankomende Holl. schepen; bovenaan regts het dorp Rochester met de verbrande Eng. schepen, en onderaan de *Rivier v. Londen*, en: „Korte Aenwijsinge v. 't gene uytgevoert is „door een gedeelte v. 's Landts oorlogs vloot," enz. Fraai geëtst door *M. Comans*, met adres v. *Jst. Danckerts*. br. fol. Hg. 42 dm.,

br. 51 dm. *Fraai en zeldzaam.* — Het Ex. v. deze plaat in den ... v. d. Heer A. v. Stolk is aan de linkerzijde 5 dm. breeder, en heeft onderaan een uitvoerig verhaal (hg. 13 dm.) v. den togt in 5 kol. met adres van *Pt. Arentsz.* in de Beursstraat te Amst.

2272 „Afbeeldinge v. de Rivieren v. London en Rochester." Opschrift boven eene uitvoerige landkaart v. de Theems en de gedeelten der graafschappen Essex en Kent; daaronder een verhaal der onderneming in 3 kolommen met opschrift: „Kaerte v. d. Rivieren v. Londen en Rochester „of Chetham," enz. Met adres v. *N. Visscher.* fol. De kaart hg. 20 dm. met verhaal 41 dm., br. 29 dm.

2273 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch grooter, met opschrift: „Perfect „Afbeeld. v. de Rivier v. Londen," enz. met een afzonderlijk kaartje links, v. een: „Gedeelte v. de Rivier v. Rochester." Amst. bij *F. de Wit.* Daaronder een uitvoerig Holl. verhaal, en lager hetz. verhaal in het Fransch, elk in 4 kol.; met adres van J. Venckel te Amsterdam in de Beursstraat, in de Historieschrijver. 1667. gr. fol. Hg. 26 dm., met h. verhaal 60 dm., br. 43 dm.

2274 (19 Junij.) „Den triomfeerenden zeeheld Michiel Adr. de Ruyter, L. Ad„mirael Generael van Hollandt, etc." Eenregelig bovenschrift v. eene fraaije en uitvoerige zinneprent ter eere van de Ruyter, die voorgesteld wordt zittende op een open zegekar, als eene groote schelp, welke door 2 zeepaarden verzeld van tritons, enz. over de zee gevoerd wordt. — Daaronder ven naast elkander een weinig veranderde copiën der afbeeldingen van *Scapeia* en *Chattam* (zie N°. 2255*a*); daaronder links copiën der kleine platen 1—4 (2 naast, 2 boven elkander) en regts 5. 6, welke hierboven, N°. 2255 *b* beschreven zijn.

De copiën der kleinere plaatjes zijn nagenoeg even groot als de originelen; van de 2 groote afbeeldingen zijn de copiën echter slechts 35 en 32 dm. br. en 12¾ hg., terwijl die op N°. 2258, 42 dm. br. en 25 dm. hoog zijn. Zonder naam v. grav., met adres *v. Jst. Danckerts* te Amsterdam in de Calverstraat, in de Danckers. br. fol. Hg. 48½ dm., br. 73 dm. *Hoogst zeldzaam.* Van deze plaat heb ik nooit een ander Ex. ontmoet. Het is de oude zinneprent voor Piet Heyn (N°. 1598), voor de Ruiter veelzins veranderd. — Zie ook N°. 2202.

2275 Zinneprent op de aanvoerders van deze onderneming. — De Ruiter en W. J. van Gent (kniestukken) staan naast elkander, ieder met eene commandostaf in de hand (links de R., regts van Gent); vóór hen zit Victoria, in de regterhand den Mercuriusstaf, in de linkerhand een olijftak houdende. — *Onafgemaakte* plaat zonder éénigen naam, vers, initiaal of jaar, doch hoogst waarschijnlijk ter eere van deze onderneming gemaakt. De plaat *schijnt* een deel eener grootere voorstelling te zijn, doch daar ze rondom door eene flaauwe lijn omgeven is, zal ze wel afzonderlijk gegraveerd zijn. fol. Hg. 33, br. 26 dm. — Dit Ex. is het *éénigste* dat ik ooit zag.

2276 Zinneprent ter eere van C. de Witt, 's lands gevolmagtigde op de vloot bij de expeditie tegen Rochester en Chattam. Op den voorgrond, links, zit C. de Witt ten voeten uit, in harnas met eene tunica om; naast hem Victoria, die de hoorn des overvloeds uitstort; regts de Theems en het fort Sheerness in brand, daarboven de Faam, zijn roem uitblazende. In breeden bloemrand, bovenaan het wapen v. Dordrecht onderaan dat v.

de Witt. Naar de schilderij (welke in 1670 door de stad Dordrecht op de justitiekamer aldaar gehangen werd, waarover de Engelschen zich in 1672 nog beklaagden.) Zonder naam v. grav. (enkele gedeelten door *R. de Hooghe?*) br. fol. Hg. 48, br. 69 dm. *Weinig voorkomend.* — Hieronder in HS. de vertaling v. h. Latijnsche opschrift, dat in Junij 1670 in vergulde letteren in de lijst v. deze schilderij geplaatst werd.

77 Als voren (zinneprent voor de Witt) zeer verkleind, naar de origin. schets
a door *S. Fokke.* br. 4°. Uit Wagenaar XIII. 478.
b Dezelfde pl., afdruk in blaauw.
c Dezelfde pl., *proefdruk* vóór alle letter.

78 Afbeelding v. den Gouden Kop met deksel, aan C. de Witt vereerd,
a wegens de overwinning op Chattam. Door *J. Myling*, naar de teekening v. *A. Schouman*, naar het origineel bij de Familie berustende. 8°. Uit: Wagenaar XIV, Bijvoegs.? of een dergelijk werk.
b Hetzelfde; de origineele *teekening* in kleuren, vertoonende den kop in natuurlijke grootte, door *A. Schouman*. Hg. 30, br. 23 dm., gr. 4°. Deze gouden kop heeft in 1869 nog geprijkt op de Tentoonstelling van Nederl. Wapenen, krijgsattributen, enz. uit den voortijd, in *Arti et Amicitiae* te Amsterdam gehouden en behoorde toen aan Mr. H. C. J. Hoog te Leiden.

79 C. de Witt ten voeten uit als voren, doch als standbeeld, in kuras, met mantel en kommandostaf; achter hem de in brand staande Engelsche vloot bij Chattam. Zinneprent. — De schilderij van Chattam te Dordrecht door het graauw vernield. — 2 pl. zonder naam, (door *J. Luyken.*) kl. br. 4°. Afzonderl. afdrukken uit Gottfried, Kronijk.

80 „Overtogt uit Engeland en intrede te Breda der Engelsche Ambassadeurs, „in 7 platen." — De Engelsche Ambassadeurs v. Breda, gaan scheep te ter Heide naar Zeeland. — Beide aldus vermeld in: Schouwburg der Nederl. 1759. bl. 91 en 109.
Ik vermoed dat deze platen gedeelten waren van de groote plaat, N°.2284 over den Vrede van Breda, in 9 voorstellingen verdeeld, althans heb ik hierover nooit afzonderlijke platen gezien of ergens elders vermeld gevonden en betwijfel zeer of ze bestaan.

81 **(31 Julij.)** Sluiten van den vrede te Breda tusschen Engeland en Nederl.
a (Wagenaar. XIII, 263—268. Holl. Mercurius. 1667. bl. 96 en volg.) — Zeer fraaije afbeelding in 10 afdeelingen (A—I) op één blad. In het midden de grootste afbeelding, H, nl. van de zaal met de afgevaardigden, staande rondom een tafel en bezweerende den vrede (de voorstelling zeer gelijk aan die van G. Terburg op de schilderij van den vrede te Munster); boven de afgevaardigden vertoont zich in eene lichte wolk het beeld des vredes met palmtak, enz.; boven *deze* afbeeld. (gem[t]. H.) een 3reg. opschrift: „D'Eeuwige „gedenk-teekene v. de Eng. en Nederl. Oorlog en Vreede, gesloten tot „Breda, 31 Julij, en geratificeert 24 Aug. 1667." — Onder deze afbeelding die der „Victori en Vreugde-Vuren, gehouden 7 Sept., enz." te Breda, get. K.; links en regts 4 (dus 8) kleinere afbeeldingen van de zeeslagen in dezen oorlog, brand v. Londen, togt naar Chattam en Publicatie v. de vrede, boven elke 1reg. uitlegging, gem[t]. A—G, I. — Fraai gegrav. plaat zonder eenigen naam (door *A. Blooteling?*) Met afzonderl. uitvoerige uitlegging van alle voorstellingen, met opschrift: „Eeuwige gedenck-„teekenen v. d. Eng. en Ned. Oorlog en Vreede." Amst. *M. Doornick*, op

den Vijgendam. 1672. in 4 kol. De geheele pl. hg. 42½ dm., met uitlegg. 63½ dm., br. 53 dm. br. fol. *Fraaije plaat in uitmuntenden staat.*

b Dezelfde beschrijving, latere druk, ook met adres v. *M. Doornick*; hoewel deze verklaring ook in Duitsche letters gedrukt is, zoo is de 1e regel v. h. opschrift der verklaring in Latijnsche letters; in het vorige in Duitsche karakters; bovendien ontbreekt in dezen druk een kort verhaal over den oorlog, dat in het vorig Ex., vóór de uitlegging staat. Wijl de plaat bij deze verklaring ontbreekt, kan ik niet zeggen of zij ook in iets van den vorigen druk afwijkt.

c Afzonderlijke afdruk v. de groote afbeelding (het bezweeren v. d. Vrede) met het bovenschrift; onderaan regts gem[t].: f°. 249. — Behoort in „Kort en Bondigh Verhael v. d. Oorlog." Uitgave v. *M. W. Doornick* te Amst. 1667. — Zie eene andere uitgave v. deze plaat voor het ... boek n°. 2283.

2282 Naauwkeurige en fraaije kopij der voorgaande plaat, doch de 8 kleine afbeeldingen iets minder hoog, met cursieve opschriften *onder* deze; verder met een doorloopend opschrift boven de geheele plaat: „Eeuwige gedenk„teek. v. de Eng. en Nederl. oorlog en vreede." Zonder naam v. grav. Hierbij dezelfde uitlegging als bij 2281 *b*, doch geheel in Latijnsche letters met adres v. *F. de Wit*. Hg. 37 dm., met uitlegg. 55 dm., br. 51 dm. br. fol.

2283 Zeer veranderde copiën der voorgaande afbeeldingen H en K, hier aan elkander op eene plaat vereenigd; die van K is juist omgekeerd en ... verkort. Boven de beide voorstellingen de geopende hemel met de Engelsche en Hollandsche Maagden die elkander de hand reiken, regts vele zinnebeeldige personen, links 3 engelen met een bandelier waarop: *Pax una triumphis innum. potior.* Beide afbeeldingen zijn smaller, doch hooger dan de origineele. Met vele letters en N°. in de pl., die eene (hier niet aanwezige) beschrijving aanduiden. Zonder naam van grav. Van ... regts gen°. fol. 249. — Behoort *welligt* in de uitgave van het „Kort en „Bondigh Verhael v. d. Oorlogh," in 1667 te 's Hage bij *Jacob Benjamin* verschenen. Hg. 28 dm., br. 35 dm. br. fol. *Hoogst zeldzaam.*

2284 Hetzelfde (nl. het bezweren v. den vrede, enz.) in 9 afbeeldingen gemerkt

a A—I. — Eene groote in het midden, 2 zeer breede, onder- en bovenaan, en 6 breed 12°. pl., 3 ter regter- en 3 ter linkerzijde, te zamen op 1 br. fol. blad, met 2 reg. opschrift boven de middelste afbeelding, nl. van het sluiten van den vrede: „Vreedehandelingh tot Breda op den 31 July, ende „geratificeert 24 Aug. 1667" en daaronder verklaring der pl.; voorts 2 regels uitlegging onder ieder der kleine plaatjes. De groote afbeelding is geheel in den geest van het sluiten van den vrede te Munster door *Terburg*; A en I (de onderste en bovenste pl.) stellen de aankomst en het vertrek der Engelsche ambassadeurs van Breda voor, D het kasteel van Breda, C, E—H de festiviteiten bij die gelegenheid. Fraai *geëtst* door *R. de Hooghe*. Met adres van *N. Visscher* (onderaan *in* de afbeelding I.) br. fol. Hg. 43, br. 54 dm.

b Dezelfde pl., latere doch fraaije afdruk met adres van *J. Ottens* te Amsterdam (*circa* 1750), *onder* de afbeelding I.; zonder adres van *N. Visscher*.

c Dezelfde pl.; *proefdruk* vóór alle letter, vóór de op- en onderschriften; doch met de uitlegging der bovenste afbeelding en den naam van *N. Visscher* in keurig handschrift; onder dien naam van *N. Visscher*

staat geschreven: „mijn naam met een klein lettertje," (waarschijnlijk van de hand van N. Visscher zelven.) De naam v. *R. de Hooghe* is onderaan in de groote afbeelding gegraveerd. — *Uniek Ex.*

!85 Hetzelfde, geheel in denzelfden geest, doch ten eenemale verschillend; in het
a midden eene groote afbeelding van het sluiten des vredes (grooter dan de voorgaande), daarboven eene breede voorstelling van de intrede der Engelsche ambassadeurs (smaller dan de voorgaande), ter regter- en linkerzijde 4 (dus 8) kleinere afbeeldingen der feesten, ieder met 2 reg. Holl. uitlegging. Met hetzelfde Holl. onderschrift dat op de vorige pl. bovenaan staat: „Vreedehandelingh, enz.," en daaronder 1 reg. cursijf Engelsch opschrift en 4 reg. Eng. uitlegging der afbeeldingen, gemt.: A—K. Zonder naam v. graveur, doch ontwijfelbaar door *Rom. de Hooghe*, of uit zijne school. Hg. 39½, br. 55 dm. br. fol. — Onder het Ex. van deze pl. in de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rott., is eene breedvoerige beschrijving (hg. 20 dm.) v. d. vredehandel te Breda in 4 kol. met adres v. *N. Visscher* te Amst.

b Dezelfde pl., latere en veel slechtere druk, met adres van *J. Ottens* te Amsterdam.

88 Hetzelfde, versmalde en slechte kopij der groote voorgaande afbeelding; ter weerszijde 3 (dus 6) kleinere plaatjes van de verschillende zeegevechten in dezen oorlog voorgevallen, onderaan 4 pl. naast elkander van de feesten bij den vrede en van het verbranden der schepen bij Rochester. Met 1 reg. bovenschrift: „D'eeuwige gedenck-teeckenen v. de Engelsche en „Neederl. Oorlogh en Vreede" en dezelfde 2 reg. Holl., 1 reg. curs. Eng. onderschrift en 4 reg. Eng. uitlegging der afbeeldingen A—K. Slechte grav. Zonder naam met adres v. *J. Cralinge*. br. fol. Hg. 40½ dm., br. 50 dm. *Zeer zeldzaam.*

89 (24 Aug.) „Publicatie v. d. Vrede tusschen Engelant ende de Ver-
a „eenigde Nederlanden." — Afdruk van de ratificatie v. d. vrede, d. 14/24 Aug. te Breda gepubliceerd, in het *Hollandsch*; 40 regels met 4 reg. bovenschrift; van ond. de zegels en *eigene handteekeningen* der 2 Eng. ambassadeurs: *Th. Hollis* en *H. Coventry* en der 5 Holl. afgevaardigden *Ripperda*, *Beverningk*, en and., 1 folio blad in plano. *Hoogst zeldzaam.* — Een dergelijk Exemplaar met onderteekeningen en zegels (welligt ditzelfde Ex.) wordt ook vermeld in den: „Schouwburg der Nederl. Amst. 1759. bl. 91."
Wijl ik van dit stuk, dat mij steeds *uniek* voorkwam, nog eens op de auctie van de Bibliotheek v. Prof. Tijdeman een dergelijk Ex. met zegels en onderteekeningen heb gezien, dacht ik dat zegels en cachetten gefacsimileerd of met een' stempel op deze bladen gedrukt waren, doch de verschillen in de handteekeningen en de plaatsing der zegels doen duidelijk zien dat ze werkelijk *eigenhandig* geschreven en gezegeld zijn.

b Hetzelfde, in het *Engelsch*, met 4 reg. Eng. bovenschrift: „Publication „of the Peace between England a. the United Netherlands." — Afdruk v. de ratificatie in h. Engelsch, 43 regels met 4 reg. bovenschrift, met dezelfde 2 en 5 zegels en *eigenhand.* onderteekeningen. 1 folio blad in plano. *Uiterst zeldzaam.*

90 Zinneprent op den Vrede. — „Vreedegezandt, Bootschappende de Ratifi-„catie der Engelsche en Nederl. Vreede, uytgewisselt te Breda, 24 Ooghst-„maendt 1667." Boven dit 5reg. opschrift eene zinneprent; op den voor-

grond de Vrede die Mars gebonden houdt, regts de Maagd der 7 Pr op eene vestingmuur staande, links Aakue uit zijne gevangenis Loeren komende, op den achtergrond Neptunus over eene zee met schepen rijdende. Van ond. een uitvoerig vers in 3 kol., door *G. v. Leiden* (den schilder). Met adres van *M. W. Doorniek* te Amsterdam. 16 De pl. zonder naam v. graveur. gr. fol. hg. 22 dm., met vers dm., br. 41 dm. *Zeldzaam.*

2291 Zinnebeeldt op het Vredeverbondt. Met gedrukt vers. Amst. H. Swart br. fol. — Zie Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860, N°. 760.

2292 *Geteekende* afbeelding v. een' penning dien de Regering van Amsterdam op den Vrede te Breda heeft laten slaan; de Bataafsche Leeuw met een kanon tusschen de pooten, en omschrift: *Sic fines nostros, hic tutamur et undas.* Fraaije *teekening* in O. I. inkt. Afgebeeld bij v. Loon, II bl. 554. — Hierbij een berigt van de hand v. den Penningkundige A. Schoemaker, dat deze penning eerst d. 21 Julij 1668 gereed was en de gouden Exempl. toen aan de regerende HH. Burgemeesters en Raden v. Amsterdam is uitgedeeld geworden.

2293 „Bruyloft-Trompet bij gelegenheid v. h. Huwelijk v. Corn. Tromp."- Gedrukte verzen met het portret van Tromp in houtsnede. Amsterdam, *C. Stichter.* br. fol. — Zie: Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 761.

2294 (1668.) „Victoriën der Nederl. Geoct. O. (*Sic!* niet: O. Ind.) Comp. in „het Koninkrijck van Macasser door den Ed. Heer C. Speelman." Opschrift op eene label boven eene afbeelding à vol d'oiseau v. h. land van Macasser, met de voornaamste gevechten in 1666, 67 en 68 aldaar geleverd. Boven in de plaat links het portret v. Speelman, regts dat v. Radja Palacca, koning der Bougies, daartusschen de afbeelding v. 2 gevechten. Onder de plaat eene korte beschrijving (in 4 kol.) v. d. oorlog, met 3 reg. opschrift, een 6reg. vers van Vondel, een ander 4reg. vers en opdragt van *R. de Hooghe.* Fraai geëtst door *R. de Hooghe.* br. fol. Hg. 40, met verhaal 51 dm., br. 55 dm.

2295 „Het oordeel Godts over de werelt. Van J. R(othe?) 1668. — Aldus vermeld in den Catalogus mijner auctie v. Historieprenten (van J. H. Arnold te Apeldoorn.) Mei 1843. bl. 7. N°. 103. Waarschijnlijk titel van een pamflet.

2296 (9 Oct.) Eereprent voor Franc. de Moura, Markgraaf v. Castel-Rodrigo bij gelegenheid van zijn vertrek als Gouv. Gen. der Spaansche Nederl. uit Antwerpen. (Holl. Merc. 1668. bl. 163.) — de Moura staande, gekroond door Pallas en Mercurius; bovenaan de portretten v. Chr. en Eman. de Moura. Met Lat. in- en onderschrift naar *E. Quellinus* door *H. Quellinus.* gr. fol. — Zie Catal. Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 764.

2297 (1669.) Profil v. Amsterdam en der bolwerken aan de landzijde v. d. Amstel, in 1669 gemaakt. Links de Utrechtsche, regts de Muiderpoort; bovenaan links het oude zegel (een koggeschip zonder roer), regts het wapen der stad. Met 24 reg. gegraveerd vers op de uitbreiding en heerlijkheid der stad, door *C. V.* „Aan 't schiprijck Ykant plagt," enz. Fraaije graveure door *P. Rodingh.* 1669. br. fol. Hg. 41, br. 54 dm.

2298 Gevecht tusschen de Boeren en Soldaten om en in Brussel, ten gevolge van den moord door een Spaansche soldaat op een' boer gepleegd (door *J. Luyken.*) br. 4°. Uit Gottfried, Kronijk. Van acht. onbedrukt.

2299 Uitvoerige afbeelding van de voorzijde van een, en de achterzijde van een ander kanon, grootste soort, elk lang 12 Rijnl. voeten, het eene 7990,

het andere 8000 pond zwaar, met talrijke zinnebeelden versierd, door den geschutgieter *Alb. Bennings* te Lubeck in 1669 gegoten en aan de Staten Gener. der Nederlanden geschonken, tot dank voor de prompte voldoening zijner leverantiën; zijnde deze 2 kanonnen de laatsten der 157 stukken geschut die alleen te Hamburg en Lubeck gedurende den afgeloopen oorlog gegoten zijn, terwijl er vele duizenden stukken van allerlei grootte òf gekocht, òf in 13 fabrieken te gelijk vervaardigd werden. (Door die gereede betaling was ook de prijs van het metaal zoozeer gedaald, dat de 100 ponden te Amsterdam slechts 66 gl. 19 st. en 10½ penn. kostten.) — Deze kanonnen dragen onderaan den naam v. *Alb. Bennings* te Lubeck 1669, daarboven het Holl. wapenschild met den leeuw, en omschrift: *Vigilate Deo confidentes*, voorts vele zinnebeelden, in het midden de uitvoerige afbeelding van een' zeeslag; hooger de namen en wapens van Joh. Eleman en G. Hasselaer, Directeuren van het krijgswezen (rei armament. praefecti) en eindelijk eenige zinnebeelden en lofwerk. — Boven de afbeelding der kanonnen een groot veld met zinnebeelden van den oorlog; het Holl. wapenschild waaromheen Mars, Bellona en Neptunus, en 2 reg. gegrav. Lat. inschrift. Onder de plaat een 6reg. uitvoerig Lat. gegrav. verhaal over die kanonnen, waaruit alle bovenstaande bijzonderheden genomen zijn. — *Uitmuntende* en *zéér zeldzame* gravure, naar de teekening van *Adr. v. de Velde*, door *A. Blooteling*, 1671. br. fol. Hg. 59½ dm., br. 75 dm.

Deze kostbare stukken werden steeds te Delft bewaard, en zijn omstreeks 1810 door de Franschen naar Parijs weggevoerd, en na 1815 op gezag van deze gegraveerde plaat, wel als bewijs van eigendom terug geëischt, doch ze waren reeds in 1814 door de Geällieerden mede genomen; één der twee stukken prijkt nu te Berlijn, het andere te Weenen. — Zie eene kleinere afbeelding dezer kanonnen en mededeeling dezer laatste bijzonderheden, in: *F. A. F. Delprat*, Geschied. d. Nederl. Artillerie in de 17e eeuw. Breda. 1861, en de mededeeling v. d. Heer C. v. Maanen, in De Navorscher XVI. 1866. blz. 202—204.

In den: Schouwburg d. Nederl. 1759, bl. 107, zijn deze kanonnen vermeld als te Delft gegoten, en de plaat als in 2 bladen bestaande, opgegeven.

00 (1670.) Spotprent op den Paus, met bovenschrift: *Gorgoneum caput*. Dezelfde plaat als beschreven is onder N°. 440, als copie eener andere plaat van 1580, welk jaar in het bovenschrift der klok hier is veranderd in 1670, bij gelegenheid der verkiezing van Clemens X in dit jaar. Met hetzelfde 8reg. vers, en daaronder: „Na de Copije gedrukt tot Romen." Hg. met vers 32 dm., br. 24 dm.

01 (1670. 25 Sept.) „Beschryving der nieuwlyks uitgevonden en geoctrojeerde „Slang-brand-spuiten en haare wijze van brand-blussen, tegenwoordig binnen Amsterdam in gebruik zijnde, behelz. wijders aanwijzing van 't verschil tusschen hare uitwerking, en die van d'oude Blus-gereedschappen „en Spuiten, zo uit de werktuigen zelve, als tot de blussing der Branden, welke binnen deze Stad, onder 't gebruik van beyde, zijn voorgevallen. Door derzelver Inventeur *Jan van der Heide* en Jan van der „Heide de Jonge, Generaal Brandmeester v. Amsterdam. [1]) Amst. J.

---

[1]) Het blijkt uit dezen titel in verband met dien van N°. 29 en 30 (blz. 343), dat de oude JAN V. D. HEIDE en zijn broeder NIC. V. D.

„Rieuwertsz., Stadsdrukker en boekverkooper in de Beursstraat, in 't ...
„laarsboek. 1690. fol. Titel, Voorrede, Privil. 4 bl. Beschrijving. 50 bl. ...
pl. gen⁰. 1—19, (pl. 5 is ongen*.; 7 is gen*. 6; 14 is gen*. ...
waarvan 7 met Holl. en Fransche onderschriften en gegraveerd ...
N*. 4b, 6, 13, 14c, 16, 18, 19, 26, geëtst) door den uitvinder en ...
nemenden schilder *Jan v. d. Heide.*
Hetzelfde werk, 2e druk. Gedrukt voor de Erfgenaamen van *Jan* ...
der Heiden. (De naam van v. d. Heide is in de 1e druk zonder ...
dezen en op N⁰. 29 en 30 met n.) Amst. 1735. Met 25 platen, ...
dezelfde als de vorige en 6 kleinere, halfvels platen er bijgevoegd. — ...
tekst is een woordelijke nadruk v. de vorige uitgave, vermeerderd ...
1 bl. *Naberigt* en 1 bl. Uitlegging der 6 bijgevoegde pl.; de 19 ...
zijn goed genommerd.
Ik wenschte dit werk op den datum v. 12 Jan. 1673 (zie pl. 7) ...
plaatsen, wijl toen deze slang-brandspuiten voor het eerst met dit ...
tende gevolg gewerkt hebben, dat sedert geene oude spuiten meer ...
zijn; wijl de beschrijving echter verloren zoude gaan onder al de ...
ten van het belangrijke jaar 1673, heb ik het hier geplaatst, ...
de brand v. 25 Oct. 1670 hierin op pl. 6 afgebeeld is. Ook ...
v. d. Heide op bl. 13 (onderaan) dat een brand die den 25en Sept. 16..
uitbarstte en 3 dagen duurde, waarbij de oude brandspuiten niets ...
ten, hem het eerst naar een beter bluschmiddel hadden doen omzien.
Dewijl dit Exemplaar *onvergelijkelijk* is wegens volledigheid en de 4 ...
teekeningen, 16 proefdrukken, 4 kleinere etsen en de 46 bijplaten, ...
van vele *zéér zeldzaam*, zijn alle platen hier uitvoerig beschreven.

Portret v. J. v. d. Heide (geb. te Gorkum. 1637. ob. te Amst. 28 Sept.
1712.) *aet.* 24. Kniestuk regts, zittende, een blad papier in de regter,
een passer in de linkerhand houdende. *Teekening* in O. I. inkt. Zonder
naam (door *T. H. Jelgersma?*) Hg. 19, br. 16 dm. fol. — Nooit in plaat gebragt.

1e pl. Afbeelding van de oude en nieuwe Brandspuiten. fol. Hg. 36 dm,
a br. 24 dm.
b Dez. plaat, fraaije *proefdruk* vóór alle letter en vóór de letters in de plaat.
c Dezelfde voorstelling. Uitmuntende *teekening* met de pen en ...
O. I. inkt voor de voorgaande plaat. (Door *J. v. der Heide.*) Uit het
Kabinet *Verstolk.*
2e pl. Afbeelding van het verschil der voordeelen der oude en nieuwe
a brandspuiten, vooral wat het bereiken der brandende gebouwen betreft.
br. fol. Hg. 36, br. 46 dm.
b Dezelfde plaat, latere afdruk uit de 2e uitg., met 1 reg. bovenschrift:
„Afbeelding v. 't verschil" enz., wat in de voorstelling gegraveerd is,
die daardoor minder hoog is.
3e pl. *a* (1652. 7 Julij.) Brand van het Oude Stadhuis. br. fol. Hg. 36, br. 46 dm.
b Dez. pl., latere afdruk uit de 2e uitgave, met 1 reg. curs. bovenschrift:
„Afbeelding v. d. Brandt," enz. wat in de voorstelling gegraveerd is, die
daardoor een duim korter is.

HEIDE, de uitvinders dezer spuiten waren, en de jonge V. D. HEIDE
daaraan geen deel had.

c Dezelfde plaat, fraaije *proefdruk* vóór alle letter en vóór de letters op de pl.
4e pl. (1658. 5 Dec.) Brand op de Oude Schans. fol. Hg. 35, br. 23 dm.
b Dezelfde voorstelling, veel kleiner en fraai geëtst door (*J. v. d. Heide.*) Zonder eenigen naam. kl. 4°. Hg. 20½, br. 15 dm. *Uiterst zeldzaam.*
5e pl. *a* (1669. 29 Dec.) Brand op de Lauriergracht. Hg. 36, br. 23 dm. In den 1en druk ongen°.
b Dezelfde pl. fraaije *proefdruk* vóór alle letter. Met aanduidingen voor den grav. op de plaat.
c Dezelfde voorstelling, veel kleiner en fraai gegraveerd. Zonder eenigen naam. Bovenaan links een opengebleven vak voor een inschrift. kl. 4°. Hg. 19, br. 13 dm. Znd. nm. v. grav., door? *Uiterst zeldz.*
6e pl. (1670. 25 Oct.) Brand van 6 huizen op het Nieuwe Eiland, (door *J. v. d. Heide.*) fol. Hg. 35, br. 23 dm.
7e pl. (1673. 12 Jan.) Brand in de Admiraliteits lijnbanen. br. fol. Hg. 33. br. 43 dm. In den 1en druk gen°. 6. (dus in die uitgave twee platen N°. 6.)
8e pl. *a* (1679. 27 Julij.) Brand op de Elandsgracht. br. fol. Hg. 32, br. 42 dm.
b Dezelfde pl., uitmuntende *proefdruk* vóór alle letter, vóór vele veranderingen en hartseeringen.
9e pl. (1680. 4 Junij.) Brand van 8 lijnbanen. br. fol. Hg. 26,
a br. 33 dm.
b Dez. pl., fraaije *proefdruk* vóór vele hartseeringen en vóór alle e tter.
10e pl. Ruïne der 8 lijnbanen, den 4den Junij 1680 verbrand. br. fol.
a Hg. 24, br. 34 dm.
b Dez. pl., fraaije *proefdruk* vóór alle letter en vele hartseeringen.
c Dez. voorstelling, uitmuntende *teekening* voor de plaat; (door *J. van der Heide.*) Uit het Kabinet *Verstolk.*
11e pl. (1682. 2 Jan.) Brand van 2 huizen in de Nieuwstraat, 2 Jan. 1682.
a fol. Hg. 31. br. 17 dm.
12e pl. (1682. 18 April.) Ruïne van de verbrandde Zeeperij. fol. Hg. 33,
a br. 19 dm.
b Dez. pl. *proefdruk* vóór de letters in het onderdeel der pl.
c Dez. pl. *proefdruk* vóór alle letter.
13e pl. (1682. 25 Dec.) Brand in de Goudsbloemsstraat. (Door *J. v. d.*
a *Heide.*) kl. fol. Hg. 30, br. 22 dm.
b Dez. pl., *contre-épreuve.*
14e pl. *a* (1683. 26 April.) Brand op de Heerengracht bij de Hartenstraat. fol. Hg. 34, br. 23 dm. In den 1e druk gen°.: 13, zoodat n°. 14 ontbreekt.
b Dez. pl., fraaije *proefdruk* vóór alle letter.
c Dezelfde voorstelling, veel verkleind. (Door *J. v. d. Heide*) gr. 4°. Hg. 21, br. 14 dm. *Uiterst zeldzaam.*
15e pl. (1683. 17 Dec.) Brand v. eene terpentijnolie-branderij. kl. fol. Hg. 25, br. 21 dm.
16e pl. (1684. 12 Jan.) Brand op de Leidschegracht. (Door *J. v. d. Heide.*) Hg. 35, br. 25 dm.
17e pl. Ruïne van het voorgaande verbrandde huis. 1684. 12 Jan. fol. Hg. 36,
a br. 25 dm.
b Dez. pl., *contre-épreuve.*

c Dez. pl., *proefdruk* vóór de letter, doch met den naam *J. Mulder* als graveur op den steen onderaan links.
d Dez. pl., met denzelfden naam v. *Mulder*, doch vóór de ladder en de touwen, die op de afdrukken *a*, *b*, *c* voorkomen en hier met rood bij zijn aangegeven. *Uniek*.
e Dez. voorstelling, fraaije *teekening* in O. I. inkt voor de voorgaande pl., doch zonder de menschen op brug en straat, die op de plaat voorkomen. (Door *J. v. d. Heide*.) Uit het Kabinet *Verstolk*.
18e pl. (1684. 20 Julij.) Brand in de Bloedstraat. (Door *J. v. d. Heide*.) kl. Hg. 36, br. 22 dm.
19e pl. (1690. 14 Mei.) Brand van een schip. (Door *J. v. d. Heide*.)
a br. fol. Hg. 28, br. 31 dm.
b Dez. pl., eenigzins verkleind, met Holl. opschr. br. 4°. Hg. 19, br. 23 in *Supplementplaten* der 2e uitgave van 1735.
20e pl. *a* (1682. 15 April.) Brand op Vlooijenburg. fol. Hg. 32, br. 20 dm.
b Dez. pl., *proefdruk* vóór de letter.
21e pl. (1699. 5 Mei.) Brand van eenen oliemolen bij Wormer. br. fol.
a Hg. 19, br. 23 dm.
b Dez. pl., *proefdruk* vóór de letter.
Van dezen brand vermeldt de Schouwburg d. Nederl. 1759. bl. 159. eene afbeelding *geëtst* door *L. Scherm*.
22e pl. Het Stadhuis (Paleis) te Amsterdam van achteren, met de proeven
a in 1672 en 73 door de v. d. Heyden's met de brandspuit genomen. kl. fol. Hg. 25, br. 12 dm.
b Dez. pl., *proefdruk* vóór alle letter.
c Dez. pl., met een berigt over die proeven, afzonderlijk gegrav. op een plaatje boven de afbeelding.
23e pl. Het binnenplein van de Beurs te Amsterdam, met de proeven jaar-
a lijks aldaar met de spuiten genomen. kl. fol. Hg. 25, br. 12 dm.
b Dez. pl., *proefdruk* vóór de letter.
c Dez. pl., met berigt, op een afzonderlijk plaatje boven de afbeelding.
24e pl. De Westertoren te Amsterdam en proeven daarop genomen. kl. fol.
a Hg. 25½, br. 12 dm.
b Dez. pl., *proefdruk* vóór alle letter.
c Dez. pl., met gegrav. berigt op een afzond. plaatje, boven de afbeelding.
25e pl. De toren van Onze Lieve Vrouwe Kerk te Antwerpen, en de proeven daarop met de brandspuiten genomen. fol. Hg. 31, br. 18 dm.

BIJPRENTEN.

26 Ruïne van een uitgebrand huis op den hoek eener gracht. Eenigzins gelijkende op pl. 17, doch eene andere voorstelling die niet in het werk van v. d. Heide gevonden wordt. Fraai gegraveerd (door *J. v. d. Heide*), gelijk de verkleinde platen van N°. 4 en 14. — Deze 3 platen en N°. 5*c* zijn fraai uitgevoerd; ze zijn alle zonder op- of onderschrift, en het is mij onbekend waartoe ze behooren. Ik heb ze nooit anders dan bij mij aangetroffen; op een dezer platen is reeds door eene zeer oude hand geschreven: *Extra, extra raar*. — Op eene auctie in 1867 Dec. bij G. D. Bom te Amsterdam, zijn de koperen platen dezer 4 afbeeldingen en van een paar der volgende bijprenten verkocht, bij de kantoorboeken en verdere bescheiden

der firma: Erven *Arend Almenum*, tot nu onlangs leveranciers der stadsbrandspuiten, en in dezen opvolgers der van der Heidens.

27 Verschillende studien van 7 manspersonen, werkende aan de brandspuit, op de platen van het boek van *v. d. Heyden* of op de volgende bijprenten verkleind voorkomende. Fraai met potlood geteekend. Zonder naam (door *J. van der Heiden.*) 1 bl. br. fol. Hg. 19, br. 30 dm. Uit de collectie *F. de Kat*.

28 „Afbeelding v. h. gebruyck der op nieuw gepractiseerde houte Brandspuy-„ten met koper binnewerck, seer dienstigh... om met weynigh volck en „moeyten Brand te blussen, enz. — Representation de l'usage des Esclis-„soires à feu," etc. — Afbeelding in 4 afdeelingen (2 naast, 2 boven elkander) *a.* van een schip, *b.* van 2 brandspuiten, *c.* v. eene kerk in brand, *d.* v. een molen in brand. — Zeer fraai geëtst door *M. Comans*, 1667. br. fol. Onder deze pl. bovenstaand opschrift met de uitlegging in het Hollandsch en Fransch en lager een vers: „Op het Konststuck der brandspuyten," in 4 kol.: „Geen straffer strijdt en twist," enz. gr. fol. De pl. hg. 42 dm., met uitlegg. 70 dm., br. 53 dm. *Uiterst zeldzaam.* Ik heb van deze plaat slechts nog éénmaal een Exempl. aangetroffen.
Deze plaat werd gemaakt om eene nieuwe soort brandspuiten aan te bevelen, welke voor de Gecommitteerde der Staten Gener. voor het verkrijgen van een Octrooi geprobeerd is, doch geen gevolg schijnt gehad te hebben. De plaat was te bekomen bij *Jac. Quack* postmeester te Rotterdam, bij *M. Comans* te Amsterdam, op de hoek van de Bloemstraat, in de Gouden Zon en bij *Gilles Comans*, op het Droogbak te Amsterdam.
Dit was een voorlooper van de spuiten van v. d. Heide.

29 „Bericht, wegens de nieuw-geïnventeerde en geoctroyeerde Slangbrandspui-„ten, uitgevonden door Jan en Nic. van der Heiden. Amst. gedrukt voor „de autheurs bij Jan Rieuwertsz. Boekverkooper en Ordin. drukker der „stad". 1677. Titel, Plaat en bl. 3—14. fol. *Van de hoogste zeldzaamheid.* De plaat is die welke hierna volgt. Dit boek behelst voornamelijk eene vergelijking der kosten van de oude en nieuwe brandspuiten.

30 „Afbeeldinghe van de nieu .geïnventeerde en geoctroyeerde slangbrand-
a „spuyten, vertoon. desz. figuur en manier van gebruick. Nieuwelyck uyt-„gevonden bij Jan van der Heyde, inventeur en opzichter van de stadts-„lantaarens tot Amsterdam en Nic. van der Heyde, gener. opsiender der „schutsluyzen en wateren derz. stede en geadmitt. landtmeeter." Opschrift boven in eene plaat, waarop een plein met een groot gebouw in brand, (het Zeeregt? aan de Buitenkant) en eene kerk (Oudezijds Kapel?) en toren (Montalbaans? — doch dan verkeerd geteekend) is afgebeeld, welke brand men bezig is met slangbrandspuiten te blusschen. Daaronder uitlegging der letters A—M en ter weerszijden 2 (dus 4) kleine afbeeldingen. Naar *Jan van der Heyde*, door *Stoopendaal*. — Daaronder in 2 kol. de beschrijvingen van: „De nieuw geïnvent. slangbrandspuiten" en 2 Holl. verzen van J. v. Petersom en A. Leeuw. „Aan de konstrijke Gebroeders „Joannes en Nic. v. d. Heiden." Jan v. d. Heiden (*sic*) geeft daarin zijne woonplaats op: te Haarlem op de Reguliersgracht; Nic. v. d. Heyde in de Nieuwe Teertuinen, in de Roode Galei te Amst. gr. fol. Hg. 36, met beschr. 58 dm., br. 45 dm.
De beschrijving is niet, en behoort ook niet onder het Ex. in het boek in 1677 uitgegeven. 1e Staat.

b Dezelfde pl., afdruk op *perkament*, zonder beschrijving, en waarvan de onderste afbeeldingen zijn afgesneden.
c Dezelfde pl., zeer veranderd; op den voorgrond regts eene opene gracht waaruit eene brandspuit water pompt; in het midden werken aan de ... en verder op vele menschen, die niet op de vorige zijn, enz. De pompen bij spuit A, B, C, E, F zijn geëtst door v. *J. v. d. Heide*. ... een bijgevoegd Fransch opschrift: „Dessein des pompes à boyau" ... en Fransche gegrav. uitlegging der letters A—M. Voorts met ... beschrijving der brandspuiten, in het Holl. en Fransch in 4 kol. ... elkander, zonder verzen. 2e Staat.
d Dezelfde pl., veranderd en opgesneden, met Holl. en Fransch opschrift ... uitlegging; andere en latere druk; de 3e kolom heeft hier ... regel; de vorige pl. 2 regels.
Van deze plaat heb ik nog een' lateren en slechteren druk gezien, ... aan het begin der uitlegging, die daar in 7 regels doorliep, en ... slechts 5 regels inneemt.
e Dezelfde pl.; veranderde fraaije afdruk, doch vóór de beschrijving
31 „Afbeelding der Geoctroj. Slangbrandspuiten. Nieuwelijk uytgevonden
a „door *Jan v. d. Heide* en *Jan v. d. Heide*, *de Jonge*, generaale Brand-„meester v. Amsterdam." Gegrav. 6 reg. Holl. en Fransch onderschrift ... eener afbeelding van een groot plein, waarop links eene kerk; daarnaast een huis (met St. Joris en den draak boven op den gevel) in brand; voorts tal van brandspuiten om te blusschen. Door *J. Mulder*. — Onder aan dezelfde gedrukte beschrijving in het Holl. en Fransch, als op de voorg. plaat. gr. fol. Hg. 32, met beschr. 57, br. 43 dm.
b Dezelfde plaat, met breede randen en afzonderlijke beschrijving. Latere druk van beide; de beschrijving heeft hier in de laatste kolom maar 4 letters, in de vorige eene heele regel.
c Dezelfde plaat, fraaije *proefdruk* vóór alle letter en vóór het Holl. en Fr. gegraveerde onderschrift.
32 „Afbeelding v. den Dam, h. Stadhuis, de Nieuwe Kerck, de Waag en de „Oude-Kerckstooren v. Amsterdam," met het beproeven der Brandspuiten, door J. v. d. Heyde en Jan v. d. Heyde de jonge, Gener. Brandmeesters v. Amst. Fraaije afbeelding v. d. Dam, waarboven in het midden, eene kerk en een schip in brand, ter weerszijde de beide zijden van een brandpenning. Met 5 reg. gegrav. onderschrift. Naar *J. v. d. Heiden*, door *J. van Vianen*. br. fol. Hg. 53, br. 67 dm. *Zeldzaam*.
33 „View of the Stadhouse and the Engines for extinguishing fire at Amster-„dam." — Gezigt van den Dam langs het Damrak en de huizen der Warmoesstraat. Naar *P. van Ryne*. London. April. 1752. br. fol. Hg. 26, br. 40 dm.
34 „Afbeelding der klijne Geoctroj. Slang- Brand- en Tuinspuitjes.... ter
a „bewaring v. landhuizen." Uitgevonden en te bekomen bij „J. v. d. H. en J. v. d. H. de Jonge" enz. — Afbeelding van een in brand staand buitenverblijf waarvan de vlam gebluscht wordt; bovenaan 2 vakken, elk met een opgeborgen brandspuit. Met gegrav. Holl. en Fransch onderschrift, waaronder: „Berigt en Instructie" in 2 kol. Geëtst, zonder naam (door *J. v. d. Heyde*). fol. Hg. 23 dm. met *Berigt* 29 dm., br. 26 dm.
b Dezelfde plaat, met het Berigt in het Fransch: „Avis et instruction," etc.
c Dezelfde plaat; met verandering gem. G. aan de spuit links, veel latere

en slechtere druk met: „Berigt" te kennen aan den laatsten regel 2e kol. die hier begint: *heeft*, in de vorige: *te schikken*.
d Afzonderlijke, doch slechte afdruk der veranderde plaat.
35 „The new sucking worme Engine, For the speedy and easy quenching „fires and draining Ponds. Approved graciously by their Majesties, who „have granted Letters patent for the sole use making and vending to „*John Lofting* of London, merchant. — Machina nova exuctoria vermi for„mis Flammis restinguendis aptissima." etc. — Afbeelding van een groot paleis en eene groote zuil, waarop de werking der brandspuiten geprobeerd wordt, met bovenstaande opschriften; van ond. Engelsche en Latijnsche uitlegging der letters A—G. — Met afzonderlijke uitvoerige beschrijving in beide talen en 9 paragraphen in 2 kol. gedrukt. Met adres v. d. uitvinder in Queenstreet te London of zijn agent *W. Griffith* in Charing Cross. — Zeer fraai gegrav. naar *Hatteveldt*, door *J. Kip* zonder eenigen datum (omstreeks 1690 of 1700?) gr. fol. Hg. 40 dm., met beschr. 61 dm. br., 47 dm. *Uiterst zeldzaam en zeer fraai.*
Ik vermoed dat dit eene navolging geweest is van v. d. Heide's Brandspuiten, onder de regering van Willem en Maria (want er staat: their Maj.) te Londen opgekomen, en waartegen de verklaring (N°. 47) gerigt zal zijn.
36 Afbeelding van eene brandspuit met toebehooren, gelijk die ten allen tijde
a gereed moet staan; met bovenschrift: „Bericht rakende 't gebruyck der „Slang-Brand-spuiten," en onder de pl. uitlegging der fig. O—Q. Naast de plaat: „Instructie v. 't gebruyck." enz. Haarlem, Marger. van Bancken, Stadtdrukster op de markt in de Blye druk. 1692. br. fol. De pl. hg. 14, br. 20 dm., met Bericht en Instructie. Hg. 35, br. 41 dm.
b Dezelfde plaat, met hetz. „Berigt" en „Instructie." Met adres van S. van der Heyden.
c Dezelfde plaat, afzonderlijke druk, zonder Berigt en Instr.
d Hetzelfde *Bericht* en *Instructie*. Afzonderlijke druk. 6 bladz. kl. 4°.
37 Andere afbeelding van eene brandspuit gelijk die ten allen tijde gereed moet staan, waarboven: „Ordre op 't gebruyck" en waarnaast: „Instructie," enz. Amst. bij J. Rieuwertsz. 1684. br. fol.
38 Eenigzins andere afbeelding van de Brandspuit gelijk die ten allen tijde
a gereed moet staan, doch nu op wielen. Met „Berigt" en „Instructie". Met adres v. Jan en Samuel v. der Heyden. br. fol.
b Dezelfde plaat, met Berigt en Instr. en adres v. Erve Arend Almenum, Gener. Brandmeester v. Amsterdam. br. fol.
c Dezelfde pl., eenigzins veranderd, met Berigt en Instr. en adres W. en Arend Almenum, Gener. Brandmeesters v. Amsterdam.
d Dezelfde veranderde pl., afzonderlijke afgesleten afdruk. br. 4°.
39 *Proefdrukken* van eene kleine plaat van éêne brandspuit en van 6 brandspuiten op wielen, allen éénigzins verschillend van elkander en van de vorige afbeeldingen. kl. br. 4°. Hg. 13, br. 20 dm. en kleiner. Alle zonder naam op de pl.
40 Eene brandspuit en een slangpomp op wielen, naast elkander, met bovenschr.: „Berigt raakende" enz., van ond. uitlegging; regts de Instructie, met adres v. de Erve Arend Almenum, en een bijgelegd „Berigt"..... over den Slangpomp, met adres v. A. K. Vermunt, firma Erve Ar. Almenum. (*circa* 1830?)
41 „Berigt Rakende 't Gebruik der dubbelde zuygpompen." 3reg. opschrift bo-

a ven de afbeelding van eene zuigpomp, met uitlegging in 2 kol. Met adres Wed. P. en W. Almenum. fol. De pl. hg. 12, met beschr. 26 dm., br. [illegible]
b De helft dier zuigpomp. Fraaije *teekening* in O. I. inkt. br. 4°. [illegible] br. 16 dm.
42 „Instructie rakende 't Onderhoud en Conserv. der Slangbrandspuiten"
a 1 bl. fol. Met adres v. J. v. d. Heyde en J. v. d. Heyde Junr.
b Hetzelfde met adres v. J. en S. v. d. Heyde.
43 „Instructie rakende 't Onderhoud d. Sl. Br. Spuiten op Scheepen," [illegible] naast: „Instructie." Met adres Erve Ar. Almenum. 1 bl. br. fol.
44 „Instrutien nopens h. onderhoud der kleine Slangbrand- of Tuinspuiten." [illegible]
a fol. Met adres v. J. en S. v. d. Heyde. 4°.
b Hetzelfde, met adres v. Erve Arend Almenum. kl. fol.
c Hetzelfde, met adres v. W. en A. Almenum. kl. fol.
45 „Instructie van 't gebruyck der Brand-Water-Backen." waarboven afbeelding der bakken, en waarnaast: „Instructie voor de Dienaars," [illegible] J. v. Ravesteyn, 1673. br. fol.
46 „Prijs der geoctroj. Brandspuiten. Met adres van J. v. d. Heyde [illegible]
a v. d. H. Jr., in de Koestraat. kl. 8°.
In de Koestraat (Noordzijde) bij de Nieuwmarkt te Amsterdam is tot [illegible] het kantoor gebleven der opvolgers van v. d. Heiden, nl. de verschillende leden van de familie Almenum.
b Hetzelfde, eenigzins veranderd, met andere prijzen, en adres v. S. v. d. Heyde, in de Koestraat. kl. 8°.
c Hetzelfde, veranderd, met andere prijzen, bij de Erve Arend Almenum. 4°. *Handschrift.*
47 Verklaringen in 1689 en 1697 voor Burgemeesters en Schepenen van Amsterdam afgelegd door „Heeren Ruben en Jac. v. d. Hellingh" (bij wantwoorde in plaats v. eed, dus Doopsgezinden), dat het opzuigen van het water door de Slangbrandspuiten, geene nieuwe of latere inventie van anderen is, maar te gelijk met de geheele uitvinding der slangen door de van der Heyden's is gemaakt; met verdere verdediging hunner inventie. — Deze verklaringen in 4 kol. naast elkander met ruimte bovenaan in de beide middelste kol., (gelijk op de platen 30 en 31), behoort waarschijnlijk onder eene afbeelding der brandspuiten, het begin schijnt hier echter te ontbreken, want de eerste woorden zijn: „Dat zulx alles reeds in die tijd „zoodanig gepasseert is" enz. Het schijnt mij toe dat dit gerigt is tegen de inventie van *Lofting* te London (zie pl. 35) die ze van v. d. Heyde zal overgenomen hebben en later het origineel voor navolging van het zijne zal verklaard hebben. — Het *Naberigt* in den 2en druk van het folioboek der v. d. Heydens spreekt ook van dergelijke beweringen. — *Uiterst zeldzaam* stuk wat ik nooit elders ontmoet heb.
48 Beschrijving van eene brandspuit, genaamd *Brandknaap*, uitgevonden door Koenraat Koenraatsz., Mr. Tinnegieter in Haarlem. 7 bl. kl. 4°. *Handschrift* v. 1650 of daaromtrent.
49 De kantoorboeken der firma *Almenum* later *Vermunt*, over de Brandspuiten van 1750 tot 1840, waarbij zeer vele Requesten en Verklaringen over de verdiensten der oude inventie tegenover de nieuwe spuiten, door J. H. Onder de Wijngaart Canzius te Delft omstreeks 1806 uitgevonden — en vele andere papieren.

2302 (1671. Dec.) Den Hollandschen Verre-kyker. — Zinneprent op den toestand des lands in dezen tijd, en titelprent van een pamflet: „Den Holl. „Verre-kijker, verhalende den tegenw. toestant v. ons lieve Vaderland; „en waerschouw. aen alle goede ingesetenen om haar door geen geveynsde „Vrindschappen te laten misleyden, enz. Door B. J. R. Utrecht. 1671," 40 bl. 4°. geschreven vóór het uitbreken v. den oorlog en terugziende op de Triple alliantie v. 1668. — Bovenaan een label in blanco; onderaan links een Hollander met een lange verrekijker naar den berg aan de overzijde ziende, en zijne hand op een wereldbol leggende, achter hem Mercurius. Znd. naam v. grav. (door *Rom. de Hooghe* of een' zijner leerlingen.) 4°. Met het pamflet. (Tiele, Biblioth. v. Pamfl. N°. 5771 en 5833.)

2303 (1672.) Zinneprent op de ondankbaarheid van Engeland, bij het naderen van den 3en Engelschen oorlog. — De Ootmoed (Nederl. Maagd), rustende op een' Olifant (het beeld der nederigheid), vertreedt eene vrouw (Engeland) met paauwenveeren versierd, die de wereldbol voor een hoofdkussen heeft; vóór haar hakt een Holl. matroos aan de Engelsche doggen de staarten af (navolging der plaat N°. 2038 van 1652.); bovenaan regts valt Faeton (Engeland) door zijn' overmoed uit de lucht; bovenaan links verslaat de Boer (Holland) de verkleumde, maar aan zijn vuur verwarmde slang (Karel II); daarnaast een Jezuït naar den voorgrond ziende. Met onderschrift: „Algemeene Verklaringe van dit Sinnebeeldt" en uitlegging in 2 kol. waarin gezegd wordt dat de Engelschen in de laatste 26 jaren zeer hoogmoedig en wreed zijn, beginnende met den burgeroorlog en den moord huns konings. Zonder naam of adres. fol. De pl. hg. 20 dm., met Verkl. 39 dm., br. 26 dm. Deze plaat is in 1673 verkleind gecopiëerd in: W. Stubbe, Further justific. of the present war against the Unit. States. 1673. 4°. Zie N°. 2328.

2304 „Orangien Wonderspiegel, vertoon. Willem Hendrick de III, Prince v. „Or., eerst versmaet, gehoont, Gedruckt, daer na Geacht, geëert, verhe„ven, door Godts genaede tot onse herstelling en welvaren." — In het midden het portret v. d. Prins, kniestuk, v. voren en regts, geharnast, met hermelijnen mantel om, naast hem een helm; met bovenstaand 5reg. onderschrift. Ter weerszijden v. het portret 5 (dus 10) zeer kleine voorstellingen uit den 3en Engelschen oorlog, van 1672 tot 74, een gebloemden rand om portret en afbeeldingen en daarboven het opschrift: „Tot „hiertoe heeft de Heer ons geholpen." Boven, onder en ter weerszijde van dit middenstuk 16 br. 12° plaatjes, ieder met uitlegging, uit het leven van den Prins van zijne geboorte tot 1672. Geëtst door *Rom. de Hooghe* te Amsterdam. br. fol. Hg. 46, br. 56 dm.
Van deze plaat heb ik in mijnen Catalogus v. Portretten, 1853, onder N°. 216 een Ex. vermeld, waaronder eene uitvoerige levensbeschrijving was met opschrift: „Leven en bedrijf v. d. P. v. O. tot 1674." Bij het Ex. dezer plaat in de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam is zulk een onderschrift: „Leven en bedrijf tot 1675, doch zonder leven. — Van deze plaat kwam een Ex. met adres: *Cornel* voor in den Atlas van Voorst. 1858. N°. 628. — Deze plaat is een pendant van: „Witten wonderspiegel," zie N°. 2390.

2305 Zinneprent ter eere van Prins Willem III, dezelfde die in 1624 voor
a Maurits gegraveerd (zie N°. 1545) en in 1628 voor Frederik Hendrik (zie N°. 1590) veranderd is, nu echter aan alle zijden versneden en verkleind. De plaats v. h. borstbeeld van Frederik Hendrik is hier door

dat v. Willem III ingenomen; het bovenschrift: *Liberum Belgium*, standaarden met de wapens, de namen der 4 overwinningen, alsmede verz van *Dan. Heinsius*, en de namen van teekenaar en grav. zijn weggesneden; het wapen is dat v. Fred. H. gebleven, doch onderaan de 4 gebonden personen ter weerszijden weggeslepen en in die plaats geveerd de naam en waardigheden van: Stadhouder en Adm., Capit. Gen. Willem III, waaronder een 8reg. Holl. vers: „Oranje praeld' enz.; lager het adres v. *Jst. Danckerts* in de Kalverstraat. De plaat is nu slechts hg. 52, br. 40 dm. (vroeger hg. 72, br. 44 dm.). Slechte afdruk der fraaije oude plaat.

b Dezelfde pl., betere afdruk, vóór het ingraveeren der verzen, en die plaats nog wit gelaten. Met afzonderlijken afdruk der verzen en adres in het druk hierbij. *Hoogst zeldzaam.*

2306 Zinneprent op de verheffing van den Prins tot Kapit. Generaal en *a* Stadhouder. — „Sinnebeeld, ter eeren v. Sijn Doorlucht. Hoogh. Willem „de III, Prins v. Oraenjen, etc." — De Nederlandsche Maagd ligt op een open rustbed, van boven door een Hemelsch licht bestraald, waaronder de woorden „*Jehovaes strael, geneest mijn kwael.*" Ter regterzijde van de Maagd staat een harer zusters (de Provincie Zeeland?), ter linkerzijde een „Haegsche doctor" (de zeer gelijkende afbeelding van Const. Huygens), die haar wijzen op het portret van Prins Willem III, dat door een page wordt aangebragt en door den Nederl. leeuw uit aanhankelijkheid gelikt wordt. Achter het portret de Maagden der 6 overige Provinciën links zit de Godsdienst, weenende over het zedebederf in Nederland. — Onder de pl. bovenstaand 3reg. opschrift en een uitvoerig vers van *M. S(mallegange??)* in 3 kol., beginnende: „Een Vrijster door de „dienst der Minnaers hoog gesteigerd" enz. van zeer Prinsgezinden inhoud. Zonder naam v. grav. Hg. 20 dm., met vers 43 dm., br. 27 dm. fol.

b Dezelfde plaat, doch met onderschrift: „Sinnebeeld tot 's Vaderlands „Welvaert" en deze belangrijke verandering, dat in de plaats van het portret van den Prins eene andere schilderij in de lijst staat, namelijk eene slang op de staart staande en omgeven door 7 opstaande pijlen, aanduidende de Voorzigtigheid en Eendragt. Het vers is geheel veranderd en eene navolging in Staatsgezinden geest van het vorige; alle toespelingen op den Prins en zijne verheffing zijn veranderd in vermaningen tot eendragt; de 3 aanteekeningen over de Prinsen van Oranje aan het einde van het voorgaande vers zijn hier weggelaten. Onderteekend: *M. Smalgang.* Zonder adres of jaar. *Zeldzaam en belangrijk.*

2307 Nagenoeg als 2306 *a* met opschrift: „Sinnebeeld deses tijdts" en veel zins veranderd; het portret van Prins Willem III in de lijst, waaronder zijne wapens, wordt aan de zieke vrouw getoond; ter linkerzijde van het bed staan 2 Staatslieden die haar een Oranjeappel aanbieden, in plaats van C. Huygens op de voorgaande plaat. Het vers is bijna hetzelfde als op 2306 *a* doch de woorden: „Een Haegsche doctor" zijn veranderd in: „Het wijs en „Staatsbestierd", enz. de aanteekeningen over den Prins zijn hier weer aan het einde gedrukt. Met adres v. *Jst. Danckerts* in de Kalverstraat. De plaat is in de manier van of door *R. de Hooghe*. Hg. 20 dm., met vers 43 dm., br. 27 dm. fol.

2308 Zinneprent op Nederland's bevrijding van Frankrijks aanval door de ver- *a* heffing van Willem III. — De fabel v. Apollo en Dafne — en v. Neptunus

en Koronis. — Een groot opengeslagen boek waarop de afbeelding dezer fabelen, door Ovidius in zijne Metamorphosen, I. fab. 10 en II. fab. 8 verteld. Dafne en Koronis verbeelden Nederland ontvlugt aan zijne belagers (de Fransche en Engelsche Koningen) en gered door Jupiter en Pallas (Willem III.) Onder deze afbeeldingen een 4 reg. vers. „Batavie aangerand," enz. en onderaan regts en links de beide fabelen in 4 strophen, waartusschen eene allegor. figuur. Fraai geëtst naar en door *G. Lairesse*. gr. fol. Hg. 69, br. 46 dm.

b Dezelfde plaat, latere druk; over den tekst der beide fabelen is een vierkant blaadje geplakt, waarop de letters W. H. geëntrelaceerd, waarboven eene kroon en onderaan 2 olijftakken voorkomen. — Is deze verandering welligt geschied toen Willem III Koning van Engeland geworden is?

c Dezelfde plaat zeer fraaije *proefdruk* vóór den tekst der verzen onder het opengeslagen boek en vóór de 14 versregels der fabelen. *Zéér zeldzaam.*

09 Spotprent op Hollands ongeluk en armoede door dezen oorlog en verlossing door den Prins. — „Een nachtgesicht, waarin vertoond word den „geparsten Koe." Eene koe ligt in eene pers die door 2 witte geesten als sirenen met ossenkoppen wordt digtgedraaid; uit haren bek, aars, uijers en zijden stroomt van alle kanten geld, dat door de omstaande Franschen opgevangen en in zakken gedaan wordt. Op den voorgrond een arme Holl. koopman en een boer die hem moed inspreekt. Regts komt een Leeuw met een oranjetak aanloopen. Boven de plaat het bovenstaand 3 reg. opschrift; onder de pl. een 40 regelig vers in 2 kol., beginn.: „Staat hier een weinig stil, enz." Zond. naam v. grav. of jaar. fol. Hg. 15 dm., met vers 37 dm., br. 20 dm.

10 Zinneprent op hetzelfde. — „De worstelende Maagd tot Bescherming van „hare Vrijheyt." De Nederl. Maagd staat in den Holl. tuin en houdt met moeite den Standaard vast waarop de vrijheidshoed staat, die door vele krijgslieden en een vliegenden haan dreigt omver getrokken te worden. Een Engel uit den Hemel blaast den haan (Frankrijk) met een: *viva Orange* en een pijl weg; bij den standaard der Maagd is een pilaar waaraan de Leeuw is vastgebonden, die de vijanden wil aanvallen doch door den strik weerhouden wordt. Onder de plaat een 40 reg. vers in 2 kol. begin.: „Siet hier d'onnosle Maagt, van yder schier verlaten," enz.; voorts een 4 reg. versje: „Een Haan die vloog omhoog," enz. Zonder naam v. grav. of dichter. fol. Hg. 18 dm., met vers 37 dm., br. 22 dm.

11 Zinneprent op de poging tot herstel des vredes in het land door de verheffing van den Prins. — „De Staende Maagd Bereyd tot Vreede." De Holl. Maagd ontvangt het brandende hart van den Prins; regts vlugten de oproerige burgers; in de lucht roept een Engel: *Maeck Vrede*, een ander: *ik doe mijn best.* Onder de plaat een 80 reg. vers in 2 kol., beginn.: „Ik ging lest eenmaal uyt, enz.." en daaronder een 2 reg. versje: Het Haengekray. — Zonder naam v. grav. fol. De pl. hg. 16 met vers 37 dm. br. 22 dm. *Zeldzaam.*

12 Zinneprent op de verdrukking van Nederland en de verlossing door den Prins. — De Hollandsche Maagd ligt ter aarde; Frankrijk en Engeland willen haar een net over het hoofd werpen en binden; links treedt de Prins als haar verlosser op; op den achtergrond het Staatsgebouw, met opschrift: *Status*, waarvan *Militia, Justitia*, enz. de pilaren zijn. Zonder naam v. grav. kl. fol. Hg. 24 dm., br. 19 dm.

2313 Zinneprent op de tweedragt in Nederland. — De Nederl. Maagd zij met uitgetogen zwaard en schild tegen een vijand met leliën (Frankrijk) die door eene breede kloof van haar gescheiden is; 3 vrouwen (Provinciën) liggen geketend op den grond. Met 12 reg. vers: „De Britse zijd" en in HS. hieronder. Door of als J. Harrewijn. br. 12°. Hg. 11, br. 11 à
2314 „De 68 Geslacht Wapenen van de Prins van Oraenjen, etc. en de Wapens „der 7 Vereen. Nederlanden met hare Steden, enz." Amst. G. Valk. Bovenaan de Nederl. Maagd, de Faam, Themis, enz. en ter weerszijde vele zinnebeelden. (Naar G. de Lairesse? door R. de Hooghe?) 1 bl. gr. fol. Fraai gekleurd.
2315 (19 Jan.) „Extract Schrijvens uyt 's Gravenh. nopende S. Hoogh. de Prince „Or., die op d. 19 Jan. 1672 is verkooren tot Capit. Gen. over Holl. „en W. Vr." 1 bl. gr. fol.
2316 (25 Febr.) Prins Willem III verkoren tot Kapitein Gener. over de krijgsmacht
a Nederl., legt den eed van getrouwheid af. (Wagenaar XIII, 486. Hol. Mercurius, 1672. bl. 13, 14.) — De Prins staat voor eene tafel en zweert den eed; om de tafel de leden der Staten Gener., aan het einde de Griffier Fagel, alle staande; achter den Prins ter weerszijden 2 gebeeldhouwde zuilen, waarop de borstbeelden zijner voorvaders; voorts in het verschiet links de feestmaaltijd, regts de muziekanten en de vreugdevuren. Geëtst door R. de Hooghe. Hieronder de beschrijving, in de 1 eerste kol. met opschrift: „Eeuwigh Gedenckteeken Hoedanigh Syn Hoogh. „tot Cap. Gen. Gemaeckt is.... en desz. Eedt v. getrouw. afgeleyt „heeft", — in de 3e kolom: „Memory v. d. toestel v. S. H. Tafel en „spijs," enz.; daaronder: „Verklaringe v. deze Figuur," nl. van de plaat. Amst. M. Doornick. 1672. gr. fol. De pl. hg. 27 dm., met beschr. 51 dm., br. 32 dm. Fraaije plaat.
b Dezelfde pl., andere afdruk van de uitlegging, nl. in de 3e kolom is het opschrift in den vorigen druk 3 regels, in deze 2 regels, en hier is de „Verklar. d. plaat" weggelaten.
2317 Hetzelfde, als voren, doch eenigzins veranderd en verkleind; de pilaren achter den Prins zijn weggelaten en bovenaan een 3reg. cursijf inschrift geplaatst: „Sijn Kon. Hoogh..... wert Cap. Gen. gemaeckt;" ter weerzijde eene afbeelding van den maaltijd en der vreugdevuren. Zonder naam v. grav. (doch door R. de Hooghe). br. fol. Hg. 18 dm., br. 30 dm. Zeer fraaije druk. Uit een gelijktijdig boek.
2318 Hetzelfde, nagenoeg als voren; zonder de pilaren en den maaltijd en vreugdevuren. Met 2reg. inschrift bovenaan: „Zijn Hoogh..... wort Cap. Gen „gemaakt 25 Febr." In den trant v. R. de Hooghe (door C. Decker?) br. 4°. Hg. 17, br. 26 dm.
2319 „Pertinent Verhael Hoedanigh sijn Hoogh. Capit. Gen. te Lande, en „Adm. Gen. ter Zee gemaeckt is, enz.... desz. Eed v. getrouw. afgeleyt heeft." Verhael in 2 kol. waarboven eene breede houtsnede, den Prins te paard, 2 krijgslieden en een trommelslager voorstellende. Amst. M. Doornick, op de Middeldam. De pl. hg. 8 dm., met Verh. 36 dm., br. 26 dm. kl. fol.
2320 „Het heerlijck Festin, Gegeven door Sijn Hoogh. Wilhelmus de Derde, „Prins v. Or., Cap. Gen. en Admiraal ter Zee, den eersten Maert 1672." 4reg. opschrift boven eene uitvoerige afbeelding van dit feestmaal in de gewone vergaderplaats van H. Ho. Mog. door den Prins gegeven; (Holl.

Mercurius. 1672. bl. 14.) daaronder eene uitvoerige beschrijving in 2 kol. met adres: „Amst. F. Palm, achter 't Stadthuys." fol. De pl. hg. 18 dm., met opschrift en beschr. 44 dm., br. 27 dm. *Zeldzaam.*

21 (1 Maart) Zinneprent op de verkiezing van den Prins van Oranje tot Kapit. Generaal en Admiraal; — met bovenschrift: „Oranje, Nederlands Veldt- en „Zee-Heer." — Willem III staat op eene zegekar, getrokken door 4 paarden, die de Tweedragt vertreden, enz. De wagen wordt bestuurd door den Nederl. Leeuw en omringd door de Maagden der Nederl. Provinciën. Boven de plaat 6 versregels, onder de pl. het vervolg in 2 kol., en daaronder een gedicht op: „Oranjes Heerlijck Festin aan de Leeden van „Staat" door B. B. (Baltes Boekholt,) Boekverk. te Amsterdam, in 't midden van de Niesel. 1672, wiens adres er onder staat. De plaat is door of in de manier van *R. de Hooghe*. Hg. 10 dm., met vers 37 dm., br. 16 dm. kl. fol.

22 „In Celeberr. Convivium Praepotent. Holl. Ordinibus a Celsiss. Pr. „Auriaco exhib. Kal. Mart. 1672. Epigramma. — Op de Heerl. „Maeltijdt aen de.... Staten v. Holl." enz. Met 2 Holl. verzen, get.: *Romane*. gr. fol.

23 Zinneprent. *Theatrum, of Tragedie, gespeelt in 't jaar* 1672, *op het Holl. Treurtonneel. — de Lambre fc.* Een opmerkelijk fraai geëtst blad. Aanval op en verdediging van Nederland, dat als vesting rondom een kerkgebouw is opgebouwd. Met 4 kolommen toelichting. Gr. fol., hoog met tekst, 58 dm., br. 42 dm. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

24 (7 April.) Publicatie in Engeland van den oorlog, en vertrek v. d. Ambassadeur Meerman. (Door *R. de Hooghe*.) Met 8 reg. onderschr. br. 4°. Is het onderste gedeelte eener groote plaat over den vrede d. 19 Febr. 1674 met Engeland gesloten. (Zie op 1674.)

25 (14 April.) Verschijning van een' Engel aan eene weduwe Grietje Klaas te Zaandam aan 't Kattegat, en verzekering van den Engel dat God Nederland wel zou bewaren. — Gezigt van de verschijning in hare kamer, terwijl zij des avonds te bed ligt. Onder de pl. een 12reg. vers in 3 kol., voorts opschrift: „De genade Gods over Hollandt" en verhaal der verschijning; daaronder een vers in 4 kol. Alles, plaat, verzen en verhaal, door *J. Luyken*. Met adres v. *P. Smit*, Konstverkooper in de Molensteeg. 1678. Hg. 22 dm., met beschr. 39 dm., br. 29 dm. fol. *Hoogst zeldzame* plaat.

26 Hetzelfde, doch zeer verkleind, met alle voorgaande verzen en verhaal. Met bovenschrift: „Een waardige Boode..... in 't jaar 1672." Met adres v. *J. Hartig*, Boekverk. te Amsterdam, op h. Cingel, 1747, toen het land in gelijksoortig gevaar verkeerde. De pl. hg. 9, br. 8 dm., met beschr. hg. 35 dm., br. 28 dm. fol.

27 Zes portretten in med. der krijgvoerende vorsten en hoofdpersonen in dezen 3en Engelschen oorlog; alle borstbeelden, die omgekeerd, dieren, enz. voorstellen; ieder portret met een 2reg. Holl. versje; de voorgegestelden en hunne caricaturen zijn: Prins van Oranje = (of: gelijk aan) Mars; de Koning van Frankrijk = Leeuw; Koning van Engeland = Tijger; Bisschop van Keulen = Ezel, Bisschop van Munster = Varken; de Gebroeders de Witt = Wolf en Vos. Znd. nm. v. grav. (door of als *R. de Hooghe.*) kl. 4°. Iedere pl. hg. 11, br. 11 dm. *Zelden compleet; zeldzaam en fraai.*

2328 2 platen uit: „W. Stubbe, Justification of the present war against „Un. Prov. 1673." 4°. — en 5 pl. uit: „W. Stubbe, further Justifica„tion. 1673" 4°. — De 1e pl. stelt 3 medailles voor, in 1586 hier te lande geslagen tot dank voor de hulp door Koningin Elizabeth verleend; de 2e een Holl. spotprent op de Engelsche doggen, met afgesneden staarten (zie N°. 2038) en de woorden: *Devictis Anglis latrant*, enz. — De 1e der andere 5 pl., (gen°. A—E) stelt H. v. Beverningk en W. v. Nieupoort voor, hoogst onderdanig eene petitie aan den Eng. Staatssecretaris Thurloe aanbiedende; de 2e (B) is de copie der Holl. zinnepr. N°. 2308; C en D 12 Engelsche munten, bewijzen v. der Engelschen regt op de heerschappij der zee; E is de copie der platen van de martelingen der Engelschen door de Hollanders op Amboina in 1622. — 4° en kl. 4°. *Zeer zeldzaam*.

2329 „Vrankrijks Staat-zucht, Trouwloosheid en Wreedheid." Titelplaat met dit bovenschrift van een werkje aldus getiteld en in 1672 in 4°. verschenen. — Lodewijk XIV te paard, heeft de wereldbol aan zijn zwaard geregen, zeggende: *Qua ferro, qua fraude;* — achter hem al de rampen van den oorlog, gevangenen, een veldslag, brandende steden, enz. Zonder naam v. grav. (doch door *J. Luyken*.) 4°.

2330 Begin v. d. oorlog tegen Nederland door Frankrijk. — „Fransche Ve„waantheyt, in h. sinnebeeld met sijn bijspreuk..... *Evexi, sed discu„tiam*." — 10 reg. opschrift boven een plaatje, vertoonende de zon, die de wolken uit zee optrekt en door zijne stralen weêr vernietigt; waaronder een 14reg. Fransch vers v. d. Abbé O. F. de Brianville (met Holl. vertaling): Op de toerusting des Veldtochts, v. 1672. Met adres: Paris, Ch. de Sercy, dans la grande Salle du Palais. Onder h. adres: *Phaeton*. H. fol. Het plaatje hg. 7, br. 13 dm., met vers hg. 30, br. 19 dm. *Zeldzaam*.

2331 Als voren, naauwkeurige doch omgekeerde kopy der plaat, met hetzelfde Fransche vers en eenigzins andere vertaling; zonder het 10reg. bovenschrift. — Hiernaast eene parodie op de voorgaande plaat, met bovenschrift: *Evexit et discutiet*, vertoonende het alziend oog; links een staande Oranjeboom met vruchten, daarnaast de Prins staande; — regts een geknakte lelie, waarnaast Lodewijk XIV in droefheid zittende; v. ond. een Holl. en Fransch vers, zijnde een antwoord op het voorgaande, met opschrift: „Christ. zinnebeelt voor Sijn Koninkl. Hoogh. d. Prince v. „O., op de aanst. velttocht v. 1674". Met adres: Amst. H. Sweerts. 1674. Hg. 30, br. 42 dm. br. fol. *Zeldzaam*.

2332 Als voren; slechte kopy der 1e pl.: *Evexi sed discutiam*, waaronder wel eene andere vertaling v. h. vers v. Brianville; zonder het origineel; — daarnaast eene andere parodie op de 1e pl., nl. een breed medaillon waarin de zon over een bergachtig landschap opgaande, met bovenschrift: *Quos oriens vidit superbos, occidens jacent;* ter weerszijde de Holl. leeuw. Onder de pl.: „Bericht v. d. Hemel aan d. Koning op d. toestel v. d. veldtocht „v. 1672", zijnde een antwoord op het vorige vers. Hg. 30, br. 41 dm. br. fol. Op de plaat is met eene oude hand, waarschijnlijk als datum v. uitgave geschreven: 1672. 2 Febr.

2333 „Roskam voor de 4 Amsterdamsche politiserende Med. Doctoren." — Zinneprent. fol. In Atlas van Voorst, 1858. N°. 630.

2334 „De groote vissen eten de cleynen." — Zinneprent op dezen? tijd. In Atlas Ameshoff (Mei 1843) bl. 7. N°. 5. — Kan dit dezelfde plaat

eene navolging zijn van N°. 1364: De groote visch van Holland (op Oldenbarneveld)?

335 (30 Mei.) Oorlog met den Bisschop v. Munster. (Wagenaar XIV. 27.) Spotprent op den Bisschop. — „De Munstersche Moezelman of optocht „der Papekinderen." Een armoedig huisgezin op reis; de man met een bisschopsmuts, enz. bespeelt een doedelzak; de vrouw draagt een kind, een jongetje loopt met een uil op den schouder, enz. — Fraai gegrav. oud plaatje v. 1620 of daaromstreeks; daarboven het bovenstaand opschrift, ter zijde en v. ond. een uitvoerig vers. Zonder uitgever of jaar. fol. Hg. 17, met vers 39 dm., br. 14, met vers 30 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

336 Spotprent als voren. — Een groote Duivel doet zijn gevoeg op eenige onder hem staande soldaten, terwijl hij een mensch opvreet en een tent, waaronder een man, met de andere hand neemt. Slechte prent, — waaronder: „Den Ambassad. v. Lucifer in de werelt gesonden tot een krijgs-„transformatie". Vers in 2 kol. kl. fol. Hg. 19, met vers 29 dm., br. 12 dm. *Zeldzaam doch slecht*. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

337 Spotprent als voren. — „De Bisschop op de Bagyn." Eene Bagynernon ligt op de knieën, op haar rug zit de Bisschop; regts een varkenstrog waarbij de Bisschop staat; links de Bisschop als blindeman door een hond geleid, enz. en onderaan een 28 reg. vers met bovenst. opschrift. Hg. 13, met vers 21, br. 19 dm. en 8 reg. *conclusie*. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

338 Als voren. — „D'afbeeldingh v. 't hart v. Beerenhart v. Galen." — In Catal. Ameshoff (Mei 1843.) bl. 8.

339 Als voren. — „De Roover op een wolf." — „De Averechtschen Bis-„schop." — „Siet hier een Bisschops dienst." — In Atlas Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 733, 734.

Zie 8 andere Spotpenten (houtsneden) op den Bisschop v. M. op 1674. Maart.

340 „Platte Grond van Delft... hoe men dese stad soude hebben kunnen fortificeeren" br. fol. In Atlas Munnicks v. Cleeff. 1860. N°. 804.

341 (7 Junij.) Zeeslag voor Soulsbay door de Ruyter tegen den Hertog v. York en Admiraal Montague met twijfelachtigen uitslag geleverd. (Wagenaar XIV 23—26. Holl. Mercurius. 1672. bl. 53—58.) — Zeer uitvoerige en belangrijke voorstelling van het midden v. h. gevecht op 2 aaneenbehoorende bladen met vele aanduidingen in HS. en verbeteringen op de teekening geplakt. — Op het 1e (linksche) blad ziet men (v. links naar regts) de schepen van *Sr. John Kemhorn*, lager dat van *Sr. John Kentlow?*, hooger op die van *Schram*, *Vlugh*, *Jos. Jordaens*, *de Heer van Gent*, lager dat van *de Haan*, Vice-Admiraal Sweers; daarbij (op het 2e blad) het schip v. d. Graaf v. Sandwich in brand, voorts dat van v. Brakel; lager die v. *Sr. John Harman* en *Spragge*, hooger *Jan v. Nes*, Schout bij nacht, „*de fictorie*" de Adm. de Ruyter en v. Gent, de Hertog v. York op den *St. Michiel*, de *Chambrige*, daarnaast de *Resolutie*, Jan de Liefde, *Vis-adm. v. de Ruyter*, eindelijk de *Vis-Adm. v. Nes* en *de Katarijne*. — Zeer fraaije *schetsteekening* in O. I. inkt en zwart krijt, zonder naam, doch ontwijfelbaar door *W. van de Velde*, op 2 aaneenbehoorende bl. te zamen, hg. 36 dm.; br. 132 dm. br. fol.

342 Dezelfde zeeslag, op het einde. — Uitvoerige en belangrijke voorstelling op het einde v. het gevecht, eenigzins *à vol d'oiseau*, met talrijke

aanduidingen in HS., waarschijnlijk naar schetsen tijdens het g
gemaakt. Onderaan links: *van de Velde zijn jacht*; en regts,
„*van verandering savons*," de schepen *de Dieske of*... *radde*, Sr
Harmens, *Sr. John Kentlow*, „*het Fregat dat bij*.... *hoorde*"; *Ja*
enz. Op den 2en grond de schepen van Vlugh, de Haen, van Ge
de Liefde, de Ruyter, de Michiel, van Nes en Banckert, en h
op den achtergrond: „*de Zeeuwse schepen nog wat in actye waren*
„*de achterste v. de fransche noch wat in actye wesende*" — *de*
Vis-adm., lager: *de royael prins*; hooger: *de Katarijne*, en: *Vr*
de Sandwit" (schip v. E. Montague, Graaf v. Sandwich, door
kel vernield.) — Zeer fraaije *teekening* in O. I. inkt en zwart krij
der naam, doch zekerlijk van *W. van de Velde*. br. fol. Hg.
br. 72½ dm.
Deze 4 kapitale teekeningen van zeeslagen tegen de Engelschen,
van 1653. 9 Aug., N°. 2074; van 1666 11—14 Junij, N°. 222
beide bovenstaande, behooren tot de uitvoerigste en belangrijkste
teekeningen van *W. v. d. Velde*. Ze zijn omstreeks 1826 te Alk
de kunstverzameling van eenen Pastoor voor *f* 90.— verkocht,
het bezit gekomen van den Baron Verstolk van Soelen voor *f* 700.
diens dood overgegaan aan zijne zuster de Baronesse van Palland
Nov. 1867 door mij aangekocht.

2343 Twee dergelijke kapitale *teekeningen* van den slag bij Solebay, Jun
in de collectie v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden. — De eerste
de teekenaar bovenaan schreef: „dit is 'tselve gesicht en gesch
„gemerkt *V.*, doch gestelt op hooger orisont na Koninge en Du
„lieven en ordre, bequaem tot de tapijtten, dog alles uyt de tee
„gen naar leven getrocken." En van onder: „de actye van 't gev
„twee uuren na den noen." Hoog 36½, br. 48 dm. br. fol.
De tweede, waarop ter zelfder plaatse staat: „dit is 'tselve gesic
„merkt V.V., doch gestelt op hooger orisont [na] Koning en Duck
„ende alles uyt de teyckeningen getrocken." En van onder: „de ac
„'t gevecht, ten 4 en tot 5 uur omtrent duerende na den noen."
36, breed 48 dm.— (Zouden deze beide ontwerpen uit de twee voor
teekeningen of uit die welke nu op het Museum Boymans berust
trokken zijn?)
Zeer zeker door *Willem van de Velde*, den Ouden, voor en in En
gemaakt, maar juist daarom nooit bij ons in plaat gebragt. Zij
trouwens door den Heer Bodel gevonden in den boedel van den ove
vroeger in Engeland zich lang opgehouden hebbenden Leidschen Hoog
Dr. *J. A. Bennet*, en daaruit gekocht in April 1828.
Ze hebben waarschijnlijk gediend voor groote tapijten, althans voor
schilderijen, op Hampton Court-palace te Londen. Zie *Immerzeel*, Lev
Holl. Schilders, III. 161, en Mr. J. C. de Jonge, Gesch. v. h. Ned.
zen, 1e druk. Dl. III. blz. 1. — De uitslag van 't gevecht was eer
deele van ons, en daarom des te meer een voorwerp om door den
minnenden vijand begeerd te worden. — *Uniek*, nimmer uitgegeve

2344 Dezelfde zeeslag, anders. „Afbeelding en kort verhaal v. d. da
„zeeslagh, door de Scheepsvloot d. Nederl. onder 't gezagh v.
„Witt.... en 't gebiedt v.... de Ruyter.... moediglijk bevoch
„victorieuselijk verkregen 7 Juni." Op den voorgrond regts, het sch

lijnen der bezette streken. — Deze kaart is later bij den vrede van N wederom uitgegeven, doch met afbeelding van de Vreugdevuren te 's in plaats van de plannen der 27 vestingen. Met adres v. M. D br. fol. Hg. 42, br. 55 dm.

2351 „Nieuwe.... Lantcaert v. d. 17 Nederl. Prov. benev. de „Landen," enz. Amst. *M. Doornick*. Met bovenschrift: „Afteecken „den waer des Keysers, Koninghs, Keurvorst en Bisschops „door en ingetrocken." br. fol. Hg. 41, br. 54 dm. — Het later adres van *Carel Allardt*.

2352 „Nieuwe Perfecte Caert vertoon. de zeekust v. Oost Vriesl. af tot
a „de Grace, voorts de 17 Nederl. Prov., met een groot deel v. Vrankrijk „heel Munsterlant en Duytsl. tot Francfort. Hierin is oock met 2 „afgetrocken wat plaetsen 1672 an d. Kon. v. Vr. overgegaen „wat Plaetsen de Nederl. noch behouden hebben." Boven de kaart afbeeldingen der zeeslagen, 23 Maart 1672. (nl. „Engelse aanval „Smirnase vloot voor datse de oorlog verklaard hadden,") 7 Junij 16 7 en 14 Junij en 21 Aug. 1673. Amst. *M. Doornick*. br. fol. Hg. br. 56 dm. — Onder het Ex. v. deze plaat in de collectie v. d. A. v. Stolk te Rotterdam, is een verhaal v. dezen oorlog in 1672, in 5 kol. met opschrift: „Memoriën en Gedenkteek. v. d. Fransen, „Keulse en Munst. oorlog." met adres v. *M. Doornik* te Amst
b Dezelfde pl., latere druk bij *C. Allardt*, Amst. op d. Dam in de winkel. Zonder beschrijv.

2353 „Naeuwkeurige Afbeeldinge van alle de Posten en Vastigheden, Bij „weerende Oorlogh gemaeckt, in Holland, Utrecht en gedeelte van „derlandt." Door *J. v. Loon*. Amst. P. Schenk en G. Valk. br. fol. 41, br. 53 dm. — De adressen van *Pr. Schenck* en *Ger. Valk* zijn van lateren tijd, omstreeks 1720.

2354 Dezelfde kaart, verkleind, met opschrift: „Naauwkeurige kaart v. Holl., „Utrecht en een gedeelte van Gelderland. Benevens derzelver Posten „Vastigheden, welke gemaakt zijn sedert h. jaar 1672." kl. br. fol. Hg. 29, br. 37 dm.

2355 Kaartje van Holland, Utrecht en een deel van Gelderland, waarop door kleuren aangewezen is hoever de Franschen in 1672 doordrongen en welk deel door inundatiën tegen hen beveiligd was. Geschetst door W. Bilderdijk en voorkomende in zijne Geschiedenis des Vaderl. IX. kl. br. 4°.

2356 (**10 Junij.**) Overgave van Emmerik aan de Franschen onder den Prins v. Condé, zonder eenigen tegenstand. (Wagenaar XIV. 27.) Boven de plaat het plan der stad; v. ond. Fransch opschrift. (Door *S. le Clerc.*) gr. fol. Hg. 43. br. 33 dm.

2357 „Le Rhin passé à la nage par les Francais à la vue de l'armee de Hollande." Naar *F. v. d. Meulen*. Door *C. Simonneau*. — Overgave v. Rees, Schenkenschans en Doesburg. Door *S. le Clerc*. gr. fol. — 3 bl. ieder met Fransch en Latijnsch onderschrift; hg. 52 dm., br. 94 dm. Alle in den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2358 (**11 Junij.**) Afbeelding van het Tolhuis aan den Rijn bij Arnhem, waar de Prins van Condé met het Fransche leger over de rivier trekt. (Wagenaar XIV. 30.) Onder deze afbeelding het plan v. Arnhem en ter regter- en linkerzijde de plans van 3 (dus 6) plaatsen door de Franschen ingenomen. br. 4°. Uit ?? Ontroerd Nederl. ??

9 (1672. 14 tot 24 Junij.) Bezetting der vesting Heusden door de Amsterdamsche schutters onder bevel v. d. Kap. Jac. de Graef van Amsterdam, gedurende 10 dagen en d. 26 Junij in volle marsch langs den Overtoom in Amst. teruggekeerd. — Profil v. Heusden, dezelfde plaat als N°. 1526, door *T. Matham*, met verandering v. h. jaar 1625 in 1672; boven de plaat 6 vierregel. versjes op Heusden, en onder de pl. de Monsterrol v. d. Kapitein de Graef. De plaat met op- en onderschr. nu hoog 52 dm., vroeger 26 dm. *Hoogst zeldzaam* doch nu zeer afgedrukt.— In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

30 Jan de Witt door J. de Graaff aangevallen en gewond. (Wagenaar XIV. 68.)

a Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8°.

b Dezelde pl., *proefdruk* vóór alle letter.

c Hetzelfde. Origin. *teekening* voor de voorg. pl. door *J. Buys*. 8°.

31 (21 Junij.) Het huis van Burgemeester Langewagen te Hoorn geplunderd, door het Prinsgezinde graauw. (Wagenaar XIV. 66.) — Met 2 reg. inschrift boven in de plaat. Zonder naam. (Door *H. L. Padtbrugge*.) br. 4°. Uit een folio boek.

32 (23 Junij.) „d'Heeren v. Utrecht presenteren des Stadts Sleutels aen d. Kon. d. „Vrankr., waerop de Koning persoonlijk binnen Utrecht intrekt, 5 Julij „1672." (Wagenaar XIV. 35—41.) 2 reg. opschrift bovenaan links in eene voorstelling v. des Konings tent ter regterzijde, waaruit de Koning treedt; vóór hem de Magistraat v. Utrecht geknield; in het verschiet de stad. Zonder naam v. grav. (doch zeker door of uit de school van *Rom. de Hooghe*.) Met 1 reg. onderschrift en 10 reg. vers in H.S. van Burgemeester H. Bontemantel te Amsterdam; het onderschrift is: „de HH. Wellant, Bergerstyn en „v. d. Voorde d. 10/20 Junij gecommitt. aen de Kon." Het vers begint: „De stadt v. Amst. ruckt uyt op schuyt en waegen," enz. br. fol. De pl. hg. 16, met vers 30 dm., br. 25 dm. — Deze pl. is omgekeerd later toegepast op den Prins v. Oranje; zie N°. 2305.

33 Hetzelfde, anders; daaronder de intogt des Konings in Utrecht. 1 bl. br. 4°., bovenaan gen°. f. 20. — Eene andere, iets grootere pl. de processie der Franschen in Utrecht voorstellende. 1 bl. br. 4o. — Beide uit: Journaal of dagel. verhaal van de handelingen der Franschen in Utrecht en Woerden. Amst. 1674. 8o.

34 (5 Julij.) „Uytrechts Veranderingen, voorgevallen in de jaren 1672, 73, „74. Amst. *H. Sweerts* op d. Dam." Serie van 5 pl., gen°. I—V, waarvan de eerste bovenaan dit opschrift heeft; en bovendien iedere pl. een afzonderlijk inschrift, nl.:

I. Den Dom gegeesselt en gewijt.
II. De Processie te Uytrecht.
III. 't Verloste Utrecht.
IV. Het afdanken der regeer. Heeren.
V. Inhaling v. S. Hoogh. t' Utrecht.

Allen door *J. v. d. Aveele* (of *J. Nav.*; *Navele*,) de laatste zonder zijnen naam. br. 4°. Hg. 16 à 20 dm., br. 22 à 26 dm.

b Dezelfde platen, latere uitgave bij *A. Schoonebeek* te Amst., ongenommerd; de 1e pl. met de letters R. D. H. (*Rom. de Hooghe*) in plaats van dien v. *Aveele*, de 4e pl. zonder opschrift en met andere verzen bovenaan.

2365 Afbeelding der Dorpen en Kasteelen in de Provincie Utrecht, door de Franschen in 1672 verwoest. — 13 platen zonder gezamenlijken titel, ook ongenommerd; ieder blad met den naam der plaats boven in eene label. Allen geëtst door J. Sorjou. De met * geteekende pl. zijn met zijnen naam. br. 4°. Iedere pl. br. 25 dm., hg. 15 dm. Enkele pl. vindt men vrij algemeen; bijeen zijn ze zéér zeldzaam; het is mij onbekend of er nog meerdere zijn. — De 13 afgebeelde plaatsen zijn:
Abcoude.
Huis v. d. Heer v. d. Broek.
Huis Kroonwijck v. d. Hr. Pauw.
Huis te Nieuwenrode.
* Huis v. d. Heer v. d. Weert.
Nichtevecht. (Hierbij eene proefdruk vóór het inschrift.
Overmeer.
* Schans aan Jutphaas.
Slot te Breukelen.
Slot te Jaarsveldt.
Slot te Kroonenburgh.
* Vreeswijk aan de Vaart.
Waverveen.
2366 Het slot Kroonenburg, tusschen Loenen en Nieuwersluis aan de Vecht, gesticht omtrent 1122, verwoest in 1672. — Fraaije afbeelding met reg. onderschrift. br. 12°. Uit Rademaker, Oudheden?
2367 (29 Junij.) „Aenval ofte storm der Franse op Aerdenburgh." (Wagenaar XIV. 117. Holl. Mercur. 1672. bl. 93.) Opschrift boven in eene plaat den geheelen aanval op de buitenwerken voorstellende. Geëtst naar en door C. Decker. br. fol. Gen°. 222. Uit: v. d. Bosch, Tooneel d. Oorlogs?
2368 Hetzelfde, in 2 afbeeldingen op 1 blad: „Aenval" — „Het Afslaen der „Franschen." Zonder naam v. grav. (C. Decker?) br. 4°. Hg. 18, br. 30 dm. Uit: v. d. Bosch, Tooneel des Oorlogs?
Eene slechte copie, juist omgekeerd, waarop de bruggen aan de regterzijde der plaat voorkomen (op deze plaat links), staat in: „Het ontrukte „Nederlandt door de wapenen des Konings. Amst. Doornik. 1674. 4°.
2369 Hulp door de vrouwen en kinderen verleend bij de bestorming van Aardenburg, volgens het verhaal in Holl. Mercurius, 1672. bl. 93. Door J. C. Bendorp?? 12°. Uit: Nederl. Muzen-Almanak, 18...
2370 „'s Prinsen koets te Aardrecht (Dordrecht?) door eenige Burgers aangehou-
a „den." (Wagenaar XIV. 73. Holl. Mercurius, 1672. bl. 90.) Dit geschiedde buiten Dordrecht. Naar J. Buys, door R. Vinkeles. 8°. Uit: Kok, Vad. Woordenboek XIe. dl.
b Dezelfde pl., *proefdruk* vóór de letter.
2371 (30 Junij.) „Corn. de Witt wordt gedwongen de acte te teekenen om den
a „Prins v. Oranje tot de Stadhouderlijke waardigheid te verheffen." (Wagenaar, XIV. 75. Holl. Mercurius, 1672. bl. 90.) Naar J. Buys, door R. Vinkeles. 8°. Uit: Kok, Vad. Woordenboek. XIIe. dl.
b Dezelfde pl., *proefdruk* vóór de letter.
c Hetzelfde; *teekening* in O. I. inkt voor de voorg. pl. Door J. Buys. 8°.
2372 (11? Julij.) „Tumult tot Middelburg." (Wagenaar XIV. 218. Holl. Mercur. 1672. 114.) Gezigt op de Groote Markt te Middelburg; regts het Raadhuis, links de woning van Burgem. v. d. Brande, die door de oproerige boeren uit zijn huis gehaald wordt. Zonder naam v. grav. br. fol. Hg. 26, br. 33 dm. Uit??
2373 Hetzelfde. De 3 platen met uit: Beronicii, Georgantomachia of Boe-
a ren- en Overheidsstrijd; gedicht op deze gebeurtenis. Titelprent: Beronicius op Parnassus gekroond door Apollo. Voorts: Opruijing der boeren — Togt naar de poort te Middelburg — Vlugt v. den Vaandrig. —

Mishandeling v. Burgm. v. d. Brande. — Gelduitdeeling door Odijk — Smeekschrift der boeren. Door *S. Fokke*. 8°.
b Dezelfde platen. *Proefdruk* vóór alle letter.
74 4 Platen uit een ander werkje over dezelfde gebeurtenis, op de titelprent
a genoemd: „De Historie der plunderinge." De titelprent stelt het openbreken der Noordpoort voor; pl. 2: Aanval op het huis v. d. Burgemeester. pl. 3 en 4: Mishandeling van v. d. Brande. — Zonder naam v. grav. (door *C. Luyken*.) kl. 8°. Afgesleten en opgewerkte afdrukken der volgende pl. zonder verzen.
b Dezelfde platen, 1 en 2, ieder met 2 reg. vers: „Als 't driestig onver„stand" en: „Een kleine hoop." Door *C. Luyken*. 8°.
75 (2—9 Julij.) Overgave van Nijmegen aan de Franschen, onder Turenne, na een beleg van 8 dagen. (Wagenaar XIV. 92.) Boven de plaat het plan der stad. Door *S. le Clerc*. gr. fol.
76 (4 Julij.) Plundering van het huis van den Baljuw v. Brederode, Asc. v. Sijpestein te Haarlem. (Wagenaar XIV. 199.) — Klein plaatje uit de Staatk. Hist. v. Holland, 1793. bl. 175. *Proefdruk* vóór alle letter. br. 12°.
77 (10 Julij.) „De Prins van Oranje..... doet den Eed als Stadhouder." (Wagenaar XIV. 88. Holl. Mercurius, 1672. bl. 92.) Navolging der pl. N°. 2316*a*. Door *B. Picart*. br. fol. Uit *le Clerc*.
78 Hetzelfde kleiner, met 2 reg. bovenschrift: „Zijn Hoogh.... wort Stad„houder gemaakt." Door of in de manier van *R. de Hooghe*. br. fol. Dezelfde plaat als N°. 2318, alleen met verandering van het opschrift.
79 Als voren, doch veranderd; met 1 reg. curs. onderschrift. Door of als *R. de Hooghe*. br. 4°.
80 (10 Julij.) Burgemeester Hasselaar te Amsterdam de ronde doende, door een' schildwacht bij misvatting doodgeschoten. (Kok, Amst. Jaarb. II. 382.) Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12°. Uit (Fokke) Gesch. v. Amst.
81 (12 Aug.) Willem III in den Raad van Amsterdam ontvangen. (Wagenaar
a XIV. 208.) Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 12°. Uit (Fokke) Geschied. v. Amst.
b Dez. pl., *proefdruk* vóór alle letter.
82 (12 Julij—17 Aug.) Beleg van Groningen door de Bisschoppen van Keulen en Munster, en ontzet door Rabenhaupt. (Wagenaar XIV. 130, 131. Holl. Mercur. 1672. bl. 123—132.) — „Keulse en Munsterse Belegeringe, an„gevangen 9 Julij, geëindigt 16, 17 Aug. 1672. *M. Spinneker*." Opschrift onder eene geëtste kaart v. dit beleg; bovenaan een gedeelte der uiterste wallen der stad, van de Heerpoort tot de Steentil; daaronder de Keulsche en Munstersche belegeringswerken. Onderaan eenige geëtste letters, als: *A. v. f.*, elders J. S. P. — Het geheel goed geëtst (door *M. Spinneker?*) fol. Hg. 56, br. 36 dm. — Deze kaart heb ik alleen aangetroffen in h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog. Veldsl. 706.
83 Hetzelfde anders. — Profil der stad, op den voorgrond het vijandelijke leger
a en het bombarderen der stad; daarboven een uitvoerig plan der stad en belegeringswerken. Door *Rom. de Hooghe*. 1673, de naam onderaan links, bijna onzigtbaar. Onder de pl.: „Oprecht verhaal hoed. de stadt Gronin„gen...... grouw. aangetast, maar door de dapp. moedigh. dess. Bor„geren en Krijgsmacht, onder...... Rabenhaubt ontzet is, op d. 17 „Aug. 1672, gaande van 9 Julij tot 17 Aug." In 4 kol. Amsterd. *M. Doornik*. 1672. gr. fol. De pl. hg. 31, met beschr. 54 dm., br. 40 dm.

b Dezelfde plaat, met dez. beschrijving, eenigzins anders. Verdeeld:
kol., zonder jaar achter het adres.

2384 Hetzelfde, naar het voorg., doch met meer bijwerk op den
Door *J. Harrewijn*. 1684. Onderaan de uitlegging der N°. 1—21.
Hg. 31 dm., br. 37 dm.

2385 Als voren, eenigzins verkleind; met uitlegging der N°. 1—18
regts. Zonder naam v. grav. (door *C. Decker?* of *Harrewijn?*)
Hg. 18, br. 30 dm. — Eene slechte, omgekeerde copie, zonder
komt voor in: Het ontroerde Nederlandt. 1674."

2386 „Het beleg van Groningen door d. Bisschop v. Munster in Aug.
a Op den voorgrond de belegeringswerken en het vijandelijke
in het verschiet de stad. Naar het origineel van *Buck* geteek.,
P. Oosterhuis 1815, in aquatinta gegrav. door *Hoogkamer* en
door *P. Veteris*; opgedragen aan G. W. Baron van Imhoff, Gouvern.
Gron. br. fol. Hg. 35, br. 45 dm.

b Hetzelfde; uitvoerige *origineele* teekening in O. I. inkt van *H. P.*
terhuis, naar het origineel van *Buck*.

2387 Twee voorvallen bij het beleg van Groningen. — Een monnik door de
gerden doodgeschoten. — Een kind in de wieg ongekwetst door
bom in der ouderen bedsteê geworpen. — Znd. nm. v. grav. br.
Gottfried, Kronijk. Van acht. bedrukt.

2388 „Victorien van S. Exc. Rabenhaupt in Groningen en de Omlanden
„Jaer 1672 en 73." — Boven aan de plaat het profil en bombardem
van Groningen, daaronder bovenstaand 2reg. opschrift, lager een
rig plan en afbeelding der verovering van Coevorden, en daaronder
der: „'t Verlaten v. de Beleg. en 't uytvallen (v. Gron.)" Ter weerszijden
van h. plan v. Coevorden de plannen der Oude, Bonner, en
Schans. Onder de pl. de: „Pertin. Beschrijv. v. de Victorien v. S. E. C.
„Rab." In 4 kol. Zonder naam v. grav., doch zeker door *R. de Hooghe*.
Met adres van *H. Sweerts*, Boek- en Prentverk. (te Amst.) op den Dam
in d. Wack. Hondt. 1673. gr. fol. De pl. hg. 47½, met beschr. 60 dm.
br. 50 dm.

2389 Spotprent op den Bisschop v. Munster na het verlies van het
genomen Groningen. — „De Rodomontade van Beuskop Beerenbart
„met syn Lijfknecht Hans Jurgen." 4 reg. bovenschrift met een
„vers: „Doen Grunges dapperheyd," enz., boven eene plaat den Bisschop
voorstellende, die op een varken wegrijdt; daarachter dezelfde in het
huis een pijp rookende; in het verschiet zijne vlugtende troepen. Onder
de pl. een 60reg. Holl. spotvers in 2 kol. fol. De pl. hg. 13 dm.,
opschrift en vers 39 dm., br. 19 dm.
In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott., is van deze pl. eene om-
gekeerde en iets verkleinde copij, met ander vers in 2 kol. beginn.
„Dus praalt de Bisschop op een swijn," en 2 reg. bovenschr.: „St
„d'Ridder Don Quichot," enz.

2390 (20 Aug.) „Witten Wonder Spiegel, vertoonende Jan de Witt, Corn. de Witt
„Eerst opgeklommen tot de Hoogste trappen van Eer en aensien — daer
„tot de laegste vernederinge afgeworpen." (Wagenaar XIV. 155—179.)
In het midden der plaat de portretten ter halver lijve van J. en C.
Witt, tusschen hen eene estrade waarop een vuur brandt, uit het
een feniks opstijgt, met opschrift: *Amissam quaerimus invidi*; onder

portretten bovenstaanden 6 reg. titel, en dit alles met een' gefigureerden rand omgeven; daarboven het opschrift: „De Heer heeft gegeven, de „Heer heeft genomen." Boven, onder en ter weerszijde 16 kleinere voorstellingen met 3 reg. onderschriften uit het leven der de Witten, van de gevangenneming huns vaders in 1650 af, tot aan hunnen dood. Fraaije plaat geëtst door *Rom. de Hooghe*, pendant van eene dergelijke over den Prins. N°. 2304, Met afzonderlijke beschrijving v. h. einde huns levens, in 3 kol. met opschrift: „Op- en ondergangh der Heeren C. en J. de „Witt. *Tolluntur in altum.*" en adres: Amst. bij *Romeyn de Hooghe*, in de Kalverstraet. 1675. Hg. 48, met beschrijv. 70 dm., br. 56 dm. br. fol.

b Dez. pl., latere druk met adres v. *J. de Ram* te Amst. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2391 Moord der de Witten. Plaat met gedrukt Latijnsch en Holl. vers en Fransche beschrijving. Chez *F. Bouttats* en Anvers. fol. In Atlas Munnicks v. Cleeff. N°. 790.

2392 Acht voorstellingen uit het leven der de Witten, gemerkt I—VIII, ieder *a* met een gegraveerd 2 of 4 regelig versje. Door *G. Bouttats, aqua forti.* Fraai gegraveerd. br. 12°. Iedere pl. hg. 10, br. 12 dm.

b Dezelfde voorstellingen, in slechte, en soms omgekeerde copieën, ieder met bovenschrift: 1e (en volg.) *Vertooningh*, v. ond. met andere verzen in boekdruk. Zonder naam v. grav. (welligt door *G. Bouttats*, wijl op pl. 5 van deze en de voorgaande serie de letters *G. B.* op den bil van een paard staan.) br. 12°. Van acht. bedrukt met gedeelten van: de Bloedige Haag?

2393 (19 Aug.) Corn. de Witt op de pijnbank gelegd. (Wagenaar XIV. 153.) *a* (Door *R. Vinkeles?*) br. 12°. *Proefdruk voor alle lr.*

b Hetzelfde; origineele *teekening* voor de voorg. plaat. (Door *J. Buys?*) br. 12°.

2394 Sententie van het Hof van Holland over C. de Witt. (Wagenaar XIV. 155.) 's Grav. J. Scheltus. 1672. plano. Origin. uitgave.

2395 (20 Aug.) Jan de Witt te vergeefs door zijne dochters aangemaand zijnen broeder op de Voorpoort niet te bezoeken. Naar en door *R. Vinkeles.* 8°.

2396 Afbeelding der kamer op de Gevangenpoort te 's Hage, (die tot gevangenis v. C. de Witt strekte, en waar hij met zijn broeder J. de Witt door het graauw werd aangevallen; zoo als die zich in 1844 bevond. Regts de schoorsteen, links de deur, daarnaast, meer links het raam. Op de plaats zelve in kleuren geteekend door *J. L. Cornet*, kunstschilder te Leijden. br. fol. Met een brief v. d. Schilder zelven. Hg. 26, br. 35½ dm. fol.

2397 De gebroeders J. en C. de Witt in hunne kamer boven op de Voorpoort *a* aangevallen. Naar en door *S. Fokke.* 1755. br. 4°. Uit: Wagenaar XIV.

b Dezelfde plaat, *proefdruk* vóór alle letter.

c Hetzelfde, origin. *teekening* in O. I. Inkt, voor de voorg. plaat.

2398 Aanval op de gebroeders de Witt bij het uittreden uit de gevangenis (Wagenaar XIV. 170—179. Holl. Mercurius. 139—140.) Met groote afbeelding van het Oranjevaandel. Uitvoerige doch niet fraaije *teekening* in O. I. inkt zonder naam (omstreeks 1780 vervaardigd. Door *J. Stolker*?) fol. Hg. 37 dm., br. 31 dm.

2399 Hetzelfde anders. Titelplaat voor het Treurspel: de Broedermoort van C. en J. de Witt. Door *S. Fokke.* 1744 8°.

2400 Moord der gebroeders de Witt. — Vreesselijke doch waarschijnlijk wa voorstelling dezer slagting. Op den voorgrond valt J. de Witt, in zijn kamerjapon, op den grond; het bloed stroomt uit eene gapende wond de borst; een man wil hem de neus afsnijden, een ander staat met op heven mes achter hem; een wijf zet hare tanden in zijn arm; achter veel gewoel; regts, eenigzins verder hangt een lijk (dat van C. de Witt) met opgesneden lijf aan de galg. Zonder éénig op- of onderschrift. Zwarte kunst door „*le maitre aux ancres croisées*" gelijk men hem noemt om de 2 over elkander liggende ankers, in den linkerhoek onder. br. fol. Hg. 22½, br. 36 dm. *Uiterst zeldzaam*. In geen der oude Holl. Atlassen voorgekomen, en 2 malen uit Duitschland hier ingevoerd. Zou het ook eene Duitsche plaat van *Lod. von Siegen* zijn?

2401 Als voren. Uitvoerige voorstelling op 4 platen (2 naast, 2 boven elkan-
a der); de 1e pl. vertoont den aanval op de gebroeders uit de Voorpoort komende; de 2e pl. de moord, iets verder op het Groene zoodje, in het verschiet het Buitenhof; de 3e het slepen der lijken naar het schavot; de 4e de lijken aan de wip en de gruwelen daaraan bedreven. Zonder naam v. grav., doch zonder twijfel door *R. de Hooghe*. Van ond. een uitvoerig Holl. en Fransch verhaal en uitlegging der pl. in 4 kol. gr. fol. Hg. 32 dm., met beschr. 53 dm., br. 40 dm.

b Dezelfde pl., latere afdruk, alleen met Holl. beschrijving en uitlegging, wijder gedrukt; ook in 4 kol.

c Dezelfde pl., nog latere afdruk; de pl. opgegraveerd en op de 3e pl. onder aan de naam v. *R. de Hooghe*. 1672. Zonder beschrijving. — Hierbij een 24regelig: *Dubbelzinnig rijm* (over de Witt) in oud HS. en in druk, kl. 4°. Beginn.: Een wissen ondorgang van 't lant."

De plaat 2403 is eigenlijk eene zamenvoeging van deze 4 pl. op één blad, of deze 4 eene uitbreiding van die plaat; beide zijn in 1672 gegraveerd en uitgegeven; welke de origineele is, valt moeijelijk te zeggen.

2402 Als voren, origineele *teekening met de pen* van de 1e der bovenstaande platen. Door *R. de Hooghe*. br. 4°. Hg. 15½, br. 19½ dm. *Zeer fraai*. Hierbij een gedrukt vers van 7 achtregelige coupl. „Het groote witte moort-toneel." fol.

2403 Als voren; de 4 voorgaande platen in ééne voorstelling te zamen gebragt.
a Links de aanval, regts hunne lijken, op den achtergrond regts de mishandeling, in het midden de lijken aan de galg, bovenaan hunne portretten in med. Geëtst door *R. de Hooghe*. 1672. Van ond. het uitvoerig verhaal der moord in het Hollandsch en Fransch, in 4 kol. en uitlegging der plaat. De pl. hg. 32, met verhaal 54 dm., br. 43 dm.

b Dezelfde pl., andere wijdere druk van den Hollandschen tekst, ook in 4 kol. verdeeld; de Fransche tekst is bij deze uitgave niet gedrukt.

c Dezelfde pl., latere druk, met bijvoeging op de plaat van het adres van *Carel Allard* te Amsterdam. Ook alleen met Hollandschen tekst.

2404 Geheel als voren, namelijk op 1 pl., doch verkleind; links de aanval, regts
a de lijken, achteraan de mishandeling. Met bovenschrift: „De Rampzalige „Doodt van C. en J. de Wit." Zonder naam v. grav., doch zeker door *R. de Hooghe*. br. 4°. Hg. 18 dm., br. 29½ dm. Zeer fraaije gravure en afdruk.

b Naauwkeur. copie v. d. voorg. pl., doch iets grooter, met bovenschrift: „De Ongeluckige Doodt v. C. en J. de Wit." Hg. 23, br. 33 dm. br. 4°.

05 Hetzelfde, anders. Op den voorgrond het doorschieten van C. de Wit, op den achtergrond J. de Wit met een geweerkolf doodgeslagen. Met 2 reg. onderschrift: „Het ombrengen v. C. en J. de Wit." Door *J. Luyken*. 4⁰. Afdruk op gr. fol. papier.

06 De moord, mishandeling en de lijken aan de galg. — Links Jan de Wit op den grond; regts zijn lijk, achteraan de galg; ter weerszijde in de bovenste hoeken der plaat de portretten der gebroeders in med., ieder op een afzonderlijk veld. Zonder naam. Slechte plaat. br. 4⁰. Hg. 15, br. 24½ dm.

407 Als voren, doch eenigzins veranderd en zonder de portretten. br. 4⁰. Hg. 14, br. 17½ dm.

408 Afbeelding der wreedheden aan de lijken van J. en C. de Witt bedreven.
a Zeer vergrootte copie der 4e plaat van *R. de Hooghe*, N⁰. 2401. Door *B. Picart*. 1728. br. fol. Hg. 26, br. 35 dm. Bovenaan gemt. Tom. III. pag. 430. Met Holl. onderschrift. Uit: le Clerc, Hist. d. Prov. Un.
b Dezelfde pl., met Holl. onderschrift. Afdruk vóór het N⁰.
c Dezelfde pl.; met Fransch onderschrift, zonder het N⁰.
d Dezelfde pl.; *proefdruk* vóór den naam v. grav. en N⁰.
e Dezelfde pl., allereerste, onafgemaakte *etsdruk*, vóór eenigen naam.
f Hetzelfde, zeer fraaije origineele *teekening* in rood krijt en O. I. inkt voor de plaat. br. fol.
g Hetzelfde, dergelijke *teekening* in rood krijt, doch alle voorwerpen grooter in dezelfde ruimte, zoodat de voorstelling tot aan den bovenrand reikt. Waarschijnlijk de *origineele*, doch verworpen vergrooting der 4e pl. van N⁰. 2401. *Uniek*.

2409 Hetzelfde, geheel anders. Een ruim gezigt op de Plaats, van de Gevan-
a gen- (of Voor)poort, tot aan het Groene Zoedje en gezigt op den Vijverberg. Regts de moord, in het midden het slepen der lijken; links het hangen aan de galg, in de lucht 2 ooijevaars. — Fraai *geëtste* plaat zonder eenigen naam, doch zeker *niet* door *R. de Hooghe*. Met onderschrift: „*Spiegel van Staet* en Recht der Borgers" waaronder in 3 kol. een uitvoerig verhaal van de moord en een 40reg. vers: „Dus wert Verraderij gestraft," enz. Zonder naam of adres. gr. fol. De pl. hg. 21 dm., met Verhaal 43 dm., br. 30½ dm., met Verh. 34 dm.
b Dezelfde plaat met *hetzelfde* onderschrift; doch het woord *Borgers* veranderd in *Burgers*, en bijvoeging onder het vers in de 3e kolom, van eene bijzonderheid door verschillende personen opgemerkt, dat eenige dagen te voren 2 ooijevaars gedurig van de Staten-Kamer naar het schavot en van daar naar het huis van J. de Wit gevlogen zijn; daaronder een 8reg. versje: „'t Verraet moet zijn gestraft," enz.

2410 Als voren, doch eenigzins veranderd, met veel meer personen, toeschouwers en moordenaars op de Plaats. Zonder naam v. grav. met adres: *A. v. Hoorn* exc. Van ond. *hetzelfde* opschrift, verhaal en 40reg. vers.

2411 Als voren, doch veel veranderd; vooraan links het wapenbord der de Witten door 3 personen gedragen. Zonder eenigen naam. Van ond. *hetz.* opschrift, verhaal en vers.

2412 Als voren, doch zeer veranderde copie; de lijken hangende aan de galg;
a regts de Gevangenpoort; daarboven de beide ooijevaars. Slechte plaat zonder naam van graveur. Met onderschrift: „*Spiegel van Staet* vertoond „in Meester Jan en Corn. de Wit," voorts hetz. 40reg. vers en ꝯ lager

een 8reg. vers: „Dit's loon van Jan en Kees." fol. De pl. hg. 11, met vers 40 dm., br. 25 dm.

b Dezelfde plaat, met *hets*. onderschrift, doch hier: „Corn. en Jan „Wit," voorts de 40 en 8reg. versen.

2413 Geheel als voren, doch eenigzins verkleind; links ziet men maar 1
a (op de vorige plaat 2 boomen), regts is slechts het voorste deel van paard dat op de vorige pl. geheel is afgebeeld. Zonder naam v. grav.-*hets*. onderschrift en het 40 reg. vers. fol. Hg. 19, met vers 35 dm., br.
b Dezelfde plaat, andere druk met onderschrift: „*Spigeel* v. Staat" en 40 reg. vers.

2414 Weinig veranderde copie der plaat 2409, doch bovenaan regts en links de portretten in medaillon van C. en J. de Wit; onderaan een verhaal der moord in 3 kol.; lager 2 schimpverzen op Jan, en 1 op Corn. de Wit, en daartusschen de „Aenwijsinge der figueren." Zonder naam grav. of adres. gr. fol. De pl. hg. 24 dm., met beschr. 50 dm., br. 35 dm.

2415 Hetzelfde, anders. Op den voorgrond wordt een der lijken uit de poort gesleept; op den achtergrond hangt het andere lijk aan de galg. Zeer grove en slechte houtsnede. Onderaan: „Waeracht. Verhael v. „schromel. doot v. J. de Wit, enz." zijnde een Orangistisch Volksgedicht van 16 achtreg. coupletten, beginn.: „Hoe drayt het rat v. avontuer." daarna: „Samenspraeck tusschen de Holl. Maeght, ende de Prins v. Or. „raeckende desen tijdt" een dergelijk Volksgedicht v. 11 coupl. „Na de Copy „te Amst. bij P. Ptz. de Lint, in 't Kladersteegje." br. fol. Vliegend blad van die dagen. *Uniek*.

2416 Uitvoerige voorstelling van de mishandeling der lijken op het schavot aan de galg hangende. — Zeer fraaije *schetsteekening* in O. I. inkt door *R. de Hooghe*. gr. fol. Hg. 40 dm., br. 29½ dm. *Niet in plaat gebragt*.

2417 Andere uitvoerige voorstelling der vreesselijk misvormde lijken, hangende aan de galg, en bij toortslicht door 2 mannen bezien. Achter het schavot de boomen van den Vijverberg en eenige personen. Van ond. in boekdruk een 8reg. vers: „Soo kroont haar 't los geval," enz. — Zeer fraaije en *uiterst zeldzame* geëtste plaat, zonder eenigen naam, adres of jaar, doch door *R. Roghman*. fol. De pl. hg. 28, met vers 37 dm., br. 23 dm. — Van deze plaat, die vroeger geacht werd *uniek* te zijn en *ƒ* 60,— à *ƒ* 100,— en meer verkocht is, ken ik, behalve dezen afdruk, 4 Exempl., doch slechts een dier Ex., dat in den atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden, heeft het vers er onder, gelijk in dit Ex. Mijn Ex. heeft buiten de plaat aan alle zijden eene marge van 20 tot 28 Ned. streep. *Uitmuntende afdruk*.

2418 Nagenoeg als voren, doch de lijken veel grooter en slechts door één persoon bezien. Van ond. een 8reg. vers d. C. v. G. gegrav. „Hier hangt het „overschot," enz. Naar en door *C. Huyberts*. fol. Hg. 31 dm., br. 25 dm. *Zeldzaam*.

2419 Geheel als voren, zeer verkleind, met 1 reg. gegrav. onderschr. br. 4°. Get. bovenaan regts: Pag. 40.

2420 Afbeelding der misvormde lijken hangende aan de galg; ter weerszijden de portretten van J. en C. de Wit in lauwerkrans. — Goed gegrav. plaat waaronder: „Afbeeld. en Verhaal van 't schriklik omkomen van „Mr. J. de Wit, en sijn broeder C. de W." in 2 kol. Zonder adres. fol. De pl. hg. 14, met verhaal 39 dm., br. 27 dm. — Dit portret v. C. de Wit is in harnas, en verschilt veel van de andere portretten.

21 Afbeelding van het Buitenhof te 's Hage, waarboven in de lucht 2
a schitterende sterren, ter weerszijde de portretten der gebroeders de Wit. Onder de plaat 3 achtreg. verzen ter eere der gebroeders, naast elkander; lager 2 grootere en onderaan 1 vers ter hunner eere. fol. De plaat hg. 15, met vers 44 dm., br. 27 dm. — Hierbij op een folio blad de afdruk van 2 der bovenste verzen, getiteld: „Maximus ille armis. — Maximus ille toga.

b Latere druk, alleen te onderscheiden door de letters M. in: Maximus ille toga, onder het portret van J. de W., welke M in de vorige druk met eene krul is, hier zonder die.

22 Zinneprent op den dood der de Witten. — „D'ijdele vlucht vertoont in „de „schielikke Dood van Korn. en Jan de Wit." Opschrift boven een 60reg. vers in 2 kol., beginn.: „Het lust mij," enz. geteek.: *Deugd baart rust.* Onder eene oude, goed gegraveerde plaat (vroeger bij *H. Hondius* uitgegeven) vertoonende den Dood op een paard gezeten, een pistool losbrandende op een gekroonden ruiter (Karel I?), die ijlings te paard wegvlugt; op den achtergrond een stad met bovenschrift: *Munster* (in Westphalen) en onderschrift: *'t Is vergeefsch gevlugt.* Zonder naam v. grav. — Oude plaat van 1649? of vroeger, in 1665 op nieuw voor den Bisschop van Munster gebruikt. Zie N°. 2206. Op dezen afdruk is de naam v. *Hondius* echter uitgeslepen. gr. fol. De pl. hg. 25 dm., met vers 50 dm., br. 30 dm. *Zeer zeldzaam.*

23 Zinneprent op hunnen dood. — De tijd, het eeuwig Edict vertrappende, zit met de zeis in den arm, nadenkende aan eene tafel, waarvan de portretten der de Witten afhangen en waarop *Vondel's Palamedes* als ook *Plutarchus Levens der doorl. Grieken en Romeinen*, opengeslagen ligt en een misvormd, doch gelauwerd doodshoofd staat. Fraaije zinneprent (door *R. de Hooghe?*) fol. Hg. 33 dm., br. 25 dm.

24 Spotprent op de Gebr. de Witt. — „De vast-gekuypte Loevesteynsche Ton „aen duygen, door den schrickelijcken Berghval van haer twee Princen." Een toren v. Babel, waaromheen veel gewoel. Met 2 reg. vers op hunne heerschzucht. Snavelenburg. 1672. 4°. Titel v. een pamflet.

25 Spotprent op de Witt. — „Ondersoeckt de Geesten, of se van den Duyvel „sijn of niet." Opschrift boven eene plaat, waarop twee vliegende monsters (Jan en C. de Witt, N°. 1 en 8) die een mombakkes en een manteltje van geveinsdheid in de hand houden, neerdalen op een veld, waar de Prins in den Holl. tuin staat, en op den voorgrond regts en links de overheden en het volk met allerlei twisten, maaltijden, enz. den tijd doorbrengen. Ter zijde v. h. opschrift de figuur van Jacob de Graaf (die den moordaanslag op J. de Witt deed) als verheerlijkte engel (N°. 9). Naar en door *Jacob de l'Ambre.* br. fol. Hg. 25, br. 32 dm. — Hierbij een pamflet van 16 bl. 4° met fraai gegrav. titelplaat: „Het ondersoeck der Geesten door Jacob de Lambre." De titelplaat vertoont een herder die de bokken van het water in eene fontein afweert en de schapen (de Prinsgezinden) drinken laat. Het pamflet behelst eene uitlegging de folio plaat, en is blijkens de voorrede van lateren tijd dan 1672; ook staat er op den titel, met eene oude hand geschreven: 1675. 15 Febr., waarschijnlijk de tijd der uitgave.

26 Als voren. „Reeskonter tusschen 2 Armiaen en 3 Calvinists over het punt „van haer „edele heere de Witten en de prinsgesinde tot Amsterdam." —

Zeer slechte plaat, navolging van: „Visioen v. de tijden der eeuwen" (in het jaar 1676) waarschijnlijk gemaakt in 1758? bij den strijd ... Witt, naar aanleiding van het oordeel van Wagenaar, zijne Vaderl. H... Dl. XIV. over de de Witten; deze plaat wordt echter meestal op 16.. gesteld.

2427 Kleinere platen ter eere of ter beschimping der gebroeders de Wit.- Titel van: *Dolle blijdschap*. 8°. — Medailles op de gebr. de W. *a* Hun portret en vers: Op de heldenbeelden. — Andere med. ... moord en vers: Op de beestelijke woede. gr. 4°. Afzond. afdruk.- *b* Dezelfde medailles; afdruk uit een 8° boek. — *c* Dezelfde med. ... zen met bovenschr.: Afbeeld. v. de nieuwe med. gr. 4°. — *d* Vijf ... medailles ter hunner eere. — *e* Hunne portretten bijeen, ... twee wolven vormende. — *f* De wapens van de Witt vernield. 8°.- *g* Een fol. blad met 2 verzen v. W. Tichelaer: 1. Op de val v. K. ... de Wit. — 2. Op het versetten v. de Magistraet. — *h*. J. de Wit als zwaan het land tegen den Engelschen hond verdedigende. Naar de schilderij van *J. Asselijn* op 's Rijks Museum te Amsterdam door *R. Vinkeles*. 8°. Titelplaat voor: Loosjes, J. de Witt.

2428 Hunne portretten met dergelijke verzen ter hunner verheerlijking. *a* De gebroeders ter halver lijve, van boven en v. ond. met een 4reg. Engelsch vers v. H. C. kl. fol. — *b* Hunne borstbeelden in med. met onderschr. „Herre v. Hekendorp." enz., een Latijnsch en *Duitsch* vers, en bovenaan: „Cenotaphion, etc." 1 bl. fol.

2429 (23 Aug.) Gelijktijdige afdruk v. h. oproerig Prinsgezind Biljet, d. 23sten Aug. te Amsterdam aangeplakt en door Wagenaar, XIV. 210, vermeld, eindigende met het vers: „Oranje wort groot — De Witten zijn doot." enz. Met opschrift: „Het aengeplackt Biljet luydt als volght." kl. fol. *Uiterst zeldzaam.*

2430 (Sept.) „Uyt-tocht van 't Huys te Wedde" van de Bisschop v. Munster na de belegering van Groningen. (Wagenaar XIV. 131.) Regts eenig voetvolk met lansen, die 2 boerenwagens met goed beladen voor zich heendrijven. Van ond. een plat-duitsch vers v. 10 vijfregelige coupl. met opschrift: „Krachtlooze Hartsterking, galachtig uitgebraakt door Chr. Be„renh. v. Gaalen... Op 't overgaan v. 't Huys te Wedde." — Zonder adres, plaats of jaar. kl. fol. De pl. hg. 16 dm., met vers 57 dm. br. 20 dm. *Zeer zeldzaam.*

2431 (6 Oct.) Opschudding voor het huis van den Admir. de Ruiter. (Wagenaar XIV. 212.) Door *S. Fokke*, 1783. br. 12°. Uit een Almanakje van 1783 of uit. — Dez. pl., *proefdruk* voor alle letter.

2432 Hetzelfde?? doch welligt verkeerd afgebeeld, althans niet gelijkende op h. huis van de Ruyter; met bovenschrift: „Tumult der Ruyters en Ma„trosen." Zonder naam v. grav. br. 12°. Pendant v. N°. 2361. Het huis v. Langewagen te Hoorn geplunderd. Uit hetz. boek of kronijk.

2433 (8 Nov.) Amnestie afgekondigd door de Staten van Holland en W. Vriesland over alle ongeregeldheden en tumulten ter zake van de veranderingen in de Regering van diverse plaatsen voorgevallen. Deze amnestie was reeds d. 27 Sept. geteekend. — Origin. druk te 's Hage bij J. Scheltus. 1672. Plano.

2434 (16 Dec.) Vruchteloos beleg van Charleroy door den Prins v. Oranje. (Wagenaar, XIV, 228.) — Situatie plan der vesting en der verdedigingswer-

ken met de omstreken en positiën der belegeraars. Bovenaan in het midden Charleroi, onderaan links het gehucht *Gamignon*. Fraaije *teekening* in kleuren uit dien tijd. br. fol. Hg. 46, br. 43 dm.

2435 (28—30 Dec.) „Spiegel der France Tyrannye gepleecht op de Hollantsche
a „Dorpen." (Wagenaar, XIV, 234—236.) Holl. Merc. 1672. bl.119. Opschrift door Mars en een draak met leliën bekleed vastgehouden, boven eene afbeelding van h. dorp Zwammerdam in brand met de neergelaten ophaalbrug; op den voorgrond de wreedheden der Franschen, zeer overdreven voorgesteld. In een 8-hoekigen rand met doornen. — Van ond. hetzelfde opschrift en een verhaal der wreedheden en plundering, in 4 kol. De pl. zeer fraai geëtst door *R. de Hooghe*. 1673. gr. fol. De pl. hg. 30, met verhaal 52, br. 41 dm.

b Dezelfde pl., latere afdruk, met onderschrift: „De Franse wreetheyt tot „Bodegrave en Swammerdam" en uitvoerig vers v. *G. Bidloo* in 3 kol. gr. fol.

2436 Geheel als voren; fraaije copie der voorgaande pl., een weinig verkleind.
a Met 1 reg. onderschr.: „De France wreedheid," enz. Door *B. Picart*. 1727. br. fol. Hg. 27, br. 35 dm.

b Dez. pl., veel latere en slechtere afdruk, met Holl. onderschrift, bovenaan gen°.: Tom. III, pag. 446. Uit: Le Clerc.

c Dez. pl., vroegere afdruk, met Fransch onderschrift; „Cruautez de l'armee „Franç." enz.

d Dez. pl., fraaije *proefdruk* vóór alle letter.

2437 Geheel als voren; doch verkleind en omgekeerd; de neergelaten brug is hier
a regts, op de vorige pl. links. Met 1 reg. inschrift boven in de pl.: „Franse Tiranny........ op de Holl. Dorpen." 1 bl. br. 4°. Hg.16, br. 27 dm. Uit:

b Als voren, nog meer verkleind; met opschrift: *Tirannye tot Bodegr.* en gen°. 332. br. 8°.

2438 Hetzelfde. Zeer uitvoerige voorstelling op 8 pl., onderaan gen°. 1—8; (pl. 1 en 8 in 2 boven elkander staande afbeeldingen verdeeld.) Op deze platen zijn verschrikkelijke wreedheden afgebeeld, veel erger zelfs dan in de overdreven verhalen van „*A. de Wicquefort*, Advis fidelle touchant ce „qui s'est passé... à Bodegrave et Swammerdam. 1673. 4°. waarin deze fraai gegrav. platen behooren. Zonder naam v. grav. br. 4°. Ieder der 8 platen, hg. 18 à 19, br. 29 à 30 dm.

Deze platen-serie is geenszins zeldzaam, doch zelden vindt men krachtige en nog minder *egale*, afdrukken, gelijk deze vooral zijn.

Wijl de copiën dezer pl. niet genommerd zijn, wordt hier de beschrijving van iedere plaat gegeven.

1 Bovenaan: Een man danst op den buik van een naakt man. — Onderaan links een galg; regts 2 dorpskerken bij elkander.
2 Smeekbeden der burgers aan d. Franschen bevelhebber.
3 Een schoorsteen en een bedstede waarin menschen zijn opgehangen.
4 Links het dorp in brand; regts mishandeling v. mannen en vrouwen.
5 Een huis in brand, waar op de bovenkamer eene vrouw mishandeld wordt.
6 Links een schip, in het midden een kind op eene lans gestoken, regts eene naakte vrouw geschoffeerd.
7 Een huis geplunderd, eene vrouw en kind mishandeld, in het midden huisraad verbrand.

8 Bovenaan: Een naakte man, vrouw en kind aan elkander gebonden, aan de staarten van koeijen voortgesleept. Onderaan: Twee schepen uit tenden en huisraad aangevallen en vermeesterd.

2439 Dezelfde voorstellingen. Zeer getrouwe en fraaije copiën door R. de Hooghe, allen ongenommerd. in dezelfde grootte v. de originelen, (behalve) 2, 3, 4, 6, 7 zijn *met*, de and. *zonder* zijnen naam. br. 4°. Deze behooren welligt in „Getrouw verhaal der wreedheden," enz. 8°.

2440 Dezelfde voorstellingen, doch zeer verkleind en op 4 platen gen. Op plaat 1 staat bovenaan VIII*a*, onderaan I*a*, op 2 VI, op 3 II, op 4 III. De 2 laatste pl. bovenaan regts gen°. 83, 86. br. 4°. h. 13 dm., br. 18 dm. Uit: een dergelijk werkje hierover.

2441 Geheel als voren, de laatste plaat der vorige serie, nl. 4; vroeger III; eene andere, of 5e pl., waarop pl. V verkleind is afgebeeld; beiden late en slechte afdrukken. Van onderen de woorden: „in Woerden, bl. 44" en 47. br. 4°.

2442 De plaat I*a* der vorige serie, of I van N°. 2428. met bovenschrift: „Bodegrave en Swammerdam " br. 4°.

2443 Tafereel der wreedheden door de Franschen te Bodegraven bedreven, nl. een man op een stoel vastgebonden, met een koperen trommel op het hoofd waarop soldaten met trommelstokken slaan. (Door *P. Velijn?*) 8°. *Proefdruk* vóór alle letter. Uit een histor. boek der 19e eeuw.

2444 Gezigt bij Bodegraven aan de rivier, met eenige schepen, en schuiten het kwartier van den Prins aldaar, den 2den September 1672, voorstellende. *Teekening* in kleuren. br. 4°. Hg. 15, br. 20 dm.

2445 (30 Dec.) „De verovering van Coeverden met Casteel." (Wagenaar III. *a* 239. Holl. Mercurius. 1672. bl. 222. Opschrift op eene label boven in de afbeelding van het bestormen der wallen; verderop de geheele stad. Onder de pl. uitlegging der N°. 1—10 op de plaat; lager het Verhaal der bestorming, enz. in 2 kolommen met adres van *M. Doornick* te Amst. 1673. De plaat zonder naam v. grav., doch waarschijnlijk door *Rom. de Hooghe.* De pl. hg. 17, met vers 42 dm, br. 28 dm. fol.

b Dezelfde plaat; latere en slechtere afdruk; aan de linkerzijde is de plaat eene halve duim ingekort. Zónder uitlegging der N°. onder de pl.; doch lager het *Verhaal* der voorgaande pl. in 1 kolom; daarnaast eene uitvoerige lijst der ammunitie en der Munstersche gevangenen in Koevorden gevonden, in 3 kol. Met adres v. *M. Doornick* te Amst. 1673. Deze afdruk is *zéér zeldzaam;* de vorige is meer algemeen.

2446 Hetzelfde, geheel als voren, met uitlegging der N°. boven in de pl. Fraaije grav. zonder naam. Breed en hoog als voren.

2447 Hetzelfde; de vesting en aanval geheel als voren, doch iets grooter; de voorgrond geheel anders. Naar en door *C. Decker*. Bovenaan op een afzonderlijk veld de uitlegging der 12 N°. br. fol., Hg. 28, br. 35 dm.

2448 Hetzelfde, geheel anders. Plan der vesting en aanwijzing van den aanval. Bovenaan regts: „Afbeeld. v. d. stercke vesting en citadelle v. Coevoorden, 31 Dec. enz." Onder de pl. een ander verhaal der verovering, in 2 kol. Met adres v. *C. Allardt* op den Dam, in de Kaartenwinkel (te Amst.) De pl. hg. 20, met verhaal 38 dm., br. 29 dm. fol.

2449 Hetzelfde, anders. Een klein plan der vesting, *à vol d'oiseau*, met de aanvallen op 3 punten. Bovenaan de naam: *Coevorden*; regts het getal: 334. kl. br. 4°.

2450 Hetzelfde. Plan der vesting, in een med.; onderaan eene schaal v. 60 Roeden. Onder de pl. een ander verhaal dan de beide vorige der bestorming en verovering. Met adres v. *Jst. Danckers* in de Kalverstraat (te Amsterdam) fol. De pl. hg. 18, met verh. 44 dm., br. 18 dm.

2451 Afbeelding van de vesting Coevorden *à vol d'oiseau*, op den voorgrond eenige mannen. Naar *J. Peeters*, geëtst door *G. Bouttats*. Onderaan eene korte beschrijving in het Hollandsch en Fransch. br. 4°. Uit eene verzameling v. stadsgezigten in 1684 te Antwerpen uitgegeven.

2452 „Op de geluck. Veroveringh v. Coevord. 31 Dec. 1672," 20 reg. vers v. *J. Wijbrants;* met adres v. *C. Allardt* (te Amst.) 1 blad. gr. fol. Men ziet dat ook op N°. 2448 de 31e, niet 30 Dec. als datum is aangegeven.

2453 Hetzelfde, anders. Een grooter plan der vesting en aanwijzing v. d. aanval; regts en links 4 plannen van andere veroverde vestingen. Met Duitsche uitlegging en inschrift: „Erobrung der Västen Statt Coevorden, etc." br. fol. Uit een Duitsch werk van dien tijd (Valckenier, Verwirrtes Europa?? fol. 3 Thle.)

2454 Afbeelding v. d. beker en pokaal door den Raad v. State aan M. v. d. Thienen, schoolmeester en ingenieur te Coevorden en N. Buiter vereerd na de verovering van Koevorden. *Teekening* in O. I. inkt door *G. Frijling*. 2 bl. gr. fol. — In Atlas Munnicks v. Cleeff. N°. 789.

2455 (1673.) „Nederlands verquikking of d'ontwaekte leeuw van de 6 eerste maan-„den des jaers 1673." De Holl. leeuw verweert zich tegen den Engelschen dog, die de afsluiting wil doorbreken, waarachter de Nederl. maagd zit, wie de Prins ter hulpe komt. Onderaan een gezigt op Maastricht. — Met bovenstaand opschrift op label; gegrav. titel van een pamflet door M. S(mallegange.) (Catal. Pamphl. v. Meulman. N°. 5047.)

2456 „De rechte Weegschaal." Onderschrift v. eene plaat een weegschaal voorstellende, door eene hand uit de wolken vastgehouden; de regterzijde waarin de Bijbel, Vrijheidshoed, enz. (zinnebeelden van Nederland) is het zwaarst, en de linkerzijde, met de scepters en kroonen van Engel. en Frankrijk, het ligtste. Op den achtergrond een ondergaande zon en het woord: *Occidit* op label. — Van onderen een uitvoerig vers in 17 vierreg. coupl. op de ijdelheid der pogingen om Holland onder te brengen. Amst. *H. Sweerts*. 1673. kl. fol. De pl. hg. 14, met vers 39 dm., br. 20 dm.

2457 (2 Febr.) Sententiën over A. v. der Minne te Delft en Pt. Theunisse te IJsselmonde, wegens oproerige gezegden den 29 Dec. en 21 Jan., en daarom veroordeeld, de een ter dood met het zwaard, de ander tot geesseling en verbanning. 's Grav. J. Scheltus. 1673. gr. fol. Origineel aanplakbiljet.

2458 De Ruiter en C. Tromp verzoenen zich met elkander door bemiddeling en in bijzijn van Willem III (Brandt, de Ruiter. fol. bl. 772.) Naar *J. Steyn* door *J. P. Lange*. 8°. Uit Brandt, leven v. de Ruiter. Dord. 1825. 8°. — Moderne afbeelding. — Van deze gebeurtenis, heeft de heer *J. L. Cornet* te Leijden eene schilderij vervaardigd, voor de Historische Gallerij v. d. Heer J. de Vos te Amsterdam, en eene teekening, die in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden berust.

2459 Schenkkan met vers, ter eere van C. Tromp, ten tijde dat hij, door de Ruiter zoo hij meende verongelijkt, zich aan 's Lands dienst onttrokken had. Het vers v. 36 reg. begint: „doen Tromp de vloot v. britte-

„lant" enz., en vertoont vooraan het Engelsche wapen en daaruit „Langh Leeft Oranie." *Teekening* in kleuren door *K. A. H. Witsen Gey-beek*. 1827. gr. 8°. Hieronder een gedrukt 12° blaadje (uit een Almanak) waarop het vers is afgedrukt en gemeld wordt dat: „deze beker door zij „(wie? P. G. Witsen Geysbeek??) aan Z. Maj. den Koning is geschonken „en thans in het Kabinet v. Zeldzaamheden berust."

2460 (13 Mei.) „Een Beklagh-Liedt v. Rutgert Vlieck, Boeckhouder in de Bank „v. Leeningh op h. Stadthuys tot Amsterdam van wegen syn groote dieverij „die hij, aldaer in gepleegt, waerover al syn goederen zijn verkocht, en hij „op d. 13 Mei 1673 met den swaerde is gejustic. en h. lich. begraven." Kleine slechte houtsnede v. h. Stadhuis te Amst. en afbeelding van de onthoofding; v. ond. een vers v. 4 achtregelige coupletten met boven-staand opschrift. kl. fol. De pl. hg. 12, met vers 24 dm., br. 12 dm. *Zeer zeldzaam*.

2461 (1 tot 8 Junij.) „Journael of sekere beschrijv. v. 't geen in 's Lands „vloot voorgevallen is, sedert d. 1 Junij tot den 8sten dito, kort. bevat. de „geheele zeeslag, enz." Verhaal in 2 kol., waarboven eene zeer slechte oude houtsnede van eenen zeeslag. Met adres te Amsterdam bij *Jan Jacobsz*. Hg. 11, met verhaal 32 dm., br. 26 dm. br. fol. *Zeer zeldzaam*. Verkocht 17 Mei 1843. *f* 4,50.

2462 (7, 14 Junij, 21 Aug.) „Pertin. Afbeelding en Naukeur. Beschrijv. v. de 3 victo-„rieuse Zeeslagen van 't jaar 1673, voorgev. tusschen de Nederl., Eng. en Fran-„sche Vlooten, waer in onse Heldendaden en 't schandeliek vluchten der vijanden „nevens de wederz. Adm. en Gen....... vertoont worden." (Wagenaar XIV. 287, 291. Holl. Mercurius, 81—91, 135—150.) — De plaat zelve stelt de 3e zeeslag, 21 Augustus, bij Kijkduin voor; onderaan links zijn boven elkander 2 kleine afbeeldingen, gen°. A. en B., van de zeeslagen v. 7 en 14 Junij, nl. van Schooneveld, — bovenaan in het midden de portretten in med. van Willem III, de Ruiter en Tromp; daaronder eene afhangende trophee van medaillons met de namen der gesneuvelde Holl. vlootvoogden; regts de portretten der beide Franschen, links der beide Engelsche Admiraals, ieder omgeven met 12 medaillons, waarop de afbeeldingen en namen van 22 groote schepen in deze 3 zeeslagen door hen verloren. — Onderaan op de plaat, regts: de duinen van Kijkduin, verder op de Ruyter in gevecht met Prins Robbert, al wijkende en het schip Sint Jacob in brand gestoken; in het midden Tromp in gevecht met den Adm. Spragge, die op een ander schip wil overgaan, doch (op den voorgrond) verdrinkt; links eenige Engelsche schepen die Spragge te hulp komen. — Met afzond. beschrijving in 4 kol., met bovenstaand opschrift en adres bij *Hier. Sweerts*, boek- en prentverkooper op den Dam in den Wackeren Hondt. 1673. — Fraai gegrav. plaat zonder naam; de portretten en medaillons waarschijnlijk door *R. de Hooghe*. br. fol. Hg. 42, met beschr. 64 dm., br. 51 dm. *Zeldzaam*.

2463 „Nederlantse Zeetriomphen. 1673." Opschrift op eene label boven de afbeelding van de 3 zeeslagen in 3 (niet afgescheiden) reeksen boven elkander. Regts de 4 portr. der zeehelden: Tromp, de Ruyter, Bankert en v. Nes met opschrift: „Helden-strijt voor de Vrijheyt des Vaderl." links de 6 portretten der legerhoofden: Willem III, Rabenhaupt, Prins Jan Maurits, Wurtz: de Graven v. Waldeck en Hoorn, ieder in med. Dit alles maakt de bovenste helft van het blad uit; de onderste wordt ingenomen door

eene landkaart v. Nederl., Frankrijk tot Parijs en Duitschl. tot Keulen. Met adres v. *M. Doornick* op d. Middeldam. br. fol. Hg. 42, br. 55 dm. — Eene vroegere uitgave v. deze kaart is n°. 2350; eene latere heeft bovenaan in plaats van de zeeslagen, de vreugdevuren over de vrede van 1674, (Zie N°. 2534 op 19 Febr. 1674.)

64 „Afbeeldinge v. de twee bloedige zeeslagen, gehouden op d. 7 en 14 „Junij 1673 tussen d'Maght. Zeevlooten v. Vrankr. en Eng. tegen die „v. de Vereen. Nederl." — (De 3e zeeslag in h. volg. N°.) Opschrift op eene label boven eene afbeelding van den éérsten zeeslag; op den voorgrond regts het schip van de Ruiter slaags met den Graaf d'Estrees; verderop Tromp in gevecht met een Fransch schip; links het schip van Prins Robbert. Fraaije grav. zonder naam. Met afzonderl. beschrijving in 4 kol. met opschrift: „Afbeeld. v. h. victorieus slaen der Nederl. tegen de zeemachten „der Kon. v. Fr. en v. Eng., eerst den 7, daerna d. 14 Junij 1673" en uitlegging der letters *a—i i*. Met adres van *Js. Janssonius v. Waesberge*, (te Amst.) op 't Water in de „Pascaert." br. fol. Hg. 29, met beschr. 49 dm., br. 47 dm. *Hoogst zeldzaam*.

65 Pendant der vorige pl. — „Afbeeld. v. de Derde zegepralende zeeslag op de Fr. „en Eng. vlooten bevochten d. 21 Aug. 1673". Opschrift op label boven eene afbeelding v. dezen slag; regts het schip v. Sweers in gevecht met den Vice-adm. v. de Blaauwe Vlag; meer links en verderop de Ruyter slaags met Prins Robbert, verder links de schepen v. Tromp en Spragge. — Oude, afgesleten, doch weder opgegrav. plaat, zonder naam; waaronder eene uitlegging in 4 kol. met opschrift: „Ware afbeeld. en oprecht ver„hael v. de derde zegenr. Overw." enz. Met adres v. *Joh. Janssonius v. Waesberge* (te Amsterdam) 1673. en berigt: „De liefhebb. konnen „de 2 eerste zeeslagen mede bekomen." (Is het vorige n°.) gr. fol. Hg. 30, met beschr. 53 dm. br. 40 dm. *Zeer zeldzame* doch zeer leelijke pl. Het Ex. in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leyden is zeer fraai van druk. — Deze beide zeldzame bladen heb ik nooit elders bijeen gezien.

66 Afbeelding der 3 zeeslagen, van 7 en 14 Junij en 2 Aug. op 3 platen, ieder met 1 regel bovenschrift in gewone Romeinsche letters. Zonder naam v. grav. br. 4°. Iedere pl. hg. 16 dm., br. 26 dm. Uit: Ontroerd Nederl.?

67 (7, 14 **Junij**.) „Pertin. Afbeelding en nau-keur. Beschrijv. v. de twee furieuse „Zeeslagen, op d. 7 en 14 Junij 1673...... voorgevallen. Naer 't leven „afgebeelt door een curieus liefhebber, die beyde zeeslagen in een advys„jacht bijgewoont en 't anghstigh vluchten der Eng. en Franschen gesien „heeft." — De plaat zelve heet den 1en zeeslag, 7 Junij, voor te stellen, doch is dezelfde als N°. 2462, v. 21 Aug., met eenige kleine en de volgende grootere veranderingen: onderaan is ze 2¼ dm. verkort; de afbeeldingen der 2 zeeslagen onderaan zijn in een paar schepen veranderd; bovenaan staat (in plaats der afbeeldingen van de Engelsche en Fr. Admir. in medaillons, en der schepen,) nu eene kaart van de ligging der vloten bij den 2en slag en v. h. eiland Scapeia (in 1667); van de trophee van medaillons der gesneuvelde helden, zijn de 2 onderste, in den 3e slag gevallen, afgenomen. — Met uitvoerige beschrijving in 4 kol., met bovenstaand opschrift en hetzelfde adres v. *H. Sweerts*. br. fol. Hg. 40 dm., met beschr. 62 dm., br. 51 dm. *Zeer zeldzaam*.

68 *a* Hetzelfde. „Afbeelding v. de twee zeeslagen door de Vereende Nederl. vic„torieuslijck bevochten tegen de twee machtige Scheeps-Vlooten, enz.... Ter

gelijke tegen 3 April 1675, wegens de ontruiming v. Gelderland, Urecht en Overijssel.) — Origin. aanschrijvingsbrieven. kl. fol.

74 (27—30 Junij.) Inneming van Maastricht door de Franschen. (Wagenaar XIV. 267, 319. Holl. Mercur. 1673, 105—112.) — 2 platen waarvan de eene de inneming van het hoornwerk vóór de stad, de andere het nemen der stad zelve vertoont. Iedere afbeelding in eenen gefigureerden rand met vele zinnebeelden en uitvoerig Fransch onderschrift. De eerste pl. door *S. le Clerc*, de andere door *D. Marot*. fol.

75 Hetzelfde, doch alleen de overgave der stad; geheel anders, als voren. Met 1 reg. bovenschrift. Zonder naam v. grav. br. 4°. Uit: ?? (hetz. boek als de 3 zeeslagen. 2466.)

76 Plan der vesting Maastricht, geheel omsingeld door Fransche troepen met Engelsche hulpbenden onder den Hertog van Monmouth; — met tallooze aanwijzingen in het Engelsch van de positie der regimenten, enz. — Op de plaats zelve en in dien tijd geteekend op perkament door den Eng. Ingenieur *J. Scott*. gr. br. fol. Hg. 67, br. 71 dm. In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis, te Leiden.

77 (12 of 21, 22 Julij. Nieuwe stijl.) „Pertin. Afbeeld. en Beschrijv. v. de „Victor. Verovering v. de Nieuwe of Lang-Acker-Schans." Opschrift van eene beschrijving in 3 kol. onder eene afbeelding v. dit feit van C. Rabenhaupt. (Wagenaar XIV. 285, die 18 Julij aangeeft. Holl. Mercur. 1673, bl. 116.) Bovenaan het portret v. Rabenhaupt in med., omgeven door vaandels. Zonder naam v. grav. Met adres v. *H. Sweers* te Amsterdam. fol. De pl. hg. 23, met beschr. 40 dm., br. 24 dm.

78 Hetzelfde verkleind met 1 reg. bovenschr. op label. Van boven en ter weerszijde 7 plannen van deze en andere sterkten in dezen tijd aan de Franschen ontweldigd. br. 4°. Uit?? (hetz. boek als 2466.)

79 Hetzelfde, anders. Het plan der vesting, met een deel v. d. Dollard links; regts een deel v. d. aanval, en daarboven een 5reg. opschrift: „Pertin. Afbeeld. v. de vermaerde N. of Lang Acker Schans, enz." Van ond. eene beschrijv. in 2 kol. Met adres v. *C. Allardt* te Amst. gr. fol. Hg. 20 dm., met beschr. 38 dm., br. 28 dm.

80 Hetzelfde, anders. Plan der vesting en v. h. Huis Lieroort, ieder in medaillon. Zonder naam v. grav. V. ond.: Scala v. 60 roeden. br. 4°. Hg. 19, br. 35 dm. Pendant v. h. plan v. Koevorden, bij J. Danckerts. N°. 2450.

81 Hetzelfde. „Waerachtigh Relaes v. 't gepass. geduur. de blocquade en... beleg v. de „Nieuwe Schans... onder de conduyte v. Rabenhaupt... d. 12 „Julij met de verover. geeyndight." Opschrift v. eene uitvoerige beschrijving in 2 kol. onder 2 oude houtsneden naast elkander, die niet voor deze gebeurtenis passen. Zonder eenig adres. (bij J. Danckerts??) fol. Hg. 9 dm., met beschr. 35 dm., br. 25 dm.

82 (21 Aug.) „Curieuse Afbeeld. en Beschrijv. v. de derde zee-slagh, „die de Vereen. Nederl. victor. bevochten hebben, tegen de Kon. v. Eng. „en Vr. op d. 21 Aug. 1673." Opschrift v. eene beschrijving in 3 kol. v. d. zeeslag daarboven afgebeeld, met opschrift op label: „Zee-Victorie „v. de onsen op de Eng. en Franse Vlooten." — Regts het schip van Tromp, in gevecht met Spragge, enz.; links de Ruyter die Prins Robbert doet wijken en diens Viceadm. reddeloos schiet. — Goede en eigenaardige gravure zonder naam. Met adres v. *H. Sweerts* te Amst. op den

Dam in de Wackeren Hondt, onder de beschr. br. fol. Hg. 2[illegible], m[illegible] schr. 55 dm., br. 41 dm. *Zeer zeldzaam.*

2483 „Hetzelfde, anders. „Proefstuck der oude Batavieren, voor de [illegible] „getoont, op d. 21 Aug. 1673 in 't bevechten en verjagen [illegible] „macht. geconjung. Kon. Zeevl. v. Vr. en Eng." Opschrift van [illegible] schrijving in 4 kol. v. d. zeeslag daarboven afgebeeld. In het [illegible] schepen v. de Ruyter en de Liefde slaags met Prins Robbert [illegible] Viceadm., regts Tromp in gevecht met Spragge en diens Viceadm., [illegible] de schepen van Bankert en d'Estrees, die vlugt. Boven den [illegible] midden h. portret v. Willem III, links de Ruyter, regts Tromp, [illegible] tusschen de kaart van de Holl. kust. Alles in gebloemden rand; [illegible] naam v. grav. doch zeker door *R. de Hooghe.* Met adres v. *J. [illegible]* te Amst., „plactsnijder op de Haerl. Straet tusschen de [illegible] „Brouwersstraat in: Rotterdam," onder de beschrijv. gr. fol. De pl. [illegible] met beschr. 53 dm., br. 41 dm. *Zeer fraai.* — Deze plaat is later [illegible] voor de zeeslag v. Bevesier gebruikt, doch met eenige veranderingen. (Zie op 1690.)

2484 Hetzelfde, anders. „Verhael v. de roemrijcke Vict. voor de [illegible] „ter zee bevochten door de vloot d. Vereen. Nederl." enz. Opschrift [illegible] eene beschrijving in 3 kol. v. deze zeeslag daarboven afgebeeld, [illegible] N°. en letters aangeduid, doch waarvan de verklaring niet gedrukt [illegible] Boven den zeeslag links het portret van de Ruiter; regts Tromp; in h. m[illegible] den Prins Robbert en d'Estrees. Grove gravure zonder pl. of adres. [illegible] fol. Hg. 24 dm., met beschr. 46 dm., br. 37 dm.

2485 Hetzelfde, anders. Uitvoerige voorstelling van dezen zeeslag. Links [illegible] Ruiter in gevecht met Prins Robbert, in het midden de schepen van [illegible] de Ruiter en van Nes; regts Tromp in gevecht met Spragge. V. ond. [illegible] bovenaan de uitlegging der 125 N°. op de plaat. Door *Stoopendaal.* [illegible] fol. Hg. 27, br. 50 dm. Uit Brandt, Leven v. de Ruiter.

2486 Hetzelfde, als voren, doch verkl.; met uitlegging der N°. Door *C. Bro-wer.* br. 4°. Uit den 8°. herdruk van Brandt in de vorige eeuw.

2487 Hetzelfde. „Victorieus Zeegevecht der Nederl. tegen de Franse en Eng. „Vloot 21 Aug. 1673." Opschrift boven eene kleinere afbeelding v. [illegible] Zeeslag; bovenaan de uitlegg. der lett. a—y. Zonder naam v. grav. [illegible] fol. Hg. 20, br. 28 dm.

2488 Hetzelfde. „Vreeselijk gevecht tusschen d'Admiraalen Tromp en Sprag." Opschrift boven eene afbeelding van dezen Zeeslag; v. ond. uitlegging [illegible] n°. 1—20. Zonder naam. br. 4°. Bovenaan regts gen°. 446.

2489 Afbeelding in slechte houtsnede van dezen zeeslag, waaronder: „Verhael „v. de Zee-slagh voorgev. op d. 21 Aug. 1673" zijnde 2 anonyme brie-ven. 1 blad kl. fol. Hg. 8, met Verhaal, 27 dm. br. 13 dm. *Zeer zeldzaam.*

2490 „Nederlandsche Zeetriomf ter eeren der dappere Helden Michael de Ruiter „en Korn. Tromp, Overwinnaars v. de Fransche en Eng. zeemachten." Opschrift v. een 60 regel. gedicht v. *J. Antonides*, onder eene fraaij zinneprent vertoonende het borstbeeld van de Ruiter op eenen zegewagen door zeepaarden en tritons over de zee gevoerd, daarnaast regts het beeld van Tromp op een dergelijken doch kleineren wagen, door de Amsterd. Stedemaagd gevoerd; bovenaan de 2 portretten van v. Nes? en Bankert op den achtergrond de zeeslag v. 21 Aug.; onderaan in 3 afdeelingen [illegible]

eerste zeeslag v. 1672, die v. 7 Junij en van 14 Junij; ter weerszijden wapens. Fraaije plaat door *C. Decker*. gr. fol. Hg. 34 dm., met vers 54 dm. br. 40 dm. *Fraai*.

1 Zinneprent op den slag bij Kijkduin met 2 reg. bovenschrift „Hier port „den Konterman, Matroos met hem te springe," enz. Een Engelschman op de koord (Konterman) wordt door een Holl. Matroos voortgeschopt, een Engelsche dog hangt aan zijn staart; een ander bidt om genade; links verscheurt de Holl. eenige doggen; daarboven een Holl. Matroos die een vaandel met opschrift *Victoory* draagt en eenige doggen aan een leiband heeft. — V. ond. een 92 reg. vers in 2 kol. beginn.: „Konterman wou leere dansen." over de nederlaag v. Prins Robbert door Tromp. Zonder eenigen naam of jaar of adres. kl. fol. De pl. hg. 10, met bovenschrift en vers 29 dm., br. 16 dm. *Zeldzaam*.

2 „Nieuwe Scheeps Batalien int licht gebracht door *Reinier Zeeman*. „Gedruckt „bij *Clement de Jonghe* tot Amsterdam. — Nouvelles inventions de Com„bats Navaeles fet par R. Z." — Fraaije serie van 6 pl. (1—6, er behooren nog bij N°. 7. 8.) van scheepsgevechten, zonder eenig jaartal. Waarschijnlijk stellen ze geene wezenlijk gebeurde en slechts veronderstelde zeeslagen voor, althans ik heb er niet één bepaalden zeeslag in kunnen herkennen. Wijl deze plaatjes gevechten met de Engelschen voorstellen, en er (volgens den Catalogus v. N. Marcus, 1770. N°. 2295 en daarna volgens Bartsch en Nagler) 8 plaatjes van *Zeeman* van de zeeslagen van 7, 14 Junij, 21 Aug. 1673 bestaan, (die *Bartsch* en *Weigel* echter nooit gezien hebben, en mij daarom twijfelachtig voorkomen) plaats ik deze, zonder jaartal, ook in die periode. Daar deze 6 bladen zelden voorkomen, volge hier de beschrijving. Iedere pl. hg. 17, br. 25½ dm. br. 4°. (Zie *Weigel*, Supplem. p. 256.

1 Titel als hierboven; met kanonnen en vaten; de Holl. titel op den bodem van een vat; de Fransche titel op een vaandel aan een trompet door een' matroos geblazen.

2 Op den voorgrond links een groot Engelsch schip, welks 2 masten afgeschoten zijn; daarnaast 1 Hollandsch en 2 Engelsche schepen; regts in het verschiet een groot Hollandsch en een Eng. schip.

3 Een hevig zeegevecht; vooraan links 2 groote Eng. en een Holl. schip, regts vooraan een groot Hollandsch schip in gevecht met een Engelschman, en zeer vele andere schepen; op den voorgrond regts de mast van een zinkend vaartuig.

4 Twee groote Holl. en Eng. schepen in gevecht, vooraan links; daarnaast een groot Holl. schip zinkende; op den voorgrond links de mast van een zinkend Holl. schip; regts een bootje vol zeilen, op den achtergrond een scherp gevecht.

5 Drie groote Engelsche schepen in brand en geheel ontredderd, zoodat het volk van 2 schepen er af springt; vooraan links, in het midden en regts 2 zinkende Engelsche schepen en in het verschiet de Engelsche vloot in brand. (Kan dit Chattam voorstellen?)

6 De romp van een zwaar beschoten groot Engelsch schip vooraan links; daarnaast een Holl. vaartuig; regts 2 Eng. en Holl. schepen in gevecht en 2 in brand. Op alle platen staat op een zeil de naam van *Zeeman*.

93 (22 Aug.) „Den ommegank der Roomschgesinden, gehouden binnen
a „Uytrecht, d. 22 Aug. 1673, zijnde H. Sacramentsdagh na den Nieuwen „Stijl." 5reg. opschrift boven dezelfde afbeelding van de processie, als

N°. 2865. 2° pl. Onder de pl. eene uitvoerige beschrijving der processie in 3 kol., met adres: Amst. J. C. ten Hoorn, Boekverk. over 't Heeren Logem. 1673. gr. fol. De pl. hg. 15, met beschr. 44 dm.
b Andere druk v. de beschrijving der processie, in 2 kol., maar aan het slot: „Omkeringe der Walvischveerzen" nl. der schimpvers het Protestantismus die voor het huis van *Walvis* in de Lijnmarkt hebben. Hierboven behoort zeker een afdruk van de plaat der
c Andere uitgave v. eene bijna gelijkluidende beschrijving met „Kort verhael v. de Processie of Ommegangh Gehouden tot Ut blad folio. — Deze 3 stukken komen zéér weinig voor.
2494 „Leewen wraak teegen de Aapen aan de Maliebaan te Utrecht." — prent op het verjagen der Franschen uit Utrecht. Met Holl. en verzen. fol. *Zeer zeldzaam.* — Deze plaat heb ik nergens gezien gevonden dan in den Catalogus v. d. Atlas Munnicks v. Cleeff.
2495 (12 Sept.) Beleg en verovering van Naarden door den Prins van
a (Wagenaar XIV. 272, 273. Holl. Mercur. 1673. 170—3.) Groote op den achtergrond het profil der stad; op den voorgrond het d. Prins, in het midden Z. Hoogh. staande, voor hem de van Naarden knielende. Met 3 reg. Holl. en Fransch daaronder een 6reg. Holl. vers door *L(iber) B(aro) v. W.* Fraai geetst door *Rom. de Hooghe.* Met adres v. *M. Doornick* te Amst. br. fol. Hg. 42 dm., br. 54 dm.
b Dezelfde plaat, fraai gekleurd in den tijd der uitgave.
2496 Hetzelfde, geheel als voren doch verkleind; met 2 reg. inschrift en vele Holl. inschriften op de pl. Goede grav. zonder naam school v. *Rom. de Hooghe.* br. 4°. Uit??
2497 Hetzelfde, copy der vorige plaat, met bovenschrift op label: „ veroverd. 12 Sept." Zonder naam. br. 4°. Uit??
2498 Hetzelfde, als voren, doch grooter en de linkerzijde v. de vorige (*Marketenters en Soldaten leven*,) weggelaten. Met 1 reg. Duitsch schrift: „Belagerung und Ubergabe," enz. Door *J. Luyken.* br. fol. en slechte afdruk. Hiervan bestaan zeker andere vroegere afdrukken Holl. en Fr. onderschrift.
2499 Hetzelfde, nagenoeg als voren, nl. de achtergrond of het profil der de voorgrond is geheel verschillend, nl. een legerkamp waaruit de beschoten wordt. Met bovenschrift en uitlegging der N°. 1—29 op plaat. Door *J. Harrewijn.* 1684. br. fol. Hg. 28, br. 37 dm.
2500 Hetzelfde, geheel anders. Een uitvoerig plan der stad; bovenaan de Zuiderzee, regts de aanrukkende troepen, op den voorgrond het Prinselijke leger, met opschrift: „De Belegeringh van Naerden." en door een gebloemden rand omgeven. Door *R. de Hooghe.* — Onder de pl. eene uitvoerige beschrijving v. h. beleg en der overgave met 3 reg. bovenschrift: „Af„beelding en pert. Verh. v. h. Beleg. en innemen d. St. Naerden," enz. Met adres v. *M. Doornik* te Amst. 1673. gr. fol. Hg. 32 dm., met beschr. 54 dm., br. 42 dm.
2501 Hetzelfde, anders, met 1 reg. cursijf bovenschrift. br. 4°.
2502 Hetzelfde, anders, met 1 reg. bovenschrift: „Het overgaen v. Naerden" welligt gedeelte eener groote plaat. kl. 4°.
2503 Hetzelfde, geheel anders. 2 oude slechte houtsneden, die voor eene geheel andere gebeurtenis gediend hebben, daaronder: „Journaal of dag-

„register, wegens h. gepasseerde in h. Beleg. ende overgaen d. „St. Naerden," enz. in 2 kol.; met adres: Amst. bij *H. de la Noir* in de St. Anna-straat in den Bijbel. kl. fol. De houtsnede hg. 11, met Journ. 34 dm., br. 16, met Journ. 26 dm.

04 (1 Oct.) „Afbeelding, hoedanigh d. Dijck, door Ordre v. d. Bisschop v. „Munster, boven 't Huys te Laer, tot bij Gramsbergen, door de rivier de „Vecht... geleyt, om... Coevorden door 't ophouden v. dat water te doen „verdrincken, is doorgebrooken en waardoor over de 600 Soldaten en Boeren „verdroncken zijn. Desen dijck was meer als 2¼ (uur?) gaens lang," enz. (Wagenaar XIV. 285, Holl. Mercur. 1673 bl. 202). Opschrift op een breed veld boven eene fraaije afbeelding van dezen doorbraak; in het verschiet Koevorden; in het midden en op den voorgrond de schroomelijke verwoesting door het water aangerigt. *Zeer fraai* en levendig afgebeeld. Geëtst door *R. de Hooghe*. Ter linkerzijde v. h. opschrift de uitlegging der 11 N°. op de pl.; regts een 6reg. Holl. vers door *H. Selyns*, een der eerste Holl. predikanten in Nieuw Amsterdam, (nu Nieuw-York) in Noord-Amerika. Met adres v. *M. Doornick* te Amst. br. fol. Hg. 37 dm., br. 48 dm. — Hierbij in HS. een vers van H. Selijns in het album v. den Amsterdamschen Rector J. Heiblocq, kort voor zijn vertrek naar Nieuw Nederland. Over *H. Selijns* als dichter heeft de Heer H. C. Murphy, in 1858 Gezant der Vereenigde Staten te 's Hage een zeer belangrijk boek geschreven: Anthology of New-Netherland. Brooklijn. 1865. 206 pp. wat slechts in 125 Ex. voor de *Bradfordclub* te New-York gedrukt is, en in de Bibliotheek der Leidsche Maatschappij v. Letterk. berust. — Dit gedicht aan J. Heiblocq komt daarin niet voor.

b Dezelfde plaat, uitmuntende *proefdruk* vóór alle letter en vóór de verzen. *Hoogst zeldzaam* welligt *Uniek*.

05 Hetzelfde, geheel als voren, zeer verkleind, met 1 reg. bovenschrift. „Het doorbreecken," enz. op label. Fraaije grav. br. 4°. Uit??

05* Hetzelfde, als voren, met opschrift: „Coevorden ontset." kl. br. 4°.

06 (13 Nov.) „De Verovering v. Bon, Brueil, Rijnbach, Duyts, Zons; etc.

a „door d. Prince v. Or. enz." (Holl. Merc. (1673. bl. 232 enz.) 6reg. onderschrift v. eene (zeer onjuiste) voorstelling *à vol d'oiseau* v. d. Rijn, Bonn, in het verschiet Rijnbach, Keulen en Breul, en bovenaan 2 portretten in med., links Willem III, regts Montecuculi. — Onder h. opschrift eene beschrijving in 3 kol. en uitlegging der lett. A—Z. Met adres v. *H. Sweerts*. 1673. De pl. hg. 27, met beschr. 52 dm., br. 39 dm.

b Dezelfde plaat, fraai gekleurd in den tijd der uitgave.

07 Verovering van Bonn. In het verschiet over de rivier, Bonn; op den voorgrond regts de Prins en andere veldoversten. Met opschrift: „de „Verov. v. Bon." Zud. naam. br. 4°.

07* Hetzelfde, geheel als voren, eenigzins verkleind; met 1 reg. curs. bovenschrift. br. 4°.

08 Hetzelfde, andere en betere voorstelling, van de overzijde v. d. Rijn af; op den voorgrond het ophangen v. eenige misdadigers door de Franschen. Met uitvoerige beschrijv. d. N°. 1—23. Hg. 23, br. 56 dm. br. fol. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

09 (23 Nov.) „Gedenckteeckenen van de Franse vlucht uyt Uytrecht." Opschrift op eene label boven in eene afbeelding v. het vertrek der Franschen na een verblijf v. 16 maanden te Utrecht, medevoerende eenige gijzelaars

voor de brandschatting; in het verschiet de stad, op den ... gijzelaars. — Zonder naam v. grav., doch zonder twijfel ... school v. *R. de Hooghe*. Onder de pl. een verhaal in 2 kol., ... schrift: „Gedenkteyken, afbeeld. hoed. de Stadt Uytrecht... „enz." Met adres v. *M. Doornik* te Amst. 1673. fol. De pl. ... met uitl. 43 dm., br. 26 dm.

2510 „De R. Kerkbeelden te Utrecht verbrand." — Gezigt op de ..., ...
a stadhuis; in het verschiet de Dom met Holl. vlag. Met bovenst. ... onderschr. kl. br. 4°. Zonder naam v. grav. (door *W. Jongman*?) ... de serie v. 4 pl. waartoe ook de Wassenaars kooi behoort, N°. ..., de N°. 258 en 460. — Hierbij een pamflet: „Aan de Verkopers ... „geesselaers v. Utrecht. 7 bl. 4°.

b Dezelfde pl., afdruk zonder het onderschr. in br. fol.

2511 „Zeker en waeracht. Verhael wegens 't vertreck der Fransen van Uytrecht" Met adres v. *Jan Jansz.* te Amst. 1 blaadje kl. fol.

2512 „Uytrecht herstelt." — Eene groote zinnebeeldige voorstelling; op ...
a voorgrond in het midden staat de maagd der Prov. Utrecht van alles ... den beroofd, vragende om door de Generaliteit, (een geharnast man ... helm, naast haar) weer aangenomen te worden; regts komt de Prins ... Or. op eene met zinnebeelden versierden wagen aanrijden, rondom ... vele Romeinsche zinnebeelden. Onderaan eene uitvoerige uitlegging en ... dragt aan A. de Wicquefort. Zeer fraai geëtst door *Rom. de Hooghe*. ... fol. Hg 41, br. 52 dm. — Hierbij een pamflet: „Poetische gedagten „op allerh. Zeegenboogen, ...Huysen.... binnen Utr. op d' inkomst „v. W. H. III. 1673. 4°. 20 bl.

b Dezelfde plaat, *uitmuntende proefdruk* vóór alle letter. UNIEK. — De plaat is in het volgende jaar (veranderd) gebruikt als zinneprent voor de opdragt van Gelder en Zutphen aan den Prins.

2513 Zinneprent ter eere van Willem III, na den zegenrijken veldtogt v. 1673. De Nederlandsche Maagd omringd door de 7 Maagden der Provinciën, zit, met den linkerarm op een altaar: *Tranquillitas* leunende, onder een troonhemel, met opschrift: „*Wilhelmo Henrico.... ob fugatos hostes* ... „*rempubl. restit.*" Daarboven 4 med. met de afbeeld. v. Naarden, Bonn, Rijnbach, enz.; hooger zijn portret in med., lager Hercules met zijn knods; een krijgsman met schild: *Pro patria pugno*, enz.; onderaan een Rom. triomftogt; aan weerszijde het naamcijfer W. H. geëntrelac. enz. ... op N°. 2308 *b*. Fraai geëtst naar en door *G. Lairesse*. gr. fol. Hg. ... br. 46 dm.

2514 „Eenige spotprinten der Francen tegen de Hollanders. Bij haar uytgegeven in 't jaar 1673. Doch nu verrijkt met de antwoorden der Nederlanders op dezelve." — „Diverses Figures satyriques que les Franc. ont „faictes contre les Holl. en l'an 1673 suivant la copie imprimée à Paris. „Avec la reponse d'Holl. aux Franc." — Dit oblong 4° prentwerkje bestaat uit 12 pl., nl. I—VI, zijnde de copiën van Fransche spotprenten op Holland en A—F, zijnde de Holl. antwoorden; de bovenstaande titel is op de keerzijde van pl. I gedrukt. Alle platen hebben de Fransche spotverzen met Holl. vertaling, en de Holl. antwoorden in rijm met Fransche overzetting. — Wijl deze platen zeer zeldzaam zijn en vooral zelden bijeen voorkomen, volgen hier de opschriften van pl. 1—6 en de eerste regels van A—F.

1. Ongeneesl. sieckte. = Le mal incurable. 1673.
2. Hollants Treurtoneel. = Ven tragique d'Holl. (Deze plaat is ongenommerd; breeder dan de anderen en heeft 2 zijprentjes.
3. Ziekte door dancen genesen. = Maladie guerie par la dance. 1673.
4. France Druckpers. = Presse Françoisse en Holl. en 1672 et 73.
5. De moedige Batavieren. = Le Vaillans Bataviers.
6. Franschman — Hollander. = Le François. L'Hollandois.

A. „De doggen bijten hier malcander." (Deze pl. heeft ook 2 zijprentjes.)
B. „Het Godlik Recht," enz.
C. „Hostel de fous incurables."
D. „Maat Zeeu, zeer fix ter kaap."
E. „Den Booscop had een kuyl."
F. „Zo ras d'Oranje Vorst," enz.

Iedere pl. hg. 17 dm., br. 15 à 17 dm., doch II en A, B, C br. 20 à 26 dm. Zonder naam v. grav. (door *J. Harrewijn?*) *Zeldzame* collectie. In den Catalogus v. Voorst (N°. 637) kwamen van deze platen omgekeerde copiën (of de origineelen?) voor.

b „Figures satyriques des Français contre les Hollandois." — De origineelen der eerste 6 platen, zijnde dezelfde voorstellingen als hierboven, 1—6 beschreven; doch iedere pl. heeft bovenaan eene uitvoerige Fransche, en onderaan eene dergelijke Holland. gegraveerde uitlegging in schrijfletters. *Le Pottre delin. à Paris*. Plaat 1—4, met uitlegg. ieder hg. 18 à 22, br. 13 à 14 dm., pl. 5 en 6 hg. 14, br. 17 dm. *Zeer zeldzaam*. — Berusten in den Atlas v. d. Heer v. Stolk te Rotterdam. Hiervan zijn bij mij aanwezig de onderste gedeelten van pl. 2. — De Heer Bodel Nijenhuis te Leijden meldt mij dat deze platen in zijn Ex. 13 dm. hg., 17 dm. br. zijn. *Hoogst zeldzaam.*

15 (1674.) „Princelijke Almanack van 1674." — Zinneprent ter eere v. Wil-
a lem III en den zegenrijken veldtogt van 1673. — De Prins staat in veldheerskostuum met commandostaf in de uitgestrekte hand op eene estrade; naast hem Hendrik Casimir v. Vriesland; achter beiden zit de Nederlandsche maagd. Naast de estrade staan, regts: de Ruyter, C. Tromp en Bankert, links: Prins Jan Maurits, Wirtz, v. Hoorne, en 8 andere krijgsbevelhebbers. Ter zijde v. d. Prins 3 standaarden, waarop in 5 med. en 5 breede schilden, 10 wapenfeiten v. h. jaar 1673 afgebeeld zijn, en evenzoo op den voorgrond in 2 med. en 2 ovalen de overwinning v. Naarden, Bonn, Rijnbach en Lesnich. Lager een groot breed veld, waarop geplakt is: „Prin„celijcke Almanak v. 1674," daarnaast een smal strookje met de verklaring der 20 personen en voorstellingen op deze pl., waarvan N°. 20 is: „Het innemen v. Nieuw Nederland." Onderaan een 18reg. vers: „Aan zijn „Hoogheit: O Vorst v. Keizers en v. Koninkl. Bloede," enz. waaronder: *Ob rem restitutam.* Door *Rom. de Hooghe;* met adres v. *H.* en *D. Boom* te *Amsterdam*. gr. fol. Hg. 69, br. 47 dm. Fraaije afdruk vóór de N°.

b Dezelfde pl., uitmuntende *proefdruk* voor alle N°., Almanack, enz.

c Dezelfde pl., met de N°. in de pl., en v. ond.: „Met privilegie voor 15 „jaren" in het witte veld voor den Almanak staat geschreven: „Praaltoo„neel der Nederl. Zee- en Landhelden van d. jare 1674." — Op een Ex. in den Atlas Munnicks v. Cleeff, N°. 822 was geschreven: Neêrlands Heldentooneel in 1673.

d Dez. pl. met Duitsch inschrift: „Oraniens Ehrentempel" in plaats v. d. Almanak. In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2516 Zinneprent ter eere van Willem III. — Dezelfde plaat als N°. 1647. „Victoriewaeghen v. d. Pr. v. Or." doch zeer veranderd. In de plaats der Spanjaarden aan de regterzijde der pl., staat nu een voetstuk met 4 afbeeld. van Coevorden, Naarden, enz.; Fred. Hendrik is veranderd in Willem III, het onderschrift in het midden is vervangen door de busten v. Willem I, Maurits, Fred. H. en Willem III; in het bovenschrift zijn de laatste woorden: *Grave v. Nassau*, nu; *en Nassou*, (veel grooter dan vroeger) enz. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2517 De Batavier op het zwijn. — Spotprent op de Franschen, volgens Catal. Atlas van Voorst. N°. 656; ik geloof echter dat het eene spotprent op den Bisschop van Munster was, en wel N°. 2536. 2e pl.

2518 „R. de Hooge, Schouburgh d. Nederl. veranderingen, Geopent in 6 too-
a „neelen, waer op de wisselbeurten des Vereen. Staets door de Franscen „Oorlog gebrouwen, in Histor. Sinnebeelden vertoont en beschreven zijn. „Amst. 1674. bij d. Auteur. kl. fol. Gegrav. en gedrukte Titel, 6 pl. (1—6) en bl. 1—36 uitlegging.

Titel, onderaan: „R. de Hooghe. Schouwburg v. Nederl. Verand." daarboven de Schilderkunst de gebeurtenissen afbeeldende, naast haar de historische waarheid en Mercurius.

1 Tafereel v. d. Vrede vóór den laatsten oorlog. In den hemel de Godin des Vredes; op aarde: Europa (zittende), links Asia staande bij een kemel, regts America zittende en vóór haar Africa; links en regts het sluiten en vieren der Triple alliantie, onder eerepoorten van loof.

2 Het verderf en de twisten door de Geestelijke en wereldsche hoogmoed veroorzaakt. In het midden staat de Roomsche Geestelijkheid, in een hoorn geld aanbiedende aan de 4 Bisschoppen v. Keulen, Munster, enz. (één als soldaat gekleed); regts de trotschheid v. Lodewijk XIV met meer kroonen dan hij dragen kan, alles voor zich vertredende.

3 Komst v. Lodewijk XIV met zijn broeder en gevolg; de Provinc. Utrecht, Gelderland en Overijssel vallen hem te voet, alle anderen vlugten; in het midden een tempel met 5 kol.: *Militia*, *religio*, etc. waarboven de Nederl. Maagd, achter haar de inscriptiën der 4 nog behouden Provinciën; *Obdurando* — *Solo*, *Saloque*, *muris ligneis* en : *Aere manuque*.

4 Tooneel der ellende v. Nederland. De oorlog zit op Cerberus, die een' halsband met de woorden: *Delenda Carthago* om heeft; daarvóór de gruwelen v. Bodegraven en Zwammerdam; regts sluit Brandenburg (onze weifelende Bondgenoot) een verdrag met Frankrijk, links de Roomsche eeredienst.

5 Komst v. Willem III, regts op de plaat; daar tegenover komen de Ruiter, Tromp, v. Nes en and.; in het midden op den achtergrond de Holl. tuin wederom gesloten en door het volk verbeterd en gedigt; daarin een tempel met omschrift: *Commune relig. refugium*.

6 Engeland geeft de hand van trouw aan de geharnaste Nederl. Maagd; daarachter wordt Frankrijk door de wraak en barmhartigheid verjaagd, uit den hemel daalt een glans van zegen op de nu weer verbondene staten neder. — Wijl deze platen, allen door *R. de Hooghe* gegraveerd, weinig bijeen voorkomen en geenerlei uitlegging, naam, jaar of N°. dragen, zijn deze zoo uitvoerig beschreven. Titel hg. 22, br. 14 dm. Ieder der 6 pl. is hg. 22 dm., br. 31 dm.

b Dezelfde platen, *zeer fraaije* afzonderlijke afdrukken, ongevouwen. *Zeldzaam.*

2519 (1 Jan.) „Balans van Affaires van Staet en Oorlogh in 't Christenrijck". — Zinneprent op den wisselvalligen en veranderden staat des oorlogs met Frankrijk in het begin van 1674 na den hierop vermelden dood des Konings van Polen (10 Nov. 1673) en vóór de gevangenneming van Furstemberg (19 Febr. 1674) en het sluiten van vrede met Keulen en Munster (22 April 1674). In het midden hangt eene groote balans; aan de zwaarste zijde (links) staat de Prins; regts zoeken eenige monniken de andere schaal naar beneden te trekken; daarachter een bolwerk met allerlei voorstellingen. Door *R. de Hooghe*. Onder de pl. het bovenstaand 3reg. opschrift en uitvoerige uitlegging der 52 N°. op de plaat. gr. fol.. Hg. 27., met beschr. 51 dm., br. 41 dm.

2520 Hetzelfde, doch omgekeerd en verkleind; met opschrift: „Balans v. Oor-„logh" en dezelfde doch verkorte beschrijving. kl. fol. Hg. 9, met beschr. 25 dm., br. 13 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2521 „Mislukte Papenkrijgh en de Fransche Verhuystijdt, uytgespeelt op de „Roomsche Heylige dagen — van Kersnacht tot Meydach." 3reg. inschrift in het midden van 4 afbeeldingen (2 naast, 2 boven elkander). Zinneprent op het begin en einde van dezen oorlog. De 1e pl. (bovenaan links) verbeelt het beginnen v. d. oorlog door Louvois en Furstenberg, enz.; daarnaast de groote schipbrug over den Rijn door de Franschen gebouwd en beladen; onderaan links: Willem III, die op Asch-Woensdag aan de Franschen het teeken van boete geeft, nl. door hen te verjagen; op den achtergrond de moord der de Witten; regts: de ellendige vlugt der Franschen. — Van ond. uitlegging in 3 kol. en hetzelfde opschrift als op de pl. Zonder eenigen naam of adres. (Door *R. de Hooghe*). De pl. hg. 34 dm., met beschr. 52 dm., br. 45 dm. Komt zelden compleet en in goeden staat voor.

2522 (11 Jan.) „4 Figueren getrocken uyt de oratie v. Prof. L. Wolzogen (te „Amst.) over zijn droom en de uitlegging van des., gedaen in de Hooge-„schoole *(sic)* te Amst. 11 Jan. 1674." I. De Leeuw, in een net verward, wordt door een' haan en varken (Frankrijk en Munster) aangevallen. II. Een staande Leeuw reikt aan Willem III een zwaard met lauweren omkransd. III. De Leeuw met 4 pijlen (of provincien) in de hand, ziet om naar den haan, die de veroverde steden, (ook Bonn) van zich geeft. IV. De Leeuw bespringt den ezel; de adelaar (Oostenrijk) valt het varken (Munster) aan; in het verschiet Keulen. Onder iedere pl. een 8reg. vers in 2 kol. De 4 pl. zonder naam v. grav. *(C. Decker?)* onderaan gen°. 1—4. Iedere pl. hg. 15, br. 20 dm. De 4 platen worden zelden bijeen gevonden.

2523 (2 Febr.) Zinneprent op het Erfstadhouderschap den Prins v. Oranje aangeboden. (Wagenaar XIV. 312—315.) „Anticurius v. Loevesteyn, in wien „na 't leven afgeschildert zijn de qualiteyten, van 't Edict met sijn fac-„tionisten." Een zeer groot man zit op den *weghgenomen Stadthouders stoel* en is bevracht met de titels van allerlei patriotsche pamfletten door de partij van de Witt uitgegeven; achter dezen Lodewijk XIV, die door aanwijzing op eene landkaart van het te veroveren gedeelte van Holland hem tracht te winnen; enz. Onder de pl. eene verklaring in 3 kol. met bovenstaand 3reg. opschrift. Znd. naam v. grav. (door of uit de school van *R. de Hooghe*.) Hg. 25 dm. met beschr. 51 dm., br. 36 dm. gr. fol. — De volgende plaat is een pendant van deze.

2524 (2 Febr.) Zinneprent als voren. „De doodt van het Eeuwig Edict, veroor-
a „saeckt door 't Erf-Stadthouderschap van Sijn Hoogheyt en sijn mannelijcke „Successeurs, vastgestelt den 2 Febr. 1674." Opschrift der beschrijving in 2 kol. van eene pl. met onderschrift: „De doot v. h. Eewigh Edict, geboren „den 5 Aug. A°. 1667" en bovenschrift: „Wert UE. ter Begraffenis gebeden „met Anticurius van Loevesteyn, ...sieck geworden op den dag v. 't Ca- „piteynschap Generael, verergert op die van 't Stathouderschap, heeft ge- „legen sonder spreken sedert den doot v. de Heeren de Wit," enz. Het Eeuwig Edict ligt in een bouwvallig huis te bed, waarom vele personen, als: Seclusie, la Court interest, enz. staan of zitten; regts vertoont de vrijheid het portret v. d. Prins, enz. Znd. nm. v. grav. (door of als *R. de Hooghe.*) Hg. 24, met beschr. 53, br. 35 dm. gr. fol.
b Dez. pl., andere druk v. dezelfde beschrijving; de laatste 19 regels verschillen; in deze druk begint de laatste regel *staen, welcke, enz.* in de vorige: *op te staen, welcke, enz.*
2525 (16 Febr.) De Prins Willem v. Furstemberg, Bisschop van Metz, wordt op de Vredehandeling te Keulen tusschen de onzen, Frankrijk, Keulen en Munster, op last van den Duitschen Keizer opgeligt en naar Bonn gevoerd. (Wagenaar XVI. 303). Afbeelding van den aanvaldes avonds na 5 ure; daarboven eene voorstelling van eene ton die aan duigen spat, met velerlei omstanders, politieke omschriften, enz. Met onderschrift: *De kuyp aen duygen.* — Fraaije grav. zonder naam (doch door *R. de Hooghe.*) Met afzonderl. uitvoerige uitlegging in 2 kol.: „De kuyp aen duygen door „'t vervoeren v. d. Prins Willem v. Furstemberg," enz. De pl. hg. 25, met beschr. 54 dm., br. 34 dm. gr. fol. — In d. Catal. Atlas v. Voorst N°. 634 wordt van deze plaat een latere uitgave (ook verschillend?) vermeld.
2526 Geheel als voren, doch zonder de voorstelling van de ton in duigen en zonder dat onderschrift, doch met 2reg. bovenschrift op label: „'t Wegh- „voeren v. Prins Willem v. Furstemberg." Fraaije grav. zonder naam. br. fol. Hg. 25, br. 34 (dm. Zie ook N°. 2538.)
2527 Geheel als voren; doch verkleind, met hetzelfde 2reg. bovenschrift. Zonder eenigen naam. Hg. 18, br. 29 dm., br. 4°. Uit een gr. 4°. boek in 2 kol. gedrukt. Zeer fraaije afdruk.
2528 „Den Franschen Algemist." Zinneprent op de pogingen van eene Fransche partij en Furstemberg, Bisschop van Straatsburg, om den begonnen Vredehandel te Keulen tusschen Frankrijk, Munster en Keulen met ons te verijdelen; op de voortdurende oorlogen door Frankrijk aangestookt en op hunne verliezen in dezen krijg. — Een groot fornuis: *het Keulse land* wordt gestookt en het vocht door retorten naar eene poort geleid met opschrift: *Pax intrantibus* waaruit een Bisschop treedt; daaronder 3 voorstellingen van den Bisschop v. Straatsburg.. Met uitvoerige verklaring in 3 kol. Zonder naam v. grav. (door of als *Rom. de Hooghe*). Hg. 25, met beschr. 54 dm., br. 35 dm. gr. fol. — Hiervan is eene verkleinde en omgekeerde kopij, met denzelfden tekst (hg. 12 met beschr. 23, br. 15 dm.) in den Atlas van den Heer A. v. Stolk te Rotterdam.
2529 Zinneprent op de pogingen der Franschen om den Vredehandel van En-
a geland met Nederland te keeren. — De koning van Engeland zit te paard, de Fransche koning loopt hem met geldzakken beladen achterna en tracht hem daardoor van den vrede af te houden. Onderaan een 12reg.

versje in 2 kol.: „Louys loopt Karel achter na," enz. Zonder naam v. grav. (door *J. Harrewijn?*) br. 4°. Hg. 20, br. 26 dm.
a Dezelfde plaat, latere afdruk met bijvoeging, onderaan links: „Na de „copye te London gedrukt." — Deze plaat is in 1688 voor Jacobus II gebruikt (Zie op 1688.)
2530 (19 Febr.) „Mercurius-Print van 't begin deses oorlogs tot den vrede „met ons en d. koninck van Engelandt." (Wagenaar XIV, 299 — 304.) Opschrift in het midden van eene plaat, boven eene afbeelding van de eedsflegging als Stadhouder door Willem III en het sluiten des vredes te Londen tusschen Engeland en dezen staat; aan ieder der 4 hoeken een medaillon met de zeeslagen van 1672 en 73, voorts 2 groote en 2 kleine afbeeldingen van gebeurtenissen in dezen oorlog boven en onder-, en 2 ter weerszijde van de middelste plaat; alle met bovenschriften in cursijf. Zonder naam v. grav. (door of als *R. de Hooghe.*) Hg. 38, br. 50 dm. br. fol.
2531 „Wonderlijke veranderingen in de Vereende Nederlanden A°. 1673 tot „den vrede met d. Koning v. Engeland in 't jaar 1674." Bovenschrift van eene plaat met 6 groote en 9 kleinere afbeeldingen van de gebeurtenissen in dezen oorlog; onderaan de Spaansche gezant, gevolmagtigde van Holland, geknield voor en vrede sluitende met den Koning van Engeland, daarboven de 3 zeeslagen; onderaan links de triomftogt van den Prins van Oranje en regts: de *Triomfe der zeehelden.* In het midden dit 5reg. opschrift: „Vertooning der Vreemde en onverwachte Geschiedenis-„sen.... in 1673 met de vreede.... 19 Febr. 1674." Amst. *M. Doornick.* gr. fol. Onderaan gemerkt 3; de pl. 2534: Haegsche vuyren, 14/III, is N°. 2 en N°. 2463 is N°. 1 dezer *zeer zeldzame* serie van 3 platen, welke in de Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 810 ook bijeen voorkwamen doch anders steeds afgescheiden gevonden worden, wat hier om de tijdsorde ook gedaan is. Zonder naam v. grav. door of als *R. de Hooghe.* Hg. 42, met beschr. 61 dm., br. 55 dm. — Hierbij behoort eene uitvoerige beschrijv. in 5 kol. met opschrift: „Alle de voern. geschiede-„nissen sedert het begin v. d. oorlog tot d. vrede met Eng." welke bij het Exempl. v. d. Heer A. v. Stolk te Rott. is.
2532 „Vreede Handel tusschen Engelandt en ons." Inschrift in het midden van eene plaat met eene groote afbeelding in het midden van de vreugdevuren over den gesloten vrede, den 14 Maart te 's Hage afgestoken, met 2 kleinere afbeeldingen onder en boven en 2 ter weerszijden van de voorvallen in dezen oorlog; alle met cursieve op- of onderschriften. Door *R. de Hooghe.* br. fol. Hg. 47, br. 56 dm. *Fraai en zeldzaam.*
2533 „Vrede tusschen Engelant en de Vereen. Nederlanden, opgerecht en ge-„tekent tot Londen, enz." Opschrift boven in eene zinnebeldige plaat, die regts de Hollandsche vloot en h. Hof v. Holland, links de Engelsche vloot en Whitehall, opden voorgrond de Oranjemaagd die den Franschen krijgsgod geknield en geboeid houdt, enz. voorstelt. Zonder naam v. grav. Onder de pl. een Verhaal des Oorlogs en Publicatie v. d. Vrede in 3 kol. en daaronder eene verklaring van deze Vredeplaat. Met adres v. *M. Doornick.* gr. fol. Hg. 22 dm., met beschr. 56 dm. br. 41 dm. *Fraaije plaat.*
2534 Afbeelding der *Haegse vreugdevuren* over den gesloten vrede; daaronder eene landkaart van Nederland tot Parijs en Bonn, met bovenschrift: „D' XVII Provinc. met de aangrens. landen en steden daer beneffens in 2 „andere platen vertoont wort, 'tgeen in de Vereen. Nederl. A°. 1672,73

„tot d' vrede 1674 voorgevallen is:" — Deze plaat is dezelfde als N°. 2463, doch de daar afgebeelde zeeslagen zijn hier in de vreugdevuren veranderd. Door *J. Sorious*. Met adres v. *M. Doornick* te Amst. Hg. 42, br. 55, br. fol. De eerste der beide andere platen in het opschrift bedoeld N°. 2463, de 3e is N°. 2531. In den Atlas v. Ameshoff. (7 Mei 1848) kwam van een dezer platen een proefdruk voor.

2585 Zinneprent over den vrede met Engeland. — „Vereen. Nederl. Danckbaer-„heyt aen Carolus II, Con. v. Hisp., over h. tracteeren v. hunnen „vrede met Carolus II... v. Gr. Brit. en de herstellinge v. hun verlo-„ren vrijheyt." — 2reg. opschrift boven Karel II v. Spanje ten troon zittende met zijne gemalin? (of Belgia?) en wien een huldigend opschrift: *Carolo II mediatori* knielend wordt aangeboden. Daaronder de „Triumph-„entree v. d. Prins v. Or. in.... Grave;" lager eene: „Almanach pour „l'an.... 1675," links het portret v. Willem III, regts zijn wapenschild. Belgische gravure zonder naam, met adres: *Gsp. Huberti Antwerpiae*. gr. fol. *Hoogst zeldzaam*. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2586 Drie Spotprenten op de Franschen en Keulschen na onzen vrede met Engeland, en verbond met Spanje en Duitschland; de 2 eersten elk met een 6regelig vers onderaan; de laatste met een 12reg. vers bovenaan. Zonder naam v. grav. (als *R. de Hooghe*) ongenommerd. br. 4°. Iedere pl. hg. 15, br. 24 dm.

1. De Haan (Frankrijk) vlugt, door den Arend (Oostenrijk) aangevallen; de Spanjaard en Batavier willen den gevelden haan in een ketel braden.

2. De Batavier valt het zwijn (Keulen en Munster) aan wat de gewonnen plaatsen (Coevorden, Nieuweschans, enz.) weer uitspuwt, de Duitscher plukt den Haan, enz. (Dit is waarschijnlijk het N°. 2517.)

3. De Hollandsche Leeuw en de Engelsche watergoden verjagen den Haan,
a die in de lucht vliegt, en al zijne veeren (de gewonnen plaatsen) weer verliest. Met 12 reg. vers „Het Engels, Schots en Yersch gediert," enz. Onderaan links in een ovaal: *Vrede*.

b Dez. pl., *proefdruk* vóór alle lr., en vóór vele later gemaakte veranderingen.

2587 (Maart.) „Discours v. d. Bisschop v. Munster, of schriftmatige Vergelijck „v. desen tegenwoord. Oorlog." Afbeelding van eenen droom dien de Bisschop v. Munster zoude gehad hebben, hem zelven onder de gedaante van Eva voorstellende, als vruchten etende van den verboden boom (nl het nemen der steden op het Hollandsche gebied) en Adam (den Keurvorst v. Keulen) verlokkende hetzelfde te doen aangezet door den tweekoppigen slang in den boom (nl. den Bisschop v. Straatsburg en Prins Willem v. Furstenberg,) waarop God (de Duitsche Keizer) een Engel (Spanje) verwekt, die met een' anderen Engel (den Prins v. Oranje) den Duivel uit het Paradijs (Duitschland) verdrijft. — Zinnebeeldige plaat zonder naam (door of als *R. de Hooghe*). Met bovenstaand 5reg. opschrift en uitlegging in 2 kol. Znd. adres of jaar. fol. De pl. hg. 19, met uitlegg. 42 dm., br. 25 dm.

2588 Spotprent op den Bisschop van Munster na den vrede met Engeland en het gevangennemen van Prins Willem v. Furstenberg. „De Bisschop rasende „uyt den droom ontwaeckt door de optocht van den Heer Rabenhooft spreekt „sittende in 't Dulle Geckenhuys:" 2 reg. onderschrift van eene afbeelding van den Bisschop, ziende uit het raam van een Gekkenhuis, en een

Holl. cavalier die hem een Oranjeappel aanbiedt, bespuwende; links een monnik (zijn lijfknecht), 2 gekken en een gekke vrouw op een stokpaardje. Onder de pl. eene uitvoerige dwaze zamenspraak in 3 kol. beginn.: „T'sa, „brengt mijn Bucefal." Fol. Hg. 14 dm., met vers 41 dm., br. 17 dm.

39 Vergrootte kopij der voorgaande plaat; regts een boom; de kardinaal met breeden hoed op, op den voorgrond een dwerg, enz. Met hetzelfde doch eenigzins veranderd vers; plaat en vers nu, (ook blijkens het onderschrift) op W. v. Furstenberg toegepast. „Den Cardinaal v. Furstenberg ontwaakt „uyt den droom door de optogt der gezamentlijke Geallieerde, spreekt, „sittende tot Bon in h. Dolhuysje." Hg. 14½, met vers 41 dm., br. 28 dm. fol.

40 Spotprent op den Bisschop v. Munster na den vrede met Engeland en de gevangenneming v. Furstenberg. „Droom: Op een Victory-nacht, van de „Bisschop van Munster in 't Lazarus-Huys". — De Bisschop zit in een kindergekkenstoel met rinkels; links een esel; achter hem de Prins van Furstemberg met geweld geschooren; daarnaast de wapenschilden v. Engeland en Holland vereenigd, een kreupel vers van 27 zesreg. coupletten, beginn.: „Op een nacht, op een nacht." Zonder naam v. grav. fol. De pl. hg. 16, met vers 36 dm., br. 24 dm. — In den Catal. Atlas v. Voorst is, N°. 658, een' vroegeren druk van deze plaat vermeld met andere inscriptiën en opschrift: „Wie tot qua raadt" enz.

41 Zinneprenten over den oorlog met den Bisschop van Munster? — of platen uit het volksleven? — Drie zeer grove, waarschijnlijk zeer oude *houtsneden*, allen varkens voorstellende die in plaats van de luije of vermoorde Westphaalsche vrouwen spinnen. — De platen behooren volgens de voorstellingen bijeen, zijn echter ongenummerd. Blijkens de wormgaten in de houtblokken en de gebroken randen om de voorstellingen zijn ze van veel vroegeren tijd, doch door de bijgevoegde verzen is de eerste althans op dezen tijd toegepast. Op iedere plaat is door eene oude hand het jaar 1674 en de datum 4/3 (4 Maart of 3 April) geschreven.

1 Regts eene groote zeug, links 2 biggen, alle opstaande tegen een spin-
a newiel. Met 2reg. bovenschrift: „De groote sterfte onder de Westphaelse „Wijven en hoe dat de Verckens moeten spinnen, om voor de mannen de „kost te winnen." Lager regts een 11reg. vers: „De *Moer* spreekt: Lieve „Biggen..... wij moeten als een wijf spinnen,..... wijl dat Barent (de Bisschop (hr. Bernhard v. Galen) „ons doet grijpen,..... Nu de doot „Westphalen schent, En veel Vrous in d'aerde sent, ...Barent moet nu „gelt fineren. Daer hij mee sijn Volck betaelt," Links een ander 6 en 8reg. vers. Zonder adres. Hg. 35, br. 24 dm. fol.

b Dezelfde plaat, met hetzelfde bovenschrift, doch in één regel; zonder de 3 verzen ter weerszijden, doch daarentegen bovenaan twee groote rondgaande labellen, waarin (geheel op de manier van de houtsneden der 15e en begin der 16e eeuw) een plat-duitsch inschrift: *O mod'* (moeder) *de*wi also make dat wy de cost opt strat*, enz. Waarschijnlijk de eerste of vroegere staat dier plaat.

2 Vijf groote en kleinere varkens bezig met spinnen, haspelen, enz. v. vlas; regts eene slapende vrouw. Met 1 reg. bovenschrift; „Die met „gemack sijn kost wil winnen, — Die set sijn Varcken aen het spinnen." en onderaan een 20reg. vers in 3 kol. „Nu alles in de wereld gaat ver-

„keert," enz., gedicht over de luiheid. Met adres: „Amst. bij J. Bouma „boekverk. in de Pijlsteegh, in de Lelye onder de Doornen 1673." Hg. 26, br. 35 dm. br. fol.
Uiterst zeldzaam. Ik heb van geen dezer platen ooit een ander Ex. gezien of ergens vermeld gevonden. Zie het volg. N°.

2542 Spotprent op den Bisschop van Munster?? — Een groote hoorn van aan de wijde opening een jonker valt, die aan het mondstuk er niet uit kan geraken; een oud man staat er waarschuwend bij, en een jonge gek met een narrekap lacht om dezen gevangen jonker. Met 8 vierreg., 2 ... reg. en 1 achtregelig vers op de plaat. — Grove *houtsnede*, te Amsterdam bij Mich. de Groot, (die van 1660 tot 1680 leefde) uitgegeven; volgens eene oude aanteekening op de plaat: 1674, 24 Maart. br. fol. Hg. 2.., br. 32 dm. *Uiterst zeldzaam.*
Deze plaat is eene navolging van eene fraai gegraveerde oude groote ... op Oldenbarneveld, omstreeks 1618 uitgekomen (Zie N°. 1335); denzelfden hoorn ziet men op de plaat van de neerlaag der Spanjaarden op het Slaak in 1631. (Zie N°. 1677.) In België, vooral in Antwerpen, schijnt deze voorstelling van Signoorken (een jongman die een dwaas stuk bestaat,) algemeen te zijn. — Wegens den datum zou ik deze plaat op den Bisschop v. M. of op W. v. Furstenberg duiden, die zich beiden in eene zaak staken waaruit ze zich niet redden konden.

2543 (22 April.) „Verkondinge van den vrede, d. 22 April 1674 gesloten binnen „Ceulen tusschen de HH. St. Gen der V. N., en den Heer Bisschop van „Munster. 's Graven.h. 1674." Oorspronkelijke druk. fol. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2544 (23 Mei.) Plan van het fort Navagne in Limburg, belegerd door den Maarschalk van Bellefonds van 17 tot 23 Mei toen het aan Condé overging. Zonder naam v. grav. br. fol. Hg. 36, br. 50 dm.

2545 „Het aengeboode Stedehouderschap van 't Landschap van Utrecht, aen „syn Coninckl. Hoogh. de Prince v. Orange," enz. (Wagenaar XIV. 329.) Omgekeerde en iets veranderde copie der pl. 2362 (Lodewijk XIV voor Utrecht); links treedt de Prins uit eene tent; Dijkveld biedt hem geknield de sleutels eener stad aan; daarachter paardenvolk en het wapen v. Oranje met Oranjestandaard. Onder de pl. bovenstaand 4reg. opschrift en 24reg. vers in 2 kol. Znd. naam v. graveur. (*J. v. d. Aveele?*) kl. fol. De pl. hg. 18 dm, met vers 37 dm., br. 25 dm. — Deze pl. is in Sept. 1688 op nieuw gebruikt voor de: Ootmoedige opdragt d. Protestanten in Engel. aan Willem III.

2546 (4 Julij.) Verovering der eilanden Bel Isle en...... door den Admiraal C. Tromp. Door *D. Stoopendaal.* br. 4°. Uit Leven v. C. Tromp.

2547 (23 Julij.) „Eenige wonderl., doch waeracht. gesichten, gesien in d. Lande „v. Kuyck, in 1664, 72 en 74, nevens de Beleg. v. Grave door...... „Rabenhaupt, tusschen d. 23 en 24 Julij 1674." Gezigt op Grave aan de overzijde, met een brug over de rivier, waaronder bovenstaand 4reg. opschrift en beschrijv. in 2 kol. fol. Hg. 11, met beschr. 38, br. 13 dm. Deze plaat is eene verkleinde kopy van N°. 1472, 2e pl., nl. Profil der vesting Grave in 1622.

2548 (1 Aug.) Zware storm in Amsterdam, die veel schade aanrigt. 12°. Klein prentje. — Deze storm woedde ook te Utrecht en verwoestte aldaar een deel der Domkerk, van welk voorval teekeningen en etsen door den te

Utrecht woonachtigen schilder *H. Saftleven* bestaan, en eenigen in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden berusten.

2549 (11, 12 Aug.) „Seer furieuse Attaque verandert in een Bataille tusschen „de legers der Geallieerden en Fransen" — bij Seneffe. (Wagenaar XIV. 330—2. Holl. Mercurius. bl. 150—162.) Uitvoerige afbeelding v. d. veldslag; op den voorgrond de Graven v. Waldeck en v. Solms in het midden v. h. gewoel; links de toren van Senef; in het midden en regts het gevecht en de terugtogt der Franschen. Door *Rom. de Hooghe.* br. fol. Met afzonderlijke: „Beschrijvinge v. de Furieuse Attacque d. Frans„sen," enz. in 3 kol. met uitlegg. gr. fol. Hg. 30, met beschr. 55 dm., br. 44 dm.

2550 Als voren, eenigzins veranderd en verkleind. Met bovenschrift: „Batalien
a „bij Senef," onderaan uitlegging. Door *J. Harrewijn.* 1684. br. fol. Hg. 28. br. 36 dm.
b Dezelfde plaat, fraai gekleurd in ouden tijd.

2551 Nagenoeg als voren, zonder het dorp Seneffe links. Bovenaan het portret v. Willem III in lauwerkrans. Door *C. Decker.* br. fol. Hieronder: „Naukeur. Afbeeld. d. Victor. Battailje tusschen" enz. Amst. *H. Sweerts*, Boek- en Prentverk. op den Dam. 1674. Hg. 26, met beschr. 54 dm., br. 34 dm.

2552 Geheel als N°. 2550, doch verkleind, met bovenschrift en ter weerszijde uitlegging der N°. 1—17 en A—G. br. 4°.

2553 „Vertooningh v. de Victor. Batalie becomen door Keyserse, Hispaen. en „Holl. Troupen teghen h. Fransche leger op den 12 Aug. 1674." Holl. en Fransch opschrift boven eene geheel andere afbeelding v. h. gevecht; bovenaan regts: *Nivelles*, links: *Soni*, in het midden de rivier: *Pieton.* Geëtst door *G. Bouttats* te Antwerpen, met zijn adres te Antw. in de Borsestraat bij de Borse. br. fol. Hg. 25, br. 35 dm.

2554 „Batallie voorgevallen tusschen het France leeger onder... Condé," enz. Geheel andere voorstelling; regts het dorp *Mariomont*, links *Charleroy*, en duidelijke voorstelling der slagorde. Met bovenstaand 2reg. curs. opschrift. Zonder naam v. grav. Hierbij de beschrijving in 3 kol. en uitlegging der N°. 1—12 en A—P. br. fol. Hg. 28, met beschr. 48 dm. br. 38 dm.

2555 „Bataljen bij Senef voorgevallen," enz. Andere voorstelling, zonder naam v. grav. *(J. Luyken?)* br. 4°.

2556 „Bataille de Seneff dans le Brab. Holl. sur les frontières du Hainaut, „gagné par l. Troupes Franc., aux ordres du P^ce^ de Condé, sur celles „d. Confederés aux ordres du P^ce^ d'Orange." Situatiekaart van h. gevecht met aanduiding van de positiën der legers en uitlegging. Zonder naam v. grav. Get. bovenaan regts: Page 107. en links: N°. 19 bis. gr. fol. Hg. 48, br. 65 dm.
Hierbij een pamphlet: „Het gevecht bij Senef of het verslaen v. de Arrie„reguarde v. Spanje, in Hollandt door den Prins v. Condé. Na de Copij „v. Parijs. 1674." 16 bl. 4°. waarin de Franschen zich de overwinning toeschrijven.

2557 „L'Estandart Royal blanc de France, dict: le Soleil, pris en la fameuse „journée de Senef, et presenté par le Duc de Villahermosa, General de „la C^rie^ de sa Maj. à nostre Dame du Pilier, dans l'Eglise des Carmes „déchaussez de Bruxelles en Sept. 1674." 7reg. opschrift boven de af-

beelding dier standaard, met inschrift: *Nil obstabit amati;* onderaan en 14reg. Fransch vers, Epigr. en Chronicon, en adres v. *Phil. Vlaye* te Brussel. kl. fol.

2558 Drie-erlei gelijktijdige schetsen van het terrein van den slag v. Seneff, met O. I. inkt; één een dubbel bl. folio; twee, ieder 1 bl. folio. Zeer fraai geteekend door eene onbekende hand. — Deze zijn door Prof. J. Bosscha gebruikt bij den herdruk v. zijn werk: Neerlands heldendaden te land. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2559 (25 Julij tot 28 Oct.) „Belegh en overgaen der stercke stadt Grave door „Sijn K. H. Wilhem Hendrik.... met de Attacques, Approches, Circum„vallatiën, Uyttocht, enz." — (Wagenaar XIV. 333, 4. Holl. Mercur. bl. 164, 178, 199, 201.) Uitvoerige en fraaije voorstelling op ééne groote pl.; voorts 6 kleinere afbeeldingen van verschillende afmetingen, te zamen op ééne even groote plaat afgedrukt, doch die, afgesneden, met de uitlegging een groot tableau vormen, namelijk: in h. midden de groote pl., daarboven: „Attacque; — Alarm, — Dubble uytval;" onderaan: „Uyttocht," naast de groote pl., links: „Hoenderbeek;" lager: „Register v. de stadt"; regts: „Goltsteyn;" lager: Verklaring"; onder h. geheel: „Daghregister." Met bovenstaand opschrift op de groote plaat, (gemt. bovenaan regts: 5) die in het midden de vesting en ver uitgestrekte belegeringswerken, op den voorgrond links den Prins voorstelt. De kleinere platen, (allen gemt. bovenaan links,) zijn op de onversneden plaat: 1. (in het midden, links) „At„tacque der Fransen bij Moock." 2. (bovenaan, links) „Allarm in 't Dorp Vellep." 3. (regts) „Dubble uytval „der Fransen over de Maes." (4, 5, 6 zijn niet gedrukt). 7. (in het midden) „Atacque van Hoenderbeek"; 8. (onderaan, zeer breed) „Uyttocht van „de Fransen uyt de Graaf." 9. (in het midden, regts) „Attacque van Golt„steyn." Hierbij een breed folio blad uitlegging der N°. op de groote en 6 kleine pl., in 2 kol., die echter met de groote plaat (5) niet geheel overeenkomt, waarschijnlijk door fouten in de N°. op de pl. Zonder naam v. grav. (doch zeker door *Rom. de Hooghe*) br. fol. Ieder der 2 pl. is hg. 43½, br. 54 dm., de uitlegg. hg. 45, br. 35 dm. — Bij het Ex. in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rott., is eene andere beschrijv. in folio op 1 bl. in 2 kol. met opschrift: „Daghregister v. al h. gepasscerde in de stad Grave" enz. Amst. *R. de Hooge,* in de Kalverstr. 1674. Hg. 49 dm. Het blad met de 6 kleine afbeeldingen is *veel* zeldzamer dan het andere.

2560 Hetzelfde; de groote plaat met Grave zeer verkleind; met 1 reg. opschrift: „Belegh en overgaen d. St. Grave."

2561 Hetzelfde, geheel anders met 1 reg. opschrift: „De stercke Stadt Grave „verovert door S. Kon. H. de H. Prince v. Or. d. 28 Oct. A°. 1674." links het portret v. d. Prins, regts Rabenhaupt. — Bovenaan de vesting (veel grooter dan op de vorige pl.) in het midden, regts, de Prins en Rabenhaupt staande; onderaan zeer levendige voorstelling van: *de Franse uytocht* en: *Marketenters en Soldaeten leven,* (geheel als op N°. 2493 en 2498 Naarden,) in het midden de uitlegging. Zonder naam v. grav. (doch zeker door *Rom. de Hooghe.*) Met adres v. *M. Doornick* te Amsterdam. Hieronder beschrijving in 5 kol. met 1 reg. opschrift: „De stercke Stadt Grave, enz. gr. fol. Hg. 42, met beschr. 59 dm., br. 53 dm.

2562 Hetzelfde, geheel anders. Met opschrift: „de belegeringe van de Graef." Bovenaan de vesting, links een klein kaartje van het omliggende land,

in het midden regts het legerkamp, links een huis en paardenvolk. — Met beschrijving in 8 kol. en opschrift: „'t Veroveren der Stercke Stadt „Graef," enz. met adres: Amst. M. Doornick. Zonder naam v. grav. *(Harrewijn?)* gr. fol. Hg. 30, met beschr. 51 dm. br. 39 dm.

563 Hetzelfde, anders, met opschrift: „Belegeringh der stadt Graef," regts en links uitlegging der N°. 1—23. In het midden de vesting (doch hier aan de overzijde der rivier, op de vorige anders.) Door *C. Decker*. 1684. br. fol. Hg. 28. br. 37 dm.

564 Hetzelfde, doch anders. — Gezigt op de vesting Grave aan de onderste, — der stad aan de bovenzijde der Maas, met het omliggende land. Bovenin eene kleine afbeelding v. h. bombardeeren der stad; links het portret v. d. Prins, regts dat v. Rabenhaupt, beide in krans van eikenloof. Naar en door *C. Decker*. — Met beschrijving: „Pertin. Af„beeld. in wat forme S. Koninkl. H... d. Prince v. Or. Grave heeft „doen belegeren, 's nachts tusschen 24 en 25 Julij en aan d' ander zijde „op d. 27 d°." Met verklaring der N°. 1—24. Amst. *H. Sweerts* op d. Dam. 1674. gr. fol. De pl. hg. 26, met beschr. 55 dm., br. 35 dm.

b Dezelfde plaat, doch eenigzins veranderd. Bovenaan is in plaats v. h. bombardement, het uittrekken uit Grave (*a—n*) afgebeeld, wat de dubbele breedte van vroeger inneemt; onderaan regts staat hier de Prins bij een parlementair; op de vorige plaat, tenten, enz. Met onderschrift: „Het „Bestormen, Belegeren, Innemen en Uyttrecken d.... Stadt Grave," enz. in 8 kol. Met adres v. *H. Sweerts*. fol.

Beide in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

565 Hetzelfde, geheel anders; bovenaan het uitvoerig plan en een profil der vesting, links en regts de portretten van den Prins en Rabenhaupt in olijfkransen; lager een groot plan der vesting met lt. a—s. en werken der belegeraars, gen°. 1—24. br. fol. Zonder naam v. grav. *(Rom. de Hooghe?)* Hierbij een „Daghregister van 't gepass. in de Beleger. v. de „Grave" enz. en uitlegging, in 3 kol. met adres v. *R. de H.* fol. De pl. hg. 25, met beschr. 54 dm., br. 35 dm.

566 Plan der vesting en der belegeringswerken. Met Fransch opschrift en uitlegging. Zonder naam v. grav. (omstreeks 1770). Uit denzelfden Atlas als N°. 2556. br. fol. Hg. 42, br. 51 dm.

567 Afbeelding van de ruïne der Groote kerk te Grave 4 maanden na het beleg. *Teekening* in kleuren, gemaakt den 2en Maart 1675 door *V. Klots*. Br. 4°. Hg. 19, br. 24 dm.

568 (14 Nov.) „Den grooten Afgodt van Nederlandt." Het standbeeld van Nebucadnezar, staande op den Vijverberg te 's Hage, waarom vele menschen knielen; in het verschiet het Prinsenhof te 's Hage. Vinnige spotprent op Willem III. 4°. Behoort bij een pamflet v. J. Rothe, geteekend: 14 Nov. 1674, waarin reeds v. h. huwelijk v. d. Prins met de dochter v. Jacobus v. Engeland gesproken wordt.

569 Zinneprent op den zegenrijken veldtogt v. 1674 en den vrede v. 19 Febr.
a 1674. — Willem III als Romeinsch krijgsman, gekleed met helm en harnas, in den linkerarm een schild, waarop de wolkkolom der Israëlieten met onderschrift: „*Reficit, ducitque labantes*." Op den achtergrond de tempel des vredes met inschrift: *Pax optima rerum* en omschrift: „*Pax una* „*triumphis innum. potior.* Regts v. d. Prins eene kaart v. h. beleg v. Grave, enz., onderaan een veld voor een opschrift, of: *Almanack voor*

1675; regts en links 2 (dus te zamen 4) medaillons v. d. veldslag v. Sintsheim, Senef, Straatsburg en Arriere-Ban, enz. Zonder naam v. grav. Door *Rom. de Hooghe.* gr. fol. Hg. 68, br. 47 dm. — Een fraaije *proefdruk voor d. letter.*

b Dezelfde plaat, letterdruk met opschrift: „*Princel. Alman. v.* 1675." daaronder: „Uytleggingh v. 't Sinnebeeldt" en adres v. *H.* en *D. Boom* te Amst.

2570 (1675.) Nederland, de steun en het toevlugtsoord der vervolgden om het geloof. Eene plaat met 8 afbeeldingen in medaillons en de beide zijden van 2 gedenkpenningen. In het midden een groot med. met het uitzeilen der Engelsche Brownisten in 1620 uit Delfshaven naar Amerika, nadat ze lang in Leiden en elders gewoond hadden; links de Synagoge in 1675 te Amsterdam gebouwd door de uit Spanje en Portugal verdreven Joden; regts het Wale Weeshuis te Amsterdam, waar in 1788 de verdreven Walkersen een toevlugtsoord vonden; bovenaan de penning in 1688 door de Protestanten geslagen ter herinnering aan de liefderijke ontvangst hen hier bereid; onderaan de penning geslagen ter herdenking van de hulp door Nederland aan de verdreven Protestantsche Saltzburgers in 1733 verleend. Naar *V. Bing*, door *J. F. C. Reckleben.* br. 4°. Hierbij een uitvoerige beschrijv. 4 bl. 4°. Uit: *Geschiedenis der Christel. Kerk in Nederl.*

2571 (29 Jan. tot 15 Febr.) „Het hertogdom Gelder en Graefschap Zutphen op-„gedragen aen Sijn K. H. Wilhem Hendrick.... Prince v. Or. genereuse-„lijck door Hem afgeslagen." (Wagenaar XIV. 345, 347, 358.) — Zinneprent op deze opdragt (dezelfde als: Uytrecht herstelt, N°. 2512, doch veranderd; de Prins staat naast de Nederl. maagd; op de zegekar staat Victoria met de gewonnen steden, daarnaast de Hertogskroon; in den hemel de borstbeelden zijner voorvaderen, enz. Onder deze voorstelling (op de plaats van het vroegere onderschrift) 3 kleinere afbeeldingen naast elkander, gemt. 1, 2, 3, nl. van dezen opdragt d. 28 Jan., van de zitting v. d. Raad. v. State hierover den 10 Febr. en het weigerend antwoord aan de afgezanten d. 21 Febr. (nieuwe stijl) 1675. Door *R. de Hooghe.* 1675. br. fol. Met uitvoerige uitlegging en adres v. *R. de H.* in de Kalverstraat. Hg. 41, met beschr. 62, br. 52 dm.

2572 (27 Julij.) Veldslag bij Rosentach, in de nabijheid van Straatsburg, waarin Turenne sneuvelt. (Holl. Mercur. 1675, 142—145.) met opschrift in het midden: „Generale ordere v. de bloed. batallie tusschen de twee „Legers v. de Keyser en de France." en hooger: „Waere afbeeld. v. de „Eerste aenval v. d. jongen Hartoch v. Lotter." enz. — Deze plaat is dezelfde als N°. 2554, waarin het bovenste en onderste gedeelte veranderd is. Zonder naam. — Hieronder beschrijv. en uitlegg. in 3 kol. met opschrift: „Afbeeld. v. de ordre d. Keyz. en Franse Legers omtrent Bijlh en Sasbach, enz. Amst. M. Doornik. 1675. fol. Hg. 28, met beschr. 45, br. 38 dm.

2573 Hetzelfde, geheel anders, met 1 reg. Duitsch onderschrift: „Feldslacht d. „Keyserlichen." enz. Door *J. Luyken.* br. fol. Uit een Duitsch folio werk.

2574 (4 Aug.) Gevecht tusschen Turenne en Montecuculi bij Aschaffenburg. — Een hevig ruitergevecht, waar op den voorgrond een ruiter op een steigerend paard aan een ander het pistool op de borst zet, enz. Bovenaan regts en links de portr. in med. der beide bevelhebbers. Onder de pl. een 2reg. Holl. en Fransch [illegible] tusschen: 4 *August.* Fraaije grav. door *P. Nolpe* met zijn adres. [illegible] afzonderlijke „Daghregister"

in 4 kol. met adres bij *H. Allard.* — Dit is de oude plaat van het gevecht bij Lens (N°. 1965.) voor deze gelegenheid gebruikt, met de portretten in med. bovenaan vermeerderd.

75 Gezigten in het kampement v. h. leger in Henegouwen. (Wagenaar XIV. 372, enz.) — Negen *teekeningen* in O. I. inkt, (2 bij Binche, 3 bij Hall, 1 bij Limaele, 3 bij Limbeek) in Julij en Oct. „in het leger geteekend „door *J. de Grave.*" br. 4°. Ieder blad hg. 15, br. 20 dm.

76 Zeven afbeeldingen van het kampement van het leger van den Prins voor Leuven. •Volgens eigen opname geteekend in O. I. inkt door *J. de Grave.* br. 4°. Hg. 18, br. 19 dm. — Dit en het voorgaande N°. zijn genomen uit eene collectie van 800 teekeningen van *J. de Grave* over Limburg en Brabant.

77 „Ellendenklacht v. h. Bedroefde Nederlandt. Sedert het jaer 1672 tot den „Allerheyligen Vloet v. 1675." In het midden de Nederl. Maagd half naakt handenwringende op de knieën, achter haar eene vreesselijke storm; met onderschrift: *Helpt ons Heere want wij vergaen.* Bovenaan 2 afbeeldingen van de doorbraken aan den Helder en bij Hoorn; links de Fransche tirannij te Bodegraven en het oproer te Middelburg, alles in 1672 voorgevallen; regts de dwarrelstorm van 1 Aug. 1674 (Zie N°. 2548) en de hoop op vrede; onderaan de doorgebroken dijken bij Haarlem en Muiderberg, 2 Nov. 1675. — Fraaije gravure zonder naam (Door of als *Rom. de Hooghe.*) Met bovenstaand opschrift, beschrijving in 2 kol. en zijn adres. fol. Hg. 28 dm., met beschrijving 55 dm., br. 35 dm.

78 (21 Dec.) „Lijkstatie van Haere Hoogheyt (Amalia van Solms, Weduwe van „Frederik Hendrik) de Princ. Douairiere v. Oranien begraven tot Delft, „d. 21en Dec. 1675 savonts ten 8 uren." (Wagenaar XIV. 377. Holl. Mercur. 1675. bl. 179, 252.) Afbeelding op 2 bladen. Het 1e heeft bovenaan 3 kleine afbeeldingen; in het midden: *Het bedt van parade;* links: *Het lijck uytgedragen*, regts: *Het lijck ter aerde bestelt;* daaronder: *Lijkstatie v. H. Hoogh.* en lager de togt met flambouwen uit den Haag naar Delft. Op het 2e bl. (met bovenstaand 2reg. opschrift) de geheele stoet (met alle aanduidingen boven de enkele groepen) op de markt te Delft voor de kerk. Zonder naam v. *Rom. de Hooghe*, doch zonder twijfel v. hem. 2 bl. gr. fol., het 1e bl. hg. 46 dm, br. 55 dm., het 2e bl. hg. 43, br. 58 dm. *Zeer fraai.*

79 (1676.) „Vorstelijck Tafereel" waarboven een „Almanak volgens den ouden „en nieuwen stijl v. 1676," waaronder (op een ander blad) „Balance v. „d. Franse Oorlog." Groote en fraaije zinneprent in 2 bladen op de overwinningen in 1675. Op het eerste blad staan bovenaan alle (15) toen oorlogvoerende vorsten en voornaamste bevelhebbers op ééne rij; (regts Willem III,) daarboven in het midden de Keizer; regts op eene zuil het beeld van Joannes III v. Polen; links (in den hemel) Amalia, v. Solms, Turenne, Rabenhaupt, allen in 1675 gestorven; in het midden der plaat boven het opschrift 8 cirkels waarin een dubbele Almanak voor 1676. — Op het onderste blad bovenaan het beeld van Lodewijk XIV, lager het opschrift: *Balance*, enz.; daaronder voorstellingen uit den oorlog; onderaan links de lijken van Turenne en Vaudrun, aan weerszijden vele zinnebeelden. — „Opgedragen aan de Regering van Amsterdam door „haer Onderdaen *Rom. de Hooge.*" 2 bl. te zamen hg. 96, br. 58 dm. *Uitmuntende druk.*

2580 (1676.) „Princelijke Almanac voor 1676." Groote zinneprent op de overwinningen in 1675. Bovenaan 8 med. met portretten, nl.: v. Willem III, regts de Hertog v. Luneburg, de Bisschop v. Munster, links de Koning v. Denem., de Keurvorst v. Brandenb., lager portr. v. d. Hertog v. Villa Hermosa, Montecuculi en d. Markgr. v. Baden; daaronder Turenne doodgeschoten; Crequi geslagen; links Bingen door Willem III veroverd. Daaronder een open vak voor een Almanak, lager een profil v. Messina. (Door *R. de Hooghe*, zonder naam. Met adres v. *H.* en *D. Boom* te Amst. gr. fol. Hg. 69, br. 48 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2581 (8 Jan.) „Afbeelding v. de sware zeeslag....... bij Palermo tusschen „de Nederl. en fransche vloten op d. 8 Jan. 1676." (Wagenaar XIV. 312. Holl. Mercur. 1676. bl. 30—34.) 4reg. opschrift (regts de wapens v. Frankrijk, links v. Nederl. en Spanje) boven eene uitvoerige plaat van dezen zeeslag; vooraan regts het schip van de Ruiter in gevecht met dat van den Marquis d'Humières, in het verschiet regts Sicilie, links Stromboli. Zonder naam v. grav. Onder de pl.: „Verhael v. de bloe„dige zeeslagh tusschen de Vloot v. onsen Staet onder de Ruyter en „de Fransche Zeemacht onder d. Adm. du Quesne" in 4 kol. met adres v. *J. Robijn* te Amst. in de Nieuwebrugsteeg in de Stuurman. br. fol. De pl. hg. 30, met bschr. 44 dm., br. 47 dm.

2582 Hetzelfde, geheel anders en kleiner. Zonder eenigen naam of letter. Van ond. een uitvoerig verhaal in 2 kol. met opschrift: „Bloedige zeeslagh, „voorgevallen tusschen de Fransse en Nederl. bij Messina. 8 Jan. 1676." Met adres v. *M. Doornick* te Amst. fol. De pl. hg. 16, met beschr. 46 dm., br. 26 dm.

2583 Hetzelfde nagenoeg als voren. Met bovenschrift op label en uitlegging v. ond. Door *D. Stoopendaal.* br. fol. Uit: Brandt, de Ruiter. 976.

2584 (22 April.) Zeeslag bij Sicilie in het gezigt van de Etna, tusschen de Ruiter en Duquesne, waarbij de Ruiter sneuvelt. (Wagenaar XIV. 393, 394. Holl. Mercurius 1676. 95—97.) Op den voorgrond links de Nederl. en Spaansche vloten, regts de Fransche; op den achtergrond regts Sicilie en de berg Etna. Met Duitsch onderschrift: „Seeslacht zwischen d. Niederl. „Hispan. u. Franz. Flotte... in welcher der Adm. de Ruiter geblieben." Door *J. Luyken.* br. fol. Hg. 27 dm., br. 34 dm. *Zeldzaam.*

2585 Hetzelfde geheel anders, met véél meer schepen; in het verschiet regts de Etna. Met Holl. onderschrift en uitlegg. d. 46 N°. br. 4°. Uit: Brandt, de Ruiter. in 8°.

2586 Kwetsen van den Admiraal M. A. de Ruiter, in den zeeslag van 22 April,
a (waardoor hij den 29sten April te Syracuse is overleden. (Wagenaar XIV. 394. Holl. Mercurius, 1676. bl. 98.) Gezigt op het dek van het schip, waar de Ruiter ondersteund door veel scheepsvolk gewond ligt. Naar *N. Pieneman* door *J. W. Kaiser.* (1845.) br. fol. Hg. 36, br. 45 dm.
b Dez. pl., fraaije afdruk op *Chin. pap.*
c Dez. pl., *proefdruk* voor alle letter.

2587 (April.) Begrafenis te Amsterdam v. d. Veldmaarschalk P. Wirtz, te Hamburg in 65-jarigen ouderdom overleden. (Wagenaar XIV. 395. Holl. Merc. 1676. bl. 69.) Uitvoerige afbeelding v. d. optogt, bovenaan de Oude Kerk waarin hij begraven is; [illegible] zinnebeelden, zijn portret en Lat. grafschrift, regts de H[illegible]. Zeer fraaije plaat door *Rom. de Hooghe.* br. fol. Hg. 44

588 (Mei—17 Sept.) „Captum Philipsburgum. 1676 9/17." Beleg en inname van Philipsburg. (Wagenaar XIV. 399. Holl. Mercur. 1676. bl. 42—66, 110, 162, 181.) Zeer uitvoerige afbeelding op 2 aaneensluitende bladen naast elkander, met Latijnsch opschrift en uitlegging. Op het linksche blad (met bovenstaand opschrift) de vesting en het kasteel, in het midden onderaan de belegeraars; op het regtsche blad bovenaan: *Notulae obsidionis* of uitlegging; voorts de uiterste voorposten der vesting en de Rijn; onderaan de hoofden der belegering: Karel v. Lotharingen, Hendrik v. Baden-Durlach, enz. — Zeer fraaije pl. door *Rom. de Hooghe* te Amst. br. fol. De pl. hg. 54 dm., bijeen br. 87 dm.

589 „Belegeringh v. de stercke Stadt en Vestingh Philipsburgh " Plan der vesting aan den Rijn bij Heidelberg. Ter weerszijde v. h. plan de uitlegging der N°. en onder de pl. eene beschrijving v. h. beleg door de Keizerlijken. fol. De pl. hg. 19, met beschr. 40 dm., br. 23 dm.

590 (11 Junij.) „Verbeelding v. h. Jaegen, Attacqueren en Slaen der Sweetse „Vloot door de K. Deense en Holl. zeemachten d. 11 Juni 1676." (Wagenaar XIV. 400. Holl. Merc. 1676. 116—119.) — Afbeelding in 3 boveneIkander staande en aaneenbehoorende (?) reeksen; op de bovenste is het *jaegen* afgebeeld, op de middelste een deel v. h. gevecht en h. Zweedsche Admiraalschip in brand; onderaan het verdere gevecht, waarin de schepen van C. Tromp en N.Juel dat van den Adm.v.de Geele Vlag, in brand schieten. Fraaije grav. zonder eenigen naam. (Door *R. de Hooghe ?*) br. fol. Hg. 48, br. 70 dm. *Hoogst zeldzaam.*

591 C. Tromp wordt na den voorgaanden zeeslag door den Koning v. Denemarken tot Ridder geslagen. (Wagenaar XIV. 400.) Afbeelding met 1 reg. onderschr. door *J. L(uyken.)* 4°.

592 (11 Julij tot 29 Aug.) „Pertin. afbeeld. v. de tegenwoord. beleger. v.... „Mastricht ondernomen op d. 7 Julij 1676 door S. H. d. Prince v. Oranje." (Wagenaar XIV. 396, 7. Holl. Mercur. 61, 79, 155—162.) doch d. 29 Aug. opgebroken. Plan der vesting aan de Maas, met Wijk en het omliggende land. Bovenaan de portretten van Willem III en d. Graaf van Horn. Met bovenst. onderschrift en uitlegging der 43 N°. Amst. bij *H. Swerts.* gr. fol. Hg. 27 met beschr. 46, br. 35 dm.

593 Hetzelfde, anders. „Profil v. de werken van- en naer Maestricht en „Wiick, beleegert door.... d. Pr. v. Or. Plattegront, minen en contra-„minen." — Nette afbeelding der stad M. met beschrijv. Amst. Jac. Bloemendal op d. Dam. 1676. Zonder naam v. grav. *(C. Decker ?)* Hg. met beschr. 44 dm., br. 32 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

594 (13—16 Oct.) „Het Goddelijck wonder, Geschiet tot Amsterdam in 1676 „tusschen d. 13en en 16en Oct. aen Jeske Klaes, (Huysvrouw v. Rinke „Abbis, Vlotschuytvoerder)... out 49 jaren." enz. — De vrouw zit des nachts met gevouwen handen overeind in haar bedstede, dankende voor de belofte van plotselinge genezing van hare beenen, die sedert 14 jaren lam waren; in de kamer staat een Engel, als een knaap van 10 jaren. Onder de afbeelding een 12reg. Holl. vers gegrav.: „Een bode brengt uit Godes „kracht," enz. Onder de pl. het bovenstaand 7reg. opschrift, voorts uitvoerig verhaal in 2 kol. en vers door *J. Luyken.* De plaat is zonder naam doch hoogst waarschijnlijk ook door *Luiken.* Amst. bij *J. Robijn.* 1677. fol. De pl. hg. 23 dm., met beschr. 38 dm., br. 29 dm. *Hoogst zeldzaam.*

b Dezelfde plaat, latere druk; of hoogst naauwkeurige kopij? Door *C. Decker*, met hetzelfde verhaal, adres en het jaar 1679.
c Dezelfde plaat, latere druk, ook met naam v. *Decker* en Engelsch onderschrift: „The Divine Miracle" en Engelsche uitlegging, zonder naam v. *Leyden*; met Eng. adres v. *Robijn*, zonder jaartal.
Deze plaat heeft veel overeenkomst met die der verschijning aan Grijs Klaas in 1672 (zie N°. 2325).

2595 „Schoutoneel der voorvallen A°. 1676 met de Prinselijke Almanach op
a „'t jaar 1677." Opschrift boven- en van den Kalender, onder eene zinneprent ter eere v. Willem III, wiens borstbeeld in lauwerkrans door de Nederl. Maagd en andere zinnebeeldige personen op eene estrade geplaatst wordt, die met 12 afbeeldingen van gebeurtenissen versierd is; de bovenste is: *Middelburg*, de onderste *Wolgast ontzet*. Boven en naast den Almanak de borstbeelden van 4 gekroonde hoofden in med.; onder den Almanak de plannen van 5 Noordsche steden. Door en met adres v. *Rom. de Hooghe* 1677. gr. fol. Hg. 69, br. 47 dm.
b Dezelfde plaat, zonder de Almanak, doch met het opschrift er boven.

2596 (1—11 Dec.) „De Booze Geest van Zeelands langduurige Kerckstuypen op „een dagh uytgeroeyt." Zinneprent op de maatregelen door Willem III genomen, ter demping van de kerkelijke twisten te Middelburg, tusschen de Voetianen en Coccejanen. (Wagenaar XIV. 445—51. Holl. Merc. 1676. 233—245.) In eene groote kerk staat Christus op den voorgrond, den Apostelen bevelende de oproerige Dominees uit de kerk te verwijderen, waarop Ds. Groen, Tilenus, Koelman en and. wegvlugten, en velen die in het gestoelte blijven zitten, veranderen in nachtuilen. Ter linkerzijde een med. met onderschrift: *Debellate superbos*, regts een dergelijk met: *Omnibus ludibrio*. Zonder naam v. grav. (als *Decker*.) Met afzonderlijke uitlegging in 3 kol. der 21 N°. van de pl., (waarin alle personen met name genoemd worden) met bovenst. opschrift. br. fol. Hg. 42, met uitleg. 52 dm., br. 47 dm. Zie N°. 2618.

2597 „Duyvels-Batalje." — Afbeelding v. een' schaapherder, die een verkleedden Engel in eene kuil werpt, terwijl een hond een verkleedden Engel op de vlugt jaagt. — Hieronder een plat-duitsch vers in 2 kol., met opschrift: „Duvels Batalje geholden tusschen eenen schaepheerder, een Catolischen Duvel en eenen Paapsen Engel. Voorgevallen buten Isenborg bij „Halverstadt," in welk vers de mislukte klucht verhaald wordt van de verkleedding van d. Gardiaan eens kloosters als Engel, die door een' schaapherder ontmaskerd wordt. — Fraaije gravure zonder naam, met gefingeerd adres: „Gedrukt tot Yseuborgh bij Mart. Gloriauus in den Mon„nikendruck. A°. 1676." fol. Hg. 17½ dm., met vers 38, br. 21 dm. — Het vers begint: *Gloria in et caeteris*, en heeft in taal en inhoud veel overeenkomst met die onder de beide volgende platen: „Visioen van de „tijden der eeuwen" en „Broedermoort bij Alfen." In den Atlas v. d. Heer J. H. Ameshoff, Mei 1843, (door mij zonder naam verkocht,) kwam hiervan een Ex. voor met het jaar 1677 en daarbij de aanteekening dat deze plaat op de kerkelijke geschillen te Middelburg (zie het vorige N°.) zou slaan — wat ik echter niet geloof. In den Catal. Munniks v. Cleef N°. 857 is bij deze plaat aangeteekend: Spotprent op Ds. v. d. Wayen, D. Gravius en J. de Mey (te Middelburg.) — Hoogst waarschijnlijk ziet deze plaat op de twisten in de Luthersche kerk te Amsterdam over den

Duivel, en de prediking hierover door Ds. V. Visscher in Nov. 1677. (Zie Dom. Nieuwenhuis, Geschied. d. Luth. te Amst. bl. 112.) Deze plaat is in 1693 op nieuw uitgegeven met een ander vers op Ds. B. Bekker en zijn werk: „De betooverde wereld. 1691."

598 Spotprent op J. Rothe en andere geestdrijvers. „Visioen van de tijden „der eeuwen Geopenbaert aan de Propheten en Propheten kinders Jan „Rothe, Culman en Someren, de Raat en de andere strijders onder de „Geestelijcken Standaert te Boxtekoe bij Sinte Reynuyt." 4reg. opschrift v. eene plaat, een' tuin voorstellende, waarin regts Jan Rothe zich onder een grooten pompoen verschuilt, terwijl hij een visioen ziet, nl. een bok, die over eene schutting kijkt, waarboven een kalf oprijst; een ander der propheten rijdt op den tuinhond; een derde, die het boek der propheten in de hand houdt, wordt door den vierden propheet aangevallen; links komt de knecht allen wegjagen. — Onder de pl. bovenstaand opschrift en eene uitvoerige zamenspraak (in 2 kol.) der propheten over de geestelijke monarchy, (waarschijnlijk doelende op de veel opziensbarende preek in 1674 over de vijfde monarchie gehouden, door den vorigen medicus E. v. Someren, lateren aanhanger van *J. Rothe*), daarbij *Culman* (A. Q. Kuhlmann? schrijver van de: *Kuhlpsalter*. Amst. 1682, en waarschijnlijk niet de Holl. mysticus J. Koelman, die in 1674 om zijne gevoelens gebannen werd,) die in plat-Duitsch zijn voornemen te kennen geeft, een boek tegen den Prins en de Heeren Staten uit te geven; *de Raat* zal wel de in dezen tijd bekende mysticus *A. de Raadt* zijn, Hoogleeraar te Harderwijk en navolger van Böhme. — Het gesprek wordt lang na den dood van J. de Labadie (*ob.* Febr. 1674) en waarschijnlijk ook na dien van Antoin. Bourignon (*ob.* 1680) gehouden, en heeft veel overeenkomst met dat onder de pl.: Duyvels-Batalje. — fol. De pl. hg. 17, met vers 40 dm., br. 25 dm. Zonder eenigen naam of adres. — Eene navolging van deze plaat is N⁰. 2426 „Reeskonter over de de Witten," waarschijnlijk omstreeks 1758 uitgegeven. — Wijl Rothe op het einde van 1676 tot 1691 gevangen gezet werd om zijne vele blaauwboekjes tegen den Prins en andere mystieke geschriften (zie Wagenaar XIV. 420 en Holl. Mercurius. 1676. bl. 217, 1677 bl. 93) heb ik deze plaat hier geplaatst, en niet *na* 1691, daar Rothe belofte gegeven had niet meer te schrijven en de meeste zijner boekjes van 1672 tot 1676 zijn; anders zou de gravure der plaat mij eerder aan het laatst der 17e eeuw doen denken. — Daar de kerkelijke Spotprenten weinig in getal, zeldzaam en zéér belangrijk zijn voor den inwendigen toestand der kerk, heb ik mij voor de juiste uitlegging en naauwkeurige tijdsbepaling van deze, de vorige en volgende plaat zéér vele moeite gegeven, (meer nog dan voor andere platen,) doch vruchteloos. Zie ook N⁰. 2646 tot 49.

599 „Broeder-moort of Verckens-strijt, voorgevallen in 't eerste jaer van de „nieuwe Geestelijcke Tribulatie. — De 't samenspreeckers zijn: Een „Domine, een Frater, een Collega, een Advocaat, een Steeboo, een Pach„ter, een Swijnhoeder, en de Kyckers". — 4reg. opschrift onder eene pl. met titel op label: *Broedermoort bij Alfen*, vertoonende een huis waarin eene menigte Varkens, door de vernielde schutting ingebroken, door een' Advocaat, Collega en Frater met hooivorken, enz. bestreden en op de vlugt gedreven worden, terwijl de Domine onder de voet raakt. Op den achtergrond een groot Heerenhuis en links een veld, dorpskerktoren (Alphen aan den Rijn) enz. — Onder het bovenstaand opschrift eene godge-

leerde samenspraak op rijm in 2 kol., waarin het drinken op de gezondheid van Voetius en Maresius vermeld en de ondergang der Coccejanen, Descartes en Wittich gewenscht wordt. Naar het slot v. h. vers te oordeelen, schijnen plaat en vers betrekking te hebben op een beroep te Alphen, waarvoor veel gekuipt was. — Volgens het hierbij gevoegde pamflet over deze afbeelding, getiteld: „Missive aen een seker Heer NN.... wegens een versierden Verkensstrijd op een dorp bij Alphen," 10 bl. 4°. zonder datum, is dit gevecht met de varkens werkelijk gebeurd, doch de zaak was allezins onschuldig en natuurlijk; er zijn echter, gelijk dit pamflet zegt, vele spotprenten en blaauwboekjes, zoowel Latijnsche als Hollandsche, over uitgegeven, doch alles is zeer verkeerdelijk en overdreven voorgesteld. Welke de juiste beteekenis der plaat is, weet ik niet, doch met Jan Rothe, op wien sommigen ze toepassen, heeft ze niets gemeens. fol. — Hg. 16, met vers 36 dm., br. 24 dm. Zonder eenigen naam of adres. — Deze plaat komt in den Catalogus Munnicks v. Cleeff op 1660 voor, met aanteekening dat ze op Ds. J. Horstius en A. van Hogendijk doelt; — in Catalogus (Ameshoff,) Mei 1843 op het jaar 1661 als spotprent op Coccejus en Voetius; in den Catalogus v. Voorst op 1684; — wijl het vers echter op dezen tijd (1676) kán doelen, en de plaat in gravure, ordonnantie, enz. als ook in het plat-Duitsch vers, veel overeenkomst heeft met de 3 vorigen, heb ik die hier geplaatst.

2600 (1677. 5 Febr.) „Executie v. Kap. Bont op h. Admiraliteitshof te Am-
a sterdam, wegens ongeoorloofd vertrek van de vloot vau Binckes in W. Indië. (Holl. Merc. 1677. bl. 88. Kok, Amst. Jaarb.) Modern plaatje door *B. de Bakker.* (1770?) br. 4°. Uit?

b Dezelfde plaat, *proefdruk* voor alle letter.

2601 (Febr. Maart.) „Afbeelding der heete rescontre te Water en te Lant „op het Eylandt Tabago, tusschen d. Fransen Adm. d'Estree en d. Com„mandeur Binkes·" (Wagenaar. XIV. 444. Holl. Merc. 1677. bl. 77—88.) Op den voorgrond het eiland Tabago en gevecht der Hollanders en Franschen, op den achtergrond de zee met het gevecht der beide vlooten op d. 3 Maart. Van onderen regts een kaartje v. *'t Eylandt Tabago,* links de baai met schepen, in het midden 3 profilen v. h. fort. Zonder naam v. grav. (doch zeker door *Rom. de Hooghe.*) Onder de pl. uitlegging in 3 kol. met bovenstaand opschrift en opdragt aan de Admiraliteit te Amst. door *Rom. de Hooghe.* De pl. hg. 41 dm., met beschr. 61 dm., br. 50 dm.

Van deze plaat schijnt nog eene andere staat te bestaan, zonder de kaartjes v. eiland en baai. — Tabago in Maart voor ons behouden, hebben wij in Nov. 1677 verloren. Zie Wagenaar XIV. 444. Holl. Merc. 263, 4.

2602 (18 Maart.) „De maniere v. de Lijkstasy v. d. doorlucht. Mich. de Ruy„ter," enz. (Holl. Mercur. 1677. bl. 96—98.) Gezigt op deu Dam, met den geheelen lijkstoet zeer uitvoerig afgebeeld; bovenaan links het Stadhuis en de Nieuwe Kerk. Met de namen der personen op de plaat. Onderaan links in eene cartouche: „Namen der manhafte Zee-Capiteynen aen „het lijck. Schey, Tol,... enz..... begraven 18 Maart 1677." Zonder naam v. grav. (door *R. de Hooghe* of *J. v. Aveele.*) br. fol. Hg. 40 dm. br. 46 dm.

Op dit Ex. is met eene gelijktijdige hand aangeteekend: „Deze per„soon, (die geharnast voor het lijk ging) „gehuurt om dit harnas te dra-

„gen, is door dien last soozeer vermoeyt dat hij weinige daagen hierna „is gestorven."

603 Geheel als voren, naauwkeurige kopy, doch met vele veranderingen. Het inschrift bovenaan: „De maniere" enz. ontbreekt, in plaats van de namen zijn er N°. op de plaat, het rouwpaard is anders; in plaats van de *Namen der Capit.* is hier een plaatje met het fregat wat de eeresalvo's na de begrafenis afvuurde. *Geëtst* door *J. v. d. Aveele.* — Met afzonderlijke uitlegging der 47 N°. op de pl. in 4 kol. en adres v. *J. Robijn.* br. fol. Hg. 40, met uitlegging 51½ dm., br. 46 dm. *Zeer zeldzaam.*

604 Hetzelfde verkleind, Stadhuis en Kerk veel grooter. Met bovenschrift op label, v. ond. uitlegging der 46 N°. gegrav. Door *Stoopendaal.* br. fol. Uit: Brandt, Leven v. de Ruiter.

605 Hetzelfde, geheel als voren; verkl.; met 1reg. onderschrift, gegrav. en uitlegg. d. 46 N°. in boekdruk. Door *J. Luyken.* br. fol. Hg. 17 dm. met beschr. 28 dm., br. 31 dm.

606 Graftombe ter eere van de Ruiter in de Nieuwe Kerk te Amsterdam opgerigt. Door *J. Mulder.* fol. Uit: Brandt, de Ruiter. — Hierbij een vers v. D. Lingelbach op de Uitvaart v. de Ruiter. 1677. Amst. W. v. Beaumont, in de Kalverstraat in de Witte boekpers. Plano en 3 calligraphische verzen: „Op het Borstbeeld van de Ruiter, enz. 4°.

607 Zinneprent ter eere van de Ruiter. — Op den voorgrond ligt de held, ge-
a harnast en gewond; om hem 4 zinnebeeldige Vrouwen, waarvan eene een med. met den zeeslag waarin hij gesneuveld is, vertoont. Aan weerszijde der plaat tropheën met 7 zeeslagen door hem gewonnen, enz. Onderaan een Latijnsch inschrift door *Rom. de Hooghe,* door wien de plaat zeer fraai geëtst is. gr. fol. Hg. 53, br. 42 dm.

b Dezelfde plaat, latere, doch fraaije druk. Naast de pl. een even groot folio blad in boekdruk, bevattende in 2 kol.: „Het leven en bedrijf v... M. de Ruyter," en: „Uyleggingе (*sic*) v. de Print" door *Rom. de Hooghe,* met opdragt aan de Admiraliteit v. Amst. Dit blad hg. 56. br. 39 dm. *Zeer zeldzaam.*

608 Zegewagen v. M. A. de Ruiter. Met vers v. *J. de Groot* en adres v. *Lod. Lodewijcks.* br. fol. — Dezelfde plaat als de Zegenwagen voor Wassenaar v. Obdam (N°. 2139) met eenige veranderingen. br. fol. — In Catal. Atlas Munnicks v. Cleeff. N°. 861.

609 Afbeelding van 2 pistolen aan de Ruiter vereerd. In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 861.

610 Praalbeeld ter eere v. M. A. de Ruiter, met al desz. zeetriumphen. Door *J. v. Vianen.* gr. fol. In: „Schouwburg d. Nederl." 1759. bl. 298.

611 (11 April.) Slag bij Mont-Cassel tusschen den Broeder van Lodewijk XIV en den Prins v. Oranje; door de onzen verloren. (Wagenaar XIV. 440. Holl. Merc. 1677. bl. 30—46.) Afbeelding van den slag in de vlakte, in het verschiet de duinen. Bovenaan de positiën der legers, alles met een breeden gefigureerden rand omgeven, met Fransch onderschrift. Door *S. le Clerc.* fol. Hg. 44, br. 37 dm. Uit het werk: Campagnes et Victoires de Louis XIV.

612 Hetzelfde; uitvoerige afbeelding van de positiën der beide legers; het midden v. h. gevecht. Groote pl. in 1½ blad, door *S. le Clerc.* br. fol. Hg. 51, br. 74 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2613 Hetzelfde. De slag in de vlakte; in het verschiet de stad, regts de duinen. Met Fransch en Lat. onderschr. Naar *F. v. d. Meulen* door *R. Bonn.* gr. fol. Hg. 62, br. 53 dm. — Bestaat deze plaat niet uit 2 bladen?

2614 Hetzelfde; situatie kaart van den veldslag. Met Fransch opschrift en uitlegging der lett. A—H. Zonder naam v. grav. met adres v. *P. Mariette.* br. fol.

2615 (19 April.) Inneming v. h. onwinbaar geachte Kasteel van Kamerijk door Lodewijk XIV 12 dagen na overgave der stad. (Wagenaar XIV. 438 Holl. Merc. 1677. bl. 13—16, 49.) In het verschiet links Kamerijk, in het midden en regts het kasteel in brand; op den voorgrond links het koninkl. kamp en de hofstoet. Met Fransch en Lat. onderschrift Naar *F. v. d. Meulen* door *R. Bonnart.* gr. br. fol. $1^1/_{10}$ blad. Hg. 53, br. 95 dm.

2616 Hetzelfde, met 1 reg. curs. onderschrift: „Afbeelding v. Kamerijk zo- „als het in 1677 door Lodewijk XIV werd ingenomen." Zonder naam. Bovenaan gen°.: *Pag.* 6. br. 4°.

2617 (April. Mei.) „Den Comeetstar, sich vertonende aan Nederl. in 1677, „laatst v. April en voorts in Bloeymaent des morgens v. 2 uures tot „aen den dageraat in 't N. O. als hier verbeelt staat." Afbeelding van de Komeet waarna vele menschen aan een water staande, zien. Daaronder een 14reg. vers in 2 kol. en brief uit Wismar v. 6 Mei over de Comeet. Alles door *J. Luyken.* 4°. Het plaatje is hg. 9, br. 8 dm., het geheel hg. 19, br. 18 dm. *Uiterst zeldzaam.*

2618 (14 Junij.) „De Kerkelijke Lijckstatie v. d. seer devoten Dom. Joh. a (Abraham?) „v. de Velde, Ondersoecker des Schats der Uytrechtse Kerckel. „Goederen en Inquisiteur over de Ketters v. de nieuwe secte." — Spotprent op de Kerkel. twisten in 1675 tot 77 in Zeeland. (Zie N°. 2596.)— (Wijl Ds. A. v. d. Velde bijgenaamd werd: *Don Juan*, is hij hier Joh. v. d. V. genoemd.) Eene lange begrafenisstoet van 4 rijen mannen met steile of ezelsooren, trekt met het lijk van Ds. A. van der Velde (N°. 26, in Junij overleden) uit het Huis v. Onrust (N°. 35 boven aan de pl. waar een naakte *voet* boven in den gevel staat,) over *het elendige kerckhof*, langs eenige grafzerken met toepasselijke opschriften naar de kerk van de Geestel. Oppermogendheid (onderaan regts) met opschrift: *Hierarchia pedantum*; eenige wijven voeren den stoet aan; in het midden een vaandel met opschrift: *Het beroep van Troyen* (op de beroeping van Ds. Troyon te Middelburg.)— Geestige Spotprent zonder naam (door *Rom. de Hooghe?*) met afzonderl. uitlegging in 4 kol. en bovenstaand opschrift. br. fol. Hg. 41, met uitl. 53 dm., br. 51 dm. — Hierbij in Handschrift eene uitvoerige Hollandsche uitlegging met Italiaansch opschrift: „Pompa funebre del „troppo Devoto Abrah. del Prado, perscrutat. del Aerario delli Buoni „eccles. Ultragett. etc. il 14 Giugno 1677" met vermelding van vele curieuse bijzonderheden. (Deze uitlegging met Ital. opschrift en datum heb ik meer gezien en is toen ter tijd dikwijls afgeschreven.) Voorts copie van h. Request v. Ds. A. v. d. Velde aan Prins Willem III om na zijne verbanning uit Utrecht wederom te mogen prediken, en het verlof daartoe v. 18 Mei 1675. — Men heeft deze plaat ook toepasselijk geacht op de uitzetting v. Ds. A. van der Velde en J. Teelinck uit Utrecht 24 Julij 1660, (Zie Holl. Merc. 1660. bl. 117 [illegible] hiervóór: N°. 217[illegible] zeker verkeerdelijk. Eene uitvoerige ve[illegible] plaat vi[illegible] W. Goeree, kerkel. en wereldl. [illegible] 2e d[illegible] 847; Ds. *H.*

Boonen te Middelburg heeft in het: Kerkhistor. Archief van Prof. Kist en Moll. 1864 IV. bl. 289 tot 338 eene belangrijke geschiedenis gegeven v. dezen geheelen kerkelijken twist tusschen de partij van den heftigen, dogmatiseerenden en Prinsgezinden *Voetiaanschen* Predikant *A. v. d. Velde* en die v. den gematigden, geleerden *Coccejaanschen* Predikant *W. Momma* en anderen te Middelburg, met aanwijzing der vele pamfletten hierover in 1676 verschenen. Zie ook: Lantsheer, Zelandia illustrata. bl. 153.

b Dezelfde voorstelling doch omgekeerd; de kerk der geestel. oppermog. is hier onderaan links en de geheele stoet gaat dus in andere orde. — Zonder gedrukte uitlegging.

619 (11, 12 Julij.) „Naaukeur. afbeeldinge en beschrijv. v. h. Zeegevecht „tusschen de machtige Vlooten v. S. K. Maj. v. Denemarcken en Sweden „waer inne de eerste een bysond. glorieuse victorie bevochten heeft." (Wagenaar XIV. 443 Holl. Merc. 1677. bl. 164—171.) Op den voorgrond regts het schip van den Deenschen Admiraal Niels Juël, omsingeld door 6 vijandelijke schepen; hooger op in het midden de Holl. schepen van Tyloos, Uiterwijk, enz., vooraan regts een groot Zweedsch schip in brand. Boven in de pl. de 5 portretten van Karel XI v. Zweden, Christiaan V v. Denem., Niels Juël, Wrangel en C. Tromp. — Oude, afgesleten en opgegrav. plaat met adres v. *C. Allart*. — Met uitlegg. in 4 kol. en bovenstaand opschrift. br. fol. Hg. 30 dm., met uitl. 43 dm., br. 50 dm.

Deze plaat is dezelfde als N°. 2468, doch eenige portretten zijn uitgeslepen, en de afdruk is bijzonder slecht.

620 (14 Nov.) „Afbeelding v. h. Houwelyk v. S. H. d. Prince v. Oranje met „Princes Maria v. Jorck, sijnde de Geboortedagh v. S. H. d. Prince v. „Or." (Wagenaar XIV. 465—6. Holl. Merc. bl. 213—220). — Onderschrift v. eene afbeelding v. Whitehall met de huwelijksplegtigheid; in het midden het bruidspaar, regts de schoonouders v. Z. H., links Karel II en gemalin; boven in de pl. de portretten der ouders v. Z. H. in med. Slechte gravure met adres v. *C. Allardt*. br. fol. Hg. 43, br. 53 dm.

621 Zinneprent op dit huwelijk. — Het geheel der plaat stelt een tempel voor, rondom versierd met de borstbeelden der bevriende magten en groote schilderijen der overwinningen v. Willem III. De Prins als Romeinsch krijgsman gekleed en zijne bruid (in moderne kleeding) reiken elkander de hand voor een brandend altaar, aan den voet van eene zuil met de buste v. Hercules. Op de voorzijde v. het altaar de voorstelling van de plaat: „Vette Koe v. Farao, enz. (Zie op 1684, N°. 2664.) Zeven koeijen zich door eendragt verdedigende tegen de wolven, met opschrift: „*Observamus ne serviamus*. Hieronder een 16reg. Lat. vers v. *Rom. de Hooghe;* lager een groot wit veld, waarop waarschijnlijk een Almanak van 1678 behoort. Onderaan eene uitvoerige voorstelling der huwelijksplegtigheid in het paleis te Londen. Fraaije plaat door *Rom. de Hooghe*. gr. fol. Hg. 67, br. 47 dm.

622 Zinneprent op hetzelfde. — Het bruidspaar staat met zaamgevoegde handen voor een altaar, waarop 2 engelen de huwelijksfakkels ontsteken; bovenaan in h. midden het alziend oog, links het wapen van Oranje, regts v. Engeland. Door *P. Smith* te Amst. in de Molensteeg. Onderaan een 20reg. vers in 2 kol. Door een' gefigur. rand omgeven. fol. Hg. 52, br. 43 dm. Slechte, doch *zeer zeldzame* pl., uitmunt. afdruk. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2623 Twee zinneprenten op dit huwelijk. Naar *G. Lairesse* door *J. Bapt.* 4°. Uit: Rotgans, Willem III. Boek I, IV.
2624 (27 Nov.) Geesseling van H. Verhoeff, een der moordenaars der de Witten, gewezen zilversmid te 's Hage, laatst herbergier te Voorburg, wegens zijne vee-diefstallen, enz. te Leijden ondergaan. — Slechts eene verkeerde afbeelding v. de moord der de Witten, waaromheen een Duitsch verhaal over de geesseling van Verhoeff, zijne misdaden, welverdiende straf enz. — (Hierbij in HS. ditzelfde verhaal in het Hollandsch zeker naar eene mij onbekende plaat afgeschreven.) Zonder naam of adres; in Duitschland vervaardigd. fol. De pl. hg. 18, br. 14, met verhaal hg. 39, br. 30 dm.
2625 (1678. 9 Maart.) Beleg van Gent door Lodewijk XIV, welke stad den 12 Maart aan hem overgaat (Wagenaar XIV. 472.) In het verschiet de stad met hare vestingwerken in alle uitgebreidheid, op den voorgrond de Koning en zijne legerhoofden. Zonder eenigen naam of uitlegging. (Door C. *Decker*.) br. fol. Hg. 22, br. 32 dm.
2626 Hetzelfde; de stad beschoten, regts de Koning, enz. Door *J. Luyken*. kl. 4°.
2627 Zinneprent op de verovering van Gent. — „L'Espagnol sans Gant" Koning Lodewijk XIV heeft op de punt v. zijne degen een handschoen (Gant) waarnaar een Spanjaard, voor hem, met een lantaarn zoekt. Zd. nm. v. grav. Grav. au trait. Hg. 23, br. 17½ dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.
2628 (26 Maart.) Het Fransche leger voor Iperen in Vlaanderen, dat d. 26 Maart aan de Franschen overgaat. (Wagenaar XIV. 472. Holl. Merc. 1678. bl. 43—64.) Uitvoerige afbeelding op 3 aaneenbehoorende bladen; zonder eenig onderschrift (hier afgesneden?) of naam. Op het middenste blad in het verschiet de stad; op het linksche eenig paardevolk bij een bladerloozen boom; op het regtsche eenig paardenvolk in een storm wegrijdende, een huis waarvoor soldaten bij een wachtvuur liggen en eenige ontbladerde boomen. Zeer fraaije gravure. (Naar *F. van der Meulen?* door *Bonnart?*) — veel gelijkende op de plaat van Kamerijk. N°. 2615. gr. fol. Hg. 47 dm., de 3 bl. aaneen br. 131 dm. *Zeldzaam*.
2629 (14 Aug.) Veldslag van St. Denis bij Bergen in Henegouwen, tusschen d. Prins v. Oranje en den Hertog van Luxemburg, met onzekeren uitslag. (Wagenaar XIV. 493—4. Holl. Merc. 166—184.) Uitvoerige afbeelding op 2 bladen; het regtsche blad stelt den veldslag voor; — in het verschiet Bergen, in het midden de veldslag, onderaan regts de Hertog van Villahermosa en de Prins v. Oranje. Het linksche blad stelt den Prins v. Or. zeer uitvoerig voor, ten voeten uit, regts, op een steigerend paard met 4 zijner Generaals; op den achtergrond een deel v. den veldslag. Zeer fraaije plaat door *Rom. de Hooghe*. br. fol. Hg. 56 dm., de 2 bl. bijeen br. 84 dm. Het linksche blad wordt dikwijls afzonderlijk gevonden als portret van Willem III.
b Dez. plaat, de beide bladen fraai gekleurd.
2630 Hetzelfde geheel als voren, zeer verkleind. De 2 bladen op één te zamen gebragt. Met 1 reg. curs. Duitsch opschrift: „Feldschlacht," etc. (Door *J. Luyken*.) br. fol. Uit?
2631 Hetzelfde, doch alleen de veldslag, verkleind, doch grooter dan de voorgaande plaat. Met 1 reg. Holl. opschrift en onderaan uitlegging van 13 N°. Fraaije grav. zonder naam (doch zeker door *J. Luyken*.) br. fol. Hg. 30, br. 37 dm.

2332 Hetzelfde, als voren, meer verkleind met hetz. opschrift en uitlegging. Bovenaan gem.: Eerste deel. bl. 345. br. 4°.

2333 (10 Aug.) Sluiten van den vrede tusschen Holland en Frankrijk te Nijmegen, ten huize van den Franschen Gezant, des avonds tusschen 11 en 12 uren. (Wagenaar. XIV. 490—3. Holl. Merc. 157—165.) Zaal in het huis van den Franschen Gezant; de Heeren Straatman en Colbert lezen de vredesvoorwaarden, waarna d'Estrades en tal van andere personen luisteren. Met 1 reg. uitlegging der cijfers 1—6. Door *J. Luyken*. br. fol. Hg. 30, br. 35 dm. *Fraaije plaat.*

2334 Kleinere afbeelding der vergaderzaal, gedurende de beraadslagingen; met Fransche uitlegging ter wederzijde der personen. — Goede Fransche gravure zonder naam; (welligt gedeelte eener grootere plaat?) br. 4°.

2335 Het sluiten v. d. vrede in 1678. — Zeer grove navolging in *houtsnede* der plaat v. *Suyderhoef* van den vrede van Munster; daarboven 5 malen het woord: *Vrede*, enz. Met 4 reg. bovenschr. „Waeracht. Vrede en „Vreugde-gesangh over de gesloten Vrede, binnen Nijm., 's nachts 12 „uren tusschen 10 en 11 Aug. 1678." — Onder de plaat het Vreugdelied in 8 kol.; alles in Duitsche letter. Met adres v. *J. Stichter* in de Kalverstr. 1678. br. fol Hg. 33, br. 38. *Hoogst zeldzaam.* In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2336 Zinneprent op den gesloten vrede en andere voorvallen in 1678. — In het midden eene kleine afbeelding v. h. sluiten des vredes te Nijmegen; daarboven Lodewijk XIV met scepter, regts de Prins van Oranje en Karel II v. Spanje, links de Koning v. Zweden? enz.; bovenaan het borstbeeld v. d. Keizer en die v. 6 Duitsche vorsten in med.; nog hooger de inscriptie: „*Neonato Archiduce, pacatis Gallis, expulsis Suecis,*" etc. Onderaan een open vak voor een kalender en eenige Holl. inscriptiën. Door *R. de Hooghe.* gr. fol. Hg. 66, br. 47 dm. In de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rott.

2337 Zinneprent als voren. — In 't midden het sluiten v. den vrede met zinnebeelden in de vredezaal. Bovenaan de ontvangst der Gezanten met 4 compartimenten. „Uytgegeven te Amst. bij *Frans Carelse* in de Leijdsche „Straet." — Zeer slechte grav. Hg. 40½, br. 48½. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden.

2338 (20 Sept.) Ratificatie v. d. Vrede. — „Tafereel v. de vrede tusschen de „Koning van Spangiën en de HH. Staten Gen. d. Nederl. met de Koningh „v. Vranckrijck gesloten tot Nimwegen 20 Sept. 1678." — Zinneprent op dezen Vrede. In het midden eene zuil met het beeld des Vredes en de portretten van 8 Vorsten in med. en opschrift: „Anno 1678 Bello quin„quenni finito inter Hisp. et Belgas cum Gallis pax Neomagi signata 20 „Aug., pacificatione asserta 22 Sept." Links Neptunus op de vrije zee, regts de landbouw en het smeden van zwaarden tot ploegijzers, enz. Zonder naam. Met afzond. uitlegging in 3 kol. met bovenstaand onderschrift. — „Gemaackt en uytgeg. bij *Rom. de Hooghe* in d. Wakk. hont te Amst." gr. fol. De pl. hg. 47, met uitl. 70 dm., br. 55 dm.

2339 Zinneprent op hetzelfde. De tempel van Janus half geopend, wordt door de Vrede gesloten; de Vredegod verslaat een gevleugeld monster, den Oorlog, met eene knods. Naar *G. Lairesse*, zwarte kunst door *A. Blooteling.* Zonder onderschrift. fol. Hg. 27, br. 36 dm.

2340 Zinneprent op hetz. „Tafereel, ofte een korte Vertooningh v. ons dierbaer „en langh aengevochte Vaderlandt." De Hollandsche maagd zit in den

Holl. tuin veilig onder eenen Oranjeboom, met de Vrijheidspeer en Bijbel in de hand en een Bijbel naast haar; ter weerszijde een 4reg. vers; v. ond. een groot gedicht in 3 kol. v. *D. v. d. Ley*. Delft. C. Blaensteyn. 1678. gr. fol. De pl. hg. 28, met opschrift en vers 68 dm., br. 19, met vers 44 dm.

2641 Zinneprent op hetzelfde. De vrucht des peys." Zie Catal. Historieprenten (Ameshoff), 17 Mei 1845. bl. 9; N°. 105. — Zou dit dezelfde plaat zijn als: „De Cracht des Peys" (eene oude plaat v. *P. Baltens*, met adres v. *J. Galle*, veranderd voor 1648. (Zie N°. 1271 en 1957) en nu weder voor 1678? Met adres v. *J. Peeters*, te Antw. — Vermeld in Catalogus v. Cleeff. N°. 881.

2642 Begin van een nieuw tijdperk. „Saken van Staat en oorlogh in en omtrent de Vereen. Nederl. van A°. 1678 tot 1687." — De deur van den tempel des oorlogs geopend, waaruit Mars woedende te voorschijn treedt, regts, links en v. ond. 12 kleine afbeeldingen van gevechten, enz. — Titelplaat van h. 2e dl. v. Sylvius, Vervolg op Aitzema, Saken v. Staat. folio.

2643 (1679.) Plan v. Charleroy, aan de Spanjaarden teruggegeven. Met 2 reg. Fransch onderschrift. gr. 4°.

2644 (1680.) Zinneprent op de gebeurtenissen in h. jaar 1680. — Onderaan links een medaillon met den kalender en zondagsletter voor de jaren 1679 tot 1688 en daarbij: „Anno intercalari MDCLXXX;" lager een 14reg. Lat. vers; hooger eene opdragt aan de Amsterd. Burgemeesters en daarboven hunne wapens. — Het geheel is eene groote boog v. een gebouw; in het verschiet de openstaande tempel v. Janus, waarop de slag v. *Cochim* (in Polen); daarbij de zegenvierende Duitsche Keizer (of de Poolsche Koning) in triomf rondgedragen, op den voorgrond Willem III en Hendrik Casimir (of de Keurvorst v. Brandenburg,) waar tusschen de Nederl. Maagd; de 4 borstbeelden v. Karel II v. Spanje en Karel XI van Zweden en hunne vrouwen (beiden in dit jaar gehuwd.) Links de geblinddoekte Themis die den Vrede omhelst. Door *R. de Hooghe*. gr. fol. Hg. 65, br. 48.
Het Ex. v. deze plaat in de collectie v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam heeft in plaats v. den kalender en zondagsletter, een „Princel.-Almanak voor h. jaar 1680" en geene opdragt noch wapens der Burgem. v. Amsterdam.

2645 Zinneprent op het jaar 1680. „*Le Banquet de la paix*." Opschrift boven de voorstelling v. 4 Heeren, die in eene tuinkamer aan tafel zitten en klinken. De tafel heeft voorop een „Almanach pour l'an 1680." Onderaan eene zamenspraak tusschen den Franschman, Duitscher, Holl. en Engelschman, ieder v. 2 Fransche dichtregels. „Paris, chez J. Moncornet, „Rue St. Jacq." br. fol. Hg. 39, br. 51 dm. Zeer fraaije plaat. *Zeer zeldzaam*. — In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2646 (Febr.) „De triomfeerende Vreedekoets, of de ondankb. triomfeerder." Eene kar waarop *Vrede* staat en een voerman met lauweren omkransd, zit, rijdt naar eene kerk waar gepreekt wordt en de wagen statelijk wordt ontvangen. — V. ond. een vers van 6 vierreg. strophen, over het kerkregt, enz. kl. fol. — Zie onder N°. 2649.

2647 „De regte Vredekoets der Dom[illegible], met de gebroken Vulliskar der „Colleri en Vossianen." Grof [illegible]naan in eene zeer verwarde spotprent gegraveerd. — Op [illegible] wordt eene ton gekuipt.

waarop de duivel een deksel doet, met: *Sommaris verhaal.* Ezech. 18, v. 1—4; daarnaast 2 tafels met instrumenten en doodshoofden; daarbij eene dame door een ander teruggehouden; in het midden rijdt eene vuilniskar die breekt; bovenaan links de hel, regts eene weegschaal. Znd. nm. v. grav. br. fol. — Zie onder N°. 2649.

48 „De gekuypte Edicktkamer, nu volmaeckt, — Door Heers dorst, onrecht en „valse raet." Opschrift op label boven eene afbeelding v. eene vergadering v. Raadsheeren in eene open kamer, alle met spotschriften bij hunne personen; regts een ton die gekuipt wordt. — Slechte grav. zonder naam. Hg. 11, br. 17 dm. Zie onder N°. 2649. — N°. 2646, 2647 en 2648 in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

49 „De sleutel v. de gekuypte kruywagen, of 't besworen edict. Op h. „spreekwoord: Door waanwijze Eygewaan geprikkelt," enz. — Een kruiwagen waarop een Predikant ligt, zeggende: *'k ben dankbaar*, en die over een man heenrijdt; eenige geestelijke Heeren trekken den wagen naar eene kerk, enz. Met 4 reg. gegrav. vers en bovenst. opschrift. Onder de pl. een uitvoerig vers en 5 kol. en: „Het beklagh over de kruywagen," br. 4°. Hg. 30 br. 18 dm.

Deze zeldzame platen, N°. 2646 tot 2649 hebben waarschijnlijk alle betrekking op het beroep v. d. Lutherschen Predikant *P. Weslingh* te Amsterdam (waarover Dom. Nieuwenhuis in zijne: Geschied. d. Luth. Kerk te Amsterdam, bl. 131 spreekt) en wat tot vele twisten in de gemeente en de uitgave van vele pamfletten aanleiding gaf. Naar de gravure te oordeelen zijn enkele platen echter van lateren datum.

50 (22 Mei.) Zeer groot doodmaal gehouden bij de begrafenis v. Gerrit Dirksz. den Uyl, herbergier te Sloten, 22 Mei 1680. Klein plaatje. 8°. Met „Korte Notitie" uit: Koddige opschriften dl. 4??

51 (24 Julij.) Springen v. d. kruidtoren te Heusden. (Holl. Merc. 1680. bl. 161.) Klein plaatje. 12°.

52 (Dec.) Groote staartster, gezien op een veld buiten de Geesterpoort te Alkmaar des nachts bij maanlicht; deze staartster zoude de grootste zijn die ooit verschenen was; hare staart werd berekend 80 millioenen mijlen lang te zijn; zij kwam zoo nabij de zon dat ze 2000 maal heeter dan gloeijend ijzer was; haar kringtijd is 575 jaar. Werd ook in Januarij gezien. (Holl. Mercur. 1680. bl. 215.) — *Fraaije teekening* in zwart krijt en kleuren, door *Doomer*, leerling v. Rembrandt, geb. te 's Bosch. 1650. br. fol. Hg. 27, br. 41 dm. *Niet in plaat gebragt.*

53 Dezelfde staartster, afgebeeld 22 Dec. te 4½ 's av. in Beverwijk; men zegt dat de staart 60 graden groot is; vertoont zich in het Z. W. tusschen Velzen en Wijk op Zee, en ging onder in h. Westen. *Teekening* in zwart krijt en kleuren. Zonder naam. fol. Hg. 31, br. 21 dm.

54 Hetzelfde. Klein gegrav. Holl. plaatje. Uit een' Almanak. 12°.

55 Hetzelfde. Astronom. voorstelling van de Komeet met de Sterrebeelden. Met 1 reg. Duitsch bovenschrift. br. fol.

56 Hetzelfde, kleiner, met bovenschrift: Locus cometae ann. 1680 et 81. Bovenaan get. *f.* 215. 4°. Uit: Holl. Merc. 1680. bl. 215.

57 (1681. 22 Junij.) Zegenspreking over het volk te Antwerpen, door M. v. Aviano, Kapucijner monnik, 49 jaren oud, op het kasteelplein te Antwerpen, aan vele duizende menschen waarbij vele kreupelen eensklaps genazen. — Op den voorgrond de menschenmassa; verder de muren v.

h. kasteel en het torentje; bovenaan regts het borstb. van Aviano in zi… Geteek. en en geëtst door *G. Bouttats* (te Antw.) Met Lat., Ital. Fransch en Ital. onderschrift. br. fol. Hg. 43, br. 57 dm.

2658 Portret v. M. v. Aviano, *aet.* 49. Capucijner; regts, ten voete ui… geknield voor een altaar; ter weerszijde en v. boven omringd met … kleine plaatjes en v. ond. met uitvoerige Holl. beschrijv. zijner wonder… Door Fr. Ledeminicus. br. fol. Hg. 53, br. 42 dm.

2659 (1682. 26 Jan.) „Watersnoot in 1682." (Wagenaar XV. 103. Holl. Merc. 1682.) 1—12. (Door *J. Luyken.*) br. 4º. Uit: Gottfried, Kronijk … acht. onbedrukt.

2660 Hetzelfde. Klein plaatje. 24º. *Proefdr. v. d. l.*

2661 „178 Verloste Slaven (uit Algiers) bedanken de Burgemeesters v. Amste… „dam op h. Stadhuis voor haar verlossinghe." — „Processie (te Rom… „d. (uit Algiers) verloste Slaven. — 2 pl. door *J. Luyken.* br. 4º.— Behoort deze plaat op dit jaar?

2662 (7 Oct.) Een Walvisch (of groote Vinvisch) gevangen bij St. Anneland (Eiland Tholen) tegenover Bruinisse (op Duiveland) door Abr. Jans v. Oelen, Schipper v. Nieuw Vossemeer en zijn zoon van 15 jaar. — 6 pl… ten. gr. br. 4º. gen°. 1—6, ieder met een 4 reg. vers in 2 kol., … toonende het zien, enteren en snijden v. d. visch. De platen zijn gegrav. door *A. de Blois.* Elke pl. hg. 19, br. 29 dm.
Deze platen zijn iets verkleind en slecht gecopieerd in eene beschrijving in 4º. door *P. P. v. S.* van h. vangen v. d. visch, in 1682 zonder naam en plaats, (waarschijnlijk in Zeeland) uitgegeven, en waarvan in 1684 te Leijden een' herdruk is verschenen, 78 bl. 4º. met nog andere platen. Bij de 1e uitgave van die beschrijving is vooraan eene houtsnêprent met 2 walvisschen en achteraan de afbeelding v. een walvischvaarder gevoegd.

2663 (1683. 15 Nov.) Willem III in de Vroedschap te Amsterdam om haar te bewegen hem in de werving v. 16000 man te ondersteunen. Door *R. Vinkeles.* 12º. Uit (Fokke) Gesch. d. Nederl. *Proefdruk voor alle letter.*

2664 (1684. Jan.) „Anno 1684 (21 Jan. tot 24 Febr.) zijn de navolg. (… „sleeden en (26) paarden van de Vriesche kust op Enkhuizen (naar het Vlie) „gekomen." — 1 bladz. 4º.

2665 „Afbeeldinge v. d. seldsamen....... Antwerpschen ijsganck in... 1684 „genaempt *de foire v. varyse*, omdat h. vaeren ende ijsganck op d. se… „ven tijt sijn gebruyckt geweest, soodat karossen, wagens ende schepen „de riviere denselven tijt hebben getravaseert," enz. — Gezigt v. de Schelde voor Antwerpen, met vele menschen, wagens en kramen, regts een zeilend schip, links Antwerpen. Boven in de pl. 2 gezigten op Antwerpen en daartusschen een 5reg. Fransch opschrift. — Uitvoerige doch slechte plaat met adres v. *A. Possemiers* te Antwerpen. br. fol. Hg. 39, br. 46 dm. *Zeldzaam.*

2666 (4 Junij.) Luxemburg belegerd door den Hertog de Crequy, manhaftig verdedigd door den Prins de Chimay, wordt aan de Franschen overgegeven. (Wagenaar XV. 84. 229. 232. Holl. Merc. 1684. 201. 2.) — Gezigt op de stad gedurende het bombardement. Door *C. Decker.* br. 4º. Zonder uitlegging der No. op de plaat, welke voorkomt in Nº. 7335 v. mijne Biblioth. v. Pamfl.

67 Luxemburg door den Maarschalk de Crequi gebombardeerd. (Wagenaar
a XV. 232.) Uitvoerig plan der vesting en buitenwerken; met Fransche inscriptiën en onderschrift, en Lat. bovenschrift. Door *Rom. de Hooghe.* — De naam staat in 't Latijnsche opschrift. br. fol. Hg. 48, br. 58 dm.
b Dezelfde pl., fraai gekleurd in dien tijd.
68 Zinneprent op de pogingen van d'Avaux om Amsterdam tegen den Prins op te zetten. (Wagenaar XV. 283, enz.) „Vette koe v. Farao Gij moet weeten, — „Dat Gij van de magere kunt worden gegeten." 7 Koejen (de 7 Provinciën) staan in eene kring om den wolf af te weren; eene echter (Amsterdam) door den Vos (d'Avaux) overreed, steekt de hoornen op tegen haren toeloopenden herder (Willem III.); in het verschiet Amsterdam. — Onder de plaat bovenstaand opschrift en de naam v. d. graveur: *Marlois.* Onderaan: „de Fabel van de Koeijen, de Herder en de Wolf," in 2 kol. Met adres: „te Amst. voor Coppen Heerschops in de Spiegel voor de Raesheeren." fol. De pl. hg. 17, met Fabel 37 dm., br. 26 dm. Zie N°. 2621 en op 1690. Welligt kan deze plaat ook op de geschillen v. Amst. met Willem III in 1690 zinspelen, doch de plaatsing op 1684 acht ik de aannemelijkste.
69 Jaarlijksche ommegang op de Meir-plaats te Antwerpen, met het kolossale beeld van den Antwerpschen reus. Uitvoerige en fraaije *teekening* in O. I. inkt. Zonder naam. br. fol. Hg. 27, br. 41 dm.
70 Hetzelfde, met het schip, den walvisch, wagen, olifant, reus, enz. Met Holl. op- en onderschrift. Door *J. Luyken.* br. fol. Hg. 17. br. 32 dm. Bovenaan get.: *f.* 42.
71 Eerepoorten en illuminatiën, opgerigt door Magistraat, Geestelijken en Buurtschappen bij het 1e honderdjarige jubelfeest der verlossing van Antwerpen van Holland, door Parma. 2 pl. br. fol., 1 smal hg. fol. 10 pl. in 4° en Portret v. Alex. Farnese. Allen door *G. Bouttats.* — Uit: F. de Smidt, Jubile vreught binnen Antw., over de herstell. d. geloofs. Antw. 1685. 4°.
72 (1685. 8 Oct.) Herroeping door Lodewijk XIV. v. h. Edict v. Nantes, waarbij aan de Protestanten vrijheid van godsdienst in Frankrijk was toegestaan. (Wagenaar XV. 315—7. Holl. Merc. 1685. bl. 204. enz.) Zaal waar de koning met het Parlement vergaderd is en de herroeping voorgelezen wordt. Door *J. Luyken.* br. fol. Uit: Benoit, Geschied. d. Kerk.
73 „Tiranniën tegen de Gereformeerden in Vrankrijk." 12 kleine afbeeldingen gen°: A—M, der onmenschelijke vervolging en gruwelen aan de Protestanten in Frankrijk op bevel van Lodewijk XIV, en op aanstoken der Jezuïten gepleegd; deze afbeeld. zijn gerangschikt rondom eene grootere plaat (gemt. N.) met bovenstaand opschrift; die plaat stelt de ondersteuning voor, door den Prins v. Or. en de Staten aan de Protestanten verleend; onder de brug waarop de Prins staat, het jaar 1686. Met afzonderlijke Holl. en Fransche beschr. in 4 kol. met opschrift: „Verklaa- „ringe v. de bovenst. grouwel. vervolg. tegen de Geref. in 1685 en 86," alsmede een vers in 4 kol. v. *Joh. Harberding:* „Verklaar. v. dese „bovenst. Prent, over de Vervolg. begonnen in 1685 en nog gedur. „1699." Zonder naam v. grav. (doch door of als *Rom. de Hooghe.*) br. fol. Hg. 41, met beschr. en vers 53, br. 51 dm. — *Zeer fraai,* en *zeer zelden* compleet en in goeden staat.
74 „Tafereel der vervolginge tegen de Gereformeerde in Vrankriick." 12 kleine afbeeldingen (geheel verschillend van N°. 2673) van de wreedheden aan de Protestanten bedreven; iedere afbeelding met Holl. en Fr.

onderschrift, en alle geschikt om eene grootere afbeelding in h. midd. met bovenstaand opschrift, en onderschrift: „Tableau de la persécution „contre les Reformees en France." Voorts een Fransch en Holl. vers: [illegible] de plaat verbeeldt behoopt de vervolging der Gereform. en de [illegible] van Frankrijk door de Jesuiten. Zonder eenigen naam van gr. [illegible] v. P. [illegible] te Antwerpen. br. fol. Hg. 43, br. [illegible]

[illegible] Vervolgingen der Protestanten in Engeland, Schotl. en elders tot [illegible] — Paus in 12 afdeelingen; in 't midden de Paus en de Jesuit. de andere 11 in compartimenten daar om heen geschikt. [illegible] door [illegible] (Amst.) Met Holl. en Engelsch onderschrift. hg. 42, br. 33 dm. fol. In den Atlas v. Mr. J. T. [illegible] te Leiden.

[illegible] [illegible] op de verkrijging der R. Cath. Godsdienst tegen de Protestanten met opschrift op een lint: „Le Triomphe de la religion „romaine par le sage des Princes Chret."; voorts 6 afbeeldingen [illegible] v. Lodewijk XIV tegen de Protestanten. fol. hg. [illegible] br. [illegible] In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

[illegible] Kaart [illegible] de Cevennes, waar de Malcontenten v. Languedoc zich ophielden. [illegible] Amst. C. *Allard*. fol.

[illegible] [illegible] tegen de Fransche vervolgingen in de Paltz. „De Fransche „[illegible] — Een adelaar die [illegible] [illegible] houdt een gekroonden haan (Frankrijk) in zijn [illegible] een draak waar spuwt tegen een Christelijken [illegible] — [illegible] een vers [illegible] met bovenstaand opschrift [illegible] in den Atlas v. [illegible]

[illegible]

[illegible] 22 [illegible] Ommelanden [illegible]

[illegible] Mevr. de Prins. v. Oranje [illegible] Bosch [illegible] — Representatie, die [illegible] Mei [illegible] Bosch [illegible] [illegible] Met [illegible] — Frankrijk [illegible] Maria te 's Hage. [illegible]

[illegible] Willem III [illegible] Door J. G. [illegible] Atlas v. [illegible] 1838 [illegible]

[illegible] „Haagse Kermis met de [illegible] Burgerij," enz. — „[illegible] „[illegible] avec les bourgeois sous les armes," etc. Opschrift boven eene groote afbeelding op 2 aan elkander behoorende bladen, van de [illegible]

terij in 't geweer voor de huizen v. d. Vijverberg, regts; links het Mauritshuis en het Water met de Burgerij, optrekkende midden door de kermistenten. Met 3 reg. gegrav. zeer foutief Fransch onderschrift en Holl. en Fr. uitlegging. Door *D. Marot*, „à la Haye dan le heulstraat au cabi-„net de fleur; ce vend ausi à Amst. chè *J. Gole*, dan le Vijselstraat pres „le Prinse Graft".) br. fol. Hg. 65, br. te zamen 93 dm. — Zeer fraaije en zeldzame pl. Uitmuntend Ex. met alle randen. Schoon op de plaat geen jaar staat, wordt die meestal op 1686 geplaatst.

34 Wandelrid van Prins Willem III en Gemalin buiten 's Hage vergezeld door een groot gevolg. Door *Jo. Kip*, *inventor et sculptor* met adres v. *Jochem Bormeester* (te Amsterdam.) (De namen van graveur en uitgever staan op een der onderste bijbladen, boven het vers.) 6 bl. br. fol. Ieder blad hg. 38, br. 55 dm. *Hoogst zeldzaam*.

Deze platen door den Heer C. Kramm in zijn werk over de Hollandsche schilders, bl. 325, op den naam van *C. Decker* beschreven, *schijnen* slechts eene rijtoer van Willem III en Gemalin, in eene koets gezeten, met 6 paarden bespannen, met talrijk gevolg, voor te stellen, doch zijn in werlijkheid eene voorstelling van de buitenzijde van 's Hage; want boven de 3 bovenste platen (*1a*, *2a*, *3a*.) behooren nog 3 (hier ontbrekende) halve bladen met opschrift: „*Nova delineatio Hagae Comitis*", en onder de pl. *1b*, *2b*, *3b*. een Lat. en Holl. vers v. *P. Verhoek* aan de 4 Burgemeesters op de pl. *2a* genoemd op 5 (mij ook ontbrekende) kleine blaadjes. — Ik heb deze 6 platen nooit in een' anderen Catalogus genoteerd gezien, dan in dien *(zeer zeldzamen)* v. d. „Atlas v. M. Brouerius v. 20 Febr. 1743 bij S. Schouten" (in éene koop voor *ƒ* 5000. — aan W. Nidek, in 82 dl. verkocht „te Amst. Henskes) — welligt ook, omdat ze geheel compleet, steeds als gezigt op 's Hage beschouwd zullen zijn. Daar ze echter *zeer zelden* voorkomen volge hier de beschrijving:

1. De lucht met de wolken.

2. Lucht en de zware takken van hooge boomen; bovenaan een gordijn; in het midden het jaar 1686, daaronder de wapens en namen der Burgemeesters: F. Doublet, J. Dedel, J. v. Byemont, en v. den schepen A. Rosa.

3. De takken van hooge boomen en lucht.

b. De koets met 6 paarden waarin de Prins en Prinses, waarachter gevolg, op een weg buiten den Haag; in het verschiet de stad en 4 torens.

b. In het verschiet het vervolg van den Haag, met 8 torens, vooraan gevolg v. d. Prins; op den voorgrond eene weide met 3 koebeesten.

b. In het verschiet een deel van 's Hage; vooraan eene weide met 2 zware boomstammen, waarbij 10 geiten en bokken.

De Heer Kramm meent dat deze wandelrid zoo uitvoerig afgebeeld is, om de Fransche aanslagen op het leven van Willem III (zie Wagenaar XV. 341) welke in 1686 openbaar werden, te trotseeren. Ik betwijfel dit echter zeer, en geloof dat de geheele plaat eenvoudig een gezigt op 's Hage moet voorstellen, wat ten overvloede met de afbeelding van die optogt zal versierd zijn om de voorstelling aantrekkelijker te maken. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden berusten van deze gravure 2 geheel compleete Ex., nl. van de 6 groote bladen met de 3 halve bovenbladen en 5 blaadjes voor het vers.

85 „Koning-Spel-Courant op 't jaar 1687." — 32 kleine ongenommerde
86 plaatjes over de gebeurtenissen in dit jaar, voornamelijk over die in het

Zuiden en Oosten, in 4 reeksen naast elkander, elke 2 pl. met en [illegible] versje, gen°. 1—16. (dus 2 plaatjes en versjes voor ieder P.) in [illegible] midden. Fraaije plaatjes. Zonder naam; zeker door *Rom. de Hooghe*, geheel als zijne *zeldzame* plaatjes voor de Pandecten, 3 br. folio [illegible] en soms ook te vinden in: *Ars magna Pandectarum emblematica* (L. [illegible] 1693. kl. 8°.) Onder de plaat schijnt een onderschrift te behooren, [illegible] onderaan staat: (Met Privilegie?) Voor 15 jaren. kl. fol. Hg 41, [illegible] 30. — Het Exemplaar dezer plaat in den Atlas v. d. Heer A. v. [illegible] te Rotterdam, heeft niet de woorden: „Voor 15 jaren," doch wel [illegible] aan: *Rom. de Hooghe* fec. *J. Tangena* exc.

2686 (1687. 27 Jan.) „Gedenckwerdige Misverstant der Borgerij v. Mech[illegible] „meynende dat 27 Jan. haeren grooten toren v. S. Rombouts [illegible] „Brandt stont, enz. bevonden dat het de straelen v. een volle [illegible] „Maen was. Heere vergeeft hunne onnoselheydt." — Uitvoerige afbeeld[illegible] v. d. toren, schijnen der maan, blusschen, enz. Slechte plaat [illegible] br. fol. Hg. 19, br. 26 dm. br. 4°. *Zeer zeldzaam.*

In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam is v. deze plaat [illegible] Ex. waaronder in stede v. h. gegrav. onderschr. een groot vers in [illegible] druk in 4 kol. staat. Waarschijnlijk latere druk. Hg. 44 dm.

2687 Mechelsche Maanblusschers. — „Relaes v. d. Procedure [illegible] „hebbende voor d. particul. Raedt v. Gheel, tusschen „de [illegible] „schers v. Mechelen en differ. steden." — „Opene Brieven [illegible] „der Bespotters over het blusschen v. d. brandt der volle maen [illegible] „gheschiedt 27 Jan. 1687," enz. Spotprent op het vorige voorval. [illegible] is de plaats voor krankzinnigen in Belgie. — Een man en een [illegible] toonen eene schilderij v. d. Mechelschen brand aan den President [illegible] Hof, die in eene groote gekskap zit; aan de muur zijn de spotprenten van 12 Belgische steden." — Met bovenstaand opschrift en: Opene Brieven, Relaes v. Proces en Sententie, enz. in rijm om de plaat [illegible] ond. eene regel: „Ghedruckt binnen Gheel", enz. waarin een chronogram v. 1687. De pl. hg. 16, br. 19 dm., met vers hoog 36, br. [illegible] *Zeer zeldzaam.*

2688 (6 Mei.) Durgerdam (een dorp in Noord-Holland aan het Y, tegenover Amsterdam door een zwaren brand bijna geheel verwoest. (Holl. [illegible] 1687. bl. 171). Bovenaan op label de naam v. h. dorp en daartusschen het wapen v. Holland (een leeuw) en dat der plaats (een eend [illegible] regts een molen, links een schip; verderop het geheele dorp in vlammen. Goede gravure zonder naam. Onderaan regts: *Cum Privilegiem.* ([illegible] br. fol. Hg. 25, br. 31 dm. *Zéér zeldzaam.*

2689 Zinneprent op de geboorte (?) van Johan Willem Friso (??) In eene [illegible] ligt een kind dat 2 slangen doodwringt (als Hercules.) Eene vrouw (Nederland) zit bij de wieg; eene andere vrouw met een Oranjeappel [illegible] de wieg; de Hollandsche Leeuw verdedigt het kind tegen de slangen. [illegible] h. midden met groote letters: *Jan v. Vianen inventor et fecit.* Hg. [illegible] br. 46 dm. — Kan dit zien op de geboorte v. Prins Jean Willem [illegible] (geb. 14 Aug. 1687 te Dessau) van wien Willem III veel werk maakte (dan moet de plaat echter van lateren tijd zijn.) In den Atlas v. Mr. [illegible] Bodel Nijenhuis te Leiden.

2690 „l'Horoscope des Jesuites, tirée par le P. Robinet, etc." Zinneprent op verbanning van de Jezuiten uit Nederland in 1687. (Wagenaar XV. [illegible]

Links een Paleis waar uit een raam hunne sententie gelezen wordt, op den voorgrond het volk daarna luisterende en de Jezuïten in geestelijke en burgerlijke kleeding, met allerlei fraaije beloften biddende te mogen blijven; regts 3 hunner professiehuizen met een groot kruis gemerkt. — Zonder naam v. grav. *(Bouttats?)* met bovenstaand onderschrift, Fransche en Holl. uitlegging in 2 kol. en adres: „Breslau chez P. Bamboche. Six „sols." fol. De pl. hg. 17, met verkl. 40 dm., br. 26 dm. Is waarschijnlijk eene Belgische plaat.

91 (1688. 30 Oct.) „Philipsburg door de Franschen belegerd in 1688." *) Wagenaar, XV. 477) Kleine plaat zonder naam, br. 4°.

1688. JUNIJ TOT 1690.

N°. 2692 tot 2777 zijn de platen over de geheele geschiedenis der Engelsche omwenteling van Junij 1688 tot 1690.

Het overgroot aantal der nu volgende platen over de geschiedenis der omwenteling in Engeland en de troonsbeklimming van Willem en Maria zijn aldus gerangschikt:

N°. 2692 tot 2699 de seriën over de geheele geschiedenis der omwenteling en hare gevolgen.

„ 2700 tot 2746 de voorafgaande gebeurtenissen en de overtogt naar, en komst in Engeland v. den Prins en Prinses van Oranje.

„ 2747 tot 2753 de platen over Jacobus II.

„ 2753 tot 2777 de spot en zinneprenten over deze en latere gebeurtenissen.

92 Serie van 18 ongenomm. platen, zonder titel, over de Engelsche geschiedenis en v. Willem III, van 1688 tot zijne intrede in 's Hage, 5 Febr. 1691. Gegrav. door *J. v. de Aveele*, *J. Luyken* en *Hugo Allard*, en vele zonder eenigen naam. Met adres van *Car. Allard* te Amst. — Zonder titel. kl. br. fol.; alle in gebloemden rand met 1 of 2 reg. curs. onderschrift; iedere pl. hg. 25, br. 30 dm. — Bij deze collectie behoort welligt een titel; enkele platen komen dikwijls voor; bijeen heb ik ze nooit elders aangetroffen. De platen zijn de volgende:

(1688. 20 Junij.) De Prins v. Walles geboren en vertoond.
„ 25 Junij. De 7 Bisschoppen naar den Tour gebragt. Zod. adres.
„ 11 Nov. Vertrek v. d. Prins v. Or. uit Holland. (Door *v. de Aveele.*)
„ 15 „ Aankomst v. Z. K. H. in Engeland.
1689. 28 Jan. Intrede v. Z. K. H. in Londen. Door *H. Allard.*
(„ — —) Lotgevallen v. Kon. Jacobus. (in 4 afbeeld. op 1 pl.)
(6 Jan.) Kon. Jacob wordt te Versailles ontvangen.
„ 20 Febr. Vertrek v. de Prinses v. Or. uit Holland.
„ 22 „ Aankomst v. H. K. H. in Engel. Door *J. v. d. Aveele.*
( ) Zitting v. d. Koning in h. Laagerhuis.
( ) Haare Maj. gaan in de Kon. Barge naar Westminster.
( ) Haare Majest. leggen de Krooningseed af.
„ 21 April. Ceremonien in de Krooning.
(„) De Kon. Campvechter doet de gewoonl. uitdaging.
1690. 11 Julij. Overwinning door h. slaan v. Jacobus II. Door *H. Allard.*
(„) Kon. Jacobus vlucht uyt Ierland. Door denzelfden.
1691. 5 Febr. Intreede v. Kon. Willem III in 's Grav. 4 pl. (Intogt door *J. Luyken.*) — Eerepoort op het Buitenhof. Door *J. v. d. Aveele.*

— Erepoort op de Plaats. Zonder naam. — Erepoort op de groote markt. Door S. Allard.

2693 „Engelands Beroerd onder de regering v. Jacobus II en Hersteld door Willem III. Amst. J. ten Hoorn. 1689.) 4°. Titelprent en 8 pl. in 4° voor dl. I en II. en 3 pl. br. 4°. voor dl. III. Zonder naam v. gr. in de manier v. J. en C. Luyken 4°.

b De prent: „Aangrijp ontboodt," geheel anders, met 2 reg. ondersch. [illegible] J. Luyken 4°. — De pl.: „Plegtigh. voor de krooning" vóór de [illegible] en met 1 reg. onderschr. 4°.

2694 „Engelands gelukkenis en vrijheid hersteldt door S. H. de Prins v. Oranje. Amst. M. Doornick. 1689." 4°. — De 12 pl. die in dit boek hooren [illegible] 4°. 4 in br. 4°.) Zonder naam v. grav., alleen op 1 [illegible] J. Stoopendaal vermeld. De 4 pl. in br. 4° zijn vóór het [illegible] en ongevouwen.

2695 „Engelands Schouwtooneel verbeeld. h. vlugten v. Kon. Jacobus II en [illegible] aankomst in Vrkant en verd. voorvallen. 1e dl. — Engelands Schouwtooneel verbeeld. de glorieuse overtogt met h. kroonen v. Willem III en Maria tot Koning." enz. 2e dl. — Zinnebeeld. titelpl. voor ieder deel met [illegible] onderschriften en pl. A—T. en *A—T*. in beide talen. (Door P. Pickaert en A. Schoonebeek.) met adres v. A. Schoonebeek in Amst. in de Kalverstraat. br. 4°. Afzonderlijke afdrukken dezer 40 pl. voor [illegible] genoemd werk gebruikt zijn, dus ongevouwen; vele hebben echter de [illegible] v. het werk bovenaan regts. Gebonden in 1 br. 4° bd. [illegible]

Hierbij een vervolg op dit werk over de jaren 1691 tot 95, pl. II–[illegible] br. 4° met adres v. A. Schoonebeek. Pl. I Titel (?) en X ontbreken. [illegible] over den veldtogt in Ierland, met adres [illegible] pl. 1—20 hier aanwezig. N°. 4—8, 11, 12. [illegible]

2696 „[illegible] v. Willem III v. 1650—94." Amst. J. ten Ex[illegible] 4°. — [illegible] 4° en br. 4°.

2697 [illegible] v. Willem III in Engeland. 1 pl. met 6 afbeeld. in 2 kol. (3 boven [illegible] met 1 reg. Holl. en Eng. onderschrift: 1. Overtogt [illegible] 2. Landing in Exmouth-baai. 3. Geboorte v. [illegible] 4. [illegible] in Londen. 5. De 7 Bissch. in d. Tower [illegible] — Zonder naam v. grav. kl. fol. Hg. 48, br. 38 [illegible]

2698 [illegible] 4 andere pl. 2 boven, 2 naast elkander. [illegible] met 2 reg. [illegible] onderschr. 1. Vertrek naar Eng. 2. Landing [illegible] 3. Verschijning gekroond in h. Huis der Gemeente. 4. Kroning in Westminster. Door [illegible] br. fol. Hg. 37, br. 53 [illegible] v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2699 „Overwinningen zeegen en heldendaden v. S. Maj. v. Groot-Brit. in Engeland, Schotl. en Ierland. etc. Door J. v. Vianen. 1690. Met adres J. v. Vianen. br. 4°. 6 ongen°. pl. ieder hg. 15, br. 19 dm.

1. [illegible] waarboven Willem III te paard; regts: *Victorien ter zee* [illegible] *Victorien te lande*. 2. Verovering v. Bonn. 3. Onderwerping der Schotten. 4. Slaan der Franschen leren. 5. Rencontre v. Athlon. 6. Innemen v. Carrickfergus. Zijn deze compleet? Ik twijfel er aan wijl er v. 1673 slechts 1 p. (Bonn) en van de overtogt naar Engeland geene. Behooren wellicht in een [illegible]

— (1688. 20 Junij.) Geboorte van den Prins van Wales. — (Wagenaar [illegible] 400.) Zie N°. 2692. 1e plaat.

00 (Junij.) „Moedwil voor het huis v. d. Engelschen Consul" (te Amsterdam) om de geboorte van den Prins v. Wales? d. 20 Junij. (Wagenaar XV. 411.) Klein plaatje. 24°. — Hetz. *Proefdruk v. d. l.* — Hetzelfde, *teekening* voor de pl. Door *S. Fokke.*

01 (Sept.) „Ootmoedige opdragt v. de Memorie v. de Eng. Protestanten, „aan Haare Hoogheden, d. H. Prince en Mevr. de Princ. v. Oranje." (Wagenaar XV. 452.) Dezelfde plaat als N°. 2362 en 2545 van 1673 en 74: „Het aengeboden Stadhouderschap," doch veranderd en opgegraveerd. De Prins en Prinses uit een huis tredende, naar eene menigte volks dat hen begroet; regts een oranjeboom, in het verschiet de vloot. Onder de pl. bovenst. 2reg. opschrift; uitlegging der No. 1—12 op de pl. en een uitvoerig vers hierop in 2 kol.: „Uit d'allerhoogste nood," enz. fol.

02 Zinneprent op de aangeboden intrekking der penale wetten door Jacobus II. — „De geveynsde Betuyging v. Jacobus Stuwaart gewesen Koningh „v. Engel., aan zijn Hoogh. den H. Prince v. Or. in h. presenteren der „Charters en Penaele wetten." Eenigzins veranderde kopy der plaat N°. 2529 van 1674: (Lonys loopt Karel achterna) doch Karel II te paard is hier Willem III te paard; daarachter is een Raadsheer en een krijgsman bijgevoegd; regts Jacobus zijne intrekking aanbiedende. Onderaan links: „Na „de copie te Londen gedrukt." Met bovenstaand onderschrift en 16 reg. vers. fol. De pl. hg. 20, met vers 35 dm., br. 26 dm.

03 De Oranje-Leeuw geeft aan Koning of Prins Willem III het zwaard; achteraan de zee, en eene vertrekkende vloot. Van onder 8 versreg.: „Neêr„lants fiere en vrije leeuw," enz. Eene nabootsing van de plaat uit: *Valerius, gedenckklank* N°. 583, met verand. van Willem I in Willem III. Hoog 14, br. 19 dm. br. 4°.

04 (Nov.) „Ofscheid *(sic!)* v. Z. K. D. H. d. Prins v. Oranje gedaen aan „zijn K. Gemalin gaende na Engeland tot hulp v. d. Protestanten." (Wagenaar XV. 474.) In h. midden de Prins en Prinses naast elkander gaande; regts 2 Edellieden, links 3 Staatsdames. Zwarte kunst door *J. Gole.* br. fol. Hg. 25, br. 35 dm. *Zeer zeldzaam.*

05 Zinnebeeld op den overtogt v. Prins Willem en zijne Gemalin naar Engeland. — De Hollandsche Hercules vertreedt een driehoofdig monster; daarnaast een Eenhoorn die een slang, om een rozenstruik gewikkeld, met zijnen hoorn doorsteekt. Fraai gegrav. Zonder naam v. grav. *(C. Decker?)* — Met 2 verzen op den Prins en Prinses door *D. B(oekholt?)* beginn.: „Veel heyls op deese tocht," Amst. *A. D. Oossaen.* 1689. fol. Hg. 18, met vers 43 dm., br. 25 dm.

06 „Oranjes overtogt naar Engeland; of beschrijv. v. Rom. de Hooge's Prin„ten, vertoonende de aanmerkel. zaken v. de overtogt v. Z. H. tot desz. „Krooning toe; met bijschriften, Verklar. en Med. vercierd door L. Smids. „Amst. *C. Allard,* bij wien alle deze Prenten nevens dit werkje te be„komen zijn 1689." kl. 8°. Titelpl., Titel, Voorrede en 87 bl. *Zeldzaam.* De 10 pl. hierin beschreven zijn in deze Beschrijving de volg. N°.: I. 2722. III. IV. 2713 (1 en 2) V. 2771. VI. 2720. IX. 2739. X. 2733. (II. Veranderingen in Engel. onder Jac. II: 1—8, A—E.) en VII, VIII. Vertrek en aankomst d. Princes, 20, 22. Febr., heb ik nooit ontmoet.)

07 (11 Nov.) „Gesichte v. d. Vloot v. S. D. H. de H. Prince v. Oranje „tot Hellevoetsluijs." Ligging der vloot met de aankomst der Amsterdamsche vloot; op den voorgrond de beide havenhoofden, met het

laden der schepen, links het jagt des Prinsen. Naar en door *D. Ma*
br. fol. Hg. 37, br. 56 dm.
b Dezelfde voorstelling, doch juist andersom en met kleine verschillen
Fraaije origineele *teekening* met O. I. inkt (door *D. Marot.*) br. fol.
Deze voorstelling is zeer kenbaar door de beide palmboomen aan de beide
einden der plaat en der teekening aangebragt.
2708 Hetzelfde, anders. „Zeetocht uyt Hellevoetsluys door S. K. H......tot
„de herstelling v. de grontwetten en waere Godsdienst in Eng. d. 11
„Nov. 1688." Opschrift waartusschen vele zinnebeelden met h. Oranje-
pen boven eene uitvoerige voorstelling van de uitzeilende vloot; op den
voorgrond Hellev. met de toeschouwers. Door *R. de Hooghe*. Met uitvoe-
rige verklaring in 4 kol. en adres v. *Tangena.*, „Boek-, Prent en Kaartver-
„koper op Rapenburg regt over de Akad. hoeck v. d. Klocksteeg." (te
Leijden.) De pl. hg. 49, met beschrijv. 74 dm., br. 58 dm. Deze le
druk zonder de N°. op de plaat is *zéér zeldzaam*.
b Dezelfde pl., latere druk met dezelfde beschrijving en met bijgevoegd
N°. op de pl., welke echter niet in de beschrijving zijn aangegeven.
2709 Hetzelfde, anders. Met Holl. en Fr. bovenschrift op label: „Waare afbeel-
„ding v. de Rang en Ordre die de Nederl. Hulpvloot.... gehouden heeft
„in 't Zeylen na Engeland..... uyt Hell. in zee geloopen. — Veritable
„representation," enz. In het midden van de opschriften het wapen v.
Oranje. Uitvoerige voorstelling v. de ligging der vloot in volle zee, zonder
der bijvoeging van eenig strand of persoon. Door *J. v. d. Aveele* met
adres v. *C. Allard*, op d. Dam. Met Holl. en Engelsche uitlegg. der
N°. op de pl. gr. br. fol. Hg. 51 dm., met uitl. 77 dm., br. 60 dm.
2710 Hetzelfde, anders. Met bovenschrift: „Ordre v. de Scheepsvloot......
„uyt Hellev. na Eng. gezeylt." Zeer nette afbeelding van de juiste lig-
ging der schepen in 3 regte, gelijke eskaders met voor- en achterhoede
en vleugels. Bovenaan de kust van Engeland flaauwelijk geteekend. Onder
de pl. uitlegg. der N°. en lett. op de pl.; ter weerszijden 2 verzen v.
L. Bake en *A. du Moulin*. Met adres: Amst. bij *A. D. Oossaan*.
Door *B. Stoopendaal*. br. fol. Hg. 39, met opschr. en uitl. 53 dm.
br. 58 dm.
2711 Hetzelfde, anders; doch nagenoeg als voren. Afbeelding der vloot in 3
regte, gelijke eskaders, doch de schepen zeer klein geteekend, terwijl
die der voor- en achterhoede en terzijde veel grooter zijn. Met 1reg.
opschrift: „Order v. de Vloot v. S. D. H." en onderschrift, links:
„Geteek. en geëtst door *D. Marot* en te bekomen bij den Auteur in
„'t Voorhout in de Heulstraat te 's Hage en ook te Amst. bij *J. Gole*,
„in de Vijzelstraat bij de Nieuwe Prinsengracht." br. fol. Hg. 38,
br. 52 dm.
2712 Hetzelfde anders. Afbeelding van de vloot in zee in 3 schuins liggende
eskaders, onderaan eenige zinnebeeldige personen, in de manier van R. de
Hooghe. Met opschrift onderaan regts: „Ordre soo als de vloot.... na
„Eng. gezeylt is," enz. Door en met adres v. *A. Schoonebeek* te Amst.
(1688) leerling van R. de Hooghe, later naar Rusland vertrokken en die
omstreeks 1700 te Moskou verscheiden platen gegraveerd heeft. br. fol.
Hg. 41. br. 54 dm.
2713 Hetzelfde. „Vertrek v. S. K. H. na Engeland. 11 Nov. — Aenkomst....
a „in Engel. 15, 16 Nov. 1688." — Twee voorstellingen boven elkander,

gen. I, II, gescheiden door eene breede Holl. en Fransche uitlegging der N°. in de plaat, waartusschen het portret v. den Prins. Op N°. 1 ziet men de uitzeilende vloot, op den voorgrond de havenhoofden vol volk; op N°. II de haven v. Brixham aan de zuidkust van Engeland met het kasteel en tal van troepen, in het midden de Prins te paard, links de aankomende vloot. — Den 17 Nov. naar h. leven *geteekend* door *Hekkuisen*, gegrav. door *R. de Hooghe*. Met adres v. *A. D. Oossaan*. br. fol. Hg. 45, br. 54 dm.

b Dezelfde plaat, latere druk zonder naam v. *Hekkuisen*, en met adres v. *J. Covens en C. Mortier* in plaats van *Oossaan*.

'14 Hetzelfde, naauwkeurige copie, geheel als voren, in 2 afdeelingen, gen°. I, II, doch in de plaats der uitlegging staan hier 4 ovale afbeeldingen der lotgevallen van Z. H. op den togt naar, en in Engeland. Van boven en ter zijde door eenen gebloemden rand omgeven; onderaan de uitlegging. Met adres v. *Jst. Danckerts*. br. fol. Hg. 50, br. 58 dm.

'15 Hetzelfde, geheel als voren, in 2 afbeeldingen, gem. 1, 2, zonder de be-
a schrijving in het midden, waardoor dus de onderste afbeelding hooger en de spits v. den toren van Brixham zigtbaar is. Kopij der origineele teekening of der voorg. plaat. Met letters in de bovenste, en N°. in de onderste pl. Zonder uitlegging. Geëtst door *J. v. d. Aveele*. Met afzonderlijke uitlegging in 6 kol., met 3 reg. opschrift: „Vertrek v. S. K. H. „na Engeland, en aenkomst aldaar," enz. Amst. *J. Robijn* in de Nieuwe Brugsteeg. 1689. fol. Hg. 50, met beschr. 76 hg., br. 60 dm. *Zeer zeldzaam*.

b Dezelfde pl., vroegere, minder bewerkte druk vóór de lucht en vóór den naam. *Uiterst zeldzaam* en *zeer fraai*.

'16 Hetzelfde als het voorg. N°. in 2 afbeeldingen, doch onderaan het vertrek uit Hellevoetsluis en bovenaan de landing; nagenoeg als voren doch anders. Op den voorgrond der onderste afbeelding het geheele strand met menschen bezaaid, ver in het verschiet de vloot; op de bovenste afbeelding links de toren van het kasteel v. Dartmouth, regts de vloot. Met 1 reg. onderschrift en uitlegging der N°. en letters op de beide afbeeld. Fraaije grav. zonder naam, met adres v. *J. Tangena*. br. fol. Hg. 38, br. 50 dm.

'17 „Vertrek v. Zijne Kon. H. naar Eng. 8 Nov. Door *C. Luyken*. br. 4°. Bovenaan regts: Tweede deel. fol. 234. Uit: Leven v. Willem III. 1694??

'18 S. H. vertrek naar Eng. — S. H. komst in Engel. 2 pl. br. 4°. Gemt. fol. 138 en 160. Uit: Leven van Willem III. 1694??

'19 „Seecker ende omstandigh Verhaal v. h. gepass. zedert h. overgaen v. „S. H. naer Engel. v. 11 tot 23 Nov. d°. 's Hage. 1688." Plano.

'20 (29 Dec.) „Receptie v. S. K. H. d. H. Prince v. Orange op zijn intreede
a „tot Londen." (Holl. Merc.1688. bl. 314) Zeer uitvoerige voorstelling dezer begroeting. In het midden der plaat de Prins en gevolg, de begroetende Engelschen te gemoet gaande, rondom eerewachten die schoten lossen, in het verschiet Londen en de St. Paul's kerk (zonder koepel); op den voorgrond toeschouwers, enz. Door *R. de Hooghe*. Met bovenstaand Holl. en Fransch opschrift en afzond. verklaring in h. Holl. en Fransch in 4 kol. Met adres v. *A. D. Oossaen* te Amst. op d. Dam, hoek v. de Beursstraat. 1689. gr. fol. Hg. 43, met beschr. 68 dm., br. 54 dm. *Zeer fraai*.

b Dezelfde pl. en beschrijving; de laatste in anderen druk, kenbaar aan den naam v. *Oossaan*, in dit Ex. *cursijf*, in het vorige met romeinsche letters gedrukt.

2721 Komst en Ontvangst v. Z. H. te Londen. In gebloemden rand; onder uitlegg. v. N°. 1—22. (Door *J. v. d. Aveele.*) Met adres v. *C. Allard* br. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2722 Zinneprent ter eere van Willem III bij zijne komst in Engeland. —
a Twee groote platen boven elkander; de bovenste stelt (regts) Willem III voor, staande tusschen den Maarschalk v. Schomburg en de Koning; links Groot Britannie zittende, op hare schoot het portret v. de Princes en in hare hand de boeijen v. slavernij houdende; zij, en de achter haar staande Adel en Bisschoppen de hulp v. d. komenden Prins inroepende; in h. midden de vloot die Z. H. overvoert; — de onderste pl. stelt in 8 med. (gen°. I—VIII) de onregtvaardige daden v. Koning Jacobus, het vertrek, overtogt en komst v. d. Prins voor; alle met Holl. en Engelsche 1 reg. opschriften; onderaan in h. midden de: „Ordre v. de „vloot in 't seylen"; lager de Holl. en Eng. uitlegging der N°. 1—21 op de plaat. Door *R. de Hooghe*, met adres v. *Car. Allard* op den Dam. 2 bl. br. fol. te zamen hoog 100 dm., br. 58 dm. *Zeer fraai en zeldzaam.*

b Dez. pl., vroegere afdruk, alleen met 1 reg. Hollandsche opschriften; en vóór de Eng. uitlegging onderaan. Over de: Ordre v. de vloot, is een even breede: „Vorstelijke Almanak op h. jaer 1689" geplakt

c Dez. pl., doch alleen het onderste blad met alle medaillons. Fraaije *proefdruk* vóór alle letter. *Zeer seldzaam.*

2723 Zinneprent als voren. „Willem... M. Britt., Franc. et Hib. Rex. — De Koning te paard op den voorgrond, met zijn leger Londen? naderende. Door *P. Piekaart* met adres v. *A. Schoonebeek* te Amst. Hg. 45, br. 63 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden. — Kan dit ook eene plaat van den slag aan de Boyne zijn??

2724 Zinneprent op de komst v. d. Prins v. Oranje, tot den troon van En-
a geland. — In het midden het portret v. Willem III in med., wat door eene zinnebeeldige vrouw (Nederland?) met den staf v. koophandel in hand, aan eene andere zinnebeeldige vrouw (Engeland, die eene scepter in de hand heeft,) aangeboden wordt, naast haar de Holl. leeuw, en zeer vele andere zinnebeelden. Regts, op den grond, de schilderij van eene pyramide waaronder het Holl. en Zeeuwsche wapen. — Onderaan een vers van *J. Norel* in 6 zesreg. kolommen. Zwarte kunstprent naar en door *Rom. de Hooghe.* br. fol. Hg. 37, met vers 40, br. 61 dm.
Van deze fraaije plaat, de éénigste zwarte kunstpl. door *R. de Hooghe*, is dit het eenigst bekende Ex., berustende in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

b Dez. pl., fraaije *proefdruk* vóór alle letter (met allerlei etskrabben op den wrijfboord, dus *epreuve d'artiste.*) Engeland? heeft hier niet eene scepter maar een diploma in hare regter- en 7 pijlen in hare linkerhand. Met oningevulden wrijfboord. — In den Atlas v. M^r^. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden. *Uniek Ex.*

2725 Zinneprent op de herstelling v. de ware Godsdienst in Engeland door Wil-
a lem III. — De Prins, als Romeinsch krijgsman, vergezeld van den Hollandschen leeuw, en gevolgd door zijn schilddrager geeft aan de Engelsche maagd

het met 7 zegelen gesloten Bijbelboek als zinnebeeld v. de ware Godsdienst terug, terwijl de Bisschoppen en Adellijken de hulp des Prinsen inroepen. In den hemel troont de waarheid, terwijl de Goddelijke wraak, den wrekenden bliksem in de hand, door het bazuingeschal Rome op de vlugt drijft. Onderaan de Nederl. en Engelsche maagden zittende, waartusschen een basrelief, Hercules gekroond door de overwinning voorstellend. Door *G. de Lairesse.* gr. fol. Hg. 66, br. 44 dm. Op de keerzijde v. dit Ex. is de gedrukte uitlegging der plaat gehecht; deze uitlegging is de éénige die ik ooit van deze en andere groote zinnebeeldige platen gezien heb. Van deze plaat kwam in den Atlas Munnicks v. Cleeff een *onafgemaakte proefdruk* voor.

b Dezelfde pl. zonder uitlegging; onderaan regts staat geschreven: *G. Valck, exc.*

26 Andere zinneprent op het herstel v. de Godsdienst in Engeland door Willem III, die als een Romeinsch krijgsheld, met een schild (met het Engelsche wapen) waarop de nijd vergeefsch beukt, aan de ter aarde liggende Godsdienst de hand reikt, terwijl hij door Victoria gekroond wordt en Engelen zijne beeldtenis ten Hemel indragen. Met 6 reg. vers. „De „Godsdienst gants verdrukt,” enz. Naar en door *J. de Lairesse.* Met adres v. *Hier. Sweerts.* gr. fol. Hg. 62, br. 45 dm.

27 „Staat en Kerk geveiligt door Willem Henrik Prins v. Oranje, toen Z. „K. H. h. Koninkrijk v. Grootbritt. van dwingelandij verloste en her„stelde.” Gedicht v. 14 zevenreg. coupletten v. *J. N(orel);* waarboven het portret v. d. Prins in med. met 2 zinneb. figuren. Door *J. v. d. Aveele* Amsterdam. Met adres v. *J. Robijn*, Boekverk. in de N. Brugsteeg in de Stuurman. gr. fol.

28 (1689. 20 Febr.) „Vertrek v. H. H. Mevrouw de Princesse v. Oranje „na Engeland.” (Holl. Merc. 1689 bl. 15.) Uitvoerige voorstelling der uitzeilende vloot; in het verschiet den Briel; op den voorgrond regts het Statenjagt, waar H. H. afscheid neemt van de H. H. Gedeputeerden; daarnaast het Kon. transportjagt. Fraaije pl. door *J. v. d. Aveele.* — Met bovenstaand onderschrift en Holl., Fransch en Engelsche beschrijving; in 8 kol. Met adres v. *J. Tangena* te Leijden. 1689. br. fol. De pl. hg. 36, met beschr. 51, br. 56 dm. *Zeldzaam.*

29 (22 Febr.) „Receptie v. H. K. M. de Princ. v. Orangië, als Koningin van Gr. „Britanje.” — Uitvoerige afbeelding v. h. aan wal stappen en der begroeting v. H. H. in Engeland. Op den voorgrond de Prinses, v. de begroetende Edellieden de handkus ontvangende, in het verschiet de vloot. Met bovenst. Holl. en Fransch opschrift en een groot Engelsch wapen. Znd. nm. v. grav. (doch door *R. de Hooghe.*) Met adres van *J. Tangena* te Leiden. Met beschrijving in het Holl., Fr. en Eng. in 8 kol., waaronder hetz. adres. gr. fol. Hg. 47, met uitl. 75 dm., br. 58 dm. — In de Exemplaren met beschrijv. is de naam v. *R. d. H.* verdwenen door het vasthechten v. d. tekst.

30 (11 April.) Uitvoerige en duidelijke afbeelding der processie van Willem en Maria om gekroond te worden; in 6 reeksen, op 3 bladen, op ieder blad 2 reeksen boven elkander. Door *R. de Hooghe* met adres van *P. Persoy.* br. fol. Ieder blad hg. 48 dm., br. 59 dm. *Zeer zeldzaam.* Een compleet Ex. in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2731 Hetzelfde, in 6 boven eikanderstaande reeksen, met Eng. opschriften boven iedere groep. Met 1reg. onderschrift: „The proceeding to the coronation of.... Will. a Mary," etc. Door *Sam. Moore*. br. fol. Hg. 43, br. 52 dm. — Eene dergelijke plaat van *S. Moore* van de krooning v. Jacobus II, 1685 23 April, berust in d. Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2732 Hetzelfde, als voren, slechts een weinig veranderd, met Holl. opschrift boven iedere groep. Met 1 reg. onderschrift: „De prachtige wijze v. „praalstatie... bij h. kroonen v. Koningen v. Eng." Gemt.: fol. 20. C. Luiscius? br. fol.

2733 „Krooning v. Willem III en Maria tot Koning en Kon. v. Eng. in Westmunsters abdij." Uitvoerige voorstelling der krooningsplegtigheid; ter weerszijde 8 kleine afbeeldingen van feestelijkheden bij die gelegenheid, en onder het geheel de Processie ter krooning. Door *R. de Hooghe*. Met adres v. *C. Allard*. Met afzond. Holl. beschrijv. in 4 kol., met holl. adres. gr. fol. De pl. hg. 49, met beschrijv. 75, br. 58 dm.

2734 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch anders. De krooning in Westminster
a abdij, waarboven de afhaling der kroonsieraden uit den Tower, ter weerszijden 8 afbeeldingen van feestelijkheden, en onderaan de processie. Door *R. de Hooghe*, naar *Hek(huysen)* naar het leven. Met adres v. Wed. v. *S. Swart* te 's Hage, onder de pl. I. — Met afzond. Holl. en Eng. beschrijving: „De maniere der processie." — „The form of the proceeding „to;" etc. in 4 kol. gr. fol. De pl. hg. 50, met beschr. 78, br. 59 dm.
b Dezelfde plaat met dezelfde beschrijving, doch met opschrift: „Alle de „bijsond. en particul. ceremon." — All the partic. ceremonies," etc.

2735 Hetzelfde, nagenoeg als voren, doch anders. Afbeelding der krooning, waarboven het banket na de krooning, en ter weerszijde 2 afbeeldingen van andere plegtigheden; bovenaan hunne portretten, links Willem, regts Maria; onderaan de processie ter krooning. Met cijfers op de plaat, doch zonder uitlegging. Door *R. de Hooghe*, met adres v. *J. Tangena*. br. fol. Hg. 52, br. 61 dm.

2736 „De Proclamatie v. h. kronen v. H. Hoogh. d. Prince v. Or. „met de Princ. Maria Stuart," enz. Opschrift boven eene afbeelding in h. midden v. h. blad, v. H. Maj. in Westminster ten troon gezeten,
v omgeven door tal van Staatsdienaars, met opschrift: *Hic flos et fructus*, en daaromheen 11 kleinere afbeeldingen v. h. gebeurde sedert het vertrek uit Holland tot de Vreugdevuren voor White-Hall d. 25 Febr. Geëtst door *J. v. d. Aveele* met adres v. *J. Robijn*. br. fol. Hg. 42, br. 55 dm.

2737 Zinneprent op de Kroning van Willem en zijne Gemalin als Koning en
a Koningin v. Gr. Britt. — Hunne beeldtenissen, kniestuk, links, gekroond, vóór hen eenige geestelijken en edelen buigende, in het verschiet White-Hall? waarboven: *Sis bonus, o felixque tuis*. Door *R. de Hooghe* met adres v. *C. Allard*. Onder de plaat twee 24reg. verzen v. *Lud. Smids*. Met adres v. *Allard*. gr. fol. Hg. 38, met verzen 57 dm., br. 39 dm.
b Dezelfde pl., vroegere afdruk; links het uitvoerige geslachtregister der Koningen v. Eng.; regts v. Schotland, onderaan der Prinsen v. Oranje. Met adres v. *C. Allard*.
c Dez. pl. latere druk met dez. beschr. en adres v. *Karel Allard*. — De beide laatste platen, *b*, *c*, in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

38 Afbeelding der zitting van het Lagerhuis, met Koning Willem op den
a troon. Bovenaan in het midden de zitting van het Hoogerhuis, en onderschrift: „Wilhelmi III ut et Magn., Procerumq. in Anglia concessus. „Amst. P. Rotterdam," en ter weerszijde de platte gronden van het Hooger- en Lagerhuis. Door *R. de Hooge.* Met afzonderlijke uitlegging der N°. en letters op de pl. in h. Holl., Fransch en Engelsch. br. fol. De pl. hg. 48, met beschr. 72 dm, br. 56 dm.

b Dezelfde plaat, vroegere druk met eenigzins andere N°., b.v. de menigte volks vooraan, is hier N°. 19, op de vorige plaat 21; de naam v. *R. de Hooge* staat hier onderaan regts, op de vorige pl. in het midden der afbeeldingen, enz. Zonder de Lat. opdragt aan Willem III en de platte gronden.

c Dezelfde pl. latere druk, eenigzins veranderd, met Koningin Anna op den troon, Latijnsche opdragt aan haar, en de platte gronden onderaan in andere voorstellingen veranderd.

39 Hetzelfde geheel anders; bovenaan de troon door Willem III ingenomen; het Hoogerhuis in 4 lange rijen zittende, en uitlegging der N°. aan de muur regts. Bovenaan eene afzonderlijke afdeeling waarin de portretten van Willem en Maria tusschen zinnebeeldige figuren, ter weerszijde de Faam met hunne wapens. Zonder eenigen naam (door *P. v. d. Berge?*) br. fol. Hg. 39, br. 50 dm. *Zeldzaam.*

40 Dezelfde? plaat doch eenigzins anders, waarschijnlijk vroegere druk. De troon is ledig; de uitlegging is niet op den muur, het bovenstuk met de portretten ontbreekt hier. Onder het opschrift: „Afbeeld. v. de Raads-„vergad. tot Westmunster, aangev. 1 Febr. 1689," met vers van 12 zesreg. coupletten v. J. B. N., uitlegging der cijfers en adres v. *J. Robijn* te Amst. Hg. 28, met vers 39 dm. fol.

41 Hetzelfde, nagenoeg als voren, veel verkleind; de Koning op den troon, onderaan uitlegging der N°. Door *J. Gole.* kl. br. fol. Hg. 25 br. 35 dm.

42 Zinneprent op de aanvaarding van het Rijksbewind van Groot Brittanië door Willem III. — De Prins in Romeinsch krijgsgewaad, wordt door het Geloof naar den openstaanden troon geleid, terwijl de Britsche maagd hem den scepter aanbiedt, en hij uit den hemel gegekroond wordt. Fraaije zwarte kunst door *J. Br(oedelet?)* met adres v. *H. Focken.* — Onder de pl. een 16reg. vers in 4 kol. v. *J. Norel.* Met adres: Amst. *H. Focken* in de Molsteeg. br. fol. De pl. hg. 33, met vers 38 dm., br. 42 dm. *Zeer zeldzaam.*

43 (21 April.) „Vreugde-vuuren tot Londen en in verscheijdene Steeden v. „Holl. en Braband en tot Hamburg, over de Krooning v. H. Maj. Wil-„lem III en Maria." — Groote plaat met 10 afbeeldingen van verschillende grootte; in het midden N°. 6: Vuurwerk in den Haag, daarboven 3, ter weerszijde 2 en van ondere 2 platen. — N°. 1 en 3 zijn de vuurwerken te Londen, 2 te Leijden, 4 te Maastricht, 5 en 10 te Amsterdam, 6 te 's Hage, 7 te Hamburg, 8 te 's Bosch, 9 te Haarlem. (Door *R. de Hooghe?*) Met afzonderlijke beschrijving in 4 kol., met bovenstaand opschrift en adres: *P. Rotterdam* op den Vijgendam te Amsterdam. gr. fol. Hg. 50, dm., met beschr. 73 dm., br. 59 dm.

44 „Afbeelding v. de konst en vreugde vuuren voor de Kleveniers doelen „aengestoken op d. dag v. de Kroning.... tot Amst. 21 April 1689." Uitvoeriger voorstelling van N°. 10 der voorgaande plaat; regts het vuurwerk op 2 schuiten, daarnaast de brug naar de Staalstraat; in het midden

en links de Doelen. Met Holl. en Engelsch 4 reg. onderschrift. Gez en met adres van *A. Schoonebeek*. br. fol. Hg. 40, br. 52 dm. [illegible] naam.

2745 Hetzelfde. De Wijsheid en de Vrede geven elkaâr de hand voor een zuil waarop het borstbeeld van Prins Willem; onderaan staat: *Amicitia* en lager een 6 reg. Holl. vers: *„De Wijsheid en de Vree."* Zd. nm. v. grav. *(P. v. d. Berge ?)* kl. fol. Hg. 25, br. 17 dm.

2746 Spotpenning op de troonsbestijging van Willem III, hebbende aan à eene zijde: Een vorst met een menschen- en vossenhoofd (Jacobus en Willem III) op den bal der fortuin stáande en onderschrift: *„Ille crucem, hic diadema tulit.* Keerz. *Numero non prevalebat.* Zie van Loon III. 431 Teekening van dien tijd op perkament. br. 4°.

2747 „Cornyck of Stuarts Noodlot, sijnde alle de voornaamste Rampen en Ge„lucken, die 't sedert haar begin tot desen tijt overgekome sijn. Am. „Door *C. Danckerts*." (1696?) Serie van 16 pl. en titel 12°. Ieder met 1 reg. curs. onderschr., beginn. v. Maria v. Eng. overlijden in 1558 tot den dood v. Maria v. Eng. 1695.

2748 „Stuarts Koningliik Huis, door Rampen verdrukt en verheerliikt. — Deus, „Regum dextra et scutum." — In het midden der plaat het portret ten halver lijve van Karel II, daarnaast links Jacobus II, regts Hendrik, Hertog v. Gloucester. Achter hen 2 piramides met de busten van Karel I en Gemalin in 4 kleine voorstellingen A, C, E, F van het wankele geluk der Stuarts; daaromheen 16 grootere voorstellingen (G—X) over de lotgevallen v. Karel II, Montrose, en inzonderheid over Monmouth, bij wiens dood (Julij 1685.) deze plaat schijnt zamengesteld te zijn. Door *Adr. Schoonebeek*. (geheel in de manier v. *Romein de Hooghe*. Zie N°. 2712.) Met afzonderl. beschrijving in 4 kol., bovenstaand opschrift en adres v. *A. Schooneberk*. gr. fol. De pl. hg. 47, met beschr. 70 dm., br. 56 dm.

2749 „'t Leven en bedrijf v. Jacobus de II, Koning v. Engelant." — In het midden een klein portret v. d. Koning in med., aan weerszijden eene zinnebeeldige vrouw; daaromheen 10 kleine voorstellingen uit zijn leven. Met afzond. beschrijving in 4 kol., bovenstaand opschrift en adres v. *J. Robijn* te Amsterdam. br. fol. De pl. hg. 28, met beschr. 56, br. 41 dm.

2750 Afbeelding der slechte regering v. Jacobus II. — In het midden de Paus, daarnaast een Jezuït, beide met allerlei attributen, en een 6 reg. Holl. en Engelsch vers; deze 2 afbeeldingen zijn omgeven door 10 kleinere voorstellingen uit de regering v. Jacobus II, ieder met 2 reg. Holl. onderschrift. Door *J. v. d. Aveele*. br. fol. Hg. 41, br. 52 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam

2751 „Herstelling der waere Godsdienst...... Met wegvluchten v. h. Hof
a „ende familie v. K. Jacob. II." In het midden eene groote afbeelding der ontvangst van Koning Jacobus te St. Germain door Lodewijk XIV, daaromheen 10 kleinere afbeeldingen van zijne twee ontvlugtingen, alle met *curs*. onderschriften; bovenaan het portret van Willem III in med. Zonder naam v. grav. (door *R. de Hooghe ?*) Met adres v. *J. Tangena* te Leijden. br. fol. Hg. 48, br. 57 dm. — Het Exempl. dezer pl. in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam, heeft onderaan regts: *R. de Hooge fec.*

b Dezelfde plaat, met uitvoerige aanteekening van alle data der gebeurtenissen op die 11 plaatjes afgebeeld.

52 „Eigentl. abbildung u. grosse v. d. 80,000 Messern, so in ein franzos. „Schiff zu London in Dec. 1688 gefunden — was man damit für ein „absehen gehabt jederman leicht muhtmassen kan." — Afbeelding v. een groot slagers mes, met welke men zeide dat alle Protestanten in Engeland zouden vermoord worden; — een staal der opgewondenheid in die dagen. br. fol. Hg. 12, br. 45 dm. Van deze plaat heb ik nooit een' Hollandsche uitgave gezien.

In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden is eene dergelijke afbeelding met opschrift: „Copia eines Messers dergleichen der König in (von) „Engelland in Franckreich hat machen lassen, davon ein gantzes Schiff voll „nach Engelland zu überbringen, es ist aber selbiges Schiff durch die Holländer abgenommen und 80000 dergleichen gefunden worden, welche denen „Catholischen Engelländern haben sollen ausgetheilet werden, um in einer „Nacht, welche sie die Sicilianische Vesper tituliren, alle Reformirte Engelländer zu ermorden." Afbeeld. v. h. mes. Znd. nm. v. grav. Hg. 27, br. 39 dm.

53 Vijf zinneprenten in zwarte kunst op Jacobus II en den Prins van Wales. Allen zonder naam v. grav. (doch door *J. Gole*, misschien door *C. Dusart*), op de laatste plaat: *G. Kneller* pinx. met adres v. *P. Schenk*. De beide eerste platen zijn wat de onderschriften betreft, geheel met elkander overeenkomende; evenzoo de beide laatste, doch ze vormen naar het schijnt geene serie; ook zijn ze ongenummerd, en men vindt ze steeds afzonderlijk. Wijl ze intusschen in onderwerp, bewerking en grootte, enz. zeer veel overeenkomst hebben, zijn ze hier bijeengeplaatst. Allen gr. 4°. ieder blad is ongeveer hg. 27, br. 18 dm.

1. *Hij holt, hij holt.* — Lodewijk XIV op een hollenden ezel, achter hem Jacobus, die er bezwijmende afvalt, daarnaast Pater Peters, (de biechtvader der Koningin,) die, met den Prins v. Wales onder den mantel, op een kreeft rijdt. De Prins heeft op deze en de meeste volgende platen een molentje aan het hoofd of de kleeren, waarmede bedoeld wordt dat men hem doorgaans voor het kind van een molenaar hield. Met uitlegging in een 7reg. vers in 2 kol. Waarschijnlijk kopij van N°. 2756.

2. *'t Hondje zit op.* — De Fransche Dauphin zit op een soort van kar door 4 kikvorschen voortgetrokken, achter hem een standaard die bovenaan een bord heeft met de afbeelding van een hondje, wat op bevel van een staand persoon opzit; op den voorgrond Willem III, die Jacobus aanraadt uit het rijk te vertrekken; links Pater Peters, met de Koningin en het kind, op een ezel hollende. Met uitlegging in een 7reg. vers in 2 kol., Hg. 26, br. 19 dm. Waarschijnlijk kopij, en niet het origineel van N°. 2755, eene dergelijke voorstelling.

3. *De wanhoopige Pater Peters.* — Pater Peters zit op een aschhoop, zich de haren uit het hoofd trekkende; een duivel zit met een gebroken blaasbalk nevens hem; een ander geeft hem een strop en wijst op een beeld van den opgehangen *Akithophel* aan den muur. Met 8 reg. vers in 2 kol. en: *Poenitentia*, etc. Zonder N°. Hg. 26, br. 19 dm.

4. De Koningin van Engeland wiegt haar kind, wat op tafel staat, te gelijkertijd wordt zij door den achter haar staanden Jezuït Peters omhelsd. Met 6 reg. vers in 2 kol. Hg. 25, br. 18 dm.

5. De Prins van Wales zit half naakt op een groot fluweelen kussen. Met 6 reg. vers v. *J. Norel* in 2 kol. Naar *G. Kneller*. Met adres van *P. Schenk*. Hg. 25, br. 18 dm.

Deze 5 platen zijn zeer zelden aldus bijeen te vinden.

Serie van Hollandsche Spotprenten op Jacobus II, den Prins van Wales, Lodewijk XIV en het Pausdom, ten gunste van Willem III, — elk afzonderlijk in Holland uitgegeven en slechts bijeen behoorende door gelijkheid van onderwerp en behandeling, door verzen, onderschriften, formaat en gravure; alle gegraveerd in den trant van de school van Romeyn *de Hooghe* en *Schoonebeek*, doch zonder eenigen naam van graveur, plaats of jaar; elk blad met verschillende Hollandsche, Fransche of Engelsche verzen; iedere plaat is ongeveer hoog 38 dm., met vers 55 dm. br. 40 dm. — Deze platen zijn nergens beschreven noch verklaard, en gaarne beken ik dat hunne beteekenis, vooral der bijzonderheden mij somtijds vrij duister is. De hier gegeven beschrijving, inzonderheid der verschillende uitgaven van eene plaat, is zoo volledig mogelijk, daar deze verzameling gedurende vele jaren met veel zorg uit allerlei collectiën bijeengebragt is, en zelfs de fraaije collectiën van de Heeren Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden en A. van Stolk te Rotterdam niets nieuws aanboden. De platen zijn in alphabetische volgorde gerangschikt naar de onderschriften onder iedere plaat gegraveerd.

2754 „*Arlequin Deodat et Pamirge* (Panurge) *Hypochondriaques.*" — Op den
a voorgrond Harlequin Deodaat (Lodewijk XIV) (wiens urine door een Duitschen doctor bezien wordt) geharnast en gewapend, wil woedende het zwaard trekken, doch wordt door den Meesterknecht (Willem III) daarin verhinderd. Regts de Koningin van Engeland op een ziekbed, naast haar Pater Peters, op den voorgrond twee vrouwen, een eed van stilzwijgendheid zweerende, waarvan de eene een zak geld in de hand houdt, en de andere met molentjes versierd is, een kraamkind met een molentje in de hand (den ondergeschoven Prins v. Wales) op den schoot heeft, enz. Onder het bovenstaand onderschrift 4 gegrav. versregels: „Weg riep den „Doctor," enz. *Gisling f. et exc. Genevae.* en een groot vers in 2 kol. getit.: „De Duytse Doctor èn de vreemde Patienten", handelende voornamelijk over de snorkerijen van Lodewijk XIV, het ondergeschoven kind en het verlies van Bonn. (dus uitgegeven *na* Julij 1689; zie N°. 2786.) gr. fol.
b Dezelfde plaat, latere druk met hetzelfde vers en eene vrije vertaling in Fransche verzen die meer historische bijzonderheden aangeeft.
c Dezelfde plaat, latere afdruk, met hetzelfde Fransche vers en eene vrije vertaling in Engelsche verzen.

2755 „*Arlequin Furieux et pantagion Triumphant.*" Nagenoeg als N°. 2753. N°. 1.
a „Hondje sit op" (navolging? van deze plaat.) — Op den voorgrond regts is Harlequin (Lodewijk XIV) gereed het zwaard te trekken; op zijne knie een papier: „Litania pro defuncto Loiolismo. 1688;" links Pantagion (de Dauphin) zittende op een triomfkar door 4 padden getrokken; meer links Pater Peters vlugtende met de Koningin en het kind; op den achtergrond in het midden Jacobus II staande en om hulp roepende; regts Willem III te paard, aan de Protestanten hulp belovende. Onder de plaat een Holl. vers in 3 kol. beginn.: „Wel Arlequin!" waarin de beloften van den Prins

van Oranje om de tiranny te zullen verdrijven en van Jacobus om een Parlement zaâm te roepen, vermeld worden. (dus in Dec. 1688.)

b Geheel als voren, naauwkeurige copie doch minder goed bewerkt; onder het onderschrift staat het gefingeerde adres: *à Anvers chez C. C. Boedats* (Bouttats.) Voorts een vers van nagenoeg denzelfden inhoud, beginnende: „Wat mach den Franzen Xerxes deeren?" in 3 kol. gr. fol.

56 *Arlequin sur l'Hypogryphe à la Croisade Lojoliste.* Nagenoeg als de navolging? N⁰. 2753 N⁰. 1. „Hij holt, hij holt." — Op den voorgrond zitten Arlequin met het schild van de 5e Monarchy, (Lodewijk XIV) en Panurge (Jacobus II) onder éénen Jezuïtenkap op een' hollenden muilezel, Hypogryphe (1) naast hem rijdt Pater Peters met het molenaarskind (den Prins) op een kreeft; regts verdrinkt de Kardinaal Bisschop van Straatsburg, en hoogerop zit de Dauphin in eenen wagen door padden getrokken. In het verschiet Kaap *Fals* met een opschrift over het einde van de monarchy der Lojolisten. Onder de plaat het opschrift: „Armee van de Heylige Ligue voor der „Jezuïten monarchy" en een vers in 3 kol., met uitlegging der 15 N⁰. op de plaat. gr. fol.

Deze plaat is wegens de uitlegging eene der belangrijksten dezer serie.

57 *Constance (La belle) dragonée par Arlequin Deodat.* — Arlequin Deodaat
a (Lodewijk XIV) staande, met Jezuïtenkap op, vrijdt naar Constance (de Engelsche Prinses Anna??), schoonzuster van Willem III, waarop Jacobus al buigende aankomt met een bakerkind achter zich; op den achtergrond boven eene deur een zeegevecht bij Algiers met opschrift: *Algeria non Allegria.* (Van Algiers is ook sprake in het vers van 2754; dit doelt op de togt naar Algiers, Mei 1687.) Onderaan in dep laat een gefingeerd adres: *Gisling Genevae f. et exc.* — Met Holl. vers in 2 kol. beginn.: „Den ouden Heerschap Deodaat," enz. gr. fol. — Deze plaat is blijkbaar over het begin dezer troubelen.

b Dezelfde plaat met hetz. Holl. vers en vrije vertaling in het Fransch; te zamen in 4 kol.

58 *Eau trouble, Gain de Pescheur.* — *Hoe hooger d'apen klimmen willen,*
a enz. — De Godsdienst en Waarheid zitten ten troon en worden door aangeboden Oranjeappelen (Willem III en zijn leger) verkwikt; de Fransche Haan, die naar de Sphinx, voedster der Jezuïten vlugt, wordt door de Doggen (de Engelsche natie) achterhaald; in het verschiet het vertrek der Koningin met haar kind naar Frankrijk. Onder de plaat een Hollandsch vers in 18 vierreg. coupletten in 3 kol.; aan de zijde met N⁰. 1—11, duidende op de N⁰. in de plaat. gr. fol.

b Dezelfde plaat en hetzelfde vers; in de laatste kolom zijn de N⁰. 10, 11 weggelaten. — Plaat over het begin v. h. jaar 1689.

59 *l'Epiphane du Nouveau Antichrist.* 1689. — Spotprent uit de eerste tijden
a na den val van Jacobus, lang vóór zijne overtogt naar Ierland. In het midden houden de Ridder van St. George en Arlequin Deodaat (Jacobus II en Lodewijk XIV) de Star van Onrust omhoog, zaamgesteld uit de Myters der 7 Bisschoppen die op bevel van Jacobus gevangen gezet zijn; naast hen, links, Pater Peters op een ezel, hen moed insprekende, op den voorgrond de Koningin met haar kind in de wieg; vooraan regts, Willem III aan den Ridder en Arlequin verzekerende dat hun pogen met de Star niets zal baten. — Met uitvoerig vers in 3 kol. en 2 reg. uitlegging der letters. gr. fol.

b Dezelfde plaat, latere afdruk, zonder bovenstaand opschrift.

2760 *l'Europe Allarmée pour le fils d'un Meunier.* Op den voorgrond
a ligt de Prins met een molentje in de wieg die op eene tafel staat;
zit de 1e (ware) moeder met Pater Peters, regts de 2e moeder,
toegesproken door Panurge, den Ridderlijken Prelaat (Jacobus II);
hem Arlequin (Lodewijk XIV) en de zoon en zwager (de Dauphin,
andere platen Pantagion of het Knorhaantje genoemd); links Kwakers
die naar Pennsylvanie gaan; (zinspeelende op hun bedrog en de
v. d. Kwaker W. Penn naar Holland;) in het verschiet eene poort met
schrift: *Het wordt hier nacht.* — Spotprent uit den eersten tijd na
val van Jacobus. — Met uitvoerig vers in 3 kol. gr. fol.
b Dezelfde plaat met hetz. Holl. vers en daarnaast de vertaling
Fransche verzen; te zamen in 4 kol.

2761 *Feste (La) des Trois Rois aux Invalides.* — Op den voorgrond
a poort van het Hôtel des Invalides te Parijs, waaruit Bellemperia
Koningin) treedt, achter haar het kind, en Arlequin (Lodewijk XIV)
mond als haar Gemaal, haar om den hals valt; regts Jacobus in pelgrims
kleeding met schelpen, en een Driekoningen hoed op, die zich aan Pater
Peters (die er zeer berooid uitziet) beklaagt, in het verschiet een
narrenslede, waaruit de ruiter (Pantagion) geworpen wordt. — Spotprent
op de aankomst van Jacobus te St. Germain op 6 Jan. 1689, het Drie-
koningen feest. — Met uitvoerig vers in lange regels, in 3 kol., begin.
„Ha Belemperia, Van harten wellekom," enz. gr. fol.
b Geheel als voren, naauwkeurige doch minder goede copie der vorige
plaat; Jacobus is hier N°. 3, op de vorige plaat N°. 4. Met hetzelfde
vers, doch veel verbeterd en in kortere regels, in 4 kol., begin.
„Zijt welkom Bellemperia," enz. gr. fol.

2762 *Monarches (Les) Tombants.* — Op den voorgrond regts zit Arlequin Deodaat
(Lodewijk XIV) op een' wereldbol; hem wordt door een' Holl. matroos
een klisteer gezet; een (Roomsch) lid v. h. Parlement spoort Arlequin
aan moed te houden; regts Pamirge (Jacobus II) op een' hollenden een-
hoorn, waarop achter hem de Koningin en haar kind zitten, die er af-
geworpen worden; in het midden de vlugtende Pater Peters met een
vaandel waarop de namen der vorstenmoorders: Balthasar Gerards, Ra-
vaillac, Clement. Op den achtergrond wordt Willem III tot Koning uit-
geroepen; verderop regts Jacobus die ten einde raad is. — Met uitvoerig
vers in 3 kol. gr. fol. — Waarschijnlijk in December 1688 uitgegeven.

2763 *Panurge secondé par Arlequin Deodaat à la Croisade d'Irlande.* 1689. —
Panurge (Jacobus II) geharnast en gereed in eene schuit te stappen en naar
Ierland te gaan, neemt afscheid van zijne Gemalin, die intusschen Lode-
wijk XIV streelt, die naast hem staat en aan Jacobus een zak met geld
geeft; daarnaast, links, Pater Peters met het kind; regts de Kardinaal-
Bisschop van Straatsburg in groote benaauwdheid en weeklagende tegen
Pantagion (den Dauphin) die achteraan voor het: *Hostel pour les cornards
royales* staat. — Met uitvoerig vers in 3 kol. gr. fol.

2764 *Pater Peters (Het Stookhuis van) en der Jesuïten in Engeland ontdekt door
Eusebius en Simplicius.* — Een groot laboratorium, waarin Pater Peters
allerlei duivelsbezweeringen doet, volgens een boek met cabbalistische
figuren, wat opengeslagen op den rug van een' duivel ligt, terwijl een
andere duivel hem wat voorzegt en een derde hem kennis in de hersens
giet; — bovenaan links de bloedroode zon (Lodewijk XIV) en de verdor-

kerde maan (Jacobus): regts vele Jezuïten bezig met het smeden en slijpen van messen tot vorstenmoord. Onderaan in de plaat: „*The scientifik* „*three horned Doctor*, *Father Peter*, etc. à Londres chez *Paul v. Somerset* en onder de plaat een zeer groot vers in 4 kol., met bovenstaand opschrift. gr. fol.

65 *Pater Peters (Het Lusthuys van) en der Jesuwyten en Munniken ont-*
a *dekt door Eusebius en Simplicius.* — Vervolg op de vorige plaat, waarna in het vers bij deze pl. gedurig verwezen wordt. — Regts zit Pater Peters aan eene rijkvoorziene tafel met vele monniken die dapper toetasten, voorts is het geheel omringd met gekleede en naakte vrouwen; in het verschiet de vos op den predikstoel de biecht predikende; — het geheel al de ondeugden van monnikenleven voorstellende. Onder de plaat: *Sic itur ad astra* en regts: *William Loggan fec. et Oxoniae.* — Met uitvoerig vers in 4 kol., met bovenstaand opschrift. gr. fol.

b Dezelfde plaat, juist omgekeerd. Pater Peters zit aan de linkerzijde, enz. enz. Met onderschrift: *Sic itur*, enz. en links: *W. Loggan f. et Oxoniae. Anno* 1681. Deze plaat is fraaijer gegraveerd en heeft geene N°. bij de figuren, gelijk de vorige, noch eenig vers, zoodat het *mogelijk* is dat dit de origineele plaat, de andere eene navolging is, en deze slechts in het algemeen de ondeugden van het monnikenleven voorstelt; want het jaar 1681 kan onmogelijk op Pater Peters doelen, die toen nog een onbekend persoon was. — Deze plaat is later in de breedte eenigzins ingekort en bij den vrede van Utrecht in 1713 gebruikt.

66 *Paye qui tombe. Die eerst valt*, enz. — Een kermistent waarin in het
a midden een gespannen koord waarop Lodewijk XIV aan het einde zit (15), zijn zoon (16) klimt achter hem de koord op; Jacobus (17) valt er af, ook zijne Gemalin (18) met haar kind; links een Holl. matroos (2) die het geld ontvangt; daarnaast de opperste speelman (3. Willem III.) Op den achtergrond de Algiersche roover (22), die alle omstanders aanmoedigt de gevallen koorddansers op het lijf te vallen. — Onder de pl.: „Troupe van Royale Koordedansers, onderhouden bij het Hof v. „Vrankrijk" en een uitvoerig vers in 4 kol. gr. fol. De geest van deze plaat is dezelfde als v. N°. 2043 Cromwell als Koorddanser, doch de teekening is geheel verschillend. — Waarschijnlijk uit het midden van het jaar 1689.

b Dezelfde plaat, zonder vers, doch met uitlegging der personen in het Hollandsch, Engelsch en Fransch, nu echter toegepast op den ongelukkigen uitslag der onderneming in Schotland van den jongen Pretendent in 1745 zoodat N°. 15 hier den Duitschen Keizer, N°. 16 Don Carlos N°. 17 den Pretendent en N°. 18 Spanje verbeeldt. Op de plaat is N°. 23 gevoegd bij een' toeschouwer geheel aan het einde, vroeger ongenommerd en nu aangeduid als: de Oude Pretendent. Met adres v. Wed. J. v. Egmont te Amsterdam.

67 *Qualis vir, Talis Oratio.* — Koning Jacobus II ligt te bed en braakt zijne innigste gedachten uit, nl.: Breuk van de Poenale wetten. — Uitroeijing der ketterij, enz. die zoo stinken dat zijne vrienden, de Lord Major en Aldermen van Londen zich afkeeren. Regts zit de Koningin, naast haar het Bedrog, wat tegelijk met vele Quakers, het land wordt uitgezet; links zit de molenaarsvrouw met haar kind, (de Prins) een molentje in de hand, achter haar Pater Peters, die zijn paspoort ontvangt; in het verschiet de

Hollandsche vloot. Deze plaat ziet dus op den eersten tijd van den ondergang van Jacobus II. — Met uitvoerig vers in 3 kol. gr. fol.

2768 *Raad van Romen.* (*Den grooten*) — De Paus staat voor eene tafel waarop hostie, wijwaterbak, enz.; naast hem M. d'Aviano (zie N°. 2…) en de Duivel; links de Kardinaal-Bisschop van Straatsburg; voorts Jacobus, Lodewijk XIV en Pere la Chaise, allen beraadslagende om het Protestantisme uit te roeijen; op den voorgrond het Vagevuur. — Zonder onderschrift op de plaat, doch met bovenstaand opschrift van een uitvoerig vers in 3 kol., geteekend: *Kattolikon.* gr. fol. Aan den voet is de plaat eene oude aanteekening in handschrift: 1688. December.

2769 *Rad van Avontuur.* — In het midden een groot draaijend rad, (in den geest v. N°. 2153: *Het Radt v. Avonturen,*) waarop bovenaan de regerende Keizer en Willem III staan, en waaraan vele andere, als Lodewijk XIV, de Sultan en andere zich vastklemmen; onder het rad liggen Jacobus II met zijn zoontje (met het molentje) Tyrconnel wil zich met zijn gebroken zwaard nog verdedigen. — Met bovenstaand opschrift boven de proza uitlegging en een Holl. vers, elk in 2 kol. Goed gegrav. plaat (door *P. Bouttats* de Jonge?) met diens adres, Prentverkoper te Antw. in d. Wiegstraat bij d. Meir. gr. fol. — Daar Tyrconnel in de uitbeelding als bijna verslagen voorkomt, zal deze plaat wel in 1690, na den slag aan de Boyne uitgegeven zijn.

2770 *Stookhuis (Het groote) der Princen dezes Tijds, in Europa.* — Dezelfde plaat als N°. 2528, hier en daar slechts weinig veranderd. Op de plaats van het vorige inschrift: *den Fransen Algemist* staat hier: *Laboratoire des Temps;* het vroegere opschrift van het fornuis: *Het Keulse laut* is hier: *Het Keiserrijk*, regts is de poort met: *Pax intrantibus* en de achtergrond veranderd in den Paus en den Kardinaal-Bisschop; in het verschiet de Holl. vloot in Engeland landende. — In het midden zit Lodewijk XIV bij een smeltoven *(de Palts)* naast hem Jacobus die hem om hulp vraagt; regts de Paus, die aan den Kardinaal v. Furstenberg zijn hoed ontnemen wil. Onderaan 3 kleine afbeeldingen: van de koets v. Lavardin, (den Franschen Gezant te Rome, aanleiding tot vele twisten;) — Pater Peters wien de duivel verschijnt, en Karel I, wiens schim rondwandelt. — Met uitvoerig vers in 2 kol. en bovenstaand opschrift. gr. fol. Deze plaat is dus na Junij 1688 uitgegeven. (zie Wagenaar XV. 417.)

2771 *'t Vaticaan in den Rouw.* — De Roomsche Kerk? van Engeland? ligt in de gedaante van eene vrouw op een paradebed waarboven de 3 wapenschilden der R. Kath. Mogendheden en daarboven het borstbeeld van Loyola; de Paus zit bij het bed; naast hem aan het hoofdeinde staat de Engelsche Koningin; daartegenover zit Jacobus II; achter het bed de Engelsche Bisschoppen en Prelaten. Vóór het bed 2 kandelaars met brandende waskaarsen, daaronder 3 wapens van Groot-Brittannië en Ierland. — Met uitvoerig vers in 3 kol. Plaat uit het einde van het jaar 1688.

2772 *Vlugt (De) van 't Pausdom uit Engelant.* — Op den voorgrond regts Ar-
a lequin (Lodewijk XIV) op een beer gezeten; hij tracht te vergeefsch het zwaard te trekken tegen den Nederl. Leeuw; op zijn hoed een haan, wien zijne kam door een' adelaar (den Keizer) ontroofd wordt; links rijdt Pantagion (de Dauphin) op een wolf; in het midden rijdt Jacobus (een kruis omhoog heffende) met zijne Gemalin en Kind (met een molentje) in een' wagen door Pater Peters gevoerd. In het verschiet links een stellaadje, waarop de Europesche vorsten toezien en waarbij alle Roomsche

beelden omvergehaald worden; regts wordt de Kardinaal-Bisschop uit een huis geworpen. Met een vers in 2 kol., daarnaast een ander in 4 coupletten, voorts bovenstaand opschrift. gr. fol. geteekend: *Bonissime.*
b Dezelfde plaat en verzen, doch het laatste vers geteekend: *Veremos.*
c Dezelfde plaat met het eerste vers in 3 kol., daarnaast eene Engelsche vertaling in verzen in 2 kol. en opschrift: *The Flight of the Popedom out of England.* — Waarschijnlijk vóór den togt v. Jacobus naar Ierland uitgeg.

De 5 volgende platen zijn in den *geest* der vorige platen van 2754 tot 72, doch slechter, en in grootte en onderschriften eenigzins afwijkende.
73 „*Wie boven zijnen staet, verwaent zich durft verheffen*" enz. In het midden Jacobus, die in het verschiet de Hollandsche vloot en den nadertredenden Prins van Oranje ziet, en nu Lodewijk XIV om hulp bij de hand vat, die echter met zijn zwaard op den aanvallenden Keizer wijst; regts de Pairs van het Rijk hulp beloovende zoo hij de vorige Wetten wil handhaven; voorts Pater Peters met het kind. Met bovenstaand 4reg. gegrav. onderschrift, en vers in 2 kol. gr. fol. — Bij deze plaat is eene *Uitlegginge* der N°. op een klein br. 12°. blaadje bijgevoegd. In den Catalogus Atlas v. Voorst, N°. 710 *bb* is van deze plaat nog een ander Ex. vermeld met kleiner vers, eindigende: *Mene, Mene.* — Hg. 38 met vers 51 dm., br. 40 dm. — Uit het einde van 1688.
74 *Le maitre gaigne-petiet, Slypt Tonge sooje siet.* — *à Langres chez Tongelel.* — In eene smidse staat een groote slijpsteen waaraan de een draait en een auder een tong slijpt; op het aambeeld ligt de tong van Jacobus, die zwart en dik is van het liegen, eedbreken, enz.; regts wordt uit Londen eene heele mand met tongen aangebragt, allen door eedbreuk enz. bedorven, om afgeslepen te worden. — Met bovenstaand opschrift onder de plaat, en: „Aan den Meester Tonge Slijper" boven het uitvoerig vers in 3 kol. kl. fol.
75 *Ceforgeron mijn goede vrind, Fait sortir de la Teste een kind:* — *Jean Bollard ex.* — In eene smidse ligt op het aambeeld de kop van Pater Peters, waarop 3 Hollandsche Smeden met mokers beuken; daarnaast de vierkanten Jezuïtenmuts; op den grond de reeds gespleten hoofden van Lodewijk, Jacobus en zijne gemalin; daarbij hunne kroonen. Met uitvoerig vers in 3 kol. en opschrift: „Aan den Experten Holl. Hoofdsmith." kl. fol. Hg. 36 br. 26 dm. — Uit het begin der troubelen.
76 *Het beest van Babel is aan het vluchten; De Godsdienst heeft niet meer te duchten!* — *Gisling Genevae exc.* — De Hollandsche leeuw, bereden door Willem III, verjaagt het beest van Babel, de Roomsche Godsdienst, waarop Pater Peters zit met den Prins v. Wales in zijnen arm; links vlugt Jacobus II uit White-Hall, regts wordt hij door Lodewijk XIV ontvangen; in het midden omarmt Willem III de hem begroetende Lords. — Met uitvoerig vers in 2 kol. zonder opschrift. Zonder naam v. grav.; veel beter uitgevoerd dan de beide vorige platen. kl. fol. Hg. 22 met vers 35 dm., br. 27 dm. — Uit het begin van 1689.
77 *Wien tot qua Raadt sijn ooren leendt,* — *Sich eyndelijk van 't Recht ontvreemt.* — Eenigzins veranderde kopij der plaat N°. 2540 van 1674, Spotprent op den Bisschop van Munster, nu op Lodewijk XIV toegepast, die in een gekkenstoel met rinkels zit; regts zijn zoon Pantagion op de knieën, in het verschiet Jacobus die voor Willem III op een schip vlugt, enz. — Met uitvoerig vers in 3 kol. met bovenstaand opschrift. kl. fol. De pl. hg. 15 met vers 35 dm. br. 24 dm. — Uit het begin van 1689.

2779 Zinneprent op de verdrijving v. h. Pausdom? uit Engeland door Willem III. In de open lucht staat een tafel waar omheen 6 Raadsheeren gezeten zijn; regts staat Willem III gekroond, met een stok den Paus dreigende die miskelk en banbliksem in de hand heeft, terwijl monniken de … leiden; in het verschiet London, achter Willem III een der 7 Engelsche Bisschoppen uit een venster ziende; boven hem een gans (Huis?) in …; onderaan links en regts een dergelijke zinnebeeldig med. Zonder eenig naam. — Hierbij behoort blijkens de N°. eene uitlegging of vers, die ontbreekt. gr. br. 4°. Hg. 17, br. 26 dm.

2780 Zinneprent over de gebeurtenissen in 1689; in 2 bladen. Het linker blad vertoont aan de linkerzijde Willem en Maria gekroond onder een troonhemel zittende, vóór hen Bentinck? staande, aan een koord 2 knielende Iersche Generaals (Tyrconnel? en ?) vasthoudende. Regts eene hooge Pyramide op 6 treden de voornaamste voorvallen der eerste 6 maanden afbeeldende, terwijl die der laatste 6 maanden op de andere helft der pyramide op het regter blad vermeld zijn. Voorts regts de zegevierende Duitsche Keizer, het borstbeeld van den in dit jaar overleden Paus Innocentius XI. (Bened. Odescalchi) op een grafzerk, enz.; onderaan Staatslieden, Hollandsche Matrozen, enz. Naar *J. v. Vianen* door *Rom. de Hooghe*. br. fol. Met adres v. *J. Tangena* te Leiden. De 2 bladen bij een br. 95 dm. hg. 56 dm. Zonder uitlegging der N°. 1—10 op de plaat. *Zeer fraai*. In den Atlas Ameshoff (17 Mei 1845) kwam bl. 9 N°. 33 voor: Gebeurtenissen in 1689 door *R. de Hooghe*. Letterdruk met *almanak* en *proefdruk* voor de letter. — Welligt dezelfde plaat als deze; … in den Atlas van Mr. J. T Bodel Nijenhuis te Leiden.

2781 Zinneprent op de gebeurtenissen in 1689 — in den vorm v. „Koning „Spelcourant v. 1687 (N°. 2685.) — 32 kleine plaatjes, elk met een Nederd. versje, over de voorvallen in dat jaar. Door *P. Bouttats* te Antwerpen, met zijn adres. Hg. 35 br. 27 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

2782 (1689. 25 Jan.) Zinneprent op de geboorte v. Maria Amalia, dochter van Hendrik Kasimir. — Dit is dezelfde plaat als die op de geboorte v. Willem III, (N°. 2011) doch het Oranje wapen is hier veranderd, het kind in de wieg is hier een meisje; de namen v. *Flink* en *v. Dalen* uitgewischt; en onderaan een 8reg. vers v. *J. Norel*: „'s Lants raatsstoel 's Gravenhage. enz." *Zeer zeldzaam*. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2783 (21 April.) Vuurwerk der Fransche Refugiés te Amsterdam. — Aldus vermeld in: Schouwburg d. Nederl. bl. 194.

2784 (21 April.) „Victoriewerken door de Magistraat te 's Bosch. 21 April 1689." — Aldus vermeld in: Schouwburg d. Nederl. 1759 bl. 82. 1e kolom. — Welke Victoriewerken dit kunnen zijn is mij geheel duister. Het kan niet zijn wegens het beleg v. 1629 (een drukfout van 1689 voor 1629 veronderstellende, wijl in dien Catal. vele drukfouten voorkomen) want het beleg begon eerst 1 Mei. Ik heb nooit eene plaat gezien waarop deze aanduiding paste.

2785 Zes platen van den togt naar, en krijgsbedrijven in Ierland van Koning Jacobus; met Holl. en Engelsche onderschriften; onderaan regts gen°. 1—6. (Door *A. Schoonebeek*) met adres v. *J. Tangena*. gr. br. 4°. Het zijn de eenigzins veranderde pl. uit N°. 2695, „Engelands Schoutonneel" en behooren waarschijnlijk in een boek, doch niet in: Yerlant verlost.

86 (29 April tot 29 Julij.) Belegering van Londonderry. (Wagenaar XVI. 49. Verlant verlost. 13—28. Holl. Merc. 1689. bl. 70, enz.) en v. Bonn (Wagenaar XVI. 14. Holl. Mercurius 1689, bl. 213, 234,) op 1 pl. boven elkander. — Uitgebreid gezigt op Londonderry met de vestingwerken in het verschiet, regts en links de bergen, op den voorgrond een gevecht, daaronder uitlegging der N°. enz. — Gezigt op Bonn aan den Rijn, op verscheiden plaatsen in brand door de bommen, regts het dorp Wesseling, links Godesberg? op den voorgrond de Rijn. Met uitlegging der N°. 1—23. Zonder naam v. grav. (door *Rom. de Hooghe.*) Met adres v. *J. Tangena* te Leyden. gr. fol. Hg. 48, br. 57 dm.

b Dezelfde plaat, fraai gekleurd in dien tijd.

Deze plaat is dikwijls doorgesneden, en de onderste afdeeling (Bonn) dan verkeerdelijk bij 1673 (zie bij voorb. N°. 2508) geplaatst.

87 „Pertinente afbeelding van.... Londonderry, tegenwoordig belegert door „Jacobus, Gewezen Koning v. Eng." — Plan der stad en v. h. omliggende land; links de Engelsche, regts de Holl. uitlegging. Met adres v. de *Wed. v. S. Swart* (te 's Hage?) bezijden de Beurs. fol. Hg. 44, br. 33, met uitl. 39 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

88 (29 Aug.) „Afbeeldinge wegens de bloedige Renkontre... tussen d. Prins v. „Waldek en de Marschalk de Humieres, bij.... Walcourt, in... Namen." (Wagenaar XVI. 11.) In het midden op den voorgrond het dorp Forge, dat door de Franschen bestormd en door de onzen verdedigd wordt; in het verschiet regts Walcourt. — Breede, doch *lage* plaat, zonder naam. Onderaan de beschrijving met bovenstaand opschrift. Met adres v. *J. Robijn* te Amst. br. fol. De pl. hg. 14, met beschr. 39 dm. br. 49 dm.

89 (13—23 Nov.) Gedicht over den korten doch harden winter van 13 tot 23 Nov. 1689; 22 regels, waarboven het Amsterdamsche wapen. 8° Plano.

90 (1690.) Zinneprent op den oorlog van 1690. — „La Colation des Puis„sances de l'Europe, representée en buvant du Thé qui est le preparatif „de la Guerre pour l'An 1690." — In eene zeer groote kamer zitten vooraan de Europesche mogendheden om eene tafel, waar langs Lodewijk XIV (vooraan, links) en aan de overzijde Willem III de thee ronddienen; vooraan regts de Spaansche Nederl., die het vuile werk voor de partij moet doen; bij het vuur zit de Paus, enz. Door *C. Huyberts.* Onder de plaat 23 Fransche vierregel. coupletten met uitlegging en bovenschrift. gr. fol. De pl. hg. 14, met vers 43 dm., br. 24 dm.

91 Afbeelding v. „De Roover op een wolf, bekleed met schapenvel, — Omringd v. geest en dood, — Raakt dapper in de knel. — Met beschrijv. „in rijm. — Aldus gevonden op dit jaar doch zonder nadere aanduiding „in: M. S. Catal. v. eene Extra Verzam. Portr." Zal welligt N°. 2339 zijn? Behoort deze plaat ook bij het onderwerp van N°. 2792, enz.?

92 (Febr.) Spotprent op de twisten tusschen Amsterdam en den Prins v.
a Oranje over de vermeende aanmatiging der Amsterd. Magistraat ter benoeming harer eigen Schepenen volgens hare oude Privilegien; over den Graaf v. Portland, enz. (Wagenaar XVI. 60—96.) „Nieuw Liedt van de driedub„belde kruysvaert van de Ridders en Grooten — uyt Uythangborden gesproo„ten." — 3reg. opschrift boven een schimpvers v. 7 achtregelige coupletten op de vermeende aanmatigingen der Magistraat v. Amsterdam in de benoeming v. Schepenen, onder de afbeelding van een man wiens harnas uit een tric-

[illegible]

[illegible] 20 [illegible]. Spotprent op de [illegible] [illegible]

[illegible] wij willen [illegible]." [illegible]

[illegible] wagen [illegible]

[illegible] Spotprent op de [illegible] [illegible]

over de vroegere Franschgezindheid der stad. Met adres: Amst. bij *Mons. de Fresne*, geoctr. Lardondrukker in 't Oude Mannenhuis. Fraaije gravure zonder naam. gr. fol. Hg. 31, met vers 46 dm., br. 34 dm. *Zeer zeldzaam.*

6 „Hollands hollende koe. 1690" — Zinneprent op Willem Bentinck, Graaf van Portland als gemagtigde van Willem III, over zijne verkrachting der Privilegien van verschillende steden, inzonderheid van Amsterdam. (Wagenaar XVI 60—97) — Bentinck, een Gravenkroon op het hoofd, rijdt op een geblinddoekten ezel, achter hem eene poort met het wapen van 's Hage en opschrift: *'t Slaapt hier al;* regts worden den leeuw de nagels geknipt door een Engelschman; op den voorgrond zitten Vrijheid en Handel treurende bij een grafsteen met opschrift: *„Hic jacet Edictum perpetuum* 1672. *Vi et fraude."* en ter weerszijde het bovenstaand opschrift. Met uitvoerig spotvers in 3 kol. op Bentinck en zijne aanhangers. Naar *Boukhé (?)* door *G. Bouttats.* 1690. gr. fol. Hg. 57 br. 40 dm.

97 „Groothans met de Privilegie soeker." — Spotprent als de vorige. — On-
a deraan links ziet men het hoofd van Groothans (Bentinck) die een nieuw Privilegieboek geeft aan Privilegie soeker, die geknield en gebukt voor eene groote Stadslantaarn, met een juk om den hals en met schellenkap genade smeekt; daarbij een privilegie met het wapen v. Amst. waaraan de muizen knagen; op den achtergrond het *desolate Kercof voor de Privilegien* die door aansprekers ten grave gebragt worden. Fraaije *ets* in den geest van *Harrewijn* of *Bouttats*; waaronder een aardig en uitvoerig vers in 3 kol. met bovenstaand opschrift. fol. Hg. 17 met vers 34, br. 26 dm.

b Dezelfde voorstelling, zeer naauwkeurige kopij der voorg. plaat voor de *Keurdichten*, in 1710 verschenen; bovenaan links met inschrift: Keurdigten. I. 411. br. 4°.

98 Verkiezing van Burgemeesters te Amsterdam in 1690. Het bovenstuk en de zijranden van de Wapenkaart der 36 Amsterd. Raden bij *J. Robijn.* In de plaats der wapens staan hier 4 verzen v. *J. Norel* met Voor- en Nareden op de Burgemeesters. fol.

99 (30 Junij.) Zeeslag bij Bevesier. (Wagenaar XVI. 110—113. Holl. Merc.
a 1690. bl. 194—211.) Slagorde der Engelschen en Hollanders tegen de Fransche vloot; onderaan regts een klein kaartje van de kust van Engeland waarbij deze ongelukkige slag voorviel. Onderaan de Hollandsche en lager de Engelsche uitlegging der N°. en letters op de pl. Met adres v. *J. Robijn* te Amsterdam. br. fol. De pl. hg. 13 met beschr. 30 dm. br. 39 dm.

b Dez. pl., met Holl. en Fransche uitlegging.

00 Geheel als voren: doch links eene inscriptie: *„Gravé* à Amst. par *D. L. „F(euille)* sur la copie gravé à Londre par J. B. En 1690" onderaan de Fransche beschrijv. *naast* de Holl. (op de vorige pl. *onder* deze.) Hg. 10 met beschr. 24 dm. br. 40 dm. Waarschijnlijk de origin. plaat voor de voorgaande. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

01 Hetzelfde. Dezelfde plaat als N°. 2483 doch zeer afgesleten en met eenige veranderingen, b.v. de portretten v. de Ruiter en Tromp (bovenaan) zijn veranderd in die van Lord Herbert en den Adm. Marq. de Previlly, de kaart der Holl. kust is weggenomen en wit gelaten; de N°. op de pl. zijn ook veranderd. — V. ond. de beschrijving in 4 kol., met opschrift: „Afbeelding v. d. bloedige Zeebatalje.... in 't Canaal 10 Julij 1690." Met adres v. *J. Robijn* in de Nieuwbrugsteeg in de Stuurman. gr. fol. Hg. 29, met beschr. 56 dm. br. 41 dm.

2802 (1 Julij.) Slag bij Fleurus. (Wagenaar XVI. 105. Holl. Merc. [illegible]
„Laatste form v. de Bataille bij Fleurus, vertoonende hoe dat [illegible]
„corps v. bataille, bestaande uit 8 bataillons (onder den Prins [illegible]
„sou, Stadhouder v. Vriesl.) alleen 4 uren lang heeft gevochten [illegible]
„de geheele Fransche armee." — Geteekende kaart. br. fol. [illegible]
br. 56 dm. In h. Archief v. h. Miniat. v. Oorlog. Veldd. [illegible]

2803 (12 Julij.) Overwinning van Willem III over het vereenigde [illegible]
Fransche leger bij Drogheda aan de rivier de Boyne in Ierland. ([illegible]
XVI. 112—117. Holl. Mercur. 1690. bl. 219—225.) Zeer fraaije en [illegible]
rige voorstelling van dezen veldslag op 2 bladen naast elkander [illegible]
tende. Op het linker blad bovenaan links Drogheda; in het midden [illegible]
rivier de Boyne, regts Koning Willem III de Kavalerie in persoon [illegible]
voerende; onderaan op den voorgrond de stukken geschut; op het regter
blad in het midden de Eng. en Holl. bataillons, hoogerop de [illegible]
vijanden; onderaan links de Schilder D. Maas den slag afbeeldende. [illegible]
Fransch onderschrift en Fransche en Engelsche uitlegging der N°. [illegible]
letters op de plaat. Naar het leven geteekend, voor den Koning [illegible]
derd en geëtst door *Dirk Maas.* Met adres v. *E. Cooper* „at the [illegible]
„geons in Bedford Street." Zeer gr. fol. De beide bl. br. 105 dm. [illegible]
dm. *Zeer fraai en zeldzaam.*

2804 Hetzelfde, geheel anders, op 2 aaneensluitende bladen. Links [illegible]
a Willem III te paard, in gewone kleeding met hoed op, achter hem [illegible]
Koninklijke tent van Jacobus geplunderd, op den achtergrond Drogheda,
in het midden de Hertog v. Schomberg in het dorp Derrits [illegible]
daarbij de Boyne, verderop de geheele veldslag; in het verschiet [illegible]
Iersche zee. Boven in de plaat eene groote label met Latijnsche [illegible]
aan Willem III en Maria, door den graveur *Rom. de Hooghe.* —
Hierbij afzonderlijk, om onderaan gevoegd te worden, eene Holl. en [illegible]
gelsche beschrijving v. d. veldslag en uitlegging der N°., elk in 3 [illegible]
lommen, met adres v. *B. Beeck* te 's Hage op Cingel; daartusschen
eene gravure van de slagorde der beide legers; onderaan de borstbeelden
v. Willem en Maria in med.; daarnaast eene kaart van de Boyne, [illegible]
voorts de woorden: *Trajicit et ejicit* (doelende op den overtogt der Boyne
en de verdrijving v. Jacobus.) gr. br. fol. De 2 bl. bijeen br. 125 dm.
hg. 54 dm., met beschr. 82 dm. *Zeer fraai en zeer zelden compleet.*
b Dez. pl., latere druk; de 2 pl. nu in 4 versneden; met denzelfden
tekst, doch met adres van: „*Wed. B. Beeck* op 't Speuy, hoek v. [illegible]
„Pooten;" de Eng. tekst is ook een andere druk, kenbaar aan *Rebellen*
en Prent in het opschrift, in de vorige druk *Rebelus* en Print. Zonder
de plaat der slagorde.
c Een blad Holl. uitlegging; andere druk; in het opschrift: *Op den*.....
Aug. 1690 in plaats van: 10/30 Junij 1690.

2805 Hetzelfde, geheel anders. — 2 Afbeeldingen op ééne plaat, de bovenste
de: *Vlugt van Jacob de II.* — *Fuite de Jaques II* 12 *Juillet,* de onderste:
Overwinning v. Kon. Willem III 11 *Julij,* voorstellende. — In
het midden de veldslag; links de toren van Slayne? regts bovenaan Drogheda,
onderaan de Boyne die doorwaad wordt. Met gegrav. Holl. en
Fransche uitlegging der N°. onderaan. Door *R. de Hooghe* met adres v.
Car. Allard. Met afzond. Fransche en Holl. uitlegging in 4 kol. en
hetz. adres. 1690. De pl. hg. 50. met uitlegg. 78 dm., br. 60 dm.

Het Ex. v. deze plaat in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam heeft onder de plaat een uitvoerig Holl. en Fransch verhaal in 4 kol. van deze overwinning; ook met adres v. *C. Allard*.

6 Hetzelfde, anders. Op den voorgrond de Boyne die doorwaad wordt, in het verschiet Drogheda. Met 1 reg. boven- en 1 regel onderschrift. Zonder naam v. grav. *(Harrewijn?)* br. 4°. Naauwkeurige kopij eener dergelijke plaat in „Yerlant verlost. 1690" welke 2 reg. onder en bovenschrift heeft.

7 Hetzelfde, anders. De Prins de rivier doorwadende; verderop links de veldslag. Zonder naam v. grav. Bovenaan regts gen°. 218. br. 4°. Uit: Holl. Mercurius. 1690.

8 Hetzelfde, anders. Op den voorgrond een gevecht; in het midden de rivier, die op 3 plaatsen door voet- en paardevolk doorwaad wordt. Met 1 reg. onderschrift: *Passage de Boyne*. Zonder naam v. grav. br. 4°.

9 „The fortunate escape of King William III." Het wonden aan den schouder van Koning Willem III in den slag aan de Boyne. Den Koning, v. zijn paard gestegen, wordt de schouder door Lord Coningsby verbonden, terwijl daarnaast de Graaf v. Portland (Bentinck) te paard zit. Naar *A. Cooper* door *W. Giller*. gr. fol. Hg. 41, br. 30 dm.

10 Willem III, te paard gezeten, voert zijne troepen door de rivier de Boyne tegen den vijand aan. Naar *B. West*. 1779 door *J. Hall*. 1779. br. fol. *Onafgemaakte etsdruk*. *Epreuve d'artiste*. Hg. 48, br. 63 dm.

11 Willem III, geharnast, blootshoofds, door Bellona gekroond, te paard; links, achter hem eenige pages, waarvan een het Engelsche wapen op een schild draagt. In het verschiet, links, de optogt van een leger naar eene stad waar een toren in de lucht vliegt. (Cork? Londonderry?) — Met 2 reg. Lat. onderschrift: „Wilhelmus III" etc. Zonder naam v. grav. Met adres *J. Tangena*. br. fol. Hg. 49, br. 58 dm. *Zeldzaam*.

12 (27 Julij.) Valsch gerucht v. d. dood v. Willem III in den slag aan de Boyne.— „De onverwachte Tyding uyt Yerlandt, aen den Koninck v. „Vrancr." Koning Lodewijk ziek te bed liggende wegens het verlies v. d. slag aan de Boyne, zal geklisterd worden, doch men wil hem een brief voorlezen met de tijding v. d. dood v. Willem III. — Plaat zonder naam, daaronder de uitlegging in 2 kol. kl. fol. Hg. 20 met vers 37, br. 30 dm.

13 „De belachlijke Sotheeden in Vrankrijk wegens de gewaande dood v. Kon. „Willem III" — De Prins ligt op een armzalige draagbaar en wordt door arme aansprekers, nl. *Burnet*, *Shrewsbury*, *Dikvelt* en *Portland* naar het graf gedragen, daarachter de Princes, Hollanders, Engelschen enz. In het verschiet een galg. Zonder naam doch „*Copié sur l'original gravé à* „*Paris*." Onder de pl. bovenstaand opschrift met Hollandsch en Fransch verhaal in 2 kol. gr. fol. Hg. 24 met beschr. 47, br. 34 dm.

14 Hetzelfde, geheel als voren; andere kopij naar het Parijsche origineel, doch zonder naam v. *Portland*, en bovenaan, regts en links, 10 Fransche versregels in eene cartouche. Met bovenschrift: „Folies extravag. de la „France s. la mort imagin. de Guill. III" Onder de pl. dezelfde Holl. en Fr. uitlegging. gr. fol. Hg. 25 met vers 45, br. 34 dm.

15 Zinneprent op hetzelfde. De Prins rijdt met Schomberg in een open veld en beide worden door een bliksemstraal getroffen; daarbij staan Lodewijk XIV en Jacobus II die op dit gelukkig voorval een glas ledigen. Met een Fransch 16 reg. vers: „On dit que le Prince d' Or." Slechts *ets* zonder

naam. Hg. 23 br. 33 dm. In den Atlas v. Mr. Bodel Nijenhuis te Leiden.
2816 Spotprent op Lodewijk XIV bij het vernemen dat de tijding van den dood v. Willem III valsch is. — „Pantagruel agonisant." Lodewijk XIV is zieltoogende te bed; daarvoor op de knieën, weenende, zijne maîtressen Madᵉ. de Montespan, Fontanges en Maintenon; aan het hoofdeinde Koning Jacobus en de Kroonprins; in het verschiet Willem III te paard. Onderaan eene verkleinde kopij der pl. „La mort imagin. du Roi Guill. „III," waar Willem op een ladder gedragen wordt. Naar Guinden? bij J. Marlais à Londres (fictieve namen?) Onder de pl. een Holl. en Fransch gedicht in 28 strophen (voor de 28 Nº. op de pl.) met bovenschrift: „Pantagruel zieltogende." gr. fol. De pl. hg. 28, met vers 54 dm., br. 35 dm.
2817 (6 Sept.) „Figure d'un Antropophage qui a esté pris à une sortie de Limerick." — Afbeelding van een reus met buitengewoon langen hals en tulband op het hoofd, met boog en pijl gewapend, naast hem zijn zoontje, 5 jaar oud, in het verschiet eene stad (Limerick? in Ierland.) Met bovenstaand opschrift, ter weerszijde eene Holl. en Fransche uitlegging, meldende dat dit monster door een Engelschen Gezant uit Constantinopel naar Limerick gebragt, en daar bij den uitval der belegerden gevangen en naar Londen gebragt is. Goede gravure zonder naam (in den geest van Harrewijn). Met adres: Amsterdam, imprim. de P. Cheyer. fol. De pl. hg. 3, br. 26, met beschr. 35 dm.
2818 Hetzelfde, doch zeer veranderd; de reus is hier een kameel met 2 poten geworden en wordt als een dier rondgeleid; in het verschiet valt hij, in vrijen staat, vele menschen aan. Duitsche grav. door D. S. - Met onderschrift: „Abbildung des in Irrland von Lemmerich gefangen „und v. Kon. Maj. Wilhelm d. 20 Sept. 1690 nach Londen gebrachten „Menschenfressers." Met 9 reg. Duitsche verklar. fol.
2819 (9 Sept.) Inneming van Limerik. — Plan der stad; onderaan Holl., Fransche en Eng. uitlegging der Nº. op de pl. Met adres: „a Londres & „à Amst. Chez les Libraires. 1690." kl. fol.
2820 (5 Oct.) Oproer te Rotterdam tegen den Baljuw v. Zuylen v. Nijeveld. (Wagenaar XVI. 124.) Klein plaatje. 24º.
2821 Hetzelfde. — 3 oude zamengeflanste houtsneden, waaronder een gedrukt verhaal met opschrift: „De schricklijke oproer die 't Rotterdam is g „weest." In Catalogus Munnicks v. Cleeff. Nº. 932. Verkocht voor f 16½. Zeer zeldzaam stuk, doch zonder eenige kunstwaarde toegevoegd.
2822 „De glorieuse campagne van William de III, Koning v. Groote Brittannien, neffens eenige gedenkwaard. Actien v. de geall. en geconfedr. in „1690 voorgevallen." Groote afbeeldingen in 2 bladen boven elkander met bovenstaand opschrift; daaronder in het midden de slag aan de Boyne, links 3 medaillons met de overwinningen van Willem III in Ierland, regts 3 med. met de neerlagen van Jacobus; op het onderste blad de inneming van Kingsale, daaronder die van Napoli di Malvasia, regts en links 2 med. met andere overwinningen; onderaan 4 kleinere vierkante voorstellingen. Bijna onderaan een Fransche Almanak voor 1691. Gest. door D. de la Feuille. gr. fol. De 2 bl. hg. 91 dm. br. 59 dm. Zeer fraai en zeldzaam.
b Dezelfde plaat; afdruk zonder den Almanak, die op het daarvoor bestemde open vak geplakt werd.

33 (8 Oct.) „Innemen van Corck. — Veroveren van Kinsalen." 2 Afbeeldingen op een bl. boven elkander. Gen.: 245. 4°. Uit: Holl. Mercurius. 1690.

34 (1691. 31 Jan.) Overtogt van Willem III naar Holland. (Wagenaar XVI. 137. 138.) Het Schip van Staat; dezelfde plaat als N°. 1416 door *J. Oorloge* op den staat des lands na de Synode van 1619. — De plaat is eenigzins veranderd; aan de groote mast is een vlag met opschrift: *Liberum mare;* links eene vlag met 2 leeuwen en de wimpel met Eng. en Holl. zinnebeelden; vooraan, links, op het schip zijn 2 personen (C. Tromp?) en and. bijgegraveerd; in het midden Koning Willem III, staande; onderaan regts een geharnast en een geketend man. Zonder het vroegere bovenschrift: *Idea,* etc. en zonder naam die uitgeslepen is. — Hierbij een afzonderlijk vers in 4 kol. door *J. v. Hervelt. MD.* op: „Het schip v. staat, vertoon. alle de „gevaarlijke zeetogten v. Willem III en voornamelijk de gelukk. overkomst „nu laatst uit Eng. in Holl. 31 Jan. 1691. Amst. *C. Allard.*" br. fol. Hg. 44 dm., met vers 59 dm., br. 66 dm. *Zeer zeldzaam.* Deze plaat is ook in 1654 gebruikt; Zie N°. 2099.

35 Hetzelfde; de Prins staat in de kleine boot waarin hij uit het grootere schip was overgegaan, en wil landen; links de Holl. kust, in het verschiet een visschershuis, waarin de Prins eenige uren doorbragt, nadat hij 20 uur bij felle vorst en mist in de open boot op zee geswalkt had. Fraai *geëtst* plaatje zonder eenigen naam. (Door *Luyken?*) gr. br. 4°. Onder de pl. twee 6regel. verzen v. *J. Norel,* 1 v. *Rabus* en een ander op deze gebeurtenissen. De pl. hg. 14 dm. met vers 36 dm., br. 19 dm.

36 Een boer in den Oranjepolder, *Jillis* genaamd, de boot met den Prins in zee ziende, rijdt door het water daarheen. (Europ. Merc. 1691. bl. 111). — Plaatje uit *Gottfried* Kronijk. br. 4°. V. acht. bedrukt.

37 (L. Bidloo) Komst v. Koning Willem III in Holland. 's Hage. A. Leers. 1691. fol. — De 17 (ongen°.) platen hieruit, nl.: 1. Titelplaat met Holl. opschrift. 2. Dezelfde pl. latere druk met Fransch opschrift: Voyage de S. M. Britt. en Holl. 1692. 3. Portret (Buste, regts) door *P. v. Gunst.* 4. Aankomst op Honslaarsdijk. 5. Inhaling aan de Westeinderbrug. 6. Intrede door de zegeboog op 't (Buiten)Hof (opgerigt door de Staten v. Holl.) 7. Zege- en Eerepoorten voor 't (Buiten)Hof. 8. Schilderijen binnen deze Eerepoort. 2 bl. 9. Beelden, devisen, schilderijen, busten op deze Eerepoort. 10. Zijschilderijen op deze Eerepoort. 11. Z. Maj. verwelkomd op h. Binnenhof. 12. Eerepoort op de Plaats, (opgerigt door de Magistraat v. 's Hage.) 13. Schilderijen binnen de voorg. Eerepoort. 14. Eerepoort op de Markt (ook door de Magistraat v. 's Hage opgerigt.) 15. Vreugdeteek. voor h. Stadhuis v. 's Hage. 16. Dez. pl. fraaije *proefdruk* vóór het boven en onderschrift. 17. Vuurwerk in den Vijver. 18. Afbeeld. der 2 naalden v. h. Vuurwerk. — Alle gegrav. door *R. de Hooghe.* Commiss. Reg. Britt. Recept. Harlemi. gr. fol. De pl. 1, 2, 3, 13, 15, 17 zijn gewoon folio, de and. hebben de dubbele breedte. Iedere pl. heeft een Holl. en Fransch op- of onderschrift om voor de Holl. en Fransche uitgave gebruikt te kunnen worden.

Al deze Eerepoorten en beschilderingen zijn ook afgebeeld in het klein 8°. boekje: „De Koninkl. Triumphe v. Willem III. 's Grav. 1691;" de beschrijving van alle Eereboogen, Opschriften enz. vindt men uitvoerig in: Europ. Mercurius. 1691. bl. 115—131. 4°. Hierbij 4 pamphl.: „Korte „Beschrijv. v. d' Eerepoorten te 's Grav. opgeregt tot de Receptie v. Will.

de III; met alle Devijsen en Inscr. in Lat. en vertal. 's Grav. M. Uyt-
werf. 4°. 22 bl. — Hetzelfde, andere druk. Amst. Jac. Robijn. 1691.
16 bl. — De Publyke Intrede v. William de III, ben. Beschr. d.
Eerepoorten, ...en verhaal v. d. Vuyrwerken en alle de Illuminatien
enz. 's Grav. M. Uytwerf. 46 bl. — Pertinent Verhael v. de extra
Vuyrwerken 's av. naer de Intrede v. Will. III. aengest. 's Grav. M.
Uytwerf. 8 bl. 4°.
2828 Komst v. d. Prins te 's Hage. — Gezigt op het Binnenhof, met eene
a menigte volks infanterie; de stoet v. d. Prins rijdt door een' grooten
zegeboog naar de Stadhouderspoort. Ter weerszijde medailles; boven
zijn portret in med., enz. op 3 afzonderlijke plaatjes. V. ond. een uit-
voerig vers in 2 kol. v. D. Smids. Amst. A. Schoonebeek. 1691. fol.
b Dezelfde plaat, latere druk zonder de medailles ter zijde en het bovenstuk.
met 28 reg. vers v. *J. Brandt*. Met adres: Amst. *J. Robijn*. fol.
2829 (5 Febr. „D' Inhaling v. zijn Koninkl. Maj. Willem III binnen 's Grav."
Uitvoerig gezigt v. d. optogt op het Binnenhof door de 3 Eerebogen;
links de Vijverberg. Met bovenstaand 3reg. opschrift en v. ond. uitle-
ging in curs. Door *J. Luiken*. br. fol. Bovenaan get.: Fol. 18. Hg.
31, br. 29 dm.
2830 Hetzelfde, anders. De geheele stoet in 6 rijen boven elkander en aan-
eensluitende; bovenaan een gezigt op den Haag. Met 2reg. onderschr.
„d'Inhaling v. S. Kon. Maj." enz. Door *M. Kock*. gr. fol. Hg.
48, br. 57 dm. Hierbij behoort eene uitlegging der N°.1—14, op de pl.
2831 Hetzelfde, anders. — Zeer uitvoerige voorstelling v. de Ereboog bij de
Gevangenpoort; links de Vijverberg; bovenaan het Engelsche wapen.
Fraai geëtst door *J. v. Vianen*. br. fol. Hg. 48, br. 55 dm. Hierbij
afzond. een vers in 4 kol. v. *H. Borrebach* op de Inhaling. 's Grav.
B. Beek. 1691. br. fol. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rot-
terdam.
2832 „De Zeegeboogh ter Eeren v. Z. Maj. v. Gr. Brit. opgerecht voor
„'t Hof v. Hollant, staande op de zijde." Door *S. Vennekool*, arch.
„inv." — Dezelfde eereboog v. voren gezien. Gegrav. door *Stoopendaal*.
2 bl. br. fol. Hg. 37 dm., br. 48 dm.
2833 Dezelfde eereboog veel kleiner, v. voren gezien met de beide zijden v. h.
Buitenhof. Fraaije *teekening* in kleuren, (door *D. v. Call*, dezelfde die
zoovele teekeningen van Amsterdam gemaakt heeft.) br. fol. Hg 25,
br. 38 dm.
2834 Dezelfde Eerepoort, grooter, en die op de Plaats. — Fraaije teekening
(door *J. van der Ulft*.) br. fol. Ieder hg. 21, br. 27½ dm. Dit zijn de
origineelen voor N°. 2832 en pl. 12 v. N°. 2827.
2835 Drie platen over de Intrede alle kl. br. 4°., doch v. verschill. grootte, nl.: „K...
„Eerepoort aan de Loosduynse Brug." Door *A. Schoonebeek*. Onderaan ...
gem. 17. Deze plaat is de eenige afbeelding van die Eerepoort. — Intrede door de
eereboog op het Buitenhof. Zonder naam. — Vuurwerk door *L. Scher*...
2836 Zinneprent op de komst v. Willem III te 's Hage. 's Gravenhage ...
vierende, staat in h. midden onder h. wapen v. Oranje, waarboven
de spreuk: *Je maintiendrai*. Door *R. de Hooghe*. 1689. 4°. Hg. 18,
br. 12 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.
2837 (17 Maart.) „Heerschouw v. Koning Wiljam bij Arnhem. — Lustratio
„exerc. ad Arenacum." Gezigt v. eene menigte paardenvolk op een hei-

velachtig terrein; in het verschiet Arnhem, de Nijmeegsche bergen, enz.
Met 6 reg. Lat. vers v. Hoogstraten en 6reg. Holl. vers v. Halma. Door *Huchtenburg*. br. fol. Hg. 46, br. 59 dm.
Dezelfde plaat, fraai *gekleurd* in den tijd der uitgave.
(18 Maart.) „Aenkomst v. S. Kon. Maj. v. Gr. Brit. op Dieren. — „Adventus Magni Guil. III.... in Dieram." (Europ. Merc. 1691 *a*. bl. 188.) Gezigt van het Slot, op den voorgrond de stoet des Konings. Fraai *geëtst* zonder naam. (*R. de Hooghe?*) met adres v. *P. Schenk*. br. fol. Hg. 49, br. 59 dm.

9 Zeegetriumfen v S. Maj. (Willem III) in 68 pl. verbeeld (in 1691.) Aldus vermeld in: Schouwburg d. Nederl. 1759. bl. 117.

10 „De 16 Quartieren v. S. Doorl. Maj. William III," enz. Van vaders en v. moederszijde. Ter weerszijde 8 wapens, in het midden bovenaan, dat v. Willem III, onderaan dat v. Keizer Adolf. Leiden. J. Tangena. 1691. fol.

11 (28? Maart.) „Dood v. H. W. Baron v. Aylva," door een val v. h.
a paard voor Leuven. (Europ. Merc. 1691 *a* bl. 188.) Naar *J. Buys*, door *R. Vinkeles*. 8°.
b Dez. pl.; *proefdruk* vóór alle lr.

12 (1 April.) „Slag bij Bergen in Henegouwen" waarbij de belegerden de overwinning behaalden. (Wagenaar XVI. 144. Europ. Merc. 1691 *b*. bl. 8—30.) Op den voorgrond de slag, in het verschiet de stad. Fraaije grav. zonder naam (door *Luyken?*) br. fol. Hg. 30, br. 36 dm.

13 (8 April.) Bergen overgegeven aan Koning Lodewijk XIV. (Wagenaar XVI. 145.) Op den voorgrond de belegeringswerken; in het verschiet de stad die gebombardeerd wordt. Door *S. le Clerc*. br. 4°.

14 (29 Mei.) Zinnepreut op den dood van Tromp. Dezelfde plaat die later voor den slag van La Hogue gediend heeft, (zie N°. 2861) doch daarvoor zeer veranderd is. Onderaan (waar op den lateren druk een kaartje staat) een groot Romeinsch lijkfeest; daarboven Tromp staande, als Neptunus; achter hem, regts, Bellona en verder een schip; links in de lucht de Faam weenende, die een kroon van Starren van het hoofd v. Tromp neemt. Ter weerszijde 2 pyramieden met 16 kleine afbeeldingen van zeeslagen, zonder namen (later zijn hierin gevoegd de namen van Fransche schepen, in den slag v. la Hogue genomen.) Op de pyramide links het wapen v. Tromp; regts zijn naam in geëntrelac. letters. Fraaije plaat geëtst door *J. v. Vianen*. br. fol. Hg. 47, br. 56½ dm.

45 (6 Junij.) Lijkstatie v. d. Admiraal Corn. Tromp, overleden 29 Mei te Amsterdam des av. te 9 uren, en den 6en Junij te Delft begraven. (Europ. Merc. 1691 *b*. bl. 121. 175.) Door *J. Luyken*. br. 4°. Uit zijn: *Leven*, bl. 496. waarvan de titelplaat, door *J. Luyken*, 4°. hierbij gevoegd is met zijn wapen.

46 (19—29 Junij.) „'t Opbreken der belegering v. Coni in Piemont door de „Franschen belegert, en ontset, door Prins Eugenius v. Sav." (Europ. Merc. 1691*b*. bl. 137—140.) Op den voorgrond het leger, verder op Coni gedeeltelijk op een' berg gelegen. Door *Huchtenburg*. br. fol. Gem.: Tom. I N°. 6. Uit: Dumont, heldendaden v. Prins Eugenius.

47 (1 Julij.) „Het Yerse Athlone, stormenderhandt ingenomen.... door d. „Gen. v. Ginckel," enz. Op den achtergrond de vesting; daarachter eenig hoog gebergte; op den voorgrond een gevecht; onderaan de Holl. en

Fransche uitlegging der N°. en letters en adres v. *J. Tangena* te Leiden 1691. br. fol. De pl. hg. 22, met uitlegg. 41 dm. br. 36 dm. De plaat is dezelfde als de bovenste afbeelding op N°. 2786a: Innemig Londonderry, alleen is hier de vlakke achtergrond in een hooge ... veranderd.

2848 (1 Aug.) Afbeelding v. d. Cereus Peruanus Spinosus. C. B. P. in den tuin v. d. Academie te Leijden gebloeid voor de eerste maal 1 Aug. ... Znd. am. doch zeker bij *J. Tangena* aldaar. kl. fol. Hg. 30, br. ...

2849 (19 Sept.) Nadeelig gevecht bij Leuze in Henegouwen digt bij Ath. (Wagenaar XVI. 148. 149. Europ. Merc. 1691 *c*. 173—188.) Plan de bataille. Met 7 reg. Fransch opschrift bovenaan links. br. 4°. Uit ... verzameling.

2850 Eenige plaatjes over B. Bekker, wiens werk: de Betooverde wereld, in 1691 te Amsterdam verscheen; nl.: 1. Titelplaat v. de Samenkomst v. C. ... ver en B. Bekker, uit: Berichten v. h. Rijk d. dooden. 2. Prof. Bekker ziet zig zelven. 3. Titelplaat v. Paling, Ondecking v. Tovery, enz. ...

2851 Spotprent op Balth. Bekker. — Bekker door duivels v. d. predikstoel afgeworpen en ter kerke uitgereden. (Door *R. de Hooghe*). — In Catal. Munnicks v. Cleeff. N°. 944.

2852 (6 Mei.) Spotprent op de voorgenomen landing v. Jacobus in Engeland. (Europ. Mercurius. 1692 *b*. 311.) „Le docteur charitable. — De doctor uit „liefde." Links staat Koning Jacobus aan een pilaar geleund, klagende over zijne *breuk* of *landing* (beide in het Fransch: *descente*) en wien de Kwaker Wm. Penn een breukband aanbiedt. Met bovenstaand opschrift; v. ond. 2 vijfreg. versjes in het Holl. en Fransch. kl. fol.

2853 „Relatie v. de Koninkl. onderneming van Jacobus II. — Plaat met gedrukte Holl. en Fransche beschrijving. — In Catal. Munnicks v. Cleeff N°. 952.

2854 (29 Mei.) Zeeslag bij Kaap la Hogue, in het Kanaal tusschen de Nederl. en Engelsche vlooten tegen de Fransche vloot, die daarbij geslagen en vernield werd. (Wagenaar XVI. 162—176. Europ. Merc. 1692 *b*. bl. 174—196.) — Afbeelding v. den zeeslag in 2 pl. boven elkander; de bovenste met opschrift: „Slaan der Fransen uyt 't Canaal 29 Mei en volg. „dagen"; de andere met onderschr.: „Ruïneeren der Fransen oorlogschepen te la Hogue." Fraaije plaat door *R. de Hooge*. — Met afzonderlijk: „Verhael v. h. slaen, verjagen en vernielen d. Franse vloot onder „Mr. de Tourville door de Gecombin. Eng. en Neerl. Vlooten onder „Myl. Russel en d. Hr. Almonde. Admir., d. 29, 30, 31 Mey en „1, 2, 3 Junij 1692," in 4 kol. met uitlegg. d. N°. en lett. op de pl. en adres v. *A. D. Oossaan* en *P. Rotterdam* te Amsterdam. gr. br. fol. Hg. 40 dm., met uitl. 53 dm., br. 57 dm.

2855 Hetzelfde, anders. — Met opschrift: „Waare afbeeld. v. de victor. „zeeslagh door de Eng. en Holl. op de Francen bevogten 29 May en „volg. dagen." Door *J. v. d. Aveele*. Met adres v. *Car. Allard*. br. fol. Hieronder: „Pertinent verhaal v. d. groote victorie d. 29 May door „de.... zeemachten, gecommand. door. . Russel en Almonde bevochten," enz. Met uitlegg. Hg. 37, met uitl. 56 dm., br. 39 dm.

2856 Hetzelfde anders; met opschrift: „De Franse Vloot verdelgt door de
a „Vereen. Eng. en Staatse Vlooten,.... tusschen Fecamp en Barfleur," enz. — Onderaan een vers in 3 kol.: „Victory, brave Batavieren," enz.

met opschr.: „Op de Aldergedenkw. zeeslag tussen de Adm. Russel en „Alemonde," enz. Fraai geëtst. Zonder naam en zonder adres. Hg. 30, met vers 54 dm., br. 41 dm.

b Dezelfde plaat, vroegere? afdruk met duidelijker en grooter letters in de pl.; in de vorige is b.v. lr. *B* zeer klein en omgekeerd, hier grooter en regt. Zonder vers.

c Dez. plaat als *b*, fraai gekleurd waaronder een andere druk v. hetz. vers als *a*, doch vermeerderd met eene 4e kolom, waarin de uitlegging der N°. op de pl. Met adres v. de Wed. *J. Tangena* te Leiden.

57 Hetzelfde, anders, zonder opschrift. Bovenaan in h. midden een kaartje van het Kanaal met de kusten van Normandië en Engeland. Goede grav. zonder naam. — Onder de pl. in 3 kol.: „Korte Beschrijv. v. de seer „gedenkwaard. Overw. ter Zee." — „Brieve Relation," enz. en daar tusschen een groot Holl. en klein Fransch vers. Amst. *P. Schenk*. gr. fol. De pl. hg 29 dm., met uitl. 56 dm., br. 40 dm.

58 Hetzelfde, anders. — Afbeelding v. h. gevecht en v. het oogenblik dat Tourville uit de eene boot in de andere willende stappen, door een' Engelschman vastgehouden wordt wien hij de hand afhouwt. In de onderstaande beschrijving wordt de overwinning aan Tourville toegeschreven. Naar *B. West* door *E. Voysard*. kl. fol.

59 Hetzelfde, geheel als voren, verkleind. Met andere beschrijv. Fransche grav. door *Mi F.* br. 4°.

60 „Het verbranden der Fransche oorlogschepen te la Hogue." — Op den voorgrond, regts, de kapitale Fransche schepen: *le Soleil Royal* en *l'Admirable* (op strand geloopen) in brand, links eenige schepen vurende; het geheel door de maan verlicht. Lithogr. door *P. J. Schotel*. br. fol. Met bijgevoegde uitvoerige beschrijving door Mr. J. C. de Jonge. fol.

61 Zinneprent op den Slag bij la Hogue. — Onderaan een kaartje v. een deel v. Bretagne, Normandië en het Kanaal (anders dan de kaart op N°. 2857.) ter weerszijde een Stroomgod en een Triton; daarboven 2 kleine afbeeldingen der zeegevechten bij la Hogue en Fecamp met klein 4 reg. versje: „De „Franse vloot gestrant," enz.; links eene zeenimf met scheepskroon, regts, bovenaan de Faam die een med. met lauwerkrans waarin de borstbeelden v. Willem en Maria omhoog houdt. Ter weerszijde v. h. geheel eene pyramide, ieder met 8 kleine afbeeldingen v. gevechten en namen v. schepen in dezen slag veroverd. Zonder naam v. grav. (doch door *J. v. Vianen*,) [Dezelfde plaat als N°. 2844, doch zeer veranderd] gr. fol. Hg. 47, br. 56 dm.

62 Spotprent op deze nederlaag der Franschen, met onderschr.: „Desolaten
a „Inventaris van de Franse Wracken." Jacobus II komt als Fransche Courier op een ezel aanrennen; links Lodewijk XIV wien Tourville? de hand kust; op den voorgrond het naambord en zinnebeeld v. h. schip: *le Soleil Royal*, regts het compas van *le Conquerant*. Bovenaan de lijst der verbrande en in den grond geboorde schepen. — Met uitvoerig spotvers in 2 kol. Geëtst in de manier van *Rom. de Hooghe* doch minder fraai. gr. fol. Hg. 27, met vers 59 dm. br. 35 dm.

b Hetzelfde spotvers, v. acht. bedrukt met eene Fransche beschrijving v. h. Loo in 2 kol.

63 Spotprent op hetzelfde. — „Le Crieur de Versaille. — De omroeper v. Ver„sailles." — Een omroeper, (Lodewijk XIV) *de par le Roy* wien de lange lijst der verbrande schepen uit den zak hangt, gaat met eene schel rond,

uitroepende wat ter linker en regterzijde v. zijn hoofd staat: „Car i „pourront faire rentrer, enz. — Hoort mijne Heeren, hoort," en den achtergrond de vloot in brand. Met 8 reg. vers: „Par ce bru „son," enz. Slechte plaat, in de manier v. *v. d. Berge*. kl. fol.

2864 Hetzelfde, nagenoeg als voren, met bovenschrift: „France Omroe „Crieur Franc." De omroeper heeft een bril op, en een houten be been; hij houdt de lijst der verloren schepen in de hand. Met Holl. Fransche vers en Holl. vertaling op rijm. kl. fol.

2865 Hetzelfde. — „Canailje 't Canael uyt. Den 29, 30, 31 Mey „in Junij 1692." In het midden staat een matroos met een in de linker- en een bezem in de regterhand, wien een Fransch knielende zijn degen aanbiedt; daarachter, links, een Engelsman, een Jacobiet met een bijl te verslaan; regts in het verschiet de de brandende vloot. Ligt geëtste plaat zonder naam; onderaan een Holl. spotvers in 2 kol. met bovenstaand opschrift. gr. fol.

2866 Geheel als voren, doch omgekeerd; regts de knielende Franschman, a de Engelschman den Jacobiet bedreigende; links de zee en schepen; met het bovenstaand opschrift onder *in* de plaat, voorts: „De Engelsche „Holl. Baanvegers v. h. Canaal geveegd bij la Hogue en Kaap Barfleur." Met hetz. Holl. vers en nagenoeg hetzelfde in het Fransch; te zamen 4 kol. Zonder naam v. grav., dichter of uitgever. gr. fol.

b Dezelfde plaat, latere en veel slechter afdruk, van ond. een dein kort, zoodat de woorden „De Eng. en Holl. Baanvegers" hier verval zijn. V. ond. het Holl. vers in 2 kol., en bovenaan ter weerszijde een Fransche profetie van deze nederlaag, met uitlegging. fol. Zeer late druk.

c Dez. pl., met vers, zonder de Fransche profetie. Gelijktijdige druk. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

2867 Spotprent op Jacobus II na het verlies v. den slag bij la Hogue, en op zijn a voornemen in een klooster te gaan. — „De Laaste Afsceydts Dronck „Koninck Jacobus bij het verlies v. de zeeslag met de Koninck v. Vranck„rijck na het Clooster." Opschrift boven in de plaat op een label liggende op 2 bezems. (Zie de beide voorgaande pl.) Koning Jacobus staande, met kroon op het hoofd en beker in de hand, en een' Jezuït, die door een' verrekijker ziet; tusschen hen beiden dansen 3 apen; links trekt de Fransche haan een kar waarin een monnik, de haan wordt door een Engelschen dog en den Holl. leeuw aangevallen; op den achtergrond klimt de jonge Engelsche Prins zijns vaders molen op. Met vele Latijnsche inschriften. — Onder de pl. een Holl. spotvers van 15 vijfreg. coupletten in 3 kol., met opschrift: „Wert UE. ter Uytvaert na het Klooster gebeden met Jacobus Hartogh v. „York, gewesen Koninck v. Engeland," enz. Zonder eenigen naam of adres. gr. fol. De pl. hg. 31 met vers 53 dm. br. 38 dm. *Zeldzaam.*

b Dezelfde plaat, zeer fraaije *proefdruk* vóór alle letter en alle inscriptiën. *Uiterst zeldzaam.*

Eene andere spotprent op den slag bij la Hogue, getiteld: De zon in den Evenaar, handelt ook over Namen; zie N°. 2876.

2868 (2 Junij.) „Forten, barricades en batterijen tot decksel der France sche„pen gevlucht in St. Malo." — Gezigt v. St. Malo in het midden, regts de Fransche vloot beschermd door eenen keten dwars over de haven gespannen, links de open zee. Met adres v. *P. Persoy* over 't Hamburger Postkantoor te Amsterdam. — Onder de pl. eene Holl. en Fransche be-

2880 23 Dec.) Herstel en reductie der Schellingen. (Europ. Merc. 1692 *d.* [illegible] 227—230. „Afbeeld. v. alle goede en gangbare schellingen en [illegible] „v. alle die verandert zijn door de Staten v. Holl. en W. Friesl. [illegible] „1692. Amst. P. Rotterdam." 1 bl. met afbeeld. fol. Plano.
„Waerschouw. en Muntbeeldenaer... omtrent de schellingen ende [illegible] „[illegible] vast en valeur gestagen," enz. volg. Plakk. d. St. v. Holl. [illegible] 10 Jan. 's Grav. P. Scheltus. 1 bl. gr. fol.

2881 30 Dec. „Burgemeester Westerwijk te Goes uit de gevangenis [illegible] „[illegible], wordt zijne vrouw door.... Soldaten v. hem afgescheiden" Wagenaar XVI. 218, enz. Europ. Merc. 1692 *d.* 204—224.) Naar *J. Ing.* door *B. Fokkens.* 8°. Uit Wagenaar verkort.
b Dez. pl. *proefdruk* voor alle ln.
c [illegible]. Enige teekening in O. I. inkt voor de voorg. pl., door *J. Ing.* Europ. een pamflet v. 1782 Januarij: „Admissie v. de Heeren v. Goes „vergad. v. de Staten v. Zeel. en vernietiging v. de Sentent. [illegible] „gevoerd, enz. 5 bl. 4°.

2882 Spotprent op den treurigen staat van Frankrijk door de heerschzucht [illegible]
a Lodewijk XIV en de overwinningen der Bondgenooten. — Lodewijk [illegible] zit met neerslagtig op den troon, achter hem Mad^e. de Maintenon; [illegible] hem zijne Bondgenooten en Hovelingen; vóór hem op een tafel [illegible] den Protestant, naast wien een kogel, uit een mortier geschoten, [illegible] valt. In het verschiet het verwoeste Dauphiné. Boven in de plaat: *[illegible]* [illegible]. Door *S. F.* — Onder de pl. een zeer kreupel gedicht [illegible] kol. met opschrift: „Ecnet indignam Christi Plebiculam [illegible]. — [illegible] „[illegible] h. Erfdeel v. Zijn Soon verlossing geven" waarin de treurige [illegible] [illegible] van Lodewijk's dwingelandij en hoogmoed geschetst wordt. [illegible] [illegible] Latijnsche [illegible] onduidelijk op de plaat gegrav. gr. [illegible] [illegible] met rand [illegible] ln. br. [illegible] ln.
b Dezelfde plaat, [illegible] druk, zonder de Latijnsche opschriften naast [illegible]

2883 „De voornaemste voorvallen v. h. Jaer 1692, met de Mercurius Almanach [illegible] 1692." — [illegible] op dit jaar, in 2 br. fol. bladen [illegible]. De bovenste plaat stelt den vrede als zinnebeeldige vrouw [illegible] [illegible] den regterarm den hoorn des overvloeds, in den linkerhand de [illegible] [illegible] [illegible] Fran[illegible] [illegible] op den voorgrond links Willem [illegible] de Dauphin en andere Generaals: naast hen een standaard [illegible]. In het midden der onderste plaat bovenstaand opschrift, [illegible] 3 [illegible] met den almanak v. h. geheele jaar, en waarboven [illegible] [illegible] v. d. Ridder Bartholomy te [illegible] [illegible] v. Dauphiné en v. d. slag bij Steenkerken, in 3 [illegible] Met [illegible] der beide bladen onderaan. Geëtst door *J. v. Vianen* [illegible] [illegible] [illegible] ln.

2884 „[illegible] Almanack op 't Schrikkeljaar... 1692." Almanak [illegible] op het tweede blad v. eene zeer groote voorstelling v. „*La campagne* [illegible]" op het bovenste blad is de overwinning afgebeeld [illegible] het Keizerlijke leger op de Turken bij Salenkemen behaald; op het [illegible] derde blad in het midden de overwinning op de Ieren en den slag [illegible] Agrim; regts en links 3 (dus 6) medaillons met voorstellingen v. [illegible] overwinningen in dit jaar op de Franschen behaald; alles met Fransche onderschriften. (Door?) en met adres v. *Dan. de la Feuille.* gr. [illegible]

De beide pl. te zamen hg. 90 dm., br. 59 dm. Op het onderste blad is de voorstelling 1½ dm. smaller; het koper echter even breed. *Zeer zeldzaam.* — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

85 „Afbeeld. v. de liniën of retrenchementen (in 1692 en 93) door.... Louis „XIV doen maken v. de Riv. de Lisse (bij Menen) tot.... Rijssel.... en „waar de linien door d. Hertog v. Wirtemberg 18 Julij 1693 zijn geforceert" enz. Door *C. Desbordes*. Amst. N. Visscher. gr fol. Eene lange strook (br. 112 dm. hg. 18 dm.) uit 2 aaneengevoegde bladen bestaande. — Hierbij behoort eene Holl. en Fransche verklaring, die bij het Ex. is, in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

86 „Les Campemens des Armees du Roy de France et des alliés aux Pays „Bas, depuis l'année 1690 jusq. present. Par le Sr. Vaultrier à Paris „1698." Kaart v. Vlaanderen en Brabant met de aanwijzing der positien; onderaan eene uitvoerige lijst der bezette punten in 1690, 1, 2, 3. Gr. br. fol. In den Atlas v. d. Heer A. Stolk te Rotterdam.

87 (1693. 1 Jan.) Rheinfels bij St. Goar aan den Rijn, door de Franschen belegerd en 1° Jan. verlaten. (Europ. Merc. 1692 *d* 186—190.) Situatieplan v. h. kasteel; regts St. Goar, daarboven de Rijn; hooger op de *Kats*. Met 5 reg. Holl. en Fransch opschrift, en adres v. *Covens en Mortier* te Amst. gr. br. 4°.

88 Zinneprent op Mustapha Goglut, afgezant v. d. Sultan tot het bemagtigen v. Rheinfels volgens het accoord tusschen Lodewijk XIV en den Sultan gesloten, d. 16 Sept. 1692. Met vele verzen. fol. Hg. 31, br. 19 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

89 (27 Junij.) „Gevecht tusschen de Kapit. Ph. Schrijver en J. v. d. Poel (bij Kaap St. Vincent op de schepen: *Zeeland* en *Medenblik*) „en een deel „d. Fransche vloot onder Tourville." (Wagenaar XVI. 248—250. Europ. Merc. 1693 *b*. bl. 30—48.) Lithogr. door *P. J. Schotel*, met uitvoer. beschr. v. J. C. de Jonge. fol.

90 (29 Julij.) Gewonnen veldslag bij Landen in Belgie. (Wagenaar XVI. 244. 5.) Afbeelding v. d. veldslag; regts, op den tweeden grond, Willem III het Fransche leger doende wijken; vooraan links de Hertog v. Berwick gevangen genomen; daarboven het dorp Landen, meer regts Leuven, St. Truyen, enz. Met 7 reg. opschrift: „Bloedige Bataille.... bij Landen „d. 29 Julij." Zonder naam v. grav. met adres v. *C. Allard* te Amsterdam. — Met afzonderl. beschrijving in 4 kol. gr. fol.

91 Hetzelfde. Situatieplan der legers vóór den slag. Onderaan de rivier de Geete; hooger op het Holl. leger; bovenaan Landen. — Met afzonderl.: „Pertinente Afbeeld. en Relaes v. de Batailje op 29 Julij..... tot Lan„den voorgev." 's Grav. M. Uytwerf. 1693. gr. fol.

92 (29 Julij.) Verloren veldslag bij Neerwinden digt bij Landen. (Wagenaar XVI. 245, 6.) Op den voorgrond in het midden het dorp Neerwinden met het gevecht; hooger op Willem III te paard met den degen in de hand; regts het riviertje de Geete. Zonder naam, met adres: Amst. bij *J. W. R.* Met beschrijving: „Batalje voorgev. 29 Julij... bij 't dorp „Neerwinden," enz. in 4 kol. kl. br. fol. — Hierbij: „Ordre de bataille." br. 4°.

93 (11 Oct.) Charleroi door de Franschen genomen. (Wagenaar XVI. 247. Europ. Merc. 1693 *b*. 285—295.) Situatieplan der vesting met 3 reg. opschrift: „Plan de Charleroy.... le Marechal de Luxembourg la prit pour le Roy en 1693. Amst. „Covens en Mortier." br. fol. — Hierbij een plan

v. Charl., met 11 reg. Holl. onderschrift en gelijktijdige beschr. ui v. *P. Mortier*. kl. fol.
2894 Hetzelfde, eenigzins anders. Met hetz. opschrift boven aan regts in reg. en onderaan: A Paris, chez Baillieu. 1708. br. fol.
2895 „Duyvels Batalje." — Inschrift boven eene afbeelding v. een Luthersche schaapherder die een' man, als Duivel verkleed, afranselt; links een „Paapsche Engel" die door den herdershond wordt achterhaald. — In een vers in platduitsch in 2 kol.: „Duvels Batalje geholden tusschen „Schaepherder, een Cathol. Duvel en een Paapeen Engel. Gedruckt „Ysenborg bij M. Glorianus in d. Monnickendruck. 1693." — Zinspeling op de twisten over den duivel in de Luthersche Gemeente te Amsterdam. Dezelfde plaat en vers als No. 2597, waarvan alleen het jaar 1631 in 1693 veranderd is.
2896 (1694. 29 Junij.) „Nette afbeeldinge v. h. gevegt tusschen h. Esquadre „Holl. Oorlogschepen onder d. Schout bij Nacht Hidde de Vries en 8 Fr. „een onder Cap. Jan Bart in de Noordzee, zijnde de gedurige vervolg, „nevens de namen d. Cap. in 14 pl. naauwkeurig aangewezen. Amst. „A. Schoonebeek." 14 bl. en gegrav. titel. kl. br. 4°. (Wagenaar III 265. Europ. Merc. 1694 *b*. 56—59 [51]). Deze plaatjes vindt men in een boekje zonder tekst vereenigd.
2897 (22, 23, Julij.) „'t Ruïneeren van Dieppe door de Geällieerde." (Wag. *a* naar XVI. 264, 5. Europ. Merc. 1694 *b*. 89—93.) Geëtst door *P. v. d. Berge*. — Met Holl. en Fransche beschr. in 2 kol. „Afbeeld. v. 't bom„bard.... v. Dieppe," enz. Met adres v. *P. v. d. Berge Jr.*, op de „Reguliersgraft, het 3e huys v. de Amstelkerkstraat. 1694." kl. fol.
b Dezelfde pl., latere druk, opgegraveerd. Onderaan links is eene uitleg ging der lett. A—E, en bovenaan regts: fol. 88 bijgevoegd. br. 4°. Uit een boek.
2898 „Carte representant la disposition dans laquelle l'Armee navale „Anglois est venu bombarder Dieppe." Bovenaan de vloot in 4 rijen boven elk., onderaan de stad. Teekening door *Jacq. Bureau*. br. fol. In h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog. Veldsl. No. 46.
2899 (25 Julij.) „Havre de Grace Gebombard. en Geruïneert door de Engelsche „en Hollanders." (Europ. Merc. 1694 *b*. bl. 93—94.) Geëtst door *P. v. d. Berge*. br. 4°.
2900 (27 Sept.) „Bombardeering van Calais." (Europ. Merc. 1694 *b*. 166.) Met bovenst. opschrift zonder naam. gr. br. 4°.
2901 „Coupe de la machine infernale des Anglois au bombardement de S. „Malo en 1693, de Dieppen et de Dunquerque en 1694." Door *Martinet*. Met uitlegg. 1—9. Gemt. V. pl. 21. — Men zie over den bouw dezer machineschepen: *P. Kuypers*, Leven v. d. Ingenieur Meesters. bl. 55.
2902 (20 Aug.) Brand te Grootebroek, in N. Holland bij Enkhuizen, en *a* „Loterije van 11 stuyvers den inlegh" na den 1n Aug. 1695. — Fraaije afbeelding v. h. dorp *Grootebroek* in brand. Znd. nm.; geëtst (door *J. Luyken*.) Onder de pl. de opwekking ter loterij en de *Conditiën*; lager: *Bede* in 10 vierregel. coupletten van *A. Tegulaer*. gr. fol. De pl. hg. 26 dm., met de *Loterije*: 57 dm., br. 53 dm. *Zeldzaam* en *zeer fraai*.
b Dezelfde pl.; afzonderlijke afdruk met 3 dm. breeden rand, zonder de *Loterij*.
c Dezelfde pl., *proefdruk* vóór alle lr., nl. vóór het opschrift: *Groote Broek*. *Zéér fraai*, nagenoeg *Uniek*. Met den tekst der *Loterije*.

903 „Lotterij v. Groottenbroek, vertoonnende met wat vreugd de considerabele
a „Prijsen tuys gebroght worden." — Een man brengt een fraaijen waterketel met een' verzegelden brief aan eene vrouw, die met haar zoontje verbaasd in de deur van haar huis staat; daarvóór een man die met kracht de trompet blaast. Fraaije zw. kst. naar en door *C. Dusart.* Met adres v. *J. Gole.* gr. 4⁰. Hg. 25, br. 19½ dm. *Zeldzaam* en *fraai.*
b Dezelfde pl., uitmuntende *proefdruk vóór alle letter.* Op deze proef zijn op den ketel vele figuren die op den lateren druk reeds uitgewischt zijn. *Zeer zeldzaam* en *fraai.*

904 „Reglementen voor de Koningl. Geltlotterij." — Eene groote zaal waarin eene tafel, rondom welke vele spelers zitten, ieder met een bakje met geld? voor zich; op den tafel staat het loterijspel, namelijk 32 afbeeldingen van steden, ieder een N⁰., 1—32 dragende; aan het begin een eikenboom, waarin de dobbelsteen of bal met 32 kanten geworpen wordt, die aan den voet van den boom er uitkomt en bovenaan het gewonnen N⁰. aanwijst. (Dit spel werd door het Hof v. Karel II uitgevonden en daar gespeeld ter herinnering aan den eikenboom, waarin hij op zijne vlugt na den slag van Worchester (in 1651) verborgen is geweest.) Gegrav. plaat, zonder eenig perspectief geteekend; zonder naam. Onder de pl. het Reglement en de combinatiën v. h. spel, in het Hollandsch, Fransch en Engelsch, in 3 kol. „Dese Koninckl. Geltlotterij werd tegenwoordigh „[? welk jaar?] gehouden te Amst. in de Gouden Kroon, Nieuwendijk „bij het Stadhuyse, enz. — alwaar men begint te spelen 's av. te 6 „uren ende continuëert tot ¼10." gr. fol. De pl. hg. 23, met beschr. 60 dm. br. 27 dm. *Hoogst zeldzaam.* — De juiste tijd dezer plaat is mij onbekend, doch ze behoort tusschen de jaren 1689 en 1695, daar in den aanhef gezegd wordt, dat H. H. tegenwoordige Maj. Koning Willem en Maria verlof tot dit spel gegeven hebben.

905 (1695. 7 Jan.) Dood en lijkstatie der Koningin v. Engeland, Prinses v. Oranje, Maria v. Engeland, Gemalin v. Prins Willem III, aan de kinderpokken in den ouderdom van 33 jaar. (Wagenaar XVI. 277, 8.— Europ. Merc. 1695 *a*. 48—55.) — De hierna beschreven platen vindt men veelal bij, of behooren in de zeldzame Latijnsche oratie v. *J. Gruterus, Funeralia Mariae Reginae.* fol. en zijn alle door *Rom. de Hooghe* gegraveerd en met adres van *P. Persoy* te Amsterdam uitgegeven. — Ze zijn:
1.Titelprent: *Funeralia Mariae Reginae.* — Zinneprent; links staat Willem III als Romeinsch veldheer, een fakkel in de hand waarmede hij eene lijktrophee in brand heeft gestoken; regts een redenaar op een gestoelte. Met 10 reg. Lat. vers v. *Rom. de Hooghe.* fol. Hierbij: *Explic. tabulae majoris.* fol.
2.Sterven der Koningin. — 3. Bed v. Parade. — 4. Roupoort v. Withal.
5.Graflegging v. H. Maj. — Plan v. h. Choor v. Westmunster-Abdij. Plaat 2—5 ieder hg. 24 dm., br. 29 dm. br. fol.
6.Het lijk op het praalbed, links zit de Koning weenende; vele Edelen komen hem hunne deelneming betuigen. — Naar de origineele teekening v. h. Hof geëtst. gr. fol. Hg. 48, br. 59 dm.
7.Lijkplegtigheid in de Abdij v. Westmunster. — Gezigt in de Kerk, opgepropt vol van menschen; op den voorgrond in het midden de Lijkkist gedragen onder eenen troonhemel; verder 3 Dames aan tafel zittende onder een' grooten troonhemel met h. Engelsche wapen, bovenaan eene 7reg Lat. dedicatie aan Algernon, Graaf v. Essex. Pendant der vorige plaat,

8.9.10. Lijkstatie der Koningin in 6 lange aaneensluitende ... ongenommerde bladen (2 reeksen op een blad boven elkander.) ... reeks is de intrede in Westminster. — 2. Een troonbeneel, enz. — ... Heeren v. h. Hof. — 4. Rijksbanieren en rouwpaard. — 5. Lijk... enz. — 6. Prinses Anna in White-Hall, enz. — Ieder blad ... br. 58 dm.
Bij deze 10 platen behooren 2 bl. gr. fol. aan ééne zijde bedrukt: „Verklaringe der cijfer-getallen. — Sterven der Koningin. N°. 1–... „van Parade. N°. 1—10. Rouw-poort van „Withal. N°. 1—10. ... „vaart. N°. 1—78. In 't Choor van Westmunster Abdije. N°. 1–... „Plan van Westmunster Abdije. N°. 1—19. Grafleggíng van ... „N°. 1—9." — *Zeer zeldzame* Serie.
2906 Sterven, Paradebed en Lijkstatie der Koningin v. Engeland; — ... *P. v. d. Berge*. 3 bl. br. fol. — 1. „Verbeeldinge der sterv. ... links de Koning met 2 Geestelijken. Onder de pl. een vers v. *L.* ... in 11 vierreg. coupl.; voorts een kleiner Fransch vers v. D. ... De pl. hg. 17, met vers 38 dm., br. 25 dm. — 2. Bedde v. ... Op den voorgrond 2 schreijende Staatsdames. br. fol. Hg. 17, br. ... 3. Lijkstatie in 4 boven elk. staande reeksen. Zonder eenig ... vers. br. fol. Hg. 19, br. 51 dm. *Zeldzaam*. — Eene verkl. ... Lijkstatie op 1 bl. br. 4° in de collectie v. d. Heer A. v. ... Rotterdam.
2907 Zinneprent ter eere van Koningin Maria. — Een Cupido, wiens ... pijlen gebroken zijn, staart weenende op eene strook papiers op ... met opschrift: „*Pastora is no more*." Achter hem eene tombe ... schrift: „Depositum Reginae Mariae, uxoris Guill. III." Met onderschrift: In obitum Seren. Mariae, Angl. Reg. Naar *G. Kneller*, zw. k... *J. Smith*. fol. Hg. 36, br. 26 dm. — Van deze plaat berust een ... voor alle letter in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.
2908 Geheel als voren doch iets kleiner; de strook papier heeft voor ... *Virtus in astra*, met onderschrift: Mariae Reg. Sarcophagus. Zw. ... door *P. Schenck* te Amst. kl. fol. Hg. 25, br. 18 dm.
2909 „(13 Julij.) Plan du Camp d. Alliés... le 30 Juin à Wontergem, ... „celui du 13 Juillet à Arsele le retranchement et... retraite ven ... „14 Juillet 1695." Kaart v. een deel v. Braband, waardoor de rivier ... Lys stroomt. Met Fransche uitlegging. Met adres v. *N. Visscher* te Amsterdam. gr. fol. Naar *O. Elliger* door *G. van Gouwen*.
b Dezelfde plaat, fraai *gekleurd* in den tijd der uitgave.
2910 „Afbeelding v. de Stad, Kasteel en Citad. v. Casale," na eenige ... blokkeerens en 13 dagen belegs door den Hertog v. Savoye en zijne ... allieerden ingenomen. (Europ. Merc. 1695 *b*. 13—24.) Situatieplan ... vesting met dit opschrift; onder het plan de uitlegging, en Capitulatie. Met adres v. *N. Visscher* te Amst. fol.
2911 (14, 15 Julij.) „Bombardering v. St. Malo door de Geallieeerden." Gezigt op de stad in vlammen, met dit opschrift; onderaan een klein plan v. St. Malo en het bijgelegen Grandval. Geetst door *P. v. d. Berge*. Met Holl. en Fr. beschrijving in 2 kol. fol.
2912 (9 Aug.) „Plan en Profil v. Duynkerken met sijn Sterktens en zijn ... „Casteelen, gebloequeert te water en te land door S. K. Maj. v. Groot- „Brittagne en gebombardeert door de Eng. en Holl. Zeemagten ...

„d. Eng. Adm. Berkeley en de Holl. Adm. Alemonde." — Plan der vesting, daaronder profil; aan weerszijde de uitlegging der letters en N°. op de pl.; onderaan beschrijv. en verhaal in 4 kol. met bovenstaand opschrift. „Naar de autent. teeken. v. d. Ingen. v. S. Kon. Maj., Pamer „uitgeg. door *P. Persoy* op den Dam over 't Hamburger Postkantoor te „Amst. gr. fol. Hg. 38, met beschr. 49, br. 38, met uitl. 54 dm. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

13 „Attacque ter Zee en te Lande voor Duynkerken met de posten daer rond„om gevat." Inschrift in een lauwerkrans in het midden v. 2 boven elkander staande afbeeldingen; de bovenste stelt Duinkerken en het omligg. land voor; de onderste plaat Duinkerken links, daarvoor en regts de geheele vloot van Willem III. Fraaije *ets* zonder eenigen naam (doch zeker door *Rom. de Hooghe.*) br. fol. Hg. 40, br. 55 dm. *Hoogst zeldzaam.* In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

14 (13, 14, 15 Aug.) Brussel gebombardeerd door den Franschen Maarschalk de Villeroy, uit weerwraak van het vernielen van Dieppe, Havre en Calais, en vrees voor den overgang van Namen aan Koning Willem en de Geallieerden. (Wagenaar XVI. 290. Europ. Mercur. 1695 *b*. 150—164.) „Perspectives des ruines de la ville de Bruxelles, designees au naturel „par *A. Coppens.*" 12 ongen°. pl., met bovenst. titel op eene kolom op de 1e pl. Naar *A. Coppens*, door *R. van Orley*. br. fol. Onafgesneden. Hg. 19, br. 26 dm. — Van deze platen bestaan kopijen door *P. Schenk*, allen met 2reg. Latijnsch en Nederd. onderschr. Hg. 16, br. 19½ dm., welke in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden berusten.

15 „Vues et ruines de la tour de St. Nicolai à Bruxelles. — Comme aussi „les ruines de la Tour du miroir et maison des orfevres. Dessinees au „naturel par *Aug. Coppens*. Gravées par *J. L. Krafft*. Brux. chez le „graveur." 8 ff. Hg. 19, br. 25 dm. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

16 Hetzelfde. — „'t Gebombardeert en 't brandent Brusselen." 1695. Plattegrond der stad, met twee cartons van brandende gebouwen en van „eene „bom schitenden mortier, met eene beschrijvinghe der fransche moet„wil — in 't bombard. der stadt Brusselen." *G. Bouttats*, in de Pruymstraat bij de Borse tot Antwerp. Met den tekst hg. 59, br. 49 dm. — In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

17 (3 Julij—5 Sept.) Namen door Prins Willem III ingenomen na eene zeer
a bekwame belegering. (Wagenaar XVI. 282—293. Merc. 1695 *b*. 118—144, 191—215. — „Carte particuliere des mouvem. faits et des postes „occupes par les Armees des Aliez comm. par le Roy de la Gr. Bret. et „celles de France comm. par le Mar. de Villeroy. pendant le siège de Namur." 1695. — Kaart v. een deel der provincie Namen en Henegouwen; bovenaan regts eenige *Remarques*. Amst. *N. Visscher*. gr. br. fol.

b Dezelfde kaart, fraai *gekleurd* in den tijd der uitgave.

18 „Plan du Siège de la ville et du Chateau de Namur." Groot bovenschrift in vele ornamenten v. een uitvoerig plan v. h. beleg, opgenomen door *de Strackwitz*, geteek. door *O. Elliger*, gegrav. door *G. v. Gouwen*. Op 4 gr. fol. bl. waarbij 2½ blad met bovenschrift en allerlei ornamenten, en Fransche uitlegging der N°. in 4 kol. Met adres v. *N. Visscher* te Amst. Zeer gr. fol. Ieder bl. hg. 49, br. 60 dm. — Aan h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog. Veldslagen. N°. 51.

2919 „Platte-grond v. de Stad en 't Kasteel v. Namen, met syn beyleeden
a „Batterijen, Approches, Liniën, enz." 2reg. opschrift boven een plan v. Namen, met kasteel, rivier, enz. en daaronder eene: „Afbeeld. „v. de Stad en Kasteel v. Namen." Ter weerszijde v. h. plan: „In „Beschrijv. v. de vesting v. Namen." Met adres v. *N. Visscher* te Am. br. fol. Hg. 36 dm. br. 28 dm. met Beschr. 48 dm.
b Dezelfde platte grond met vele liniën van aanval vermeerderd; met beschrijving eenigzins veranderd, en bijvoeging der woorden: „Door „K. M. Will. III belegerd." Met hetz. adres. br. fol.
2920 Als voren, doch eenigzins anders en iets kleiner; bovenaan regts een gezigt v. Namen, onderaan uitlegging der 23 N°. op het plan. Met adr. Paris bij *de Fer.* kl. br. fol.
2921 „Plan de la ville et du Chasteau de Námur, etc. dedié au Prince „III, Roi etc. par *N. Visscher.* Gravé par *D. Stoopendaal.* Onder vrij groot portret in medaillon. 6 bladen ieder hg. 48, br. 59 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.
2922 Gezigt op de stad en citadel v. Namen; op den voorgrond de Fransche legertenten. Opgedragen aan d. Graaf v. Athlone door *Const. Francken*, Doyen de l'academie des Peintres et sculpteurs à Anvers. Met uitlegging in het Fransch en Engelsch. Door *B. Picart.* fol. 2 bl. te zamen hg. 51, br. 156 dm. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.
2923 „De stad Namen met alle de nieuwe sterktens soo als het heede is belegert door d. Kon. Willjam de III." Uitvoerig plan der belegeringswerken om de stad; het plan der stad selve in blanco. Met bovenst. ital. opschrift en bovenaan regts: „Plan de la ville et Chasteau de Namur," enz. Amst. P. Mortier. gr. br. fol.
b Dezelfde plaat, vroegere uitgave met adres v. *N. Visscher.* In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.
c Hetzelfde plan; onderaan regts is een gezigt op de stad en h. kasteel bijgevoegd.
d Hetzelfde plan met gezigt op de stad; gekleurd.
2924 Als voren, doch verkleind; met 3 reg. Holl. en Fransch bovenschrift en een klein gezigt op Namen en kasteel, onderaan regts. kl. br. fol.
2925 „La ville de Namur av. s. chateau et autres fortific. — De sterke Stad „Namur," enz. 2 reg. opschrift v. een situatieplan der stad zonder belegeringswerken. Onderaan links een gezigt op de stad en kasteel. Zonder eenig jaar doch in 1692 of 95 uitgegeven. br. fol.
2926 „Plan des lignes et campements des armées des Alliez comm. par le „Roy de Gr. Bret. devant la ville et chateau de Namur. 1695." Situatieplan der omstreken v. Namen en der belegeringswerken tot op den versten afstand. Onderaan de Fransche uitlegging. Met adres v. *N. Visscher* te Amst. gr. br. fol.
b Hetzelfde plan, fraai gekleurd.
c Hetzelfde plan, latere druk, met adres v. *P. Mortier.* In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.
2927 „De liniën om de stad en Kasteel v. Namen, Belegert door d. Kon. „Will. III. — Plan des lignes de l'armee du Roy Guill." enz. Dergelijk situatieplan als voren, der omstreken v. Namen met de verste belegeringwerken. Amst. P. Mortier. br. fol.

...ing der Stad, Casteel en Forten v. Namen." Opschrift op label ... eene uitvoerige voorstelling der belegeringswerken v. h. Kasteel; ... de Stad; met gezigt op de Maas en h. land aan de overzijde. br. 4°. ...bij behoort eene uitlegging der letters A—Z op de plaat.

...ge de Nameur. Par de Roy Guiljaum." — Het beschieten en bombar... ...en der Stad en v. h. Kasteel, links de Maas, regts op den voorgrond ...lem III te paard in Rom. veldheerskostuum. Met uitlegging der ... 1—15. gr. br. 4°.

...he city of Namur with the Castle a. other Fortific." Situatieplan der ...sting, kasteel en belegeringswerken in 1695. Door *J. Basire*, br. fol. ...it: Rapin, hist. of England.

Naauwkeurig Verhaal v. hetgeen elken dag voorgevallen is in en omtrent de Beleg. v. de Stad en 't Kasteel v. Namen, door Z. K. M. v. Gr. Britt. v. h. begin tot h. overgaan der Stad." Verhaal in 4 kol. met adres bij *Car. Allard* te Amst. br. fol. Behoort waarschijnlijk bij eene plaat v. dat beleg.

„De Stadt gewonnen, terwijl 't Kasteel zich nooh verweert. — Urbs capta „dum arx adhuc obluctatur." Gezigt v. h. Kasteel op een berg; regts de stad aan den voet v. d. berg; op den voorgrond veel paardenvolk. Met bovenstaand onderschrift en 6 reg. Lat. vers door *D. Hoogstraten* en 6 reg. Holl. vers v. *F. Halma*. Door *Huchtenberg*. br. fol. Hg. 46, br. 57 dm.

b Dez. plaat, fraai gekleurd in den tijd der uitgave.

(4 Aug.) „Blijde intreede na de overwinninge der stadt. — Introitus in „urbem expugn." Op den voorgrond veel paardenvolk, in h. verschiet links de stad, die nog gebombardeerd wordt. Onder de pl. bovenst. opschrift en een 6 reg. Lat. vers v. *D. Hoogstraten* en een 6 reg. Holl. vers v. *F. Halma*. br. fol. — Deze en de vorige plaat uit: Dumont, Veldslagen.

b Dez. plaat, fraai gekleurd in den tijd der uitgave.

34 „Namurcum, arx castr. invia, munitissima, victa, expugnata,...... Guilielmi III auspic. Kal. Aug.... repr. CXX mill. host. 1695." — Opschrift (met opdragt aan Ant. Heinsius) boven de afbeelding v. h. Kasteel v. Namen op een berg, in h. midden der plaat; regts aan den voet v. d. berg de stad en de Maas; links en in het verschiet de uitgestrekte belegeringswerken; in het verschiet Gemblours en Sombref. Overal ziet men brand en bombardeering. Door *Rom. de Hooghe*, met adres v. *P. Persoy*. — Met afzonderl. beschrijving der „Overwinning v. „Namen, sijn Casteel, nieuwe Forten en Liniën in 't aansien der Fransche „Legers sterk 118000 man door Willem de III" in 4 kol. — Zeer gr. fol. De pl. hg. 51 met beschr. 71 dm., br. 61 dm. Fraai gekleurd in den tijd der uitgave. *Zeer zeldzaam*.

b Dezelfde plaat, ongekleurd, zonder de beschrijving.

c Dezelfde plaat, zeer fraaije druk met later adres bij *G. Valk* op den Dam; zonder beschrijving.

35 „Attacque v. 't Casteel en forten v. Namen na de Stads capitulatie." Gezigt v. de stad, h. kasteel en de rivier; op den voorgrond eenige bevelhebbers. Met bovenst. gegrav. opschrift en korte uitlegg. onderaan. Naar d. Ingen. Feaumer (Pamer?) door *P. Persoy* te Amst. kl. br. fol. Hg. 18, met uitl. 28, br. 28 dm. In h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog. Veldsl. N°. 532.

2986 Zeven teekeningen en 2 geteekende kaarten v. h. beleg v. Namen, door *Theod.* of *Dirk Maas*, de vestingwerken en aanvallen v. bijzondere punten voorstellende. — Berusten in het Kabinet v. Mr. Knappelius Sterkenburg te Utrecht.

2987 (28 Sept.) „Vreugdeteekenen Gepleegt op den Dankdag.... wegens „veroveren v..... Namen." Afbeelding v. h. vuurwerk te 's Hage, zijnde 4 pyramiden waartusschen een opstaande Leeuw, daarboven een gekroonde *W* en de Faam. Onder de pl. de beschrijving v. de vuurwerken te Amst. 's Hage, enz. in 2 kol. met dit opschrift. Zonder naam v. grav. (*Pieter van den Berge*, met privil. der HH. Staten.) fol. Hg. 17, met beschr. 27, br. 26 dm.

2988 „Vreugde over 't inneemen v. Namen." Illuminatiën en vuurwerk.— Dit plaatje. 24°. — Hetzelfde, origin. *teekening* voor de pl.

2989 Vijf platen op of bij de verovering van Namen, allen in zw. kst. Door *C. Dusart*. Met adres v. *J. Gole*. gr. 4°. Hg. 25, br. 18 dm.

1 *Victoria victrix*. Een oud man maakt een vuurpijl aan eene staag vast, naast hem, links, een jongen met eene toorts. Met 8 reg. vers v. A. Bogaert: „Als de vuurpijl kust de wolken." — In den Catal. Muller v. Cleeff, N°. 927 komt deze plaat met dit vers, doch met opschrift: *Victoria publica* voor.

2 *Procul ite profani*. — Eene marketentster met eene hooivork in de eene

a en een plaatje: *Oranje in 't hart* in de andere hand, loopt juichend weg; in h. verschiet het in brand staande Namen. Met 6 reg. v. A. B(ogaert). „De zegen is ons, Oranje is meester, Namen vrij."

b Dezelfde pl., latere, veel slechtere afdruk met ander 4 reg. vers: „Oranje „in 't hart," enz.

3 „*Vrolijke Trijn*. Een vrouwspersoon loopt juichend met een kistje: *Puyk van Cineese Tee* in de eene, en eene trekpot in de andere hand. Met 4 reg. vers v. A. B(ogaert) „Dat heb ik onse Piet daar geestig afge- „nomen."

4 „*Gelijk v. aart, is wel gepaart*."— Een dronken man en vrouw loopen zingende weg; achter hen de zee. Zonder vers.

5 „*Oost-Indiënvaarder*." Een dronken matroos, een pijp in de mond, zijn muts in de eene, de flesch in de andere hand, een schip in 't verschiet. Met 4 reg. vers v. A. B(ogaert). „Wie won na zeven jaar," enz. Deze platen zijn vooral bij elkander *zeer zeldzaam*, soms worden ze vermeld als eene serie van 6 pl., doch dan zal men er (naar ik vermoed) de plaat van *Dusart* over de Loterij v. Grootebroek bijvoegen, ofschoon die volstrekt niet toe behoort. — De platen worden gemeenlijk bijeengenomen, als toepasselijk op Namen, terwijl het veeleer voorstellingen uit h. Volksleven zijn, uitgegeven ten tijde der vreugde over het bemagtigen dier stad.

2990 (4 Aug.) Spotprent op Lodewijk XIV bij de verovering v. Namen. — „Be- „graaffenisse v. d. algemeene Monarchie v. Lodewijk XIV door h. afster- „ven v. d. Maarschalk v. Luxemburg en door h. veroveren v. Casal en „Namen. — L'Enterrement de la Monarchie univers. de Louis XIV par," etc. De Maarschalk v. Luxemburg ligt op een lijkbaar; op zijne borst een wereldkloot (de algemeene Monarchie) aan de zijden 2 medaillons met de plans v. Namen en Casale; de maarschalken Villeroi, Catinat, Boufflers, enz. dragen het lijk; in h. verschiet regts de slag v. Fleurus, links die

v. Landen en h. Kerkhof v. St. Denis. Slecht gegrav. plaat zonder naam, met adres: Paris chez Pierre Dupré. — Onder de pl. bovenst. Fransch en Holl. opschrift en eene zamenspraak in beide talen tusschen de dragende personen en gefingeerd adres: Parijs bij Pieter Dichtebij. gr. fol. Hg. 18, met vers 48, br. 39 dm.

41 „Verbeeldinghe v. een gedeelte van de Loterije opgericht 1695 door H. v. „Soest op de Borse te Antwerpen, met octroy v. S. M. v. Spanien, „behelz. vele Rariteyten v. Huyssiraden, Juweelen en Silv. Servicien,... „Schribanen,..... Spigels," enz. — Afbeelding der zaal waarin alles te zien is; op den voorgrond Fortuna hare gaven uitdeelende; met bovenstaand onderschrift. Door *G. Bouttats.* br. 4°. Hg. 19, br. 27 dm.

42 „Loterije verleent d. 15/25 Dec. 1695, v. S. Exc. Frederik Wilhelm, „Grave v. Limb. Stirum, Luyt. Adm. v. Vrieslant, tot voordeel v. de „armen, enz. v. zijne stad Borkelo; sullen uytgetrocken worden in Aug. „1696 in de kerk tot Abcoude; met consent d. HH. Gedsp. v. Utrecht." — Conditien en prijzen dezer Loterij. 1 bl. 4°.

43 (**1696. 30, 31 Jan.**) „Oproer te Amsterdam." — Titelplaat v. h. werkje in 1702 bij *W. Lamsvelt* uitgegeven over dit oproer, wegens de nieuwe keur op het begraven, en daarom het Aansprekers-oproer genoemd. (Wagenaar XVI. 306—314. Europ. Merc. 1696 *a.* 103—132.) — Oploop v. h. graauw voor het Stadhuis. — Plundering v. h. huis v. Burgem. Boreel. — Uiteendrijven der oproerigen. — Te zamen 4 pl. 8°. Door *L. Scherm.* — Hierbij twee pamphletten N°. 9463 en 9464 Bibl. v. Pamphl. over dit oproer. 24 en 16 bl. 4°.

44 Hetzelfde; het oproer op den Dam bij avond, links het Stadhuis, vooraan de schutterij bij toortslicht. Zonder naam. br. 4°. Hg. 10, br. 14 dm.

45 Hetzelfde, doch stellig geheel verkeerde voorstelling. Een open plein met lage (geene Amsterdamsche) huizen ter weerszijde, die geplunderd worden; in het verschiet een galg en rad waaraan vele menschen hangen. Met bovenschrift op label: „Vorstell. d. gefährl. Auffruhrs welcher d. „29/31 Jan. 1696 in Ambsterdam under den gemeinen pobel entstan- „den." Gravure uit dien tijd. br. fol. Hg. 16, br. 28 dm. — Onmogelijke voorstelling.

46 „Plundering v. 't Huis v. d. Kapit. Marten Spaaroog. — Klein plaatje. 24°. — Hetz. Proefdruk. — Hetz. *Teekening.*

47 „Moedwil aan 't Huis v. (Is. da) Pinto." op de St. Anthonies Breestraat over de Zandstraat. Klein plaatje. 24°. — Hetz. *Teekening.*

48 „Afbeelding d. Gedenkpenningen door d'Overheid v. Amsterdam aan haare „Burgers uitgedeeld." (voor het stillen van uit oproer.) Door *P. v. d. Berge.* 4°. Gen°. Fol. 310.

49 Executie aan de oproermakers. — Een man uit het volk staat schreeuwende, met een mes in de linkerhand, op een soort van stellaadje; daarachter de Waag op den Dam; uit een venster hangen 5 oproermakers aan de strop; meer links het Galgeveld, waar 7 mannen aan de galg hangen. V. ond. een breede wrijfboord voor eenig opschrift. Zonder naam v. grav., doch door *P. v. d. Berge.* kl. fol. Hg. 27, br. 17 dm.

50 „Declaratie v. schade geleden door Burgem. W. Boreel *f* 7800 (aan 2 schilderijen v. Netscher en de Musscher en veel Japansch porselein; — vergoed uit stadskas met *f* 28750.) — Declaratie v. schade door Mrt. Spaaroog, Kapit. v. een Comp. soldaten 31 Jan. 1696 *f* 9888. — (aan

schilderijen der Holl. school [met afzonderlijke waardeering;] verpd. t. stadskas met ƒ20,000.) — Zie Wagenaar, Amsterd. 8°. VI. 23.- 5 bl. in HS. kl. fol.

2951 (Mei.) „Verbeelding op wat... wijse de Loterije tot Amsterdam word „trokken. A°. 1696 in Mey." — Eene open estrade met 2 bussen, de *Nieten* en *Watten*, regts de N°.; daartusschen zit een weesjongen die de N°. trekt en ze aan 2 Heeren achter hem geeft, die ze regts en links laten uitroepen, of met een trompet bekend maken. Met bovenst. schrift; v. ond. een 6reg. vers. Door *P. v. d. Berge* te Amst. in de Kalverstraat in de Groene Berg. br. 4°. Hg. 17, br. 26 dm.

2952 „Afbeelding v. h. trekken der Holl. Loterij op de zaal v. 't Hof t „'s Hage." — De Groote Zaal v. h. Binnenhof, waarin standaarden hangen en boekenkasten staan; op eene open estrade staan regts en links 2 groote ronde bussen; uit elk van deze trekt een weesjongen een N°., dat hij aan de naast hem zittende Heeren overgeeft; in de zaal vele wandelende menschen. Onderaan een vers v. *R. Hennebo*, met opschrift: *Elk vist om voordeel*, waarboven een visscher, Fortuna, enz. zijn afgebeeld, enz. Zonder naam v. grav. Uit: de Riemer, beschrijv. v. 's Hage. gr. fol. Hg. 41, br. 32 dm.

2953 Trekken v. d. Holl. Loterij op de zaal bij *H. Blank*. In Schouwb. d. Nederl. 1759. bl. 113.

2954 (11 Julij.) „Naauwkeur. Afbeeld. en beschr. v. h. ijland Ré, met de.... „zeekusten, alsmede h. bombard. v.... St. Martin, Olone, enz. en h. „uitplunderen en verbranden v. versch. dorpen door de Eng. en Holl. „vloot 11 Julij 1696." — Opschrift boven eene Holl. en Fransche beschrijv. onder eene kaart v. Ré, een deel v. Poitou, enz. met een plaatje v. h. bombard. v. Olone. Met adres v. *C. Allard* te Amst. gr. fol. Hg. 50, met beschr. 78, br. 59 dm. In h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog. Veldsl. N°. 531.

2955 (Aug.) „Plan de la ville de Brusselles, avec la situation, les retranchemens „et campemens des armées des alliez sous le command. de Sa Maj. Bri- „tann. au mois d'Aout 1697." — Plan v. Brussel met omgelegen dorpen, en situatie v. h. Holl. Eng. Beijersche leger, bovenaan Anderlecht en Berchem, links eene uitvoerige lijst der 126 regimenten die voor Brussel geweest zijn; onderaan eene dedicatie aan Maxim. Emanuel, Hertog v. Beijeren. Fraaije grav. door *J. Harrewijn*. (*discip.* Rom. de Hooghe) 2 gr. fol. bl. te zamen hg. 79, br. 97 dm. Fraai gekleurd. — Een ongekleurd Ex. is aan h. Ministerie v. Oorlog. Archief v. de Genie. Veldsl. N°?

2956 „Als voren, doch verkl. — Plan de la ville de Brusselles et de ses environs, „avec l. camp. d. armees d. alliez, leurs retranch. etc. pour prevenir „les insultes." — Door *J. Harrewijn*. br. fol. Hg. 35 br. 44 dm. Aan h. Archief v. h. Minist. v. Oorlog. Veldsl. N°. 56.

2957 „Le Theatre de la guerre dans les Pays-Bas, ou representation des Princip. „Villes en Flandres, Hainaut, Brabant, etc. avec leurs Fortifications; „particul. celles sous la domination du Roy Très Chret. dont les Plans „ont ésté levez par Mons. de Vauban. Receuilli par (N.) de Fer. Geogr. du „Roy. Paris. 1696." 1r vol. kl. folio obl. — Titel, Fransche lijst der 25 plannen v. Belg. en Fransche grensvestingen. — Of hiervan een 2e deel bestaat is mij onbekend, doch betwijfel ik.

2958 (1697. 20 Sept.) Vrede te Rijswijk bij 's Hage gesloten door Nederland en Engeland, met Frankrijk. (Wagenaar XVI. 320—332, 341—367, 381—411

Europ. Mere. 1697 *b*. 81, 155, 320.) „Lijste v. de Namen der Ambassadeurs, Gevolmacht. tot de generale Vrede tot Rijswijk, mitsgaders „haar Leverijen en woonplaatsen." Delft bij D. Hoogstraat. 1667. (sic! in plaats v. 1697.) 1 bl. in 4 kol. met bovenst. opschrift. Plano.

59 12 platen van het Huis te Rijswijk en der vertrekken voor de vredehandeling. Allen met Fr. en Holl. onderschrift, door *J. v. Vianen*, met adres van *Anna Beek* te 's Hage. kl. br. fol. Iedere pl. hg. 21, br. 26 dm. De platen zijn ongenommerd, doch met deze onderschriften:

1. Weg naar het Koninkl. Huis bij Rijswijk.
2. Gezigt v. h. Huis (v. voren)
3. „ „ „ „ aan de Oostz.
4. „ „ „ „ van achteren.
5. Kamer v. d. Mediateur.
6. Kabinet v. d. Mediateur.
7. Groote zaal der conferentie tot d. algem. Vrede, 20 Sept.
8. Kamer der Ambassad. v. Frankrijk.
9. 2e Kamer der „ „ „
10. Kamer der Ambassad. v. d. Keizer en Keurvorsten.
11. Kamer der Gevolmagt. v. alle Hooge Geallieerden.
12. Kamer in welke de vrede tusschen Engeland, Spanje, Nederland met Frankrijk geteekend is.

60 Dezelfde platen als voren, doch verkleind en met eenige verandering. Bij deze reeks zijn nog de 4 volgende gevoegd waarvan ik geene grootere heb aangetroffen, nl.:
Gezigt v. 't inkomen v. d. Haag.
„ v. 't Huis te Rijswijk v. de zijde daar de Geallieerden inkwamen.
„ v. de 3 Bruggen voor het h. Huis te Rijswijk.
„ v. h. Huis te Rijswijk naar den tuin te zien.
Te zamen 16 St. kl. br. 4°. Door *J. v. Vianen* met adres v. *A. Beek*.

61 „'t Koninkl. Huys te Rijswijck alwaer wegens de Generale Vreede gehandelt „wert. — Maison Royale a Rijswijck," etc. — Plattegrond der tuinen; gezigt v. h. Kasteel, enz. Zonder naam v. grav. doch door *Flor. à Berckenrode*. Oude plaat uit den tijd v. Frederik Hendrik, nu opgegraveerd en met een nieuw opschrift voorzien. Met adres v. *F. de Wit* te Amsterdam. gr. br. fol. hg. 47 dm. br. 60 dm.

62 „Maison Royale de Rijswijck ou l'on tient les conferences pour la paix." — Gezigt v. h. geheele huis v. voren; daaronder een opstand v. h. Huis naar de zij van Delft; lager de grondteekening voor de 1e en 2e verdieping. Met fransche opschriften en opdragt door *J. A. Rietkesler*, met adres: 's Hage, Wed. v. Lin. (In deze opdragt wordt het huis *Nieuwburg* genoemd.) br. fol. 1½ blad. Hg. 52 br. 73 dm. *Zeer zeldzaam*.

63 „Maison Royale de Rijswijk ou l'on a tenu les confer. de la paix generale. „Het Koninkl. Huis te Rijswijk." enz. — Gezigt *à vol d'oiseau* van het Huis en der tuinen v. Rijswijk; in het verschiet Delft. Door *J. v. Vianen*. br. fol. Hg. 42 br. 50 dm.

64 Hetzelfde, als voren doch eenigzins anders; met bovenschrift: „Maizon (*sic!*) „Royale de Rijswijk," etc. Zonder naam v. grav. met adres v. *A. v. Hoorn*. br. fol. Hg. 41 br. 50 dm.

65 Hetzelfde, als voren, doch iets kleiner; in de lucht vliegt de vrede met een' palmtak en opschrift: *Venit pax aur. coel.* Met onderschr. „Aankomst „ der Ambassadeurs op 't Huis Nieuburg tot Rijswijk." Door *P. Schenk*. br. fol. Hg. 39 br. 47 dm.

2966 Hetzelfde, veel kleiner; gezigt v. h. huis en der tuinen en Delft
a br. 4°. Uit Wagenaar Vaderl. Hist. XVI.
b Dez. plaat, afdruk in *rood*.
2967 „'t Huys te Rijswijck." — Links een gezigt op het huis; regts ...
enz. Met een bloemrand omgeven. (Door *C. Decker?*) br. 4°. Gest. ...
2968 (6 Nov.) Vreugdevuren te Amsterdam op den algemeenen Dankdag ...
den gesloten Vrede. — *Teekening* met zwart krijt op blaauw papier ...
naam, waarschijnlijk door *A. Rademaker*. br. fol. hg. 26, br. 44 ...
Onuitgegeven.
2969 Vuurwerk voor den vrede v. Rijswijk. In het midden de letters W. R.
(William Rex) geëntrelaceerd, regts en links een tempel met ...
Door *L. Scherm*. Van boven regts gen°. Fol. 368 br. 4°. Uit: ...
Merc. 1697.
2970 Vuurwerk. — Vreugdevuren. — 2 plaatjes door *J. Fokke*. 12°.
2971 (7 Nov.) Optogt der burgers v. h. dorp Jisp (in Noord-Holland bij Purmerende) ter eere v. d. Vrede te Rijswijk. — Op den voorgrond de optogt der Burgers, Weesjes, en infanterie, in 5 rijen boven elkander, op den achtergrond het dorp; regts de kerk, het Raadhuis en de Vaart. bovenaan eene plattegrond v. h. dorp. Zonder naam v. grav. (*L. Scherm*.) Met adres v. *Car. Allard*. — Met afzonderl.: „Beschrijv. v. h. Vreugde-„tooneel, opgerecht en vertoond tot Jisp, op Donderdag 7 Nov. over de „gesloote Vreede tot Rijswijk, — door J. A. Thymus tot Jisp." Onderaan 4 versjes v. Maerten Heynderiksz van Embden. Zeer gr. fol. De pl. hg. 49 dm. met beschr. 74 dm., br. 58 dm. *Zeer zeldzaam*.
2972 „Nieu Vreugde-lied ende Vredesang, behels. de blijdschap der Lande „ov. h. sluyte v. een generale Vrede,...... daer elk even besig is en „pektonne te bereydde,..... ook v. verscheyde... Personen als koop-„liede bij duysende van gelt is te grabbel geworpe. Gesloten tot Rijswijk „20 Sept. 1697." — Eene zeer oude houtsnede, op den voorgrond een' wagen voorstellende, waarin eenige personen gaan, die uit eene schuit komen; achter hen eenig voetvolk. Daaronder bovenstaand opschrift van een kreupel vers, met Duitsche letter in 3 kol. gedrukt. „Gedrukt bij Frans „Hartnol, na de copij in 's Hage." kl. fol. *Zeer zeldzaam*.
2973 „Zee- en Land-triomf over de Vreede, gesloten tot Rijswijk d. 20, 21 Sept. „1697." — Dezelfde plaat, (doch veranderd) die vroeger gebruikt is ter eere v. d. zeeslag bij Kijkduin, 21 Aug. 1673 (zie N°. 2490.) Het borstbeeld van Willem III, omstuwd door vaandels en verzeld van de godsdienst en andere deugden, op eene zegenkoets door Zeegodinnen over de wateren gevoerd; daarachter eene dergelijke wagen met een borstbeeld; in de lucht de borstbeelden der 2 Mediateurs. Onder deze voorstelling, 3 kleinere, in het midden het sluiten v. den vrede, enz. Door *C. Decker*. Met vers van T. A(rends?) en uitlegging in 3 kol., en adres: te Amsterdam bij *J. Robijn*. gr. fol. De pl. hg. 34, met vers 53 dm., br. 40 dm.
2974 Vrede te Rijswijk. — „Gedenktek. v. de eeuw. vreede tusschen alle „de hooge geallieerde en de Franschen... geslooten op 't huis te Rijswijk „20 Sept. 1697." — Bovenaan 2 gezigten v. h. huis te Rijswijk, naast elkander; lager in het midden eene zinneprent (de Vrede geeft den Mercurius-staf aan eene gekroonde vrouw) ter weerszijde en v. ond. 8 kleinere plaatjes v. de verschillende vergaderkamers, het teekenen der afzonderlijke verdragen en vuurwerken. Op de zinneprent behoort in het midden een

vers. Door *L. Scherm* met adres v. *Car. Allard*. Met afzond. verklaring der „Verbeeld. d. Gedenk Teekenen v. de Eeuwige Vreede." enz. in het Holl. en Fransch in 4 kol. 1698. gr. fol. De pl. hg. 51, met beschr. 76, br. 55 dm.

75 Zinneprent op den vrede van Rijswijk. — „Theatrum pacis Risvicanum, „A[i] 1697." Mercurius vliegt uit den hemel met een blad in de hand: *Venit pax aurea coelo*, achter hem 2 zuilen met opschriften, daarnaast de verwoestingen door den Turk; op den voorgrond de vrede en zinnebeeldige figuren, op den achtergrond de open zee en koophandel. Geëtst naar en door *P. v. d. Berge* te Amst. br. fol. Hg. 43, br. 55 dm.

76 Hetzelfde. — In het midden eene breede zuil, waarnaast palmen en andere boomen; aan de kolom hangen de portretten in medaillons der oorlogvoerende Vorsten; op den voorgrond vele zinnebeelden; op den achtergrond: regts de landbouw, links de vrije zee, waarop Neptunus met zijn wagen rijdt. Met opschrift op de kolom: „Anno 1697. Bello quin„quenni finito.... pax Rysvic.... ratific. asserta. 22 Sept." Onder de plaat een kreupel vers in 4 kol. van *S. Donnet*. — De plaat is zeer afgesleten en schijnt mij toe eene oude, hiervoor vermaakte prent te zijn. Zonder naam of adres. br. fol. Hg. 47, met vers 53, br. 55 dm.

77 Zinneprent op hetzelfde. — Koning Willem III, wiens titels op een lint in de lucht zweven, ziet op de wijsheid en den vrede die zich zamen verbinden. Met 6 reg. vers. Naar en door *P. v. d. Berge*. fol. Hg. 26, br. 17 dm. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

78 Zinneprent op d. Rijswijkschen vrede. *Teekening* in bistre aangeboden aan Monseign. Ra......s? Gezant v. Lubeck bij dien vrede, door den ontwerper *Theod. v. d. Schuer*. Met uitvoer. uitlegg. fol. Hg. 30, br. 20 dm. *Niet in plaat gebragt*. In den Atlas van Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

79 Zinneprent op den vrede? v. 1697?? — Willem III wordt door Hercules, die een gebroken zuil in den arm en een leeuwenhuid over h. hoofd heeft, naar een tempel geleid, waarop: *Glor. Nassav.* (over andere uitgewischte letters heen) staat; regts de Muzen een lied aanheffende en Pegasus. — Op den voorgrond een liggende ezel, 2 Faunen, eene rijk versierde vrouw, enz. Naar en door *J. v. Vianen*. fol. Hg. 55, br. 47 dm. *Zeer zeldzaam*. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

80 Zinneprent op hetzelfde. — „La paix retablie dans l'Europe, etc. — „Peace restored in Europe by William III." Zwarte kunst door *P. v. Somer*. Met Engelsch onderschrift en Fransche verzen. Hg. 40, br. 56 dm. br. fol. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

81 Zinneprent op hetzelfde. — De vrede als kind naakt in de wieg liggende met een palmtak in de hand; in het verschiet het huis te Rijswijk. — Dezelfde plaat als N°. 2011 op de geboorte v. Willem III met veranderingen. Zonder verzen doch met afzonderlijke: *Aenwijsinge der beelden* 1—13 op 1 bl. kl. 8°. Zonder naam v. grav. (*C. v. Dalen*.) gr. fol. — In de verzameling v. d. Heer D. Franken te Amsterdam. — Deze plaat is alzoo hier voor de 4e en laatste maal gebruikt, nl.: in 1649 voor den Keurprins v. Brandenburg, in 1650 voor Willem III, in 1689 voor Prinses Maria Amelia en nu; zie de N°. 2011 en 2782.

82 „Colonne érigée en memoire de la paix à Rijswijk 20 Sept. 1697." Door *J. Bemme*. gr. 8°. Deze naald werd opgerigt waar vroeger het huis

Nieuburg stond. — Eene andere afbeelding hiervan door *Ant. C. Ja-ser*, berust in den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.
2983 (Aug.) „Peter de Groote op de werf v. de O. I. Maats. te Am'
a Peter zittende als timmerman op eenig hout, 2 Burgemeesters naast bij hem. — „Peter de Groote met Burgemeester N. Witsen" in diens huis eene kaart bestuderende. — 2 pl. beide door *J. E. Marcus*. g. 8°. *Proefdrukken voor alle lr.* uit: Scheltema, Peter de Groote in Holland I. 135. II. 209.
b De 1e pl. in letterdruk; de 2e pl. *etsdruk* met oningevulde kaart.
2984 (29 Aug.) „Afbeelding v. 't pragtig Konst vuurgebouw,...... ter ee „voor 't groot Moskovis gezantschap door bevel der.... Burgemeest... „v. Amsterdam vertoont bij de Kolveniers doele d. 29 Aug. 1697." (Wagenaar XVI.378. Europ. Merc. 1697. *b* 227.) Gezigt v. h. gebouw in het water tusschen den Doelen en de naastliggende brug, links het gezigt op den Doelen, in het verschiet de Nieuwmarkt. Zeer fraai geetst naar en door *J. Moucheron*. Met adres van *P. v. d. Berge*. *Zeldzaam en zeer fraai.* gr. br. fol. Hg. 37 br. 46 dm.
2985 Afbeelding v. h. afsteken v. h. vuurwerk ter eere v. h. Muskov. Gezantschap; regts de brug, links de Doelen met vele verlichte kamers. Zonder naam v. grav. Met adres v. *C. Allard*. Onder de pl.: „Beschrijv. v. h. „Pragtig vuurwerk," enz. in het Holl. en Fransch naast elkander, v. met het adres v. *C. Allard* te Amst. op den Dam. fol. De pl. br. 27 dm. hg. 20; met beschr. 45 dm.
2986 Afbeelding v. h. „Watervermaak door order d. Magistraet v. Amst. ter „eere v. h. Groot Muskov. Gezantschap, aangesteld op d. 1en Sept." - Gezigt v. d. scheepsstrijd op het IJ, op den voorgrond vele kleine booten, in h. verschiet de Admiraliteits Werf. Zonder naam v. grav. met adres v. *C. Allard*. — V. ond.: „Beschrijving v. h. Watervermaak" enz. in 2 kol. en adres v. *C. Allard*. fol. De pl. br. 27 dm. hg. 20 dm. met Beschr. 43 dm.
2987 „Het huisje van Czaar Peter te Zaandam" gelijk het was ten tijde van de bewoning door den Czaar in 1697; in 2 afdeelingen, eene grootere en eene kleinere. — Hetzelfde van binnen; met den marmersteen voor den schoorsteen: *Petro Magno Alexander*. in 1814 door Keizer Alexander er in geplaatst. — Beide door *J. E. Marcus*. gr. 8°. Uit Scheltema, Alexander I in Holland. 1814.
b Dezelfde platen; Proefdrukken voor alle letter.
2988 Als voren; doch grooter, gestoffeerd met eenige personen. Aquatinta zonder eenigen naam (door *A. Lutz?*) omstreeks 1813. gr. br. 4°.
2989 Hetzelfde, doch slechts de kleinere afdeeling v. h. huisje, met h. steenen omhulsel, omstreeks 1820 op last van Koningin Anna Pawlowna er bij aangebragt. Naar *E. Maaskamp* door *W. v. Senus*, met adres v. *E. Maaskamp* te Amsterdam. br. 4°. *Gekleurd.* — Zie v. Geuns. Beschrijv. van Zaandam. bl. 24
2990 (1697?) Het Seminarie en Gymnasium te Lingen (in Hannover) door Willem III opgerigt. — „Guil. Henr. D. G. Lingae suae' etc. 6 reg. Lat. boven schrift waartusschen het profil portret v. Willem III in med.; daaronder het groote gebouw v. h. Seminarie; daarvoor eene omheinde speel- en wandelplaats; daar buiten eene Koninkl. koets met 4 paarden, eenige studenten, enz; op den voorgrond het wapen der stad en vele zinnebeeldige figuren; voorts een 8 reg. Lat. vers; *Auspiciis ut Breda tuis*, etc. Geets door *Rom. de Hooghe*. br. fol. Hg. 51 br. 59 dm. *Zeldzaam.*

91 (1698. 20 Julij.) Afbeelding v. de „Manefiecke Carosse v. S. Maj. v. „Groot Brit. gemaekt in de Haegh de 20 Julij 1698." — Geëxecuteerd na de „teekening v. D. Marot, Archit. v. d. Koning, en geëtst door denz. au„teur." 6 ongen°. pl. — Eene groote plaat stelt het geheele bovenstuk der koets voor, 4 kleinere pl. de paneelen, eene andere de zittingen. De groote plaat hg. 22, br. 25 dm., de 5 kleinere hg. 26 à 28, br. 19 dm. *Zeer zeldzaam.* — Een *compleet* Ex. is in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam; bij mij eenige bladen.

92 „Augustijnen Ommeganck" te Gend. Fraaije voorstelling in 8 rijen boven elkander van eene plegtige optogt te Gent in 1698. Naar eene *teekening* in de verzameling Goetghebuer (thans bij den Heer F. van der Haeghen.) Gegrav. door *C. Onghena.* gr. br. 4°.

93 (1700.) Zinneprent op den Noordschen oorlog. (Wagenaar XVII. 41.) Met beschrijving. — In: Catalogus (Ameshoff) 17 Mei 1845. bl. 9. N°. 118.

Platen uit het Volksleven op het einde der 17° *eeuw.*

94 Zinneprent op de verschillende standen in de maatschappij. — „Interest
a „des Werelts. — l'Interést du monde." — Eene voorstelling v. de maatschappelijke belangen v. d. Priester, Soldaat, Burger en Advocaat, ieder met 1 of 2 zinnebeeldige figuren verzeld; met bovenstaand opschrift en 10 vierreg. Holl. en Fransche versjes onderaan. Door *J. Harrewijn*, Antwerpiae. 1687. br. fol. Hg. 36, br. 49 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

b Dezelfde? plaat; door *P. Bouttats de jonge* met zijn adres te Antw. in de Wiegstraat bij de Meir. Van gelijke hoogte en breedte als voren. In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

95 Kleeding der Nederlandsche mannen en vrouwen gedurende de 17e eeuw. Pl. 30—36 uit: Hofdijk, het Nederl. volk. Gelithogr. door *Emrik en Binger.* gr. 8°.

96 Spotprent uit het volksleven. „Leven en bedrijf v. d. Roemkluchtige Sol„daet, opgedragen aen de Haert-beminnaers,.... en de onverwinn. Strij„ders bij kan en glas, daer men wel stort maer geen bloet vergiet." — Opschrift van een laf spotvers op een dronken en snorkenden soldaat uit den laatsten oorlog; waarboven een goed geëtste afbeelding v. d. dronken soldaat die met een ketel en schuimspaan gewapend, door één' jongen met een blaas met erwten op de vlugt gejaagd wordt. Door *S. P. S.* of *S. P. P.* fol. Het plaatje hg. 9 met vers 41 dm., br. 16 dm. Zeker omtrent 1700 of iets later uitgegeven. — Een andere druk v. dit plaatje is in den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.

97 Dergelijke plaat. — „De vermaerde Ryser versint sigh selfs op te dagen 't uyt„muntent Kermiswerck van Jan Klaphoudt en Juffrou Grietje Kalsee," enz. zijnde een zeer lange, onbegrijpelijke, vuile volksdeun, in 4 kol., waarboven een geëtst plaatje: een half-dronken kerel met een tak in de linkerarm, de hoed in de regterhand, in 't verschiet een landschap met een burgt en hooge heuvelen. Geëtst door *H. Polse.* „Gedrukt in 't Land „v. Kasand." (waarschijnlijk te Middelburg.). gr. fol. Het plaatje hg. 9, met vers 48 dm., br. met vers 35 dm. *Zeer zeldzaam.*

98 Dergelijke plaat. „Nieuwejaars-gift aan de manhafte Schutterij van Neder„land." — Vers in 3 kol. zonder naam onder de uitvoerige afbeelding van een wachthuis waarin alle rangen van overheid der schutterij verte-

genwoordigd zijn. Op den voorgrond een vaandrig met zijn ... del, waarin de spreuk: *Vigilate Deo confidentes;* regts 2 trommelslagers, links de kapitein zittende. Nergens komt een stedelijk wapen ... der naam v. grav. (doch door *A. Schoonbeek* of *J. Harrewijn*) ... pl. hg. 27 met vers 46 dm., br. 35 dm. *Zeer zeldzaam.* — Onder in tekst is met eene oude hand geschreven: 1694, wat zeer wel het jaar ... uitgave kan aanduiden, doch als voorstelling v. de zeden des tijds ... ik die op 1700. — Nieuw-jaarswenschen met eene prent te ... is in Holland een zéér oud gebruik; zoo bezit ik onder de platen, ... gekocht na de uitgave v. h. 1e stuk dezer Beschrijving, eene Nieuwjaars-prent en Wensch der Provoosten van Antwerpen in 1580 aan den Aartshertog Matthias door *H. Wierix* en eene van de boden van Utrecht ... de Overheid in 1584, (de laatste met eigenhandige onderteekening ... Burgemeesters) geheel in den tegenwoordigen vorm, nl.: een half vel schrijfpapier, bovenaan een grove houtsnede, v. onderen een vers; beide van de uiterste *zeldzaamheid.*

2999 Oproepingsbriefje voor de schutterij te Amsterdam om de wacht ... trekken. — Dit briefje is v. 20 Mei 1698 voor Thomas Waddington, onder Kapt. J. Coymans en bestaat uit eene zeer grove, slecht gegraveerde plaat waarop regts Mars met de pijlen is afgebeeld, die door een' krijgsman weggedragen wordt, in het midden de oproeping met ruimte om ... te vullen. kl. br. 4°. Hg. 12, br. 20 dm.

3000 Spotprent op de Amsterdamsche Schutterij?? — In de hoofdwacht, onder het voormalige Stadhuis, thans Paleis, wordt een Kater door eenige apen binnengebragt. Met 8 reg. vers: „Een kater was gewoon", enz. Naar D. *Teniers* door *L. Schenk.* Hg. 43 br. 53 dm. — Zie Catal. Kuhn. 18... bl. 31 N°. 628 en Navorscher XVI. 306. XVI. 19. — Er bestaan ook exempl. met het adres v. *M. Pool* te Amsterdam. — In den Atlas v. M. J. T. Bodel Nijenhuis te Leijden. — Ik herinner mij zeer goed lang geleden een dergelijk plaatwerk van 8 of 12 dergelijke platen waarop een kater en apen de hoofdpersonen waren, gehad of gezien te hebben, zoodat ik vermoed dat deze plaat eene uit die Serie is.

3001 Een trommelslager. — Een Savoyaard met een marmot. — 2 fraaije teekeningen met de pen door *C. Dusart.* 4°. Uit de collectie *Leembruggen.*

3002 „*Den Roomschen Schilder Bent.*" — Inschrift op een gordijn op een der 3 groote ongeno. platen de inwijding v. een' nieuwen kunstbroeder in den Romeinschen schilderbent voorstellende. — De eerste pl., met bovenstaand inschrift, stelt een geïmproviseerden tempel voor, waarin een schilder, als Heidensch priester verkleed, den ingebragten nieuweling begroet; vóór hem zit een naakte Bacchus op een wijnvat; daarbij vele omstanders in allerlei dwaze houdingen. Met 4 reg. Lat. en Fransche en 8 reg. Holl. vers: „Wie kan „v. lagchen zich onthouwen — en deze schildersbent aanschouwen, enz." — De 2e pl. stelt de knielende aanneming v. h. diploma of inhuldigingsbrief en in het verschiet regts, een drinkgelag voor; — met 4 Lat. en Fr. en 8 reg. Holl. vers: „De Inhuldings-brief der kunstgenooten," enz. — De 3e pl. stelt het weelderige of ruwe gastmaal der bentgenooten, op kosten v. d. ingewijde voor; links eene ruwe vechtpartij. Met 4 en 8 Lat. Fr. en Holl. verzen: „Hier is de Bent als uytgelaaten," enz. — Allen door *M. Pool*, „na de principalen schilderijen te Rome geschildert." De 2e pl. is naar *D. W. Ascanius;* aan de 1e en 3e pl. ontbreken juist de voorste

hoekjes waarop de namen der schilders gestaan hebben; ook ontbreekt een klein hoekje v. h. Fransche vers op de 1e pl. Met adres v. *M. Pool* te Amsterdam in de Nieuwen Lelystraat in St. Jacob. 3 gr. en br. fol. pl. De 1e pl. hg. 63, br. 50 dm., de beide andere ieder hg. 48, br. 54 dm. *Zeer zeldzame* suite; dit is het eenige Ex. dat ik ooit gezien heb.

03 Hetzelfde; zeer verkleinde en omgekeerde kopij der 1e plaat, nl. der ontvangst v. d. nieuwen Bentbroeder; de Priester staat op de vorige plaat op de linker-, hier op de regterzijde, enz. Met 14 reg. vers: „De Roomsche schilderbent, de wareld door vermaard," enz. (Door?) en met adres v. *M. Pool* te Amsterdam op de Leidschegraft bij de Heerengraft. kl. fol. *Zeldzaam.*

04 Een geleerde in zijn boekvertrek eene pijp rookende; achter hem een schilder rookende. — Onderaan eene uitvoerige zamenspraak in rijm tusschen beiden, voornamelijk over het rooken handelende; alles gegraveerd in cursieve letters. Zonder naam. kl. fol. Hg. 29, br. 18 dm. — In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

05 „Studentepraatje Over de Lof v. d. Tabak." — Uitvoerige zamenspraak op rijm in 4 kol. tusschen Joh. Likkebroer en Korn. Slempius. — Een gegrav. medaillon, waarin 2 studenten eene pijp rookende. Zonder naam v. grav., met gefingeerd adres. kl. fol. Hg. 11, met vers 35 dm., br. 30 dm. Behoort welligt in d. 18e eeuw. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

06 „Een student in sijn kamer." — Een man met hoed op, lezende in zijn boekvertrek; eenige pijpen liggen op tafel. Met een Holl. en Lat. 8 reg. vers en adres v. *J. Tangena* (te Leiden.) — De plaat is zeker ouder dan 1690, enz. toen *Tangena* uitgever was; zoo bij voorb. staan de boeken met de voorsnede naar voren in de kast, gelijk in de 15e en begin der 16e eeuw gebruikelijk was; ook is de gravure beter dan uit den tijd v. *Tangena*. kl. fol. Hg. 31, br. 21 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

07 „Samenspraek tusschen twee Lichtmissen, op haar koperen-Treeat." — Een jonker naast wie zijne lichtekooi zit, speelt met een ander die een degen op zijde heeft om geld; — daaronder een 44reg. vers in 2 kol. met bovenstaand opschrift. Met adres v. *J. Houwens* te Rotterdam op h. Visscherdijck in d. Koning v. Groot-Brit. — De plaat is v. 1620 of daaromtrent, omstreeks of na 1700 herdrukt, blijkens het adres. fol. Hg. 20, met vers 35 dm., br. 26 dm. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

08 Zinneprent of spotprent op eene *Menniste Bruiloft?* „Klucht of vernieu-a „wende gedachtenis van de Purgeerende Boontiens." — Voorstelling van eene groote kamer waarin links eene bijna verlaten bruiloftstafel staat en vele mannen en eenige vrouwen rondloopen, die allen aan diarrhée lijden en de mannen hun gevoeg op den grond of in eene tobbe doen. Regts eene open deur, door welke men aan de overzijde de Noorderkerk op de Prinsengracht te Amst. ziet; vooraan links ziet men aan tafel een man, die tot eene naast hem zittende vrouw zegt: „Dat spulletje heb ik begonnen," en tot antwoord ontvangt: „Ja Broeder maar 't is te grof gesponnen." Met uitvoerig vers in 4 kol., waarin melding gemaakt wordt van „onse broeder „Menno Simons, Jan en Knipperdol," en eindigt: „Drinkt een glaasjen „tot besluyt — ter eeren van bruydegom en lieve Bruyt," In het midden v.

h. vers bovenstaand opschrift, waaronder het adres v. *J. Robijn* te A. Hg. 31, br. 39 dm. *Zeer zeldzaam.*
Deze plaat wordt wel genoemd: *de Menniste Bruiloft.* — In Amsterdam nu, wordt alzoo genoemd het ledigen van de secreetkuil, (wat des nachts en stil geschiedt,) en door *Harrebomee* in zijn *Spreekwoordenboek der Nederd. taal* daarvan afgeleid wordt, dat bij de Doopsgezinden alles stil en eenigzins geheim pleegt te geschieden. — Ik vermoed echter dat op bovenstaande plaat een of ander werkelijk voorval is afgebeeld, wat dan gebeurd zou zijn in de Gemeente der Friesche Doopsgezinden, die vergaderden in het gebouw, genaamd: *het Sterretje* (thans het Doopsgezinde: Nieuwe Hofje op de Prinsengracht bij de Prinsenstraat over de Noorderkerk,) en dat deze bijnaam daaraan ontleend is.
Uit het adres van *Robijn* en de gravure zou ik deze plaat omstreeks 1700 stellen.
b Dezelfde plaat, latere druk, met adres van *J. Bureau. Zeer zeldzaam.*—De overigens onbekende naam van *Bureau* komt ook voor op N°. 2898.
3009 „D' Onversadelikke Pleitzak." — Het kantoor v. een' advokaat, waar een vrouw op echtscheiding aandringt; naast haar twee mannen en eene die intreedt. Onder de pl. eene Fransche zamenspraak in 4 kol. gegr. Met adres v. *C. Allard.* — Onder de plaat in boekdruk een vers v. *J. Zoet* met bovenstaand opschrift. gr. fol. De pl. hg. 25 met vers 50 dm. br. 32 dm. fol. Navolging van eene dergelijke plaat van *A. Bosse*, gegraveerd streeks 1650.
3010 „Den geestelijken krijgsman." — Een krijgsman met het schild van Jezus Christus treedt op zijne verslagen vijanden en rukt tegen alle ondeugden aan. Met bovenst. onderschrift en daaronder in boekdruk een uitvoerig vers in 3 kol. van *J. L(uiken): „*Dit is de rechte krijg", enz. Met adres v. *J. Boekholt* in de Gapensteeg bij de Beurs te Amst. 1689. fol. Hg. 26, met vers 54, br. 34 dm. In den Atlas van den Heer A. v. Stolk te Rotterdam.
3011 Het Nijmeegsche Raadsel of het gecompliceerde huwelijk, aldaar in 1612
a of daaromtrent gesloten. — In het midden zit een oud man naast zijne vrouw, aan wier knieën twee zeer jonge kinderen staan; ter weerszijden 2 mannen die alle 4 de genoemde 4 personen in den bloede bestaan. Door *R. de Hooghe*; regts onderaan het jaar 1698. Met 4 reg. gegrav. vers v. S. *Sylvius.* br. fol. Hg. 27 br. 36 dm. *Zeldzaam.*
Hierbij in oud handschrift de uitlegging van de Schilderij in kleuren gelijk ze te Nijmegen op het Raadhuis hangt, en een afzonderlijk blad: „Uytlegging over h. zeldzaam huwelijk." — in 2 kol., ondert.: *S. L. Noy.* 1721.
b Dezelfde plaat, doch *vroegere* afdruk met den naam v. *R. de Hooghe* regts onder het jaartal, zonder de gegrav. (hier welligt afgesneden) verzen, doch dezelfde in boekdruk met h. jaar 1698 en een ander 12 reg. vers v. P. v. Torenburg, onder de plaat.
3012 „Europa's molendans van de 5 zinnen." Een langwerpig ovaal waarin 2 Heeren en 2 Dames een *moulin* dansen en Cupido op de viool speelt. Met Holl. verzen. gr. 12°.
3013 Paardenmarkt of kermis bij Arnhem? — Een open veld met een groot aantal ligt opgeslagen kermiskramen, en zeer vele paarden op eene rij of dravende; op den voorgrond een man te paard, een ander paard met zich voerende, daarbij een boom waarin tusschen de bladeren een man zit die

een doedelzak bespeelt. Bovenaan in het midden der plaat een oningevuld wapenschild. Zeer fraai geëtste plaat in *proefdruk*, zonder eenigen naam, doch zonder twijfel door *Rom. de Hooghe*. br. fol. Hg. 48, br. 57 dm. *Zeer zeldzaam*, vooral in dezen allereersten staat.

14 Drinkbekers. — Oud drinkglas, en een genaamd *Spinola*. N°. 1 en 2 uit: Alkemade, Dischplegtigh. gr. 8°. — Een zeer fraaije drinkkan met handvat en deksel en met herten besneden. Fraaije lithogr. 4°.

15 Een Haarlemsche klopper of vierkant gewerkt stuk kant, op de deur v. h. huis vastgehecht waar een kind geboren is. Zonder eenigen naam. 4°.

---

16 (1700.) Frederik I, Koning van Pruissen bezoekt Amsterdam. Door *P. v. d. Berge*. Met gedrukt vers v. *A. Alewijn*. In Catal. Munniks v. Cleeff. N°. 974.

17 „*Esopus in Europa*." — Verzameling van 40 fraai en keurig *geëtste* zinnebeeldige titelplaatjes, (ieder hg. 9, br. 13 dm.) voor 40 politieke fabelen, die door Esopus verteld worden over den toestand van Europa bij het naderen v. h. overlijden v. Karel II v. Spanje, en de daarop gevolgde gebeurtenissen in 1701 en 1702. Iedere fabel is een blaadje v. 8 bladz. wat naar het schijnt wekelijks uitkwam. Met adres: Amst. bij *Seb. Petzold* op het Rokin in de 3 kroonen. 1701, enz. — Het 1e plaatje met bovenst. in rood gedrukten titel heeft alleen de letters *R. d. H. inv.*, de andere geenerlei aanduiding. 4°.

18 (1 Nov.) „Verbeelding der stervende Karel II v. Spangien." (Wagenaar XVII. 50. Europ. Mercurius 1700. *b*. 280). De Koning op zijn sterfbed, bij hem vele monniken, een crucifix, enz., op den voorgrond links de Koningin weenende bij een' man met grooten bril op. Van ond. een 8reg. Holl. vers; links een Spaansch 12reg. en regts een 6reg. Fransch vers. Door *P. v. d. Berge*. fol. Hg. 30, br. 20 dm.

19 (1701. 16 Sept.) „Jaems vervallen Koning van Britteland stervende tytel„hertog van Jork te St. Germain." (Wagenaar XVII. 100.) — Jacobus II op zijn doodbed. Zinneprent op den dood v. Jacobus II, met gedrukte beschrijving. br. 4°. In Catal. Munniks v. Cleeff. N°. 968.

20 (1702. 4 Maart.) „Doodelijke val van Willem III." (Wagenaar XVII. 105. Europ. Merc. 1702. *a*. 213). „Verbeelding des droeve vals ter jagt v. „Wilhelm III," enz. Op den voorgrond de Koning op den grond liggende en opgeholpen door een paar omstanders. Met bovenst. opschrift en 6 reg. vers. Door *P. v. d. Berge*, te Amsterdam in de Kalverstraat in den Groenen Berg. kl. fol. Hg. 28, br. 19 dm.

21 Hetzelfde, eenigzins anders; de Prins nagenoeg onder het paard liggende.
a Naar *J. Buys* door *R. Vinkeles*. 8°.
b Dezelfde plaat, *proefdruk v. alle lr.*
c Hetzelfde; *teekening* in O. I. inkt voor de plaat, door *J. Buys*.

22 (19 Maart.) Dood van Koning Willem III. (Wagenaar XVII. 108. Europ. Merc. 1702. *a* 216.) „Verbeelding der stervende Koning v. Engeland Wil„helm III." enz. De Koning in geborduurd kleed op zijn Koninklijk bed, omringd door de Groot Waardigheidbekleeders. Met bovenstaand onderschrift en 6 reg. vers. Door *P. v. d. Berge*. fol. Pendant v. 3020.

23 Hetzelfde. — Als voren doch verkl., met 2 reg. onderschrift en adres v. de Wed. *A. Tangena* te Leijden. — Onder de pl. een uitvoerig verhaal in 3 kol. v. de ziekte en den dood des Konings, met opschrift: „Af-

„beeld. en verhaal," enz. kl. fol. Hg. 12, met vers 37 dm., br. 2[illegible]
In den Atlas v. d. Heer A. v. Stolk te Rotterdam.
3024 (23 April.) Begrafenis van Willem III. — „Waare Verbeeldinge
„lijkstatie v. Willem III, ten grave bestelt op Sondag 23 April 17[illegible]
De lijkkoets met 4 paarden bespannen en eenig, zeer klein gevolg
2 reg. gegrav. onderschrift; daaronder bovenstaand opschrift en [illegible]
schrijving der lijkstatie in 3 kol. Slechte grav. zonder naam. Bij de
Wed. *A. Tangena*, met priv. kl. fol. Hg. 13, met uitl. 36, br. [illegible]
3025 Hetzelfde. — Kleine afbeelding in 6 rijen boven elkander, ter weerszijden
huizen; bovenaan links Westminster-Abdij waar hij begraven is. [illegible]
P. v. d. Berge. kl. br. 4°. Hg. 16, br. 28 dm.
Het is opmerkelijk dat v. de begrafenis v. Willem I eene zeer lange
plaat in 12 bl. uitkwam; van die v. Maurits twee verschillende, van
eene in 20, de andere in 4 bl., van Fredrik Hendrik eene in 30 bl. [illegible]
en 2 in één blad; van den jong-gestorven en niet betreurden Willem II
geene; van zijne moeder eene in 2 bladen, doch van haren doorluchtigen
kleinzoon, den magtigsten en beroemdsten van zijn geslacht, geene andere
dan deze kleine nietswaardige afbeelding. — Is het wijl hij in Engeland
overleden, en hoewel geacht, noch daar, noch hier bemind was?
3026 Lijkplegtigheden van Willem III. Door *R. de Hooghe.* br. fol. — In Ca-
talogus Munnicks v. Cleeff. N°. 971.
3027 „Haarlem in rouw." — De treurende Haarlemsche maagd omringd door
treurende kinderen; daarboven het plan der groote zaal v. h. stadhuis,
waar eene lijkrede gehouden is. Met adres v. de *Wed. A. Tangena.* On-
der de plaat een uitvoerig vers in 2 kol., eindigende met 2 reg. on-
sijf. kl. fol. Hg. 16, br. 19, met vers 38 dm.
3028 Zinneprent op Willem III. Zijne buste op een voetstuk, met opschrift:
„Non sibi soli sed Deo et Patriae"; boven hem de Faam. Met onderschrift
en 12 reg. vers. Door *P. v. d. Berge*, bezijden de Kapel en de hoek
van de Kalverstraat in de Groene Berg naast de Keyser Alexander. fol.
Hg. 28, br. 17 dm.
3029 Zinneprent bij den dood v. Willem III, ter waarschuwing v. Lodewijk
XIV. — Een krokodil (Lodewijk) kruipt op den voorgrond; regts in de
lucht eene schilderij. Met vers: „De weg is schuin en smal het pad."
br. 4°.
3030 Zinnebeeldig praalgraf voor Willem III; de Koning ligt op allerlei oor-
logstuig; 2 zinnebeeldige vrouwen, Engeland en Nederland beweenen
hem. Naar *D Marot.* (Door hem zelven ?) fol. Hg. 29, br. 20 dm. Nooit
uitgevoerd ontwerp. In den Atlas v. Mr. J. T. Bodel Nijenhuis te Leiden.

REGISTER.

De opschriften van Zinne- en Spotprenten zijn *cursijf* gedrukt.

C.

D.

E.

F.

G.

H.

J.

K.

L.

M.

N.

O.

P.

Q.

R.

S.

REGISTER.

De Opschriften van Zinne- en Spotprenten zijn *cursijf* gedrukt.

C.

D.

E.

H.

L.

M.

P.

Q.

R.

S.

T.

U.

V.

W.

3 2044 038 393 641

